

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204232

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP-24-4-1-69-5,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81
V285

P. G.
Accession No. T1524

Author వరదరాజు, కటా.

Title శ్రీరామాయణము. 1953 - Vol. A.

This book should be returned on or before the date last marked below.

For Favour of Review.

A marked copy is solicited.

Honorary Secretary.

T. M. S. S. M. Library Committee.

MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES

Published Under the Authority

of the

Government of Madras

General Editor:

T. CHANDRASEKHARAN, M. A., L. T.,
*Curator, Government Oriental Manuscripts
Library, Madras.*

No. L. Vol. IV

శ్రీ రామాయణము

కట్టా వరదరాజ కృతము.

(యుద్ధకాండము)

TANJORE SARASWATI MAHAL SERIES No. 64.

SRI RAMAYANAMU

BY

KATTA VARADARAJU.
(YUDDHA KANDA)

CRITICALLY EDITED WITH INTRODUCTION

BY

Sri. N. VENKATA RAO, M. A.,
Senior Lecturer and Head of the Telugu Department
Madras University, Madras.

Published by

Sri S. GOPALAN, B.A., B.L.,

Hony. Secretary for the Administrative Committee
T. M. S. S. MAHAL LIBRARY, TANJORE.

1953

Price Rs. 7/8

Printed at the
Rathnam Press,
11, Badrian St., Madras-1.

PREFACE

— :o :—

This publication contains the “ YUDDHAKANDA ” of KATTA VARADARAJU'S DVIPADA RAMAYANAMU. This is issued in continuation of our prior publications of “ BALA, ” “ AYODHYA, ” “ ARANYA, ” “ KISHKINDHA ” and “ SUNDARA ” Kandas. We hope this publication will receive the same appreciation from the public and the press as the prior ones did.

Our thanks are due to the Editor Sri N. Venkata Rao, Head of the Department of Telugu, University of Madras for his valuable services in editing the work and to Sri A. Mahadeva Sastri and Sri V. Sundara Sarma, Telugu Pandits of our Library, for carefully going through the original and preparing a correct copy for the editor.

We are grateful to the Government of Madras for their timely grants that have enabled us to publish this and other valuable manuscripts of this Library. We must thank also the Rathnam Press, Madras for the neatness and despatch with which they have executed the printing of this publication.

Saraswati Mahal, Library,
CHENNAI.
11-6-1953.

S. GOPALAN,
Honorary Secretary,
T. M. S. S. M. Library Committee.

EDITORIAL NOTE

The present work Yuddhakanda, which forms the fourth volume completes the publication of Ramayanam by Katta Varadaraju of the post-Krishnaraya period in Telugu. This publication is a land mark in the history of Dwipada Kavya Literature in general and Ramayana Literature in particular, and is unique in many respects. This work settles not only the disputed text of Ranganatharamayana published by the Andhara University, but also helps to restore some portions of the text of Tallapaka Annamacharya's Dwipada Ramayana, which is now considered to be lost. It further gives a fresh impetus for the study of the influence of Vaishnavism, in Telugu and eventually the evolution of Ramayana Literature in Telugu.

My thanks are due to the Government of Madras, and the Telugu Expert Committee for having entrusted to me the heavy responsibility of editing this voluminous work; to the Syndicate of the Madras University for having kindly permitted me to undertake its editorship. I have to specially thank Sri S. Gopalan, Honorary Secretary, T. M. S. S. M. Library for the very many facilities given to me, and for the assistance rendered by the Library Staff especially the Telugu Pandits in preparing the Press Copy. I must also thank the Rithnam Press, Madras in this connection, for the excellent manner in which the publication is brought out.

Lastly, the Telugu Literary World is ever indebted to Sri B. Gopala Reddi Garu, the former Finance Minister of the Madras State and the present Pro-Chancellor of the Andhra University, for placing the necessary funds at the disposal of the Tanjore Library, and enabling them to complete the work, as otherwise it would have never seen the light of day in its present form. He evinced a keen interest in the work from the beginning to the end, and watched its progress throughout. I am always, and will ever be grateful to him for having inspired and encouraged me in editing and in bringing to light, this most outstanding work of Ramayana Literature in Telugu.

N. VENKATA RAO

*Head of the department of Telugu,
University of Madras.*

పీఠిక

మదరాసు రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారి సమాదరణమున తంజావూరి సరస్వతీ మహాలు గ్రంథాలయమువారి పక్షమున ప్రకటిత మగుచున్న కట్టా వరదరాజు ద్విపద రామాయణము నందలి నాలుగవ సంపుటముగు యుద్ధకాండము నేటితో ముగిసినది. దీనితో నా గ్రంథముద్రణము సంపూర్ణమైనది. ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిన ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారము తెలుగు గ్రంథములలో గాని, తంజావూరి సరస్వతీ మహాలు తెలుగు గ్రంథములలో గాని దీనిని మించిన గ్రంథము లేదు. ఇది నాలుగు సంపుటములలో వెలువడినది.

వాని వివరము.

పుటలు

మొదటి సంపుటము - బాల అయోధ్యా కాండములు	6 8 7
రెండవ సంపుటము - అరణ్య కిష్కింధా కాండములు	5 3 5
మూడవ సంపుటము - సుందర కాండము	2 1 6
నాలుగవ సంపుటము - యుద్ధకాండము	5 4 4
	1 9 8 2
పీఠికాదులు	1 2 8
	2 1 1 0

సంస్కృత వాల్మీకి రామాయణమున నాఱుకాండలును, నేనూరు సర్గలును నిరువది నాల్గువేల శ్లోకములు నున్నట్లు వరదరాజే బాలకాండ 32 పుటలో నిట్లు చెప్పియున్నాడు.

“ కతలమూరుచు నాఱుకాండముల్ గాగ
జతఁగూర్చి యేనూరు సర్గముల్ గలుగ

.....పదినాలు వేలు
 సదమల గ్రంథవిస్తరమై యెసంగ
 నొసరించి పైకథలు త్తరకాండ
 మునఁజెప్పె వాల్మీకిమునినాథుఁ డపుడు ”

770-776 పంక్తులు

ఇందుత్తరకాండమునకు తెనుగులేదు-తెనుఁగు భాషలో రామాయణ కథా రచన ప్రారంభమైన కాలమునుండి, ఉత్తర కాండము వేఱుగా రచిత మగుచుండెను. ఇరువది నాలుగువేల శ్లోకములుగల మూలకథ, చతుర్వింశతి గాయత్రీ మహామంత్రవర్ణ సంపుటీకరణ మగుటయే యుత్తర కాండ వేఱుపడుటకు కారణ మని యూహింపవచ్చును. తక్కిన యుత్తర రామాయణ పద్య కృతియు, కాచవిభుడు, విఠలరాజుల ద్విపద యుత్తరకాండమును, పై యభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నవి. కడచిన శతాబ్దిలో యథావాల్మీకములగు రామాయణ రచనలు ప్రారంభమైన నాఁటనుండియు నీ పథకము మాఱినది. శ్రీ గోపినాథము వెంకటకవిగారు మఱ్ఱాండలు మాత్రమే తెనిగించిరి. ఆనెనుక శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బరావు పంతులుగారును జనమంచి కేశాద్రిశర్మగారును నుత్తరకాండము గూడ నాంధ్రీకరించిరి. శ్రీపాదవారి శ్రీకృష్ణ రామాయణమున గూడ నుత్తరకాండము గలదు.

కేవలము గ్రంథసంఖ్య చేతనేకాక, సాహిత్యదృష్టితో పరిశీలించినచో ప్రభుత్వ ప్రకటితములైన గ్రంథములలో

నీ రామాయణము మిక్కిలి విశిష్టతగలది. ఇది దేశీ సాహిత్యమున ప్రధానముగా విలసిల్లిన ద్వీపద కవితా శాఖకుఁ జెందినది. దాక్షిణాత్య సాహిత్యములో తెనుగునకు గల ప్రత్యేకతను నిరూపించు రచనలలో ద్వీపద యొకటి. పేరు సంస్కృతమైనను, సంస్కృతమున నీ రచనలేదు. ద్రవిడ కర్ణాట భాషలలోలేదు. కన్నడులకు త్రిపద, వట్పద, ప్రియమైన పదచ్ఛందస్సులు. తెనుఁగున నైహికాముష్మిక ద్వీపద హేతువుగ నీ ద్వీపదను దిద్ది తీర్చిన మహాకవి పాల్కురికి సోమనాథుఁడు. గేయరూప మగు జానపద వాఙ్మయమునుండి, యీ ఛందస్సు నుద్ధరించి, దీనికి మహాకావ్య ప్రతిపత్తి గడించి ద్వీపద వాఙ్మయమునకు శ్రీకారము చుట్టినవాఁడు. సోమనాథుఁడే! ఆతఁడు రచించిన బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రములు ద్వీపద వాఙ్మయములో ప్రాథమికములు. ఆవెనుక రంగనాథ రామాయణము, ఉత్తర కాండమును వెలసినవి. మడికి సింగన భాగవత దశమస్కంధ ద్వీపద, గౌరన ద్వీపద రచనలు, పిడుపర్తి బసవన ద్వీపద రచనలు శ్రీనాథ యుగమునాటివి. ఇందు చాలభాగము వీర శైవమునకుఁ జెందినవి. శ్రీకృష్ణ దేవరాయ యుగముతో వైష్ణవ మతముతో ద్వీపద వాఙ్మయమున ద్వితీయ ఘట్టము ప్రారంభమైనది. తాళ్లపాక చిన్నన్న, దోనూరి కోనేరు కవుల ద్వీపద రచనలు ప్రకాశించిన కాలమిదియే. ఈ యుగమునకు వెనుక వెలసిన వైష్ణవ ప్రపత్తిగల ద్వీపద కావ్యములలోను రామాయణ ద్వీపదలలోను నొక ప్రత్యేక విశిష్టత గడించిన దీ వరదరాజు రామాయణము.

వరదరాజు రామాయణమున ద్విపదసంఖ్య లెక్కించిన వాఙ్మయమునందలి ద్విపద కావ్యములలో నిది యగ్రస్థానము వహించును. ద్విపదసంఖ్యా వివరణము.

1. బాలకాండము	5 8 4 6
2. అయోధ్యాకాండము	1 0 7 3 8
3. ఆరణ్యకాండము	6 5 1 8
4. కిష్కింధాకాండము	6 2 4 8
5. సుందర కాండము	5 3 8 0
6. యుద్ధకాండము	1 2 4 1 0
	<hr/>
	4 7 1 4 0
	<hr/>

ద్విపద పంక్తులు. అనగా 23170 ద్విపదలు.

దీనినిబట్టి చూడగా వరదరాజకవి మూలమున నున్న 24 వేల శ్లోకములకు నించుమించు సరిగా ద్విపదలను రచించె నని చెప్ప నొప్పును.

రంగనాథ రామాయణము,
వరదరాజు రామాయణము.

వరదరాజు రామాయణ ముద్రణ ప్రారంభము నుండియు నా పీఠికలలో నాంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారు ప్రకటించిన రంగనాథ రామాయణమునందలి యనుబంధములలోని ద్విపద లకు వరదరాజు రామాయణమునగల సంవాదములను చూపు చునే యున్నాను, ఈ యుద్ధకాండమున కూడ నట్టివి గలవు. వరదరాజు రామాయణము యుద్ధకాండము 9() పుట.

“ నవరత్న కటక మండన మండితంబు
వివిధోర్మికామణి విస్మయరాభంబు

నుర్వీతనూజా మృదూపధానంబు
 గర్వితాహిత భిదాకాల దండంబు
 ఘోరప్రతాప కుంకుమ చర్చితంబు
 సారంగమదలేప సంవాసితంబు
 నిరత మహాదాన నిపుణ తారకము
 ధరణీభరధురీణతా సమంచితము

(2035-2043 పంక్తులు)

రంగనాథ రామాయణము (అనుబంధము)

౧. యుద్ధకాండము 677 పుట.

“ నవరత్నకటక మండన మండితంబు
 వివిధోర్మికామణి విపుల రావంబు
 నుర్వీతనూజా మృదూపధానంబు
 గర్వితాహితభిదా కాలదండంబు
 ఘోరప్రతాప కుంకుమ చర్చితంబు
 సారంగ మదలేప సంవాసితంబు
 నిరతమహాదాన నిపుణ తానకము
 ధరణీభరణ ధుర్యతాసమంబగుచు

వరదరాజు.

తప్పించుకొనిపాతె తమ విభీషణుఁడు
 చుప్పనాతిని ముక్కు సురియచేఁ గోసి
 నాపాపమునఁ బాతెనపుడు నీమఱఁది
 వాపోవుచును జాంబవంతుండు పఱచె

జివ్వఁజాలించి వచ్చిన త్రోవప్రజలు
 నవ్వఁగఁ బరువెత్తె నలినాత్మనుతుఁడ.
 ఊరక యంగదుం డూడని బాతె
 దారిఁదప్పినఁ బోయెఁ దారుఁడు దీసి
 పోక నిల్చి సమీరపుత్రుండు వడియె
 మోకాళ్లువిఱిగి రాముని బాయలేక
 కుముదుఁడు తలతెగఁగొట్టినఁ బడియె
 సమ సె మైందుఁడు నీఁగి చనియె నలుండు
 నీలుఁడు శరభుఁడు నిలిచిపోరాడి
 వ్రాలిరి మేనులు వ్రయ్యలై భువిని
 పననుఁ డెఱింగి దబ్బఱవచ్చె ననుచుఁ
 బనసచెట్టును బోలి బ్రమసితానిలిచె
 నాలంబులోన గవాక్షుండుఁ గూలెఁ
 చేలకయ్యముచేసి శతవలి మడిసె
 నెత్తురుఁ గ్రక్కుచునెగ్గె సుషేణుఁ
 డుత్తరంబున ధూము డుదధి లోఁబడియె
 చేయెత్తిమొక్కఁ గూల్చిరి దధిముఖుని
 మాయచేఁ గేసరిమై డాసిపోయె
 సేతువు చూడవచ్చిన కపులెల్ల
 భీతిచే నిల్లాండ్ర బిడ్డలఁ దలఁచి
 ముగిసె కార్యంబని మొదలి తెంకులకుఁ
 దగఁ దొట్టి పాఠిన దైత్యులు తఱుమ

2952-2971

రంగనాథ రామాయణము (అనుబంధము ౧, పుట 678)

ద్వి.వగచుచునుండఁ

దప్పించుకొని పాతెఁ దా విభీషణుఁడు
 చుప్పనాతికి ముక్కుసురియఁ చేఁ గోయు
 నాపాపమునఁ బాతెనవుడు నీమఱఁది

వాపోవుచును జాంబవంతుండు పఱచె
 నూరక యంగదుం డూడంగఁ బాతె
 దారి తప్పునఁ బోయెఁ దారుండు భీతి
 నీలుఁడు శరభుండు నిలిచిపోరాడి
 వ్రాలిరి మేనులు వ్రయ్యలై జగతిఁ
 బోకనిల్చి సమీరపుత్రుండు వడియె
 మోకాళ్ళు విటిగి రామునిఁ బాయలేక
 నత్తురుఁ గ్రక్కుచు నేఁగె సుషేణుఁ
 డుత్తరంబున ధూమ్రుఁ డుదధిలోఁ బడియె
 చేయెత్తి మ్రొక్కఁ గూల్చిరి దధిముఖుని
 మాయచేఁ గేసరిమై డాచిపోయె
 కుముదుండు తలఁ దెగఁగొట్టినఁ బడియె
 సమసె మైందుఁడు వీగి చనియె నలుండు
 పనసఁ డెఱింగి దబ్బివచ్చె ననుచుఁ
 బనసచెట్టునుఁ బోలె బ్రమసి తానిలిచె
 నాలంబులోపల గఖలవీరులునుఁ
 గూలుటయునుఁ జూచి కూడిన భీతిఁ
 జివ్వఁ జాలించి వచ్చిన కపులెల్ల
 నవ్వంగఁ బఱువెత్తె నలినా త్తసుతుఁడు
 సేతువుఁ జూడవచ్చిన కపులెల్ల
 భీతిచే నిల్లాండ్రఁ బిడ్డలఁ దలఁచి
 ముగిసె గార్యంబని మొదలి తెంకులకుఁ
 దగఁగొట్టఁ బాటిరి దైత్యులు దఱును

పగడరాజు.

హీరకిరీటంబు హేమాంబరంబు
 గారుత్మతోత్పల శ్రైవేయకంబు
 రత్నకుండలములు రాజీవరాగ
 నూత్న మంజీర మనోహరాంఘ్రులును
 మాక్తిక తూలికల్ మాణిక్యకవచ
 సక్తమైమించు విశాల వక్షంబు
 మరకతకేయూర మంజుబాహువులు
 నరుణపక్షంబు చంద్రాననాబ్జంబుఁ
 గురుణావలోకముల్ కంబు కంధరము
 నరుణపల్లవ కోమలాగ్రహస్తములు
 దుందుభిస్వనము లత్తుక చాయమేను
 మందరమేరు సమానగాత్రంబు
 లలితోర్ధ్వపుండ్రలలాట పట్టికయు
 సెలవులఁ దేతెడు చిఱునవ్వుఁ గలిగి
 భానుకోటిప్రభా భవ్యతేజమున
 నానంద కరమూర్తి నవతరించితివి

4504-4520

రంగనాథ రామాయణము - (అనుబంధము ౧ పుట 679.)

ద్వి. భానుకోటిప్రభాభవ్యతేజమున
 నానందకరమూర్తి యమరులు పొగడ
 హీర కిరీటంబు హేమాంబరంబు
 గారుత్మతోజ్జ్వలశ్రైవేయకంబు

రత్న కుండలములు రాజీవరాగ
 నూత్న మంజీరమనోహారాంఘ్రులును
 మాక్తిక మాలికల్ మాణిక్యకవచ
 సక్తమై మించు విశాలవక్షంబు
 మరకతకేయూర మంజుబాహువులు
 నరుణపక్షములు చంద్రాననాబ్జంబు
 కరుణావలోకముల్ కంబుకంఠరము
 నరుణపల్లవ కోమలాగ్రహస్తములు
 దుందుభిస్వనము లత్తుకచాయమేను
 మందరమేరు సమానగాత్రంబు
 లలితోర్ధ్వపుండ్ర లలాటపట్టికయు
 సెలవులఁ దేతెడు చిఱునవ్వులొలుక

ఇంకను మఱికొన్ని గలవు - విస్తరభీతి నుదాహరింపనై తిని.

పై యుదాహృతులను పరిశీలించిన రంగనాథ రామాయణ ప్రతులలో వరదరాజు రామాయణమునందలి పంక్తులు యథామాతృకముగాఁ జేర్చబడినవని స్పష్టమగుచున్నది. కాబట్టి రంగనాథ రామాయణ పరిష్కర్తలనుబంధములలో చేర్చినవి కొన్ని వరదరాజు రామాయణమునందలి పంక్తులవలె, తాళ్ళ పాక అన్నమయ్యగారి రామాయణమునందలి పంక్తులుకూడ చేరినవను నా నిశ్చితాభిప్రాయము నీవఱకే తెలిపియున్నాను. (చూడుఁడు సుందరకాండ పీఠిక పుట 17) ద్విపద రామాయణములు వరదరాజకృతికిముందు వెలసినవి రంగనాథ, అన్నమయ్యల రామాయణములే యైయున్నవి. వానిలో రెండు గ్రంథములనగా రంగనాథ వరదరాజ కృతులు పూర్తిగ మనకు లభ్య

మైనవి కావున మూడవ గ్రంథమగు నన్నమయ్య కృతి తాళపత్ర గ్రంథముల నా మూల గ్రంథముగ పరిశోధించిన మనకు లభింప గలదని చెప్పు నొప్పును. వాఙ్మయ పరిశోధకు లట్టిపనికిఁ గడంగి నచో నేటి రంగనాథ రామాయణమును గూర్చిన పెక్కు సమస్యలు, చిక్కులు విడిపోవుననియు గ్రంథము నిజస్వరూపము, విశిష్టత తేటపడఁగలదని నాయొక్క దృఢమగు నమ్మకము.

ఈ యుద్ధకాండవందలి రచనకూడ తక్కిన కాండముల యందువలె జాతివార్తా చమత్కార విలసితమై, సంస్కృతాంధ్రపద సమబంధురమై వెలయుచున్నది. రచనారీతి యాది నుండి యంతమువఱకు నిఘ్నోన్నతములుగా లేక నొకేరీతిని కమ్మచ్చులోని తీగ విధమున సాగినది. రంగనాథ రామాయణమున కథా కథనమే ప్రధానముగనున్నది కాని వరదరాజు రామాయణమున కథా కథనమేకాక కమనీయ కవితారచన కూడ కలదు. రచనయందు రెండింటికిగల తారతమ్యమును గ్రహించుటకు సమానముగునొక ఘట్టము నుదాహరించు చున్నాను.

ఇంద్రజిత్తు ద్వితీయ యుద్ధము

ద్వీ. ఆసమయంబున నాదానవురడు
భాసురంబుగఁ దనప్రభఁ గాననీక
యాదివినుఁడి దివ్యాత్మంబు లేయ
నాదానవుని దెస కగచరులెగసి
యగములు నైవంగ నవిద్రుంచి గుండె
లగలించి పెక్కండ్ర నవనిపై గూల్చి

వేగంబు యొక్కొక్క విషమబాణమున
 నేగురఁ దొమ్మండ్రనేర్దుర నేసె
 మఱియునుఁ గడిమిమై మర్కటేశ్వరులు
 నరయంగ గిరిధరణీజంబులెత్తి
 యా యింద్రజిత్తుపై నడరింప నతఁడు
 సాయకంబుల వాని చతురుడై ద్రుంచి
 పదునెనిమిది తీవ్రబాణంబు లేసె
 మదమెల్లఁ జెడ గంధమాదనుఁ గడిమి
 దీపింప నలుఁ దొమ్మిదిట రూపుమాపె
 నేపారమైందుని నేడింట నొంచె
 గదిసి పంచకమున గదుఁ బొలియించె
 పదియింట భల్లూకపతి మేనుసించె
 నూటను హనుమంతునొప్పించి మించె
 మూట గవాక్షుని మొగిగాడ నేసె
 శరభుని నేడింట శతబలిఁ బదిట
 సరినెన్నిదిట హరు, సన్నాహుమూట
 నరుదుగా తక్కిన యఖిల యూధపుల
 వరదివ్య శస్త్రాస్త్ర వర్షంబుగురిసి '

ఈ సందర్భమున వరదరాజెంత మనోహరముగా రచి
 యించి యున్నాడో చూడుడు.

' అసురేంద్రసుతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రప్రభావ
 లసమాన తేజోవిలాసియై లాసి
 నెఱయించు నొకచోట నీలమేఘములు
 గురియించు నొకచోట ఘోరాస్త్రవృష్టి

మలయించు నొకచోట మంతు వెలదెరలా
 పొలయించు నొకచోట భుగభుగ బొగలు
 వినుపించు నొకచోట విలునారి మ్రోత
 కనిపించు నొకచోట కాంచన రథము
 చెలగించు నొకచోట సింహనాదములు
 నెలకొల్పు నొకచోట నేమికాధ్వనులు
 నడరించు నొకచోట హయ హేషితములు
 జడియించు నొకచోట శక్తులువైచి
 విసివించు నొకచోట విలుకేలఁబూని
 నసముంచు నొకచోట నాకృతిఁ జూపి
 యీవేల నెలయించె నింద్రజిత్తుండు ” (8009-8024)

ఇచట యింద్రజిత్తుయొక్క యస్త్రవిద్యా నైపుణ్యము
 చక్కగా ప్రదర్శితమైనది.

నేడు వరదరాజ రామాయణము పూర్తిగా లభ్యమగు
 చున్నది గాన, సాహిత్య విమర్శకాగ్రేసరులగు విద్వాంసులు,
 రంగనాథ రామాయణము తోడను, మూలము తోడను,
 దీనిని పఠించి విమర్శనముల వెలయింతురుగాత !

తక్కినకాండ లందువలెనే నిందును వరదరాజు రచనము
 మూలానుసరణముగనే యున్నది. నేడు భాస్కర రామా
 యణము, రంగనాథ రామాయణములలో గానవచ్చు కైకసి
 వృత్తాంతము, సులోచనా వృత్తాంతము, రామేశ్వరమున
 రామలింగప్రతిష్ఠ మున్నగునవి రామాయణమునఁ గానరావు.
 వైష్ణవమతము వ్యాపించిన వెనుక రచితమగుట చేతనో,

వరదరాజు వైష్ణవప్రపత్తి గలవాడగుట చేతనో శ్రీరాముఁడు
రామలింగ ప్రతిష్ఠ చేయుటకు మారుగా విభీషణునికి శ్రీరంగ
శాయి నొసంగెనని యిట్లు చెప్పియున్నాడు.

“ చాల చింతిలి విభీ - మఱుఁడు పాదముల
న్రాలి యోదేవ ! నీ - వాఁడనై యిచట
నుందు నింతియెకాని - యొండెడ కేఁగ
నెందుకు లంకనా - కేల ? పోననిన
నెందుచే నీతనిఁ - దృప్తునిఁజేతు
నెందుల ననుబాయఁ - డిశఁడని యెంచి
తనమారు తనకుల - ధనము పూర్వమున
మనపుత్రుఁ డిట్వారు - మనుజేశ్వరుండు
నిలిపిన మాపాలి - నిక్షేపమీవు
కొలుపుము లంకకు - గొని పొమ్మటంచు
నజ్జతో శ్రీరంగ - శాయి నొసంగ
నజ్జ చేసుక య - మ్మహాను భావుండు
గైకొని లంకకుఁ - గదలి పోవుటయు ” 12302-12314

రంగనాథ రామాయణమున రామలింగేశ్వర ప్రతిష్ఠను
గూర్చి చెప్పఁబడినదిగాని వైష్ణవమత ప్రతిపాదకమగు
వైయంశము చెప్పఁబడలేదు. కావున రంగనాథ రామాయణము
కేవల వైష్ణవభక్తిని ప్రకటించుటకు రచితమైనదని ఘంటా
పథముగఁ జెప్పలేము. ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారు ప్రక
టించిన రంగనాథ రామాయణమునందలి యనుబంధము
రెండింటిలో రెండవదానియందీ క్రింది పంక్తులు గలవు.

ద్వి. అంత విభీషణుఁ డారాముఁజూచి
యెంతయు భక్తితో నిలఁ జాగ్గి మొక్కి

దేవ! యిచ్చటనె మీదివ్యశ్రీపాద
 సేవఁజేయుచునుందుఁ జనఁగనేనొల్ల
 మనుజేశ నామది మఱినిల్వదచట
 యనవుడు రఘురాముఁ డతని కిట్లనియె
 ' ఆరయ మాస్వామి యగుచున్నయట్టి
 శ్రీరంగధాము నిచ్చెద నీవుగొమ్ము
 పోయి నీవందు నెప్పుడు పూజసేయు
 మాయందు భక్తియు మఱువకు మెప్పుడు
 ననుచు శ్రీరంగనాయకు నిచ్చెవేడ్క
 ననలొత్త శ్రీరంగనాయకుఁ గొనుచుః
 జనియె లంకకు.....

842 పుట

పైవానిని పరిశీలింపగా శైవులు శివప్రతిష్ఠ * రాముఁడు
 చేసినని చెప్పగా వైష్ణవులు శ్రీరంగనాథుని ప్రతిష్ఠించినని
 మూలరామాయణమున నీఘట్టమును ప్రక్షిప్తమాచేసిరా యను
 సందేహము కలుగు చున్నది. ఇందుచేతనే శ్రీరంగ మహాత్మ్య
 మున రామాయణ కథ ప్రసక్తమగుచున్నది. సంస్కృత రామా
 యణమునకు గోవిందరాజుల వారు వ్రాసిన విశిష్టాద్వైత పర
 మగు వ్యాఖ్యగూడ నీని రచనకు దోహదమునొసంగి యుండ
 వచ్చును.

* శివలింగ ప్రతిష్ఠ చేయుటవలన శ్రీరాములవారికి రావణుని చంపినందువలన
 గలిగిన బ్రహ్మహత్యా దోషము నివారణ యైనదని శైవగ్రంథములు వాకొను
 చున్నవి. 'అత్రపూర్వం మహాదేవ ప్రతిష్ఠామకరోద్విభుః' అను వాల్మీకి రచ
 నమే దీనికి మూలము.

వరదరాజురామాయణమున కొన్నిపట్టుల వాల్మీకము నందు లేని కథలుకూడ నున్నవి. అందొకటి. ఇంద్రజిత్తు నాగ పాశములచే బంధించినపుడు నారదుఁ డేతెంచి రాముని స్తుతి యించి నీ వాహనమైన గరుడుని స్మరించినయెడల నాతఁడిచటికి చనుదెంచిన మాత్రన నాగాస్త్రబంధము తొలఁగునని యుపదేశించిఁట్టి రామాయణమున నున్నది. ఇది వాల్మీకమునలేదు. కాని రంగనాథ భాస్కర రామాయణములందున్నది. మూలమున లేకున్నను వైష్ణవ ప్రపత్తివలన వరదరాజు దీనిని చేర్చి యుండవచ్చును.

వాల్మీకమున ప్రక్షిప్తములైన యీ క్రింది కథాంశములు భాస్కర రంగనాథ రామాయణములలో గానవచ్చుచున్నవి.

లక్ష్మణుఁడు రావణుని శక్తిచే నిహతుఁడై మూర్ఛనొంది యుండ సుషేణు నాజ్ఞచే సంజీవిపర్వతముఁ దెచ్చుటకుఁబోయిన హనుమంతుఁడు మార్గమధ్యమునందు మాయామునియైన కాలనేమి యాశ్రమమును బొడఁగాంచుట, ఆ యాశ్రమము నందున్న సరస్సులో శాపముచే మొసలియై పడియున్న ధాన్యమాలిని జంపి శాపమోక్ష మొనర్చుట మొదలగు కథాంశములును మున్నగు విషయములు,

శుక్రాచార్యోపదేశముచే రావణుఁడు పాతాళహోమ మొనర్చుట-ఇవి వరదరాజు రామాయణమున లేవు.

రావణవధ సమయమున రామునికి విభీషణుడుచేసిన యుపదేశము వాల్మీకమునందు లేదు. ఈ యంశ మధ్యాత్మ రామాయణమునుండి గ్రహింపబడినది. భాస్కర రంగనాథ రామాయణములందీది గలదు.

పై కథా సందర్భములనుపట్టి చూడగా, యథా వాల్మీక మని వరదరాజు వ్రాసినను, తనకు ముందుగానే వెలసిన రామాయణములయందు పై కథలుండుటచేతను నవి ప్రజల యాదరణకుఁ బాత్రములగుట చేతను, నాతఁడు, నే డవాల్మీకములని యనుకొనుచున్నవానినిగూడ తన గ్రంథమునఁ జేర్చెనని యూహింపదగియున్నది. అవి కావ్యమునకు శోభగూర్చినవేగాని, వేఱువిధముగాలేవని పాఠకలోకమున కీవఱకు పరిచితమే.

వరదరాజుయొక్క యాంధ్రీకరణ రీతిని జూపుట కీదిగువ కొన్నిశ్లోకములను పాని ద్విపదలను నొసంగుచున్నాను.

ధ్వతిప్రవాళః ప్రసహఃగ్ర్యపుష్పస్త పోబఱశ్శౌర్యనిబద్ధమూలః
 రణేమహాన్ రాక్షసరాజవృక్ష స్సమ్మర్దితో రాఘవమారుతేన
 తేజోవిషాణః కులవంశవంశః కోపప్రసాదాపర గాత్రహస్తా
 ఇత్వాకుసింహవగృహీత దేహస్సుప్తః క్షీతో రావణగంధహస్తే
 పరాక్రమోత్సాహ విజృంభితార్చిర్నిశ్వాస ధూమస్స్వబల
 ప్రతాపః
 ప్రతాపవాస్సంయతి రాక్షసాగ్నిర్నిర్వాపితో రామపయోధరేణ

‘‘ ధైర్యమ్మునిగురు మొత్తము నసమాన
 శౌర్యంబువేరును శారీరబలము
 ప్రసవసంపదయుఁ దపశ్శక్తిపేర
 నెగుచేవయుగల్గి నీవనునట్టి
 సంపూర్ణ ఫలమహీజము రాముపేరి
 ఝంపాసమీరమిచ్చటఁ గూలఁద్రోచె.
 క్రోధఁగాత్రము కాంతగుణతుండ మహిత

యోధ నిర్మధన శౌర్యోరుదంతములు
 తపమును దమము మాత్సరశత్రు నిగళ
 కపటాసురులు కొలిగడలు వారలుగ
 తనరునీపేరి గంధగజంబుగూలె
 జనకజరమణ కేసరి నెదిరించి.

క్రోధనిశ్వాస సంకులధూమ నిర్ని
 రోధకమతి శౌర్యరూపహేమములు
 బలమును వేడిమిఁ బరఁగనీపేర
 విలసిల్లు దుస్సహ వీతిహోత్రుండు
 చల్లనారెను రామ జలధరనిశిత
 భల్లదృష్టిని దైవబలము లేకునికి ”

యుద్ధకాండ (10391 - 10410)

ఛందోవ్యాకరణాంశములు

ఈ ద్విపదకావ్యము చిన్నన్న చెప్పిన ద్విపదలక్షణము
 ననుసరించి రచితమైనది. ఇందు ప్రాసయతులుగాని, పాదాం
 తమునందును పద మధ్యమందును విఱుపులుగాని లేవు. ఏపాద
 కాపాదము విడివడియేయుండును.

ఇందు మూఁడుచోట్ల దీర్ఘ పూర్ణబిందు ప్రాసము- అనగా
 దీర్ఘముమీఁద నియతముగాఁ గాఁదగిన యర్థబిందువునకు పూర్ణ
 బిందువు వచ్చుట. దానితో సిద్ధబిందు శబ్దముల ప్రాస నుపయో
 గించుపద్ధతి గలదు.

పుట	పంక్తి	
42	941	కోంతి కూటువమూకఁ గొలుపంగవట్టి కాంతారమున జనకసుతావరుండు
320	7249	తాండికాండముల నాధర్వణోక్తముగ నేండు నూర్లాహుతులిచ్చి తావేల్చి
378	8607	తోంచెను వానికి దుర్నిమిత్తములు కొంచెఁబాతెడు నిక కొఱగాఁడు వాఁడు

ఈ ప్రాసము శివకవులయందే యుండుననుట సరికాదు. అహోబలపతి తన కాళిందీకన్యా పరిణయమున కూడ నిట్టి ప్రాసల నుపయోగించినాడు. “కాంతకు మదిఁ బుట్టిన తల పోంతలతో.”

ఇంకను యశ్వరాజ్యము, జన్వనులు నిట్టి ప్రాసయుగలదు. మిగిలిన విశేషణముల నిందుతో బొందుపఱచుచున్నాను.

పుట	పంక్తి	
16	346	బళనళంబుల
	47	ఉక్కళంబుల
19	404	రుజముఁ గోల్వోక మాలూరఫలములు - కుచముల పోలిక
23	510	యక్షులఁ దొంపరలాడి
25	522	తెత్తు మాట మాత్రముగాదు మాటమాత్ర మున చూ. నీవాడుట శూలికిన్ మనము వాడుటగా దెతలంపనంబికా అంబికాశతకము
82	713	సైన్యములు - ముత్తికవేయక

42	941	కోంతి కూటువమూకఁ గొలు పంగ వట్టి కాంతారమున జనక సుతావరుండు (పూర్ణ బిందుప్రాసము)
47	106	కోరికల్ దఱంగ కుక్కుటవృత్తి చేరమించిన నీకుఁ జెల్లకున్నదియె చూ. నిర్వచన-తామ్రచూడా సంగతి నెంగిలి గావించె
53	1216	వట్టిగీరుబున రావణుఁ జూచి
57	1313	హస్తీగీతలివినుమా
66	1504	చంకదుడ్డు - శరణార్థి
75	1718	గలభిరానేల
82	1871	పాపంబు...తావు - వ - ప - ప్రాస
85	1921	కయ్యంబునకు మీటి కాలుద్రవ్వేరు-ద్రవ్వి నారు వ్యవహారికము
91	2049	తానిలఁడయ్యె - తానిలువఁడయ్యె
100	2250	దక్షిణసితమ వసించె
102	2304	వాపోవుచున్నవి వరుదుగ - వ్యర్థముగ చూ. కాశీ. వరుజయ్యెం
132	2932	రాముని నిర్భాగ్యురాలవై నీవు - రాగమ సంధివడి
144	3180	అతనివల్ల ప్రోవాశించువారు - ప్రోగు అన్నము చూ. ప్రోగుఁబడి పెద్దటికంబు డి. హరి
156	3458	మూయ్యాడు వేల్పుల ముద్దుల గుమ్మలు

- 158 8506 పిడమిపై మాటలబడి - పిడమి - పృథ్వీ
శబ్ద తద్భవము
- 179 8981 చేజేశ ననుభవించితిరి (చూ, తిక్కన.)
చేసేతన్ పృథ్వీశులందుకొన చేసెన్ (ఇది
ప్రాసలోనున్నవి)
- 207 4632 మిన్నున వారిపై మిణుంగురుల్ రాలె
మింటను అని యుండవలెను. చూ. విన్నున
నేగు తారల. (యయాతి)
- 212 4748 సదమదంబుగను ముష్టాముష్టి పెనఁగి
ముష్టాముష్టి యతి నిర్ధారకము
- 220 4942 కోతులపైకంబునవ్వ - పైకంబు - సమూ
హము
- 251 5640 తోడి తెండన - చేడోయి - దోయి రూపాం
తరము
- 646 కంజాయ కంజాయ - కన్ను శబ్దమునకు
సమాసమున బిందువు
- 254 720 కన్నశవు
- 259 840 ఆయతించు
- 266 5949 పుడమికానువు వల్లభుఁడు
- 275 6275 పారవేయుదమొక్కపరిగనందఱము-(ఒక్క
సారిగా నందఱము)
- 281 6844 అస్రముల్ గ్రక్కె - నెత్తురులు
- 825 వలుదవెనున - మేసను- అని యుండఁదగును
- 299 518పచ్చి నెత్తురుఁ ద్రావి జాళివట్టుటయు

- 290 743 తనకీడులేదని దలచి కావించు తనకీడు
సేతలఁ దరియింపవలసె
- 320 7249 తాండికాష్టముల నాధర్వణోక్తముగ
నేండునూర్లాహుతు నిచ్చితావేల్చి
- 346 7847 గరివించినాడు రాఘవులు
- 367 8346 దురములోరావణు చిత్త మెఱంగనే
- 378 8607 తోంచెను వానికి దుర్నిఱు త్తములు
కొంచఁబాతెడునిక గొఱగాఁడువాఁడు
- 390 8890 యవ్వరాజ్యము మమ్ము నఖిల బాంధవుల
జవ్వనులను బాసి చననీకుఁ దగునె
- 401 9150 వారితో రఘుపతి వచ్చినయట్టి
- 447 10222 వారతల్ వినిలలైతోసంధించునాగ్రహంబునకు
హల్లోహలంబులై
- 461 515 తము? ననాధల జేయఁ - దలఁచి రాఘవుని
వనిత ననాధగా వగచి తెచ్చితివి. ఇది తను
ననాధను జేయఁదలఁచి యన్న సరిపోవును.
- 492 11222 నిచ్చకల్యాణముల్ - నిజగృహంబులను
పచ్చ తోరణములు పరగ నుండుదురు
- 503 11471 వనచర ప్రభులకు వహులేరుపఱచి
నగరి సంప్రతి కరణంబులచేత మూటికి
వగలు నర్థవణ చదువంగ
- 510 11631 జరువుచున్నదె కవుసల్య యానగరి
- 510 853 ఘనమైనయంబళికను సగఁబాలు
- 523 1205 వింజమాకిడిన

581	12112	ఆయుర్విధానకలన
583	170	ఆఁకదుపులు
581	939	ప్రావుగా చికరాయపట్టంబుగట్టె
	12031	చికిలినఖానుదీర్చిన కెంపుఁబొడుల

వరదరాజు కవిత్వమున నుత్తరాంధ్ర కవులయందు సామాన్యములగు, చేతురు - ఎఱంగక - కలెబడి - బిగ్గె కవుంగలించి - కవుసల్య మొదలగు ప్రయోగములన్నియు నగపడుచున్నవి. అట్టివి యతిప్రాసాదులయందు నిబద్ధములగుటచే, వానిని దిద్ద బూనుట యతి సాహసము, ఒకవైపున భాషాలక్షణముయొక్క క్రమ పరిణామమును తెలిసికొనుటకు నిట్టి ప్రయోగము లావశ్యకము లగుచుండగా, వేఱొకవైపున వ్యావహారిక భాషావాదు లిట్టిప్రయోగములను ప్రామాణికములని ప్రదర్శించుచుండఁగా, సీనదుమనుందర కాండమును నాంధ్రేయభాషలో విమర్శించిన విమర్శకులొకరు, వరదరాజు లాక్షణిక కవి యనియు నిట్టి రూపములను ప్రయోగించి యుండడనియు, నవి దిద్ది సరియగు లాక్షణిక రూపములను సంపాదకులు చూపవలెననియు వ్రాసియున్నారు. మరియు కొన్ని రూపములు 'పొడవు గుబ్బలి' మొదలగునవి, యచ్చుతప్పులనియు, పొడుపుగుబ్బలి సరియైనదనియు కూడ వ్రాసినారు. వానియన్నిటిని విమర్శించుటకు తావులేదు. ఒక్కదానినిమాత్రము విమర్శించుచున్నాను. తెనుగున ధాతువు లేవిశేష్యములుగా కూడ ప్రయుక్తములగుననియు వానికి ప్రత్యయము చేరునపు డుదంత రూపమును, వేఱు పదము చేరునపుడు నదంతరూపముతోను వెలయుననెడి సూత్రమూ విమర్శకులకు తెలియలేదు. పొడ + చు పొడుచు - పొడవు దానికి 'తెంచు' అను ప్రయుక్తమైనప్పుడు పొడతెంచు, ఇట్లే మొల + చు -

మొలచు-మొలుచు మొలతెంచు మొదలగునవి. తక్కినవానికి సమాధానమొసగ బనిలేదు. నేనీ వరదరాజ కృత్యందు చూపిన పై ప్రయోగ విశేషము లన్నింటిని కీ. శే. గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు తమ 'బాలకవి శరణ్యము'న సమర్థించియున్నారు. సుందరకాండ విమర్శకు లట్టి ప్రసిద్ధ గ్రంథమునుకూడ చూడక విమర్శించుట శోచనీయము.

రామాయణమును గూర్చినవీన విమర్శన పథకము ననుసరించి కొందఱు విద్వాంసులు విలువగల వ్యాసములను రచించియున్నారు. వానిలో గొన్నింటి నిందు పేర్కొనుచున్నాను.

1. రామాయణము - రవీంద్రుని వ్యాసమునకుఁ దెనుఁగు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు - భారతి సం. 5. సం. 10 (అక్టోబరు 1928)
2. రామాయణ చరిత్ర - కీ. శే. పెండ్యాల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక 1 సం 231 సం.
3. శ్రీమద్రామాయణము- శ్రీ కొమాండూరి శరణోపాచార్యులు గారు. రజతోత్సవ సంపుటము 204 - 211 పుటలు
4. రామాయణ విశేషములు కీ. శే. సురవరము ప్రతాప రెడ్డిగారు. విభూతి పత్రిక
5. రామాయణ సుధాలహరి. శ్రీ కల్లూరి చంద్రమాలిగారు
6. రంగనాథ రామాయణ పీఠిక. కీ. శే. కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారు ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్పత్రిక టిత్తము

ప్రాచీన రీతిగ నీ రామాయణ విశేషములను శ్రీరామావ
తారతత్త్వమును నీ క్రింద వివరించిన విద్యద్వతంసులు విపుల
ముగాఁ చర్చించియున్నారు - శ్రీరామాయణ తత్త్వమును
నెఱుంగుటకు మొదట వెలుగుబాటు చూపినది శ్రీ వావిళ్ల రామ
స్వామి శాస్త్రులవారు. వారు తెనుగు లిపిలో, మూలశ్లోక ప్రతిపదార్థ
తాత్పర్య, సవిశేష పూర్వకముగా నొక మహా వాఖ్యను పదు
నైదు సంపుటములలో ప్రకటించిరి. దాని రచయితలు -
శ్రీ చదలు వాడ సుందరరామ శాస్త్రిగారు సుప్రసిద్ధ సంస్కృ
తాంధ్ర పండితులు.

ఆ వెనుక వెలువడినవానిలో నెన్నందగినవి.

1. శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బారావు పంతులు గారి ఆంధ్ర వాల్మీకి
రామాయణ పీఠిక. మందరము అను విపుల
వ్యాఖ్యానము.
2. శ్రీ జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారి ఆంధ్ర రామాయణ పీఠిక
శ్రీ రామావతార తత్త్వము.
3. శ్రీ రామాయణ సారోద్ధారము - ములుసుల్ల నరసింహాచ
ధాని గారు.
4. ఆశ్చర్య రామాయణము - నలుబది రామాయణముల
సారము రామాయణ కేసరి లక్ష్మణవర్ణుల వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రి
5. విశోధిత రామాయణము - శ్రీ మోక్షేశుర్తి గున్నయ్యగారు
బి. ఎ. ఇది 1400 పుటలుగల పెద్ద విమర్శన గ్రంథము.

ఇంతటి మహాగ్రంథము పరిష్కరించినపుడును నందును నేకై క ప్రతి నాధారముగ చేసికొనుటచేతను నిందు ముద్రణ స్థానిత్యములు, మొదలగునవి చాలదొరలినవి. దానికి నేను తుంతవ్యుఁడను. ఈ గ్రంథము మొదట ముద్రణభాగ్యమునందు టయేయొక విశేషము. కావున నిందలి గోపములను విసర్జించి, గుణగ్రహణ పారీణులగు నాంధ్ర విద్వన్మహా జనులందఱును గుణములనే గ్రహించి యరదరాజు కవితామృతము గ్రోలు దురుగాక.

ఈ కావ్యము ముద్రణ సాంతమగువఱకును నాకు చేదోడు వాదోడుగానున్న చిరంజీవి శివసుందరేశ్వర రావునకు నా యాశీస్సులు. గ్రంథ ముద్రణమునకు నా కన్నివిధములఁ దోడ్పడిన తంజావూరి పుస్తక భాండాగార గౌరవ కార్యదర్శి శ్రీ యస్. గోపాలన్ గారికి నా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములు. ఈ గ్రంథ ప్రకటనము మనసార సభినాదించిన మహనీయులకు, పత్రికా సంపాదకులకు నా నమోవాకములు,

ఈ గ్రంథ ప్రకటనారంభము నుండియు నత్యంతాదరాభి మానములతో నన్ను ప్రోత్సహించిన నాంధ్ర విశ్వకళా పరిష దధ్యక్ష పురోధాదులు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి ననవరతము గౌరవ పురస్కరముగ సంభావించుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుఁడు

నిడుదవోలు వెంకటరావు, ఎమ్.ఏ.,

మదరాసు.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్ర

భాషా శాఖాధ్యక్షుఁడు,

విషయానుక్రమణిక

విషయము	పుట
శ్రీరాముఁడు సీత వృత్తాంతముఁ దెల్పినందులకు హనుమంతు నభినందించుట	1
సుగ్రీవుఁడు తనబలము నెఱిగించి శ్రీరాముని కర్తవ్యమునకుఁ బురికొల్పుట	4
శ్రీరాముఁడు లంకనుగూర్చి రావణుని సేనావిశేషంబులను గూర్చి హనుమంతునడుగుట	5
ఆ విశేషములను హనుమంతుఁడు రామున కెఱింగించుట	6
సుగ్రీవునితో శ్రీరాముఁడు లంకపై వెడలుటకు సైన్యమాయత్తము సేయుమని చెప్పుట	10
శ్రీరాముఁడు నీలుని వానరసైన్యముల కధిపతిగాఁ జేసి వానర వీరుల నుపసేనాపతులుగాఁ జేయుట	11
శ్రీరామాదులును నంగదాదులును లంకపైకి వానరసైన్యములతోఁ గదలుట - వానరసైన్య ప్రయాణవర్ణనము	12
దారిలో లక్ష్మణుఁడు శుభశకునమునను గాంచుట	14
శ్రీరాముఁడు వానరులతో సముద్రపుటొడ్డున నిమ్మైనచోట పాశేమువిడియుట	15
శ్రీరాముఁడు సీతనుగూర్చి విరహమునొందుట	17
లంకలో రావణాసురుఁడు హనుమంతుఁడు చేసిన పనినిఁ గూర్చి ప్రస్తావించుట	20
హనుమంతుఁడు చేసిన పనికి ప్రతీకారమొనర్చుటకు నాప్తులతో రావణుఁడు సంప్రతించుట	21

రాక్షసవీరులు రావణునికే రామునిపైదండెత్తి శిక్షించుటయే మంచి దని దుర్మతి బోధించుట	22
ప్రహస్తుని పల్కులు - దుర్ముఖుని దురుక్తులు	25
వజ్రదంష్ట్రుని వాక్యములు	26
కుంభుని కువాళకములు	27
యజ్ఞహనుని యసందర్భపు మాటలు	27
ఆకంపనుని యనుచితోక్తులు	28
పైవారి మాటలువిని రాక్షసులుచెలరేగుట - రావణుఁడు నూత్ము ముగా వారిమాటలను వినుట	29
విభీషణుఁడు రావణునికి బుద్ధిచెప్పుట	30
రావణుఁడు కొలువువిడిచి వెడలుట - విభీషణుఁడు రావణు నగరికి బయలుదేలుట	33
విభీషణుఁడు రావణునితో హితోక్తులు పల్కుట	35
రావణుఁ డాతని మాటలను పెనచెనినిఁబెట్టి యింటికఁబొమ్మ నుట - విభీషణుఁడు వెడలిపోవుట	37
రావణుఁడు కొలువు కూటమునకు వచ్చుట	38
రావణుఁడు ప్రహస్తునకు కోటరక్షణకువలయు సాధన సామగ్రి సమకూర్చమని యాజ్ఞాపించుట ప్రహస్తుఁడా యాజ్ఞా ప్రకారము నిర్వహించుట	39
రావణుఁడు కుంభకర్ణునితో ముందుచేయఁగల కార్యమునుఁగూర్చి సంప్రతించుట	41
కుంభకర్ణుఁడు రావణునికి హితోపదేశ పూర్వకముగ నుత్తర మిచ్చుట	43
రావణునితో మహాపార్శ్వుడు మాటలాడుచు నీతను పొందుమని చెప్పుట	46
రావణుఁడు ఘరస్త్రీని బలిమిచేఁ బొందిన తనకు హానికలుగు శాప వృత్తాంతము చెప్పుట	47

- విభీషణుఁడు రావణునితోఁ బలికిన హితోక్తులు 50
- విభీషణుఁడు ప్రహస్తునితోఁ జెప్పినమాటలు 52
- విభీషణుని మాటలకు నింద్రజిత్తు కోపించి పలుకుట 53
- విభీషణుఁ డింద్రజిత్తు మాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుట 55
- రావణుఁడు విభీషణుని మాటలకుఁ గోపించి తనకొలువు వెడలి
పొమ్మనుట 57
- విభీషణుఁ డట్టే వెడలిపోయెదనని చెప్పి వెడలుట 60
- విభీషణుఁడు శ్రీరామునివద్దకుఁ బోవుట 62
- తన్నుఁ బట్టవచ్చిన కపులతో విభీషణుఁడు తన వృత్తాంతము
నెఱింగించుట 63
- సుగ్రీవుఁడు విభీషణుని రాకనుగూర్చి శంకించుచు శ్రీరామునితోఁ
బ్రసంగించుట 64
- శ్రీరాముఁడు విభీషణునిగూర్చి తమతమ యభిప్రాయములను
దెల్పుమని చెప్పుట 66
- అంగదుఁడు తన యభిప్రాయముఁ జెప్పుట 67
- శరభుఁడు తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట - జాంబవంతుఁడు
తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట - మైందుఁడు తన యభి
ప్రాయముఁ దెలుపుట 68
- అంజనేయుఁడు శ్రీరామచంద్రునికి సరియగు తన యభిప్రాయము
నెఱింగించి విభీషణుని చేకొనుమని చెప్పుట 69
- శ్రీరాముఁడు విభీషణుని తోడితెమ్మని వానరుల కాజ్ఞాపించుట 72
- సుగ్రీవుఁడు శ్రీరాముని నివారించుట - శ్రీరాముఁడు తన యభి
ప్రాయము తిరిగి స్పష్టపఱచుట 73
- శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితోఁ దిరిగి విభీషణుని తోడితెమ్మనుట 74
- సుగ్రీవుఁడు మఱియొకమాటు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుట 75
- శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో మాటుమాటాడకుండ విభీషణునితోడి
తెమ్మనిచెప్పుట - శరణాగతుని రక్షించెదనని చెప్పుట 75

- సుగ్రీవుఁడు విభీషణునిఁ దీసికొనివచ్చుటకు బయలుదేరుట 78
- విభీషణుఁడు శ్రీరాముని సందర్శించుట - విభీషణుఁడు తన వృత్తాం
తమునంతయు శ్రీరామునికి నివేదించి శరణాగతుఁడగుట 79
- శ్రీరామచంద్రుఁడు విభీషణుని కభయమీయఁగా నాతఁడు శ్రీరా
ముని ణ్ఠికపై రావణుని బలములను చెలుపుట 80
- శ్రీరాముఁడు రావణుని జంపి విభీషణునికి లంకారాజ్య పట్టాభి
షేకముఁ జేయుదునని ప్రతిజ్ఞ చేయుట 82
- హనుమత్సుగ్రీవులతో విభీషణుఁడు వారాశి దాఁటుటకు నుపా
యము సముద్రుని ప్రార్థించుటయే యనిచెప్పుట 83
- రాముఁడు లక్ష్మణునితోడ హనుమత్సుగ్రీవాది సమస్త వానర
నైన్యముతోడను సముద్రతీరముఁజేరి సముద్రుని స్మరించుట 84
- రావణుఁడు శ్రీరాముని నైన్యవివరము కనుగొనుటకు శార్దులునంపుట 84
- శార్దులుఁడు రామనైన్య మపారమని వేగులవారినిఁ బంపి 85
- యథార్థము తెలిసికొమ్మని విన్నవించుట
- రావణుఁడు శుకుఁడను రాక్షసుని సుగ్రీవునియొద్దకు దూతగాఁబంపుట 86
- శుకుఁడు సుగ్రీవునితో రావణుఁడు చెప్పినమాటలు చెప్పుట
సుగ్రీవుఁ డాతని చంపుట కాజ్ఞయిచ్చుట
- శుకుఁడు శ్రీరాముని శరణు వేఁడుట - సుగ్రీవునిఁ బ్రత్యుత్తరము ణ్ఠుట 87
- సుగ్రీవుఁడు రావణునికిఁ జెప్పుమన్న మాటలు 88
- అంగదుఁడు ణ్ఠించి శుకునిఁ జంపుమన వానరు లాతనిపైఁ బడుట 89
- శుక్రుఁడు శ్రీరాముని శరణుఁజొచ్చి లంకకు వెడలిపోవుట 89
- శ్రీరాముఁడు సముద్రతీరమున దర్భాస్తరణమునఁ బ్రాయోపవేశము
సేయుట 90
- సముద్రుఁడు ప్రత్యక్షము కానందులకుఁ గోపించి శ్రీరాముఁ
డాతనిపై బ్రహ్మాస్త్రమును బ్రయోగింపఁ బూనుట 91
- శ్రీరాముని ణ్ఠపమునకు వేపమనుష్య లోకములు తల్లడిల్లుట 92

- సముద్రుఁడు శ్రీరామునకుఁ బ్రత్యక్షమై వానర సేనకు దారి
యిచ్చెదనని చెప్పుట 94
- సముద్రుని కోరికపైని రాముఁడు తాను తొడిగిన యమ్మును
ను త్తరదిశపైఁ బ్రయోగించి యందలి బోయలను దునుమాట 96
- సముద్రుని కోర్కెపై శ్రీరాముఁడు నలుని సేతువుఁగట్ట నాజ్ఞాపించుట 97
- నలుఁడు సేతువు కట్టుటకుఁ బ్రారంభించుట 98
- సేతునిర్మాణము పూర్తియగుట 99
- సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునితో లంకాద్వీపమునకుఁ దరలుటకు
సమయమని చెప్పుట 100
- శ్రీరాముఁడు వానరులతో మాఁడు యోజనములుదాఁటి యచ్చట
నొక వనములో బసచేయుట 101
- శ్రీరాముఁడు దారిలో శకునములఁజూచి ఘోరయుద్ధ మగు నని
చెప్పుట 102
- శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవ విభీషణాదులతో లంకా రాజధానిఁ జేరుట 103
- శ్రీరాముఁడు లంకముట్టడించుటకు నీలాంగదాది వానరుల నాయా
చోటుల నిలుపుట 104
- సుగ్రీవుఁడు తామువచ్చిన వృత్తాంతముఁ దెలియఁ జెప్పుమని
శుకుని విడిపింప, వాఁడు రావణునివద్దకు వచ్చి చెప్పిన
మాటలు 105
- శుకుని మాటలకు రావణుఁడిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము - రావణుఁడు
శుకసారణుల నిరువురను శ్రీరామునియొద్దకు దూతకృత్య
మునకుఁ బంపుట 107
- శుకసారణులు వానర వేషములతో శ్రీరాముని సైన్య విశేషములు
గనుచుండుట 108
- విభీషణుఁడు వారిజుఁడిఁగి పట్టితెప్పించి శ్రీరాముని ముందరఁ బెట్టుట 109
- సారణుఁడు తామువచ్చిన వృత్తాంతము శ్రీరామునికి నివేదించుట ,,

శ్రీరాముఁడు రావణునితో యుద్ధమునకు రమ్మనియు నట్టుకానిచో లంకను దగ్ధముచేయుట నిశ్చయమనియుఁ గబురంపుట	110
శుకసారణులు రావణునివద్దకువచ్చి రాముఁడు చెప్పిన మాటలు చెప్పి రాముని నైస్య మపారమనియు శ్రీరామునికి సీతను సమర్పించుమనియు హితోపదేశము చేయుట	”
రావణుఁడు శుకసారణులతో నుత్తర గోవురమున కేగుట	112
సారణుఁడు రావణునికి వానర నాయకుల నెఱుకపఱచుట	113
అంగదుఁడు	”
హనుమంతుఁడు	114
నీలుఁడు	”
శ్వేతుఁడు	”
కుముదుఁడు	”
రంధుఁడు	115
శరభుఁడు	”
పనసుఁడు	”
వినతుఁడు	”
గ్రథనుఁడు	116
గవయుఁడు	”
హరుఁడు	”
ధూమ్రుఁడు	”
జాంబవంతుఁడు	117
శృతసన్నాదుఁడ	”
ప్రహర్షుఁడు	”
ప్రమాది	”
గవాక్షుఁడు	118
కేసరి	”
శతవతి	119

తక్కిన వానరవీరులు	”
శుకుని వానరసైన్య వర్ణనము	”
ఆంజనేయుని వర్ణనము	121
శ్రీరాముని వర్ణనము	”
లక్ష్మణ వర్ణనము	122
విభీషణ వర్ణనము - సుగ్రీవ వర్ణనము	123
రావణుఁడు శుకసారణులఁ గోపించి పారలఁ బొమ్మనుట రావణుఁడు మహోదరునిఁ బిలిచి తగిన వేగులవారినిఁ బంపి రామసుగ్రీవులయుదంతముఁ గనుఁగొనుమనుట	125
ఆ వేగులవారు సుగ్రీవ సైన్యమునుఁజూచి భయమంది వానరులచేఁ గొట్టువడి లంకకువచ్చుట	126
వేగులవారు తాముఁ జూచిన సంగతి రావణునకుఁ విన్నవించుట	127
రావణుఁడు శార్దూలుని వానరుల వృత్తాంతమడుగుట	129
రావణుఁడు విద్యుజ్జిహ్వానితో శ్రీరాముని శిరము సీతవద్దకుఁ బెమ్మని చెప్పుట	131
విద్యుజ్జిహ్వుఁ డట్లనే రామునిశిరము నచటనుంచి వెడలుట రాముఁడు యుద్ధములో జనిపోయె ననియుఁ దన్నెలు కొమ్మనియు రావణుఁడు సీతతోఁ జెప్పుట	132
రావణుఁడు సీతకు నమ్మింనుటకొఱకు శ్రీరాముని శిరమును నామె ముందఱఁ బెట్టించుట	134
సీతయా శిరస్సును కనుఁగొని దుఃఖముచే మూర్ఛిల్లి రామునికొఱకై శోకించుట	135
సీత రావణునితోడ తన్ను శ్రీరామునితో సహగమనము సేయుట కాఙ్గియాయమని కోరుట	138
ఇంతలో నొక దూత రావణుని సత్వరముగా రమ్మచుట-రావణుఁడు వెడలినతోడనే శ్రీరాముని శిరము నాతనితో వెడలి పోవుట - దానిచే సీతమనస్సు శాంతిఁబొందుట	139

- సీత రామునిగూర్చి దుఃఖింప సరమ యిది రావణమాయగాని
 వేటొండు కాదనిచెప్పి యామె నూరడించుట సరమ
 సీతతో యుద్ధభేరి మ్రోగుచున్నదనియు, శ్రీరాముఁడు
 రావణుని జయించి యామెను తీసుకొనిపోవుననియుఁ జెప్పి
 సంతోషపఱచుట 140
- సీతపంపున సరమ లంకలోనికిఁబోయి యుద్ధసన్నాహముఁగనుగొని
 వచ్చి సీతకు నివేదించుట 143
- రావణుఁడు శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకు వెడలుదునని యాలోచన
 నేయుట 144
- మాల్యవంతుఁడు రావణునికి యుద్ధము వలదని శ్రీరామునికి సీత
 నిమ్మని హితము చెప్పుట 145
- రావణుఁడు మాల్యవంతుని మాటలు పెడచెవినిఁ బెట్టుట 148
- రావణుఁడు అంక రక్షణకై నాల్గుదిక్కుల రక్షకుల నియోగించుట 150
- శ్రీరాముఁడు లంకనెట్లు సాధించుట యను విషయముఁగూర్చి
 యాలోచన నేయుట విభీషణు రావణుఁడు చేసిన ప్రయత్న
 మును వివరించుట 151
- శ్రీరాముఁడు రావణుని ప్రయత్నములకు మాలు ప్రయత్నములు
 నేసి నేనానాయకులను నియోగించుట 153
- శ్రీరాముఁడు వానరసేనలతో సువేలాచలముపై విడియుట 154
- శ్రీరాముఁడు లంకాపుర సౌధమున రావణునిఁ జూచుట 156
- సుగ్రీవుఁడు రావణునియొద్దకేఁగి శ్రీరాముని దూతగా వచ్చితినిని
 చెప్పి రావణుని కిరీటముఁ దన్నుట, రావణ సుగ్రీవుల
 పోరాటము 157
- సుగ్రీవుఁడు రావణుఁడు మాయోపాయముచే జయించునని యెఱిఁగి
 రాముని వద్దకు వచ్చుట 159
- శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితోఁ దానొక్కడే రావణునిపైకిఁ
 బోఁగూడదని హితోపదేశముచేయుట 160

- శ్రీరాముఁడు లంకపైకి యుద్ధమునకుఁబోవుట కుపక్రమించుట 161
- వానరసైన్యములు లంకయందు దిగుట-వానర సేనానానాయకులు
నాలుగు దీక్కులను తమ స్థానములలో నెలవుకొనుట 162
- శ్రీరాముఁ డంగదుని రావణుని యొద్దకు రాయబారిగాఁ బంపుట 164
- అంగద రాయబారము 166
- అంగదుని శిక్షించుటకు రావణుఁడు నలువురు రాక్షసుల నంపుట
అంగదుఁడు వారలను జంపుటయేకాక రావణ ప్రాసాద
శిఖరమును భగ్నము సేయుట 167
- అంగదుఁడు శ్రీరామునియొద్దకు వచ్చుట - సుషేణుఁడు వానరులను
యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పుట 168
- శ్రీరాముఁడు వానరసైన్యమును లంకపైఁ గదనము సేయఁ
బురికొల్పుట 169
- రావణుఁడు తన బలములనుకూడ యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పిగా
వానర రాక్షసులకు సంకుల యుద్ధమగుట 170
- ఇరువైపుల వానర రాక్షసునాయకులు ద్వంద యుద్ధము సేయుట 171
- సంకుల యుద్ధములో రాక్షసు లోడిపోవుటఁ జూచి ఇంద్రజిత్తు
శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకువెడలి నాగాస్త్రముఁ
బ్రయోగించుట 177
- ఇంద్రజిత్తు శ్రీరాముని నాగాస్త్రముచే మూర్ఛితుఁ జేసి వానర
సైన్యము నట్టహాసముతోఁ దాఁకి లంకకు మఱుట 178
- విభీషణుఁడు సుగ్రీవునికిఁ గర్తవ్యము బోధించి శ్రీరాముని సేదఁ
దేర్పనుని చెప్పుట 182
- రావణునితో ఇంద్రజిత్తు తన పరాక్రమముచేత శ్రీరాముని
మూర్ఛనొందించి వానరసైన్యమును కలతఁబఱచిన విధమును
తెలియఁబఱచుట 183
- సీతను రావణుఁడు రామ లక్ష్మణులు మూర్ఛనొందిన స్థలమునకుఁ
గొని పోమ్మనుట 185

- సీత రామ లక్ష్మణులను మృత్యులుగా భావించి శోకించుట 186
- త్రిజట సీత నూరడించుట 190
- శ్రీరాముఁడు మూర్ఛతెలిసి తమ్మునిఁగూర్చి శోకించుట 191
- రావణుఁడు సుగ్రీవుని కిష్కింధకుఁ బొమ్మన విభీషణుఁడు
వానరుల నాపి రామునివద్దకు వచ్చుట 194
- విభీషణుఁడు నాగపాశ బద్ధుఁడగు శ్రీరామునిఁ జూచి దుఃఖించి
సుగ్రీవుని సమాశ్వాసింఁచుట 196
- సుగ్రీవుఁడు సుషేణునితో రాముని కిష్కింధకుఁ గొనిపోమ్మని
చెప్పుట - సుషేణుఁడు చంద్ర ద్రోణ నగమునందలి, విశల్య
సంజీవ కరణులను హనుమంతునిచేఁ దెప్పింపుమని
సుగ్రీవునిఁ బ్రార్థింఁచుట 198
- గరుత్మంతుని యాగమనము - శ్రీరాముని నాగపాశములు విడిపోవుట 199
- శ్రీరాముఁడు నాగపాశ విముక్తుఁడై గరుత్మంతుని యాకారమును
వర్ణించి యాతని యుదంతమరయుట 201
- గరుత్మంతుఁడు తన వృత్తాంతము శ్రీరామున కెఱింగించి యాతఁడు
జయమునొంగునని దీవించి యంలర్థానముఁ జేందుట 202
- రావణుని యనుమతినిప్రహస్తుఁడు పంపిన వేగులవారు వచ్చి రామ
లక్ష్మణులు నాగపాశములు వీడిన యుదంతము చెప్పుట 205
- రావణుఁ డదివిని ధూమాక్షుని యుద్ధమునకుఁ బొమ్మనుట
ధూమాక్షుఁడు వెడలి హనుమంతునితో యుద్ధముచేయుట 206
- ధూమాక్షుని హనుమంతుఁడు చంపుట 208
- రావణుని యాజ్ఞచే వజ్రదంష్ట్రుడు యుద్ధమునకు వెడలి యంగదు
సెదుర్కొనుట 209
- అంగద వజ్రదంష్ట్రుల యుద్ధము 210
- అంగదుఁడు వజ్రదంష్ట్రుని చంపుట 212
- అకంపనుఁడు రావణుని నాజ్ఞచే యుద్ధమునకు వెడలుట 213

అకంపనుఁడు హనుమంతునితో యుద్ధ మొనర్చుట . హనుమంతుఁడ కంపనునిఁ జంపుట	215
ప్రహస్తుడు యుద్ధమునకుఁ వెడలి హర్షి మి త్తములం గనుట	216
నీలుఁడు ప్రహస్తు నెదుర్కొని యాతనిఁ బొలియించుట	222
రావణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట	223
విభీషణుఁడు శ్రీరామునకు రాక్షస సైన్యమునందలి మహానాయకులఁ గూర్చి రావణునిఁ గూర్చి చెప్పుట - అకంపనుఁడు - ఇంద్రజిత్తు	225
అతికాయుఁడు	226
మహాదరుఁడు	”
పిశాచుఁడు	”
త్రిశిరుఁడు	”
కుంభుఁడు	227
నికుంభుఁడు	”
సలాంతకుఁడు	”
రావణాసురుఁడు	”
రావణుఁ డొక్కడే తొలుత యుద్ధస్పర్ధుఁడగుట - సుగ్రీవుఁడు రావణునెదుర్కొని మూర్ఖిలుట	229
శ్రీరాము డాజ్ఞ చే రావణునిపైకి వెళుట లక్ష్మణుని కడ్డుపడి హనుమంతుఁడు రావణు నెదుర్కొనుట	230
రావణ హనుమంతుల యుద్ధము	231
హనుమంతుఁడు రావణునితోఁ బోరి మూర్ఖిల్లగా నీలుఁ డెదిరించుట	233
నీలుఁడు రావణుచే మూర్ఖితుఁడగుట	234
లక్ష్మణుఁడు రావణాసురు నెదుర్కొని యుద్ధము సేయుట	235
రావణుఁడు లక్ష్మణునిపై శక్తి ప్రయోగించి మూర్ఖిల్లఁ జేసి తీసికొని పోవుటకుఁ బ్రయత్నించుట - హనుమంతుఁ డడ్డుపడి లక్ష్మణుని రామునియొద్దకుఁ పోవుట	238

- రామ రావణుల ప్రథమయుద్ధము 239
- రావణుఁడు లంకకు మఱుట 241
- రావణుఁడు లంకకు మరలి, దనమంత్రులతోఁ దన పూర్వ
శాపములనుఁ దెలుపుట - కుంభకర్ణుని యుద్ధమునకుఁ బంపు
టకై యాతని నిద్రనుండి లేపుట కాజ్ఞాపించుట 242
- రాక్షసులు కుంభకర్ణుని నిద్రనుండి లేపుటకు వెడలుట 245
- నిద్రాముద్రుఁడైన కుంభకర్ణుని వర్ణన ,,
- నిద్రనుండి కుంభకర్ణుని లేపుటకుఁ జేసిన ప్రయత్నములు 247
- కుంభకర్ణుఁడు లేచి తన్ను నిద్రనుండి లేపుటకుఁ గారణమడుగుట
యూపాక్ష మహోదరులు రావణునివద్ద కారణము తెలియనిని విన్నవించుట - కుంభకర్ణుఁడు
రావణుని జూచుటకు బయలుదేరుట 249
- కుంభకర్ణునిఁజూచి రావణుని నైన్యము భయభ్రాంతముకాగా
విభీషణుఁడు వారి భయము నివారించుట 251
- శ్రీరాముని కోర్కె ననుసరించి విభీషణుఁడు కుంభకర్ణుని పుట్టు
పూర్వోత్తరము తెలింగించుట 252
- రావణునివద్దకుఁ గుంభకర్ణుఁడు వచ్చుట - వారి సంభాషణము 256
- కుంభకర్ణుఁడు రావణునికి హితబోధ సేయుట 259
- రావణు డాహితబోధను పెడచెవినిఁ బెట్టుట ,,
- కుంభకర్ణుఁడు తాను రామునిపైకి యుద్ధమునకుఁ బోవుదునని చెప్పుట 262
- మహోదరుఁడు కుంభకర్ణునిఁ బదరుట 263
- రాముని గల్పితినని చాటించి, సీతను వంచించి చేకొమ్మని మహో
దరుఁడు రావణున కుపాయము చెప్పుట 266
- కుంభకర్ణుఁడు మహోదరుని యిచ్చకములను నిందించి యుద్ధమునకు
సన్నద్ధుఁడగుట 267
- రావణుఁడు కుంభకర్ణుని దివ్యాభరణ భూషితునిఁ గావించి యుద్ధ
మునకుఁ బంపుట 271

- యుద్ధోన్ముఖుడైన కుంభకర్ణునిఁ జూచి వానరులు భయభ్రాంతులై
నానా ముఖములఁ జెదరిపోవుట - అంగదుఁడు వారి
భయము మాన్పి యుద్ధమునకుఁ బ్రోత్సహించుట 274
- కుంభకర్ణుఁడు మైందద్వివిదాని వానరులను జయించి వీర విహారము
సేయుట 279
- వానరు లొక్క మృడిగా కుంభకర్ణునిపైఁ బడి యాతని ధాటి
కోర్వలేక శ్రీరాముని శరణుఁ జొచ్చుట 281
- అంగదుఁలు కుంభకర్ణునితో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట 283
- మూర్ఛ మునిఁగియున్న సుగ్రీవుని కుంభకర్ణుఁడు లంకకుఁ
కొనిపోవుట 285
- సుగ్రీవుఁడు మూర్ఛనుండి తేటికొని కుంభకర్ణుని ముక్కు
చెవులు కొఱికి తప్పించుకొని శ్రీరామునిఁ జేరుట 287
- శ్రీరాముఁడు కుంభకర్ణు నెదుర్కొని యుద్ధముచేయుట 289
- శ్రీరామ కుంభకర్ణ సంవాదము 292
- శ్రీరామ కుంభకర్ణుల యుద్ధము 293
- శ్రీరాముఁడు తనపైకి వచ్చు కుంభకర్ణుని తలఁద్రుంచి రావణుని
ముందఱఁ బడునట్లు చేయుట 295
- రావణుఁడు కుంభకర్ణుని మృతికై దుఃఖించుట 297
- రావణుని సమాశ్వాసించి త్రిశిరాతికాయ నరాఁతక మహోద
రాదులు యుద్ధమునకు బయలుదేరుట 298
- వానర రాక్షసుల దొమ్మియుద్ధము 301
- అంగదుఁడు నరాఁతకుని సంహరించుట 303
- దేవాఁతక త్రిశిర మహోదరుల యుద్ధము - దేవాఁతకుని మరణము 305
- మహాపార్శ్వుని మరణము 306
- అతికాయుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట - మత్తుఁడు ధూమ్రునిచే
మడియుట 307

- ఉన్నత్తుఁడు దధిముఖునిచే హతుఁడగుట 308
- యుద్ధమునకు వచ్చు అతికాయునిఁ గూర్చి శ్రీరాముఁడు
విభీషణుని ప్రశ్నించుట 309
- విభీషణుఁడు శ్రీరాముని కతికాయుని వృత్తాంతము నెఱింగించుట -
అతికాయుని యుద్ధము 311
- లక్ష్మణుఁ డతికాయు నెదుర్కొని యధిక్షేపించుట - వారి
సంభాషణము 313
- లక్ష్మణాతికాయుల యుద్ధము 314
- లక్ష్మణుఁ డతికాయునిపై బ్రహ్మాస్త్రముఁ బ్రయోగించి యాతనిఁ
బరిమార్చుట 316
- అతికాయుని మరణమును విని రావణుఁడు విలపించుట 318
- ఇంద్రజిత్తు యుద్ధమునకు వెడలుట 319
- ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులను మూర్ఛనొందించుట 321
- విభీషణుఁడు జాంబవంతుని కర్తవ్య మడుగుట 324
- జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని సంజీవికరణినిఁ దెచ్చుటకు
నియోగించుట 327
- హనుమంతుఁడు సంజీవ పర్వతమును పెకలించి తెచ్చుట - దాని
ప్రభావమువలన రామలక్ష్మణులు మూర్ఛఁ దేలుట -
వానరులు సుఖు లగుట 329
- ఇంద్రజిత్తు రావణునితో తాను రామలక్ష్మణులను జంపితి నని
ప్రగల్భములు పలుకుట 332
- వానరులు లంకను గాల్చుట - వానర రాక్షసుల సంకులయుద్ధము 333
- శోణితాక్ష ప్రజంఘ కుంభనికుంభ కంపన, యూపాక్షులు యుద్ధ
మునకు వెడలుట 335
- అంగదుఁడకంపనునితో యుద్ధముచేసి యాతనిఁ జంపుట 336
- శోణితాక్షునితోఁ బోరాటము 33

- ప్రజంఘ యూపాక్షు లంగదుని యుద్ధగించుట 337
- వానర వీరులు మైందద్వివిదు లంగదునకు సహాయమగుట - ప్రజంఘుడు పరలోకగతుడగుట 338
- శోణితాక్ష యూపాక్షులు హతులగుట ,,
- కుంభుని యుద్ధము - అతని మరణము 339
- హనుమంత నికుంభుల యుద్ధము - నికుంభుఁ డీల్గుట 343
- రావణుఁడు రాక్షసవీరుల యుదంతమువిని, మకరాక్షుని యుద్ధమున కనుచుట 345
- శ్రీరామ మకరాక్షుల సమరోక్తులు 348
- శ్రీరామ మకరాక్షుల యుద్ధము - శ్రీరాముఁడాతనిఁ బొలియించుట 349
- రావణుని ప్రేరణచే నింద్రజిత్తు యుద్ధమునకుఁ గదలుట 350
- ఇంద్రజిత్తు మింటినుండి తన యస్త్రవిద్యా నైపుణ్యము ప్రదర్శించుట 352
- లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుపై బ్రహ్మస్త్రమునుఁ బ్రయోగించుటకు శ్రీరాము ననుజ్ఞ వేఁడుట 354
- శ్రీరాముఁ డాతని నివారించుట 355
- ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను రథముపైనునిచి యామెతల తెగవేయుట 356
- హనుమంతు డింద్రజిత్తు నడ్డగించుట 358
- జాంబవంతుఁడు హనుమంతుఁడును శ్రీరామునికి మాయాసీత వృత్తాంతము నెఱింగించుట 361
- శ్రీరాముఁడా వృత్తాంతము నిజమని దుఃఖింప లక్ష్మణుఁ డాతని నోదార్చుట 362
- విభీషణుఁడు శ్రీరామునికి నిజస్థితి నెఱింగించి కర్తవ్యమును బోధించుట 367
- ఇంద్రజితు చేయు హోమము పూర్తిగాకమునుపే లక్ష్మణుని నింద్రజిత్తుపై పంపుమని విభీషణుఁడు చెప్పుట 368

శ్రీరాముడు లక్ష్మణుని యాశీర్వాదించి ఇంద్రజిత్తుపై యుద్ధమునకుఁ బంపుట	370
విభీషణుఁ డింద్రజిత్తునుఁ జంప బ్రోత్యహించుట	372
ఇంద్రజిత్తు విభీషణుల పరస్పర సంవాదము	373
లక్ష్మణ ఇంద్రజిత్తుల యుద్ధము	376
లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుని పరలోకగతునిఁ గావించుట	382
లక్ష్మణ విజయమునకు లోకము హర్షము నొందుట	386
ఇంద్రజిత్తు మరణమువిని రావణుఁడు దుఃఖించుట	389
రావణుఁడు సీతను వధింపఁ బోవుట	391
సుపార్శ్వుడు రావణుని నివారించుట	393
రావణుని యాప్త పరివారముతో వానరులు యుద్ధముచేయుట	394
శ్రీరాముఁడు రావణుని పరివారముతో యుద్ధముచేయుట	396
శ్రీరాముఁడు తన మహాస్త్ర ప్రయోగముఁ జూపి యసంఖ్యాకములగు రావణుని బలములను సంహరించుట	938
లంకలో రాక్షసస్త్రీలు తమ పరిస్థితినిఁ దలంచుకొని రోదనము సేయుట	400
రావణుఁడా రోదనధ్వని విని మహోదర మహాపార్శ్వలతో యుద్ధముమునకు బయలుదేరుట	402
రావణుఁడు యుద్ధప్రయాణమున నపశకునములను గనుట	403
విరూపాక్షుఁడు సుగ్రీవునిచే హతుఁడగుట	405
సుగ్రీవుఁడు మహోదరునిఁ బరిమార్చుట	407
మహాపార్శ్వఁ డంగదునితో యుద్ధమొనర్చి హతుఁడగుట	408
సుపార్శ్వుని మరణము	409
రావణుఁడు స్వయముగా యుద్ధముసేయుట	411
రామలక్ష్మణులు రావణుని నెదిరించి పోరాడుట	„

- రావణుడు తనకడ్డుపచ్చిన విభీషణునిపై శక్తిఁ బ్రయోగించుట 415
- అత్ముణుడు విభీషణుని కడ్డుపడుట 416
- రావణుఁడు అత్ముణునిపై శక్తినిఁబ్రయోగింప నాతఁడు మూర్ఖులుట ,,
- శ్రీరాముఁడు రావణునితో యుద్ధముసేయుట - అత్ముణుని
యెదలో నాఁటిన శక్తిని పెకలించుటకు నానరులు
ప్రయత్నించి తీయలేకపోవుట 417
- శ్రీరాముఁ డాశక్తిని పెకలించి భగ్నముసేయుట 418
- శ్రీరాముఁడు అత్ముణునిపైఁ బ్రయోగించిన శక్తిని నూడదీసి రావణుని
వధింతునని ప్రతిజ్ఞ చేయుట ,,
- అత్ముణుఁడు మూర్ఖునుండి తెప్పిటిల్లకపోవుటఁ జూచి శ్రీరాముఁడు
విలపించుట 421
- సుషేణుఁడు శ్రీరాము నోదార్చి, సజీవకరణినిం దెమ్మని హనుమం
తున కాజ్ఞాపించుట 422
- హనుమంతుఁడు తెచ్చిన యాషధముచే సుషేణుఁడు అత్ముణునిఁ
దెప్పిటిల్లఁజేయుట 424
- అత్ముణునిఁ జూచి శ్రీరాముఁ డానందమునొందుట ,,
- రావణుఁడు శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకు వచ్చుట 426
- శ్రీరాముడు యుద్ధసన్నద్ధుడు కాగా, ఇంద్రుడు మాతలితో తన
దివ్య రథమును బంపుట 427
- రామరావణ మహాసంగ్రామము. రావణుఁడు మహాశౌర్యమున
విజృంభించుట 428
- శ్రీరాముఁడు రావణు నెదుర్కొనుట రావణుఁడు వైచిన శూలము
ఖండించుట 430
- రావణుడు చూపిన శౌర్యపరాక్రమములకు శ్రీరాముడు మెచ్చుకొనుట 432
- రాముని తేజమువలన నొకింత మైమఱచిన రావణుని రథమును
మాతుఁడు మఱియుట - రావణుఁడు మాతు నదలించుట 434

- నూతుని ప్రత్యుత్తరము 435
- నూతుని మాటలకు రావణుడు మెచ్చి రామునిపైకి యుద్ధమునకు
సన్నద్ధుడగుట 436
- శ్రీరామ రావణులు సరిసమానముగా యుద్ధమునేయుట - శ్రీరాము
డలసి రావణుని వధించు నుపాయము జింతించుట 437
- అగస్త్యుడు శ్రీరామచంద్రునికి, ఆదిత్యహృదయము నుపదేశించుట 439
- శ్రీరాముఁ డగస్త్యుని యాదేశానుసారముగ నాదిత్య మంత్రము
జపించుట - సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమై జయమగునని
యాశీర్వదించుట 443
- శ్రీరాముఁ డుత్సాహముతో రావణు నెదుర్కొనుట ,,
- రామరావణుల యుద్ధము - దేవదానవులు జయాపజయములనుగూర్చి
యాతురతతో నుండుట రావణున కశుభి శకునములు గావఁ
బడుట - వానిని లక్ష్యపెట్టక యాతఁడు యుద్ధము
సాగించుట 445
- రావణుడు పరాక్రమించుటగూచి శ్రీరాముఁడు లోకమంతయుఁ
దల్లడిల్లునట్లొక బాణము నాతనిపైఁ బ్రయోగించుట. దేవతలు
శ్రీరామునికి జయమగుగాక యని యాశీర్వదించుట 448
- రానుబాణము రావణుని మస్తకముల ఖండింపఁగానే వెంటనే యవి
మొలచుట - రాముఁడు వానిని ఖండించుచు రావణునిజంపు
నుపాయ మాలోచించుట 449
- మాతలి శ్రీరామునితో బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగింపుచుని చెప్పుట 451
- బ్రహ్మాస్త్ర వర్ణనము ,,
- శ్రీరాముఁడు బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగింపగ నే బ్రహ్మాండ మంతయుఁ
దల్లడిల్లుట - అది రావణుని వక్షుముఁ బగులజేయ నతఁడు విగత
జీవుఁ డగుట 452
- రావణుని మరణమునకు లోకము హర్షించుట - వానరసైన్యము

నానందముఁ జెందుట	453
విభీషణుఁడు రావణుని మరణమునుగూర్చి విలపించుట	455
శ్రీరాముఁడు విభీషణుని నూరడించుట-రావణునికి పరలోకవిధులు నెరవేర్చుమని హెచ్చరించుట	457
రావణు మృతికి రాణివాసస్త్రీలు శోకించుట	459
మండోదరీ విలాపము	461
సఖులు మండోదరి నూఱడించుట	467
విభీషణుఁడు రావణుని కంత్యక్రియలు చేయనని చెప్పుట	,,
శాముడు విభీషణుని కట్టిపని తగదని చెప్పుట	,,
విభీషణుఁడు రావణుని కంత్యక్రియ లాచరించుట	468
శ్రీరాముఁ డింద్రసారధిని వీడ్కొలుపుట	470
సుగ్రీవు నభినందించుట	,,
విభీషణునికి లంకారాజ్యపట్టముఁ గట్టుట	471
శ్రీరాముఁ డాంజనేయునితో - సీతాదేవితోఁ దమ జయవృత్తాంతము నెఱిగింపుమని పంపుట	472
ఆంజనేయుఁ డశోకవనముఁ జేరుట	473
శ్రీరాము విజయమునకై సీత నూనందము ప్రకటించుచు నాంజనే యుని ప్రశంసించుట	474
ఆంజనేయుఁడు సీతను బాధపెట్టిన రాక్షసుకాంతలఁ జంపెదనని చెప్పుట	475
సీత శూతనిని వారింపుచు శ్రీరాముని జూడఁ గోరెదనని చెప్పుట	,,
శ్రీరామువాఙ్మచే హనుమంతుఁడు సీతను నలంకరించి రామునియొద్దకుఁ వివచ్చుట	477
సీతనుఁ జూచుటకుఁ గపులును రాక్షసులును త్రోసికొనువచ్చుచుండ విభీషణుఁడు వారి నడ్డగించుట	480
శ్రీరాముఁ డాతని నివారించుట	,,

శ్రీరాముఁడు, రావణునింట నుండుటచే సీత నేలుకొననని యామె శీలమును శంకించుట	482
సీత యామాటలువిని యగ్నిహోత్ర ముఖమున తన పాతివ్రత్యము నెఱుకపఱచెదనని త్రతిజ్ఞ చేయుట	484
శ్రీరాముఁ డందుల కియ్యకొనఁగా సీత యగ్నిప్రవేశము సేయుట	486
బ్రహ్మాండ్రాది దేవతలు ప్రత్యక్షమై సీత పాతివ్రత్యము లోక మునకుఁ బెలుపుట	488
బ్రహ్మ శ్రీరాముని తత్త్వమును - మహాత్మ్యముమును నెఱుకపఱచుట	490
అగ్నిపరిశుద్ధయగు సీతను బ్రహ్మ శ్రీరామున కర్పించుట	492
శ్రీరాముఁడు సీతను పరిగ్రహించుట ; శివుడు శ్రీరాముని పట్టాభిషిక్తుఁ డవు గమ్మని చెప్పుట	494
దశరథ సందర్శనము	495
దశరథుఁడు శ్రీరామునితో, సీతతో లక్ష్మణునితో, వేత్సేలుగా మాటలాడి శ్రీరాముని పట్టాభిషేకము చేసికొమ్మని యంతర్ని తుండగుట	495
శ్రీరాముఁ డింద్రుని వరముచే వానరులను బ్రదికించుట	498
వానరులు సంతోషముతో తమతమ నెఱవుల కేఁగుట	499
శ్రీరామాదులు సుఖముగనుండుట	„
శ్రీరాముఁడు విభీషణునితో తా నయోధ్యకు వెడలుటకుఁ బుష్పక విమానముఁ దెచ్చుట కాజ్ఞాపించుట	500
శ్రీరాము నాజ్ఞప్రకారము విభీషణుడు పుష్పక విమానము శ్రీరాము నెదుటఁ బెట్టుట	502
శ్రీరాముఁడు వానరులకు బహుమతుల నిప్పించి తా నయోగ్య కేగెదనని చెప్పుట	„
వానరులు శ్రీరామునితో తామును నయోధ్యకు వచ్చెదమని చెప్పుట	503

- శ్రీరాముఁడందుల కంగీకరించి సీతాలక్ష్మణ వానరసహితుఁడై
యయోధ్యాపురి కరుగుట 504
- శ్రీరాముఁడు సీతకు పూర్వవృత్తాంతముల నెఱింగించుట 505
- మార్గమధ్యమున సీత కోరికపైని సకలవానరుల భార్యలను సుగ్రీవుఁడు
తీసికొనివచ్చుట 507
- శ్రీరాముఁడు తిరిగి పూర్వవృత్తాంతములను చెలుపుట 508
- అయోధ్యాపుర సందర్శనము 510
- భరద్వాజు నాశ్రమంబున శ్రీరాముఁడు దిగి యాతనివలన భరతుని
వృత్తాంతము నెఱుంగుట ,,
- భరద్వాజుఁడు దివ్యదృష్టివలన నెఱిఁగి వృత్తాంతము చెల్పి
శ్రీరామునిఁ బ్రశంసించి వరమడుగుమని కోరుట 511
- శ్రీరాముఁడు వానరులకు వనములోఁ గావలసిన ఫలహారముల
నొసంగుమనుట - తా నాశ్రమమున విశ్రమించుట 513
- శ్రీరాముఁడు హనుమంతునితో తామువచ్చిన వృత్తాంతము గుహ
భరతుల కెఱింగించి భరతుని మనసెటులున్నదనియుఁ గనఁ
గొనిరమ్మని చెప్పుట 514
- హనుమంతుఁడు గుహునితో శ్రీరామునిరాక నెఱింగించుట 515
- నందిగ్రామమున మునివృత్తిలోనున్న భరతుని హనుమంతుఁడు
సందర్శించుట 516
- హనుమంతుడు భరతునితో రామసందేశము నివేదించుట 517
- భరతుఁడు శ్రీరాముని వృత్తాంతము వినఁగనే యత్యానంద భరితుఁడై
హనుమాతుఁ ప్రశంసించి, యాతనివృత్తాంతమడుగుట 519
- హనుమంతుఁడు భరతునితో తనయుదంత మెల్లను తెలిపి శ్రీరామ
సమాగమ మగునని చెప్పుట 520
- భరతుని యానతిని శత్రుఘ్నుఁ డయోధ్య నలంకరింపఁజేసి
కాసుల్యాది రాజమాతలను దోడ్కొనివచ్చుట 522

- భరతుఁడు వారందఱితో శ్రీరాముఁ దర్శింప నేగుట 523
- శ్రీరామ భరత సమాగమము - భరతుఁడు శ్రీరాముని రాజ్యభారము
వహింపుమని పాదుకలు తొడుగుట 525
- శ్రీరాముఁడు వసిష్ఠునికి కాసల్య మొదలగు రాజమాతలకు మ్రొక్కి-
వారి దీక్షనలు గొనుట 527
- భరతు ణోరిక ననుసరించి భరతాశ్రమమునకు శ్రీరాముఁడువచ్చి,
పుష్పక విమానమును కుబేరున కనుచుట 528
- భరతుఁడు శ్రీరాముని రాజ్యభారము వహింపఁ బ్రార్థించుట 529
- శ్రీరాముఁడు భరతుని ప్రార్థన మంగీకరించి, నసిష్ఠానుమతమునఁ
బట్టాభిషేకమునకు నయోధ్యకు నలంకృతుఁడై వెడలుట 531
- శ్రీరామ పట్టాభిషేకము 535
- శ్రీరాముఁడు బ్రాహ్మణులకు సుగ్రీవ విభీషణాది హేతులకు నుడుగర
లిచ్చుట - సీతామహాదేవికి తారహార మొసగుట 537
- సీత యా తారహారమును హనుమంతున కొసగుట 538
- శ్రీరాముఁడు విభీషణుని శ్రీరంగశాయి నొసగి యాతని తన
మారుగాఁ బూజింపుమని యాజ్ఞయిచ్చుట - వానరాదులు
విభీషణునితో తమ తను నెలవులకు వెడలిపోవుట 539
- భరతునికి యువరాజపట్టము గట్టుట 540
- శ్రీరామరాజ్యమున సకల ప్రజలు సౌఖ్యమునందుట 541
- కాండాంతగద్యము 542
- ఫలశ్రుతి 54
- గ్రంథసమాప్తి 544

ఓం తత్సత్

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

త ప్పొ ప్ప ల ప ట్టో గ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	11	చేవిని	చేవిని
2	29	జేనయ్యు	చేనయ్యు
4	„	నెఱిగించి	నెఱిగించి
„	„	నకు	నకుఁ
„	„	దిట్ట	దిట
8	158	బడ	దడ
„	171	పదార్థ	పర్థార్థ
„	175	శ్వర్యయై	శ్వర్యమై
10	223	మూవు	మూపు
12	251	వానిరు	వానరు
17	372	లెక్క	ఱెక్క
„	76	వీరిడి	వీఱిఱి
21	457	పలుకు	పలుకుఁ
„	77	చేనె	చేనె
24	538	తాఁగవ్వ	తాఁగవ్వ
26	75	గది	గద
39	881	నగరిగా	నగరికా
57	1296	చెలి	చెల్మి

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
65	1501	తెవచి	తెఱచి
69	79	ధిక్కతి	ధిక్కృతి
75	1720	శేవధి	సేవధి
128	2841	నాకడి	నాకడ
134	2970	పెంకు	ఱుంకు
135	,,	దుఁఖము	దుఃఖము
,,	2993	పొగులు	పొగులు
139	3087	కృతిమ	కృత్రిమ
141	3127	నసురల	నసురుల
,,	33	నపుపుడు	నపుడు
143	70	నడిపిందు	నడిపించు
145	3226	శత్రులఁగెలు	శత్రులగెలు
154	32118	కోడలు	కోటలు
158	522	యు-మురీతి	యుగమురీతి
194	,,	రావణుఁడు	రాముఁడు
219	4920	పలికె	పలికె
240	5379	విధింప	వధింప
,,	5402	సారధి	సారధి
241	418	నొంచితి	నొంచితి
,,	421	గలిగిన	గలిగిన
284	6416	విభీషణ	విభీష
,,	17	దాగ్రజ	ణాగ్రజ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
290	573	నఁగ్రోళ్లు	నఁగ్రోళ్లు
305	౪07	నక్కెళ్లు	నక్కెళ్లు
311	7054	దప్పి నెవ్వ	దప్పి యెవ్వ
313	05	వింద్య	వింధ్య
321	7217	యెల్ల	యల్ల
„	279	బేర్కొవి	బేర్కొని
323	318	మీదు	మీలు
„	316	గడ	గడె
325	67	గొఱవ	గొఱవు
326	410	పన ? నా	పననా
27	421	రాఘవు	రాఘవు
28	39	చెపి	చెవి
„	48	లార్చుదా	లార్చుదా
42	762	జెనియలి	జెలియలి
43	769	పడిగ	పడగ
64	8287	వంక	పంక
75	549	మ్మదు	మ్మదు
80	655	భూచి	చూచి
81	688	తొరిగె	తొరగె
82	719	క్కడఁగిలిగె	క్కడఁగలిగె
97	9063	దాకి	దాఁకి
98	78	కొరవి	కొఱవి

పుట	పంక్తి	తప్పు	బిప్పు
400	118	తమ్మున	తమ్ముని
3	-	రావణు	రావణు
7	295	యుమ్ము	యమ్ము
9	341	అసురా	ఆసురా
411	-	రాపణు	రావణు
17	3	యొదలో	యెదలో
420	9585	గాదానుఁ	గాఁదాను
422	630	కొదిగె	కొతిగె
441	10061	నకు - చామీ	నకు దివ్య-చామీ
452	305	లెగరె	లెగిరె
460	475	చెదర	చెదరఁ
„	476	చెంగావి	జెంగావి
„	494	భూమిను	భామిను
476	879	దశను	దశము
483	11011	యాడికె	యాడిక
487	11113	తపమ	తపము
491	11207	లక్ష్మీ	లక్ష్మి
507	560	బొంటియే	బంటియే
509	608	డెదిర్చు	డెదుర్చు

కట్టావరదరాజకృతమగు

శ్రీ రామాయణము

యుద్ధకాండము

—:0:—

శ్రీరాజతనుభాంగ! - చిరగుణిసంగ!

హరికృపాపాంగ! - యలమేలుమంగ

భావుక! శతకోటి - భానుసంకాశ!

సేవకాత్మనివేశ - శ్రీవేంకటేశ!

అవధారు! కుశలవృ - లారామచంద్రుఁ

డవధరింపంగ రా - మాయణం బిట్లు

వినిపించు తత్కథా - వృత్తాంతమెల్లఁ

గనుపించు నవ్వలి - కథ యెట్టులనిన.

—: శ్రీరాముఁడు సీతావృత్తాంతముఁ దెల్పినందులకు

హనుమంతునభినందించుట :—

శ్రీరామచంద్రుఁడా - సీతవృత్తాంత

మా రమణీమణి - యనిన మాటలను

హనుమంతుఁడే విని - యశులితానంద

మునఁదేలి మానసం - బున వెఱుగంది

తన తమ్ముడును వాలి - తమ్ముడంగడుడు

ననిలజాదులు విన - నప్పుడిట్లనియె.

“ ఈవాయునందనుఁ - డేరీతి దాఁట

నావారిరాశి మ - హాజవశక్తి

నెంతటివాఁడోపు - నెక్కటిబోయి

యింతటి బలుగార్య - మీడేర్చి మఱల !

లమరగంధర్వవి - ద్యాధరాదులకు

నమరునే నీరీతి - నాలంకఁ జొరఁగ ?

21)

చొచ్చిన మఱలిరా - సులభమే ? కడచి

వచ్చె నింతియకాక - వాయునందనుఁడు !

తనకొక్క యితని యం - తటివాఁడుగలుగ

నినసూను గార్యంబు - లెల్ల నీడేతె !

తన్ను నేలినవాఁడు - దలఁపఁగార్యంబు

లన్నియు నీడేర్చు - నతఁడె యుత్తముఁడు

చెప్పిన మాత్రంబు - చేసెద ననుచుఁ

దప్పించుకొన్న య - తఁడు మధ్యముండు

వలనని జేనయ్యు - స్వామికార్యములు

తలఁచక చెఱచు న - తండధముండు

30

వాయుజుఁడిందులో - వాఁడుగా దొరులు

నేయఁగూడని యాయ - జేయపౌరుషము

నీసి యేలికమాటఁ - జెల్లించి మాట

వాసిగైకొని తమ - వారమైనట్టి

మా మనస్తాపముల్ - మానిచెఁగానఁ

దామించె నుత్తమో - త్తముఁడననితఁడు !

నాకును లక్ష్మణు - నకు భరతాది
కాకుత్స్థవంశశే - ఖరులకు నెల్ల
సీతను జూచి వ - చ్చినమహాకార్య
హేతువుచే నావ - హిల్లె సౌఖ్యములు.

40

తప్పనిధర్మంబు - తనకుఁదోడయ్యె
నిప్పుడింతటి పుష్క - డిలఁబుట్టుకతన.
చనవిచ్చి మాకింత - సంతోషవార్త
వినఁబల్కి లోకైక - విఖ్యాతిఁ గన్న
యీసమీరకుమారు - నింతగా మెచ్చి
యేసొమ్ము లీనేర్తు - నిపుడున్నయునికి ?
నాచేతనైన మ - న్నన వేతలేదు
లేచి నేజేతు నా - లింగనం ” బనుచు

నతిశయ బహుమాన - మదిగాన రాముఁ
డతనిఁ గొఁగిటను నిం - డారంగఁజేర్చి

50

“ అనిలకుమార ! యీ - యంబుధి దాఁటి

జనకజఁ గాంచి యి - చ్చటికి వచ్చితివి

నీరథి నీకొక్క - నికె చెల్లెఁగాక

తేటి చూచెదమన్నఁ - దీఱదన్యులకు !

కపివీరులేడ ? లం - కాద్వీపమేడ ?

యపరిహార్యంబు నా - మాబోధనంబు

నది యేదలంచి పా - యని చింతతోడ

మదిఁ గలఁగెద నొక్క - మారు నాతోడ

నిది మార్గమను ” మన్న - నీక్షింబిరాముఁ

గదిసి సుగ్రీవుఁడు - త్కంఠ నిట్లనియె.

60

—: సుగ్రీవుఁడు తనబలము నెఱిగించి శ్రీరాముని కర్తవ్యమునకు

బురిగొలుపుట :—

“ దేవ ? మీరిప్పుడు చిం - తిలవేళగాదు
 రావణుఁడునుము కా - ర్యంబది యెంత ?
 వసుమతీపాలుఁ డ - వ్యయసాయుఁడైన
 నసమడింపకయుందు - రహితభూవరులు
 పగవాని యునికి యే - ర్పడియును వాని
 తెగఁ జూడవలెగాక - దిట్టఁ దప్పఁదగునె ?
 ఈయున్నవానరు - లిందఱు దనుజ
 మాయావిదూరు లే - మఱివును మఱివు
 చేతప్పు వాతప్పు - చెదరును బెదరు
 నేతరి నొకరైన - నెఱుఁగ రెన్నడును
 దాఁపనేమిటికి ? యిం - దఱు నీదుకొఱకు
 దాఁపరు ప్రాణముల్ - దావాగ్నియైనఁ
 జొచ్చెద మనుచు నెం - చుకయున్నవారు
 మెచ్చులందఁగ మెఱ - మెచ్చులుగావు.
 దాఁటిపోవఁగ నము - ద్రము వీరలెల్ల
 నీటికాలువగ నె - న్నినవారుగారు.
 ఉంకింతు కుప్పింతు - రొకదాఁటు చేత
 నింకింపవలసిన - నింకఁ జేయుదురు !
 గట్టిగా నేతువు - గట్టి పోవుదురు.
 గుట్టలు చట్టలు - గుప్పలు వైచి !
 మీకీ విచార మే - మిటికి ? సకార్య
 మీ కవులకె భార - మీడెర్చుటకును
 నారావణునిఁ బంపి - యవనిజంబుచ్చి

70

80

యోరామ ! వీర మీ - కొప్పగింపుదురు
 ననువంటి యాప్తుఁడుం - డఁగ నిట్టి వీర
 వనచరబలము కై - వశముగానుండ
 నిది ఘన మిదికొంచ - మిది నాకు సాధ్య
 మిది యసాధ్యముచేత - నిదియగు చేత
 యిదిగాదు నాకను - నెన్నిక యేల ?

ఇది చూడు మొకసెల - విచ్చి యిందఱును
 రణకోవిదుఁడ వీవు - రఘువీర ! నీకుఁ
 దృణమాత్రుఁడైన దై - తేయ నాయకుఁడు
 నెదిరింప నేర్చునే ? - యింద్రాదులైన
 కదనంబులోనిల్వఁ - గలరె నీయెదుర ?

90

అట్టి నీప్రాపున - నగచరులెల్లఁ
 జుట్టవేసుక లంక - నుడిసిన యపుడె
 రావణుఁ బొరిఁగొని - రఘురామ ! నీదు
 దేవి నీఁగలరు సం - దేహమేమిటికి ?

పార్థివు లుత్సాహ - పరులుగాకున్న
 వ్యర్థంబులగు వారి - యత్నంబులెల్ల
 ధరణీశులేయూరు - తాల్మియేయూరు ?

100

మఱువు మీచింత దీ - మసముఁగై కొనుము.”
 అని విని యగుగాక - యని హనుమంతుఁ
 గనుఁగొని జానకీ - కాంతుఁడిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁడు లంకనుగూర్చి రావణుని సేనావిశేషంబుల
 గూర్చి హనుమంతు నడుగుట :—

“ తపముచేనైన కో - దండపాండిత్య
 నిపుణతచేతనే - నియుఁ గట్టకట్టి

యందుపై నైన నీ - యంబుధిదాటి
 కదలిపోవుదము లం - కాగిరిదుర్గ
 మది యెట్టులుండు ? సా - లావకులెన్ని ?
 ఎన్నివాకిలులండు ? - నెంతంతమూఁక
 యున్న దీపురమెట్లు - లుండు ? రావణుని
 కై జీతమెంత ? య - గడ్డలెట్టుండు ?
 వాజివారణరథా - వళి యెంతకలదు ?
 ఆకోట సవరణ - యదియెట్లు ? నగరి
 వాకిట నడచు ప్ర - వర్తకంబేది ?
 వివరింపు ” మనరఘు - వీరునిఁ జూచి
 పవమానతనయుఁడు - బలికె కేల్కొగిచి.

110

—: ఆ విశేషములను హనుచుంతుఁడు రామున

కెఱింగించుట :—

“ దేవ ! యాలంక సా - ధించెద మనుచు
 దేవాసురలకై న - ద్రిష్టింపరాదు !
 చతురంగబలము ల - సంఖ్యముల్ వాటి
 మిత మింతయనఁగ నే - మిటికెవ్వఁడెఱుఁగు ?
 నవరత్నఖచితమై - న సువర్ణసాల
 మవఘళించు విమాన - మార్గములకును !
 ఆరసాతలమైన - యాకోటపరిఘ
 నీరు నక్రగ్రాహ - నిబిడమైయుండు !
 ఆకోట దగుత్రికూ - టాచలాగ్రమున
 నాకొండ కగడిత - యై వార్ధియమరు

120

వనదుర్గమచట ను - ర్వర మఱికాన
 మనఃజెల్లు గిరిదుర్గ - మదిగాక లేదు
 జలదుర్గములయందు - సాటి యెక్కడిది ?
 జలరాశి నడుమఁ బ్ర - శస్త్రమై యునికి.
 ఆకోట నలుదిక్కు - లందుల నాల్గు
 వాకిళ్లు కడు బల - వంతంబులెపుడు.

130

లంకవారలకు ను - ల్లాసమైనట్టి
 వంకదారులను సా - వల్లును గలిగి
 కాంచనస్తంభ సం - గతములై నట్టి
 దంచనంబులను గొ - త్తడములచేత
 నాశవరులచేత - నట్టళ్ల చేత

రాలబల్ గుండ్లు ఫి - రంగులచేత

140

జబడ జంగుల బాణ - జాలంబుచేత
 నిబిడమైన యాకోట - నిండారియుండు.
 అమరాద్రిపై స్వర్గ - మనఁగ నాలంక
 యమరుఁ ద్రికూటాద్రి - యగ్రభాగమున
 బాదులు దీర్చించి - పదియ నై దింట
 నారావణుండు లం - కావరణంబు

ద్వారభాగముల సౌ - ధములపై నిలిచి
 వారు వారల భటా - వళిఁజూచిపోవు
 తమకంబుమీఁదట - తాఁ గొలువుండి
 యమరారె విభుఁడు మా - సాంతికంబులను

150

దనదుకై జీతమం - తయుఁ జూచి భటుల
 మనువులీడేర్చు డ - మాశాలియగుచు.
 దుర్గమంబులుగ నం - దున కృత్రిమంపు

దుర్గముల్ దేవతా - దురతిసాధ్యములు ?

అందుఁ జట్టునుఁబాటు - నాపగాశతము

లందు నెచ్చట నోల - లాడవెన్నడును

పడమటివాకిట - బలుసుక యసుర

బడములు నియుతంబుఁ - దరలక యుండు

దక్షిణాశామహా - ద్వారంబునందు

రాక్షస ప్రయుతమే - రాశమై కాచు

160

తూరుపు గవనియం - దుల ఘోరదనుజ

వీరార్బుదంబెల్ల - వేళవసించు

నర్బుద సంఖ్యకు - నసమానశౌర్య

కర్బుఁస్తోమంబు - కాచు నెల్లపుడు.

ఉత్తర గోపురం - బుక్కశంబులను

యత్తనిశాట ప - ద్మములు వసించు

నాలంక నడుచక్కి - నగణితంబుచు

వ్రాలునల్లు గుమార - వర్గమంతయును

జుట్టలపైకమా - చుట్టు నప్పురికిఁ

బెట్టని కోటయైన - పెరుగు శౌర్యములు

170

రథగజతురగప - దార్థంబులొప్పు

పృథుగతి నన్నగ - రీ వీధులందు

నొరలును హితులు మం - త్రులు గల్గిబలిమి

యొరిమల జతఁగూడి - యుండు రందఱును

రావణైశ్వర్యయై - రావణప్రభువు

జేవలఁ గొనఁజాలు - శ్రీ రామచంద్ర !

స్వామిముద్రవహించు - సత్తువచేత

దోమలుగాఁగ దై - త్యులనెల్ల ద్రుంచి

లంకఁగాలిచి కొత్త - శమ్ములు ద్రొబ్బి
 కొంకక బలుఫిరం - గులు పడఁద్రోచి
 వూజించుఁ దోమరం - బులు నుగ్గుసేసి
 రాజగేహమును స - ర్వము రూపుచెఱచి
 యమ్మవారినిఁ జూచి - యంబుధిదాఁటి
 మిమ్ము సేవించితి - మిగిలినవేల !

180

గ్రక్కునఁ బయనమై - కదలి యేరితి
 చక్కగా నటుల యీ - జలరాశి దాఁటి
 కవులును మీరు లం - కకుఁ జేరవలయు
 నపుడె రావణమాట - హరువయ్యెననుఁడు !
 ఈతారపట్టియు - నీజాంబవంతుఁ

డీతారుఁడును మైందుఁ - డీద్వివేనుండు
 ఈనలుఁడీగజుఁ - డీ సుషేణుండు
 జానకీరమణ! దా - ఁచగనేల మీకు
 కోటలతో నాధ - కూటాలితోడ
 ఘోటక రథగజ - కోటలతోడ
 రావణాసురునితో - రాక్షసశ్రేణి
 తో వారి వెలఁదుల - తో లంకతోడ
 నలత్రికూటాద్రి మీ - రానతిచ్చినను
 జలకఁగాఁ బెల్లగిం - చుక చేతనుంచి
 యిపుడె తేనోపుదు ! - రినసూనుఁ గొలుచు

190

కవుల సామాన్యులఁ - గా నెన్నవలదు !
 పాశేంబులకు నెల్ల - పయనముల్ చెప్పి
 వేళంబె లంకపై - విడుతురు గాక !

200

ఆలస్య మేల "న్న - హనుమంతుమాట
చాలమెచ్చుచు గామ - చంద్రుఁడిట్లనియె.

—: సుగ్రీవునితో శ్రీరాముఁడు లంకపై వెడలుటకు సైన్య
మాయ త్తము సేయుమని చెప్పుట :—

“ వినుము సుగ్రీవ ! యీ - వేళనే కదలి
చనుదము లంక భ - స్థము సేయువాఁడ !
సమరమైన సరాక్ష - సముగా సబాంధ
వముగ ససోదరా - వళిగ సవుత్ర
పౌత్రంబుగా నాదు - బాణజాలములఁ
జిత్రంబుగాఁగఁద్రుం - చెద దశాననుని
విసువుతో విషము ద్రా - వినవాని నమృత
రసము ప్రాణము నిల్పి - రక్షించినట్లు
అభిజిన్ముహూర్త మా - హావభూమిఁ దనకు
శుభము చేకూర్చు తే - జోలాభ మొదవు
ఉత్తగానక్షత్ర - మొప్పు మాపేర
హృత్తియుండదు రేపు - హస్త పై నంబు
నీపగల్ గదలిన - నేపగల్ గెలుతు
నాపగాధిపు దాఁటి - యూపదల్ గడతు.
నీముహూర్తంబున - నేఁగిన మనకు
భూమిజ చేకూడుఁ - బోదమునేఁడు
చూడుము ! కనుపట్టె - శుభశకునములు
వేడుక మదిసంభ - వించె నాకిపుడు
వలకన్ను చలియించె - వలమూవు గదలె
వలనయ్యె వనఘ - వ్రాతంబు మనకు ! ”

అనునట్టి మాటకు - ననుజుఁడు భాను
 తనయుఁడు కడు సమ్మ - దము నొందఁజూచి
 నగచరులకుఁ బయ - నములు చెప్పించి
 యగణితమతి రాముఁ - డప్పుడిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁడు నీలుని వానరసైన్యముల కధిపతిగాఁజేసి
 యితర వానర వీరులనుపసేనాపతులుగా జేయుట :—

“ అనలసంభవ ! నీల ! యని మొనల్ దీర్పు
 వనచరులకుఁ జన - వాయిని నీవు
 దళములకును మార్గ - దర్శివై నీవు
 ఫలమూలములు గల్గు - పథమున మొదట
 జనము దుర్మతులు రా - క్షునులు మార్గములు
 చనరాకయుండ మో - సములు సేయుదురు.

230

చదలంబును దళంబు - సవరణతోడఁ
 బదిలంబు గాచుచు - పట్టులేమటక
 పాలేముల్ దిగుచోట - పయనమై కదలు
 వేళ నెచ్చరికతో - వేలంబుఁగాని
 పర్వతవన నదీ - భాగంబులందు
 సర్వసైన్యంబుల - జతనంబుతోడ
 దింపుము రేలు ని - ద్రింపకఁ జాట్టు
 కంపకోట ఘటించి - కావు మందఱను
 గజని గవాక్షుని - గవయునిఁ బిలిచి
 ప్రజలకు మున్నుగాఁ - బంపుము మొనల,
 వలవంక రిషభుఁడు - వచ్చు డావంక
 నలగంధమాదను - లరుగు సేనలకు

240

హనుమంతుపై నేను - నంగదు మీఁదఁ
 దన సోదరుఁడు నెక్కి - ధరణీధరారి
 చౌదంతి మీఁదను - సార్వభౌమంబు
 మీఁదఁ గుబేరుఁడు - మించిన యట్లు
 సేనల నడుమ వ - చెప్పెదము వానిరుల
 నానంద మగ్నుల - మై కనుఁగొనుచు.
 ఈ వేగదర్శియు - నీ జాంబవంతుఁ
 డీవలావల రాఁగ - నీ సుషేణుండు
 ముందఱగాఁగ నీ - మువ్వురుఁ గాచి
 యందందుఁ జనువేళ - నండ రాఁగలరు.

250

వెనుకగా మైందద్వి - విద నల తార
 పనసాది వానర - ప్రభువులు గొలువ
 రానిమ్ము సుగ్రీవు - రణభేరి మొరయఁ
 గానిమ్ము పయనమై - కదలు" మీ వనిన
 విని భానుతనయుండు - వేడుక నటులఁ
 జనుఁడంచుఁ గపుల నా - జ్ఞాపించుటయును

260

—: శ్రీరామాదులును నంగదాదులును లంకపైకి వానరసైన్య
 ములతోఁ గదలుట - వానరసైన్య ప్రయాణ వర్ణనము :—

అంగదాదులు రాము - నానతి మతులఁ
 బొంగుచు ఘాల్గుణ - పూర్వపక్షమున
 దక్షిణముఖముగా - దండెత్తి కదలి
 రక్షిణశౌర్య బా - హుదర్శములను
 వాసరులెల్ల న - ల్పంకల బలిసి
 తేనియ లానుచు - తియ్యని పండ్లు

నమలుచుఁ దానె జా - నకిఁ నోడి తెత్తు
 నమయింతుఁ బట్టి ద - శశ్రీవు నొకఁడ
 పోరిలో ననుచు ను - బ్బుచుఁ గేకలిడుచు
 పేరెముల్ వారి కు - ప్పించి దాఁటుచును
 జనుచోట నీల రి - పభ కుముదాది

270

వనచరాధిపులు త్రో - వలు గనుపించి
 నడవ రాఘవులును - నలినాప్త సుతుఁడు
 నడుచక్కఁ గెలన వా - నరకోటి గొలువ
 వచ్చునప్పుడు శత - వలి పదికోట్ల
 చిచ్చుల పిడుగులై - చెలఁగు వానరుల
 జతఁ గూర్చుకొని తానె - చాలి యాదళముఁ
 బ్రతిరక్షఁ గావింపఁ - బాల్పడి నడనె.

280

ఆరూఢి గజపన - సార్క కేసరులు
 నూరుకోటుల కపీం - ద్రులు తమ్ముఁ గొలువ
 బాఝఁదీరుక యొక - పార్శ్వంబునందు
 నేరుపాటుగ వచ్చి - రిలయెల్లనిండి
 వారివెంబడి జాంబ - వత్సుషేణాది
 వీరులు తమమూఁక - వెంబడిఁ గొలువ
 సుశ్రీవు నెనుక పౌఁ - జులు దీర్చి కదలి
 రుగ్రాంశుపదధూళి - యుక్కోలు కొనఁగఁ
 గనుఁగల్గి సేనాని - గాన నీలుండు

చనుచోఁ బ్రదంఘుండు - జంభర భనులు
 దధిముఖుఁ డాదిగాఁ - దనసైన్యపతులఁ
 దరి చూచి వైనుక ముం - దఱఁ జదలంబు
 కాచకరాఁ బంపఁ - గనుఁగల్గి వార

290

లేచాయఁ బురముల - కెడ దూరములుగ
 బలముల నడపించి - పల్లెలు నూళ్లు
 చెలరేగి చిల్లర - సేయంగ నీక
 కిముకనకుండు సు - గ్రీవాజ్ఞయందు
 సమకట్ట సహ్యద్రది - చాయఁగాఁ గదలి
 పోవ వాయుజ వాయు - పుత్రులమీఁద
 రావణుఁ బొలియింప - రామలక్ష్మణులు
 చనుచోట వలనైన - శకునముల్ చూచి
 తనయన్నతో సుమి - త్రా పుత్రుఁడనియె.

300

—: దారిలో లక్ష్మణుఁడు శుభశకునములను గాంచుట :—

“ దేవ ! ప్రకాశించి - దినకరబింబ
 మీవేళఁ దెల్లని - యెండలుగాసె !
 జనకజాధిప ! బృహ - స్పతిశుక్రు లిప్పు
 డచుకూలులై నవా - రతిశుభదృష్టి !
 డాసి సప్తర్షి మం - డలమా ధ్రువునకుఁ
 జేసె నిప్పుడు ప్రద - క్షిణ మాకసమున !
 మనువంశనృప ! నభో - మణి త్రిశంకుండు
 తనపురోహితుఁడు నుఁ - దానుఁ జూపట్టె !
 నిరుపద్రవద్యుతి - నీ వంశతార
 పరగె విశాఖ శో - భనహేతువగుచు
 నసురుల నక్షత్ర - మైన యా మూల
 పసయెల్లఁ జెడి ధూమ - పాళితోఁ దగిలి
 తారకాసురుని యు - ధ్ధంబున దివిజ
 వార మెంతయుఁ జెలు - వముఁ గాంచినట్ల

310

వనచరు లుత్సాహ - వంతులైనారు !
 మన గెల్పు రావణు - మరణంబె నిజము !
 అవనిజతో నయో - ధ్యాపురి జేరి
 యవిరళ సౌఖ్యంబు - లందఁ జాలుదువు ”

320

—: శ్రీరాముడు సముద్రము దరి జేరుట :—

అని యన్న నూరార్చి - యరుగుచోఁ ద్రోవ
 వనజాకరములఁ బా - వన వనంబులను
 చరులను గందర - సానుభాగముల
 సురసిద్ధచారణ - సుందరీమణుల
 శ్రవణమంగళగాన - సంచరద్భ్రమర
 నివహంబులను మృగ - నికరంబుచేత
 యమరు సహ్యద్రుఁ బా - యని మలయాద్రి
 క్రమియించి యవ్వలఁ - గనుపట్టుచున్న
 హేమధాతువుల మ - హేంద్రాచలంబు
 రామసౌమిత్రులు - రవికుమారకుఁడు
 కపులునుఁ జేరి యా - గట్టుపెనెక్కి
 యపుడు గన్గొనిరి మ - హాసాగరంబు !
 ఆజలనిధిఁ గాంచి - యవనిజాప్రియుఁడు
 రాజీవహితకుమా - రకుఁ జూచి పలికె.

330

—: శ్రీరాముఁడు వానరులతో సముద్రపుటొడ్డున నిమ్మైనచోట
 పాలేమువిడియుట :—

“ రేవగల్గాఁగఁ జే - రితిమివారాశి
 క్రేవకుఁ బై నేరి - కినిఁబోవరాదు.

ఏలీలఁ జనవచ్చు - నీవార్ధిమీఁద ?
 ఆలోచనంబు నే - యఁగఁజెల్లుమనము !
 నేవల విడియింపు - సింధుతీరమున
 నీ నగాటవులఱ్ఱో - నిమ్మొనయెడల ”
 ననునంత రఘువీరు - నానతివలన
 నినతనూజఁడు నీలుఁ - డెల్లవాసరుల
 మూఁడు దిక్కులపాళె - ములువిడియించి
 కూడి తామును రఘు - కుంజరుల్ నడుమ
 నెలకొని తగిన వ - నేచరశ్రేణి
 బళనళంబుల నుండఁ - బనిచి నూచుట్లు
 నుక్కళంబులఁ గపి - వ్రూహంబు నునిచి
 యిక్కువల్ గాయంగ - నేర్పాటు సేసి
 యున్నచో నారేయి - యుదధి యుప్పొంగి
 మిన్నును దిశలాక్ర - మించి తూరుపున
 నుదయాచలంబుపై - నుదయించు చంద్రు
 సదమల చంద్రికా - సంపూర్తి చేత
 నుల్లోలభయదమ - హోర్మిమాలికలు
 పెల్లుబ్బి జలధర - బృందంబుఁ జెనక
 మకరకర్కటమీన - మాలికల్ మింట
 మకరకర్కటమీన - మండలిఁ బొదవ
 రంగులీనుచు నున్న - రన్నంబు లెగసి
 యంగారకాది గ్ర - హణితో నెనయ
 జలశీకరంబులు - చదలెల్ల నిండి
 కలఁగె నీతఱుకు చు - క్కల నల్లకొనఁగ

340

350

360

నిది పయోనిధి నభం - బిదియని యొరుల
 యెదలకుఁ దోఁచక - యేకీభవించి
 యొప్పు నంబుధికి పె - న్నుద్దియై మొరసె
 నప్పుడు వీరమ - హాకపి జలధి
 వేలంబు మైందద్వి - విదులు రేయెల్ల
 నాలుగు జాములు - నాల్గుదిక్కులును
 నెచ్చరికలఁగాచు - నెడ రఘువరుఁడు
 ముచ్చటఁదీఱఁ ద - మ్మునిఁజూచి పలికె.

—: శ్రీరాముఁడు సీతనుగూర్చి విరహమునొందుట :—

“ సీతను జోడువా - సిన తనకింక
 నేతీకున భరింప - నెన్నిక గలదు ?

370

సౌమిత్రి ! యేనొక్క - క్షణమైన నోర్వ
 నేమి సేయుదు ? లెక్క - లేటికి రావు
 జానకి నెడఁబాయ - సంతాపభరము
 పై నతిశయమయ్యె - భావంబులోన !
 ఎటులున్నదియొ సీత - యెల జన్వనంబు ?
 కటకటా ! వీరిడి - గడతేఱునేమొ ?

నను నెడఁ బాసి మి - న్నక పదినెలలు
 చనియెఁగాలంబు మో - సము చేసెఁ దన్ను
 యేమి సేయుదు ? ”నని - యెడనంత విసరు
 సోమరి వలిగాలిఁ - జూచి రాఘవుఁడు

380

“ ఓయి ! సమీర ! మా - యుర్విజమిఁద
 హా ! యన మలసి య - య్యతివ నెమ్మేని
 సంపంగితావి వీ - సరవోవసీక

ముంపుము నామేన - ముంచితివేని
 యందుచేఁ గలుగు నం - గాంగసంస్పర్శ
 నందిత నిరుపమా - నందమందెదను !
 శీతాంశుఁడా ! నీవు - చేరరావయ్య !
 నీత నెమ్మోముఁ జూ - చిన నిన్నుఁ జూచి
 కన్నులు చల్లనై - కల్యాణిమోముఁ
 గన్నకై వడి మేని - కాఁక మానుదును !

390

విషపాన మొనరించు - విధమునఁ జాల
 విషసుసాయకుని క్రొ - వ్విరులకు లొంగి
 ' హారామ ! హారామ ! ' - యనిపలవించు
 నారామ వెతలెన్నఁ - డారునో యింక
 ఈ వియోగముపేరి - యింధనావళుల
 నావిచారంబను - నాల్క లేఁజాఁచు
 మదనానలంబు నా - మదిఁబాదుకొనియె
 నది యార్పనొక యుపా - యముఁ గానమిపుడు
 జలధిఁ జొచ్చినఁ గొంత - చల్లారునేమొ !
 తొలఁగ దన్యమునఁ జే - తోజాతవహ్ని !

400

నీసేమ మీయాంజ - నేయుని చేత
 నోసీత ! విని కొంత - యూరడిల్లితిని,
 సజలకేదారంబు - సంగడిఁ దనదు
 రుజముఁ గోల్పోకఁ బై - రు చెలంగుకరణి
 యిరువురము శయించు - నీవసుంధరయె
 పరిణామ మిచ్చు నే - పట్టున మనకు.
 ఏవేళ జానకి - యెఱునప్సవమొగము
 తావి యానుదుఁ దేటి - తామరఁబోలి ?

బడలువానికిఁదావి - పానకంబబ్బు
వడువుగదా సీత - వాతెఱ తనకు ! 410

మాలూరఫలమూల - మఱిపించు సీత
పాలిండ్లు కెంగేలఁ - బట్టుదు నొక్కొక్క ?
తనవంటి పతి గల్గి - ధరణిజ యిటుల
దనుజాంగనలు చుట్టుఁ - దను గాచియుండ
ననదయై యుండునె ! - యాయింతి తండ్రి
జనకుఁడు మామ కౌ - సల్యావరుండు
శారదసమయ ని - శాచంద్రరేఖ
వారిదంబుల నెడ - వాసిన రీతి

దనుజాంగనా నిరో - ధము లొనరించి
ననుజేరఁ రాఁగ నె - న్నడు జూడఁగలనొ ? 420

జవరాలు కడుపలు - చని మేనిదెపుడు
నవనిజ యిపుడు పే - రాకట నలఁగి
యెంత కృశించెనో ? - యెదురుగావచ్చి
యింతి కౌఁగిటఁ జేర్చు - తెన్నఁడోయింక ?
మైలచేల వదల్చి - మణుఁగు ధరించు
పోలిక మదిఁ గొని - పొరలు ఖేదంబు
చాలించి జానకి - సంగరసాబ్ధి

నోలలాడుచు నుండు - నొక్కొక్కొక్కనాఁడు ”
అనుచు సంధ్యాదిక్రి - యాకలాపంబు

లనుజునితోఁ గూడి - యారేయిఁ దీర్చి 430
సముచిత గతులచే - సాగరతీర

రమణీయ మహి రఘు - రాముఁ డున్నంత

—: లంకలో రావణాసురుఁడు హనుమంతుఁడు చేసినపనినిఁ

గూర్చి ప్రస్తావించుట :—

అప్పుడు లంకాపురి - నాదశాననుఁడు
కుపితాత్ముఁడై తన - కొలువులో నున్న
యతిశౌర్య నిధుల ప్ర - హస్తాదులైన
హితమంతులను జూచి - యిట్లని పలికె
“ హనుమంతుఁ డొక్కఁడీ - యంబుధి దాఁటి
యనిమిషేంద్రుఁడు చూడ - నలవి కానట్టి
తనదు లంకారాజ - ధానిలోఁ జొచ్చి
జనకజతోడ ము - చ్చట మాటలాడి
యూరకే చనక నా - యుద్ధాన కనక
భూరుహావళి సర్వ - మును నేలఁ గూల్చి
వలదని వారింప - వనపాలకులను
బొలియించి ప్రాసాద - ము దుమారుచేసి
మంత్రిసూనులఁ బట్టి - మహిఁ బడఁగొట్టి
మంతుల నేవురి - మర్దించి మించి
యక్షకుమారకు - నాలంబులో ని
రీక్షించి దానవ - శ్రేణి నడంచి
తోఁకఁ గాలిచి వెళ్లఁ - ద్రోలుఁడటన్న
కాఁకమై కొనక లం - కాపురం బెల్లఁ
గాలిచిపోయె రా - ఘవు దూతననియు
నేలిక సుగ్రీవుఁ - డిటు పంపెననియుఁ
జేరి చిల్విషమును - జేయుచుఁ గోఁతి
యూరెల్ల గాలిచి - యూరకే చనియె
నాలోచనంబు సే - యకకాదు బుద్ధి

440

450

శాలులు మీరు వి - చారంబు చేసి
యిందుకు తగుకార్య - మిదియని పలుకు
డందరు నొకనిశ్చ - యార్థ మేర్పఱచి

—: హనుమంతుఁడు చేసినపనికి ప్రతీకార మొనర్చు
టకు నా పులతో రావణుఁడు సంప్రతించుట :—

మహిపతు లు త్తమ - మధ్యమాధములు
మహియందుఁ గలరట్టి - మతమేరుపఱతు

460

హితుల నాపులఁ బురో - హితుల మంత్రులను
దతఁగూర్చి వారియో - జనలెల్లఁ గాంచి
యందుమీఁదట దైవ - యత్న పూర్వముగ
నందు క్రియా - ఫలం బతఁడె యు త్తముఁడు.

ఒరులఁ గూర్చక తన - యోజనచేత

గరువించి ధర్మార్థ - కార్యముల్ నడుపు
బుధ్యపాయంబుచేఁ - బొలుచు భూవరుని

మధ్యముఁడని నీతి - మంతులెన్నుదురు

దైవంబు నెన్నక - తనగుణదోష

భావముల్ దలఁపక - పదరి కార్యములు

470

నగ్గలికలఁ జేయ - నధముఁ డటంచు

నెగ్గింపుదురు ధాత్రి - యేలు భూపతిని

యవనీపతుల యట్ల - యాలోచనముల

త్రివిధంబులగు వానిఁ - దెలియంగ వలయు

నందఱితోఁ జేయు - నాలోచనములు

చిందుసేయక వారు - చెప్పినయట్లు

నీతిమార్గములచేఁ - నెఱవేర్చు నదియె

యాతతంబగు నుత్త - మాలోచనంబు
 మంత్రులతోడుత - మాటాడి వారి
 మంత్రముల్ విడిచి తా - మనసుకు వచ్చి
 నది నడిపించు మం - త్రాలోచనంబు
 మదినెన్న నయవిదుల్ - మధ్యమంబండ్రు
 తనకు దోచినయట్టి - దారిచే నడతు
 నని యెన్నుకొని నేయ - నది యధమంబు
 కావున మీరవు - గాములు మతులు
 భావించి యిదిసేయఁ - బరగు నటన్న
 నది యేనొనర్చుదు - నవనిజ కొఱకు
 నుదధి వానరచమూ - వ్యూహంబుఁ గూర్చి
 యింకించియైనఁ దా - నేరీతి నైన
 లంకపైవిడిసి యా - లము సేయఁదలఁచి
 వచ్చు నీవెంట న - వశ్యంబు రాము
 డిచ్చలోఁ దలఁచి మీ - రిందుకుఁ దగిన
 కార్య మేకమతంబు - గాఁ బల్కుఁ ” డనిన
 మర్యాదలేని దు - ర్మదమత్తమతులు

480

490

—: రాక్షసవీరులు రావణునికి రామునిపైదండెత్తి శిక్షించు
 టయే మంచిదని దుర్నితి బోధించుట :—

దానవ వీరులా - దశముఖుఁ జూచి
 నానావిధాలోచ - నముల నిట్లనిరి.
 “ అసురేంద్ర! దివ్యశ - స్త్రాస్త్రముల్ గలిగి
 యసమానధైర్య శౌ - ర్యంబుల మీఱి
 నీయంత వాఁడు చిం - తించునే యిట్లు ?
 దాయలభయము చి - త్తమునఁ గీల్కొలిపి

500

భోగవతీపురం - బునకేఁగి యచట
 నాగలోకమున ను - న్న భుజంగ విభుల
 వాసుకి ముఖ్యుల - వ్యాఖుల గెలిచి
 యీసుతో నచటి దై - త్యేంద్రుల నోర్చి
 మాయావిద్యై నట్టి - మయునంతవాని
 చేయిగాయక జయిం - చి తదీయ సుతను
 మండోదరి వరించి - మహనీయ శౌర్య
 చండిమంబున దేవ - సంఘంబుఁ దునిమి
 కై లాసమునకేఁగి - కలనఁ గుబేరుఁ
 దూలించి యక్షులఁ - దొంపరలాడి

510

చలముతో నతని వ్ర - ప్పకము హరించి
 యలవోకగాఁగ సం - యమినీపురంబుఁ
 జూఱి వట్టించి తే - జోరూఢి మించి
 సూరాత్మజునిఁ బోరఁ - జులకగాఁ దరిమి
 మృత్యువునకు నీకు - మృత్యువవగుచు
 దైత్యులకెల్ల నా - ధారమై నిలిచి
 యధికుండవై న నీ - యంత రాజునకు
 నధమ మానవుల భ - యంబేల కలిగె ?
 వృక్షంబు లుద్విపై - వెలసిన యట్ల
 యక్షయ బాహోబ - టై శ్వర్యములను

520

నెందఱెందఱునిందు - నెందెందు నుండ
 రందు నేవురిఁబోలు - నవనిజాప్రియుఁడు ?
 ఇతని మాత్రమునకు - నీవేల నీదు
 సుతుఁడున్నవాఁడు ని - ఘ్నర శౌర్యధనుఁడు !
 ఇంద్రజిత్తుండు తా - నీశ్వరుఁ గూర్చి

యాయత నిష్ఠతో - యజ్ఞంబునేసి
 వరము లందినవాఁడు - వాని కట్టెదుర
 నరులెంతవారు వా - నరులెంతవారు ?
 మనమెల్ల నెఱుఁగమే - మఱచితిరేమొ ?
 అనుపమ వివిధశ - స్త్రాస్త్ర మి నంబు 530
 గజకచ్ఛపము రథ - గ్రామంబు తురగ
 భుజగంబు ఖచర బు - ద్భుదమును యక్ష
 మకరంబు సిద్ధస - మాజ మండూక
 మకలంక పణవ మ - హావిరావంబు
 చామర డిండిర - చయము కేతుార్మి
 రామణీయకమును - రక్తనీరంబుఁ
 గలిగిన దివిజ సం - గ్రామ వారాశి
 గలఁచి గాలించి తాఁ - కవ్వపుఁ గొండ
 గతినుండి యమృతంబుఁ - గైకొన్నయట్లు
 శతముఖుఁ బట్టి దు - ర్జయ శౌర్యుఁడగుచు 540
 నీలంక లోపల - నిందఱుఁ జూడ
 జాలినొండఁగఁ జెఱ - సాలలోవై వ
 దిక్కెవ్వరునులేక - దిగులుచే నుండ
 నక్కమలజఁడు మి - మ్మడిగి ప్రార్థించి
 విడిపించుకొనిపోయె ! - విల్లంది నీదు
 కొడుకు నిల్చినమేరు - కోదండుఁడైన
 నెదిరింపఁ జాలునే ? - యిది యేటిమాట ?
 ఎదురేలవచ్చె నీ - కెంత వానికిని !
 అనునంతలో నాద - శానను జూచి
 యనుచితోక్తులచేఁ బ్ర - హస్తుఁ డిట్లనియె. 550

—: ప్రహస్తుని పలుకులు :—

“ సెలవిందు నాకెంత - సేపు? సుగ్రీవు
 తలఁదెచ్చి నీదుముం - దఱి నిప్పుడునుతు !
 భూమి యవానరం - బుగఁ జేసికాని
 నీముందటికి వచ్చు - నే ప్రహస్తుండు ?
 ఊరెల్లఁ గాలిచి - యొక్కకొఱి వోవ
 నూరి కే యేమటి - యుంటి మప్పటికి
 ఇంతటిలోన నీ - కేమి కొఱింత ?
 ఎంత కొంచెముగాఁగ - నెంచితి మమ్ము !
 మనుజులు నాకెంత - మర్కటలెంత ?
 దనుజేంద్ర ! మీకు నిం - తవిచారమేల ?
 ననుఁజూడు ” మన దళా - ననుఁ దేటి చూచి
 మొనగాఁడు లేచి దు - ర్గుఱుఁడిట్లు వలికె

560

—: దుర్ముఖుని దురుక్తులు :—

“ దేవర చిత్తంబుఁ - దెలియక పదరి
 యూవేళ నేమియు - నన లేక యుంట !
 నను నెదురింప నీ - నరులు వానరులు
 మనసునఁ దలఁప న - మర్థులు గారు,
 ఏనుదాఁజూచి వా - రెందు వాటినను
 పోనీను గందరం - బులు దూరిరేని
 పాతాళ బిలములో - పలఁ జొచ్చిరేని
 చేతుల తీఁటవో - చెండి వేయదును !
 త్రాటను సుగ్రీవుఁ - దాఁగట్టి తెత్తు
 మాటమాత్రముగాదు - మాటమాత్రమున !

570

అనుమతియే ?" యన్న - నౌడులు గఱచి
దనుజేంద్రుతో వజ్ర - దంష్ట్రుఁడు వలికె.

—: వజ్రదంష్ట్రుని వాక్యములు :—

గదిచూడు మిదియె రా - ఘవులకువైరి
యిదిగదా కపులకు - నెల్లను మిత్తి!
నాకుఁ గోపముపుట్టె - నా తాళఁజాల
వాకొమ్ము పొమ్మని - వారి మీఁదికిని
యీపరిఘంబువై - యేఁ దెంపు సేయ
నేపరకుందురే - యింద్రాదులైన
గడియలోపల లంకఁ - గాలిచి తోఁక
మొడమీఁద వేసుక - మింటికి నెగసి
యాకోఁతి పరువెత్తె - నని యింతలోన
నీకేవిచారమే - మిటికేను గలుగ ?
నొక్కపెట్టున వారి - నుర్విపాల్ జేసి
యుక్కుతో మరలి రా - నోపుదు నిపుడు!
లంకాధినాథ! యే - ల ప్రయత్నమింత?
ఇంక నొక్కయుపాయ - మిచ్చ నేంచితిని
మనుజమూర్తులతోడ - మాయలు నేర్చు
దనుజులఁ గొందఱ - దశరథాత్మజులఁ
జేరఁ బంపినవారు - చేతులు మొగిచి
'యోరామ! భరతుఁడ - యోధ్యాపురంబు
వెడలి సేనలతోడ - విచ్చేసి మిమ్ముఁ
బొడఁగని పోవ ము - నుపుగ మేముగదలి
వచ్చితి' మని కొన్ని - వార్తలాడించి

580

590

మచ్చుఁ గప్పింపుచో - మబ్బులనుండి
 వానరావళినెల్ల - వధియింతు నంత
 దీనులై యెవ్వరు - దిక్కులేకున్న
 నాచేత దశరథ - నందనుల్ దగుల
 రాచబీరముల నూ - రక యెదుర్పుదురు!

600

ఆవేశ వారినే - నదటడంగించి
 దేవ! నీభేదంబు - దీర్చెద” ననినఁ
 గుంభకర్ణుని పెద్ద - కొడుకాగ్రహమునఁ
 గుంభుఁడకావాఁడు ర - ఊనాథుఁ బలికె

—: కుంభుని కువాళకములు :—

“ మీ రేలఁ గోతుల - మీఁదను నలుగ
 నీరావణునిఁగాచి - యీలంకలోన
 వసియింపుఁడే బోయి - వనచరావళిని
 దెసచెడ నుగ్గాడి - తిత్తులొల్పించి
 భానుజాంగదనల - పవనసమీర
 సూనుల దశరథ - సుతులను జంపి
 గెలిచి వచ్చెద” నన్న - గీటుచుఁ బండ్లు
 సెలవులు నాకుచు - సెలవునాకనుచు
 నాగ్రహంబున యజ్ఞ - హనువనువాఁడు
 దగ్రుఁడై తాలేచి - దశకంఠుఁ బలికె.

610

—: యజ్ఞహనుని యసందర్భపు మాటలు :—

“ ఆలోచనలు మమ్ము - నడిగినచోట
 కాలోచితంబైన - కార్య మూహించి

పల్కఁ గావలెఁగాక - పనిమాలినట్టి
 పల్కులేటికి మిమ్ముఁ - బనుచునే యితఁడు ?
 ఏబోయి కవుల నా - నృపకుమారకులఁ
 దాఁబేటి పిల్లలఁ - దార్ష్యనిరీతిఁ
 పాటిపోవఁగనీక - పట్టుకఁమింగి
 యూరకవచ్చెద - నొక నిమేషమున !
 కైదువ దాల్తునే - కవులపై నిపుడు !
 పోదునే చేతులూఁ - వుచు వారికడకు
 పనివిందు "నన నకం - పనుఁడు కోపించి
 దనుజనాయకుతోఁ - దానిట్టులనియె.

620

—: అకంపనుని యనుచితోనిక్తులు :—

“ మధుపానముల్ చేసి - మాంసముల్ మేసి
 మధురాధరలఁగూడి - మసకంబులాడి
 మీరుండవలెఁగాక - మీకేమి చింత ?
 పోరాడవచ్చిరే - పురుహూతముఖులు ?
 నరులఁట ! తోడువా - నరులఁట ! వారు
 శరధి దాఁటుదురఁట ! - చాలదే బవిసి
 ఇందుకు బుద్ధిని - యేమని మీర
 లిందఱి నడుగఁగ - యింతేసి వారు
 తాము వోవుదమన్న - తలవంపుగాదె
 భూమిపై రక్కెస - వుట్టులకెల్ల ?
 తనకును త్తరువిందు - తన దళవాయిఁ
 బనిచి వారలనెల్ల - బట్టి తెప్పింతు !

680

కావలసిన మస్త - కములు గొట్టించి

కావల్ల బట్టించి - కవులరాఘవుల

640

పేద మావుదు "నన్న - పెటపెటపండ్లు

—: పైవారి మాటలు విని రాక్షసులు చెలరేగుట —

కోటలు మెఱయంగఁ - గొఱకుచు లేచి

మీసముల్ వడివెట్టి - విడిగ్రుడ్లవెంట

రానులై నిప్పులు - రాల రోజుచును

కుంతముల్ చిమ్ముచు - గుమిగాఁగ లేచి

పంతంబులాడుచుఁ - బదరి యొండొరల

మొనసి నికుంభ దు - ర్ముఖులగ్నికేతుఁ

దును గుంభుఁడుఁ బ్రహస్తుఁ - దును నిండ్రజిత్తు

యాజ్ఞకోపుఁడును మ - హాపార్శ్వధూమ్రు

లజ్ఞానులగు విరూ - పాక్షకంపనులు

650

రుధిరాక్షుఁడు మహోద - రుఁడు రశ్మికేతుఁ

డధికశౌర్యుండు ధూ - మ్రాక్షుఁడు సూర్య

శత్రు సుప్తఘ్న దు - ర్జయ వజ్రదంష్ట్రు

లుత్రిలోచనరుద్రు - లును నాగ్రహించి

పరిఘపట్టిన ధను - ర్పాణాసిముసల

కరులౌచు నతిభయం - కరులౌచు మండి

శూలంబు లార్పుచుఁ - జూచి రావణుఁడు

చాలమెచ్చఁగ నొక - సరణి నిట్లనిరి.

—: రావణుఁడు సూక్ష్మముగా వారిమాటలను వినుట :—

“ సూక్ష్మవిచారద - యులు సభలేరు

లక్ష్మణసుగ్రీవు -లను రామవిభుని

660

కపులను దెచ్చి తె - క్కగ నెంచి మమ్ము
 చపచపఁజేసి యో - జనలు సేసెదరు !
 వారేల ? మీరేల ? - వలవదిందొక్కఁ
 డేరుపాయగఁబోయి - యెల్లలోకముల
 వాసరుఁడనియెడు - వాఁడు లేకుండ
 జానకీపతిఁ గూడఁ - జంపి వచ్చెదము ?
 పనిఁగొమ్ము మమ్మ ”ని - పదరిపోఁజూచి
 దనుజులు తమలోనె - తారుమల్లాడ
 నందఱి పదరకుం - డన వారివారి
 నందందుఁ గూర్చుండ - నభినయింపుచును
 గరములఁగన్నుల - క్రందువారింది
 సరమాధిపతి విభీ - షణుఁడిట్టు వలికె.

670

—: విభీషణుఁడు రావణునికి బుద్ధిచెప్పుట :—

“ మాను మాగ్రహము సా - మంబు భేదంబు
 దానంబు దండంబు - ధరయేలువారు
 తగునెడ నడిపింపఁ - దగుఁగాక మొదటఁ
 దగునయ్య ! యగ్నివై - ద్యముఁ జేసినటుల
 కడపట వ్రానించు - కార్యంబు మొదట
 నడిపింపఁ జెల్లదు - నయమార్గనిధివి !
 దైవోపహతుఁడు మ - త్తస్వాంతుఁ డధమ
 జీవనుఁడనువానిఁ - జెనక దండింపఁ

680

దగుఁగాక యప్రమ - త్తస్వాంతుఁడగుచుఁ
 బగర గెల్చును దైవ - బలమును గలుగు
 శ్రీరామచంద్రునిఁ - జెనకి రాఁగలరె ?

యీ రాక్షసులు ? విన - మేవారి కథలు !

జలనిధి దాటి ని - శావేళలంకఁ

గలయఁ గన్గాని సీతఁ - గని మాటలాడి

యీపురంబుదహించి - యేఁగినాఁ డొకరుఁ

డాపవనతనూజఁ - డన్నట్టిచోట !

అట్టి వానరకోటు - లాసయై వచ్చి

నట్టి రాఘవు గెల్వ - నగునె యెవ్వరికి ?”

690

అని కొల్వులో వారి - నందఱిఁ జూచి

“ వినుఁడేల యీ యవి - వేకంబు మీకు ?

ఖరదూషణాదుల - క్రమ మెఱింగియును

దురమేల రాముని - తోడ నొక్కనికి ?

అది వినియుండి ప్రా -ణాశలులేక

మదిఁగ్రొవ్వి మేనులు - మఱిచి పల్కెదరు !

రాఘవుఁడేమి నే - రము సేయఁ దేచ్చె

లాఘవవృత్తి ని - లాపుత్రి నితఁడు ?

పరకామినులఁ గోరు - పాపకర్ములకు

దొరకునే కీర్తులు - దురములోఁ జయము ?

700

ఇట్టివానికి ధర్మ - మేడది ! చాల

పట్టగుఁ గాక పా - పంబులకెల్ల !

సీతను మఱి ని - చ్చిన మనకెల్ల

ఖ్యాతీయు జయము సౌ - ఖ్యములును గలుగు.

అటులైన బ్రదుకుదు - మాపదలేక

యెటులున్నదియొ కర్మ - మీయన్నచేత ?

రామలక్ష్మణుల నా - రాచదావాగ్ని

భీమమై లంకలోఁ - బెరిగి వీడెల్ల

దహియింపకటమున్న - ధరణిజ నిచ్చి
 బహుకాల ముద్విపై - బ్రదుకుట మేలు
 వానరసై న్యముల్ - వచ్చి యీపురము
 దానవావళి నెందుఁ - దలచూపనీక
 ముత్తికవేయక - మునుపు నాసీత
 చిత్తంబు చల్లగాఁ - జేయుట మేలు.

710

ఎందుచేఁ జెడకున్న - యితని యైశ్వర్య
 మిందటితోఁ గూడ - నీ సీతకొఱకు
 చెడనేల ?" యని బుద్ధి - చెప్పి ' దూరెల్ల

నొడలోముకొని మని - యుండుటేమేలు
 దొరలకు చెడుబుద్ధి - తోచినఁ దమరు
 మఱలించి హితమైన - మార్గంబుఁ దెలిపి

720

మన బ్రదుకులకైన - మందాది సీత
 నినకులోత్తమునకు - నిప్పింప మేలు !
 ఇచ్చకమ్ములు గాఁగ - నిందఱుఁ బలుక
 నిచ్చోట గాదని - యేనన్నమాటఁ
 ద్రోయక విననేని - దోషంబులెల్ల
 మాయు నిందఱు గూడి - మనుటయేమేలు."

అని వారి నదలించి - యాదశముఖునిఁ
 గని విభీషణుఁడు తాఁ - గ్రమ్మఱు బలికె.

" ఏలన్న ! చలము నీ - కిఁగమీఁదనైన
 చాలించి క్రమ్మర - జానకీదేవి

730

రామునకిచ్చి ధ - ర్మమును కీర్తియును
 సేమంబు సిరులు గాం - చి యెసంగు మీపు
 కాదన్న మిధిలేంద్ర - కన్యకారమణ

కోదండ నిర్ముక్త - ఘోరదివ్యాస్త్ర
 పటలంబు శారద - పద్మాస్త కిరణ
 చటులంబులై క్రొత్త - సానలఁ దేటి
 యపరంజి గరులతో - నశని జాలంబు
 విపులాధరంబుపై - వెసఁ బడినట్లు
 నీమేన నాఁటి శో - చితధార లొలుక
 భూమిఁదెల్లింప న - ప్పుడు చూడలేని
 భేదంబుతో నిన్నుఁ - గినిసి యిట్లాడు
 నాదు వాక్యములు మ - న్నన వింటివేని
 నిన్ను నమ్మినవాడు - నీపుత్రపౌత్రు
 లన్నదమ్ములు గొల్చి - నట్టివారలును
 జావక నోవక - సకల సౌఖ్యముల
 నీవెంటఁ గొఱలేక - యీలంకతోడ
 మనవచ్చు నీసీత - మనకేల ? రాఘు
 వున కిమ్ము కుల మీలు - వునుఁ గాచికొమ్ము!
 చలము మాను ' మటన్నఁ - జయ్యనలేచి
 కొలువుదీటి మనంబు - కొండలంబండ
 నగరిలోపలికేఁగి - న విభీషణాదు
 లగువారు జనిరి ని - జావాసములకు

'74)

750

—: రావణుఁడు కొలువువిడిచి వెడలుట - విభీషణుఁడు

రావణు నగరికి బయలుదేలుట :—

ఆమఱునాఁడు ప్రా - వ్ణాంబున లేచి
 రామహిత ప్రచా - రత విభీషణుఁడు
 కొలువు సింగారమై - కొలకొల యనుచు

బలసి నానాదైత్య - బలము సేవింపఁ
 దన యిల్లు వెడలి బృం - దారక పురము
 ననువైన రావణు - నగరి మోసలను
 పల్లకి డిగి తూర్య - పణవాది రవము
 లుల్లసిల్లంగ మ - దోత్కటభద్ర

760

సామజారట్టజ - స్వందనసుభట
 ధామమా మొదటి యం - తర ముత్తరించి
 మధులాజతిలదర్భ - మాషాజ్యకుంభ
 దధిపాత్ర కుసుమాక్ష - తసుగంధముఖ్య
 హోమపదార్థ ప్ర - యోగ సంపన్న
 సామాదినిగమఘో - ష ప్రాజ్యవహ్ని
 వేదికానికట ధా - వి బ్రహ్మరాక్ష
 సాది హోతలచే ని - రంతరంబైన
 రెండవకక్ష్య మీ - టి మణీకిరీట
 కుండలకేయూర - కుంకుమపంక

770

వివిధాంబరాపార - విభవసమేత
 దివిజాహితకుమార - దీర్ఘబాహుగ్ర
 ధగధగాయిత హిమ - తరవారినిచయ
 యుగపద్విభాపట - లోపేతమైన
 యాయంతరము మీటి - యావలికేఁగి
 గాయకవందిమా - గధనుతుల్ చెలఁగ
 భద్రదాసనాగ్రంబు - పై జగత్రితయ
 విద్రావణునిదైత్య - విభుని రావణుని
 సురలతోఁ గొలుపున్న - సుత్రాముఁడనఁగ
 నిరుగడఁ దనవార - లెల్ల భజింప

780

నోలగంబున నుండ - నోరగావచ్చి
 కేలుమొగిడ్చి తాఁ - గెలనికీఁ జేర
 దనుజవరేణ్యుఁడు - తమ్మునిఁ జూచి
 తన చెంతనొక్క కుం - దనపు గద్దియను
 వసియింపుమనిన రా - వణుని యానతిని
 దెసలెల్ల భూషణ - దీప్తులు వెలుఁగ
 కెలని వారలు లేచి - కేల్మోడ్వఁ దాన
 నెలకొని కొలువులో - నినిశాట వరులఁ
 దొలఁగిపోఁ బనిచి మం - త్రులుహితుల్ గాని
 యలఁతివారలు లేని - యట్టిచోఁ గదిసి
 యేకాంతమున దాన - వేంద్రునితోడ
 నీకడాకడవార - లెల్లను వినఁగ
 నయవినయములు న - న్మానంబు హితము
 ప్రియమునుఁ గోప వి - భీషణుండనియె

790

—: విభీషణుఁడు రావణునితో హితోక్తులు పలుకుట :—

“ నీతను బట్టి తె - చ్చినయది మొదలు
 సీతిదోషంబుల - నేకముల్ వొడమె!
 హోతలు వేల్పుచో - హోమాగ్నులందు
 హేతులు గనరాక - యెంతయుమానె!
 యాగశాలలను దే - వాలయంబులను
 భోగులెల్లడ నిండి - బుసఁగొట్టఁ దొడఁగె!
 హవిరన్నములఁ జీమ - లంటెను! వస్తు
 నివహంబులందుల - నిండెఁ గీటములు!

800

తరిగె నావులపాడి ! - ధరణీదహములఁ
 బరిపక్వఫలములు - పరిపాటియయ్యె
 జలములు గరుల లో - చనములఁ గురిసె!
 తలలతో మేవులె - త్తవు తురంగములు !
 కాకఘాకశ్యేన - కంకాది ఖగము
 లేకడఁ గూయుచు - నింటింటఁ దిరిగె !
 పులుఁగులెచ్చోట ని- ప్పలు గ్రక్కఁదొడఁగె
 నెలిగించె నక్క లే - యెడఁ బట్టపగలు
 ఖరములుష్ట్రములును - గలసి వాపోయె
 వరడు లేడ్యెను కోట - వాకిళులందు !
 ఇన్నియుత్పాతంబు - లీలంకలోన
 నెన్నఁడు లేనివి - యిప్పుడు గలిగె !
 అన్న యిందులకు ప్రా - యశ్చిత్త మొకటి
 యున్నది మనకేల - యుర్వీతనూజ
 క్రమ్మఱ నిమ్ము రా - ఘవుసకు నీకు
 నిమ్మాట చవిగామి - యెఱుఁగుదునైన
 సైరింప లేనుపే - ట్లా దోషమునకు
 నేరముగాఁగ నె - న్నిన మేలు నీవు
 నీకు నొక్కని కేల - నీవారికెల్ల
 వాకొన్నయట్టి నా - వాక్యంబుగాదు !
 చూడుమీ యీమాట - నూచించి నపుడె
 యూడనిఁబాడిరి - యొకరితోనొకరు
 నీకొల్వులో దొర - లెవ్వరేమైన
 నాకుఁబోరామి వి - న్నపము చేసితిని

810

820

తరువాత నామాట - తలదాకి నపుడు
 పగతాపమునకుఁ బా - ల్పడక నాబుద్ధి
 నాలకించితివేని - యశముఁ గల్గియును
 మేలును మదిని న - మ్మి సుఖంపఁ గలము
 తనమాట విను ” మన్న - తమ్ముని మాట
 విని మది కోపంబు - వెలువడనీక
 కామాంధకారంబు - గరువంబు చలము
 నాము కొనంగ ద - శాననుఁ డనియె.

880

—: రావణుఁ డాతనిమాటలను పెడచెవినిఁబెట్టి యింటికిఁ
 బొమ్మనుట ; విభీషణుఁడు వెడలిపోవుట :—

“ ఎఱిఁగి యెఱింగియు - నెన్నఁడు లేని
 వెఱివు చెప్పెదవువి - వేకంబు తెఱఁగె ?
 భయమెక్కడిది నాకు ? - పట్టియేఁ దెచ్చి
 చెయిచేతఁ గ్రమ్మఱ - సీతనీఁజాల !
 రాముఁడొక్కఁడె యేల - రణభూమిలోన
 నామఖవాది దే - వానీక మెల్ల
 నతని కార్యములఁ దో - డై వచ్చిరేని
 క్షీతిఁ గూల్తు నిదియేమి - చెప్పెదవీవు ?
 చాలు నీబుద్ధులు - చనుమింటి ” కనుచుఁ
 దేలిపోఁ బలికిన - దిగ్గునలేచి
 చనియె వెల్వడి విభీ - షణుఁడందు నిల్వ
 మనసు గొల్వక యుగ్ర - మదనాగ్నిచేత
 సైరింపలేక ద - శక్రీవుఁడాప్త

840

—: రావణుఁడు కొలువుకూటమునకు వచ్చుట :—

చాదులచే మంత్రి - జనుల రావించి

కనకరథంబెక్కి - కంచుకశ్రేణి

తనమ్రొల హేమవే - త్రములంది మొరయ

850

మణిమయమేఖలా - మంజీర కటక

రణముల గణికాప - రంపరల్ గొలువ

నరదంబులును గరుల్ - హయములనెక్కి

దొరలు బాంధవులు క్రం - దుక మున్నునడువ

ధవళముక్తాత ప - త్రము చామరములు

సవిధభాగముల రా - ఊసులందిరాఁగ

మయనిర్మితంబు స - మస్తపిశాచ

జయజయధ్వాన వి - స్తరమును నగుచు

వెలసి లంకారాజ - వీధిలో మేడు

తులితమా సభకు మం - త్రులతోడవచ్చి

860

నవరత్నసింహాస - నమునఁ గూర్చుండి

యవలనీవల నుచి - తాసనంబులను

తగినవారల నుంచు - తరి విభీషణుఁడు

నిగనిగలీను మ - ణిస్యందనమున

వచ్చి యన్నకు పేరు - వాకొని మ్రొక్కి -

యిచ్చిన ముణిపీఠి - నిరవు కొన్నంత

శుకుఁడు వెంబడిఁ బ్రహ - స్తుఁడువచ్చి వారు

నొకచక్కి వసియించ - నొడ్డోలగమున

వసువులలో సుప - ర్వస్వామిరీతి

నసమవిభూతిఁ గొ - ల్వై యున్నయపుడు

870

రావణు వదనంబు - రాక్షస ప్రభులు
 భావింపుచును తత్స - భాసదులందు
 నొకరైన మాటాడ - కూరకయుండ
 నొకమాట రావణుఁ - డూహించి పలికె.

—: రావణుఁడు ప్రహస్తునకు కోటరక్షణకు వలయు
 సాధనసామగ్రి సమకూర్చుమని యాజ్ఞాపించుట :—

“రమ్ము! ప్రహస్త! పు - రంబును కోట
 కొమ్మలు నట్టిళ్లు - కొత్తడంబులును
 బదిలంబు సేయించి - బలములనుంచి
 మొదటను రసవర్గ - ములు విచారించి
 యేమిటియుండక - యిప్పుడే సకల
 సామగ్రులును వేగ - జతఁగూర్పు” మనిన
 నతఁడును నగరిగా - ర్యములను గోట
 జతనంబు నగరర - షణవిధానములు
 నొకటను గొదలేక - యుండ నమర్చి
 ముకిళిత హస్తుఁడై - ముండఱ నిలిచి

880

—: ప్రహస్తుఁ డాయాజ్ఞాప్రకారము నిర్వహించుట :—

“అయ్య! నాతోడ మీ - రాసతి యిచ్చు
 నయ్యర్థమంతయు - నమరికగాఁగ
 నడిపించితి” నటన్న - నరులు వానరులు
 జడధి యేక్రియ దాఁట - జాలుదురనుచు
 లేని బీరంబుఁ గ - ల్పించుక పలికి
 దానవాధివుఁడు ప్ర - ధానుల కనియె

890

“ ధర్మార్థకామ త - త్పరులు దుఃఖమును
 శర్మంబు నందక - చనదొక్క యెడల
 ఖేదంబు మోదంబుఁ - గీడును మేలు
 నాదు లాభాలాభ - నానా విధములు
 సరిగాఁగ ననుభవిం - చఁగఁ దగులైన
 దొరలు గావునఁ దీఱ - దు తొలంగియుండ
 ఇన్నాళ్లు మీతోడ - నెఱిగించి నేయ
 నన్ని కార్యములు మే - లైవచ్చె తనకు
 దండకాటవిని సీ - తను బట్టితెచ్చి
 కండకావరమున - గాసి నొందెదను

900

మయుఁడు నిర్మించిన - మాయయువోలి
 చేయిఁ జేసుకున్నది - సీతనామీఁద !
 వచ్చు నేఁడాదిన - వశ్యంబు రాముఁ
 డిచ్చటికని మది - నెంచి లోఁగాదు
 అది యేనెఱింగి యీ - యాస దీఱంగ
 కదిమి రెన్నెల్లకు - గడువు పెట్టితిని !
 తానింక జనకనం - దనఁ గూడకున్న
 మేనఁ బ్రాణములుండ - మేకొన వింక !
 అందు కెయ్యది యుపా - యము బుద్ధిమంతు
 లందఱు సరిపోయి - నట్లు వాకొనుఁడు
 మదిలోన నెఱుఁగఁడు - మన కుంభకర్ణుఁ
 డిది యతఁడెఱుఁగక - యింక నెట్లుదీఱు ?
 నిదురింప నేఁడాఱు - నెలలు మేల్కొంచి
 యుదయంబుననె కూరు - చున్నాఁడటంచు

910

వింటిమి పిలిపించి - వినిపింత మింత
కంటె తోచదువేతె - కార్యంబు తనకు. ”

—: రావణుడు కుంభకర్ణునితో ముందుచేయఁగల కార్యమునుఁ
గూర్చి సంప్రతించుట :—

అనునంత పణవతూ - ర్యాదులు మొరయ
ఘనసత్త్వనిధి కుంభ - కర్ణుడు వచ్చి
యంజలిఁ జేసిన - యజ్ఞనే రత్న
మంజుల శోభాస - మగ్రమైనట్టి
గద్దియపై నుండ - గా నియమించి
సద్దుమానిన మహా - స్థానంబులోన
నందఱు వినుచుండ - నగ్రసోదరుని
యందు నాదరముంచి - యసురేంద్రుఁడనియె.

920

“ ఎఱుఁగక చేసితి - నే నొక్కకార్య
మెఱుక సేయక తీఱ - దిప్పుడు నీకు.
రాముని దేవి ధ - రాతనూజాతఁ
గామించి యేదండ - కాటవికేఁగి
వంచించి తెచ్చితి - వనితల కేమి
పంచాస్త్రమాయాప్ర - పంచమారమణి
త్రిభువనంబులుఁ జూచి - తిని సీతవంటి
యిభయానఁ గనివిని - యెఱుఁగ మెన్నడును !
ఆసీత మనసీక - యసమాస్త్ర బారిఁ
ద్రోసె నే బలిమి నె - త్తుకవచ్చి యనిచి
మఱల నీనేర్తునే ? - మదిలోనఁ దనకు
పరులచే భయము స్వ - ష్మమునందుఁ గలదె ?

930

ఒక వానరుఁడు వచ్చి - యుర్వీతనూజ
 నొకకొంత యూరాల్చి - యూరెల్లఁ గాల్చి
 మఱలి యాసీత నే - మము వినిపింప
 తరణిజాదులఁ గీశ - తతీఁ గూడపెట్టి
 కోంతి కూటువమూఁక - గొలుపంగ వట్టి
 కాంతారమున జన - కనుతావరుండు
 వనధితీరమునకు - వచ్చియున్నాఁడు !
 తనపోటునమ్మి నీ - తానిమిత్తముగ
 నిటువంటి వారలే - యివార్ధి దాఁటి
 కటకట ! మనతోడఁ - గలహించువారు ?
 పులితోడ నెదురింపఁ - భోయెడి గొఱియ
 పాలుపున రాముఁడి - ప్పూడు వచ్చినాఁడు !
 తనకేల యిత్తు నీ - తను నన్నుఁబోర
 వనచరాశ్రితుఁడెట్లు - వచ్చు లంకకును ?
 అమరేంద్రయమవరు - ణాదులనైన
 సమయింతు నరుల పీఁ - చమడంచుటెంత ?
 అందుపై నీ సహా - యము నాకుఁ గలిగి
 యింద యంచును నీత - నిత్తునే తనకు ?
 కోఁతి చేసిన దుడు - కులు నాదు మదినిఁ
 బ్రాతగిల్లవుగాన - పైకార్యమునకు
 నాలోచనంబు నే - యక తీఱదయ్య !
 కాలోచితంబేది ? - కని పల్కుమనిన
 కన్నులఁ జెంగావి - గ్రమ్మఁగోపించి
 కన్న యర్థము కుంభ - కర్ణుఁ డిట్లనియె.

940

950

960

—: కుంభకర్ణుఁడు రావణునికి హితోపదేశపూర్వకముగ

నుత్తరమిచ్చుట :—

“ అన్నవు నీవు ని - న్ననరాదు పలుక
 కున్నఁ దీఱదు మంచి - యోజనేఁ గంటి
 నిను నుండి హెచ్చిన - యీ రాజ్యలక్ష్మి
 వెనుక నన్యులచేత - వీడుకోల్గాక
 నీకతంబునఁ గుల - నిర్మూలనంబుఁ
 గాక యెందును తేఱు - గడగానియట్టి
 పనిసేసితివి ! రాము - భార్య నేమిటికిఁ
 గొని తెచ్చితివి దైత్య - కులమెల్ల నణఁప ?
 నీవును నీదు మం - త్రిగణంబు మొదట
 నీవిధంబని నిశ్చ - యించి కార్యంబు
 నడిపింప నాలోచ - నంబెట్లు సమసె ?
 నుడువు మత్తెఱఁగు ము - న్నుగ నాలకించి
 చెప్పెద నాకుఁ దో - చిన యర్థమింత
 తప్పు నీయంత యు - త్తముఁడెట్లు చేసె ?
 చేసిన కార్యంబుఁ - జేసితి వెంత
 మోసంబు దప్ప రా - మునిచేత నీకు
 యే యెన్నికకు నీత - నెత్తుకవచ్చి
 తాయెన్నికనె నిల్పు - మచలుఁడవగుచు !
 మమువంటివారితో - మదినున్నయట్టి
 క్రమమెల్ల మునుమున్ను - గా వినుపించి
 యేమిచేసిననది - యీడేరుఁగాక
 యీమేర దుడుకుగా - యేఁ గర్తననుచుఁ
 బదరి యిచ్చకువచ్చు - పనిసేయు రాజు

970

980

తుదిముట్ట నేరఁడెం - దును హానిఁజెందు !
 పొందును బహుదుఃఖ - ములు పాత్రభూతు
 లందుఁ బెట్టని హవి - రన్నంబులట్ల.
 అతని కార్యములు ని - రర్థకంబగుచు
 ప్రతిసన్న కామిత - ఫలము నీలేవు !
 మును సేయు నర్థముల్ - మును సేయవలయు
 వెనుకటి కార్యముల్ - వెనుకఁ గావింపఁ

990

దగుఁగాక క్రమములు - దప్పికావింప
 జగతీశులకు నాత్మ - సౌఖ్యముల్ గలవె ?
 ఎదిరి వారల బలం - బెఱిఁగి చేయించు
 యదను చూచుకొని రం - ధ్రాన్వేషణములు
 గావించు రంచలు - క్రౌంచరంధ్రములు
 భావింపుచును జొరఁ - బాఱు చందమున
 నీ విచారములేక - యెంతకార్యంబుఁ
 గావరంబునఁ జేసి - కడచి వచ్చితివి !
 విన్నవింపకకాదు - విషమిశ్రమైన
 యన్నంబు జీర్ణించి - నట్టి చందమున

1000

రాముఁడు చంపక - రానిచ్చె నిన్ను
 నామేర నెంతభా - గ్యంబుఁ జేసితివి !
 తలవట్టి చూచుక - తప్పి వచ్చితివి
 తలఁకకు మింకమీఁ - దటి కార్యమెంత !
 ఏఁగల్గ నీకేల - యింత విచార
 మాఁగెద నింద్రాదు - లైన మార్కొనిన
 ఫరిఘంబుఁ జేఁబూని - బవరంబులోన
 మెఱుఁగు కోటలతోడ - మెఱుపులతోడ

జలదంబు పటతెంచు - చాద్పునఁ జంప
 నలిగి యేఁదెగి వచ్చి - నపుడెనుక్కొనఁగ 1010
 మఖివాదులును వేలు - మడుపుమా సమర
 ముఖమున నాకు రా - మునిఁ గెల్పుటెంత !
 దొడిగిన తూపుచే - దునుమునో తెలియఁ
 బడదు రాఘవుని కో - పము సంగరమున !
 అవనిజాప్రియుఁడు రెం - డవతూపుఁ దొడుగ
 నవకాశమిచ్చుగ - దా యంతలోనఁ
 బ్రతినతో నేరక్త - పానంబుసేతు
 నతని తమ్మునిఁ బట్టి - యనుమానమేల
 మొనలోన రాఘవా - మోఘాస్త్ర మేను
 కనుచాటు చేసి యే - గతినైనఁ దొలఁగి 1020
 చంపి వచ్చెద నంత - జనకజ మదిని
 ముంపుకొన్నట్టి రా - ముని యాసఁ దీటి
 నినుఁ జేరునప్పుడు - నిరుపమానంద
 మునఁ జెందు మేల రా - మునియెడ భయము ?"
 అనుచునుండగ నీల్లు - లావలింతలును
 తను నెచ్చరింప ని - ద్రారతుఁడగుచు
 గ్రక్కున నాకుంధ - కర్ణుండులేచి
 చక్కఁగా నింటికిఁ - జనిన యవ్వెనుక
 సీత యొప్పుక యింత - సేయునే యనుచుఁ
 జేతోభవానల - శిఖలవెలుఁగుచును 1030
 దాలిమి చాలని - దనుజేంద్రుతోడ
 బాళివుట్టగ మహా - సార్థ్యుఁ డిట్లనియె.

—: రావణునితో మహాపార్శ్వఁడు మాటలాడుచు సీతను
పొందుమని చెప్పుట :—

“ దై తేయనాథ ! సం - తాపమేమిటికి ?
సీత యొప్పుదటంచుఁ - జెప్పెదవేల
చేతిలోఁ జిక్కిన - చెలి బల్మిఁబట్ట
ప్రీతి రమింపక - బేలు పోవుదురె ?
ఇంతులకును సత్య - మేడది తమకు
చెంతలొంగిన మన - సీక యుండుదురు
ప్రియము చెప్పిన చాల - బిగియుదురెందు
దయవాని నెఱిఁగి చి - త్తంబు దాఁపుదురు
వెతలఁ బెట్టుదురిది - వెలఁగులజాడ
రతికేళిబెనఁగు మూ - రక యుండనేల ?
అడవిలో పెరతేనె - యబ్బినఁ జూచి
విడుచునె గ్రోలక - వీఱిఁడియైన !
అనుభవించెదనని - యాయాస మొంది
పనివడి తెచ్చి నీ - పడకింటిలోన
నునిచి రమింపక - యూరకే తెచ్చి
వనములోఁ బడవైచి - వలచితి ననుచు
గాసిల్లనేల ? యా - కడ నెవ్వరైన
యీసీతకై వహి - యించుక వచ్చి
తోడికిన నింద్రజి - త్తును గుంభకర్ణ
లెడమిత్తురే ? వారు - నేనునుగూడి
దండింతు మెదిరించి - దశరథాత్మజుని !
ఖండింతు మామూఁద - కపినాయకులను !
ఎల్లలోకంబులు - నేలెడు నిన్ను

1040

1050

‘ నొల్ల నేనని ’ యుండ - నోపునే యొకతె ?
 మనసీదుగాని యా - మగువ నీమీఁద
 యనురాగముంచక - యదియేల మాను ?
 తడయక పగవాని - తలఁద్రొక్కినటులఁ
 బుడమిపట్టినిఁ బట్టి - భోగింపుమీవు. 1060
 కోరికల్ తీరంగ - కుక్కుటవృత్తి
 చే రమించిన నీకుఁ - జెల్లకున్నదియె ?
 కూడి రమింపుఁ డా - కోమలి ననుచు
 వేడుక వుట్టింప - విని చాల మెచ్చి
 బహుమానమొనరించి - పంక్తి కంధరుఁడు
 విహితోక్తులను వాని - వీక్షించి పలికె.

—: రావణుఁడు పరస్త్రీని బలిమిచేపొందిన తనకు హానికలుగు

శాపవృత్తాంతము చెప్పుట :—

“ ఓయి ! మహాపార్శ్వ ! - యుచితంబ పలికి
 తీ యర్థమిది చాల - హితమయ్యెఁ దనకు
 నటులయ్యు నేలయీ - యడ్డి మీకనిన
 నిటువిను మామాట - యెఱిఁగింతు నీకు 1070
 వెనుకటి కొకనాఁడు - విశ్వేశుఁడైన
 వనజగర్భునిఁ గొలు - వఁ దలంచి యేను
 సత్యలోకమునకుఁ - జనుచోట త్రోవ
 నత్యంత శృంగార - హరిణియైన
 జవరాలు వుంజిక - స్థలి దేవరమణి
 పువుదేదపై మింటఁ - బోవుచున్నెడను
 నే నరికట్టి మో - హితుఁడనై దానిఁ

బోసక నిలిపినఁ - బువుఁబోణి వెఱచి

“ వలదు రావణ ! యేను - వారిజగర్భ
కొలువునకేఁగుదుఁ - గొఱగాదు నన్ను
బలిమి నిరోధించి - పైవ్రాల ” ననిన
వలరాజు గాసికో - ర్వక తమకమున
దానితోఁ గ్రీడింపఁ - దరువాత పద్మ
సూనునికడకేఁగఁ - జూచి యయ్యజుఁడు
నలిగిన పువ్వులు - నవరతిక్రీడ

1080

నలసిన నెమ్మేన - నందంబుఁ దఱిగి

వసివాడు నగుమోము - వలపులు జల్లు

కసిగాటు కెమ్మోవి - కళలంటి పెనఁగఁ

జెదరిన మైవూత - చెలువొందు నడుము

బ్రదిలిన చేలయు - బిగువు నన్నులను

1090

పెనఁగొన్న హారముల్ - బిట్టు నిట్టూర్పు

లును జూచి యాత్మనా - లోచనచేసి

“ ఈపుంజికస్థల - యేతేరఁ దీనిఁ

బై పాటుగావీడు - పట్టునేయనుచు

నను గనుఁగొని “ రావ - ణ ! భయంబులేక

తన కొల్వునకు వచ్చు - దాని రాసీక

బలిమిఁ బట్టితివి పా - పమువచ్చుననక

పలువిత్త తనకు కో - పము వచ్చుననక !

ఇది మొదలెవ్వతె - నేని మనోజ

మదవికారమునను - మానంబు లేక

1100

యొడఁబాటు పరువక - యొప్పక నీవు

తొడ్డిబడఁ గలసిన - తోడనే నీదు

తలనూలు వ్రయ్యలై - ధరఁగూలుగాక !
 తులువ ! “ పోరా యని - త్రోపించెఁ గాన
 నాఁడాదిగాఁగ యే - నలినాక్షి నైనఁ
 గూడఁగ వెఱతు మే - కొనియున్నఁగాని
 పరకామినుల బల్మిఁ - బట్టు సౌఖ్యంబు
 మఱచియుందు నె కాక - మఱి యొక్కఁడైన
 కావున నీసీతఁ - గలయంగ రాక
 రేవగల్ గాఁగ కా - రియ నొందవలసె !

1110

ధాతకట్టడచే వృ - ధాయుంటి గాక
 సీతనుబట్టి పూ - జింపఁ దెచ్చితి నె ?
 మఱలఁ జేరుదు తన - మగనితో ననుచు
 ధరణిజ యెఱుఁగక - తానున్న దిపుడు
 వననిధి సలిలప్ర - వాహ వేగంబు
 కనదుగ్రలయ పావ - క ప్రతాపంబు
 పవనసంచార నై - భవము నాయుండు
 నవిరళంబుగ నున్న - వని మానసమున
 శ్రీరామచంద్రుఁ డె - చిన వాఁడుఁగాఁడు !
 తీఱునే తనచేత - ద్రిష్టింపఁ దన్ను ?

1120

నిదురించు సింహంబు - నిద్రమేల్కొలుప
 దుదిఁబోయి కాలమృ - త్యువుఁ జెనకంగ
 నెంచినగతి రాముఁ - డెదిరించి జలధి
 యంచున విడిసె నే - మగువాఁడొయింక
 మహితవజ్రప్రతి - మంబులై జాగ్ర
 దహిసన్నిభంబులౌ - నాత్మీయ విశిఖ
 జాలము కొఱవుల - చాడ్పునఁ జూపి

యాలంబులో దంతి - నదలించి తరుము
వేటకాఁడునుబోలి - వేటాడి రాము
గీటడగింతు సు - గ్రీవాదు లలిగి 1130

వచ్చినరానిమ్ము - వననిధి దాఁటి
యిచ్చోటి కామీఁద - సెఱిఁగెడుఁగాక !
ధనదు పుష్పకము నా - తని చేతి లంక
నని గెల్చి సాధించి - యమరేంద్రుఁ ద్రోలి
యమవగుణాదుల - నాహవకేళిఁ

దెమలంగఁ దరిమి య - తిప్రతాపమున
రాజిల్లు నాతోడ - రాముఁడు వచ్చి
యాజినేయునటన్న - హాస్యంబుగా దె ?”
అని బీరములు వల్కు - నసురనాయకునిఁ
గనుఁగొని మునుకుంభ - కర్ణుండు వలుకు 1140
మాటలు విని తన - మది నోర్వలేక
చాటువుగా విభీ - షణుఁ డిట్టులనియె.

—: విభీషణుఁడు రావణునితోఁ బలికిన హితోక్తులు :—

“ హేమాభగాత్రం బ - హీన భోగంబు
కోమలతరకరాం - గుళులైదు తలలు
మదిలోని క్రోధసా - మగ్రివిషంబు
కొదలేని చిఱునవ్వు - కోఱలుగాఁగఁ
పఱఁగు జానకిపేరి - పాము నేరీతి
వెఱపు నెమ్మదినిఁ బో - విడిచి పట్టితివి !
కపులచే మనదు లం - కాపురిలోన
విపరీత కార్యముల్ - వెలయక మునుపె 1150

సీత నిచ్చిన మేలు - చేకూడు నీదు
 చేతఁ జిక్కునె రఘు - శ్రేష్ఠుఁడాలమున ?
 రాముఁడు వజ్రసా - ర శిలీముఖముల
 నీమేన ర క్తమా - నింపక మునుపె
 యిమ్ము జానకిని దే - వేంద్రాదులైన
 కిమ్మన నేర్తురే - కినియు రాఘవుని ?
 ఈకుంభకర్ణుఁడు - నీయింద్రజిత్తు
 నీకుంభుఁడు ప్రహస్తుఁ - డీమహోదరుఁడు
 నీమహాపార్శ్వుఁడు - నితర రాక్షసులు
 రాముని నెదురువా - రా సంగరమున ? 1160
 సురసుర చిచ్చులోఁ - జొచ్చిన మిడుత
 పరివోలె రాఘవ - బాణాగ్నిలోన
 నందలు గమలిపో - కటమున్ను జనక
 నందన నిమ్ము ప్రా - ణముఁ గాచికొమ్ము !
 పాతాళ బిలములో - పలఁ జొచ్చితేని
 సీత నియ్యక నీకు - జీవింపరాదు
 నామాట విను ” మన్న - నగి ప్రహస్తుండు
 సామాన్యమతి విభీ - షణుఁ జూచి పలికె.
 “వల విభీషణ ! - యింద్రాది సురలు
 నాలంబులోన మ - మ్మరికట్టఁ గలరె ? 1170
 వెఱపు చెప్పెదు మాకు - విడువుమీమాట
 మఱచిపోమ్మిది బుద్ధి - మార్గంబుగాదు
 తెచ్చిన జానకిఁ - దిరుగఁ గోల్పోయి
 యిచ్చునంతటి కార్య - మేటికి వచ్చె ?
 సరిపోదు నీదుయో - జన చాలు ” నన్న

మఱియుఁ బ్రహస్తుని - మాటలచేత
పెరుగ కోపంబు వి - భీషణుఁ డవుడు
దొరలెల్ల వినఁగ చే - తులు చాచి పలికె.

—: విభీషణుఁడు ప్రహస్తునితోఁ జెప్పిన మాటలు :—

“ తగునె ప్రహస్త ! ప్ర - ధానినై యుండి
మొగమోడి యిచ్చకం - బులు పల్కు నీకు ? 1180
తెప్పలేక పయోధిఁ - దేలి దాటంగ
నొప్పునే ? రాఘవు - నొకఁడు మార్కొనునె ?
మనవంటి నీచుల - మా ? రఘువీరుఁ
జెనకువారము బుద్ధి - చెడెనేమొ నీకు ?
ఆమహారథుని ది - వ్యాత్రుసన్నాహ
మేమి యెఱుంగలే - కిటులఁ బ్రేలెదవు !
దేవాంత కేంద్రజి - త్రిశిరోతికాయు
లీవు దక్కినవాడు - నీరావణుండు
సుడిసినంతటిలోనె - చూర్ణంబుఁ గాక
వెడలి వత్తురె రాము - విశిఖాగ్నిఁ దగిలి ! 1190
క్షీతి మేలుఁగీడును - జింతింపలేని
హితశత్రులను మిమ్ము - నీరావణుండు
నమ్మి ప్రాణంబు ల - న్యాయంబుగాఁగ
వమ్ముగా వినుచున్న - వాఁడు మీబుద్ధిఁ
జూచి కాలాహిద - ష్టుని మంత్రవాది
కాచినగతి మహా - గ్రహము సోకినను
విడిపించు మాంత్రికు - విధమున రాజు
చెడుబుద్ధిచే నడ - చిన మిమ్మువంటి

యాప్తులు మఱలింప - నగుగాక యిదియు

నాప్తధర్మమె ద్రోహు - లైతిరి మీరు

1200

రామసాగరమన్ను - రావణు నకట !

యేమిటి కిటులాడి - యిందందుఁ గూడి

మాఁటకట్టులుకట్టి - ముందరఁ ద్రోచి

దాఁటఁ జూచెదరు పా - తకులార ! మీరు ?

ఇతనికి లంకకు - నెల్ల దైత్యులకు

హితముగా జానకి - నిమ్మంటి నుఱల

తన బలంబేది స - త్వముఁ గీడు మేలు

మనికీయు నునికీయు - మది విచారించి

స్వామి హితంబు యో - జనఁజేసి పలుకు

నామంత్రియే మంత్రి - యగుఁగాక యిట్లు

1210

యాడినట్లనె యాడి - యటు చెడుమనఁగ

జాడయే ? మీకు తోఁ - చకయె పల్కెదరొ ?”

అని యిట్లు చులకఁగా - నాడినయట్టి

పినతండ్రిఁ జూచి కో - పించి తాలేచి

యెట్టులోర్తునటంచు - నింద్రజిత్తువుడు

వట్టి గీరుబున రా - వణుఁ జూచి పలికె.

—: విభీషణుని మాటలకు నింద్రజిత్తు కోపించి పలుకుట :—

“ సరకు సేయక విభీ - షణుఁడు మమ్మెల్ల

పిరికివారల వెఱ - పించిన రీతి

నాడ నీకును హితం - బైన నొఁగాక

చూడ మాకవి కర్ణ - శూలముల్ గావె ?

1220

తేజంబుఁ గలుగు జా - తికిఁ జెప్పనేల ?
 ఏజాతివోఁడాడు - నిటువంటిమాట ?
 తనబుద్ధినీ వెట్టి - తనము మాపిరికి
 తనము రాముని బంటు - తనము నీయెదుర
 పదర నీమాటలు - వలదు పొమ్మనక
 మదినోర్చి వినఁగ ధ - ర్మమె మాకు నేఁడు
 దనుజేంద్రునకు నీకుఁ - దమ్ముఁడై పుట్టి
 మనజాతిలో లేని - మాటలీరీతి
 నాడ నితని కేమి - యయ్యె శౌర్యమున
 నీడెవ్వ రితనికి - నిట్టులెయుండి

1230

పందతనంబేల - ప్రాపించె నొకని
 యందు నీవీటిలో !” - నని మించఁ బలికి
 యా విభీషణు మొగం - బటుచూచి తండ్రి
 కై వహించుచు దా ను - దగ్రుఁడై పలికె.

“ మనలోన నొక కొఱ - మాలినయట్టి
 దనుజునకై న సు - త్రామాది సురలు
 గజగజ వడికంగఁ - గానవే సురలు ?
 భుజముపై గదయేల - పూని యున్నావు ?
 మోపుచేటుగ యది - మూలనువైచి
 పోపొమ్ము నిలువఁ జం - పును రఘూద్వహుఁడు ! 1240
 ఎన్నాళ్లు బ్రదికెద - విటువంటి బ్రదుకు ?
 నిన్నుఁగన్నట్టి తం - డ్రిదె కీర్తి !” యనిన
 “ ఎఱుఁగవె చెఱసాల - నింద్రునిఁ దెచ్చి
 మొర వెట్టుచుండఁగ - మూలవైచుటలు !
 చూడవే సురదంతిఁ - జులకగాఁ గదిసి

యీడిచి దాని కొ - మ్మేఁ బెకలించి
 యందుచేతన మదం - బడచితి దాని
 నిందలు నెఱుఁగ నీ - వెందు వోయితివి ?
 గాలిఁ గీలినిఁ గొట్టి - కడలిఁ గలంచి
 కాలునిందరిమి లో - కత్రితయమున
 నీడెవ్వరును లేక - యేనుండ నన్నుఁ
 జూడక మాతండ్రి - జలకగా నాడి
 చెల్లించుకొంటివి - సీతకై యింత
 పొల్లువోవునె మాకు - భుజవిక్రమములు ?
 తాళితి నేనిట్టి - తప్పు నీవింకఁ
 జాలింపు మితర ప్ర - సంగంబు లనిన
 ఆమాటలకు కుపి - తాత్ముఁడై ధైర్య
 సామగ్రితో విభీ - షణుఁ డిట్టులనియె.

1250

—: విభీషణుఁ డింద్రజిత్తు మాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుట :—

“ రాక్షసాధమ ! విన - రా ! యింద్రజిత్త !
 దక్షునిరీతి నిం - దఱు వినుచుండ
 గుట్టులో నుండక - కుంభంబుమీఁద
 పొట్టేటికై వడి - పొట్టకొవ్వనను
 మిట్టి మీనై పడి - మీతండ్రి నిన్ను
 గట్టివాఁడని మెచ్చ - గాఁ ద్రుశ్యనేల ?
 పదుచువాఁడవు రాము - బాణాగ్నిలోనఁ
 బదుచున్నవాఁడవు - పదర నేమిటికి ?
 ఈ మాటలకు ఫలం - బిప్పుడే యిట్టి
 బాములు ననుభవిం - పఁగ వేళ వచ్చె

1260

యిట్టి యాలోచన - యిట నిన్నుఁ గూర్చి
 నట్టి యా రావణు - నను దింతెకాని 1270
 నిన్ను నెన్నఁగనేల ? - నీవంటి తనయుఁ
 దున్న రావణుఁడేల - యోడు రామునకు ?
 యమదండమట్లు కా - లాగ్నియుఁ బోలి
 యమరేంద్రు నజ్రాయు - ధాకృతి నీకుఁ
 దప్పించు కొనరాదు - దశరథరాము
 కుప్పెకోలను రొమ్ము - గోరాడు గాని !
 సీతను బట్టి తె - చ్చిన యట్ల మఱల
 చేతికిచ్చిన నేల - చేకొను నతఁడు ?
 పల్లకి నుంచి వెం - బడి దళాననుని
 పల్లవాధరలెల్లఁ - బాటించి కొలువ 1280
 సకలాంగ దివ్యభూ - షణవతిఁ జేసి
 యొకఁడు నీరావణుఁ - డొదుగుచు వోయి
 రాముని చరణ సా - రసముల వ్రాలి
 'స్వామి ! నాద్రోహంబు - సైరింపు' మనుచు
 విన్నవించిన యట్టి - వెనుక నీసీతఁ
 గన్నులఁ జూచినఁ - గరుణించు మనల
 నింశ్రియె కాని యొం - డే యుపాయములు
 చింతించి యితని ర - క్షింప దుర్లభము !
 మనమెల్లఁ గలిగియు - మదిమది నుండి
 చెనఁటియై చెడ నుపే - క్షింప ధర్మంబె ? 1290
 కొడుకవే ? నీచేతఁ - గులమెల్ల నిపుడె
 చెడనున్నదీతనిఁ - జెప్పునేమిటికి ?

హితముఁ బల్కితి నన్న - యెడ విభీషణుని
నతిమాత్రకోపుండై - యనియె రావణుఁడు.

—: రావణుఁడు విభీషణుని మాటలకుఁ గోపించి తనకొలుపు
వెడలి పొమ్మనుట :—

“ పగవానితోనైన - పాముతోనైన
తగఁ జెలి చేసినఁ - దరియింపవచ్చు !
అనుకూల శత్రుండై - నట్టి నీవంటి
యనుజునితోడి స - భ్యము సేయరాదు
వేఱ చిచ్చేటికి - వెదకంగ ? జ్ఞాతి
చేరి యుండినఁ జాలు - చెఱచు నానాఁట
దాయలచే నోర్వఁ - దగుగాని యందు
దాయాది గెలువ నెం - తటివాఁడు నేర్చు ?
నడకఁ గల్గినవాని - నయమార్గ రతుని
వడిగలవాని స - ర్వజ్ఞుఁడౌ నతని
కలిమి మించిన వానిఁ - గని యోర్వలేరు
తలమానె జ్ఞాతి చెం - తలఁ జేర్చుకొనఁగ
మేలున కోర్వరు - మెఱమెచ్చు వగలఁ
జాల నమ్మించి మో - సములు సేయుదురు
తానె సాక్షినిగానె ? - తనయన్నయైన
యానరవాహుఁ గీ - టణఁచి త్రోలితిని !
అన్నదమ్ములు శత్రు - లన రెండు తెఱఁగు
లున్నవే ? క్రియలందు - నొకటిం తెకాక !
హస్తీగీతలివి సు - మా యుర్విమీఁద
శస్త్రమైనది విభీ - షణ ! డాఁచ నేల ?

1300

1310

ఆనలంబు పాశంబు - నస్త్రముల్ భీతి
 వెనుపపు మాకు నీ - భీకరాటవులఁ
 గరులు మాచెంతకుఁ - గదసి యన్యలకు
 దొరకఁ జేయుట జాతి - తోఁబొత్తుగాదు !
 ఏనుఁగుల భయంబె - యెప్పుడు మాకు
 మానదంచును బల్కె - మదవతుల్ వనుల
 తెలిసి రేనియు సజా - తీయభయంబె
 బలవంతమగునట్టి - భయమండ్రు బుధులు !
 ఎన్న నాపులు గల్గు - నెడలఁ గల్మీయును
 సన్నదమ్ములుగల్గు - నందుకు భయము
 నీరజాక్షులకెల్ల - నిలుకడలేమి
 పాదులక్రిందియ - పరిపాటి జయము
 ఫలములుగాఁగ జె - ప్పఁగమాన్ము వినమె.
 తెలివిడియయ్యె నీ - తెఱఁగిట్టి యెడల
 ముల్లోకముల గెల్చి - ముగురువేలుపులు
 బల్లిదుండని నన్నుఁ - బాటించి పొగడఁ
 జూడఁజాలక యిట్టి - చోఁ జెడఁజూడ
 వేడుకయై యింత - విఱుగనాడితివి.
 అంటియు తామర - పాకు జలమ్ము
 లంటనిగతి యెంత - యాప్తీకరించి
 నడిపిన మదిలోన - నాదీదు చెలిమి !
 అడుగ నేమిటికి దా - యాది వుట్టునకు ?
 తన యిచ్చవచ్చునం - తయు తేనెలాని
 వెనుక తుమ్మెద పూవు - విడచినయట్లు

1320

1330

కలకాల మఖల సౌ - ఖ్యంబులఁ దేలి
తొలఁగఁ జూచితివి బు - ధులు చెప్పి యిపుడు ! 1340

నీమాట గాదన్న - నెపముగా న్రోహ
మే మెఱుఁగఁగనీక - యిన్నాళ్లు నుండి
యజ్ఞ చూచుకపోవ - నండలు నెన్ని
రజ్జులాడెదవు దు - ర్మార్గుఁడవగుచు !
ఇమ్మన్న నీత నే - నిత్తునో ? పరుల
కొమ్ములు చివ్వివ - గొంక నేరుతునా !
మైనపు శూలంబు - మై నాఁట గలదె ?
ఆనరుల్ వానరు - లా నాకు నీడు ?

కరి నీట మునిఁగి యా - కడికేఁగి దుమ్ము
కరముతో నెత్తి ఘ్రా - త్కారంబుతోడఁ 1350

దను ముంచుకొనురీతి - తలఁపుదుర్జనుఁడు
కొనసాగనీఁ డియ్య - కొనిన నెయ్యంబు
శరదంబుదములు ఘో - షము లింతెకాని
శరములు వర్షింపఁ - జాలని యట్లు
నీరసాత్మునితోడి - నెయ్యంబు కార్య
కారి గానేరదు.....డిరాదు !

ఇట్టివేళలయందు - నీసుతో నిట్టి
వెట్టిమాటలు వల్కి - వెడలిపోవుటకు
నినువంటి కపటాత్ము - నికెఁ జెల్లఁగాక !
విని యోర్వనేర్తునే - వేఱొక్కఁడైన 1360

నిందనీయుఁ డదేల - నీ శరీరంబు
పందవై వంశనా - పకుఁడవైనావు
చెనఁటివి నిన్నుఁ జూ - చిన గాదు తొలఁగు”

మనుమాట లాడియు - నాడకమున్నె
 తనచేతిగద భుజాం - తరమునఁ బూని
 వినువీధి కెగసిన - వెంబడిగాఁగ
 నలువురు మంత్రులు - నాల్గుదిక్కులను
 బలిసిరా పోక యం - బరమున నిలిచి
 కనికరంబున దశ - కంధరుఁ జూచి
 వినయగౌరవములు - వెలయ నిట్లనియె.

1870

—: విభీషణుఁడట్లే వెడలిపోయెదనని చెప్పి వెడలుట :—

“ దేవ ! యిట్లాడినఁ - దీటునే మీకు ?
 నీవాక్యములు మాన - నీయముల్ మాకు
 పూజనీయుఁడ వేను - పుత్రునిమాఱు
 రాజపు మీఁద న - గ్రజుఁడవు తనకు
 గురుఁడ వేయెడ రక్ష - కుఁడ వఱుగాన
 నఱచేసి పెంపు నే - యఁగరాదు నాకు
 పోయెద కదలి యి - ప్పడ మిమ్ముఁ బాసి
 యీయెడ వసియింప - నిఁకనేల తనకు ?
 తలఁచిన నీయెడ - ధర్మంబు లేదు
 చులకని మాటలి - చోచ్చీ నన్నుఁ బలికి
 హితమును నహితంబు - నెఱుఁగక పాప
 మతిఁ గానలేవైతి - మనుమార్గ మిపుడు.
 ఉరక యోరిచి యిందు - నుండెద ననుచుఁ
 బరికింప మనగఁ గొ - ల్వురు క్షణంబైన
 తన మేలుగీళ్లకు - తగులైనవాఁడు
 కనిన యర్థము మేలు - గామించి పలుక

1880

నవివేకి విననొల్లఁ - డటుగాన నీవు
 చెవిఁ జేర్చవై తివే - చెప్పినమాట
 కాలమెవ్వరి కతి - క్రమణ సేయంగఁ
 బోలునే ? నీవునా - బుద్ధు లెన్నుదువె ? 1390
 ఇచ్చకమ్ములుగాఁగ - నిప్పుడు మనసు
 వచ్చునట్లాడెడు - వారిందు గలరు
 కాలోచిత ప్రీతి - గాకున్న మీఁదఁ
 జాల హితంబైన - చందంబు వలుకు
 వారలందును వేలు - వారు గల్గినను
 వారిబుద్ధులు విను - వారలు లేరు
 లేకున్న నీదు మే - లిమి మదిదలఁచి
 నాకుఁ దీఱమిని వి - న్నపముఁ జేసితిని
 విననొప్పు నామాట - విసవేని మమ్ముఁ
 గినిసి పల్మారు ప - ల్కిన నాకు నొప్పు 1400
 కాలునివలెఁ ద్రాఁటి - కల్లుకుఁ జిక్కి
 యీల నై చెడుచో ను - పేక్షింప లేక
 యీచిచ్చుఁ జల్లార్ప - నెంచి నీచేత
 నీచోక్తు లిప్పుడు విం - టిని చెవుల్ నాఁట
 నేరంబుఁ జూడక - నీవిట్లు వలుకఁ
 దీతెను నీసామ్ము - దీన ఋణంబు
 బలమెంత కల్గిన - బాహునిక్రమముఁ
 గలిగిన కాలాను - గతిచేత వాఁడు
 నేటిలోపల నున్న - యిసుక తిన్నియకు
 పోటియై రూపేది - పొలియక పోఁడు ! 1410

రాఘవామోఘనా - రాచ సంధాన
 లాఘవహాతీని నే - లను వ్రాలియున్న
 నినుఁ జూడలేక యీ - నిర్వేదవేగ
 చలిత విషాదంబు - సైరింపలేక
 యిట్టిమాటలు కోర్చి - యేను నీతోడ
 బుట్టిన పాపంబుఁ - బొందిన కతన
 నీమాట గాదన్న - నిల్చి పల్కెదను
 స్వామి ! యిప్పుడు మీకు - సరిపోక యున్న
 తరువాత నై ననుఁ - దలఁచి నాబుద్ధి
 సరిఁజూచుకొనుము మో - సము వచ్చెననుచుఁ 1420
 దలఁపులో నామీఁది - దయ మఱవకుము
 వలయుచోటికిఁ బోయి - వచ్చెద నేను
 అన్న ! యింకిటమీఁద - నైన చిత్తంబు
 తిన్నగాఁ జేసి శాం - తి వహింపుమీవు !
 ఏలయ్య ! జానకి - నిమ్ము రామునకు
 మేలందు మెట్టైన - మేలింకమీఁద
 నిను గాచికొనుము మ - న్నింపు మీలంక
 దనుజులకును బ్రాణ - దానముల్ చేసి
 మోదంబుతో సుఖ - మ్మున నుండు ” మనుచు
 నాదానవేంద్రున - కంజలి చేసి 1430
 తన యింటకని వచ్చు - దారి ముహూర్త
 మునకు విస్వీధి రా - మునిచెంత కరికి

—: విభీషణుఁడు శ్రీరామునివద్దకుఁ బోవుట :—

నిలిచిన సాదామి - నీలతా కలిత

జలదమోయనఁగ భూ - షణరుచుల్ వెలుఁగ

నల్లని మేనితో - నడుమింట తమ్ము
 నల్లనఁ గనుఁగొంచు - నటునిటు బోక
 నచ్చిన మంత్రులు - నలువురు గొలువ
 వచ్చి నిల్చినవాని - వాలిసోదరుఁడు
 కనుఁగొని కొల్చిన - కపినాయకులను
 దనఁచెంగటికిఁ బిల్చి - తడయక వలె

1440

“ కంటిరే ! యొకఁడు రా - క్షుసులతోఁగూడి
 మింటి త్రోవను మన - మీఁద దండెత్తి
 రావణుఁడనుప ని - ర్భయవృత్తి నుండ
 నీవిధంబని మిమ్ము - నెచ్చరింపంగఁ
 బిలిచితి ” నన వారు - పెల్లుబ్బి గిరులు
 శిలలుసు దరువులు - చేతులనంది

“ దేవ ! పోనీక మ - ర్దింతుము వాని
 నీవేళ సెలవు మా - కిండు పోయెదము ! ”

అని చిమ్మిరేగి మ - ల్లాడుచు నింగిఁ
 గనుచు వాలములార్చి - గర్జింపఁ జూచి
 యదరక బెదరక - యంజలితోడ

2450

జదలు మ్రోయఁగ విభీ - షణుఁ డిట్టులనియె

—: తన్నుఁ బట్టవచ్చిన కపులతో విభీషణుఁడు తన
 వృత్తాంతము నెఱింగించుట :—

“ కపులార ! యేల యా - గ్రహము నామీఁద
 కృపఁజూడుఁడే మిమ్ముఁ - గినియ రాలేదు
 వారింపఁ దగను రా - వణుని తమ్ముఁడను
 పేరు నన్నెపుడు వి - భీషణుఁడండ్రు

ఆజి నొక్కట బోలి - యవనిజ కొఱకు
 నాజటాయువుఁ జంపి - యసుర నాయకుఁడు
 వచ్చిన మొదలుగా - వై దేహి నేల
 తెచ్చితి ' వలదీ ప - తివ్రతామణిని 1460
 మఱల రాముని కిమ్ము - మనుజాడఁ గనుము
 కొఱగాదు నీబుద్ధి - కొనసాగ దనుచు
 చాటి చెప్పుచు నుందు - చలమిచ్చి కాని
 మాటల నన్నవ - మానంబు చేసి
 బంటు నాడిన యట్లు - పదువురు వినఁగ
 కంటువుట్టఁగఁ బలు - కఁగ నోర్వలేక
 తలవాఁచి కొనుచు నా - తని పొత్తురోసి
 కలఁగుచు సర్వలో - కశరణ్యుఁడైన
 శరణాగతత్రాణ - సద్ధర్మపరునిఁ
 గరుణాపయోధి రా - ఘవవంశ తిలకు 1470
 శ్రీరాము చరణరా - జీవముల్ నమ్మి
 చేరితి నను మీరు - చేపట్టి కాచి
 పొడగనిపించు డి - ప్పుడు నన్ను మీకుఁ
 గడప రాదనిన భా - స్కర కుమారుండు
 గ్రక్కునఁ జేరి ల - క్షుణుఁడు వినంగ
 మ్రొక్కి యిత్రైఱుగు రా - మునకు నిట్లనియె

—: సుగ్రీవుఁడు విభీషణుని రాకనుఁగూర్చి శంకించుచుఁ
 శ్రీరామునితోఁ బ్రసంగించుట :—

“ ఆలోచనములందు - నందందు మనము
 పాశేముల్ డిగియెడు - పట్టులమీఁద

చనియెడుచోట మో - సములు సేయుదురు
 దనుజులు మాయావి - ధానకోవిదులు 1480
 గాన వీరల నమ్మఁ - గారాదు నేఁడు
 దానవుఁడామిఁద - దశకంధరునకు
 సోదరుఁడట రాక్ష - సుల నమ్మరాదు!
 కాదని యన్నతోఁ - గలహించి యిపుడు
 వచ్చినవాఁడట - వానికి హృదయ
 మిచ్చి రా నవకాశ - మిచ్చితిమేని
 మన మర్మములు వీఁడు - మదిలోన నెఱిఁగి
 యనువు చూచుక వైరి - కవకాశ మిచ్చి
 కొదవసేయును దన - కును జేతనై నఁ
 గదిసి చంపును ద్రోహ - కార్యముల్ సేయ 1490
 నజ్జ చూచుకయుండు - నది యేల వీని
 రజ్జులు నమ్మంగ - రాదు రాక్షసుల
 గపటాత్మకులు చేరఁ - గాదు విద్యేష
 మెపుడు నున్నది మన - కీ రాక్షసులకు
 నిజముగా విశ్వస - నీయుఁడు గాఁడు
 వృజినాత్మకుఁడు చూడ - వీని రావణుఁడు
 వంచనఁ గొలిచిన - వాఁడౌట వేగు
 పంచగానోపు చం - పఁగఁ జెల్లదితని
 రాఁబోలు భేదకా - ర్యమునకు వీఁడు
 తాఁబట్టి చేత గ - దాదండ మితఁడు 1500
 దండనోపాయంబు - తలఁచెనో తెవచి
 యుండదు వీఁడితో - నొరిమె గారాదు
 తరమింత మిప్పుడి - తఁడు ' చంకదుడ్డు

శరణార్థి ' యనునన్న - చందంబు వాఁడు
 తనవారిఁ జేపట్టఁ - దగుఁగానివై రు
 లనుగూడు వానిఁ జే - ల్లదు చేర్చికొనఁగ
 సరిపోవ దీతని - చందంబు నాకు
 శరణు వేడుదురె రా - క్షసులు మానవులఁ
 దలఁచిన పగవాని - తమ్ముని నెట్టుఁ
 దలఁచిన చేపట్ట - ధర్మంబుగాదు
 అవకాశ మిచ్చిన - నహితుల సమయ
 మవుదాఁక నెట్లైన - నడఁగి తారొండె
 పట్టి కాకముల గూ - బలు జంపినట్లు
 కొట్టి పోవుదు రివి - కొఱగాదు మనకు"
 అనుమాటలకు రాముఁ - డంగద పవన
 తనయాది వానరో - త్తముల నీక్షిరిచి
 వారు వారల మనో - వార్తల నెల్ల
 నారయఁ దలఁచి యి - ట్లని యానతిచ్చె

1510

—: శ్రీరామఁడు విభీషణునిగూర్చి తమతమ
 యభిప్రాయములను దెలుపుమని చెప్పుట :—

“ తగిన యాప్తులతోడ - తనవారితోడ
 తగవైన కార్య మెం - తయు విచారించి
 నడవఁ జెల్లు విభీష - ణ ప్రసంగముగ
 నుడివె మాతోడ భా - ను కుమారకుండు
 చెప్పిన మీకుఁ గో - చినయట్టి తెఱఁగు
 లొప్పైన చందము - లూహించి ” యనిన
 నామాటలకు వార - లందఱుఁ గెలనఁ

1520

జేమోడ్చి వినతులై - శ్రీరాముఁజూచి
 “ దేవ ! ప్రాజ్ఞుఁడవు బు - ద్ధివిశారదుఁడవు
 భావజ్ఞుఁడవు కృపా - పారంగతుఁడవు
 సర్వజ్ఞుఁడవు శౌర్య - శాలివి సకల
 నిర్వాహకుఁడవు వ - ర్ణిత చరిత్రుఁడవు 1530
 వాసిగాఁ గొలిచిన - వారిగౌరవము
 చేసి యిట్లానతి - చ్చితిరింతె కాని
 యేమెల్ల మీచిత్త - మెఱిగి యుత్తరము
 రామ ! యొసంగు వా - రమె ? నేర్తుమనుచు
 వేడిన నెఱిగిన - విధమునఁ దెలుపు
 వాడింతె కాక దే - వర సమ్ముఖమున ! ”
 అనుచు నందఱు నన్ని - యాలోచనములు
 వినుపింతు మనియుండ - విభుఁడౌటఁ జేసి
 కమనీయ కాంచనాం - గదుఁ డంగదుండు
 సమయోచితక్రియా - సరణి నిట్లనియె 1540

—: అంగదుఁడు తన యభిప్రాయముఁ జెప్పుట :—

“ శత్రుపక్షమువాని - సకలయత్నముల
 మిత్రునిగాఁగ నే - మించుట గాదు
 కార్యాంతరంబులు - గని వానిహృదయ
 పర్యాయ మపుడు చే - పట్టుట నీతి
 గుణనోషములఁ గనుఁ - గొని నోషరహిత
 గుణము గల్గినఁగాని - కూర్చుకొఁ దగదు
 పరిహారణీయ మీ - పని ” యన్న యపుడు

—: శరభుఁడు తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట :—

శరభుఁడు విని యను - సారిగాఁ బలికె

నీవిభీషణుఁడున్న - యెడకును దగిన

వేపుల వానిని - వెంబడి పనిచి

1550

యతని చందమెఱింగి - యా తరువాత

హితమైన కార్యమూ - హించుట తగవు !

అందక యీతని - నంగీకరించి

సందీయ రాద"న్న - జాంబవంతుండు

మతిమంతుఁడును బుద్ధి - మంతుఁడుగాన

హితమతి రాముని - కిట్లని పలికె

—: జాంబవంతుండు తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట :—

“ అయ్య! నాకును దోఁచు - నాలోచనమున

కియ్యెడ వీని రా - నీయుంగఁ దగదు

దనుజుఁడు పగవాని - దండనేయుంఁడి

చనుదెంచినాఁడు వం - చకుఁడుగానోపు

1560

నందుచే చేర నీ - యుంగరాదు క్రియల

ముందఱి వీనిచే - మోసముల్ వచ్చు !

ఎక్కటివాఁడు ? వీఁ - డెందుకు వచ్చె ?

ఇక్కడి కేతేర - యెడరైన చోట ?

మానుఁడితని ” యన్న - మైందుఁడామాట

తానిచ్చగించి నీ - తాకాంతుఁ బలికె

—: మైందుఁడు తన యభిప్రాయముఁ దెలుపుట :—

“ ఒకని నెఱుంగక - యుండంగ వీరె

యొకనినా మీఁదట - యొకనిగాఁ బనిచి

యతని యాగతి మన - మడిగింప నొక్క

వితమున నుండునొ - వేటువేటగునొ ?

1570

చెప్పిన చారుల - చేఁ గని కాని

యిప్పుడే వీనిరా - నీయ రాదిటకుఁ

గన్న కార్యము సము - ఖంబున నేను

విన్నవించితి' నన్న - విని కేలుమొగిచి

—: అంజనేయుఁడు శ్రీరామచంద్రునికి సరియగు తన

యభిప్రాయము నెఱింగించి విభీషణుని

చేకొనుమని చెప్పుట :—

యాలోచనపరుఁడు - నతిశయ బుద్ధి

శాలియు సకలార్థ - సాధకుండై స

యంజనాసుతుఁడు కా - ర్యాకార్యవేది

యంజకుఁజేరి తా - నప్పు కిట్లనియె

“ దేవ ! యందఱిమాట - ధిక్పతి చేసి

యేవిన్నపము సేయ - నెంచుట గాదు

1580

మావారిలో బుద్ధి - మంతుండ ననుచు

నేవారి మాటల - కెదురాడ లేదు

పక్షాంతరంబుగాఁ - బరులకార్యంబు

పక్షీకరించి యేఁ - బలుకుట గాదు

అన్యులవలన కా - ర్యాపేక్షఁ జేసి

యన్యాప దేశంబు - లాడంగ లేదు

ఉరకుండరాదని - యొకమాటవంతు

కొఱకు నాడఁగ నెన్ను - కొని పల్క లేదు

నామాట నడిపింప - నాకిందువలన

నీమైః బ్రతిష్ఠరా - నెంచంగ లేదు.

1590

ఎఱిఁగి యుండిన యర్థ - మే విన్నవింపఁ

బరఁగుట మది నెంచి - పలికెద నిపుడు

తొలుత నొక్కరి గుణ - దోషముల్ దెలియ

వలయునంచును బల్కె - వాలినందనుఁడు

అది సరిపోదు నా - కన్యలఁ దెచ్చి

యిదిపనిగా నుంచు - నెడగానివాని

గుణదోషములు నెఱుఁ - గుట యెట్లు తెలిసి ?

గుణము గల్గినగాక - కొఱగాని వాని

నొకట నియోగించి - యుంచుట యెట్లు ?

తెక దేరగాని చిం - తింప నీమతము

1600

కాదట్టులుండి నం - గదుమాట శరభుఁ

డాదెసకై చారు - నంపించి యతని

మనసుఁ గన్గొని కాని - మదినమ్మఁ జెల్ల

దనియె గదా ? మన - మడిగించి నవుడె

వంచింప వచ్చిన - వాఁడనై కాక

మంచివాఁడైన తా - మననేల నిచ్చు ॥

తనదు కార్యమునకుఁ - దగినట్టి మాట

లని వారిఁ బొమ్మను - నదియునుం గాక

కాదుణ్యనిధి సమ్ము - ఖంబున రాయ

భారముల్ గలనె యీ - పక్షంబు చేత ?

1610

తగదట్టి శరభమ - తంబు తాఁబెద్ద

యగు జాంబవంతుఁడా - యన మాటగాఁగ

నెక్కడనుండి వీఁ - డెక్కడవచ్చె

నిక్కటి కీవేళ - యెడరైన చోట
 నసురేంద్రు తమ్ముఁడీ - యనగాన మనకు
 పొసఁగదంచును బల్కె - పొసఁగు నిదెట్లు ?
 అన్నతోఁ గలహించు - నదియె కాలంబు
 నిన్నుఁ జేరినవాని - నీనిదేశంబు
 పగవాని వానిఁ జే - పట్టుట నీతి
 యగుమర్మకర్మంబు - లరయుట కొఱకు
 దానిచే నతని మ - తంబును గాదు
 దీనుఁడై శరణుఁ బొం - దినవాని మనసు
 వేగులవారిచే - విని నడిపింప
 బాగని మైందుఁడు - పలికె నెట్లయిన
 నమ్మి వచ్చినవాని - నానావిధముల
 నెమ్మది శోధింప - ని చుమించినారు
 వీరని తనమది - వేఱుగానెంచు
 నారాక్షసుని నెయ్య - మాతరువాతఁ
 జేసియు నెనరు మ - చ్చిక గల్గియుండ
 నాసించి వచ్చినాఁ - డట్టి పక్షమున
 మదిఁజూడ మైందుని - మతమనిగాదు
 తుదిని సిద్ధాంత మిం - దుకు విన్నవెంతు
 నితనిఁ జూచిన దోఁచ - దింతయుఁ గపట
 మతఁడెంత దాఁచిన - నాకృతి చేత
 కనుపించు మర్మంబు - గావున వీఁడు
 దనుజుఁడౌ నేని యా - తని రాక మనకు
 నరసిన దేశకా - లాను గుణంబు
 పరికించినాఁడు మీ - పౌరుష క్రియలు

1620

1630

తమ యన్న నేరంబుఁ - దలఁచుక యితఁడు
 సమయంబుఁ జూచి రా - జ్యము మీఁది కాంక్ష 1640
 వానితో నెడఁబాసి - వారినిఁ జంపి
 వానరసామ్రాజ్య - వై భవంబెల్ల
 నినకుమారునకు మీ - రిచ్చుటఁజేసి
 కనుగల్గి ముందఱ - గా వచ్చినాఁడు
 నాకుఁ జూడగ వీని - నమ్మి చేపట్ట
 మీకార్యములకు స్వా - మి ! కొఱంత రాదు
 హితమని సరిపోవ - నెఱుఁగరె మీరు
 మఱి బృహస్పతికి స - మానులౌవారు ?
 మీచిత్తమునకెట్లు - మేలయ్యె నదియె
 చూచుకొం డితరులఁ - జూపంగనేల ? ” 1650
 అనిన సమ్మతినొంది - యవనిజాప్రియుఁడు
 తనచెంత వానరో - త్తముల కిట్లనియె

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణుని తోడితేమ్మని వానరుల

కాజ్ఞాపించుట :—

“ ఎఱుఁగక యడిగితి - నే మిమ్ము ? మీరు
 పరమాప్తులును నీతి - పరులును గాన
 తలఁచి మీరెల్లహి - తంబె నాకెఱుఁగఁ
 బలికితి రదిమీకు - పరమధర్మంబు !
 శరణఁచు వచ్చిన - శాత్రవునైనఁ
 గదఱించి ప్రోతురు - గాక వారెందు
 మొదలింటి గుణదోష - ముల మదిఁ జూడ
 రిది ధర్మ మిలయేలు - నెల్లరాజులకు ! 1660

కాచితి వీని వే - గమె తోడితెండి
నాచెంత ” కన భాను - నందనుఁ డనియె

—: సుగ్రీవుఁడు శ్రీరాముని నివారించుట :—

“ అపద వుట్టుచో - నన్నఁ బోవిడిచి
పాపాత్ముఁడై వాని - పగవారమైన
మనలఁ జేరఁగ వచ్చె - మనకెట్టివాఁడు
తనమససిచ్చి మీఁ - దట నావ్తుఁడగునె ?
మీకేల ? వీఁడు స్వా - మి ద్రోహి నిట్లు
జేకొన వచ్చు దా - క్షీణ్యమే ” లనిన
నగుమోముతోడ నం - దరు వినుచుండ
మగుడ రాఘవుఁడు ల - క్ష్మణున కిట్లనియె. 1670

—: శ్రీరాముఁడు తనయభిప్రాయము తిరిగి స్పష్టపఱచుట :—

“ వినవన్న సౌమిత్రి ! - వేద శాస్త్రార్థ
ఖనియగు నీతిమా - ర్గప్రవర్తకుఁడు
నతిబుద్ధి శాలియు - నైన సుగ్రీవుఁ
డితనిఁ జేరంగరా - నీయ రాదనియె
ఆపన్నుఁడును జ్ఞాతి - యగువాఁడు తనకు
నేపాట నజ్ఞ యూ - హించుక యట్టి
వేళలఁదమవారి - విడిచి యచ్చోటు
మేలొందు నచటనే - మించి చేరుదురు
తగినవాఁడై నట్టి - దామూదియెంత
తగవుగా నడచిన - ధరయేలువాఁడు 1680

చూచి యోర్వఁగ లేక - చులకఁగాఁ జూడ
 నాచోట చేతనా - నతఁడేల యుండు
 శత్రుపక్షమువాఁడు - జూడ యేదీని
 మైత్రీయన్నను వారు - మనమున నొక్క
 జాతివారము గాదు - శాత్రవుఁ దునిమి
 యాతని సామ్రాజ్య - మనుభవించుటకు
 మనచేతఁ దీఱదా - మతమునఁ జేసి
 తనకును గట్టు నా - తని పట్టుమనుచు
 నాసించి వచ్చినాఁ - డందుచే నితని
 దోసంబు లెన్ననెం - దుకు ? తోడి తెండు
 రావణుఁ డితనిఁ జే - రఁగనీక తొలఁగి
 పోవనాడిన నెందుఁ - బోవక యితఁడు
 గెలుతురు వీరని - కృతనిశ్చయతను
 జలముతో రాజ్యకాం - తుకుఁ జేరుకతన
 నుపకారియగుఁగాక - యుపమయె వీని
 నపకారి యగుచుఁ బొ - మ్మని విడనాడ ?”

1690

—: శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో తిరిగి విభీషణునితోడి
 తెమ్మనుట :—

అని “ పోయి సుగ్రీవ ! - యవని యందైన
 తనవంటి తనయులు - తండ్రికిఁ గలరు
 వలసినచోట నీ - వంటి చుట్టములు
 గలరెందు భరతుని - గతిఁ బుట్టినట్టి
 తమ్ముఁడు వెదకిన - ధరలేఁడు గాక
 తమ్ములకేమి యెం - దలు లేరు చూడ

1700

దనుజేంద్రునకు వీడు - తమ్ముడే తప్ప
 దనుమానమేల మ - మ్మని వచ్చినాడు
 తోడితెమ్మ"న విని - తొలుతటియట్ల
 కీడాడఁ దలఁచి సు - గ్రీవుఁ డిట్లనియె.

—: సుగ్రీవుఁడు మఱియొకమాటు ప్రత్యుత్తరము చెప్పట :—

“ అయ్య ! యేమిటికిట్టు - లానతిచ్చెదరు
 కయ్యంబునకె వచ్చెఁ - గానోవు వీడు
 పగ్గలు వల్కి తాఁ - బరుడన వచ్చి
 వెగ్గలంబగు మన - వేలంబుఁజూచి
 చేరరా వెఱచి యా - చెంగట వీడు
 కూరిమి కొసరుచుఁ - గొలిచెద ననుచు
 మచ్చగట్టెడు వీడు - మాయావిచేత
 నిచ్చిన మనలోన - నెవ్వనినైనఁ
 దలమానిసినిఁ జంపి - దాఁటి పోవంగఁ
 దలఁచినవాఁడు దై - త్యవరుఁడు పనుప
 మదిమదినుండి యీ - మానవాశనునిఁ
 గదియ రమ్మననేల - గలభిరానేల ?
 పోవఁ ద్రోలుదమన్న - పూర్ణ కారుణ్య
 శేవధియైనట్టి - శ్రీరాముఁ డనియె,

1710

1720

—: శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో మాటునూటాడకుండ
 విభీషణునితోడి తెమ్మనిచెప్పట - శరణాగతుని రక్షించెదనని
 చెప్పట :—

“ పిలుచుక రమ్ము వి - భీషణుడేమి
 దలఁచిన మనమీఁదఁ - దలఁపగానిమ్ము

తగినవాడైనను - దగనివాడైన
 మిగులఁగలెస్సయే - మిటికాతలంపు ?
 యక్షదానవపిశా - చాసుర దేవ
 రాక్షసావళితో ధ - రాచక్రమెల్ల
 వేళంబుఁ జిటికెన - వ్రేలనఁ గెలువఁ
 జాలు నాతో నీ - ప్రసంగముల్ గలవె ?
 ఆదిగ నీతివా - క్యము వినలేదె ?

ఈదువేళల నొక్క - యెఱుకు కారడవి

1730

దీమంబు చెంగపో - తునిఁ బట్టి సందే
 జామున నుభయ ప - క్షంబులు విఱిచి
 చిక్కంబులోనవై - చి కడింది చలిని
 పక్కలు వంచుక - పండ్లురాయంగ
 గజగజ వడఁకుచో - గని కపోతంబు
 నిజకాంతఁ బురికొన - నేరంబుఁ గాచి
 కరుణచే కొఱవి యొ - క్కటి ముక్కుగొనలఁ
 గఱకుచు వచ్చి య - క్కడనుంచి చెంతఁ
 జిదుగులుఁ గట్టలుఁ - జేరంగవై చి

యెదురు కట్టిన మంట - యిడఁ గిరాతుండు

1740

బడలుగాచుక కపో - తోత్తమ ! నేఁడు
 కడు డస్సినాఁడు నా - కలిఁ దీర్పుమనినఁ
 జిరకీర్తి యాసించి - చిచ్చులో దుమికి
 యెఱుకపాఁడు మెసఁగ - నిచ్చె దేహంబు !
 గువ్వపుట్టుక బుట్టి - గురుకీర్తిఁ గాంచె
 నవ్వరే విశునులా - నరపాలకులను !
 అన్మతంబు వెఱపును - నాస్తివాదంబు

దనరునె రాజనం - దనుల కెందైన ?

కానిమ్ము విమలధీ - కణ్వతనూజుఁ
డైన కండుని గీత - ల ప్రసిద్ధంబె ?

1750

పగవానినైనఁ జే - పట్టుదుఁ గేలు

మొగిడించి వచ్చితా - ముందఱనున్న
యప్పుడె తనకోర్కు - లడిగినఁ దీర్తు.

యాప్పుటికైన మే - లిమ్మును దృఢు

శరణంబు వచ్చిన - స్వశరీరమైనఁ

గరుణించి యిత్తురే - కడ మహామహాలు

వెఱపుతోనైన వి - విధమని ధర్మ

మొఱుఁగక యొనదా - నెవ్వారలైన

మఱుఁగుఁ జొచ్చినవారి - మహిఁగావరేని

దురితంబులెందుఁ బొగ - దుదు రెల్లనాఁడు.

1760

అభయదానముసేయ - నతఁడాచరించు

శుభకర్మములు చాటు - చొచ్చినవాఁడు !

అన్నియుఁ గొనిపోయి - యమరలోకమున

నున్నతపదవుల - నొంది నుఖంబు

కాచెదననలేని - కపటాత్ముఁ డెంచి

చూచినఁ బుణ్య య - శోహానిఁ జెందు

ఏనెట్లు శరణన్న - యెడఁ ద్రోవనేర్తు ?

కానక పలికితి - కాకయీమాట

తప్పదీ యఖిల భూ - తములకు వలయు

చొప్పున నభయమి - చ్చుట నావ్రతంబు !

1770

-ఈ విభీషణుఁడు కా - నిమ్ము సుగ్రీవ !

రావణాసురుఁడె తా - రానిమ్ము వేడ

నిచ్చితి నభయమే - నిప్పుడే తోడి
 తెచ్చి యిందునుపు సం - దియమేల నీకు ?”
 అనవిని సుగ్రీవుఁ - డాపుఁడై యునికి
 చనవుతో శ్రీరామ - చంద్రున కనినె

—: సుగ్రీవుఁడు విభీషణుని తీసికొనివచ్చుటకు
 బయలుదేరుట :—

“ సత్యమెంతయు ధైర్య - శౌర్యాదిగుణములు
 లత్యంతమున మీకు - నాభరణములు
 స్వామి చిత్తమెఱుంగఁ - జాలక యేను
 సామాన్యబుద్ధి నీ - జాడఁ బల్కితిని
 అది యేమి యరుదు మీ - యంత కారుణ్య
 సదనున కీవిభీ - షణుఁ గాచుటెంత
 చేరి నీమఱుఁగుఁ జొ - చ్చినవాఁడు బ్రతుక
 నేరఁడె ? యందుక - నేకదా సాక్షి
 తనకును గపట మిం - తయుఁ దోఁచలేదు
 జననుతుఁడగు విభీ - షణునిఁ జూచినను
 మంచివాఁడాతఁడు - మామీఁదఁ గరుణ
 యుంచినగతి వీని - నూరార్పఁ దగవు
 తమయట్ల మీపద - ద్వయములు గొలిచి
 సమబుద్ధిఁ గూడి యి - చ్చటనుండుఁ గాక
 తోడి తెచ్చెద”నని - తోడనే యెగసి
 నీడజోత్తముఁ దెచ్చి - నిర్జరప్రభుని
 చెలిమి సేయించిన - చెలువున దైత్య
 కులపతి తమ్మునిఁ - గూర్చుకవచ్చి

1780

1790

—: విభీషణుఁడు శ్రీరాముని సందర్శించుట :—

సంధింపఁజేయ వి - శ్వాసవిధాను

సరిధానమున రామ - చంద్రుని చరణ

నాళీకములపై ప్ర - ణామంబుఁ జేసి

లేలెమ్మనుచును వా - లినుతుండు వలుక

తన ప్రధానులతోడఁ - దాలేచి ఘాల

మునఁ గరాంబుజములు - ముకుళించి పలికె

1800

—: విభీషణుఁడు తనవృత్తాంతమునంతయు శ్రీరామునికి

నివేదించి శరణాగతుఁ డగుట :—

“ దేవ ! లంకాపురా - ధీశుఁడైనట్టి

రావణుతమ్ముఁడ - రాక్షసాస్వయుఁడ

పేరుకొందురు నన్ వి - భీషణుఁడనుచు

శ్రీరామ ! నమ్మి వ - చ్చితి నిన్ను నిటకు

మాయన్నచే తన - మనసు రాకున్న

దాయవు పొమ్మని - తనకొల్వ్యులోన

నాడరానట్టివి - యాడి నీమోము

చూడరాదనిన నేఁ - జూడరాదనుచు

నాతని నెడవాసి - యాశ్రితపారి

జాతంబు మాదృశ - జనతాశరణ్య

1810

జననుతు గాఠణ్య - శరణిదాశరణి

నిను నమ్మి వచ్చితి - నీవాఁడ ననుచుఁ

గలిగిన సకలభో - గములు లంకయును

కలవారి నింతులఁ - గన్నబిడ్డలును

యెడవాసి మంత్రులు - నేరును వచ్చి
 పొడగంటి మిమ్ము నె - ప్పుడును మీసొమ్ము
 నాసొమ్ము మేను ప్రా - ణములును మీకు
 దాసుండ నభయ హ - స్తంబు పాలించి
 లాలింపుడనిన చ - ల్లని చూపు చూచి
 చాల వేడుక - రామ - చంద్రుఁ డిట్లనియె 1820
 పిలిపించినపుడె వి - భీషణ ! యింక
 కలఁగ నేమిటికి ల - క్షణు నట్ల నీవు
 నింక నీకు విచార - మేఁటికి నీక
 శంక భేదంబు లె - ల్లను దీర్చి కొనుము
 రావణాసురుని శౌ - ర్యంబును బలము
 నేవిధంబిది మాకు - నెఱుఁగంగ వలయు
 పేరుకొమ్మనిన వి - భీషణుండపుడు
 శ్రీరామచంద్రు నీ - క్షీంచి యిట్లనియె

—: శ్రీరామచంద్రుఁడు విభీషణుని కభయమీయఁగా నాతఁడు
 శ్రీరాముని కోరికపై రావణుని బలములను దెలుపుట :—

అయ్య ! రావణుఁడు బ్ర - హ్మవరంబు చేత
 కయ్యానమూఁడు లో - కములు జయించి 1830
 యెదురెవ్వరును లేక - యింద్రుండు యముఁడు
 మొదలైన దొరలు పం - పుడు పనుల్ సేయ
 గర్వాంధుఁ డగుచు లం - కాపురంబేలు
 సర్వంక మైశ్వర్య - సామగ్రిచేత
 మొనగాఁడు పెద్ద త - మ్ముఁడు కుంభకర్ణుఁ

డనువాఁడు సమదగ - జాయుత బలుఁడు.
 అతనితో నెదురించి - యనిలోనఁ బోర
 గతకాలమునను నె - క్కడ నేనెఱుంగ
 నారావణుని మంత్రి - యగు ప్రహస్తుండు

శూరుఁడు కార్యద - త్నుఁడు జయశాలి 1840

బవరంబులో మాని - భద్రుని నోర్చి
 దివిజలకును గుండె - దిగులై నవాఁడు

అగణితబద్ధ గో - ధాంగుశిత్రాణుఁ

డగుచు పావకదత్త - మగు రథంబెక్కి

మాయావియై మేఘ - మాలికాఛ్చన్న

కాయుండై చేత సిం - గాణి ధరించి

పిడుగులవంటి కు - ప్పెల యంపవాన

జడిగాఁగ గురియుచు - సమరరంగముల

వైరుల మిత్తి రా - వణ సుతుఁడొప్పు

శ్రీరామ ! వాఁ డింద్ర - జిత్తునుపేర 1850

భండనంబుల సకం - పనుఁడు మహోద

రుండు సారణుఁడు ధూ - మ్రుఁడు నరాంతకుఁడు

శుకమహాపాద్యులు - శూరతచేత

నొకరినైన గణింప - రొక్కరొక్కరుఁడు

ప్రళయాగ్నిసములు ది - క్పాలకనిభులు

కలవారు వారు రా - త్నుసనాయకునకు

నాలంకలో దాన - వావళితోడ

నాలంబులోన నిం - ద్రాదుల గెలిచి

యంజుడెవ్వరికి ద - శాననుడహిత

భంజను "డన రామ - భద్రుడెట్లనియె

1860

—: శ్రీరాముడు రావణుని జంపి విభీషణునికి లంకారాజ్య
పట్టాభిషేకము జేయుదునని ప్రతిజ్ఞ చేయుట :—

“ నీవు వల్కినమాట - నిజమట్టి వాడె

రావణుడతని శౌ - ర్యంబు నట్టిదియె

యగుగాక పుత్రమి - త్రాదులతోడ

జగడంబులో వాని - జంపి యీలంక

నీచేత నేలింతు - నిజముగా తేపె

చూచెద బలికిన - వో దప్పురాదు

పలుకులేటికి ? నిన్ను - పట్టంబుగట్టి

చలము సాధించక - సాకేతమునకు

నేలపోయెదను పో - యిన రౌరవాది

మూలమా ముగురు త - మ్ముల జంపినట్టి

1870

పాపంబునకు నొడ - బడువాడ బ్రహ్మ

తాపు చేరినను పా - తాళ మేగినను

శరణని రాకున్న - జాలును వాని

బొరిగొందు సత్యమె - ప్పడు నాప్రతిజ్ఞ

తప్పదిందుకు నీవు - తనవాడవైతి

వెప్పటికిని ” బార - నేతెమ్ముటనుచు

దిగ్గన పిలిచి య - తిన్నేహ పరత

బిగ్గి గాఁగిటలోన - బెనిచి చెంగటను

నుచితస్థలంబున - నునిచిన రాము

నుచరిత్రమునకు మె - చ్చులును దేలుచును

1880

—: హనుమత్సుగ్రీవులతో విభీషణుఁడు వారాళి దాఁటుటకు
నుసాయము సముద్రుని ప్రార్థించుటయేయని చెప్పుట :—

నంగద సుగ్రీవ - హనుమంతు లతని

చెంగట గూర్చుండి - చెవిచెంతఁ జేరి

“ యేకాంశమున వార్ధి - యెట్లు దాఁటుదుము

నీకెట్లు దోఁచె దా - నివచింపు ” మనిన

వారలతో దాన - వ ప్రభు తమ్ముఁ

దూరట వుట్టంగ - నొకమాట వలికె.

“ జలధినాయకుని ప్ర - సన్నత లేక

తలఁపరా దొరులకు - దాఁటిపోవుటకు

సగరులచేనై న - సాగరుఁడగుట

సగరాస్వయంజ్ఞాతి - సంబంధమునను

1890

రాముఁడు చేరి ప్రా - ర్థన చేసెనేని

యామీఁదట ప్రసన్నుఁ - డగు వార్ధి రాజు

యిదిమార్గమ ” న విని - హితముగా నెంచి

కదిసి సుగ్రీవుఁ డం - గదుఁడు వాయుజుఁడు

రామునితో నీతె - అఁగు విన్నవింప

నామాటలకు లక్ష్య - ణాగ్రజం డనియె

“ ఏకమతంబుగా - నిందఱుఁగూడి

మీకిట్లు దోఁచె సా - మిత్రితో మొదట

నాలోచనము చేసి - నట్టి కార్యంబు

వాలాయముగఁ జేయు - వాఁడ ” నేననినఁ

1900

గ్రమ్మఱి వారు ల - క్ష్యణుఁడును గూడి

“ సమ్మతంబిది విభీ - షణుఁ డన్నమాట

కడలిపై సేతువు - గట్టినఁగాక
 కడచి పోవఁగరాదు - కవులతో మనకు
 నందుపై మీచిత్త - మనిన శ్రీరాముఁ

—: రాముఁడు లక్ష్మణునితోడను హనుమత్సుగ్రీవాది సమస్త
 వానర సైన్యముతోడను సముద్రతీరముఁజేరి
 సముద్రుని స్మరించుట :—

డందటితోఁ గూడి - యావారిరాశి
 తీరంబునకుఁ జేరి - తిన్నని నేలఁ
 దీఱిపించినయట్టి - తిన్నె మీఁదటను
 పఱచిన దర్భల - పైఁ బవ్వళించి
 శరనిధి నాత్మలో - స్మరణంబు చేసి
 కరములు మొగిడించి - కడలక యుండె.

1910

—: రావణుఁడు శ్రీరాముని సైన్యవివరము కనుగొనుటకు
 శార్దులు నంపుట :—

తరువాత లంకలో - దశకంధరుండు
 పరమాపూర్ణుడై నట్టి - బంధు శార్దుల

 రావించి “ నీవేఁగి - రాముని పాలె
 మేవిధంబున నుండు - నెంత బలంబు
 చూచి రమ్మ” న వాఁడు - సుగ్రీవ బలస
 మీచీన కిలకిల - మేదురారవము

విని గుండె ఝల్లన - వేలంబు చూచి
దనుజనాయకుని ముం - దఱ కేలు మొగిచి

—: శార్దులుఁడు రామసైన్య మపారమనివేగుల వారినిఁ
బంపి యథార్థము తెలిసికొమ్మని విన్నవించుట :—

“ అయ్య! రెండవవార్ధి - యనఁగ మ్రోయుచును 1920
కయ్యంబులకు మీరి - కాలుదవ్వేరు
కోండలవంటి యా - కోఁతులఁ జూచి
గుండె తల్లడము నా - కును దీఱదిపుడు
వారలకొలఁది యె - వ్వఁడెఱుంగు నిపుడె
యూరిచి త్రావుదు - రుప్పొంగు జలధి
రామలక్ష్మణులు ఘో - రశరాసభాణ
భీములై లయకాల - భీములో యనఁగ
నున్నారు వారిలో - నొకఁడైనఁ జాలు
నన్నిలోకము లొక్క - యమ్మున గెలువ
నీసీతకొఱకు వా - రేమి సేయుదురా 1930
మోసంబు వచ్చు రా - మునిచేత మీకు
చదరంబు నూఱుయో - జనముల మేరఁ
బదిలంబుగా వారు - పాళెంబు దిరిగి
దబ్బర వచ్చె ముం - దఱ రాక మీరు
గొబ్బున తగినవే - గులవారిఁ బనిచి
మొదట దండోపాయ - ముననై నఁ దెగువ
యది యేల వేర యు - పాయమునై నఁ
గానంగ వలసిన - కార్యంబుఁ జూడఁ
గానగు” నన్న లం - కానాయకుండు

—: రావణుడు శుకుఁడను రాక్షసుని సుగ్రీవునియొద్దకు

దూతగాఁ బంపుట :—

శుకుఁడను నొకరాక్ష - సునిఁ జేరఁ బిలిచి

1940

“ ఒకఁడవు సుగ్రీవుఁ - డున్నెడ కరిగి

నిన్న వచ్చిన తాము - నికిఁ దోడువచ్చి

యన్నదమ్ములమైన - యట్టి మామూఁద

దండ్లెత్తి వత్తురె - తన యాలికొఱకు

కొండంత పగతాను - కొనుకొన్నవాఁడు.

ఈరాముఁ డతఁడు నీ - కేనాటి చుట్ట

మీరీతి నతని వ - హించుక నీవు

కదలి రానగునే య - కారణ ద్వేష

మదియేల? మీకు మే - మనోన్యమైన

నడిపించు కొందమా - నరులతోఁ గూడి

1950

కడతేఱనట్టి యీ - కలహ మేమిటికి

నీవొక్కఁడవె కడ - నిలిచిన రాముఁ

డేవగ మాతోడ - నెదిరింపవచ్చు ”

నని యిట్లు భేదకా - ర్యము నడిపించి

యినసూనుతోడ నీ - కేరీతి నోఁచె

నాకై వడిని మాట - లాడి రామునకుఁ

గాకుండ సుగ్రీవు - కడకుఁ దీసినను

యేమి వేడిన నీకు - నిచ్చెద ” నన్న

నామాటలకు వాఁడు - నొఁగాక యనుచుఁ

జిలుక వేషము వ్రాని - సింధువు మీఁద

1960

చులుకఁగా నెగిరియా - సుగ్రీవుఁడున్న

చాయగా నంతరి - క్షంబున నిలిచి

—: శుకుఁడు సుగ్రీవునితో రావణుఁడు చెప్పిన మాటలు చెప్పట - సుగ్రీవుఁ డాతనిచంపుట కాజ్ఞయిచ్చుట :—

“ దాయాది మీకు మా - దశకంధరుండు
 వినుము ఓక్షరజుఁడు - విశ్రవసుండు
 మునుపటికన్న ద - మ్ములమేర వారు
 కావున మీయన్న - గావలె నిపుడు
 రావణాసురుఁడు పో - రానిచుట్టంబు
 నతఁడు నీతోమాట - లాడి రమ్మనుచు
 నతిశయప్రీతి న - న్ననిచె నీప్రొద్దు ”

అని దశాననుఁడాడు - మన్నట్లు వలుక

1970

విని భానుజుఁడు కపి - వీరులఁ బలిచి

“ పోనీక వీనిఁ జం - పుడు పట్టి ” యనిన

వానరు లెగరి దు - ర్వారులై కదిసి

మోకాళ్లు మోఁజేతి - ముడుపులఁ బొలిచి

యీకెలు రాలఁగ - యెఱకలు విఱుగఁ

గొట్టి దుమ్ములు రేపఁ - గూఁతలు వెట్టి

బిట్టు వాపోవుచు - పేరెలుంగునను

—: శుకుఁడు శ్రీరాముని శరణువేఁడుట - సుగ్రీవునిఁ

బ్రత్యుత్తరము కోరుట :—

కారుణ్యశరధి ! రా - ఘన వంశతిలక !

శ్రీరామచంద్ర ! ర - క్షింపవే తండ్రి

దూతమానసుల నెం - దును బట్టి చంప

1980

భూతలాధిపులకుఁ - బోలునే యిటుల

ననుమన్న మాటలే - ననుటెంతె కాక

తన యిచ్చ నాడిన - దండింపఁ దగవు
 రక్షింపవే యన్న - రఘువీరుఁ “ డేల
 పక్షిమాత్రుని నింత - బాధింప మీకు
 విడిచి తోలుఁ ” డటన్న - విడిచిన వాఁడు
 జడిసి పాఱక మింటి - చక్కటి నిలిచి
 “ ఏమంటి సుగ్రీవ ! - యేను రావణుని
 కేమందు సీచి త్త - మెఱిఁగింపు ” మనిన

—: సుగ్రీవుఁడు రావణునికిఁ జెప్పమన్న మాటలు :—

“ తానేడ చుట్టము - తనకును మాకు 1900
 నేనాటి సంబంధ - మెవ్వఁడు తాను
 రామచంద్రునకు శా - త్రవుఁడైన యవుడె
 స్వామిహితార్థినై - చంపకమాన,
 తప్పదు మేమన్న - దమ్ముల మగుట
 నొప్పితి వాలితో - నుద్ది చేసితిని
 యతని జంపించిన - యట్లన రాము
 శితసాయకములచే - క్షితి గూలఁ జేతు
 నినమండలమునకు - నేఁగిన నాక
 మునకుఁ బోయిన దిశా - ముఖములఁ జనిన
 బాతాళమునఁ జొరఁ - బాటిన పంక 2000
 జాతకపద్దుల - చాటు చొచ్చినను
 జలధిలో డాఁగిన - చననీక పట్టి
 చలము మానక రాక్ష - సశ్రేణితోడఁ
 దన లంకతోనె పు - త్రకళత్రముగను
 దునిమింతు పోవని - త్తునె ” యంచు ననుము

రాము క్రీగంట నె - అదనంబు వొడమ
 నామేర తనకొక్క - డడ్డంబు వచ్చు
 వాఁడొక్కఁడును లేఁడు - వై దేహికొఱకు
 నేఁడె వానికి నూఱు - నిండె ” బొమ్మనుచు
 ననునంతలోపల - నంగదుం డలిగి

2010

—: అంగదుఁడు కోపించి శుకునిఁ జంపుమన

వానరు లాతనిపైఁ బడుట :—

తనుగొల్చు వానరో - త్తములను బిల్చి
 వీఁడు చోరుఁడుగాని - వేగులవాఁడు
 గాఁడు పోనీయక - కట్టి తెంఱిటకుఁ
 బొడువుఁడు చంపుఁడు - పోనీకుఁ ” డనిన
 విడివడి యగచర - వీరులుద్ధతిని
 బాధింప కపులచే - బాధకుఁ గాక
 సాధురక్షకు రామ - చంద్రునిఁజూచి

—: శుకుఁడు శ్రీరాముని శరణుఁజొచ్చి లంకకు

వెడలి పోవుట :—

“ అయ్య ! కోఁతులచేతి - కప్పగించి నను
 దయ్యాలవలె వీరు - తరుముక వచ్చి
 పాటిపోవఁగనీక - పట్టి చంపెదగు
 మీరాన తీయఁగ - మీఱినారాజ్ఞ
 తనునాజ్ఞచేసిన - తప్పదు సుమ్ము
 జనని గర్భంబునఁ - జనియించి వెనుక
 నేటి పర్యంతంబు - నేఁ జేసినట్టి

2020

మేటి పాపంబులు - మిముఁ జుట్టు కొనక
 యెల్ల ధర్మంబుల - నెఱిగిన మీరు
 చెల్లరె యిది మఱ - చితిరేల యిపుడు
 నను విడిపింపు మ - నాథ శరణ్య !
 యనవిని కొట్టకుం - డరికట్ట నేల
 పోవనిండను రఘు - పుంగవు నాజ్ఞ
 నావానరులు విని - యట్ల నేయుటయుఁ
 ద్రాణ యెల్లను జెడి - తన పెట్టుమేనఁ
 బ్రాణముల్ డాఁచుక - బడినేఁగు దేర

2030

—: శ్రీరాముఁడు సముద్రతీరమున దర్భాస్తరణమున
 ప్రాయోపవేశము నేయుట :—

నారామవిభుఁడు ద - ర్భాస్తరణమున
 వారధి తా దాఁట - వలసి శయించి
 నవరత్న కటక మం - డన సుండితంబు
 వివిధోర్మికామణి - విస్మయరాభంబు
 నుర్వీతనూజా మృ - దూపధానంబు
 గర్వితాహిత భిదా - కాల దండంబు
 ఘోరప్రతాప కుం - కుమ చర్చితంబు
 సారంగమదలేప - సంవాసితంబు
 నిరత మహాదాన - నిపుణతారకము
 ధరణీభరధురీణ - తాసమంచితము
 నైన దక్షిణహస్త - మల్లన మలఁచి
 తాను తలాడగాఁ - దగ నొత్తగిల్లి
 ప్రాయోపవేశన - పరుఁడౌచు సిట్లు

2040

రేయి బగళ్లుగాఁ - ద్రిదినింబు లుండి
 మూనాళ్లకును దన - ముందటవచ్చి
 తానిలఁడయ్యె నీ - తటినీవరుండు
 ననుచు నాలోచించి - యండనేయున్న
 తన సహోదరు సుమి - త్రాపుత్రుఁ బలికె

2050

—: సముద్రుఁడు ప్రత్యక్షము కానందులకుఁ గోపించి
 శ్రీరాముఁ డాతనిపై బ్రహ్మాస్త్రమును
 బ్రయోగింపఁ బూనుట :—

“ కంటివే లక్ష్మణ ! - కడిమి గర్వంబు
 వెంటనేకాని యే - వెంటలోఁ బడదు
 తగినవారలయందుఁ - దగుగాక తాల్మి
 తగునె దుర్జనుల ముం - దఱఁ బ్రకటింప
 శాంతిచే నుండిన - జడులైన యల్పు
 లింతయు చేతగా - దితనికి ననుచుఁ
 దలఁతురు క్రోధియై - దండించువాని
 కలుకు మఱిది సుమీ - యల్పులజాతి
 నోరుపుతో నెవ్వ - డుండినఁ గీర్తి
 చేరదు జయమును - జేకూడిరాదు
 మై త్తదనంబుచే - మేలెంచి యిట్టి
 మత్తులు చాల దు - ర్మానంబుచేత
 నడ్డనేయరు గాన - జలరాశియెల్ల
 గొడ్డు పుచ్చెదనాదు - ఘోరబాణములఁ
 జూడుము నీర మిం - చుకలేక పెద్ద
 బీడయి పోఁజేతు - పెల్లు లెత్తంగ

2060

సర్వంబు గ్రోలక - జలధి నోగింప
 యార్యానలంబె నా - యస్తానలంబు.
 ఇమ్ము బాణాసన - మిటు లిమ్ము శరము
 లెమ్మెలు చేయగా - కీతఁడు నాయెదుటఁ
 బొగలేని మంట లం - బువులెల్లఁ గ్రోల
 నగచరులకుఁ గాలి - నడసేత జలధి. ”
 అని పల్కి కాలాన - లార్చులు కన్నుఁ
 గొనలు తీగెలు సాగ - గొబ్బున నలిగి
 తమ్ముని చేతి కో - దండంబు వాడి
 యమ్ములు నంది రా - ద్రాకృతి నిలిచి

2070

—: శ్రీరాముని కోపమునకు దేవమనుష్య లోకములు

తల్లడిల్లుట :—

శరము సంధించిన - జలజల చుక్క
 లురులె ధరాచక్ర - ముఱ్ఱుతలూఁగె
 గడగడ కులగిరుల్ - కదలె నల్దిశలు
 తటబాటు వడియె వే - ధకు జాలివుట్టె
 పదునాల్గు లోకముల్ - సాతఠలాడెఁ
 జదికిలఁ బడి దిగ్గ - జములు వాపోయె
 నినమండలము మాసె - నింద్రాదులకును
 మనికి సందియమయ్యె - ‘మామా’ యటంచు
 నఱచె భూతము లమో - ఘాస్త్రంబు దొడిగి
 శరనిధిపై రామ - చంద్రుఁ డేయుటయు
 నసలుబ్బి కళకళ - నంబువుల్ దురలి

2080

యెసరయ్యె తుకతుక - నెంతయు నుడికి
 మీనముల్ దేలాడె - మిడుకుచు మునివి
 తానంబు జలదేవ - తలు నా రులైరి.

2090

“ స్వామి ! యీకోపంబు - సై రింపు ” మనుచు
 సౌమిత్రిచే మోడ్చి - సభయుఁడై పలికె.
 కను చాటుగా నిల్చి - ఖచరులు మింట
 “ జనకజారమణ ! రో - షము మాను ” మనిరి.

అందులఁ దనియక - యరుణారుణార
 విందనేత్రుఁడు రఘు - వీరుండు గినిసి

“ ఓరి ! సముద్ర ! యిం - కొక తూపుచేత

నీరెల్లఁ గ్రోలించి - నిను బయల్ సేసి

పెనుబాటగాఁగ గ - ప్రిశేణినెల్ల

2100

దనుజేంద్రు వీటిపై - దాడి వెట్టింతు

పాములుగాములు - భయదగ్రహముల

నీ మీనముల నిన్ను - నిగ్రహింపుదునె

శైలంబులవశిష్ట - శల్యంబు లనఁగ

నీలోననున్న వ - న్నియు బయల్ పఱతు

నది చూడు మనుచు బ్ర - హ్మస్త్రంబు నారి

గదియించి చెవిసోక - గా దివియుటయు

భుగభుగ పొగలెచ్చె - పొగలక మునుపె

దిగదిగ మంటల - దిశలెల్లఁ బొదివె

మంటలకును మున్నె - మహినిండఁ గురిసె

2110

మింటనుండి కడింది - మిణుఁగురు జల్లు

జడుల వెంబడి దమి - స్రము ముంచ దాని

బడినె జంఝానిలా - ర్భటి నివ్వటిల్లె

వాయువు వెంబడి - వచ్చి మేఘములు
 మ్రోయుచుఁ బిడుగుల - మొత్తముల్ రాల్చెఁ
 బిడుగుల వెంటనే - పెదపెద తాలు
 వడియె నందులఁ గూలఁ - బడియె వృక్షముల
 గ్రహతారకావళి - గతిఁ దప్పె దావ
 దహనంబు విశ్వమం - తయు నుంచుకొనియె
 భూత హాహాకార - ములునిండె బ్రాణ
 జాతంబు చైతన్య - సంగతిమానె
 నీతానిమిత్తమై - సృష్టి చీకట్లు
 చేతురే యని సుర - శ్రేణి వాపోయె
 భయమంది శేషుఁడు - పడగలు వంచె
 జయజయధ్వనులాక - సంబెల్ల నిండె
 పరికించి యంతయు - పరమకారుణ్య
 వరుణాలయుఁడు రఘు - వంశవర్ధనుఁడు
 తొడిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు - తోడనే పట్టు
 విషువక చేకాచి - వీక్షించుచుండ

2120

—: సముద్రుఁడు శ్రీరామునకుఁ బ్రత్యక్షమై వానర సేనకు
 దారియిచ్చెదనని చెప్పుట :—

భోరున కలఁగి యం - బుధి మిన్నుముట్టి
 మీరి యోజనము భూ - మి యతిక్రమించి
 యెదురుగాఁ బటతెంచె - నిరుగడనెల్ల
 నదులర్ఘ్య పాద్యాన - నములతో రాఁగ
 కుండలకేయూర - ణోటీరదివ్య
 మండలసదలస - మాన వైడూర్య

2180

శోభావికాసల - త్సులు మేన నిగుడ
 నాభిముఖ్యముగ బ - ధాంజలి యగుచుఁ
 దన నీటిలోఁ దోచి - ధరణిని వెడలి
 వననిధిరాజు ది - వాకరు మాడ్కిఁ
 దేజరిల్లుచు జగ - తీసుతారమణుఁ

2140

బూజించి సన్నుతిం - పుచు నిట్టులనియె,
 ‘పంచభూతములు శ - బ్దముఖత్రిగుణ ప్ర
 పంచంబు నెప్పుడు - పాయనిరీతి
 కలగుణంబనుచు రా - ఘవవంశతిలక !
 తలఁపు మెల్లన యుగా - ధత్వంబు దనకు
 లోతుపాతెఱుఁగఁ జె - ల్లనె నన్నమీరు
 కోతుల నడిపింపఁ - గోరుటఁ జేసి

యలిగితి విపుడు నా - యందు నెన్నడును
 జలములొక్కెడనైన - స్తంభింపఁ జేయ
 మీనిమిత్తముగ నా - మీఁదటఁ దెచ్చి

2150

వానరు లద్రులు - వైచిరేనియును
 ముంచక పయిపయి - మోచి యప్పుడు ధ
 రించు వాఁడను సేతు - రీతిఁ గట్టినను
 ఆకట్ట నేదాల్పు - నంతియెకాదు
 మీకునై నాలోన - మీనాదికములు
 కపులకు చిల్లరఁ - గావింపకుండ
 నిపుణత నడిపింప - నెగులొందకనీక
 తెప్పకై వడి నీటఁ - దేలి యాడంగ
 నెప్పటి కాసేతు - వేధరింపుదును.

అదియేల యీసచ - రాచరంబెల్ల

2160

కుదురు దప్పింపగ - గ్గోలుగాఁ బడిన
 యానికగా నిల్చి - యానుకయుండు
 నేనొకనికి రక్ష - ణీయుఁడగాను
 సడ్డసేయను నీకె - శరణంటిగాక
 యడ్డమెయ్యది నాయ - హంకారమునకుఁ
 బాటింప నాగుట్టు - బయలుసేయంగ
 నేటికి బ్రహ్మస్త్ర - మేల పూనితివి
 కట్టింపు సేతువు - కపులతో నేఁగి
 కట్టింపు మిపుడె లం - కను తోరణంబు
 పాలింపు ” మనిన న - పారకృపావి
 శాలుఁడై నట్టి కౌ - సల్యాసుతుండు
 దాక్షిణ్యవసతి నీ - తాసహాయుండు
 దక్షిణాంబుధి చూచి - తానిట్టులనియె.

2170

—: సముద్రుని కోరికపైని రాముఁడు తానుతొడిగిన
 యమ్మును నుత్తరదిశపైఁ బ్రయోగించి యందలి
 బోయలను దునుముట :—

“ కాచితి నిను నమో - ఘము నాశరంబుఁ
 జేచాఁచి తొడిగితి - శింజనిఁ గూర్చి
 యూరక పోవునె - యొకటి నీయండు
 నేరుపాటుగఁ జూపు - మేసెద ”ననిన
 అయ్య ! నాలో నుత్త - రాశనేప్రొద్దు
 పయ్యాడి బోయలు - బలిసియున్నారు.
 ద్రుమకుల్య మనుచోటఁ - దోయంబులోనె

2180 -

సమయింపు చున్నార - జలజంతువులను
 వారి నేయుమటన్న - వనధి జూడంగ
 శ్రీరామ విభుఁడు వై - చెను మహాస్త్రంబు
 నేఁడును నాఁడు నీ - నిశితాస్త్రవరము
 గాడిన ధర మరు - కాంతారమయ్యె.
 ఆరసాతలముగా - నమ్ము ధరిత్రీ
 గోరాడుచో వ్రణ - కూపమనంగ
 నొకనీటిబుగ్గ పై - కుబికివేసవుల
 నకలుషాంబుప్రవా - హమున జాలెత్తె.
 ఆనీరు గ్రోలిన - యావులపాఁడి
 హేరాళముగనందు - నెనసియున్నట్టి
 వనములంచితఫల - వ్రాతంబుతోడఁ
 దనరఁ గావించె నీ - తామనోహరుఁడు.
 ఆవేళ వారిధి - యంజలిఁజేసి
 భావికార్యవిచార - పరతనిట్లనియె.

2190

—: సముద్రునికోర్కెపై శ్రీరాముఁడు నలుని సేతువుఁ

గట్ట నాజ్ఞాపించుట :—

“ అనఘ స్రష్టకుమారుఁ - డైన యీనలుఁడు
 తన తండ్రివరము లెం - తయుఁ గన్నవాఁడు
 వారిలోఁ దరుగిరి - వ్రాతంబువైచి
 శ్రీరామ! యితరుల - చేఁ గట్టగాఁడు
 ఆయన తనతండ్రి - యంతటివాఁడు
 సేయు మిట్లని పేల్కె - సింధువల్లభుఁడు
 తోడ నదృశ్యుఁడై - తొలఁగినభక్తి

2200

తోడ నన్నులుఁడు చే - తులు మోడ్చి పలికె.
 “ దేవ ! కట్టెద నంబు - ధి యనఁగ నెంత
 లావరు లై నట్టి - స్లవగవుంగవులఁ
 బనిచి తెప్పింపుఁడు - పర్వతంబులను
 వనములు బెకలించి - వడిమిఱ ” ననిన

—: నలుఁడు సేతువుకట్టుటకుఁ బ్రారంభించుట :—

దశరథాత్మజు నాజ్ఞ - తలమోచినట్ల
 దశదిశాంతరముల - తరులును గిరులు
 తలల మోచుక కపీం - ద్ర వ్రాతమెల్ల
 నలుఁడందుకొని వైచి - నఁ బయోధిలోన
 మున్నుగా భూరుహం - బులువైచి మీఁదఁ
 బన్నిన కై వడి - పర్వతావళులు
 పఱచి యందును మిట్ట - పల్లంబులేక
 యఱచేతివలె నుండ - నచ్చెరు పఱచి
 మదమేనుఁగులఁ బోలు - మర్కటోత్తములు
 పెదపెద కొండలు - పెకలించితెచ్చి
 గుభులు గుభుల్లనఁ - గుప్పించి వ్రేయు
 రభసంబుచేత నీ - రములు పెల్లుబ్బి
 తుంపరుల్ గగనవీ - ఘులనాక్రమింప
 గుంపులుగట్టి పే - రొకని రాముఁ దలఁచి
 కప్పుత్రాటను చక్కఁ - గా నూత్రవెట్టి
 యొప్పు మీఱఁగ శత - యోజనంబులకుఁ
 జావును పరవు యో - జనదశకంబు
 నేవు మీఱఁగ బట్ట - నేర్పాటుచేసి

2210

2220

కోలలచేతను - కొలిచి యందఱును
 కోలాహలము సేయు - ఘోషంబు వలన
 శరనిధి మ్రోతచే - సంవర్తనమయ
 శరద గర్జారృటి - స్మరణంబు వొడమె.

—: సేతునిర్మాణము పూర్తియగుట :—

వానరుల్ గట్టిరి - వారిధి నాఁటి 2230
 లోననె పదియు నా - లుగు యోజనములు
 మఱునాఁడు గట్టిరి - మనము లుప్పొంగఁ
 బరవసంబొప్ప ని - ర్వదియోజనములు
 నురుశక్తి నిరువది - యొక్కయోజనము
 శరధి గట్టెను కీశ - చయము మానాళ్లు.
 ఏజాడ తామెయై - యిరువదిరెండు
 యోజనంబులు గట్టి - రుదధి నానాళ్ళ
 క్రమముతోఁగడలి య - ర్వదిమూఁడు యోజ
 నమునై దవ దివంబు - నకుఁ గట్టిరిట్లు
 శతయోజనమును వా - సరపంచకమున 2240
 జతనంబుగాఁ గవుల్ - శరధిబంధించి
 నలుఁడు సేతువు గట్టి - న తెఱఁగు భాను
 కులపావనునకుఁ బే - యొకని కవుల్ దెలుప
 జలధి సేతువు దోఁచె - చాల నాకాశ
 తలమున స్వాతీప - ధంబు చందమున
 నట్టి యద్భుతకర్మ - మమరులాత్మలను
 బుట్టిన వెఱఁగుతోఁ - బొగడిరి చూచి
 కవులకు నానంద - కరమయ్యె సేతు

వపుడు విభీషణుం - డనుచుడుల్ దాను

నేతువు దక్షిణ - సితమ వసించె

2250

వ్రీతితో గద భుజా - పీఠి నమర్చి

తారాంగదానిల - తనయులు వినఁగ

శ్రీరాముఁ జూచి ను - గ్రీవుఁ డిట్లనియె.

—: నుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునితో లంకాద్వీపమునకుఁ దరలుటకు
సమయమని చెప్పట :—

“ కదలిపోవలయు లం - కా ద్వీపమునకు

నిది వేళ హనుమంతు - నెక్కుఁడు మీరు

నీయంగదుని మీఁద - నెక్కి లక్ష్మణుఁడు

పాయక మీఁదు వెం - బడి వచ్చుగాక ”

అనుమాట వినిరాముఁ - డట్ల కాకనుచు

మునుపటి వాహనం - బుల మీఁదఁ గదలి

ముందఱగా స్తోమ - మును దాను నడచి

2260

కొందఱు వెనక ది - క్కున మహాకపులు

బలుసుక రా నిట్లు - పయనమై సైన్య

కిలకిలార్భటులు ది - గ్వీధుల నిండ

నారవంబున నుచ్చి - యంబుధి మొరసి

వూరించు మ్రోత నం - బుజ భవాండంబు

నీరీతి దండె - త్తి - యెల్ల వానరులు

భోరునఁ గదల న - ప్పుడు పెచ్చుపెరిగి

“ ఇంతమాత్రమునకై - యీ నేతువేల

యంతరిక్షమున - మేమరుదెంతు ” మనుచు

గరుడవేగమున తె - క్కులు వచ్చినట్లు

2270

శరనిధిపై జాడ - జనియెడు వారు
 ఘోరనక్రగ్రాహ - ఊటులు బెదరి
 పాఠఁగఁ దమరు చే - బారలు వెట్టి
 యొకరికి మెచ్చంగ - నొగరేఁగఁ దలఁచి
 యొక మొత్తముగ నీఁదు - చున్న వారలను
 కడలిలోఁ దమదు మో - కాళ్లు గన్నట్ట
 నడచి వచ్చెదమంచు - నడుచు వారలును
 తెప్పలపై నెక్కి - తెడ్లచే జలము
 చప్పుడుగాఁ ద్రోసి - చనెడు వారలును
 నగుచుండఁ జనుచు సా - యం సమయమున 2280

—: శ్రీరాముఁడు వానరులతో మూఁడుయోజనములు దాఁటి
 యచ్చట నొకవనములో బససేయుట :—

నగచరావళి యోజ - నత్రితయమున
 నిలిచిన దేవతా - నిర్మితి నచట
 ఫలమూల కుసుమ సం - పదలను బొదలు
 వనమును గన్గొని - వనజాప్త కులుఁడు
 వనచరావళిఁ గూడి - వసియించు సంత
 దేవతా ఋషులును - దివిజులు మునులు
 నావేళ రఘువీరు - నర్చలు చేసి
 దీవించి జయము సి - ద్ధించుఁగాకనుచుఁ
 బోవుచోట నిమిత్త - ములు జాలఁజూచి
 తనమదిలోన నెం - తయు నూహచేసి 2290
 జనకజాప్రియుఁడు ల - క్షణున కిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁడు దారిలో శకునములఁజూచి ఘోరయుద్ధ
మగునని చెప్పుట :—

“ సౌమిత్రి! కంటె ప్ర - చండవాయువులు
భీమమై దశదిశా - బృందంబు వొదివె
గడగడ నూరకే - కంపించె ధరణి
పడియె మహీరుహ - ప్రకంబు పెకలి
కావిరుల్ దిక్కులఁ - గప్పెను సంధ్య
జేవురు చాయఁ గెం - జిగి పాదుకొనియె
తెక్కలు విటిగి ధ - రిత్రిపైఁబడియె
నక్కడక్కడ వివి - ధాంగజకులము
నినమండలంబులో - నెసఁగి క్రొన్నలుపు
వనజారి చంద్రికా - వై భవంబుడిగి
యసితశోణములై న - యంచులు చుట్టు
నెసఁగె పరీవేష - మెట్టనె యుండె
వాపోవుచున్నవి - వరుదుగ వికృత
రూపంబులును నెత్తు - రుంగ్రక్కుకొనుచు
మృగములు కన్నీట - మెలుపులు మాని
మొగములపై నెత్తి - మొరవెట్టఁ కొడఁగె
దనుజుల రీతి కా - దంబినుల్ కండ
లును నెత్తురులును జ - ల్లుగఁ గురియించె
చుక్కలన్నియు రాఁజ - చుఁ బొగల్ గప్పి
యొక్కటఁ దామర - ద్యుతులతోఁ నోఁచె
విలయవేళల నెట్టి - విపరీతకర్మ
ములు పుట్టునాచంద - మున నున్నదిపుడు
రక్కసులకుఁ గపిం - ద్రశ్రేణికెంత

2800

2810

కక్కసంబగు నట్టి - కయ్యమందెడునొ
 నుర్వైరులాయుధ - స్తోమంబుచేతఁ
 దరుచరావళి నెంత - తరమి నొంపుదురొ
 మనవాడు గిరులను - మ్రూఁకులచేత
 దనుజులఁ బోనీక - దండింపఁ గలరొ
 మెదడు నెత్తురుచేత - మేదిని యెల్ల
 బొదవగాఁబడకున్న - భూరియుద్ధమున
 నేల తామస మిప్పు - డే కదలుదము
 పాళెంబు దరలించి - పై నంబు గమ్ము ”
 అనుచు వేడుక లేచి - యావలఁ గదలి
 చనుచున్నయెడ విభీ - షణుఁడును దాను
 వనచరప్రభుఁడెల్ల - వానరుల్ గొలువ
 దనుజనాయకురాజ - ధానిపై నడచె

2320

—: శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవ విభీషణాదులతో లంకా
 రాజధానిఁ జేరుట :—

సాంద్రతేజమున రి - ఊములలోఁ బూర్ణ
 చంద్రుఁడోయన రామ - చంద్రుఁడుప్పొంగె
 కప్పినైన్యమెల్ల లం - కాపురిఁ జేరి
 విపులకాహళశంఖ - వీణామృదంగ
 భేరీపటహదుందు - భిధ్వనుల్ పురిని
 భోరుకలంగ న - ప్పుడు వినఁబడిన
 నగచరావళి సింహ - నాదముల్ దిక్కు
 లగలఁగ దింపుచో - హనుమంతుమీఁద
 నున్న రాఘవుఁడప్పు - రో త్తరద్వార

2330

సన్నత సాలకాం - చన శిఖరములఁ
 దళతళ మెఱయు కే - తనములు చూచి
 తలఁపులో నవుడు నీ - తను సంస్మరించి
 కాఁదలఁచినయట్టి - కార్యమంగదుని
 మీఁద వసించు సౌ - మిత్రి కిట్లనియె.

2240

—: శ్రీరాముఁడు లంకముట్టడించుటకు నీలాంగదాది వానరుల
 నాయాచోటుల నిలుపుట :—

“ చూచితె చంచల - స్తోమ నవీన
 రోచులతోడి కా - ఱు మొగుళ్ల చేత
 నొప్పిన యాకాశ - మోయన చుట్టుఁ
 గప్పిన తోఁపుల - గదలు శైక్యములఁ
 దనరు నీలంక వీ - తభయాకళంక
 మసమిందు డిగియెల్ల - మర్కటాధిపుల
 ముట్టడిగా పాళె - ములు దింత ” మనుచు
 నట్టిచోఁ దమరు వా - హనములు డిగ్గి
 పాళెంబునకు మొన - పట్టిన దెచ్చి
 నీలాంగదుల నుండ - నియమించి వెనుక
 వలపలి డాపలి - వంకను వృషభు
 నలగంధమాధను - నమరిక చేసి
 తాను సౌమిత్రియుఁ - దలఁగడనుండి
 భానునందనులను - పడమరనుంచి
 వాసి గల్గిన జాంబ - వంతు గవాక్షు
 నాసుషేణుని నుంచి - రాసేన నడుమ

2350

సుగ్రీవుఁడాలంక - చుట్టును వాన
 రాగ్రణులును తక్కు - నందఱడించి
 సెలవిచ్చుటయుఁ గపి - సేన వృక్షములు
 శిలలు గైకొని కోట - చెంతకుఁ జేర
 రాముని యనుమతి - రవికుమారకుఁడు
 తాము వచ్చినరాక - దశకంధరునకు
 వినుపించుమని శుకు - విడిపించి బ్రదికి
 చనుమని పెడతల - చఱచిత్రోయుటయు

2360

—: సుగ్రీవుఁడు తామువచ్చిన వృత్తాంతముఁ దెలియఁజెప్పుమని
 శుకుని విడిపింప వాఁడు రావణునివద్దకువచ్చి చెప్పిన

మాటలు :—

వాఁడును వచ్చి రా - వణుని కట్టెదురఁ
 బోఁడిమి చెడి నిల్చు - పోలికఁ జూచి
 “ ఏమిరా ! శుక ! అక్క - లేటికి విటిగె ?
 నామర్కటులు నిన్ను - నరికట్టికొనిరొ
 కొట్టిరో పిడికిట - గ్రుద్దిరో విటిచి
 కట్టిరో నలఁగి రాఁ - గారణం బేమి ?
 వినుపింపు ”మనిన వి - వేకవిహీను
 దనుజేంద్రుఁగని శుక - దైత్యుఁడిట్లనియె.
 “ మారీచు నీమాట - మదినమ్మి పోయి
 యారాఘవుని యొక్క - యమ్ముపాలయ్యె
 నది యెఱిఁగియు పోయి - నపుడె నామీఁది
 కొదవఁగాకేల మీ - కును విన్నవింప

2370

వలసినట్లెతి రా - వణ! సీతనిచ్చి
 కులమెల్ల రక్షించు - కొను మింకనైనఁ
 గపిసేన కోటల - గ్గల కెక్కి పెక్కు
 విపరీతములు సేయు - వెనుకఁ గారాదు
 కాకున్న నిప్పుడె - కదలికయ్యమున
 నీకుఁ దోచినబుద్ధి - నెఱవేర్చికొనుము
 బాణబాణాసన - పాణులై బద్ధ
 తూణీరులై శౌర్య - దుర్వారులై న
 యారామలక్ష్మణు - లదె వచ్చినారు
 వారికిఁ దోడుగా - వచ్చె భానుజుఁడు
 నీమాట లతనిక - న్నియుఁదెల్పునట్టి
 భాములువచ్చె పా - పము సేయుకతన
 నేమందు నీతోడ - నినసూనుఁడనుపఁ
 దామెన త్రాళ్లచే - తను నంటఁగట్టి
 ద్రోహి వీఁడనుచుఁ గో - తులు చంపనలుగ
 దేహంబు గుల్లల - తిత్తియై నొగిలి
 శరణంటి శ్రీరాము - చరణంబులకును
 కరుణించి యందుచే - గాచెఁబ్రాణములు
 విడిపించె నిప్పుడి - విడిదల నన్ను
 నుడువు మింతయు రావ - ణుని కంచుఁబలికి.
 వచ్చితి మీయిచ్చ - వారిచ్చ తనకుఁ
 జచ్చిన చావయ్యె - సరివారిలోనఁ
 జాలు జన్మంబున - సద్దగాఁ గొనక
 హాలామదమున ద - శాననుఁ డనియె.

2880

2890

1400

—: శుకుని మాటలకు రావణుడిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము :—

“ సంధికార్యము సేయ - శక్రుడో లేక
 గంధర్వవిభుడో రా - ఘవుడననెంత.
 ఎఱుగవే వెఱతునె - యెవ్వార్థికెన ?
 నరులట ! వారు వా - నరులట ! తోడు
 సమరరంగంబున - జ్యాలతారావ
 రమణీయఘోరనా - రాచ మార్తాండ
 కిరణంబులను జాన - కీనాథు రక్త
 శరములు గ్రోలింతు - శౌర్యసంపదను
 కొఱవులఁ జూడిన - కుంజరేంద్రంబు
 పఱచిన గతి నాదు - బాణాన్నిఁ దగిలి
 నిలువక పాఱఁగ - నీవె చూచెదవు
 కలనిలోఁ గోసల - కన్యకాసుతుని.
 ఎవ్వఁడురా నాకు - నెదిరించువాఁడు ?
 చివ్వకుఁ దొడరి వ - చ్చిన జగత్రయిని

2410

—: రావణుఁడు శుకసారణుల నిరువురను శ్రీరామునియొద్దకు
 దూతకృత్యమునకుఁ బంపుట :—

చూడుమంతయునని - శుకసారణులను
 జోడుగాఁ జనుఁ ”వని - జూచి యిట్లనియె.
 “ మీరలు మనలంక - మీఁదికి రాముఁ
 డేరీతి వచ్చెనొ - యీవార్ధిదాటి
 యిది నాకు సరిపోవ - దిప్పుడే పోయి

2420

కదిసి రాఘవుల యా - కార వై ఖరులు

వారి యాయుధములు - వారలవెంటఁ

జేరిన సుగ్రీవు - సేనలు మితము

తమలోన తమరు మం - తనములు బల్కు

క్రమమును గపులయా - కారవై ఖరులు

పాలెంబులను మాట - వలుకులవారు

వేలంబు రక్షించు - విధమున మఱల

నేమందురో యట్టి - యెన్నిక యుద్ధ

సామగ్రి మీరెలె - స్వగ విచారించి

రండు పొండ ” నిన వా - రలు లంకమీఁద 2430

—: శుకసారణులు వానరవేషములతో శ్రీరాముని సైన్య

విశేషములు గనుచుండుట :—

దండు వచ్చినయట్టి - దశరథ సుతుని

వేలంబులో కపి - వేషముల్ దాల్చి

సాలంబులను వన - స్థలముల యందు

నదులందు చరులందు - నగములయందుఁ

బొదలందు దొనలందు - భువియెల్లనిండి

యున్నవారలఁ జేరు - చున్నవారలను

మున్నీటిపై నభం - బున వచ్చువారె

రానున్నవారి స - ర్వముఁ జూచిలెక్క

గానక కడయేని - గానకవారు

వెఱఁగంది యటునిటు - వీక్షింపవారి

—: విభీషణుఁడు వారినెఱిఁగి, పట్టితెప్పించి శ్రీరాముని
ముందఱఁ బెట్టుట :—

నెఱిఁగి విభీషణుఁ - డెంతయు నలిగి
బలిమిఁ జేపట్టుగాఁ - బట్టుక తెచ్చి
నిలిపి సన్నిధి రాము - నికి నిట్టులనియె
“ దానవవిభుని దూ - తలు వీరు మనల
సేనలఁ జూడ వ - చ్చినవారి వీరి
నేమి సేయుద ” మన్న - నెంతయు వెఱచి
రామునిఁ జూచి సా - రణుఁ డిట్టులనియె

—: సారణుఁడు తామువచ్చిన వృత్తాంతము శ్రీరామునికి
నివేదించుట :—

“ అయ్య ! రావణుఁ డంపి - నట్టివారలము
కయ్యంబునకు మీరు - కదలి వచ్చుటను
పాశేంబు దిగిన మీ - బలమెల్లఁ జూచి
వేళంబె రమ్మని - వీడుకొల్పుటయు
వచ్చితి మేము దే - వర చిత్త ” మనిన
సచ్చరిత్రుఁడు రామ - చంద్రుఁ డాలించి
రమ్ము విభీషణ ! - రాక్షసేశ్వరుఁడు
పొమ్మని పనుప ని - ప్పుడు వచ్చినారు
మనవారి నెల్ల క్ర - మంబునఁ జూపి
పనుపుమేఁటికి వీరిఁ - బట్టి తెచ్చితవి ?
చూచిపోవుదు ” రటం - చును బల్కివారిఁ
జూచి శ్రీరాముఁడ - చొచ్చి నిట్టులనియె

—: శ్రీరాముఁడు రావణునితో యుద్ధమునకురమ్మనియు నట్లు
కానిచో లంకను దగ్ధముచేయుట నిశ్చయమనియుఁ

గబురంపుట :—

“ మావేల మున్నటి - మర్యాద యెల్ల

2460

రావణుతోడ స - ర్వము తేటపఱచి

యేఘానికను సీత - సత్తుకవచ్చి

తాపూనిక నె నిల్పు - మాజికి రమ్ము

రావేని తెల్లవా - అకమున్నె లంక

మావానరుల చేత - మారు సేయించి

ప్రళయ కాలానల - పటుశిఖాజాల

తులిత మదస్త్ర సం - పటు శిఖాజ్వాల

దండించువాఁడఁ బు - త్ర కళత్రయుతము

భండనంబున నిన్ను - బ్రహ్మ యాఁగినను

నని మేము వల్కితి - మనుఁడు పొండ ” నిన

2470

వినయంబుతో రఘు - వీరునిఁ బొగడి

వారలీవార్త స - ర్వంబును మఱలి

—: శుకసారణులు రావణునివద్దకువచ్చి రాముఁడు చెప్పిన
మాటలు చెప్పి వానరసైన్య మపారమనియు శ్రీరామునికి
సీతను సమర్పించుమనియు హితోపదేశముసేయుట :—

యారావణునిఁ జూచి - హస్తముల్ మొగిచి

“ దనుజేంద్ర! నీవంప - దశరథ సుతునిఁ

గని తోడువచ్చిన - కపి సమూహంబుఁ

గాంచునప్పుడు మమ్ముఁ - గని విభీషణుఁడు

వంచకులని పట్టి - నై దేహీమగని
 సన్నిధి నుంచిన - జడియక మేము
 నిన్నుఁ బేర్కొని రాము - నికిఁ బ్రీతిగాఁగ

“ ఈవిభీషణుఁడు మీ - కేమిటి కితఁడు 2480

రావణద్రోహి ధ - ర్శముఁ దప్పినాఁడు.
 అన్నదమ్ముల కెడ - రైన విరోధి
 నిన్నుఁ జేరినవాఁడు - నీదు హితుండె
 వాలినిఁ జంపి యా - వాలిరాజ్యంబు
 పాలించ నుగ్రీవుఁ - బట్టంబు గట్టి
 చేపట్టి నాఁడని - చేరెను మిమ్ము
 కాపట్యమున హిత - కారియే మీకు ?
 అన్నకుఁ గానివాఁ - డన్యుల కగునె ?
 విన్నవింపక కాదు - వీర లిర్దురును

పలికించిన స్వకార్య - పరులింతె కాక 2490
 పరమార్థమగు మీకు - పనులకు రాకు”

అనివారిఁ జెదరంగ - నాడితి మేము
 దనుజేంద్ర ! యేల వృ - థామచ్ఛరంబు ?
 ఊరకే జానకి - నొప్పుగించినను
 నీరాజ్యమునకును - నీకు మేలొదవుఁ
 గాదన్న రామల - క్ష్మణ విభీషణులు
 నీదు హానికిఁ గరు - ణింప రుల్లముల
 నామువ్వురును నేల - యందొక్కరైన
 నీమాట యనిన తృ - ణీకరింపుదురు
 రామలక్ష్మణుల నో - ర్వఁగ సంగరమున 2500

నీమాత్ర మననేల - నినువంటి వారు
 పదివేలు గూడిన - బవరంబులోన
 బ్రదుకలేరు తదీయ - బాణాన్ని శిఖలఁ
 గపులను మేము లె - క్క యెఱుఁగ మెందు
 నపరిమితంబుర్వి - యంతయు వారె
 యొక్కఁడొక్కఁడు కొండ - లున్నట్లు చూడ
 నక్కజంబయ్యె ల - యాంత కాకృతులు
 వారిలో దొరలు రా - వణ ! యొక్కొక్కఁడె
 యేరుపాటుగ వచ్చి - యీలంకఁ జేరి
 నిను గెల్వనోపు సం - దియమేల భాను
 తనయుఁ డందఱిక్కొక్క - తలయైన వాఁడు
 కన్నకార్యము హిత - కారుల మగుట
 విన్నవించితి ' నన్న - విని రావణుండు
 మనసులో భయమును - మాటలపొందుఁ

2510

—: రావణుఁడు శుకసారణులతో నుత్తర గోపురద్వారమున
 కేఁగుట :—

దనర నవ్వుచును దూ - తలఁ జూచి పలికె
 “ చాలు మీబుద్ధులు - జానకీ విభుని
 పాలేముఁ జూచి రాఁ - బనిచితిఁగాక
 ననుగొంచ పఱుప మా - నవుని నగ్గింప
 వనచరావళిని కై - వారముల్ సేయ
 మీకుఁ బనేమి నా - మీఁదట నెదుర
 నాకేశుఁడును నెచ్చు - నా కీశులెంత
 రామలక్ష్మణులెంత - రండ ”నివారు

2520

దామును గూడి యు - త్తర గోపురమునఁ
 జేరి యాకసము మో - చిన మీఁదకక్ష్య
 ద్వారంబు చెంగటఁ - దాఁగూరుచుండి
 క్షీతియెల్ల నిండిన - శ్రీరామసేన
 మితమెఱుఁగక చూచి - “మీరిందులోన
 సుగ్రీవుఁడెవ్వఁడె - చోచ్చునున్నవాఁడు?
 నిగ్రహోనుగ్రహ - నిపుణుఁడై యతని
 దళవాయి యెవ్వఁడా - తని పేరదేమి
 పలుకుఁడు వానర - ప్రభులెవ్వరిండు?”
 అనిన రావణుఁజూచి - హస్తంబుఁజూచి
 చనవు గల్పించుక - సారణుఁడనియె.

2530

—: సారణుఁడు రావణునికి వానర నాయకుల నెఱుక
 పఱచుట :—

“ అల్లవాఁ డిననూనుఁ - డావాలితమ్ముఁ
 డెల్లవానరులకు - నేలిక యతఁడు.
 అతనికి సేనాని యై - సట్టి నీలుఁ
 డతిబలుఁడున్నవాఁ - డల్లదే కనుము.

—: అంగదాఁడు :—

ఆచెంగటను వాల - మార్పుచు నన్నుఁ
 జూచినప్పుడె చంపఁ - జూచు కొంపమున
 నంగదస్త్ర వేయ - హారాభిరాముఁ
 డంగదుఁడున్నవాఁ - డతని వీక్షింపు.

2540

—: హనుమంతుఁడు :—

వాసవుఁ జేరిన - వరుణునిఁ బోలి
 యాసమీరకుమారుఁ - డవనిజాప్రియునిఁ
 బాయక యాతని - పనిఁబూని వచ్చి
 నీయూరుఁ గాలిచి - నిలువక పోయి
 యిందఱిఁ గోడుక - యిచటికిఁ దెచ్చి
 యందున్న వాఁడల్ల - హనుమంతుఁజూడు.

—: నీలుఁడు :—

పదికోట్ల పానరుల్ - పజ్జలఁ గొల్వ
 నెదురుగా లంకపై - దృష్టులు నిలిపి
 తానె వారధిఁ గట్టి - దర్శించియున్న
 యానీలుఁ జూడు మా - యతభుజాబలుని.

2550

—: శ్వేతుఁడు :—

వెండి కొండయుఁ బోలి - శ్వేతుఁడనంగ
 నుండు వానరుఁజూడు - మురుశౌర్యనిధిని
 నిలిచి యాసుగ్రీవు - నికిఁ గేలు మొగిచి
 తిలకింపుగోమతీ - తీరమీయనది

—: కుముదుఁడు :—

యటుచూడు సంకోచ - కాహ్వాయశైల
 కటకనివాసునిఁ - గామసంచారుఁ

గుముదు నితని పది - కోట్లవానరుల
సమస్తత్వలను గూడి - చను దెంచినాఁడు.

—: రంభుఁడు :—

పదికోట్లమీఁద ము - ప్పదిలక్షలకును
చదలంబుగా నాస్త - సైన్యంబు గొలువ
రంభుఁడు కలహాసం - రంభుఁడై సమద
కుంభీంద్రమటుగనుఁ - గొను మున్నవాఁడు

2560

—: శరభుఁడు :—

మలయసహ్యాచల - మధ్యమగహాస
వలయుండు సబలులౌ - వనచరోత్తములు
నలుబది గోటులం - డను గొల్వనున్న
బలవంతు శరభునిఁ - బరికించి కనుము.

—: పనసుఁడు :—

భావింప నూటయేఁ - బదికోట్ల కపులు
సేవించి మారట - సింధువృక్షి
మనపేరు నుడివిన - మదిలెక్కఁగొనక
పనసుఁడు వాఁడె కో - పమున నున్నాఁడు.

2570

—: వినతుఁడు :—

అరువది కోటులు - హారులు భజింపఁ
దరుపర్ణములు ఝరో - దకములఁ గ్రోలి

వినతుండు భుజశౌర్య - వినతుండు వాఁడె
కనుఁగొమ్ము లంకనె - క్కటి గెల్వఁదలఁచెఁ
బ్రథనంబుకు నిన్నుఁ - బలిమిఁ చేఱుచును

—: గ్రథనుఁడు :—

గ్రథనుఁడు వేనవేల్ - కపులుభజింప
సెలవిమ్మునుచుఁదాను - శ్రీరాముతోడఁ
బలికె నేవినఁగ నీ - పయిఁ గలహింప
బలిమితోఁగపులు డె - బృది కోట్లుగొలువఁ

2580

—: గవయుఁడు :—

గలహంబుఁ గోరుచు - గవయుఁడకావాఁడు
చూడుము తనదు పోఁ - జులు దీర్చిచూచు
వేఁడుక నున్నాఁడు - విబుధారినాథ !

—: హరుఁడు :—

శతకోటివానర - స్వామియైనట్టి
యతిసత్త్వ నిధివాఁడు - హరుఁడనువాఁడు

—: ధూమ్రుఁడు :—

తిరమైన నర్మదా - తీరంబునందుఁ
బరఁగి యానము ఋక్ష - పర్వతంబేలు
నిల నేడుకోటుల - యెలుఁగులు గొలువ
నలరెఁ జూడుము ధూమ్రుఁ - డాఋక్షవిభుఁడు.

—: జాంబవంతుఁడు :—

అతని సోదరుఁడు దే - వాసుర సమర
 శతముల దానవ - చయము నడంచి
 గెలిపించి యింద్రుని - కినిఁ గీర్తిఁ దెచ్చి
 వలసి కోరినయట్టి - వరములు గాంచి
 యెనుబదికోటుల - యెలుఁగులతోడ
 వనధి దాఁటిన జాంబ - వంతు నీక్షింపు,

2590

—: శృతసన్నాదుఁడు :—

సాహసాఘ్యుఁడు శృత - సన్నాదుఁడనఁగ
 బాహుశక్తిని దైత్య - పతుల వధించి
 దేవాసురులకు సా - ధింపరానట్టి
 లావుగల్గిన వాని - లంకేశ ! కనుము

—: ప్రహర్షుఁడు :—

దహనుని యందు గం - ధర్వకామినికి
 మహనీయ తేజుఁడీ - మర్కటోత్తముఁడు
 జనియించినాఁడు యో - జనగ్రాత్రుఁడగుచు
 దనుజనాథ ! ప్రహర్షుఁ - దలయెత్తి చూడు.

2600

—: ప్రమాది :—

వేయికోటులు కపి - వీరులు గొలువఁ
 గాయంబు నడగొండ - గతిఁ దేజరిల్ల

సింహనాదముతోను - శీతాచలమున
 సింహంబురీతి గ - ర్జింపుచు నున్న
 యతఁడు సుమ్ము ప్రమాది - యనువాఁడు లంక
 యితని చేమిఁదట - యేమి కాఁగలదో ?

—: గవాక్షుఁడు :—

చూడు మల్లదె గవా - యని రఘువీరు
 సూడు దీర్పఁగ లంకఁ - జూచుచున్నాఁడు.

2610

—: కేసరి :—

చుట్టును గొండము - చ్చులు నూఱుకోట్లు
 పట్టెన తనయాస్త - బలముతోఁగూడి
 పదధూళి భానుబిం - బముఁ గబళింప
 నదె వచ్చె దనుజ నా - యక ! వానివెనుక
 సకలనిర్జరముసీ - శ్వర సేవితంబు
 నకలరకరత్నమ - నూత్మకూటంబు
 పాణీరితమణి వి - పంచికారాగ
 రాణాన్వితసుపర్వ - రమణీగణంబు
 నంతరాంతరనిజో - ధ్వాధరభాగ
 కాంతసమస్తలో - క ప్రపంచంబు
 నణిమాదిమాప్తమ - హైశ్వర్యసిద్ధ
 మణిమయ కనకవి - మానమానితము
 నగ్గునట్టి మేరుమ - హాశైలమేలు
 జగ దేకబలుని కే - సరిఁగనుఁ గొనుము.

2620

—: శతవలి :—

వానరోత్తము లరు - వది వేల కోట్లు
తాను చేచాచిన - దారి మెలంగఁ
బ్రతిబలయోధుల - భంగించువాని
శతవలిఁ గనుము రా - క్షున కలాధీశ !

—: తక్కిన వానరవీరులు :—

గజగవయగవాక్ష - గంధమాదనులు
భుజశౌర్యనిధులు చూ - పుల కంపుతేర
నొక్కొక్కనికేఁ గపి - యోధులు కోట్ల
లెక్కకు పదివేల - లెక్కగాఁ గూర్చి
రామకార్యార్థమై - ప్రాణంబులై నఁ
దా మొల్ల మనుచు నం - దులు నున్నవారు.
వారిఁ జూడుము నీకు - వానితో రణము
కారాదు మనునాసఁ - గల్గియుండినను.”
అను సారణుని మాట - లాలించి శుకుఁడు
దనుజనాయకునిఁ జెం - తకుఁజేరి పలికె.

2630

—: శుకుని వానరసైన్య వర్ణనము :—

“ రావణ ! యింకఁ దీ - అను నీకుఁ జలము
కావరంబున నెట్లు - కడతేఱఁ గలవు ?
కపివీరు లున్నత - గజములమాడ్కి
విపులగంగాతీర - విటపంబులట్లు
వృథుహైమవతసాల - వృక్షంబులనఁగ

2640

వ్యధితాకలై చాల - వ్రాలియున్నార !
 దేవదానవులై నఁ - దృణమాత్రులనుచు
 భావింపఁ దగువారి - బలవర్గమునకుఁ
 గిష్కింధలోన ను - గ్రీవునిఁ గొలిచి
 దుష్కరవిహృతు లెం - దులనైన లేక
 దేవతాంశముల ధా - త్రిని జనియించి
 లావుల కెందుఁ గొ - లందు లేర్పడక
 యుండుదు రిరువది - యొక వేలుకొట్లు
 వెండియు నందువే - వేయు శంఖములు
 నూఱుబృందములు మం - త్రులు భానుజనకు
 వారలలో బల - వంతులన్నిటను
 వీరలు నాసత్య - విమలాంశభవులు
 వీరలు మైందద్వి - విదులనువారు !
 అజనివరంబుచే - నమృతంబుఁ గ్రోలి
 యజరామరణవృత్తి - నసమానులగుచు
 వీరె లంకకు వేరు - విత్తులై వచ్చి
 శ్రీరామునకుఁ బ్రీతి - సేయనున్నార !
 సుముఖని విముఖునిఁ - జూడుమాచెంత
 నమరంగనా మంద - రాకారులగుచు
 మృత్యువునకుఁ బుట్టి - మించినయట్టి
 యత్యంతబలులు జ - యాకాంక్షులగుచు
 బలములు తమ కిరు - వడివేలుకొట్లు
 కొలఁదిలో నిన్నుమా - ర్కొన నున్నవార !

2650

2660

—: ఆంజనేయుని వర్ణనము :—

చూడుము వారిని - చోఁ గేలుసాఁచి
 యాడుచున్నార వీ - రానులాపములు
 కేసరిసుతుఁడు ను - గ్రీవుని హితుఁడు
 దాసుఁడు మిగుల సీ - తానాయకునకుఁ
 బవనుజుఁ డంజనా - భామినీమణికి
 నవతార మందిన - యప్పుడే యెగసి
 వినువీధిఁ దామూఁడు - వేల యోజనము
 లినుని ఫలంబని - యెంచి పట్టుటకుఁ
 జేరిన కులిశంబు - చే నిండ్రుఁడలిగి
 దారిఁ దప్పకయుండ - దవడపై నఱుక
 నందుచే నాతఁడు - హనుమంతుఁడనఁగ
 నెందుఁ బ్రసిద్ధికి - నెక్కినవాఁడు !
 సీతను జూడవ - చ్చి యశోకవనము
 చేతులు తీఁటవోఁ - జీకాకు చేసి
 యక్షునిఁ బొరిఁగొని - యనిలోన నెదురు
 రాక్షసులను గాల - రాచి నీలంక
 చిచ్చునెట్టెను మఱి - చితివె ? వాఁడొకఁడె
 వచ్చిన నెదురించు - వారమే మనము ?
 వాల మల్లార్పుచు - వాఁడె యున్నాఁడు
 కాలునిరీతిఁ జక్కఁ - గఁ జూడు మతని !
 అటు చూడుమయ్య ని - శాటాధినాథ !

2670

2680

—: శ్రీరాముని వర్ణనము :—

చీటులప్రతాప వై - శ్యానరాభీల
 సంగరరంగ భీ - మణదైత్యవీర

2690

పుంగవ నిజభుజా - భుజగభుజంగ
 భుజగీ భవన్నాక - పురవధూవార
 భజనీయకీర్తి ప్ర - భావానుభావ
 మందారమంజరీ - మకరందబిందు
 తుందిలేందిందిర - స్తోమసంగీత
 కలనాదమేదురా - కాశావకాశ
 వలయిత వసుమతీ - వలయమైనట్టి
 బ్రహ్మాస్త్రముఖదివ్య - బాణాభిరాము
 జిహ్వాగోత్రమువల - సితభుజస్తేముఁ
 బరమకల్యాణవై - భవగుణారాము 2700
 శరణాగతత్రాణ - సద్ధర్మకాము
 దూరీకృత సమస్త - దుర్దోషనాము
 నూరీకృతదయాగు - ణోరులలాముఁ
 గోమలతరనీల - కువలయశ్యాము
 సామాది నృపనీతి - సముదయోద్ధాము
 సీతాదృగుత్పల - శ్రీకరసోము
 దాతృత్వనిస్సీము - దశరథరాముఁ
 గనుఁగొంటిరే యిట్టి - కల్యాణచరితు
 వనితఁ దేనగునె నీ - వంటి యల్పునకు ?
 ణోపించి తలఁదెగఁ - గొట్టినఁ గొట్టు 2710
 మీపాదములు చూడ - కేఁగుటమేలు.

—: లక్షణవర్ణనము :—

ఆరాముఁడావంక - శఖిలభారకుని
 షైరినోర్గర్వస - ర్వస్వహారకుని

ననుదినస్వజన క - ల్యాణకారకునిఁ
 దనుత రేతరకీర్తి - తారహారకుని
 నసురమారణసమ - తాభిచారకుని
 నసమానవిక్రమ - హరకిశోరకునిఁ
 దరళపజ్రాంకుర - దంతకోరకునిఁ
 దరళతారకసుమి - త్రాకుమారకునిఁ
 దేటిచూడుము మన - దెసఁ జూపులునిచి
 వీరుడై విల్లెక్క - వెట్టి యున్నాఁడు.

2720

—: విభీషణవర్ణనము :—

ఆరాము వలచాయు - నలఘుభౌషణుఁడు
 హారిసమస్తగు - ణాత్మభూషణుఁడు
 పరవివేకవిశేష - వారి తేషణుఁడు
 పరశౌర్యవాహినీ - పటలశోషణుఁడు
 దారుణకరగదా - దండభీషణుఁడు
 చేరికగాఁగ వ - చెను విభీషణుడు
 కనుఁగొమ్ము వీరిరు - గడఁగాచియుండ
 మనమను నీతిస - మర్థురాఘవుని
 తరమి పోరఁగ కబం - ధవిరాధవాలి
 ఖరదూషణాదులఁ - గడతేర్చుటెఱిఁగి
 పోరఁ జూచిన నీదు - బుద్ధి కేమందు?
 నారాము వెన్నాస - యె యున్నవాఁడు

2730

—: సుగ్రీవవర్ణనము :—

సకలపర్వతకుల - స్వామియై జగము
 లకు నెల్ల తాన మూ - లస్తంభమైన

యమరాచలమురీతి - నగచరులెల్ల
 సమబుద్ధిఁ దనుఁగొల్వ - శతమన్యుఁడొసఁగు
 వాలి దాల్చిన దివ్య - వాసన కనక
 మాలికాతారారు - మాకపిరాజ్య
 పదవులు రామకృ - ప్పావై భవమున 2740
 నొదవ రాఘవుని ప్ర - యోజనం బెల్లఁ
 దలమోచి వచ్చిన - తరణి నందనుని
 బలవంతు సుగ్రీవుఁ - బరికింపుమీవు.
 ఓటమెఱంగక - యొకనూఱువేల
 కోటులు శంఖ శం - ఖులు నూఱువేలు
 నొక మహా శంఖులు - నుండు బృందంబు
 నకు మహాబృందంబు - నకు నొకపద్మ
 మునకు మహాపద్మ - మునకు ఖర్వ
 మునకు మహాఖర్వ - మునకు సముద్ర
 మునకు నట్టి సముద్ర - మునకు నయ్యోఘు 2750
 మునకు నట్టి మహాఘు - మునకుఁ దద్బలము
 తనపంపు సేయ నిం - దటితోడ నీకు
 మొన సేయవచ్చె రా - మునిఁ జూపఁడతఁడు !
 మాకుఁ జూచిన నీకు - మరణంబు నిజము
 లేకున్న చోఁబొగి - లెద మజ్జఁడనుచుఁ
 జావనేటికి రాముఁ - జానకిఁ గూర్చి
 నీవారి ప్రాణముల్ - నిలుపుట మేలు.
 అనఁ గపివీరుల - నారఘువీరు
 లను జూచి యోర్వఁజా - లక దశాననుఁడు

—: రావణుఁడు శుకసారణుల మాటలకుఁ గోపించి వారలఁ

దొలఁగి పొమ్మనుట :—

చలము మానక శుక - సారణ వచన 2760

ములు విని వారిమో - ములు చూచి పలికె.

“ వేదముల్ చదివి యా - వెంట నంగములు

శోధించి దిశల రా - జలను సాధించి

మహిఁగల్గు సకల ధ - ర్మములు నెఱింగి

బహుకాల మీలంక - పాలించి నేను

కొఱమాలినట్టి మీ - కును గల్గు బుద్ధి

యెఱుఁగనే పగవారి - నెచ్చుగా నెంచి

చులకని మాటయి - చో నన్నునాడి

తలక్రొవ్వి నందుకుఁ - దలఁబెప్పనేతుఁ

గాచితి మిమ్ము ని - క్కడ నిల్వనేల 2770

త్రోచుట చంపినం - దుకు సరిగానఁ

దొలఁగి పొండని మిమ్ముఁ - ద్రోచితి నిచట

నిలిచినఁ దాళక - నిగ్రహింపుదును

పొండన్న వారలు - పోయిన వెనుక

—: రావణుఁడు మహోదరుని బిలిచి తగిన వేగులవారినిఁబంపి

రామసుగ్రీవులయుదంతముఁ గనుఁగొనుమనుట :—

వెండియు వేఱొక్క - వేగులవారిఁ

బిలువ మహోదరుఁ - బిలిచి పంపుటయుఁ

దలఁచినంత నె వాఁడు - తగినవేగరులఁ

జెంతకుఁ దెచ్చినఁ - జేరినవారి
 మంతనంబున నొక - మాట నిట్లనియె.
 “ రామలక్ష్మణుల మే - రలు విభీషణుని
 నేమంబు సుగ్రీవు - ని విచారములును
 గవుల యాలోచన - క్రమము నిద్రించు
 నపుడెచ్చరికల ను - న్నట్టివైఖరులు
 పాశెంబులో మాట - పలుకులు ప్రజల
 యేలినవారల - యెడ నోరుములును
 నుక్కళమ్మలు గాచి - యున్నవానరుల
 యిక్కవలును జూచి - యిపుడెరండ”నుచుఁ

2780

—: ఆవేగులవారు సుగ్రీవస్నేహ్యమునుఁ జూచి భయమంది,
 వానరులచేఁ గొట్టువడి లంకకువచ్చుట :—

బనిచిన వారలం - బరమున కెగసి
 చని కననీక ప్ర - చ్ఛన్నులై నిలిచి
 కవుల మేలిమి చూసి - గజగజవణఁకి
 యపరిమితంబౌ భ - యంబుచే నొదిగి
 కనుచుండ వారలఁ - గని విభీషణుఁడు
 ననచరులకు వారు - వచ్చినజాడ
 వినిపింప కవులెల్ల - వెంటాడవెఱచి
 వినువీధి నండఱు - విచ్చి పాఱుటయు
 నందులో శార్దూలుఁ - డనువాఁడు దగుల
 ముందల పట్టుక - ముఱియఁ దన్నుచును
 పీడింపఁ గు తలు - వెట్టి “నాపాటుఁ

2790

జూడవే నిత్యయ - శోనిధిరామ !

విడిపింపవే !” యన - విని “ చాలుఁజాలు

2800

విడుఁ”డంచు జానకీ - విభుఁడానతీయఁ

దనతల్లి కడుపులోఁ - దా మఱలంగ

జనియించి నటులెంచి - చని దశాననుని

—: వేగులవారు తాముచూచిన సంగతి రావణునకు

విన్నవించుట :—

సముఖంబుఁజేరి “ మో - సమువచ్చె నిపుడు

తము నంపుదురె కోఁతి - దండుపై మీఠ

లెస్స నమ్మితిమి వా - లినిఁ జంపినట్టి

దుస్సహతేజని - తోడి నైరంబు

నీకేల యటమీఁద - నినుఁగొల్చి చెడఁగ

మాకేల చాలు నీ - మనవిఁకమీఁద

నెట్టులైనఁ బొమ్మన్న”-“ నేమేమి !” యనుచుఁ 2810

దటతటఁ దనగుండె - తల్లడమందఁ

గర్దమంబునఁ జిక్కు - గజము చందమున

శార్దులుఁ జూచి రా - క్షసనాథుఁ డనియె.

“ ఓరి ! శార్దుల ! మో - మోటమి వొరఁగి

యీరీతి నాడదు - రే నన్నెఱింగి

చెనఁటివై తన్ను ముం - చినదె సముద్ర

మనునట్ల కపులచే - నలజడి నొంది

వచ్చితివటుగాన - వాకొంటి వింటి

హొచ్చు గొందులు నీకు - నేమాయె నిపుడు

తెలుపరా కరిగిన - తెఱఁగన్న”నతడు

2820

చలపాదియైన ద - శశ్రీవుఁ బలికె
 ‘‘ పోయితిమేము నీ - పొమ్మన్నయట్లు
 మాయ వన్నక నభో - మార్గంబునందు
 వారి యెచ్చరికలు - వారి పాలెములు
 హారలు నీఁబల్కు - వార్తలుఁ గనుచు
 వినుచు నుండఁగఁ దమ్ము - విను వీధిఁజూచి
 తన కేల యనక నీ - తమ్ముఁడావేళ
 చెప్పి చూపిన కపుల్ - చెవివట్టి యీడ్చి
 గుప్పి తన్ను చునుండఁ - గూఁతలు వెట్టి
 కావవే యన్న నా - కరుణాసముద్రుఁ
 డావార్త లాలించి - యవనిజాప్రియుఁడు
 విడుఁడేల బాధింప - వీని నటన్న
 విడిచి రాజ్ఞకువారు - వెఱచి పొమ్మనుచు
 నందుచే రాఁగల్గె - బ్రాణాశ వెనుక
 ముందరల్ చూచిన - మోస మొందుదును
 కపులు బారులు దీర్చి - గారుడవ్యూహ
 మిపుడకూర్చుక వచ్చె - నిదే రాఘవుండు
 సేతువు గట్టించె - సింధువు మీఁద
 సీతను మఱల ని - చ్చిన బ్రదుకుదువు
 కాకున్న నిప్పుడే - కలనికి నేఁగు
 మాకడి కార్యమీ - వనుభవించెదవు.
 ఊరకుండిన కోతు - లుండఁగ నీవు
 పురమెల్ల లగ్నలీ - ప్రౌద్ధ వట్టెడును
 చుట్టుక యీలంక - చుట్టును జాల
 ముట్టడిగా దిగి - మొఱయుచున్నారు.

2830

2840

గడియ తాళ 'రటన్న - గలఁగుచు గుట్టు
సడలక మఱల రా - ఊసనాఘఁడనియె.

—: రావణుఁడు శార్దూలుని వానరుల వృత్తాంత
మడుగుట :—

“ కపులెవ్వరింద - తెక్కడనుండివచ్చి

రపరిమితంబౌ మ - హాజవశక్తి

వారికెక్కడఁ గల్గె ? - వారల తండ్రు

2850

లారయ నెట్టివా - రది చెల్పుమనిన

రావణుతోఁ గ్రమ్మ - అంగ శార్దూలుఁ

డావార్తలకు విస - యమున నిట్లనియె.

“ రవికుమారుఁడు రిక్ష - రజుని తనూజుఁ

డవని నిల్పను గూల్చ - నతనికిఁ జెల్లు

ఘనబాహుబలుఁడు గ - ద్గదతనూజాతుఁ

డనఘుఁడు జాంబవ - దభిదారుఁడతఁడు

వంతుకుఁ దగు జాంబ - వంతునిఁ దమ్ముఁ

డంతకన్నను ధూమ్రుఁ - డంతకనిభుఁడు

వారికి ధర్మదే - వతకుఁ గుమారుఁ

2860

డాశరణుఁడు కడు - నాసించువాఁడు

కేసరికినిఁ గపి - కేసరి తనయుఁ

డాసమీరాత్మజుఁ - డతిసత్త్వశాలి

సోమునికొడుకు పూ - జ్యుఁడు దధిముఖుఁడు

తాము దుర్భరవేగ - దర్శి సుముఖులు

మృత్యువుకొడుకులు - మిగులంగ వీర

కృత్యముల్ వారల - కే తగునెందు

దశవాయి నీలుఁడు - దహనతనూజుఁ
 డలయింద్రు మనుమఁడా - యనఘుఁడంగదుఁడు
 ద్వివిదమైందులు బలా - ధికులాశ్వినేయ
 భవులు వై వస్వత - భవులల్లవారు
 గజగవయగవాక్ష - గంధమాధనులు
 రజనీచరేంద్ర ! వా - రల నెన్నఁదరమె ?
 అండలు వీరమ - రాంశ సంభవులు
 క్రందుగా కలనికీ - గాలుద్రవ్వుదురు
 వారితో పనికోట్ల - వనచరోత్తములు
 సౌరనాయకుల వం - శములకై వారు
 రామునికీని జగ - త్రయి నెవ్వరైన
 తామని మార్కొని - తలఁగిపోఁ గలరె ?
 దశరథరాజనం - దనులు రాఘవులు
 దశకంఠ ! నీకుప - ద్రవము సేయుదురు
 మత్తేభసముఁడు ల - క్షుణుఁడు కోల్తలను
 చిత్తజారాతినిఁ - జీరికీఁ గొనఁడు
 జ్యోతిర్ముఖుఁడు సూర్య - సుతుఁడట్టివాఁడె
 శ్వేతుఁడు తరుణుని - శ్యేష్ఠపుత్రుండు
 హేమకూటుఁడు నలుఁ - డీవార్ధిఁగట్టి
 గ్రామణి యావిశ్వ - కర్మనందనుఁడు
 వసుపుత్రుఁ డతఁడల్ల - వాఁడు దుర్ధరుఁడు
 మనులినఁ బోసెఁడు - మనవారి నెదుర
 జయశీలుఁ డతఁడు రా - క్షుసనాథ ! నీదు
 సయినోడు మనవిభీ - షణుఁడు తాఁబోయి
 తొడిబడ లంకకుఁ - దోరణఁగట్టి

2870

2880

2890

యడియాస రఘువీరు - నడుగులు చేరె
 లంకామహారాజ్య - లక్ష్మీఁ జేకొన్న
 పొంకంబుతోడ ని - ప్పుడె యున్నవాఁడు.
 కైకొమ్ము మీఁదటి - కార్యప్రచింత
 మాకుఁ నోఁచినయట్టి - మాటఁ దెల్పితిమి.”

ఆనిన శార్దూలుని - యాస్యంబుఁజూచి
 దనుజనాయకుఁడు మి - ధ్యాయబుద్ధిఁ బలికె.

“ ఏ నింద్రుఁడంత వాఁ - డెదిరించెనేని 2900

నీనేర జానకి - నీమాటలేల ?

మీరిండ్ల కరుగుఁడి - మీఁదటికార్య

మేఱూపములనై న - నేనె సాధింతు.”

—: రావణుఁడు విద్యుజ్జిహ్వూనితో శ్రీరాముని శిరము సీత

వద్దకుఁ దెమ్మనిచెప్పుట :—

అనుచు మంత్రులఁ బంచి - యాత్మీయభవన

మునకేఁగి మానసం - బునఁ జింత సేసి

తాను విద్యుజ్జిహ్వూఁ - దడచుక విల్చి

దాసవాధిపుఁ డేక - తమున నిట్లనియె.

“ సీతను మనము వం - చించినఁ గాని

చేతికి నేపనుల్ - చేకూడిరావు.

అందుకుఁ దగునుపా - యంబుఁ దలఁచితి 2910

డెందంబులో నిప్పు - డే నీవుపోయి

రాముని మాయాశి - రంబు ణోదండ

మా మహితసయా స - మక్షంబునందు

నేమాట లాడుచో - నిడి కడకేఁగు

మామీదఁ గనుగొంద - మవనిజతెఱఁగు.”

అనివాని నియమించి - యప్పుడే తాను

జనకజ చెంతకుఁ - జనియున్న యంత

—: విద్యుజ్జిహ్వాఁ డట్లనే రామశిరము నచటనుంచి

వెడలుట :—

వాఁడు నట్లనె రఘు - వద్యుని శిరము

పోడిమి చెడకుండ - పొదువుగఁదెచ్చి

బంటుతనంబున - పరువునవచ్చి

2920

వింటితో నటువెట్టి - వెనుకకుఁ జనినఁ

దలవాంచి యున్న నీ - తనుఁ జూచి దైత్య

కులపతి యపుడె పే - రొక్కని యిట్టులనియె.

—: రాముఁడు యుద్ధములోఁ జనిపోయెననియుఁ దన్నేలు

కొమ్మనియు రావణుఁడు నీతతోఁ జెప్పుట :—

“ జనకనందన ! రామ - చంద్రునిమీఁద

మనసుంచి వడిగల - మగఁడని నమ్మి

యిన్నాళ్లు నడియాస - నెంతయు వేఁడు

కొన్నను మనసీక - గుట్టువెట్టితివి

రాముఁడిప్పుడు నమ - రంబులో నీలై

నీమీఁదట విచార - మిఁకనేల నీకు

పడఁతులెచ్చటనైన - భాగ్యహీనతను

2930

గొడుకుల విధిగతిఁ - గొల్పోయి నలుల

రాముని నిర్భాగ్యు - రాలవై నీవు

భీమసంగరములో - బేలుపోయితివి,

యింకఁ జెక్కిటను చె - య్యిడి పొక్కనేల
 లంకామహారాజ్య - లక్ష్మీవైసీవు
 చలముఁ జాలించి ము - చ్చటదీఱఁ దనకు
 వలచి పట్టపురాణి - వాసమవై న
 నేల వింతని చాల - నెల్లలోకములు !

చాలింపు మింక వి - చార మేమిటికి ?

చచ్చిన రాముఁడు - చలపట్టి మగుడ

2940

వచ్చి మాతో పోదు - వాఁడె నీకొఱకు ?

వినవేమొ జగడంబు - వృత్తాంత మెల్ల

వనవీధి బంధించి - వచ్చి రాఘవుఁడు

కపి సేనతోడ లం - కాపురి చుట్టు

నిపుడె పాలెము డిగ్గి - యెంతయు నలసి

యేమటి నిదురించు - నెడ నస్మదీయ

భీమరాక్షసయోధ - బృందంబు వెడలి

యజ్ఞ చూచుక ప్రహా - స్తాదులు వాని

పజ్జకుఁజని కోఁతి - పాలెంబులోన

నొడలెఱుఁగక నిద్ర - నొందు నీమగని

2950

మెడఁగోసి తేచ్చితి - మింటికే నగిరి

తప్పించుకొని పాఱె - దమవిభీషణుఁడు

చుప్పనాతిని ముక్కు - సురియచేఁ గోసి

నాపాపమునఁ బాఱె - నపుడు నీ మఱఁది

వాపోవుచును జాంబ - వంతుఁడు పఱచెఁ

జివ్వఁజాలించి వ - చ్చిన త్రోవ ప్రజలు

నవ్వఁగఁ బరువెత్తె - నలినా ప్తసుతుఁడు.

ఊరక యంగదుం - డూడని బాడె

దారిఁ దప్పినఁ బోయెఁ - దారుఁడు దీసి
 పోక నిల్చి సమీరి - పుత్రుండు వడియె,
 మోకాళ్లు విడిగి రా - మునిఁబాయలేక
 కుముదుఁడు తలఁదెగఁ - గొట్టినఁ బడియె.
 సమసె మైందుఁడు వీఁగి - చనియె నలుండు
 నీలుఁడు శరభుఁడు - నిలిచి పోరాడి

2960

వ్రాలిరి మేనులు - వ్రయ్యలై భువిని
 పనసుఁ డెఱింగి ద - బృర వచ్చెననుచుఁ
 బనసఁచెట్టునుబోలి - భ్రమసి తానిలిచె
 నాలంబులోన గ - వాఱుండు గూలె
 చాల కయ్యముసేసి - శతవలి మిడిసె.

సెత్తురు గ్రుక్కుచు - నెగ్గె సుషేణుఁ
 డుత్తరంబున ధూమ్రుఁ - దుదధిలోఁబడియె.
 చేయెత్తి మ్రొక్కఁ గూ - ల్చిరి దధిముఖుని
 మాయచేఁ గేసరి - మై డాచిపోయె
 సేతువు చూడవ - చ్చిన కపులెల్ల
 భీతిచే నిల్లాండ్ర - బిడ్డలఁ దలఁచి
 ముగిసె కార్యంబని - మొదలి పెంకులకుఁ
 దగదొట్టి వాఱిన - దైత్యులు తఱుమఁ
 జెట్లుకొండలు వట్టి - శ్రీరాముసేన
 పొల్లెంబు చెడి విచ్చి - పోయిర'టంచు

2970

—: రాజుఁడు సీతను నమ్మించుటకొఱకు శ్రీరాముని
 శిరమును నామె ముందఱఁ బెట్టించుట :—

పలికి విద్యుజ్జిహ్వా - పాతితంబై న

2980

తలఁదెచ్చి సీతముం - దఱ నిలుపుటకు
 రావణుఁడుడిగింపు - రమణితోఁ బలుక
 నావిధంబున నది - యవనిజకడకుఁ
 దలయు విల్లును దెచ్చి - ధరణిపై నుంచి
 తొలఁగిపోయిన జగ - ద్ద్రోహి రావణుఁడు
 ఇది రాము మస్తకం - బిపుడె కెంధూళిఁ
 బొదివి యున్నది శరం - బులు విల్లుఁగనుము
 గుఱుతుగాఁ దలయెత్తి - కొసలెల్లఁదీఱఁ
 బరికించిచూచి చే - పట్టుము నన్నుఁ
 గాఁక దీఱద'టన్న - కల్పితరామ
 రాకేందువదన మా - రామునిభామ

2990

—: సీత యాశిరస్సును కనుఁగొని దుఃఖముచే మూర్ఛిల్లి

రామునికొఱకై శోకించుట :—

కనుఁగొని తలవెంట్టు - కల సోయగంబు
 తనతండ్రి యొసఁగు నౌ - దల మానికంబు
 పలుచని చెక్కులు - పాటలాధరము
 నెలవంక బొమలును - నిడుదకన్గవయు
 విల్లునమ్ములుచూచి - విభుఁడెకాఁదలఁచి
 త్రెల్లి ధరిత్రి మూ - ర్ఛిల్లి వేతెలీసి
 “ హా ! రామ ! హా ! నాధ ” - యని పొగలుచును
 వారిజానన సీత - వగల నిట్లనియె.
 “ కై కేయి ! నీదు సం - కల్పంబు నీకు
 చేకూడె నీవు కొ - ల్చినదె దైవంబు
 నోములన్నను నీవు - నోచిన యవియె

3000

నోములు కడతేటె - ను తపంబు నీకు
 నడవుల కేటికి - నంపితివమ్మ ?
 చెడుఁడుపొండని మేము - చేసినదేమి ?
 కడలేని శోకసా - గరములో నిట్లు
 పడి యీఁదవలసె తె - ప్పయొకండులేక
 ముచ్చట మున్నీట - మునుఁగుటఁగాక
 వచ్చెను తనకిట్టి - వైధవ్యవృత్తి
 పతులకై సతులెందు - ప్రాణముల్ విడుతు

3010

రతివకై పతులిట్లు - లగువారు గలరె ?
 వానరులే సహ - వాసమా బలగ
 మేనె మృత్యువనైతి - నిప్పుడు నీకు
 కోదండదీక్షాది - గురుఁడవు శస్త్రు
 వేదివి జగదేక - వీరవర్యుఁడవు !
 ఏర్చవే గడియలో - నెండినయడవిఁ
 గార్చిచ్చువలె నీవు - ఖరదూషణులను !
 తునిమివేయవె విరా - ధుని యంతవాని !
 ఘనువాలి నొకకోలఁ - గడతేర్చలేదె !

అట్టి నీవెక్కడ - యధమరాక్షసులు

4020

చుట్టుక శిరము త్రుం - చుక తెచ్చుటేడ ?
 నిద్దుర నీదు కం - టికి రాదటంచు
 బద్దిపోయెను మున్ను - పవనగానసుతుఁడు
 నిదురయె నీదుహా - నికి హేతువయ్యె
 నదియె కారణముగా - ననదనేనైతి
 నాయురున్నతుఁడ వీ - వనుఁడు భూసురుల
 మాయమాటలు చాల - మది నమ్మియుంటి

కటకటా ! మాయత్త - కౌసల్య యింక
 నెఱులీద నేర్చునో - యీ శోకజలధి ?
 ప్రాణనాయక ! ధను - ర్భాణంబు లుభయ 3030
 తూణీరములును నీ - దుకరంబులందు
 నతిశయిల్లఁగఁ బూజ - లందిన నిప్పు
 డితరుల పాలయ్యె - నే కాలగతుల !
 పదునాలుగేండులు - ప్రతినచెల్లించి
 తుది నయోధ్యకుఁ బోవు - దు నటంచు నీవు
 జనకుని కెఱిఁగించ - స్వారాజ్యమునకుఁ
 జనుదురే తోడుక - చనక నన్నునిచి
 సత్యసంధుఁడ వన్ని - సాక్షిగా నన్ను
 సత్యంబు సహధర్మ - చారిణివనుచు
 నాది వసిష్ఠాదు - లందఱు వినఁగ 3040
 నోదేవ ! పలికి యి - ట్లొంటిఁ బోవుదురె ?
 నీచట్ట వట్టి యీ - నీచ రాక్షసుల
 నాచుట్టు నుండ నుం - డఁగఁ దగునయ్య ?
 యాగాది సకల క్రి - యలు దీర్చిరాజ
 యోగివై నాతోవి - యోగంబుచేత
 మొదట నిద్రాహార - ములకుఁ దొలంగి
 పది నెల లిట్లున్న - పరమపుణ్యనకు
 దోయజభవుఁడిట్లు - దుర్మరణంబు
 సేయునే ! యేనేమి - సేయుదు నింక,
 ఎవ్వరు వలదన్న - నింతయు వినక 3050
 మువ్వరితో వనం - బుల నుండవలసి
 వచ్చినదో దేవ ! - వశమునఁ దన్ను

మ్రుచ్చిలి తెచ్చె నీ - ములుచ దానవుఁడు.
 అమరావతికి నిన్ను - ననిచి సుమిత్ర
 తమతల్లి యలర మా - తల్లి శోకింపఁ
 బ్రాణముల్ దాఁచుక - పఱచె లక్ష్మణుఁడు
 ప్రాణేశ ! యూర్మిళ - భాగ్య సంపదను !
 హనుమంతు ననిచిన - యార్తి నంతయును
 విని మహావనచర - వీరులఁ గూడి

కడలి బంధించి లం - కాపురిమీఁద

3060

విడిసి కంటికి నిద్ర - వేగించలేక
 మోసపోయితిని త - మ్ముని నమ్మి వచ్చి
 యాసించి ప్రాణంబు - లతఁడేమి నేయు?
 ఒరులు దానమునేయ - నోరువలేక
 పరిహరించిన యట్టి - సాపంబుచేత
 నిను నెడవాసి వీ - నికిఁ జిక్కి యందు
 వెనుక నీతఱగని - వెతల పాలైతి!"

అని మస్తకము దీసి - యక్కునఁ జేర్చి

తనయూరువుల నుంచి - ధారాశ్మయిన

కన్నీటఁ గోపుచు - కరనఖాగ్రములఁ

3070

బెన్నెఱుల్ దువ్వచుఁ - బ్రీయుఁడెకానెంచి

—: సీతరావణునితోడ తన్ను శ్రీరామునితో సహగమ

నమునేయుట కాజ్ఞ యీయమని కోరుట :—

“ ఓరి ! రావణ ! నీకు - నొకపుణ్యమార్గ

మేఱుపాటుగఁ ద్రచ్చి - యిచ్చెద నేను

తలతోడఁ దలయు గా - త్రముల గాత్రంబు

గలయించి తన్ను రా - ఘవుఁ గూర్చితేని
 ననుగమనము సేయు - నపుడు దీవింతు
 నిను చిరంజీవివై - నెగులొందకుండ
 అనునంతలోనఁ “ బ్ర - హ్మస్తుఁడు వంపె

—: ఇంతలోనొక దూత రావణుని
 సత్వరముగా రమ్మనుట :—

నినుఁ దోడితెమ్మని - నిలువరాదిచటఁ
 బురములో నుత్పాత - ములు చాలఁదోఁచె
 పెరిగెఁ గార్యము మిమ్ముఁ - బిలువు మటన్న
 వచ్చితి ” నను దూత - వచన సంగతికి
 రిచ్చలువడి వాఁడు - రివ్వలు విటిగి

3080

—: రావణుఁడు వెడలిసతోడనే శ్రీరాముని శిరమునాతనితో
 వెడలిపోవుట - దానిచే సీతమనస్సు శాంతిఁబొందుట :—

దిగులుచే నేమియుఁ - దెలియక మఱి
 మొగము వాడఁగ మంత్రి - ముఖ్యులున్నట్టి
 సావడి చేర ని - చ్చట తొడమీఁది
 రావణు కృతిమ - రాము శిరంబు
 విలునమ్ములు వాని - వెంటనే పోవ
 నుల్లంబులో సీత - యుపతాపముడిగి
 యూరటఁ గైకొని - యుండె. రావణుఁడు
 శూరు నాప్తునిఁ బ్రహ - స్తుని జేరఁ బిలిచి
 మనము మూకలఁ గూర్చి - మర్కటక్రేణి
 దునిమింత మిపుడు వీ - ధులఁ జాటఁ బనిచి
 పిలిపింపు ” మనరణ - భేరి వేయించి

3090

బలములు రావించి - పంక్తికంతునకు
నామాట వినిపింప - నచ్చట సీత

—: సీత రామునిఁగూర్చి దుఃఖంప సరమ యిదిరావణ
మాయగాని వేటొండుకాదనిచెప్పి యామెనూరడించుట :—

రాముని చరణ సా - రసములు దలఁచి
కన్నీరు రాల్ప లోఁ - గనుఁగొని సరమ
మన్ననఁ జేరి సా - మమున నిట్లనియె.

“ ఓయమ్మ! యీతల - యును విల్లు నితని
మాయ యింతియెకాని - మఱియొండుగాదు

3100

శ్రీరామునకుఁ గీడు - సేయ నొక్కరుఁడు

చేరిచేదావాన్ని - చెదలంటు నమ్మ

రాముఁ గాచిన సుమి - త్రాకుమారకుని

కేమిటికీ భయం - బిటఁ గల్గనేర్చు?

కాకుత్స్థ తిలకుల - కరుణ యొప్పనము

చేకొన్న సుగ్రీవుఁ - జెనకునే యొకఁడు

రామకోదండంబు - ప్రాపున నున్న

సామాన్యులే కపుల్ - శతమఘాదులకు

వారు కీడును వేరు - వారి కీడునకు

3110

నోరామ! యీచింత - నొంద నేమిటికి?

—:సరమ సీతతో యుద్ధభేరి మ్రోఁగుచున్నదనియు శ్రీరా
ముఁడు రావణునిజయించి యామెను తీసుకొని పోవుననియుఁ

జెప్పి సంతోష పఱచుట :—

అదె విసవమ్మ భ - యొకరారావ

విదిత భేరిశంఖ - వీరానకములు

బలవత్తరంబయ్యె - భయము రావణుని
 తలఁపులో శ్రీరామ - దళములు జూచి
 జతనంబుఁ జేసిరి - స్యందన క్రేణి
 యతనంబుఁ జేసిరా - హవ కర్మమునకుఁ
 గనగల్గి వ్రేసిరి - కడులకుఁ ద్రాళ్లు
 కనుఁగొంటి బల్లన - కట్టిన హరుల
 పోటుదారలు పుర - మ్మునఁ జిమ్మిరేఁగి
 పాటక నాదంబు - బాదులు గలిగె
 భటుల కోలాహలా - ర్భటి మిన్నముట్టె
 నటు చూడు మెత్తిరా - హన కేతనముల
 నాయుధసంపత్తి - నమరెఁ గాల్చులము
 మాయమ్మ ! నీకు సే - మము గల్గు దీన
 రామచంద్రుఁడు రేల - రావణు సమర
 భూమిలో నసురల - పుట్టు లేకండ
 నడఁచి నీతో నయో - ధ్యకుఁ జేరగలఁడు
 తొడమీఁద రామచం - ద్రుఁడు గారవింప
 ననుభవించెద వీవ - నంత కల్యాణ
 మననాతిగానంద - మహిత సౌఖ్యములు.
 అప్పుడు మఱువకు - మమ్మ నేనన్న
 యిప్పటిమాట నే - నెపుపుడు నీదాన
 నిందుండు మఱలి పో - యి ప్రధానవరుల
 నందఱు బిలిపించి - యాలోచనమునఁ
 గయ్యంబె కాని య - క్కఱుఁ దీఱదనుచు
 నియ్యెడఁ జాటించె - నిదె భేరి మొఱసె
 అండబగమన ! నే - డాదిగా నగడ

3120

3130

మండోదరీ ముఖ్య - మదవతీమణుల
 రోదనధ్వనులు నీ - శ్రుతులు సోకంగ
 ఖేదంబు మాను ను - ఖింతువు నీవు. 3140
 అమరనాయకునితో - హరిఁగూడి దైత్య
 సముదయ..... - చందంబుఁ దోపఁ
 దమ్మునితోఁ గూడి - దశకంఠుఁ దునుముఁ
 జమ్ము నామాటఁ ద్రి - శుద్ధికి నమ్ము
 కంచుకంబూడ్చిన - కాలాహి రమణి
 సంచనఖేదంబు - సడలింపుమీవు
 వానలచే సస్య - వతియైన ధరణి
 నానాట నలరు వి - న్ననువున నీవు
 మదిలో విచారంబు - మాని సంతోష 3150
 పదవిలోనిపుడు తె - ప్పలు దేలఁగలవు
 చుట్టు వేడెంబు వ - చ్చు తురంగ మునఁగ
 గట్టుల దొరకు నే - కట ప్రదక్షిణముఁ
 గావించు రవిఁ జూచి - కరము లు మొగిచి
 నేవింపు మిష్టార్థ - సిద్ధి కాఁగలదు
 మాయమ్మ! నీవు నె - మ్మది నుండు మిపుడె
 పోయినీ యనుమాన - ములు నివారింపఁ
 జూచి వచ్చెదను య - శోధాము రాము
 వాచాలతలు చూపు - వనితను గాను
 పోయెద నారయం - బునకు ఖిశ్నేంద్ర 3160
 వాయువుల్ సరిగారు - వత్తు నీక్షణము
 చనుదునే? ” యని విభీ - షణు రాణివాస
 మనిన మాటలు విని - యవనిజ వలికె

' రామచంద్రునిఁ జూచి - రాఁ దలంచుటలు
 నీమదిలోపల - నిజమయ్యెనేని
 నంతమాత్రంబు ద - యాశక్తిఁ గలిగె
 నంతియె చాలు మా - యావి రావణుఁడు
 కపటాత్ముఁ డేమి పో - కలును బోయెడినె ?
 యిపుడేఁగి యాతని - హృదయంబుఁ జూచి
 నడిపిందు సమరస - న్నాహంబుఁ దెలిసి
 గడియలో మఱలి యి - క్కడికి రమ్మ" నినఁ
 బరమానురాగ సం - భరితయై మొప్పి
 సరమ జానకిఁ జూచి - సమ్మతిఁ బలికె

3170

—: సీతపంపున సరమ లంకలోనికిబోయి యుద్ధసన్నాహముఁ
 గనుగొనివచ్చి సీతకు నివేదించుట :—

“ అమ్మ ! నీమది రావ - ణాసురు హృదయ
 మిమ్మీరయని కని - యేవచ్చు నదియె
 హితమగునేని పో - యెద ” నని సరమ
 యతిరయంబున నేఁగి - యసురనాయకుఁడు
 తనప్రధానులఁ గూడి - తాఁ జేయవలయు
 మనుకులు కరతలా - మలకంబుగాఁగఁ
 గాంచి క్రమ్మఱి వచ్చి - కచులంబుఁ బాసి
 సంచరించు సరోజ - సదనయనంగఁ
 దనుఁబాసి మిగుల ఖే - దంబుతో నున్న
 జనకనందనఁ జేరఁ - జన రామురాణి
 లేచి కౌఁగిటఁ జేర్చి - లేమ వచ్చితివె
 యీచెంత వసియింపు - మీవ ”ని యనుప

3180

నాదేవితో రావ - గానురు మఱఁద
 లాదరంబునఁ గన్న - యర్థ మిట్లనియె
 “ తల్లి ! రావణుఁ గన్న - తల్లియు నతని
 వల్ల ప్రోవాశించు - వారుమంత్రులును
 సీతనిమ్మని బుద్ధి - చెప్పియు రాము
 చేత మున్ననిలో న - శించినయట్టి
 ఖరదూషణాదుల - కథలు నీమగఁడు
 శరణిఁ గట్టుటయు ని - చ్చటికిఁ జేరుటయు
 నుతగుణంబులు నమా - నువ చరిత్రములు
 నతనిచే రాక్షస - హానియా ననియుఁ
 జెప్పిన ధనలోభి - సెలవు సేయంగ
 నొప్పనిగతి మోహ - యుక్తుడై యతఁడు
 నిను రాఘవున కీయ - నేరక జగడ
 మునకుఁ బోయెదనని - మూర్ఛించినాఁడు
 రావణుఁడనిఁ జచ్చు - రాముఁడు గెలుచు
 దేవి ! నీమగనిఁ బొం - దెదవు సత్యముగ
 నేఁటి తేపటి వాసి - నీకు విచార
 మేఁటికి ? దనుజేంద్రు - డిట్లున్న యపుడు

3190

3200

—: రావణుఁడు శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకు వెడలుదు

నని యాలోచన సేయుట :—

నగరోత్తమ సింహ - నాదముల్ కపుల
 యగణిత వీరాట్ట - హాసార్భటులును
 నెలుఁగుల కిలకిలా - యిత విరావంబు
 జలజాప్త సుతసైన్య - శంఖారవంబు

భీషణనిస్సాణ - భేరి మృదంగ
 ఘోషణ విని రామ - కోదండజనిత
 శింజినీనిక్వాణ - జీమూతనినద 3210
 భంజిత దానవ - బలసంకులంబుఁ
 గాఁగ యాలంక ల - గ్గలకెక్కఁ గపులు
 మూఁగునంతట దశ - ముఖుఁడాగ్రహమున
 రాముని తెంపును - రణకుతూహలము
 సౌమిత్రి కోపంబు - శతపత్ర హితుని
 సుతుని ప్రతిష్ఠలు - శుకునిచే వినిన
 కతమునఁ బైవచ్చు - కార్యమూహించి
 యేమియుఁ దెలియక - యించుక సేవు
 తామానముననుండి - తనవారితోడఁ
 దొరగ పై నము సేయు - దును రఘువీరుఁ 3220
 బారిగొందుఁ గలనికి - ప్పుడె పోవువాఁడ
 ననిన రావణు దుర - హంకారమునకు
 వనజాక్షి ! యామూల్య - వంతొందు వలికె

—: మూల్యవంతొందు రావణునికి యుద్ధము వలదని శ్రీరామునికి

సీతనిమ్మని హితముచెప్పుట :—

' నీతిసంపన్నుఁడు - నిజబుద్ధిశాలి
 యై తగురాజు రా - జ్యము చాలఁజేయు
 సమయంబు చూచుక - శత్రులఁగెలుచు
 సుమతికిఁ గీర్తివ - చ్చును గెల్పుఁగలదు
 సరివారితోడ దు - ష్టియుతోడ సంధి
 పరగును నండింపఁ - బడు హీనసత్తు
 కావున రామునిఁ - గలనిలో నోర్వ 3230

నేవిధంబునవచ్చు - నిట్టి చైదములు
 మనుజుని యెడగంటి - మావారి నొకఁడు
 దునుమునే యొకతూపుఁ - దొడిగి యెందైన
 నారాముఁ డట్లుండె - యగచరుండొకఁడు
 చేరి యీలంకఁ గా - ల్చినఁ గానవై తె
 మన విభీషణుఁ డన్న - మాటలు చెవినిఁ
 జొనుపకఁ జేటురాఁ - జూచెదవీవు
 వలదు సీతను రఘు - వరునకు నిచ్చి
 చలము చాలింపు శా - ర్జవ బుద్ధివగుము
 దేవతల్ బుషులు దై - తేయుని తోడ
 రావణు ధునుము నీ - రఘు వీరుఁడనుచు
 జయముఁగోరెడ రంబు - జభవుండు తొలుత
 నియమింపఁడే ధర్మ - నియతి వేల్పులకు,
 పాపంబునకుఁ బాలు - పఱపఁడే మనల
 భూపుత్రికై చెడు - బుద్ధిఁ బూనుదురె ?
 పాపంబులెందుఁ జూ - పట్టక పుణ్య
 మేపట్టునను మీఱఁ - గృతయుగంబయ్యె
 కలుషంబులేకాని - కల్యాణకర్మ
 ములు లేమియా యుగం - బున కది గుఱుతు
 ధర్మముల్ చెఱిచి య - ధర్మంబులైన
 కర్మంబు లెప్పుడుఁ - గావించుకతన
 నీకు హానియు రాము - నికి గెల్పు ననుచు
 వాకొంటి మిదిదేవ - వాక్య సమ్మతము.
 అమరులు ధర్మస - హాయులు మనకు
 సమకూడ నేరదు - సమరజయంబు

3240

3250

నీచేత బాధలొం - దిన బ్రహ్మబుక్షులు
 చూచితే యాగమ - స్తోమముల్ చదివి
 యాగాదు లొనరించు - నందుచే జయము
 సాగనీయక దైత్య - జాతిఁ ద్రోలెదరు
 దేవదానవులచేఁ - దెగకుండ నజుని
 చే వరమీవు గాం - చితిగాక తొలుత
 నరులచే భయద వా - నరులచే నీవు

3260

పొరిబోవకుండఁగఁ - బూట యెవ్వారు ?
 అట్టివారలె వచ్చి - యదె కోటకుట్టి
 ముట్టడి చేసిరి - ముత్తికగాఁగ
 బహుశంబులైన యు - త్పాతముల్ లంక
 నహరహంబును గల్గె - నది పుల్లుగాదె
 కటు గర్జితముల ర - క్తింబులు గురిసె
 నిటుచూడ మేఘంబు - లేనుఁగుల్ హరులుఁ
 దొరిగించెఁ గన్నీరు - తునిసె తెక్కెములు
 తిరిగె గోమాయు లం - తి పురంబులందు
 గంతులతో కాశి - కా విగ్రహములు

3270

రంతులు చేసి పు - రప్రఘాణముల
 ముట్టె పూజాద్రవ్య - ములు శునకములు
 పుట్టు నావులకు ని - ప్పడు గర్దభములు
 నెలుకలు పిల్లులు - నెలుగులు బాము
 లలముకున్నవి మాస - వాళి దైత్యులును
 జతగూడియున్నారు - శమనుఁడింటింట
 నతిభయంకర వివృ - తాననుఁడగుచు
 దండంబుతో బోడి - తలతోడ మెలఁగు

చుండఁ జూచెదరు దై - త్యులు రాత్రులందు

విపరీత రుతిఁ బక్షి - వితతి వాపోయె

3280

నివుడిందుచే లంక - యేమి కాఁగలనొ ?

లంకేశ ! దనుజ కు - లంబు మాంసములు

కంకగృధ్రాదులు - కబళింపఁ గలవు

హితము చెప్పెద నీత - నిమ్ము రాఘవుఁడు

శతపత్ర నేత్రుండు - సందియంబేల ?

ఇట్టి మచ్చరమేల ? - యెందైన నరుఁడు

గట్టునే సేతువు - గా వార్ధిమీఁద ?

సంధికార్యమె మేలు - జానకినిచ్చి

సంధింపు మాసత్య - సంధు నటంచు

నూరకయున్న మృ - త్యు ప్రేరణమున

3290

నారావణుఁడు దుర్మ - దాంధుఁడై బిట్టు

నట్టహాసము చేసి - నూమాల్వవంతుఁ

—: రావణుఁడు మాల్యవంతుని మాటలు పెడచెవినిఁ

బెట్టుట :—

దిట్టుచు “ నీకు బు - ద్ధికి నేమివోదు

హితవరివలె నుండి - నీవు శాత్రవుల

మతసువలంబించి - మాటలాడెదవు.

ఒకకోఁతి మఱుఁగున - నొదిగి యిల్లాలి

నొకఁడెత్తికొని పోవ - నుటకుండలేక

యది నిమిత్తముగఁ బ్రా -ణాశ వోవిడిచి

కదిసి పైఁబడి చావఁ - గా వచ్చినట్టి

రాముని భట్టు మే - రను సన్నుతించి

3300

యేమి లాభంబు నీ - వెందు చెందెదవు ?

ఎల్ల లోకములేలి - యింద్రుని పురము

కొల్లవట్టించి ది - క్కుల ప్రతాపంబు

నిండించి దివిజల - నిలుకడల్ చెఱిచి

పుండరీక భవాండ - మున నొక్కఁడైన

నెదిరింపలేని న - న్నిటుల దూషింప

నిదియేల పరిధాన - మిచ్చికోవారు ?

బందుకట్టిరొ నెన్ను - పౌరుషాధికుని

యందుఁ జూపోపక - యన్యులిట్లాడ

బోధించిరో నీకు - బుద్ధి చెల్లించి

3310

తాధాత మదిముది - దప్పి పల్కితివో ?

నేనంచు నెఱుఁగి వో - నీకు నజ్ఞాన

మూనెనొ సీత నీ - కొక్కరిచేతఁ

బ్రయము చెప్పించెనో ? - పిఱికితనంబు

బయసి మాలింప నీ - పగిది నాడెదవో ?

ఎఱులైన నేమి నే - నీజాల సీత

నిటువంటి మాటల - కే బెదురుదునె ?

కమలంబు బాసిన - కమల గాకొక్క

రమణియె రాముని - రాణివాసంబు

చంపుదు వానర - సహితు సుగ్రీవుఁ

3320

జంపుదు లక్ష్మణ - సహితు రాఘవునిఁ

జచ్చిన నొకనిక - శరణంబు మఱుఁగుఁ

జొచ్చునె రావణ - సుగుఁ డేటిమాట

తాతపుగావునఁ - దాళితి జలధి

సేతువు గట్టెను - శ్రీరాముఁ డనుచు
 నింతమాత్రనె భయ - మేఁటికి మాల్వ
 వంత ! నీకనిన రా - వణుని మాటలకు
 నేమియు ననక తా - నింటికిఁ బొయె
 నామాల్వవంతుఁడ - నంతరంబునను
 తనప్రధానులు దాను - దశకంధరుండు

3330

—: రావణుఁడు లంకరక్షణకై నాల్గుదిక్కుల రక్షకుల

నియోగించుట :—

ఔనఁటి యాలోచనల్ - చేసి పురంబు
 జతనంబుఁ గావింప - సకలప్రయత్న
 చతురుఁడై తత్పురి - సాలంబుఁ జుట్టఁ
 దూర్చువాకిట ప్రహ - స్తుని దక్షిణంపు
 తార్చు దిన్నెలమలె - తామహఃపార్శ్వ
 నేచి యీపడమర - నింద్ర జిద్దనుజుఁ
 జూచి యుత్తరమున - శుకనారణులను
 కట్టడఁ జేసి యె - క్కడనె తానుండు
 నట్టి యేర్పాటుతో - నప్పురి నడుమ
 రూఢప్రతాపు వి - రూపాక్షు నలఘు
 గాఢ బలాశ్వునిఁ - గట్టడఁ జేసి
 యేల శంకయటంచు - కృతకృత్యుఁడై నఁ
 బోరికిఁ దానంతి - పురమున కేఁగి
 కాలచోదితుఁ డౌట - గానడ సౌఖ్య
 బోలుఁడై కామిను - లు గొలువ నుండె.

3340

—: శ్రీరాముఁడు లంక నెట్లు సాధించుటయను విషయముఁ
 గూర్చి యాలోచన సేయుట :—

ఆవేశ రఘువీరుఁ - డర్కనందనుఁడు
 పావని పనసజాం - బవదాంగదులును
 నలనీలకుముద మైం - దద్వివిదులును
 కలవారలెల్ల నే - కముగాఁగఁ గూడి

“ వచ్చితి మొకరీతి - వననిధిఁ దాఁటి
 యిచ్చటికిఁ లంక - యింద్రాదులకును
 దేటి చూడఁగరాదు - దీని సాధింప
 నేరు పెట్టిదియకొ - నెమకంగవలయు ”

3350

ననుమాట లాలించి - యసురనాయకుని
 యనుజన్ముఁడుచిత వా - క్యముల నిట్లనియె.

—: విభీషణుఁడు రావణుఁడు చేసిన ప్రయత్నమును
 వివరించుట :—

“ శరభుఁడు ప్రముఖుఁడు - సంపాతియనలుఁ
 డురు శక్తులప్రధాను - లూహింపఁదనకు
 నలువురు పక్షులై - నభములకెగసి
 చులకఁగా నాలంకఁజొచ్చి - రావణుని
 తెఱఁగెల్లఁగని వచ్చి - తెలిపిరిగానఁ
 బరికించి వినుఁడేఱు - పడ వివరింతు
 పూర్వసాలద్వార - మున ప్రహస్తుండు
 దుర్వారబలముల - తోనున్నవాఁడు
 దక్షిణంబున మహో - దిర మహాపాఠ్శ్వు
 లక్షిణబలశాలు - లై యున్నవార

3360

లద్వందుఁ డింద్రజి - త్తనువాఁడు పశ్చి
 మద్వారమున ధైర్య - మహిమ నున్నాఁడు
 శతకోట్ల సంఖ్యరా - క్షనులతోడైత్య
 పతి యుత్తరద్వార - భవనంబు నందు
 నున్నాఁడు బహుళసై - న్యోపేతుఁడధికుఁ
 డన్నిట నలవిరూ - పాక్షుఁడన్వాఁడు
 సాలమధ్యప్రదే - శమున నున్నాఁడు
 చాలు నెంతటికై న - జానకీరమణ !
 రథగజ తురగ వీ - రభటాళి చాల
 పృథుశక్తి శతకోటి - బృందసంఖ్యలను
 జతచేసుకొని తారు - సమరసన్నాహ
 చతురులై మిగులనె - చ్చరికనున్నాడు
 అనివింటి వీరిచే - ననుచు మంత్రులను
 జనకజప్రాణేశు - నన్నిధినుంచి
 దేవ ! కుబేరు సా - ధింపఁగఁ దొల్లి
 తావణాసురుఁడు శౌ - ర్య సహితులై న
 యరువది లక్షు - యసురులతోడఁ
 బరిభవించెఁ గుబేరు - బవరంబులోన
 నటుగావున సురాసు - రాసాధ్యుఁడతఁడు
 నిటలాక్షుఁడైన వా - ని జయింపలేఁడు
 గెలువ రాదనలేదు - కీర్తింపలేదు
 కలతెఱఁగిదియైనఁ - గానిండు మీరు
 రావణానితో బగ - త్ప్రియిశరం బొకటఁ

3370

3380

గావలసినఁ ద్రుంపఁ - గలకార్య నిధివి
 యీలంక సాధించు - తెంతమీ"కనిన
 నాలించి రఘువీరుఁ - డతనితోఁ బలికె

3390

—: శ్రీరాముఁడు రావణుని ప్రయత్నములకు మాఱుప్రయత్నములు సేసి సేనానాయకులను నియోగించుట :—

“తూరుపు దేస ప్రహ - స్తునిమీఁద నీలుఁ
 డాఁకాఢ బలుఁడుండి - యని సేయఁగలఁడు
 తడయక దక్షిణ - ద్వారయోధులను
 గడతేర్చుఁగాక యం - గదకుమారుండు
 చివ్వుకు నయ్యింద్ర - జిత్తుని కోపు
 నవ్వాముజుఁడు పశ్చి - మాశఁ దానుండి
 కమలజ వరదాన - గర్వసమేతు
 నమర భయంకరు - నఖిలలోకై క
 కంటకు నాదశ - కంతునిచేతి

3400

వింటఁ బుట్టు నమోఘు - విశిఖానలమున
 దహియించువాఁడ నా - తమ్ముఁడు కెలన
 సహచరుఁడై యుండ - సమరరంగమున
 నీయుత్తరపు దిశ - యేనుండ దనుజ
 నాయకు దునుము స - న్నాహంబుతోడ
 వనజాప్త సుతజాంబ - వద్విభీషణులు
 మొనఁజేరి నడుచక్కి - మూఁకఁ ద్రుంపుదురు
 వానరు లంబలు - వానరత్వముల
 చేనుండి సమరంబు - సేతురుగాక
 మనుజ మూర్తులతోడ - మూర్కొనవలవ

3410

దనిలోన నిదియె నా - యాజ్ఞాపనంబు
 నీవు నీమంత్రులు - నేను లక్ష్మణుఁడు
 నేవేళ నరులమై - యిత్తమాహవము ”
 అనిపల్కి తాను వే - లాచలంబునకు
 జనకజా విభుఁడు ల - క్ష్మణ సహితముగ
 మొనసేయు లంకాభి - ముఖముగా నడిచి
 దనుజనాయకుని సో - దరున కిట్లనియె

—: శ్రీరాముఁడు వానరసేనలతో సువేలాచలముపై
 విడియుట :—

“ నేటికి నగముపై - నిలిచి యీలంక
 ణోడలు వాకిల్లు - కొత్తలంబులును
 వేడుకఁ గనుఁగొంచు - విడిసి యుండుదుము 3420
 వీడు బట్టులడించి - వీరవానరుల
 రావణుమీఁది యా - గ్రహమెల్లఁ దీర్తు
 నీవు మెచ్చఁగ తేపె - నిశితాస్త్రములను !”
 అనియొక్క సమభూమి - సన్నదమ్ములును
 దనుజవానర విభుల్ - తగురీతి నుండఁ
 బెడబొబ్బలిడుచుఁ గు - ప్పించుఁగవులు
 విడిసి రెల్లెడల సు - వేలాచలమున
 నినుండ స్తగిరిఁ జేరె - నిరులల్లు కొనియె
 వనజారి యుదయించె - వచ్చె వెన్నెలలు
 మునిఁగెఁ దామెర కల్వ - మురిపెంబుఁ జూపె ! 3430
 చనియె జోడెడవాసి - చక్రవాకములు
 బాణబాణాసన - పాణియై యుభయ

తూణీర యుగళుడై - తోడనే వచ్చి
 యన్న చెంగట సుమి - త్రాత్యజుడుండె
 నన్నెలవున నుండె - యర్కనందనుడు
 దనుజ వాయుజులు చెం - తనె యుండి రట్టి
 మనువంశమణి విన - మర్కటోత్తములు
 కిలకిలారావ సం - క్షీర్ణాటహాస
 కలకలంబుల లంకి - కలగుండు వడియె!

అగచరోత్తములచే - యనుమతుల్ గాంచి
 నగములు తరువులు - న్నతభుజాగ్రముల
 ధరియించి వానరో - త్తములు లగ్గలకుఁ
 బరిగొని లంకపైఁ - బరువులెత్తంగ
 నల త్రికూటాద్రి మ - ధ్యప్రదేశమున
 నలరొంది శతయోజ - నాయుతం బగుచుఁ
 బది యోజనంబుల - పఱపుతోఁ జాల
 కుదురైన సౌవర్ణ - కూటంబు మీఁద
 విలసిల్లి ణోటభా - వించి యన్నడుమ
 బలువైన వేయిగం - బములచే నమరు

3440

దానవవిభుని సౌ - ధముఁజూచి దనుజ
 సైనిక బిరుదధ్వ - జంబులు గాంచి
 పూచికాచి ఫలించి - పొదలి మిన్నంది
 యాచుట్టు నున్నవ - నాళి వీక్షించి
 శ్రురము సింగార మ - బ్బరపాటు వెనుప
 ధరణిజా రమణుడు - తలఁసుత్తిచూచి

3450

—: శ్రీరాముఁడు లంకాపుర సౌధమున
రావణునిఁ జూచుట :—

యామేడ మీఁదట - నాటవకక్ష్య
నామటిపొడవౌమ - హాద్వారమునకు
ముయ్యూడు వేలుపు - ముద్దుబగుమ్మ
లొయ్యారములఁ జెంత - నుడిగముల్ సలుపఁ

దలమీఁదఁ బొరిజా - తపు విరిదండ

3460

వలపులమేడకు - వాసనఁగట్టఁ

బూసిన కుంకుమ - పూఁతనీలాచ

లాసక్త సంధ్యారు - ణాభ్రంబు నెనయఁ

బైనున్న బంగరు - పటము క్రొమ్మెఱుఁగు

లాసభోమహిభాగ - మల్లకొనంగ

మణిమయఛత్రచా - మరకేతనములు

గణనకెక్కుడుఁగ రా - క్షుసభామలందఁ

జంద్రహాసప్రభా - చకచకల్ వదన

చంద్రహాసప్రభా - సమితిలో నెనయ

వీణాదిసంగీత - విద్యలనసుర

3470

గాణెలు మదిమెచ్చఁ - గా వినుపింపఁ

గొలుపున్న దాసవ - కులపతిఁ జూచి

తలయూచి మెచ్చి నీ - తానాయకుండు

కనుతెప్ప వేయక - కపులును దానుఁ

గనుచుండ రాఘవా - గ్రణి చిత్తమెఱిఁగి

ఆగ్రహదగ్గ చి - త్తాబ్జుడై యెగసి

—: సుగ్రీవుఁడు రావణునియొద్దకేఁగి శ్రీరాముని దూతగా
వచ్చితిననిచెప్పి రావణుని కిరీటముఁ దన్నుట :—

సుగ్రీవుఁడ సహాయ - శూరత మెఱయ
నాగోపురము మీఁది - కలవోకదాఁటి
రాగాంధుఁడైనట్టి - రావణుఁ జూచి
చులకనఁగాఁగఁ జూ - చుచు వానితోడఁ 3480
గొలుపువారలు వినఁ - గోపించి పలికె
సకలలోకములకు - స్వామియకా రాము
నకుఁ జెలికాఁడ వా - నరలోక పతినిఁ
దపనసూనుఁడను నీ - తానిమి త్తముగ
నిపుడె నిన్నాళ్లు నీ - యింతువాఁడగుచు
నను నంపె నతనికి - నమ్మికబంటుఁ
గనుము నిన్నిపుడె - కడతేర్తు ననుచు
డాసి యాదల కిరీ - టముఁ దీసి నేల
వ్రేసిపట్టఁగ నేర్పు - వెదకుచుఁ బదరు
వానరనాయకు - వదనంబుఁ జూచి 3490

దానవకుల పాక - దమనుఁ డిట్లనియె

—: రావణసుగ్రీవుల పోరాటము :—

“ ఓరోరి ! వనచర ! - యోడక యిలకుఁ
జేరి నా మకుటంబు - క్షీతిఁ బడవైచి
పోయిన నేనేల - పోనిత్తు నిన్ను
మాయొంతునని కొట్టి - మహిఁ బడఁద్రోయఁ
గుదికిలఁ బడిలేచి - కుపితుఁడై వామ
పదమున దానవ - పతిఁ దన్నుటయును

నల్లగా సింహాసన - నముమీఁదనుండి
 డొల్లి తాఁబడ్డపా - టుఁ గనంగలేక 8500
 గ్రక్కున లేచి తాఁ - గడకాలు వట్టి
 మొక్కశంబున దీసి - మురియవై చుటయుఁ
 బుట్టు చెండును బోలి - పుటముబ్బి యెగసి
 కొట్టి నెత్తురులు గ్ర - క్కుచు మహిఁ బడగ
 నాపాటుఁబడి దాన - వాగ్రణియుగ్ర
 కోపుఁడై మార్తాండు - కొడుకుఁ బోనీక
 పెడచేత శ్రేణున - పిడమివై మఱలఁ
 బడియు వానికిని లోఁ - బడక పయ్యాడి
 లాఁగించి ఘడవై వ - లంకేశుఁడంత
 వేగిరంబున కపి - వీరునిఁ బట్టి
 మోచేతఁ బొడిచిన - ములుగుచు లేవఁ 8510
 జూచుచో మరల ర - ఊో నాయకుండు
 పైఁబడి యదిమిన - భానునందనుఁడు
 లోఁబడ కెదనుఝ - ల్లన నెత్తురొలుకఁ
 బిడుగుతో సరియైన - పిడికిటఁ గొట్టి
 పొడిచిన తాఁదేలి - పోక రావణుఁడు
 చొరవకుఁ జొచ్చి వి - జ్జోడు గానీక
 పిటిఁదికిఁ ద్రోయుచుఁ - శౌనఁగ భానుజుఁడు
 మెడసందు వేసుక - మిడుగుడు వడఁగ
 విడిపించుకొననీక - విక్రమించుటయుఁ
 జెయిఁద్రెంచి వానర - శ్రేష్ఠునిఁ బట్టి 8520
 పయికొనుటయు దైత్య - పతియును దాను
 గండభేరుండయు - మురీతి భయద

శుండాలములమేర - చుట్టును బెనఁగి
 మేపాశఁ బిల్లులు - మిగుల గోరాదు
 వైపున ధరణీపై - వ్రాలి లేచుచును
 గరములు కరములు - కాళ్లును గాళ్లు
 శిరమును శిరము నం - చితలీలఁ బెనచి
 సరిగాఁగ వ్రాలుచు - సరిగాఁగ మింట
 దిరుగుచు సరిగాఁగ - ద్రెళ్లి లేచుచును
 ద్రోచి పోరాక నె - త్తురులు పైనిండ
 పూఁచిన కింశుక - భూజంబులనఁగ
 నిరువురు సరివోరి - యిలమీఁద వ్రాలి
 యరగడనేపు మూ - ర్భాయత్తులగుచు
 నుండి యంతటఁ దెల్వి - నొంది రావణుఁడు
 మెండ్లాడ్డి యితని నే - మిటఁ గెల్వరాదు
 మాయ కయ్యముఁ జేసి - మాయింతు నని యు
 పాయంబుఁ జింతించు - భావంబెఱింగి

3530

—: సుగ్రీవుఁడు, రావణుఁడు మాయోపాయముచే జయించు

నని యెఱిఁగి రాముని వద్దకు వచ్చుట :—

యెగిరి పైవ్రాలునో - యితఁడంచు భీతి
 మొగమెత్తి చూడంగ - మోసంబుఁ జేసి
 పోయెఁ బోయె ననంగఁ - బుడమికి డిగ్గి
 చేయిదోయి మొగిడ్చి - చెంతకుఁ జేర
 శ్రీరాముఁ డతని మె - చ్చి కవుంగలించె !
 వీరవానరకోటి - వినుతించె నపుడు !

3540

చెంతఁ జేరఁగఁ దీసి - శ్రీరాముఁ డిధిక
సంతోషమున కపి - స్వామి కిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో తానొక్కఁడే రావణునిపైకిఁ
బోఁగూడదని హితోపదేశము చేయుట :—

“ ఓయి ! సుగ్రీవ మా - కొకమాట యెఱుక

నేయక నేపని - నేయఁ బోవుదురె ?

కొంచఁగాఁడవొ ? కపి - కోటుల నిట్లు

వంచించు నీవు రా - వణుఁ జెనకుదురె ?

3550

అతఁడు త్రిలోక భ - యంకరుఁ డమర

శతములఁ గెల్చిన - నాహసాధిపుఁడు

మనమందఱముఁ గూడి - మార్కొన్న నతని

నని గెల్తుమని నిశ్చ - యములేనిచోట

పోవచ్చునే ప్రాణ - ములులేని బొంది

కై వడి నుంటి మొ - క్కని నిన్నుఁబాసి

నీకు నచ్చట నొక్క - నెగులయ్యెనేని

మాకేల యిఁసీత ? - మఱి యున్నవే ?

ఎందుకు లక్ష్మణుఁ - డెందుకు భరతుఁ

డెందుకు శత్రుఘ్నుఁ - డెందు కయోధ్య ?

3560

అటులైన నానిశ్చ - యము వినుమాత్మ

దిటముగా నెంచిన - తెఱఁగుఁ బల్కెదను

రావణు పుత్రపౌ - త్రకశత్ర యుతము

గావధియించి లం - కా పట్టణంబు

నీవిభీషణునకు - నిచ్చి జానకిని

మావారితోఁ గూర్చి - మన్ననతోడ

భరతు నయోధ్యకుఁ - బట్టంబుఁ గట్టి
 శరచాపములు బొక్కి - సములోనవైచి
 ప్రాయోపవేశన - పరుఁడనై యచటఁ
 గాయంబు విడనాడఁ - గడకట్టినాఁడ !

3570

చేరితి వేమెల్ల - సేయు పుణ్యమునఁ
 బోరాడ నీవొంటిఁ - బోఁదగునయ్య ?”

అనుడు గద్గదకంఠుఁ - డగుచు బాష్పములు
 జనుక శ్రీరాముఁ జూ - చి కపీంద్రుఁడనియె.

“ సదయాత్మ ! రాణివా - సద్రోహిఁ బంక్తి
 వదను నేఁ బాపప్ర - వర్తుని నధము
 నెదురెదురునఁ జూచి - యేక్రియ నోర్తుఁ ?

గదిసి చంపఁగ శక్తి - కలిగిన యేను

వానికి లోనగు - వాఁడనే యిట్టు

లానతిత్తురె మీర” - లని విన్నవించుఁ

3580

గపినాథు మాట లా - కర్ణించి రాముఁ

డపుడు సౌమిత్రిఁ గ - టాక్షించి పలికె.

—: శ్రీరాముఁడు లంకపైకి యుద్ధమునకుఁ బోవుట

కుపక్రమించుట :—

“ కావించితిమి సేన - గారుడవ్యూహ

మేవేళ లంకపై - నిలయెల్ల నిండి

యాక్రమించితి మీవ - నాంతముల్ మనము

విక్రమించుటకిది - వేళ యెట్లనినఁ

గపులు రాక్షసులు నం - గ్రామరంగమున

నిపుడు గూలుదురన్న - యెన్నిక వొడమె

చదలెల్ల నిండె ప్ర - చండవాయువులు
 కదలెడు కొండలు - కంపించె ధరణి 3590
 భానుమండల రక్త - పరివేషజనిత
 మై నిండె కాలాన - లార్చిర్ణణంబు
 మృగములెల్లడ విప - రీతస్వరముల
 గగనంబుఁ జూచుచు - గడల వాచఱచె
 మనుజాశనుల మాడ్కి - మబ్బులు మింటఁ
 బెనుధారలుగ రక్త - బృందంబుఁ గురిసె
 తారకాతేజముల్ - తఱిగెను సంధ్య
 గారాని దుచి నోఁచ - కప్పెఁగావిరులు
 కంటివే నేఁడెంత - కయ్యమందెడినొ !
 వింటి వేడుకఁ దీర్ప - వేళ చేకూడె 3600
 నయినట్టులయ్యె ర - మ్మొని సువేలాద్రి

—: వానర సైన్యములు లంకయందు దిగుట - వానర సేనా
 నాయకులు నాలుగు దిక్కులను తమస్థానములలో

సెలవుకొనుట :—

పయినుండి వానర - ప్రముఖులతోడ
 నవనికి డిగి లంక - కభిముఖుఁ డగుచు
 రవివంశమణియైన - రాముఁడు నడువ
 సెలవంది వెంటనే - సింహనాదములు
 కిలకిలార్భటులు ది - గ్వీధుల నిండ
 జలజాప్తసుత వాయు - జ సుషేణతార
 నలనీలకుముదమైం - దద్వివిదాది

వనచరుల్ తమతమ - వారలతోడ

దనుజులు వీటిపై - దాడివెట్టినను

8610

వరుణపాలితమైన - వారిధి యనఁగ

సురవైరి విభుని తే - జోవై భవమున

సున్న లంకాపురి - యుత్తరద్వార

మన్నదమ్ములు చేరి - యన్యు లిచ్చోట

నిలిచిరా రావణు - ని యజేయమైన

బలముచే సేకరిం - పఁగ తేరటంచు

నెక్కువెట్టిన విండ్లు - నేర్చిన గరుడి

తెక్కతూపులు నమ - ర్చిన విషంగములు

సవరించి యింతయు - జతనమై కోట

సవరణల్ గనుచు న - చ్చట వసియింపఁ

8620

దూరువు గవని హ - త్తుకొని నీలుండు

వీరుడై మైందద్వి - విదులతోఁ గూడి

దక్షిణంబున నంగ - దకుమారకుండు

లక్షకోటుల కోతు - లను గూడి యుండ

దర్పించి పశ్చిమ - ద్వారంబునందు

నార్పులచేత బ్ర - హ్మాండంబు వగుల

హనుమంతుఁడు వసింప - నర్క నందనుఁడు

పనసగవాక్షజాం - బవ దాదులైన

దొరలతోడున చక్కి - దూటుముగఁ దగుదు

పరివారమును దాను - బలుసుక యుండె.

8630

రామానుమతి సుని - త్రాకుమోగకుఁడు

చేమోడ్చి కడల ని - ల్చిన మహాకపులు

వాకిట వాకిట - వసియించు దొరల

జోకగా బహుకపి - స్తోమంబు నేర్చి
 పదియు నిర్విదియు నేఁ - బదియొకనూలు
 పదినూలు లక్షని - ర్వదివేలుగోటి
 గజముల సత్తువఁ - గలవారి దిశల
 గజముల లావునుఁ - గలవారి నునిచి
 నాఱుకోటులు కపీం - ద్రావళి నట్టి
 వారల రవిజు క్రే - వలనుండఁ జేసి
 యెచ్చరించిన కవు - లెలగోలు జగడ
 మిచ్చిన దానవు - లెదిరింపలేక
 చీకాకుగా విట్టి - చెడిపారి గోట
 వాకిళ్లు వేనుక - వడఁకుచు నుండ
 నప్పుడు రఘువీరుఁ - డవనీశనీతిఁ
 దప్పరాదని వాలి - తనయునిఁ బిలిచి

3640

—: శ్రీరాముఁ డంగదుని రావణునియొద్దకు
 రాయబారిగాఁ బంపుట :—

“ రమ్ము తారాకుమా - రక ! నిర్భయమునఁ
 బొమ్ము లంకకు నీవు - పోయి రావణుని
 యెదురుకట్టున నిల్చి - యేమన్నయట్ల
 వదలక యతనితో - వాకొను మచట

3650

వారిజగర్భుని - వరములఁ గ్రొవ్వి
 యీరేడు జగముల - నెదురెందు లేక
 మునులపై దిపిజన - మూహంబు మీఁదఁ
 గినిసి ధారుణి కెల్లఁ - నెఱచరించి
 యందందుఁ గట్టుకొ - న్నట్టి పాపములు

పొందంగ దరివచ్చె - పొమ్ము నీకనుము
 ఏ బలంబున సీత - నెత్తుకవచ్చి
 తాబలంబున నిల్చి - యని సేయుమనుము
 జనకజ్జకై మేను - సగముగా నవిసి
 వనులనాపక నొంది - వచ్చిన యేను
 మననిత్తునే ? నిన్ను - మాగటభాను
 తనయుని రీతి ను - త్తరపు వాకిటను
 నిలిచితి కలనిలో - నినుఁ బుణ్యలోక
 ములకు నొక్కనిమేష - మునఁ బంపఁ దలఁచి
 యెగసి తెక్కలుదాల్చి - యినమండలంబు
 తెగి చొరఁ బారిన - తెగటార్తు ననుము.
 పుడమి యరాక్షసం - బుగఁజేయ శరముఁ
 దొడుగక మునుపె చే - తులు మొగిడించి
 వై దేహిఁ దోకొని - వచ్చితవేని
 నీదు స్రాణంబులు - నిలుచు నప్పటికి
 నంతియె కాని లం - కాధిపత్యంబుఁ
 జింతఁ జేసిన నిన్నుఁ - జేర దెన్నటికి !
 సైఁదోడు మీ విభీ - షణుఁ డున్నవాఁడు
 నీదు రాజ్యంబు వా - నికిఁ జేరెననుము
 పాపాత్ముఁడవని యె - ప్పటికేల యేలు
 నీ లుణ్యఫలమెల్ల - నీఁగెఁ దిమ్మనుము
 పోయి రమ్మన రయం - బు మింటికెగసి
 ఊయగా రావణా - స్థాని నీ నిలిచి
 జ్వలియించు వహ్నియో - జన మంత్రులెల్లఁ
 గొలువ సింహాసనా - గోమేధికాగ్ర

3660

3670

3680

ఫలకంబుపైనున్న - పంక్తికంధరునిఁ
జలకగాఁగని వాలి - నూనుఁ డిట్లనియె.

—: అంగదరాయబారము :—

“ ఓకోరి ! రావణ ! - యుత్తుంగభంగ
ఘోరనక్రవ్రాత - ఘూర్ణితాంబోధిఁ
గట్టించు కోసల - కన్యకాసుతుని
పట్టంపు బరట నా - పలుకాదరింపు
మంగడుఁడనువాఁడ - సగచరవంశ
పుంగవుఁడగువాలి - పుత్రుఁడ నిటకుఁ
బనిచె నాస్వామి కో - పము మాని నీవు
జనకజ శ్రీరామ - చంద్రున కిచ్చి
మనుము నాబుద్ధిచే - మారాడితేని
వనజగర్భుఁ డొసంగు - వరములకేమి
యవియెల్ల నడ్డమే - యసమాన విలయ
పవమానసఖశిఖా - పటలప్రతాప
రామదివ్యాస్త్రు ప - రంపరాసార
సామగ్రికేల మో - సము నొంద నీకుఁ ?
జేరవచ్చునె యెది - ర్చి నిమేషమైన ?
పారిపో నిచ్చునో - బవరంబులోన ?
నరికట్టఁ దరమానొ - యజహారాదులకు ?
మఱుఁగుఁ జొచ్చెద నన - మఱివేఱె కలదొ ? 8690
వలవదీయసమాన - నైరంబు కులము
నిలువుకొమ్మేల మే - నికి నెగ్గుఁ దలఁప ?
నీపట్టణముకు నై - నిలిపి నాస్వామిఁ

3690

8700

జేపట్టి శరణు జొ - చ్చిన విభీషణుని !
 నిచ్చెదవే సీత - నీనంటివేని
 యిచ్చోట నినుఁజూచి - యేనేల పోదు ?
 తగునట్టియాజ్ఞ యిం - దఱితోడ నిన్నుఁ
 బగఁదీఱఁ జంపి కో - పముఁ దేర్చిగాక !
 అనినఁ గోపించి ద - శౌననుఁడాత్మ

—: అంగదుని శిక్షించుటకు రావణుఁడు నలువురు

రాక్షసులు నంపుట :—

గినిసి నల్వర కాల - కంకరోపముల
 రక్కసులను బిల్చి - “ గ్రక్కున వీని
 నుక్కణఁగింపుఁడు - యూరెల్ల ద్రిప్పి
 కట్టి కొట్టుఁడటన్న - గదిసి నల్వరనుఁ

3710

—: అంగదుఁడు వారలను జంపుటయేగాక రావణప్రాసాద

శిఖరమును భగ్నుమునేయుట :—

బట్టఁజేరినవారిఁ - బట్టిరాఁదిగిచి
 సంకసందులవై చి - సడలిపోనిక
 యుంకించి యూర్పుచు - నుప్పరంబెగసి
 చదలుపై నిలుచుండి - సందిల్లు వదల
 చదిసి రావణు సమ - త్నమున దానవులు
 నలువురు బడిరి ప్రా - ణంబులు విడిచి.
 బలవంతుఁడా వాలి - పట్టి గోపించి
 పదఘాతమున వాని - ప్రాసాదశిఖర
 మడలించి తాచిన - నది వజ్రహాతిని

3720

హిమశైలకూట మి - ట్టిల గూలునట్లు
 తుమురుగా రాలిన - దుర్వారుడగుచు
 నావాలి సుతుడేగ - నదియెల్లఁ జూచి
 రావణాసురుఁడు తీ - అని చింతతోడఁ
 దనచావు దశరథా - త్సజని జయంబు
 మనసులో నిజముగా - మతీయింపుచుండె.

—: అంగదుఁడు శ్రీ రామునివద్దకు వచ్చుట - సుషేణుఁడు
 వానరులను యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పుట :—

అంగదుఁడారాము - నడుగుల వ్రాలి
 మంగళాశీర్షతుల్ - మన్ననలంది 8730
 కపులచే పొగడికల్ - గని చెలరేగు
 నపుడు సుషేణుఁడా - హవదోహలమునఁ
 గోటచుట్టును చుట్టు - కొని పేర్చు వెరుగు
 మేటి వానరుల న - మ్మొయి నెచ్చరించి
 యెసవోయి లగ్గల - కెక్కిన దైత్యు
 లసముడింపక పట - హములు వ్రేయించి
 యెచ్చరిల్లెడు వారు - నెదిరించి యనికి
 వచ్చువారును పర - వశులైన వారు
 పరువెత్తు వారును - పంతంబులాడి
 హరివీరవరులచే - హతులైనవారు 8740
 నగుచుండ నీవార్త - లాలించి కినుక
 ముగమున వ్రేల రా - ముని వానరులను
 పురమెల్ల చుట్టుక - పోరాడు తెఱఁగుఁ
 బరికింపఁ దలఁచి యు - ప్పరిగపై నెక్కి

కవుల పెక్కువయు రా - ఘవుల యగ్గలిక
విపరీతములు తన - వీట గల్గుటయు
దశకంధరుఁడు చూచు - తరి గోటమీఁద
దశరథసూనుండు - దళముపై కొలిపి

“ అక్కట ! సీత యే - మయ్యెనో యట్టి
కక్కసంబున వీని - కావలిందగిలి

3750

యెటుల నున్నదియో మే - మిటు వచ్చుటెఱిఁగి
కిటుకులు వీఁడు మి - క్కిలి నేర్చునొక్కొక్కా !”
అని తలంపుచు నిట్టి - యాలోచనముల
పనియేమి యైనట్టి - పనిఁ బూనవలయు
నడువుఁ డన్నను కపి - నాయకులెల్లఁ

—: శ్రీరాముఁడు వానరసైన్యమును లంకపైఁ

గదనముసేయఁ బురికొల్పుట :—

బుడమి చలింప నా - ర్వులు నింగి ముట్ట
తరులును గిరులును - తాలిచి మిడుత
పరివోలి యగడిత - పరిపాటి బూడ్చి
కోటమీఁదికి నెక్కి - కొత్తశంబులిచి
పాటనం బొనరించి - పరిఘముల్ గూల్చి
పాకిళ్లు హత్తికా - వలి రాక్షసులను
బోకుండ జంపి త - ల్పులుఁ బొడిసేసి
గోపురంబులు గూల్చి - కోటలు దొబ్బి
యేవు చూపిన లంక - యిట్టట్టుగాఁగ

3760

కుముదుండు ప్రఘనుండు - కొటులసంఖ్య
 తమవారితోడ ప్రా - ద్వారంబుఁ జేరి
 ముత్తిక చేసిన - మున్నాడి పనసుఁ
 డొత్తరిగా కపి - వ్యూహంబుతోడ
 శతవలియును దాను - శౌర్యగర్వములు
 మితిమీఱఁగా లంక - మీఁదికి నడిచి

3770

దక్షిణద్వారంబు - తమరాక్రమింప
 నక్షిణబలశాలు - లరువదికొట్లు
 కపులలో పడమటఁ - గలసి సుషేణుఁ
 డపుడాక్రమించిన - యవనిజాప్రియుఁడు
 సౌమిత్రుఁడును విభీ - షణుఁడు సుగ్రీవుఁ
 డామున్ను ధూమ్రుఁడా - హవదక్షిణులగుచుఁ
 దమతమవారితోఁ - దమచుట్టుఁగాచి
 తమకించి యుత్తర - ద్వారంబు చేరఁ
 గదిసియుండిన గజ - గవయగవాక్షు
 లదరు లేకుండ సై - న్యముఁ బురికొల్పి
 యందందు మెలగంగ - సంతయుఁజూచి
 కొందలంబున దైత్య - కులవజ్రపాణి

3780

—: రావణుఁడు తనబలములనుకూడ యుద్ధమునకుఁ బురి
 కొల్పఁగా వానర రాక్షసులకు సుంకుల యుద్ధమగుట :—

సెలవిచ్చుటయు భీమ - సింహనాదములు
 విలసిల్లె భేదలు - వీధుల మొరయ
 సాతికొక్కరలతో - జలదముల్ వచ్చు

రీతి శంఖములు బూ - రించి దానవులు
 పురికొల్పి శరధియు - ప్పొంగిన లీల
 హరియోధులును రాక్ష - సావళి దాకి
 లంకలో మిన్ను నే - లయు నేకమైన
 పొంకంబుగా సరి - పోరుచు నాఁగి
 యిరువాగె కలెబడు - నెడ నేమి జెప్ప
 దుర మింగలపువాన - దొరగినట్లుండె !
 కోటకొమ్మలమీఁది - ఘోరనిశాట
 సాటోపదివ్య శ - స్త్రాస్త్ర ఘాతములఁ
 దనులతో గిరులతో - ధరణిపైద్రెళ్ళి
 హరులు మ్రగ్గిన జాడ - యచ్చరువయ్యె
 ఇలనుండి వాసరు - లేసిన వృక్ష
 ములుచేత కేతనం - బులు చామరములుఁ
 బొడిపొడిగాసాల - మున నాశువరలఁ
 బడదానవులు వడ్డ - పాటు చూచినను
 సరియె దేవాసుర - సమరంబు లట్లు
 సరిపోరు నెడ ఘోర - సమరరంగముల
 ర క్తమేదోమాంస - రాసుల కపులు
 న క్తంచరులు దేలి - నాలుగు దిశలఁ
 పోరాడ జతకయ్య - ములు సమకట్ట

8790

8800

—: ఇరువైపుల వానరరాక్షస నాయకులు ద్వంద్వ

యుద్ధముచేయుట :—

దారుణగతి నంగ - దకుమాకుతోడ
 నింద్రజిత్తుఁడు జేసె - నెంతయు సమర

మింద్రాదులకు భీతి - యెదలఁ బైకొనఁగ
సంపాతితోడ ప్ర - జంఘుండు శౌర్య
సంపదఁ బోర నం - జనకుమారకుని

3810

హనుమంతు నెదిరించి - యా జంబుమాలి
పెను కయ్యమొనరింప - పృథివి చలింపఁ
దొడరి మిత్రఘ్నుని - తో విభీషణుఁడు
బెడిదంబుగాఁ జేసె - భీమసంగరము

పోరాడె తెగి నీకుం - భునితోడ నీలుఁ
డారూఢబలుఁడా ప్ర - హస్తునితోడ

గినిసి మార్కొనియె ను - గ్రీవుండు దర్ప
మున నగ్ని కేతుని - ముందఱనాఁగి

యసమయుద్ధము విరూ - పాక్షుండు చేసె
నసముడింపక రాఘు - వాగ్రణి నెదిరి

3820

యడరించె దుర్ముఖుం - డమ్ములు నాల్గు
తోడిబడ రశ్మి కే - తుఁడు శక్తివై చె

కదిసి మిత్రఘ్నుండు - గదప్రయోగించె
పొదిలిన యజ్ఞకో - పుఁడు శితాస్త్రముల

దుర్వారుఁడగుచు మైం - దుని వజ్రముష్టి
గర్వించి యెదిరె రా - ఘవుని కట్టెదుర

నరికట్టె ద్వివిదు న - య్యశని ప్రభుండు
విరసించె నలునితో - వీరవ్రతుండు

తోడరె విద్యున్నాలి - తో సుషేణుండు
కడమపారెల్ల నో - క్కని కొక్కఁడు

3830

దాకొని ద్వంద్వయు - ధము సేయదిశలు
చీకాకుపడ సృష్టి - చీకట్లు గ్రమ్మె

మొదడు రొంపియు శస్త్రు - మీనముల్ పుడమి
 గుదికొన కేశంపు - గుంపు బల్నాచు
 చామర ఫేనముల్ - జతగూడఁ బాతె
 నామేర భయదర - క్తాంబు వాహినులు
 గదఁదిప్పివైచి యం - గదుని నొప్పింపఁ
 జెదరక యతఁడింద్ర - జిత్తునిమీఁద
 యొక్కసాలమువైచి - యుర్వణంగించె
 నక్కజంబగు వాని - హయరథాద్యములఁ
 గోపంబుతో ప్రజం - ఘుని శరత్రయిని
 బాపురె యనఁగ సం - పాతిపై వేయఁ
 గదిసి తోడనె యశ్వ - కర్ణభూజమునఁ
 జదియించెను ప్రజంఘు - సంపాతి గెలిచె
 ఆ జంబుమాలితా - హనుమంతు మీఁదఁ
 దేజంబుతోడ నె - త్తిన చక్రహతిని
 యురము నొప్పించిన - నొక కేల నతఁడు
 చఱచి వాని సరాక్ష - సంబుగా గూల్చె.
 తపనుండు నలునిమీఁ - ద నెదుర్ప నతఁడు
 కుపితాత్ముఁడై వాని - గ్రుడ్లు పెకల్చె
 తొడరి పైకొని ప్రహ - స్తుని సప్తవర్ణ
 మడరించి సుగ్రీవు - నదరంట నేసె
 నలువుర దైత్యుల - నాల్గు దూపులను
 తల లు త్తరించె నీ - తానాయకుండు
 మొనసె మొందుఁడు వజ్ర - ముష్టిని ముష్టి
 కినిసి వేసినఁ దల - క్రిందుగాఁ ద్రెల్లె
 ఘోరిలోపల నికుం - భుని నీలుఁడాగి

3840

3850

తేరు నాతని సార - ధనినేలఁ గలిపె

పోనీక నశనిప్ర - భుని ద్వివిదుండు

చానేసె సాలవృ - క్షము పెకలించి

3866

కదియు విద్యున్నాలిఁ - గని సుషేణుండు

చదియవై చెను చేతి - శైలంబు చేత

నమరలం దఱమిన - యమరుల మాడ్కి

బినపోక దనుజుల - పీచంబడంచె.

కపులుత్సహింపంగఁ - గాకుత్స్థన్ తిలకుఁ

డవు డెచ్చరింప ని - ట్లని సేయువేళ

కాకజంబుక గృధ్ర - కంకాదు లచట

నేకమై తృప్తివ - హించి నేకడలఁ

బుడమిఁదెల్లు కబంధ - ములు మింటికెగసి

పడక యాడును నుండె - పక్షులరీతి

3870

పోవక నిలిచియె - ...కు ప్రౌద్ధుక్రుంగు

లావు చూపుదు మని - లంక రాక్షసులు

నడియాసనుంబోర - నపరాహ్లామైనఁ

బడమటి దిశ గ్రుంకె - భాను మండలము

కదిసె చీకటులు చీ - కటులు వెంబడిని

కదిమి సల్గడ కోట - గవసులు వెడలి

కపులపైఁ బడిరి రా - క్షసు లీశకంఠ

విపులహాలాహల - వీచుల లనంగ

చీకటి జగడంబు - నేయ.....

.....దై - తేయుల చేత

3880

చాల నొచ్చియు కేంపు - సడలక తరులు

శైలంబులును బూని - జగడించు నపుడు

పొడువుము పొడువుము - పోకుము పోకు
 మడువుము తలఁద్రుంపు - మరికట్ట నిల్చి
 వ్రేయుము మ్రింగుము - వెంటాడు మడువు
 మేయుము విదలింపు - మెదిరింపు మనెడు
 భయదవిలయకాల - ఫణుతులు దైత్య
 చయము మెలంగెడు - చాయలెఱింగి
 యాదారి నెదురెక్కి - యద్రులు దరులుఁ
 జేదప్పనీక వ్రే - సిన సంగరమునఁ

3890

బొడియయ్యె రథములు - పొరలె నేనుఁగులు
 మడిసె తురంగముల్ - మ్రగ్గె కాల్పలము
 విరిసె ఘోటకములు - విఱిగె తెక్కెములుఁ
 దురుమయ్యె కవచముల్ - తునిసె చాపములు
 నురుమయ్యె నమ్ములు - నుసియయ్యె పొదులుఁ
 దఱుచయ్యె మొండెముల్ - తరిగె బీరములు
 కలసి నెత్తురునదుల్ - కండలునిండె
 చెలరేఁగె భూతముల్ - చెడిపాత్ర మూఁక
 లావేళ నురవైరు - లార్దురు సమర
 ణోవిదు లెదురేచి - ణోతులం దఱమి

3900

మేమరువులయందు - మిఱుమిట్లుఁ గొలిపి
 హేమరత్నప్రభ - లెసఁగె శైలములు
 నోషధిలతలచే - నొప్పెడు రీతి
 భీషణాకారులై - పెరిగి పైరాఁగ
 నావెలుంగులచేత - నగచరు లెఱిఁగి
 చావులకును దప్పి - జడిసి పాఱుటయు
 నాఱమ్ములను రాముఁ - డార్దురి తలలు

ధారుణిఁ బడవైచి - తనవారిఁ గాచె
 నంతట వానరు - లంత కాకృతులు
 పంతంబుతో దైత్య - బలములం దఱుము 8910
 దనుజయోధులెదిర్చి - తలపడిపోరఁ
 బెను గయ్యమపుడయ్యె - బెగడె లోకములు
 చెట్టులుం గట్టులు - చేతులం బూని
 పట్టినట్లనె కపి - ప్రముఖులు మ్రగ్గఁ
 గరములం బట్టిన - కరవాల ముసల
 పరిఘాదులను దైత్య - బలమెల్ల జదియఁ
 బడుగుఁ బేకయునుగాఁ - బడి యిరువాగు
 మడియునప్పుడు మహీ - మండలంబొప్పె
 ఆశ్రిత పూజాస - మర్పిత ప్రసవ
 మిశ్రయాశావాహిని - మించినమాడ్కి 8920
 నత్తరి రామసా - యక పరంపరలు
 చిత్తజల్లుగ ముంప - చెదరి రాక్షసులు
 తెమలఁ బారినచో నె - దిర్చి దర్పమున
 యమశత్రుఁడనఁగ మ - హాపార్శ్వఁ డనఁగ
 సారణవజ్రదం - ప్త్ర శుకప్రమాధి
 దారుణభుజ మహో - దర మహాకాయ
 యూపాక్షులనఁగ న - త్యుద్ధతి రణిత
 చాపులై తూపులు - సుంధించి మించి
 కపులఁ ద్రోలుచును రా - ఘవుఁడేడి వెండి
 యిపుడె చంపుదమని - యెదిరించిరాఁగ 8930
 ఘనదివ్యబాణలా - ఘవుఁడు రాఘవుఁడు
 కనుగొన విలుగుణ - క్వణనంబుఁ జేసి

యలుగులు మంటల - సంధకారంబుఁ
 దొలఁగించి శ్రోవ్యాడి - తూపులు దొడిగి
 యన్నింట నందఱి - నదరంట నేయ
 వెన్నిచ్చి కోతులు - వెంటాడి తఱుమఁ
 బాఱిరి విఱిఁగిరి - పరువెత్తి రనుచుఁ
 గేలి రాలను రువ్వఁ - గేడించుటయును
 కపులచే తమవారు - గాటిలం జూచి

—: సంకుల యుద్ధములో రాక్షసు లోడిపోవుటఁజూచి
 ఇంద్రజిత్తు శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకు వెడలి
 నాగాస్త్రముఁ బ్రయోగించుట :—

అపు డింద్రజిత్తు భ - యంక రాకృతిని 3940
 నట్టహాసము త్రికూ - టాద్రికందరపు
 బట్టుల బట్టిక - బదులు మ్రోయింప
 నంగదచే తన - యరదంబు వోవ
 నింగికి నెగసి కం - టిని కంటిననుచుఁ
 బిడుగుల కెనయైన - భీకరాస్త్రములు
 పెడతలనుంగాడి - పిఱుఁదల వెడల

వానరప్రభుల నొ - వ్వఁగనేసి మబ్బు
 లోన మైదాచి యా - లోచన నేసి
 దాను నాగాస్త్ర సం - ధానంబు చేతఁ
 గాని రాఘవుల నొ - క్కట గెల్వరాదు 3950
 తొడిగెద ననువేళ - తోయదసరణి

నెడగాఁగ వసియించి - యింద్రాది సురలు
 నిక్కి గన్గొనుచు వా - ని నెఱుంగ నీక

“ యక్కట నేడు ద్రో - హపు చింతఁ దలఁచె
 నందుచే రఘువీరు - లభయులై యార్తి
 నొందకుందురుగాక - నొక కీడు లేక
 జయమొందుదురుగాక - సమరోర్వి ” ననుచు
 జయపూర్వక స్తుతుల్ - సలుపుచు నుండ
 బ్రహ్మాదు లదరంగ - బలువింటఁ దొడిగి
 జిహ్మాగా జిహ్మాగ - శ్రేణి నేయుటయు
 నవి వచ్చి వేత్వేర - యన్నదమ్ములును
 జవస త్వములు మాయ - సడలంక నీక
 సంధుల బిగియించి - చాల నొప్పించి
 బంధించి వసుమతిఁ - బడనై చు నపుడు
 చైతన్యకళమాసి - సమరంబు మఱిచి
 చేతియమ్ములు విల్లు - క్షీతిఁ బడవైచి
 యిరువురు బడియుండు - నెడ జాపునకును
 సరియైన మూర్ఖచే - జనకజాప్రియుఁడు
 గాజవాఱఁగ మేను - కన్నులు మాసి
 తేజంబుమాసి యం - తే నూర్పు వెడలి
 యున్నెడ సౌమిత్రి - యును వాయుసుతుఁడు
 విన్నబాటుల చాల - వీలసింపుచుండె.

3960

3970

—: ఇంద్రజిత్తు శ్రీరాముని నాగాస్త్రముచే మూర్ఛితునిఁజేసి
 వానర సైన్యము నట్టహాసముతోఁ దాకి లంకకుమఱిలుట :—

పనసనుషేణ సం - పాతిమైందాది
 వనచరుల్ పదువు ర - వార్య రోషముల
 గిరితరు సాధనాం - కితకరులగుచు

నురుశక్తి నభమున - కొకయింత నెగిసి
 యట్టహాసము జ్వాల - తారావ మెచటఁ
 బుట్టె నచ్చటికి గుం - పుగ నెదురెక్క
 దానవరాజనంద - నుఁడు నిశాత

నానావిధాస్త్ర స - న్నాహంబుచేత

3980

మొగములు వగుల నె - మ్ములు నొగులంగఁ
 బగిలి పాఱఁగ ధాత్రి - పైఁ బడనేసి
 యాయుండ్రజిత్తు వీ - రాట్టహాసంబు
 నేయుచు నెగించి - శ్రీరాముఁ బలికె

“ అని యేల మీకు రా - జాధములార !

నను మార్కొనఁగ లేఁడు - నా కేశుఁడైన
 నింద్రునిఁ జెఱసాల - నిడిన యజేయుఁ
 డింద్రజిత్తును మాట - నెఱుఁగరే మీరు
 దైవంబు పెడతేప - దశకంతుఁ జెనకి
 యీవానరులు గూడి - యిటుకు జేరితిరి.

3990

చేఁజేత ననుభవిం - చితిరి తత్ఫలము
 మీ జనకజ యిక - మీఁద నెట్లగునె
 యేల వచ్చితిఁని - యెకసక్కమాడి
 వోలవేయుదు శర - వ్యూహంబు చేతఁ
 దనువులు జర్పిరి - తములుగాఁ జేసి
 పెనురక్తధారలు - పృథివీధరముల
 బిలముల యురములు - బ్బిస్రవించులీల
 వెలువడి ప్రవహింప - విబుధులు బెదర
 నున్నట్టిచోఁ గపి - యోధులు ధరణిఁ
 దన్నెఱుంగక వ్రాలు - దశరథాత్మజునిఁ

4000

గనుఁగొని బ్రతకడ - కా నిశ్చయించి
 తనువెఱింగిన నుమి - త్రాపుత్రుఁగూడి
 వగచునప్పుడు దైత్య - వరు సహోదరుఁడు
 పగవాని తెఱఁగాత్మ - భావించి చూచి
 కటకట ! సకలలో - కములొక్కటైన
 నెటువలె నెదురింతు - డిటువంటి వాని
 మించె గార్యంబని - మిగిలిన నాలు
 గంచుల నున్న మ - హా వానరులను
 సంగద జాంబవ - దాదులం గూర్చి
 యంగదుతో రాఘ - వాగ్రణి కడకు
 మెల్ల మెల్లన వచ్చి - మేదిని మీఁద
 విల్లునమ్ములు కడ - వేసినవారి
 యినవంశమణుల న - హీన సాహసుల
 ననఘుల వీరశ - య్యాశయానులను
 బుసకొట్ట పన్నగం - బుల బోలియూర్పు
 లెసగెడు వారి స - హిష్ణు మూర్తులను
 బరమపుణ్యుల నాగ - పాశ సంవృతుల
 శరణాగతత్రాణ - సద్ధర్మపరుల
 రామసౌమిత్రుల - రవికుమారకుఁడు
 తామున్నుగాఁబిఱుం - దన వచ్చిచేర
 వీరెల్ల వినుచుండ - వివిధాదులుబ్బఁ
 జేర రండన యింద్ర - జిత్తుఁ డిట్లనియె
 “ ఈ రాముఁడాజి న - నేక రాక్షసుల
 నారాచముల ద్రుంచి - నాఁడను వార్త
 నెఘముగా నాహార - నిద్రలు మానె

4010

4020

నిపుడు మజ్జనకుఁడ - య్యిన కులోత్తమునిఁ
బడనేసితిని తండ్రి - పగఁ దీర్చినట్టి
కొడుకేల యని నిరం - కుశ విక్రమమున
సీరాజులనుఁగాంచి - యేనేయునాగ

ఘోర పాశములూడ్వఁ - గుంభినిమీఁద

4030

నజహారాదులకై న - నలవియే సమర
విజయంబు గైకొని - విమత శౌర్యంబు
శరదంబు దంబుల - చ్ఛాయ వ్యర్థముగఁ
బరిభవించితి తండ్రి - పాలికేఁగెదను.

ఎచ్చరించెద వీరి - నిపుడని వాఁడి

చిచ్చుఱమ్ములు గొన్ని - శింజినిఁ గూర్చి

శరభు నేనిట నాటు - శరముల రిషభు

హరుఁ దొమ్మిదింట గ - వాఱుని మూఁట

వాలిసూనుని జాంబ - వంతు నాఱింట

గాలిపట్టిఁబదింట - గవయునేడింట

4040

గంధమాదను రెంట - గజుని పదింట

మైందు మూఁటను తారు - మార్గణత్రయిని

రవిసూను నేడింట - రావణానుజునిఁ

గవతూపులను నీలుఁ - గాండాష్టకమున

నలునాఱిటను జిక్కి - న ప్లవంగ వరుల

వలుద తూపుల నేల - వ్రాలంగ నేసి

యురవడించిన దైత్యు - లోహో! విభాస

భరితులై యసురేంద్రు - పట్టనిఁ బొగడఁ

గ్రమ్మరి తాను లం - కాపురంబునకుఁ

దుమ్ముగా నింద్రజ - త్తుఁడు ప్రవేశించె.

4050

భానునూను రఘుప్ర - వరులనుఁ జూచి
 దీనుఁడై యెంతయు - దిగులుచేఁ బొదల
 నాలీల గడవారు - నడలంగ చింతఁ
 జాలింపుఁడని విభీ - షణుఁ డిట్టులనియె.

—: విభీషణుఁడు సుగ్రీవునికిఁ గర్తవ్యము బోధించి శ్రీరాముని
 సేదఁ దేర్చుమని చెప్పట :—

“ ఆపదల్ వచ్చిన - యపు డోర్పువలయుఁ
 గావురంబులు సేయఁ - గలవె యాపదలు.
 ఈ రాఘవులకెందు - నేమి కొఱంత ?
 వీరికై మన కేల - విలపింప నింత ?
 ధైర్యశాలుల కనా - ధ్యములెందు లేదు
 కార్యవేళల నిట్లు - కను చెదరుదురె ?
 అవనిపై ధార్మికు - లగువారి కెందు
 నవమాన మపజయం - బది యేల కలుగు?
 కీ శీశ ! యందఱి - కినిఁ దెల్పితెచ్చి
 దాశరథులను సే - దలుఁ దేర్చు మీవు
 మరణభేదములకు - మర్యాదగలదె ?
 సరియవి దేహా నా - శనములౌ కతన
 బ్రదికింపు మీ రఘు - పతిని కార్యంబు
 వడలక మిమువంటి - వారిఁ జేపట్టి
 కాకుత్స్థతిలకులఁ - గడతేర్చ నీతి
 గాక యేమరుదురె ? - కపిరాజవీవు
 చూడుమీశ్రీరాము - సుందరాస్యమున
 వీడినయదిగాదు - విమలతేజంబు

4060

4070

చెదరిన మూఁకలఁ - జెదరగాఁ దిగిచి
 బెదరు దీర్పుము రణ - భేరి వేయించి
 వీరలీలోఁ గను - విచ్చి చూచినను
 దీటును మనల యా - ర్తి సుఖంబుఁగల్గు
 వంపు దింపులకు నీ - వానరుల్ రాక
 గుంపు గుంపుగ గుఱ - గుజల బోయెదరు
 పొంగెల్లఁ జెడి బేలు - పోయెను మూఁక
 చెంగి పాటిన మఱి - చేకూర్పరాదు.

4080

ఇంతలో నొకకూఁత - లెగసిన నెల్లు
 చింత సేసిన మరి - సెలకట్టఁబోదు.
 విఱుఁగు చూపెను మన - వేలంబు దనుజు
 లెఱిఁగి రేనియు నిర్వ - హించుకోసీరు
 భారకుండగు నీవు - ప్రజల చేకూర్చి
 యీరాముఁ బోషింపు - మొడరైన చోటు
 వాడిన పూవులా - వలవై చురీతి
 వీడఁ జేయుము కపి - వీరులభయము ”
 అనుచు సుగ్రీవుతో - నాత్తధర్మంబుఁ
 గనిపించి పలుకుచుఁ - గలసియున్నంత

4090

—: శావణునితో నిండ్రజిత్తు తన పరాక్రమముచేత శ్రీరాముని
 మూర్ఖునొందించి వానర సైన్యమును కలఁతపఱచిన విధమును

తెలియఁబఱచుట :—

నాయంద్ర జిత్తుండు - ననురేంద్రుఁ జేరఁ
 బోయి సాఁగిలిమ్రొక్కి - భుజములు వొంగ
 “ దేవ ! రాఘవుఁ జంపి - తిని లక్ష్మణుండు

చావువాడయ్యె నా - శరములచేతఁ
 గవులెల్ల బడిరి సం - గ్రామంబులోనఁ
 దపియింపుచును నీ ప్ర - తాపంబుచేత ”
 ననిన దిగ్గున లేచి - యాత్మనందనునిఁ
 దన మనసార నెం - తయు గాఁగలించి

“ జగడ మెట్లయ్యె రా - జన్యులకెట్లు
 తెగటార్చితివి ? తానె - దిక్కయి వచ్చె
 సుగ్రీవుఁడెమయ్యె ? - శూరులు వాన
 రాగ్రణు లేరీతి - నణఁగి రందఱును ?
 తేట తెల్లంబుగాఁ - తెలుపు మింకొక్క
 మాటు నాలోని యు - మ్మలికంబుఁ దీఱ ”
 అన నింద్రజిత్తుఁ డా - యసురేంద్రుఁ జూచి
 వినయఘోర్వకముగా - వెండియుఁ బలికె.

4100

“ నాశరంబులచేత - నాశంబు నొంది
 దాశరథు లని బం - ధనములఁ బొంది
 పడియున్న వాడు నీ - పాదంబులాన
 నుడువుదు నేబొంకు - నోరాడి యేను
 గెలిచి వచ్చితి నన్న - కీర్తించి కొడుకు
 తలమూరుకొని బాప్పు - ధార నోపుచును
 నోరు నిండార స - న్నుతి చేసి శుభవి
 చారుఁడై తను వున - ర్జాతుగాఁ దలఁచి
 కొడుకు మై నిమురుచుఁ - గోతులపాటు
 లడుగుచు రావణుం - డటులున్నయంత.
 శ్రీరాము చుట్టు వ - సించి రక్షించు
 వీర వానరకోటి - వేలంబులోనఁ

4110

దృణము చలింప దై - తేయులటంచు
 గణుతించి ఝల్లనఁ - గలఁగఁ బాఱుచును 4120
 బబ్బరింపుచు సేతు - పద్ధతి పట్టి
 దొబ్బు దొబ్బులుఁగఁగఁ - ద్రోచి ప్రోవుచును
 దబ్బరయని దొరల్ - తము గానకుండ
 సుబ్బు వుట్టిన మల్లి - జాణిఁగి చేరుచును
 పోటరులై నగం - బులు చేతఁ బట్టి
 దాఁటుచుదారు ముం - దఱ మెలంగుచును
 నంగదనలసీల - హనుమంతులున్న
 సంగడి నందఱు - జతఁగూడి యుండ
 నాసమయంబున - ససురనాయకుఁడు
 చేసి మన్నన లింద్ర - జిత్తునిం బనిచి 4130

—: సీతను రావణుఁడు రామలక్ష్మణులు మూర్ఛనొందిన స్థల
 మునకుఁ గొనిపోమ్మనుట :—

కామాంధుఁడై యశో - కవనంబుఁ గాచు
 భామలం బిలిపించి - “ పణఁతుకలార !
 ఇన్నాళ్లు తమ రాముఁ - డిచటికి వచ్చి
 నన్ను జయించి మా - నము గాచుననుచు
 నడియాసచే సీత - యటు నిటు గాక
 చెడియున్న యదియింద్ర - జిత్తుని చేతఁ
 దమవారు పెనుఁబాప - త్రాళ్ళచేఁ దగిలి
 యనిఁ బడి యున్నవా - రది మీరుపోయి
 జనకజ కెఱిఁగించి - సరగ వుష్పకముఁ
 గొనిపోయి యందుపైఁ - గోమలి నుంచి 4140

యంతయుఁ జూపి రం - డని త్రిజటాది
కాంతలతోఁ బల్కఁ - గ్రక్కున వారు
వై దేహితోడ నీ - వార్త యేర్పఱచి
యాదేవి మణి పుష్ప - కాఠాఢిఁ జేసి
కలని చాయకు వచ్చి - కనుపట్టువోట
నిలిచి సీతకు రాము - ని తెఱంగుఁ జూప
నావేళ లంకలో - నందఱు నెఱుఁగు

రావణాసురుఁడు తూ - ర్యములు మ్రోయించి
మొన భేరి యందందు - మొనయించి విజయ
మనుచు లంకాపురి - నన్ని వీధులను

4150

గై సేయఁ బనుప రా - క్షసుల చెల్వంబు
గాసిచే కపులున్న - క్రమమెంచి సీత

—: సీత రామలక్ష్మణులను మృత్యులుగాభావించి
శోకించుట :—

శరత్పముల యాత్మ - సాహస క్రియల
మఱచి బాణాగున - మార్గణావళులు
తూణీర కవచముల్ - దొఱఁగి మేనులను
ప్రాణంబు లునికి యే - ర్పడనీక త్రెల్లి
మహినున్న ప్రాణేశు - మఱఁదినిఁ జూచి
గ్రహము సోకినయట్ల - కళవళింపుచును
మృతి నొందినారని - మేదిని తనయ
యతిశయ భేదలో - లాత్మమై పలికె

4160

“ ఓయార్య పుత్రు లి - ట్లుందురే తన్ను
దాయలపాల్వేసి - తగవు పోనాడి

మహిసురల్ దీర్ఘసు - మంగలి యనుచు
 బహువిధంబుల నన్నుఁ - బలుకుదు రెపుడు
 వర్ణిత గుణపుత్ర - వతియని చూచి
 నిర్ణయింపుదురు గా - ని వచింపరిట్లు
 వారెల్లరు నసత్య - వాదులై యెఱుఁగ
 నేరక యవి నమ్మి - నిజమని యుండు
 నాదు కన్యాలక్ష - ణంబులు చూచి
 వై దేహి రమణుఁడ - ధ్వరములు సేయ

4170

దీక్షితురాలాచు - దీనులఁ బ్రోచు
 పక్షంబుతో నను - పలుకు లేమయ్యె ?
 భాగ్యరేఖలు చూచి - పట్టాభిషిక్త
 యోగ్య యీసీత ప్రి - యుండును దాను
 కలిత సామ్రాజ్య సౌ - భ్యంబులఁ దేలి
 విలసిల్లు ననుమాట - విఫలమై పోయె
 వీరపత్నియనంగ - వినియుండుఁ గాని
 వీటిడి యిల్లాల - వినియున్ని లేదు
 లక్షణంబులు విఫ - లతను వైధవ్య
 లక్షణంబులకు నా - లయములై మించె

4180

జతఁగూడి సోగలౌ - సన్న వెంఠ్రుకల
 సతినీలమగు వేణి - యందంబుఁ జూచి
 ముడివాటు లేక మో - మున రేకవాటి
 యెడమిచ్చి కనుబొమ్మ - యిక్కువల్ చూచి
 బలువులై నేకమై - పలుచనై రోమ
 ఘటితంబు గాని జం - ఘాద్యయిఁ జూచి
 చాలంగ మెఱుఁగెక్కి - సన్నమై కదిసి

ధాశధశ్యము లీను - దంతాళిఁ జూచి
 కదిసి క్రొమ్మొనలతోఁ - గవకూడి పొదలు
 కొదము చన్నుల మెఱుం - గులు తేరిచూచి 4190
 కాసారమును బోలి - గంభీరమగుచు
 భాసిల్లు నాభి సౌ - భాగ్యంబుఁ జూచి
 గిటగిటనై విడి - కిటికి లోనగుచు
 దిటలేని లేఁగొనుఁ - దీవియఁ జూచి
 తళతళ వెలుఁగు కుం - దనపు తేకులను
 దలపించు చెక్కుట - ద్దంబులు చూచి
 తులిత సితాసిత - ద్యుతులతో నెనయఁ
 గలువతేకులవంటి - కన్నులఁ జూచి
 తిలకింపఁ బగడంపు - తీవెను బోలు
 పలుచని యధర బిం - బము కెంపుఁ జూచి 4200
 లలితమృణాళ వి - లాసంబులగుచు
 విలసిల్లు బాహుల - విభవంబుఁ జూచి
 చిగురాకులను గేరి - సింగార మగుచుఁ
 బొగడొందు కెంగేలి - పొంకంబుఁ జూచి
 యిలనంటి కెందమ్మి - యెమ్మొ బోఁజిమ్ము
 పలుచని కోమల - పదములు చూచి
 ముద్దియ సార్వభౌ - ముని రాణి యగుచుఁ
 బెద్దగాలంబులు - ప్రియుఁడును దాను
 చల్లగా మనునన్న - సాముద్రికోక్తి
 పొల్లుగా నినుఁబాసి - పొక్కంగ వలసె ! 4210
 వారుణ పావక - వాయవ్య రౌద్ర
 నారాయణ బ్రహ్మ - నామకాస్త్రములు

సీకేమి లేవయ్యె - నేనాగపాశ
 మేకై వడినిఁ గట్టె - నిటువంటి మిమ్ము
 మఱచితో ప్రాణేశ ! - మారేయుటకును
 మఱపించెనో నిన్ను - మాయరక్కసుఁడు
 మొగులు చాటున నుండి - మోసంబుచేసి
 తెగివీఁడు మిమ్ము వ - ధించె నెక్కటిని
 దిక్కెవ్వరింక నా - తెఱఁగిట్టి ములుచ
 రక్కసుల్ మిగుల నా - అడినిఁ బెట్టుదుగు
 నానిమిత్తముగ వా - నరసేనఁ గూర్చి
 యీనీరనిధి మీర - లిపుడు బంధించి
 లంకపై విడియుట - ల్లను వ్యర్థమయ్యెఁ
 గొంకక విధిప్రతి - కూలమా కతన
 సెంతవారైన ని - న్నెదిరించరేని
 యంతకు వీటికి - నరుగుటేకాక
 నిను గెల్చునట్టి వా - ని జగత్రయమున
 నినవంశతిలక ! యూ - హింప రెవ్వరును
 కొడుకు లిర్వురు తన - కొడలు నవని
 యడవుల పదునాలు - గబ్దముల్ దీర్చి
 మఱలి వత్తురటంచు - మనరాక కెదురు
 పరికించి చూచుచు - భరతుని క్రింద
 నొదిగెడు కౌశల్య - కూరటలేక
 తుది నిట్టులై నయం - దుకుఁ గలంగెదను
 వెడలుచున్నది నీదు - వెంట బ్రాణంబు
 లొడలిలో నిక నేల - యుండు నీక్షణము
 పడియెద మహినన్న - వట్టుక కాచి

4220

4280

విశువ రీరక్కస- వెలఁదులు తన్ను
 శ్రోధంబుతో లంక - కును జొరి యొరులు
 సాధింపరాని రా - క్షున వంశ మెల్ల
 నొకమాటలో కోప - హుత వహర్చులకు
 నొకరునిఁ జిక్కక - యుండ నర్పించి
 యాకోపవహ్నిలో - నాత్మ దేహంబు
 నీకుఁ బ్రీతిగనిత్తు - నీయాన నిజము.
 ఇంక శోకింప నా - కేల "యటంచుఁ
 బంకజానన సీత - పలవింపుచుండ
 నామాటలన్నియు - నాలించి త్రిజట
 భూమిజతోఁ బల్కె - బుజ్జగింపుచును

4240

—: త్రిజట సీత నూరడించుట :—

“ తల్లి ! యారీతి కొం - దలమందనేల
 చల్లగా మను నీదు - స్వామి రాఘవుఁడు.
 అతని కొక్కకొఱంత - యదియేల కలుగు
 హితముగాఁగఁ బ్రమాణ - మేవచించెదను
 రాముని కొక్కపైన - రామ ! యీ కపుల
 మోములందు వికాస - ములు గల్గియున్న
 దొరపడ్డచోట కోఁ - తులమూఁక యింత
 యొరిమలో నుప్పొంగి - యుండ నెక్కడిది ?
 అదిగాక నీపతి - ప్రాణంబుతోడ
 పొదలడేనియు నిది - పుణ్యపుష్పకము
 ధరియించునే నిన్ను ? - తరుణి యిట్లగుట
 నెఱిఁగి యుండుదు గాన - యిటుఁబల్కవలసె

4250

4260

సేనాధిపతులు నొ - చ్చిన నావికుండు
 లేనట్టి యోడ చ - లించు చందమున
 దనుజునై న్యంబులో - దళక ర్తలేక
 వినుతాంగి ! గనుగొమ్ము - విఠియఁ బాతెడును
 కవులెల్ల నుత్సాహ - కలితులై చూడు
 మిపుడున్నవారు మీ - రేల శోకింప
 నమ్ముము కల్ల నె - న్నఁడు నేను బలుక
 కొమ్ము సత్యముగఁ జే - కొనుము నామాట
 రామలక్ష్మణులు సు - రస్వామికై న
 నేమనవచ్చు నీ - వెఱుఁగకున్నావె
 మృతలక్షణంబు లే - మియు రామునందు
 నతివ చూచినఁగాన - మనుమాన మేల ? ”
 అనిన రామునిఁ జూచి - యంజలిఁజేసి
 తనతోడ హితము లెం - తయుఁ బల్కు త్రిజట
 మాటలు నమ్మి యా - మగువకుఁ బ్రియము
 నాఁటుకొనంగ మ - న్నన మాటలాడఁ
 గదలి యప్పుడె యశో - క వనంబుఁ జేరి
 మొదలింటి రీతి రా - ముని దలంపుచును
 దనుఁజుట్టు దనుజకాం - తలు గాచియుండ
 వనజాక్షి యాసీత - వసియించునంత.

4270

4280

—: శ్రీరాముఁడు మూర్ఖుడైతిని తమ్మునిఁగూర్చి శోకించుట :—

తరణిజ వాయునం - దన వాలితనయ
 శరణనుషేణ కే - సరి నలనీల
 పనసగవాక్ష జాం - బవదాదులై న

వనచరుల్ తనచుట్టు - వగలచే బొగులఁ
 జింతలెల్లను దీఱఁ - శ్రీరామవిభుఁడు
 కొంతసేపునకుఁ గ - న్నోనలుఁ దెఱచి
 తనవారిఁ బడినట్టి - తమ్మునిఁ జూచి
 తనపాటు దలఁపక - దశరథాత్మజుఁడు
 కెలన నున్నట్టి సు - గ్రీవముఖ్యులను
 దెలియంగఁ జూచి చిం - తిలుచు నిట్లనియె.

4290

“ అకట ! లక్ష్మణుఁడు నా - గాస్త్రు ఘాతముల
 నొకట మేనెఱుఁగక - యున్నట్టివాఁడు
 బ్రదుక లేఁడితఁడేల - బ్రతుకింకతనకు
 నదియకాదిక జన - కాత్మజ యేల
 తమ్మునితో నయో - ధ్యకుఁ బోదుననుచు
 నమ్మియుండితిని జా - నకిని సాధించి
 తనవెంట నలనాఁడు - దండకాటవికి
 జనకజతోఁ గూడి - సౌమిత్రి వచ్చి
 యిద్దఱితోఁ బాసి - యింక నేనేమి
 బుద్ధి యెంచుక రణం - బున కియ్యకొందు

4300

యేవంక నేఁగిన - నెట్టిచోనైనఁ
 గావలసినవారి - గణియింపవచ్చు
 జనకనందనబోలు - సతియు లక్ష్మణున
 కెనవచ్చు తమ్ముండు - నెచ్చోటలేదు.
 ఇమ్మేనితోడ నే - నేఁగియయోధ్య
 తమ్ములతోడను - తల్లులతోడ
 నేమందు నితనికై - నీచుఁ బ్రాణములు
 నాముండఱి నితండు - నాగపాశములఁ

గట్టులు వడియుండఁ - గనియును బ్రాణ
 మెట్టు నిల్పుదు మేన - నిఁక ఊణుబైన 4810
 తేపు మాపులు కుర - రీనివిహంబు
 వాపోవుగతి శోక - వశయై సుమిత్ర
 పలవింప నదివిని - ప్రాణముల్ కాల్పఁ
 గలనె నాకొఱకు ల - క్షుణుఁ డిట్టులయ్యె
 నీతని వెంటనే - నేఁగుదు నిపుడు
 మాతండ్రిగాఁగ ల - క్షుణుఁ దలంపుదును.
 ఈపాటు చూచియు - నిటులోర్చి యున్న
 పాపాత్మునకు నాకుఁ - బరలోక మెద్ది?"
 అని " వోయి ! లక్షుణ - యలసిన వేళ
 నను సేదఁదేర్చి మ - న్ననఁ బ్రోతు వీవు. 4820
 ఇపుడేల పల్కవే - యెంత పిల్చినను
 కపటాత్ముఁడని నన్ను - కడకుఁ ద్రోచితివా ? "
 అని " కంటిరే ! తమ్ము - నస్త్రాది చేరు
 వనజ బాంధవు రీతి - నైరులం దునిమి
 యలసినగతి నమ - రావని యందు
 బలగర్వముల మాసి - సడియున్నవాఁడు.
 నాదు దురాలోచ - నంబుల చేత
 నీదెస వాటిల్లె - నెట్టివానికిని
 యలసత గనుపించఁ - డప్రియ వచన
 ములు పల్కఁ డెపుడు చే - మొగిడించి నిలుచు 4830
 నేనూరు బలుదూపు - లేక కాలమునఁ
 బూను వింటను రయం - బుగ నైరిమీఁదఁ
 గరలాఘవంబున - గార్తవీర్యునకు

సరిమీఱు వాఁడు ల - క్షుణ్ణుఁ బాయఁగలనె ?
 వల సంగర మింక - నిటుమీఁద లంక
 యేలెడు రావణుఁ - డీ విభీషణుని
 పట్టంబుఁ గట్టి చే - పట్టిన మాట
 పట్టు దబ్బరయయ్యె - ప్రతినఁ దప్పితిని

—: రావణుఁడు సుగ్రీవుని కిష్కింధకుఁ బొమ్మనఁ విభీషణుఁడు
 వానరులనాపి రామునివద్దకు వచ్చుట :—

ఓయి ! భానుజ ! మమ్ము - నురగ పాశములఁ
 జేయాడ కుండంగ - క్షీతిఁ బడవైచి

4340

యీవార్తతోఁ బోయి - యింద్రజిత్తుండు
 రావణునకుఁ దెల్పు - రణభూమి కతఁడు
 రాకేలయుండు తా - రాకుమారకుఁడు
 నీకుఁ గోడుగ నాంజ - నేయునిం గూడి
 సేతువు జాడ కి - క్షింధకుఁ బొమ్ము !
 నీతోడఁగూడి య - నేక నాయకులు
 వచ్చి మాకొఱకునై - వనరాశిఁ గట్టి
 యిచ్చోటఁ జేసిర - నేక కార్యములు
 దైవయత్నంబు ముం - దఱ నితరంబు
 లేవియుఁ గొపసాఁగ - వేమి సేయుదును ?

4350

చేరిపల్కినమాట - చెల్లించుకొంటి

వీరీతి నైన నీ - వేమి సేయుదువు ?”

అనిపల్కి “ కపులార ! - యరమర లేక

తనవెంట వచ్చి యం - దఱును మాకొఱకు

మేనులు దాఁపక - మీరు మీచేత

నైన యంతయు న - హాయతలు జేసితిరి.

ఇటమీఁద మా దుర - దృష్ట మిట్టెనఁ

గటకటంబడి మీఁదు - గాఁగలదేమి ?

పోండు మీమీదేశ - ములకు నిచ్చోట

నుండు తేమిటి ” కని - యుపచరింపుటయుఁ

4860

గన్నీరు రాలంగఁ - గవులెల్లఁ జాల

విన్నఁ బాటున రఘు - వీరునిఁ గాంచి

వలదన్నఁ దొలఁగిపో - వను గాల్గురాక

కలఁగుచు నుండఁగ - గదఁగేలఁ బూని

యచ్చటచ్చటి వాన - రావళి నెల్ల

నెచ్చరింపుచు చాయ - నేతేఱఁ జూచి

యదెవచ్చె నింద్రజి - త్తని కపులెల్లఁ

జెదరి మున్ వచ్చిన - సేతువు బాడ

బరువిడ నిలుఁడని - భానుజుండరిగి

మఱలించి రామల - క్షుణుల సన్నిధికిఁ

4870

జేరి యంగదుఁ జూచి - “ సేనలేమిటికిఁ

బాతెడు వీరికి - భయమేల ? ” యనిన

నతఁడు “ రాఘవులు నా - గాస్త్రపాశముల

క్షీతిమీఁదఁ బడుట వీ - క్షించుట ” యనిన

“ అది యేటిమాట ని - శాటుఁ డొక్కరుఁడు

గదవూని మనమీఁదఁ - గదలి రాఁజూచి

విచ్చి పోయెదనన్న - విని యంత చేర

వచ్చి రాత్రించర - వల్లభానుజుఁడు

పలుకరించుటయుఁ ద - వ్పని జాంబవంతుఁ

బిలిచి తెల్విడి జేసి - పేర్వేరఁ జేరి

4880

యందఱు నీవార్త - యాలకించంగ

మందలించి భయంబు - మాన్చి మఱల్చి

—: విభీషణుఁడు నాగపాశబద్ధుఁడగు శ్రీరామునిఁజూచి దుఃఖంది

సుగ్రీవుని సమాశ్వాసించుట :—

శ్రీరాము చెంత ని - ల్చిన విభీషణుఁడు

చేరి శిలీముఖ - శ్రేణిమై నాఁట

గాయంబులందు ర - క్తంబులు దొరుగ

నాయత నాగపా - శా వృతులగుచుఁ

గనుమోడ్చి పడియున్న - కాకుత్స్థవంశ

వనజ బాంధవుల రా - వణ సహోదరుఁడు

కాంచి కన్నులనీరుఁ - గార శోకించి

యంచల నిల్చి చే - లాంచలంబునను

4390

మేనిండు రక్తముల్ - మెల్లనే యద్ది

చేసీట నేత్రరా - జీవముల్ తుడిచి

“ అక్కట! యట్టిమ - హాను భావులను

దెక్కలి దాఁకె శో - ధించె దైవంబు

మాయన్న తనయుండు - మాయావి వీరి

నీయవస్థల ముంచె - నేమన వచ్చు?

రాముఁడీ లంకాధి - రాజ్యంబుఁ దనకు

నేమించె ననినమ్మి - నిజమని యుండి

తన యదృష్టంబుచే - తన రాఘవులకు

ననిలోనఁ దీఱని - యాపదవచ్చె

4400

చెల్లించుకొనియె తాఁ - జేసిన ప్రతిన

బల్లిదుండై నట్టి - పంక్తికంధరుఁడు

నతని కోరికలెల్ల - ననుకూలమయ్యె
ప్రతిపక్ష మణఁగె దా - పాపకర్మఁడను
తనకేది దిక్కని ” - తపియింపు చుండ

గని వాలితమ్ముఁడు - గౌఁగిటఁజేర్చి
కన్నీరు దుడిచి గ - ద్గద కంఠఁడగుచు
విన్నవానరులెల్ల - వినుతించఁ బలికె

“ ఇంతయేటికి నీకు - నేమిటఁ గొఱఁత
చింతిల్ల మనకేల - శ్రీరాముఁ జూచి

4410

జానకీ రమణుఁడు - సహియించె గాక
యీ నాగపాశంబు - లివియేమి సేయు ?

ఇదె నేదఁదేఱెడు - నినుఁ డుదయింపఁ
గదనంబులో దశ - కంఠరుఁ దునిమి

యీలంక నీకిచ్చి - యిల పత్నిఁగూడి
యేల నున్నాఁడు మ - హీచక్ర మెల్ల

మనవంటి వారల - మనసులఁ జూడఁ
గనుమూసి యున్నాఁడు - గాక రాఘవుఁడు!

దొడిగిన యొకకోలఁ - దునుమఁడే యలిగి

గడియలో మూఁడులో - కములు చూర్ణముగ

4420

రాఘవామోఘు నా - రాచ ధారలకు

మేఘంబు లడ్డమే - మేఘముల్ మఱుఁగు

చేసి నిల్చిన యింద్ర - జిత్తునిఁ దునుమఁ

గోసలేంద్రునకు నె - క్కుడు ప్రయోజనమె ?

ఏమి చింతించెనో - యిటులున్నవాఁడు

రాముఁ డీమీఁద స - ర్వము నెఱింగెదవు. ”

అని చెలికాని నూ - రార్చి సుషేణు
గనుఁగొని యా రుమా - కాంతుఁ డిట్లనియె.

—: సుగ్రీవుఁడు సుషేణునితో రాముని కిష్కింధకుఁ గొని
పోమ్మనిచెప్పుట :—

“ కలనిలోఁ బడిన రా - ఘవుని గాత్రములు
నలఁగఁగానీక యం - దలములో నుంచి
యెత్తించుకొని యేఁగు - మీవు కిష్కింధ
కిత్తరి కపివీరు - లేనునుఁ గూడి
రావణుఁ జంపియా - రాజ్యాధిపత్య
మీవిభీషణునకు - నిచ్చి వచ్చెదను.
పంతమాడిన యట్లు - పలుకు చెల్లింతు
నింత వై దేహినే - నిత్తు రామునకు
బోయలఁ బిలిపించు - పొమ్మ ” న్న నతఁడు
చేయియొడ్చి వనాట - శేఖరుఁ బలికె

4430

—: సుషేణుఁడు చంద్రద్రోణ నగమునందలి, విశల్యసంజీవ
కరణులను హనుమంతునిచేఁ దెప్పింపుమని సుగ్రీవునిఁ
బ్రార్థించుట :—

“ తొల్లి సురాసురో - ధుర సమరముల
బల్లిదులగు దైత్య - పతులచే మడియు
సురలను బ్రతికింప - సురలోక గురుఁడు
వరమతియైన ధ - న్వంతరిచేత
విని మున్ను మధియించు - వేళ నాక్షీర
వనరాళి నౌషధ - వ్రాతంబు వొడమ

4440

దాచియున్నట్టి చం - ద్రద్రోణ నగస

మీచీన కటక స - మీపంబులందుఁ

గరమొప్పిన విశల్య - కరణి సుంజీవ

కరణులఁ దెప్పించి - కాచె వేల్పులను.

ఆ యాషధంబు లీ - హనుమంతుఁబనిచి

యాయన వెంట మ - హావానరులను

4450

పనససంపాతులఁ - బనిఁగొమ్ము క్షీర

వనధి కావన మెల్ల - వారెఱుంగుదురు

సాధించి యాషధా - చలమహాషధులు

శోధించి యంజనా - సుతుఁడుఁ దేనోపు

నందుచేతను మన - యాపదల్ దీటి

కందుము రామల - క్షణుల సేమములు

నితరులచేఁ దీఱ - దీపని యన్న

నతని మాటలు విని - యర్క నందనుఁడు

హనుమంతుఁ బిల్చి యా - యర్థ మేర్పఱచి

చనుము నీవని పల్కు - సమయంబు నందు

4460

—: గరుత్మంతుని యాగమనము - శ్రీరాముని నాగపాశములు

విడిపోవుట :—

భోరున సురదుందు - భులతోడఁ గూడి

యారావ మొకటి మి - న్నంతయు నిండె

నామహాధ్వని వెంట - నతుల ప్రచండ

భీమవాయివు మేఘ - బృందంబుఁ దరిమె

నావాయివులచే మ - హంభోధి యూర్ము

లీవలావలగాఁగ - నడమిచ్చి తొలఁగె

నాతోలకులఁ దోచు - నహుల రాక్షసులు
పాతాళబిలములోఁ - బడి మాటు గొనిరి.

అంతట నుదిత నూ - ర్యానలరోచి

మంతుఁడై యాగరు - త్మంతుండు వచ్చి

4470

సాక్షాత్కరించిన - సమయంబునందు

రక్షోధి వరకుమా - రక వినిర్దష్ట

పన్నగాయత మహా - పాశముల్ చెదరి

కన్నత్రోవలఁ బారెఁ - గనుమాయ మగుచుఁ

గట్లూడి నంత రా - ఘవుల యంగములు

కొట్లుబ్బసము చూని - కొంత దెప్పిరిన

దివ్య తేజోమూర్తి - దీనమందారు

నవ్యయ ఛందోమ - యస్వరూపకుని

వేదాంగు వేదాంత - వేద్యు నక్షరుని

నాదిపురుషు సహ - స్రార్క సంకాశు

4480

వైనతేయుని గాంచి - వనచరులెల్ల

మానసంబున భీతి - మట్టుమీఱంగ

నందఱుఁ బరువిడ - నండజస్వామి

కుందనంబుల నిగ్గుఁ - గురియు తెక్కలను

రామలక్ష్మణుల గా - త్రంబులు నిమర

నామున్నె వారి గా - యములెల్ల మానె

సుఖనిద్రలు దొరంగి - చూచిన యట్ల

సుఖులౌచు దశరథ - సుతులు కన్దెఱచి

మున్నటికన్న మో - ములు వికాసంబు

వన్నె మేనులును దై - వారి యిద్వరును

4490

ద్విగుణిత జవసత్త్వ - తేజప్రతాప
 జగదభినుత మూర్తి - శాలులై యెసఁగఁ
 గరములచేత రా - ఘవులఁ దానెత్తి
 గరుడుండు నిండారఁ - గౌఁగిటఁ జేర్చి
 గారవించుటయును - ఖగరాజు మోము
 శ్రీరామచంద్రుఁడీ - క్షించి యిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁడు నాగపాశవిముక్తుఁడై గరుత్మంతుని యాకారమును వర్ణించి యాతని యుదంతమరయుట :—

“ మీరెవ్వరయ్య? య - మేయ కాదణ్య
 నీరాకరులు నేఁడు - నీరాకచూడ
 మాతండ్రి దశరథ - మండలాధీశు
 మాతాత మనువంశ - మణియైన యజునిఁ 4500
 గనుఁగొన్న యంతటి - కన్న సంతోష
 మినునుడించెను మమ్ము - నింద్రజిత్తుండు
 బంధించు నీనాగ - పాశముల్ ప్రాణ
 బంధుఁడవై వచ్చి - పరిహరించితివి
 హీరకిరీటంబు - హేమాంబరంబు
 గారుత్మతోత్పల - కైవేయకంబు
 రత్నకుండలములు - రాజీవరాగ
 నూత్నమంజీరమ - నోహరాంఘ్రులును
 మాక్తిక తూలికల్ - మాణిక్య కవచ
 సక్తమై మించు వి - శాల వక్షంబు 4510
 మరకతకేయూర - మంజుబాహువులు
 సరుణపక్షములు చం - ద్రాసనాబ్జంబుఁ

గరుణావలోకముల్ - కంబు కంధరము
 నరుణపల్లవ కోమ - లాగ్ర హస్తములు
 దుందుభిస్వనము ల - త్తుకచాయ మేను
 మందరమేరు స - మానగాత్రంబు
 లలితోర్ధ్వపుండ్ర ల - లాటపట్టికయు
 సెలవులఁ దేతెడు - చిఱునవ్వు గలిగి
 భానుకోటి ప్రభా - భవ్యతేజమున
 నానందకరమూర్తి - నవతరించితివి. 4520
 యీదివ్యపురుషుఁడ - వెవ్వండ"వనిన
 వేదాంగుఁ డారఘు - వీరునకనియె.

—: గరుత్మంతుఁడు తనవృత్తాంతము శ్రీరామునకెఱింగించి,
 యాతఁడు జయమునొందునని దీవించి యంతర్ధానముఁ
 జేందుట :—

“ రామ ! యేనీకు పో - రాని యాఘ్తుఁడను
 సేమంబుఁ గోరిన - చెలికాఁడ నెపుడు
 వై నతేయుఁడను రా - వణకుమారకుఁడు
 హీన బుద్ధిని మిమ్ము - హీన పాశములఁ
 గట్టి జయించి లం - కకుఁ బోయినట్టి
 పట్టున నివి వచ్చి - పరిహారింపంగ
 నజహరీంద్రాదుల - కై న దుర్లభము
 భజియించి యేను మీ - బంటనై యునికి 453()
 నిదె నామనంబులో - నెఱిగి వచ్చితిని
 యుదయాచల ప్రాంత - మునికి నాకెపుడు
 రాక్షసుల్ మాయాప - రాయణుల్ సమర

దక్షులు వారు యు - ధములు సేయుచును
 వంచనోపాయులై - వర్తింతురెఱుఁగ
 రించుకయును మీర - లెద కపటములు,
 ఎచ్చరిక మెలంగి - యేరీతి మోస
 పుచ్చుఁ జూచిన బేలు - పోవక యుండి
 జయమందుమని రామ - చంద్రుని మఱలఁ
 బ్రియముతోఁ గాఁగిటఁ - బెనచి లాలించి

4540

పగవానినైనఁ జే - పట్టి రక్షించు
 జగదేక కారుణ్య - శాలివి నీవు
 శాంతమూర్తివి సత్య - సంఘండ విహితు
 లెంతవారైన ని - న్నెదిఁపలేదు.
 రావణుఁడెంత శ - రంబొక్కఁజేర్చి
 కావలసిన ద్రుంపఁ - గలవు విశ్వంబు
 నాతోడి చెలిమి గొ - న్నాళ్లకుమాటు
 సేతువుగాని నీ - చిత్తంబులోనఁ
 బ్రకటంబు సేయక - పనుపుము నన్ను
 నొక రెఱుంగక యుండ - యుచితంబెఱిఁగి

4550

యామీఁద దెలిసెద - వంతయు రాజ
 సామాన్యబుద్ధి యి - చ్చట నున్కి హితము
 పరమధార్మికుఁడ వీ - పంక్తికంధరుని
 శిరములు రాక్షస - శ్రేణులతోడ
 నటికి వైచెదవు జా - నకిఁగూడి నీవు
 మఱలి యయోధ్య సే - మములు గాంచెదవు
 వలసిన యప్పుడే - వచ్చి నీవేమి
 దలఁచిన యేన సా - ధకుఁడఁగాఁగలను

పోయివచ్చెద నను - పుము వార్ధి భయద

సాయక శ్రీరామ - చంద్ర ! నీవాఁడ ”

4560

అని ప్రదక్షిణముగా - సంజలితోడ

నినుమాటు తిరిగి తా - నిరుగేలుసాఁచి

క్రమ్మర మనసారఁ - గౌఁగిటఁ జేర్చి

నెమ్నొముఁ జూచి మ - న్నించి దీవించి

కవులెల్ల జూడంగ - ఖగరాజు మింటి

కవుడు తెక్కలతోడి - యమరాద్రి యనఁగ

రివ్వన నెగరి య - దృశ్యుఁడై చనిన

నవ్వేళ నలుగడ - నగచరోత్తములు

రావణానుజుఁడు చే - రఁగ వచ్చి తమదు

భావంబులో నాగ - పాశబంధములు

4570

వదలి బొడగ పుష్ప - వంతులఁబోలి

సదమల మూర్తులై - సమరయత్నంబు

సేయు రాఘవుల నీ - క్షించి యుప్పొంగి

కాయముల్ కొండల - గతివెచ్చుపెరుగ

వాలంబు లార్చుచు - వారిదధ్వనులఁ

బోలు నార్పులు పెడ - బొబ్బలు నిగుడ

గిరులును తరువు లం - కించి యాలంక

తిరువవారుక తొంటి - తెఱఁగున బలిసి

కాహళపణవ శం - ఖమ్మదంగ నినద

మాహారిదంతంబు - లల్లికొనంగ

4580

ముత్తికగాఁ దిగి - ముక్కాకచేసి

హత్తివాకిళ్ళులెల్ల - నాక్రమించుటయు

—: రావణుని యనుమతిని ప్రహస్తుఁడు పంపిన వేగులవారువచ్చి రామలక్ష్మణులు నాగపాశములు వీడినయుదంతము చెప్పుట :—

నాసద్దు విని రావణా - సురుఁడులికి
మోసంబు వచ్చె రా - ముని కొక్కటైనఁ
గవుల కీయగ్గలి - కలు రావుగాన
విపరీత మది నీవు - వేగులచేతఁ

జూపింపుమని ప్రహా - స్తునిఁ జూచి పలుకఁ
జాపల్యమున వేగఁ - జని దైత్యమంత్రి
తగినచారులఁ బిల్చి - దశరథాత్మజులు
తెగి పడ్డ సమరవీ - థికి మీరు పోయి

4590

వారి చందంబు స - ర్వముఁ జూచి మఱి
యీరేయి రండన్న - నేగి వారలును
నచ్చటి వృత్తాంత - మరసి యాక్షణమె
వచ్చి దశానను - వదనంబుఁ జూచి

“ దేవ ! బల్ నిగళముల్ - ద్రెంచుక మదము
తో విహరించు సిం - ధురములో యనఁగ
నాగపాశ నిబంధ - నమ్ములు దొలఁగి
బాగరూకత రామ - సౌమిత్రులెలమి
నున్నవార”న దిగు - లొంది యామాట

విన్నయప్పుడు మోము - వెలవెలఁబాట
నికనేటి మాట యా - యింద్రుఁడు నేను
నొకనాడు సరిఁబడ - యుద్ధంబుచేసి
యతనిచేఁ దగిలిన - యప్పుడు గాచె
నితనిచే నున్నయ - హీనపాశములు
నాచెఱ విడిపించి - నాఁడింద్రుఁ బట్టి

4600

చేచేతఁ దానింద్ర - జిత్తుండు దెచ్చె
 నతనికి వరదత్త - యైన యస్త్రాఘ
 మతులంబు విడిపింప - నజనిచేఁగాదు.
 అజని పౌత్రుని గెల్చి - రని విన్నయపుడె
 విజయ మేడదియో వి - వేకించి చూడ
 నిదియె ప్రమాణ మే - నదిరి యోడుటకుఁ
 గదనంబులోన రా - ఘవుని గెల్చుటకు”

4610

—: రావణుఁడదివిని ధూమాక్షుని యుద్ధమునకుఁ
 బొమ్మనుట :—

అని విచారించి ధూ - మాక్షునిఁ బిలిచి
 యనికేఁగు మీవు బొ - మ్మని పంచుటయును
 జేమోడ్చి మఱి - యిల్లుచేరక నమర
 సామగ్రితోడ ని - స్సాణముల్ మొరయ
 పటహాభేరిశంఖ - పణవాదికములు
 భటకోటి కలకలా - ర్భటి నింగి ముట్ట
 కాంచనమణిభాండ - కలిత ఖరోష్ట్ర
 కాంచిత రథమెక్కి - యసిగదాముసల
 ధనురస్త్రములఁ దాల్చి - దనుజసైన్యంబు
 తనవెంటఁ గొలువ ను - త్కట కోప శాత
 తామాక్షుఁడగుచుఁ బ్ర - ధానులు దాను

4620

—: ధూమాక్షుఁడువెడలి హనుమంతునితో యుద్ధము
 చేయుట :—

ధూమాక్షుఁడాహవ - దుర్వారలీల
 పడమటివాకిట - బలములు దాను

నెడలివానరులెల్ల - విరియఁ బాఱంగ
 రామదివ్యాస్త్ర సం - రక్షితులైన
 యామర్కటులఁ దోలి - హనుమంతుమీఁద
 చేరరా నాతని - సిడముపై వ్రాలె

గారు కూఁతలనంత - గ్రద్దలుద్ధతినిఁ

4630

గొన్నిమబ్బులు పిడు - గుల వానగురిసె

మిన్నున వారిపై - మిణుఁగురుల్ వ్రాలె

నిండగ వర్షించె - నెత్తురు జల్లు

మొండెంబు లాసేన - ముందఱఁ బడియె

నవి సడ్డసేయక - యలఘువర్గమునఁ

బవననందను మూఁక - పైఁదేరుఁ ద్రోలఁ

గపులు మహీరుహః - గ్రావముల్ దాల్చి

కుపితాత్మిలగుచు ను - ళ్కొలుగాఁ గవిసి

దనుజ వీరుల దాఁకి - తమచేత నున్న

మునుపటి సాధన - మ్ములు సెలవైన

4640

పిడికిళ్ళ గుద్దియుఁ - బెరికి మోకాళ్ళఁ

బొడిచియుఁ గోఱల - బోరల చించి

పడద్రోఁచియును వాల - పాశవల్లరుల

మెడలంట జుట్టి భూ - మినిఁ బడనీడ్చి

బిరబిర ద్రిప్పియా - భీలసత్త్వమున

శరధిలో వైచియుఁ - జరణఘాతముల

గులగులల్ గాఁ దన్ని - కుంభినివైచి

పొలియునప్పుడు కపుల్ - భుజశక్తిఁ జూపఁ

గరవాల ముసలము - ద్దర భిండివాల

శరకుంత తోమర - శక్తులచేతఁ

4650

గవుల నొప్పించి సం - గ్రామరంగంబు
 నిపుణులకును వర్ణ - నీయమై మించె.
 వింటి యల్లెలమ్రోత - వీణారవంబు
 నంటుగా హుంకర - ణములు తాళముల
 సెలవుగా నుప్పొంగు - సింహనాదములు
 విలసిల్లు నాలాప - విభవంబు గాఁగ
 దట్టించు పలుకులు - తప్పెటల్ గాఁగ
 నట్టిచో గీతశా - స్త్రాను కారముగ
 విలసిల్లు ధూమాక్షు - విశిఖపాతములు
 గలగుండు వడికపుల్ - కలఁగిపాటుటయుఁ 4660
 దనవారి నొంచు దై - త్యశ్రేణిఁ దఱిమి

—: ధూమాక్షుని హనుమంతుఁడు చంపుట :—

హనుమంతుఁ డొక్కమ - హాశైలమెత్తి
 యదలించివేయ ధూ - మాక్షుండు పుడమి
 కలఁగ గుప్పించియా - కడకు దాటుటయు
 సారథితో రథ్య - సమితితో రథము
 ధారుణిఁ గలసినఁ - దాపోక నిలిచి
 గదవూని మిగులనా - గ్రహముతోఁ దనకు
 నెదిరింప గిరిశృంగ - మెత్తి వాయుజుఁడు
 వ్రేసిన నది దైత్య - వీరుని మకుట
 భాసమానంబైన - భయద మస్తకముఁ 4670
 జదియించి మహిఁగూల్ప - సమసినవానిఁ
 గదనంబులోఁ జూచి - కడమ రాక్షసులు

పవమానతనయు మా - ర్వడలేక తిరిగి
 జవమునఁ బరువిడ - జయశాలి యగుచుఁ
 దనవారిఁ బశ్చిమ - ద్వారమానించి
 తనివోని సమరయ - త్నమున నున్నంత
 హతశేష దానవు - లనురేంద్రుఁ జూచి
 హతుఁడయ్యె ధూమాక్షుఁ - డని పల్కుటయును

—: రావణుని యాజ్ఞ చే వజ్రదంష్ట్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలి
 యంగదు నెదుర్కొనుట :—

వజ్రముఖామర - వ్రాతదుర్జయుని
 వజ్రదంష్ట్రుని నాహ - వజయాభిరతుని 4680
 రమ్మని నీవేఁగి - రాముని నతని
 తమ్ముని గోతులం - దటిమి జయించి
 మఱికాని లంకకు - మఱలకు మనుచు
 నెఱిగించి యుడుగర - లిచ్చి పొమ్మనినఁ
 గాలకాలుని రీతి - కలహంబులకును
 గాలుద్రువ్వుచు నుండుఁ - గాన వాఁడలిగి
 తనదు రాక్షసుల నం - దఱి శాపదీర్చి
 కనఁగన వెలుఁగు బం - గరుతేరుఁ దేర
 వలవచ్చి తానెక్కి - నై డూర్యవర్మ
 కలితుఁడై మ్రోల హె - గ్గాళెలు మొఱయ 4690
 దర్పించి దక్షిణ - ద్వారంబు వెడలి
 యూర్పులచేత బ్ర - హ్మాండమ్ము వగులఁ
 దనవారితో నంగ - ద కుమారుమీఁదఁ
 గినిసి మార్కొనువేళ - కీడెచ్చరించు

నవశకునములు గో - రంతయు మదినిఁ
 దవులనీయక విధి - తను బెడతేఁపఁ
 గనిపించు కొనుటయుఁ - గపు లెదిరించి
 దనుజులసేనపై - ధరనగావళులు
 వ్రేసిన దానవ - వీరులు గినిసి
 ప్రాసతోమరకుంత - బాణపాతముల 4700
 వనచరులను ద్రుంపు - వారివీరికిని
 బెను గయ్య మంటిన - పిఱుఁదీక పోరఁ
 గపులు శిలాతరు - గ్రావాళితోడ
 విపులపైఁ బడ దైత్య - వీరులమీఁద
 ధవళాతపత్ర కే - తన ధనురస్త్రు
 నివహణోటీరమ - ణీ భూషణముల
 రాక్షసుల్ గూలిన - రణభూమి యపుడు
 లక్ష్మింప తిలతండు - లన్యాయమగుచు
 శారదసమయని - శానభోలక్ష్మీ
 మేరఁ జూపఱకెల్ల - మెచ్చొదవించె. 4710
 కపుల తేజ మనకుఁ - గాక రాక్షసులుఁ
 దపియించుటయు వజ్ర - దంష్ట్రుండు గినిసి
 విల్లు మోప్పెచ్చు - వెండి యంగదుఁడు
 త్రుళ్ల డగింతు కోఁ - శులఁ ద్రోలుటెంత
 యన విని కపిసేన - నదరకుండనుచుఁ

— అంగద వజ్రదంష్ట్రుల యుద్ధము :—

గనకమ్మనీ మయాం - గదుఁ డంగదుండు
 అద్దిరా ! యితని బా - హు టోపమనుచుఁ

బెద్దకొండయగల్చి - పెకలించివైవ
 యది తేలివచ్చి మి - న్నంతయు నిండి
 కదియరా దనుజుండు - కాండత్రయమునఁ
 బొడి చేసి యావాలి - పుత్రునిమేను
 పిడుగులవంటి య - భేద్య బాణముల
 నెత్తురు జొత్తిల - నిండ వర్షింపఁ
 జిత్తంబులోన మె - చ్చి తదీయమైన
 భుజశౌర్య మహిమముల్ - బొగడుచు నుండ
 రజనీచరుండు శౌ - ర్యంబ వార్యముగ
 నంగదు మొనకు తో - డైవచ్చి యెదుర
 సంగర నిపుణుల - సమద వానరుల

4720

మొనసి యిర్వదియొక్క - మొనలవానరులఁ
 దునిమి లక్షకునొక్క - దొరయైన కపులు

4730

ననబండ్రు నిలబడ - నేసిన వాలి
 తనయుఁడుద్ధతి వజ్ర - దంష్ట్రుపై గినిసి
 వేటొక్కకొండ బ - ల్విడి నేయ నతఁడు
 తేరుపై నుండక - దిగ్గున దుమికి
 తొలఁగిన నరదంబు - తో నది వడిఁ
 దలఁగిపోవక గదా - దండంబు త్రిప్పి
 యంగదు పేరెద - యదరంట వ్రేయ
 చెంగక వానర - సింహ శాబకము

దానవాధిపుఁ గర - తలముచేఁ గడల

వానరుల్ వొగడ బ - ల్విడి గొట్టుటయును

4740

నాపెట్టు వడియు మ - హానిశాచరుఁడు
 ణోఘంబుతోఁదార - కొడుకుతో నెదిరి

యిరువురు సరివోరు - నెడ మల్ల చఱచి
 పిఱుదీకవడి గండ - భేరుండయుగము
 పోరాడుగతి వారు - భూరిస త్త్వములు
 ఘోరసంగరము మి - క్కుటముగాఁ జేయఁ

—: అంగదుఁడు వజ్రదంష్ట్రనిఁజంపుట :—

గదిసి వోరుచు బుధాం - గారకులట్ల
 సదమదంబుగను ము - ప్టా ముష్టి పెనఁగి
 యనోన్య జయకాంక్షు - లై యప్రమాణ
 మన్యులై వోరుచు - మహినివ్రాలుచును
 లేచుచునుండ వా - లితనూజు నురము
 మోచేతఁ బొడిచిన - మోకరింపుచును

5750

పెట్టుబడ్డ మహాహి - పెక్కువతార
 పట్టియొక్క నగంబు - పట్టిరాఁజూచి
 యరిగెయుఁ గత్తయు - నందుకవాఁడు
 దురదురవచ్చి స - త్తువకొద్ది నేయఁ
 జెట్టువైచినఁ గత్తి - చేనది దునుమ
 నట్టిచో నలిగి మ - హాస త్త్వశాలి
 వాలిసూనుఁడు దాన - వకరాగ్ర హేతి

చేలాగుచే తన - చేత నంకించి

4760

దారిగా నలవజ్ర - దంష్ట్రని శిరము
 ఘోరాజిఁ బడ తెగఁ - గొట్టి యార్పుటయు
 వానరులవెంట - వచ్చినయట్టి
 దానవావళి న్నేలఁ - దరిమి చంపుటయుఁ

జావుకు దప్పి రా - క్షునుఁ డొక్కరుండు
రావణుఁ జేరి స - ర్వము విన్నవింప

—: అకంపనుఁడు రావణునాజ్ఞచే యుద్ధమునకు వెడలుట :—

“ ఎక్కడివానరు - లీచాటి పోటు

రక్కసులను జంపి - రామకార్యంబుఁ

జేకూర్చుటెక్కడ - చింతించిచూడ ?

ఏకై వడి జయింతు - నెవ్వనిఁ బిలిచి

4770

పంపుదు ” నని “యకం - పనుఁ డున్నవాఁడు

చంపింతు రామల - క్షుణుల కోతులను

తామసించక తమ - దైత్యులఁగూడి

రామునిపైఁ బంపి - రమ్ము నీ”వనుచు

దళవాయితోఁ బల్కు - దళకంతునాజ్ఞఁ

దలమోచిపోయి యం - నయు నెఱిఁగింప

నాయకంపనుఁడు మ - హారథంబెక్కి

యాయతబాణబా - ణాసనావళులు

ధరియించి సేనముం - దఱ నెచ్చరించి

పురికొల్పి యాహవం - బునకు నేతేర

3780

నెడమ కన్నదిరె నీ - రెలుగు వాటిల్లెఁ

బడియెఁ గేతన మశు - భమ్ములు దోఁచె

దుర్నిమి త్తంబులు - దోఁచిన చావు

నిర్ణయించుక వాఁడు - నిశ్శంకవృత్తిఁ

గలనికి నడచిన - కపులు రాక్షసులు

తలపడి ఘోరయు - ధ్ధము సేయునపుడు

చిమ్మచీకటి గ్రమ్మె - సేనల రవళి

దుమ్ముపై నెగసి గో - నోవివరంబు

నిండిన నిరువాగు - నిబిడ రజప్ర

కాండంబులో కండ్లు - గానక భ్రమసి

4790

గవులను గవుల రా - క్షుసుల రాక్షసులు

నవుడు చంపుచు నట్ట - హాసముల్ నేయ

నదియును విననీక - యవుడు ప్రచండ

పవమానములునా న - భమునాక్రమించె

నితర రేతరము వోక - నిందునందునను

జతగాఁగ నెత్తురుల్ - జగతిపైఁ గురియ

గాలిచేఁ గొంత ర - క్తంబులు గొంత

తేలియు నడఁగియు - తిమిరముల్ విరియఁ

బెంధూళియడఁగిన - పెడబొబ్బలిడుచు

నంధత మాని గ - ర్వాంధులై కినిసి

4800

వానరులును దైత్య - వరులును కవులు

జానవులకు భుజా - దర్పముల్ మెఱసె

చంపునప్పుడు రాక్ష - సస్వామిచేతఁ

బంపుపూనిన యకం - పనుఁడాగ్రహమున

నమ్ములవానచే - నగచరశ్రేణి

ముమ్మరంబంతయు - మొనఁదప్ప నేయ

వ్రీలిన కవులభా - వించిప్రతాప

కాలులై నలరభ - సకుముడమైంద

కపియూధ వరచతు - ష్కము వానిమీఁద

వీవులాధరంబులు - వృక్షముల్ వైచి

4810

వెంటవచ్చిన దైత్య - వీరులనెల్ల

పంటించి చంపుచు - బైకొనుటయును

జచ్చినతనవారి - జగడంబుఁ జూచి
 రిచ్చపాటున నల్వు - రిని విలోకించి
 పలుతరసమిదకం - పనుఁడకంపనుఁడు
 కటములు గదల ను - త్కూట శౌర్యుఁడగుచుఁ
 దనసారథినిఁ జూచి - " తతిమీరి కపులు
 దనుజులనెల్ల ర - థంబు వోనిమ్ము
 ఆమూఁకపై "నన్న - నతఁడట్లసేయ
 భీమబాణాసనా - భీల నిర్ముక్తి
 సాయకనిబిడ వ - ర్షంబుచేఁ గపుల

4820

—: అకంపనుఁడు హనుమంతునితో యుద్ధమొనర్చుట
 హనుమంతుఁడకంపనునిఁ జంపుట :—

మాయించుటయు హను - మంతుఁడు జూచి
 బలుగొండ యొకటి చే - బట్టి కల్పాంత
 జలజాప్తసుతుని యో - జను మిన్నముట్ట
 పైపైనిరా నకం - పనుఁ డర్థచంద్ర
 యోపంబుచే తన - నూపంబుగాఁగఁ
 జేనున్న శైలంబు - చిద్రువలై రాలఁ
 గానేయుటయుఁ బ్లవం - గ దివాకరుండు
 గ్రక్కున నొక్కయశ్వ - కర్ణభూరుహము
 రక్కసులకు కాళ - రాత్రియనంగఁ
 బెకలించికొని విరి - విరఁదిప్పికొనుచు
 నొకనిఁ బోనీక పై - త్యుల వీచమడఁచి
 తనమీఁద రాఁగ నిం - తయు లెక్కగొనక
 పెను దూపులను గాడ్చు - బిడ్డలనిమేన

4830

జొత్తు పాపనుబోలఁ - జూపర మెచ్చ
 నెత్తురులను ముంప - నివ్వెఱగంది
 పట్టిన చెట్టుచే - పరియలువారఁ
 గొట్ట వానిశిరంబు - కుంభినిఁగూల
 నాయకంపనుని పా - టమరులు చూచి
 చేయెత్తి జయజయా - శీర్షుతుల్ సేయ
 రామశౌమిత్రులు - రవికుమారకుఁడు
 ప్రేమతోఁ బొగడ వి - భీషణుండెనురు
 వచ్చి గొఁగిటఁ జేర్చ - వాయునందనుఁడు
 హెచ్చైన గెలుపుతో - నిచట నున్నంత.

4840

—: ప్రహస్తుఁడు యుద్ధమునకు వెడలి దుర్నిమిత్తములం
 గనుట :—

బల్లిదుండగు నకం - పను చావు భీతిఁ
 దల్లడిల్లుచుఁ బాటి - దనుజేంద్రుతోడ
 హతశేషు లెఱిఁగింప - నదివిని క్రోధ
 మతిశయింపుచును ద - శాననుండలిగి
 తగినట్టి పడవాళ్ళఁ - దనకోడ పదిల
 మగునట్టి వృత్తాంత - మగయంగఁబనిచి
 కొలువు సావడికి న - ల్గురు సతుల్ వెంట
 గొలువఁ దావచ్చి సి - గ్గున తెంపు మఱచి
 దళవాయి పెద్దప్ర - ధానుఁ డావుండు
 కులవృద్ధుఁడును నీతి - కోవిదుఁడైన
 సురకంటకుని ప్రహ - స్తునిఁజూచి కాల
 మరికట్టుకొనిన ద - శాననుం దనియె

4850

“ బలి వామనునికి లోఁ - బడిన చందమున
 బలవంతుఁడగు నకం - పనుఁడు వాయుజుని
 కెదిరించి పోరిలో - నీల్గిన యపుడె
 కొదవ దైత్యులును మ్ర - గ్గుట నిక్కువంబ

4560

యైన నేఁబూనిన - యట్టికార్యంబు
 మానుదునే యభి - మానంబు మాని ?
 ఏనొండె నీవొండె - యింద్రజిత్తుండు
 తానొండె నాపెద - తమ్ముఁడొండెని
 కలనికిఁ బోవలెఁ - గాక యన్యులకుఁ
 దలచూపరాదు నీ - తాకాంతు నెదుర
 నానాట హితుఁడవై - నామేలుగీళ్ళ
 లోనైన వాఁడవై - లోకంబులందు
 నెనలేని మగఁటిమి - నెసఁగిన నీవె

4870

చనుటొప్పు వానర - సమితిఁ ద్రుంపుటకు
 నెవ్వారిఁ బనిచిన - నేఁగుటేకాని
 చివ్వకుఁ బోయి వ - చ్చినవాఁడు లేఁడు.
 నీవైనఁ గెలిచి రా - నేర్తువు నిన్ను
 దేవతలైన నె - దిర్చి పోలేరు
 పోవంటివేని త - ప్పూనె విధివిహిత
 మైనయర్థంబు నీ - వని కేఁగితేని
 యచ్చటి విజయంబు - నపజయంబొకరి
 యిచ్చరాదది నిశ్చ - యింపంగ రాదు
 చాలంగ మదిని యో - జనచేసి నీవు
 నీల సరిపోయె - నిదికార్య మనుము

488

సూచింపుమనఁ బ్రహ - స్తుఁడు దశాననునిఁ
 జూచి విచారించి - శుక్రుండు మున్ను
 పామరుఁడగు వృష - పర్వునితోడ
 సామోక్తులాడిన - జాడ నిట్లనియె
 “ అయ్య! నీసొమ్ము క - లంత కాలమును
 నెయ్యంబున భుజించి - నేర్చిన మేము
 జగడంబునకుఁ బోవఁ - జావకమాన
 నగునె యిప్పుడు నిశ్చ - యంబైన యదియె
 నెన్నడు జానకి - నియ్య నేననుచుఁ
 బిన్నపెద్దన్న వి - భీషణుతోడఁ 4890
 బలికితవోనాఁడె - బ్రతుకులమీఁదఁ
 గలయాశ గొంతయుఁ - గడకుఁ ద్రోచితిమి.
 నీకునై పుత్రుల - నెలఁతలఁ బాసి
 పోకార్యేదము ప్రాణ - ములు సంగరమునఁ
 జెప్పిన యంతయుఁ - జెల్లింతు ననుచు
 నప్పుడె తనసైన్య - మంతయు నటకుఁ
 బిలిపించి ప్రస్థాన - భేరి వ్రేయించి
 సలలిత దివ్యభూ - షణములు దాల్చి
 హోమ కార్యాదికం - బుర్వీసురాలి
 యామున్నె కావించి - యాశీర్వదించి 4900
 యక్షతలిడ నంది - యకాదల నుంచి
 రాక్షసేంద్రుఁడు వంప - రణకౌతుకమున
 ననుకూల మతిసంభ - హనుమహానాదు
 లన సమున్నతుఁడు న - రాంతకుఁడనఁగ
 నలుగురు మంత్రులు - నలుగడఁగాచి

కొలువఁ బ్రహ - స్తుండు కోట వెళ్లుటయు
 సమభూమి నురక య - శ్వంబులు మ్రొగై
 తెమలి చేనున్న హే - తి ధరిత్రీఁ బడియె
 సారథి తరుటు మో - సము చేయివదలె
 చేరువగాఁగ వ - చెచ్చెను జంబుకములు

4916

నంజుఁడు మెసవు నం - డజములు దిరిగెఁ
 గెంజాయ గవిసె నిం - గి నకారణముగఁ
 బుడమి నుల్కాజాల - ములు రాలె మిగుల
 చెడునిమిత్తములు ముం - చెను రాక్షసులను
 పాటించి చూడక - ప్రాద్భ్రాతరత్న
 హఠకమయ కనా - టావళి గడచి

ధనువుఁమోయించుచుఁ - దనమీఁద నడచు
 దనుజనాయకుని ప్ర - ధాని నీక్షించి

యెవ్వఁడు వీఁడన్న - యెడ విభీషణుఁడు
 దవ్వులఁజూచి చెం - తకుఁ జేరి పలికె.

4920

“ దేవ ! ప్రహస్తం డా - దిత్య దుర్జయుఁడు
 రావణసుంత్రి ధై - ర్యవివేకశాలి
 రావణబలము స - ర్వము రెండుపాళ్లు
 భావింప నీతని - బలమొక్కపాలు
 నై యుండు లంకలో - నమరులు వీని
 కయ్యంబునకు తలం - కని వారు లేరు
 బలవంతుఁ ” డనునంత - పర్వతవృక్ష
 ములుదాల్చి వనచర - ముఖ్యులందఱును
 నెదురుగాఁ బరువెత్తు - నెడ రాక్షసులకుఁ
 గదనంబు వారితోఁ - గడు వ్రేకమయ్యె.

4930

—: ప్రహస్తుని యుద్ధ నైపుణ్యము :—

ఇరువాగు జగడించి - యిందు నందులను
 సరిబాలుగా నీల్లు - సమయంబు నందుఁ
 గోపంబున నరాంత - కుఁడు వనచరుల
 నేపు మాయఁగఁ జంపి - యెదిరించి రాఁగ
 కౌండయొక్కటి కేలఁ - గొని ద్వివిదుండు
 దండపూనికి నిల్చి - దర్చించివ్రేయ
 నదిమీఁదఁ బడి యవ - యవము లన్నియును
 జదిసి యేర్పడరాక - సమసిపోఁజూచి
 దుర్ముఖుఁడనెడు కోఁ - తులరాజు సమర
 దుర్ముఖుని సమున్న - తుని నెదిరించి
 యొకచెట్టునే వ్రేయ - నొక్క పెట్టునను
 పకపక కోఁతుల - పైకంబు నవ్వఁ
 దలక్రిందుగాఁబడి - దైత్యులుబెదర
 విలవిలఁ దన్నుక - విడిచెప్రాణములు,
 వంతులకై జాంబ - వంతుఁడు గినిసి
 యంతకు బోలి మ - హానాదు మీఁద
 గిరిశృంగ మగలించి - కెరలివ్రేయుటయు
 సిరముపైఁ బడి వాఁడు - క్షితిమీఁద ద్రెళ్ళె.
 తారుండు విక్రమో - దారుఁడై దీర్చి
 యారూఢబలు కుంభ - హనుబోవనీక
 పట్టుక ధరణిపైఁ - బడవైచి మడత
 వెట్టి వాని గళంబు - పెల్లున విటిచె
 నపుడు ప్రహస్తుఁ డా - యతదీప్రహస్తుఁ
 డపరిమితాత్మ మా - యా ప్రశస్తుండు

4940

4950

దారుణాత్మీయ కో - దండదండమున
 నారి సారించి బా - ణములు పూరించి
 కపులపై లయకాల - కాలఁడో యనఁగఁ
 గృపలేక వధియింప - కీశపుంగవులు
 పుడమిఁ ద్రెల్లిలి రక్త - పూరంబు చాల
 జడికొని గురియ రా - క్షనుల నెత్తురులు
 నేకమై ప్రవహింప - నిరువాగు మూఁక
 చీకాకుగా మడి - సిన జూడనయ్యె
 పడియున్న వానరుల్ - పర్వతంబులుగఁ
 బడగలు పాముల - పడగలుగాఁగఁ
 దెగిన రక్కసులు ధా - త్రీరుహంబులుగఁ
 బగులు తేరులు మహా - ప్లవములుగాఁగఁ
 దొరగినయట్టి నె - త్తురులు నీరముగఁ
 బరిపాటి మేదంబు - బలురొంపిగాఁగఁ
 బుండరీకంబులు - పుండరీకముల
 కండలు విరియు చెం - గలువలుగాఁగ
 జత వెల్ల జల్లుల - చాలు ఫేనములు
 జతగూడు కేశముల్ - శైవాలములుగ
 మేటిపెక్కెములు తాం - బేటి గుంపులుగ
 గాటపుటమ్ములు - గండుమీల్ గాఁగ
 నెత్తురు పేరులు - నీరాకరంబు
 పొత్తుగూడిన రణం - బున యోధవరులు
 రోఁదుచు మేనుల - రుధిరముల్ నిండ
 నీఁదునాడుచుఁ బోరు - నెడ తేజీచూచి

4960

4970

రావణమంత్రి శ - రప్రకాండముల
లావులుచెడ కపు - లను మక్కుమార్ప

4980

—:నీలుండు ప్రహస్తునెదుర్కొని యాతనిఁ బొలియించుట:—

వనచరులకు దళ - వాయి నీలుండు
కనుగెంపుఁగదుర నొ - క్కఁడు నెదురెక్కి
జగడింప నస్త్రవ - ర్నంబులు ముంచి
దగదొట్ట శోశిత - ధారలో ముంచి
శూరత్వమున ప్రహా - స్తుండు పఞ్చాగింప
శ్రీరామభటుఁడొక్క - చెట్టుచేఁ నాటికి
యదలించి వ్రేయ ప్ర - హస్తునితేరు
చిదురుపల్లె విల్లు - సిడమును విఱిఁగి
సారథి చచ్చి య - శ్వంబులు మడిసి
రారాని దురవస్థ - ప్రాప్తమాటయును
నిలమీఁదఁబడి లేచి - యెదలోని దటము
చలము నగ్గలికయు - శౌర్యంబుమీఱ
గదకేలఁ గైకొని - గద్దించి నీలు
నెదురొమ్మును మొగమ్ము - నెమ్ములు విఱుగ
మోదుటయును గాత్ర - మున గదాహతిని
మోదులుగట్ట రా - మునిబంటు గినిసి
వానలో జడియక - వచ్చు నాబోఁతు
పూనిక నీలుండ - ప్పడు చెట్టుచేతఁ
గొట్టిన నదిలెక్కఁ - గొనక ప్రహస్తుఁ
డట్టహాసముచేసి - యసురనాయకునిఁ

4990

5000

జనకు వృత్రాసురు - చెలువున చేతి
 పెనుగదచే నొసల్ - బెట్టు గొట్టుటయు
 గాలిచే సాలంబు - గదలు చందమునఁ
 జాల గంపించి యె - చ్చరిక నేమఱక
 చట్టు కేలఁ బెకల్చి - సారించి వ్రేయఁ
 గొట్టుచేబడి గుట్ట - గొంకు బడ్డట్లు
 నలినలియై వాఁడు - నలినాప్తనుతునిఁ
 గొలువఁ బోవుటయు ర - యో వీరభటులు
 నీలుఁడు తెగి చంప - నిలువక జలము
 వేలంబు నెగబోవు - విధమునఁ జెదరి
 పారి రావణున కీపా - ట్లెల్లఁ దెలుప
 వారి మాటలకు రా - వణుఁడు చింతించి
 వైకార్యమునకు ను - పాయాంతరంబు
 లేక తపించి జా - లినిఁ బొందునంత
 నానీలు శౌర్యమ - హోంబుధి యిట్లు
 జానకీపతి విభీ - షణ రవితనయ
 సౌమిత్రి ముఖ్యులు - సంతోషమందఁ
 జేమెఁగిడించి ని - ల్చిన నీలుఁజూచి
 కపులెల్ల నుత్సాహ - కలితులై పొగడి
 యపరిమితానందులై - యున్నయంత.

5010

5020

—: రావణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

అచట రావణుఁడు శౌ - ద్రాకృతిచేత
 నచలుఁడై “ యౌర ! ప్ర - హస్తుఁడిన్నాళ్లు

నింద్రాదులను గెల్చు - నిప్పుడు రామ
చంద్రునిచే నప - జయము పాలయ్యె
నటువంటి మంత్రీ లే - నట్టి యీరాజ్య
మెటుఁబోయెనేమి యే - నేడిక మీఁద
వోవుదు రాముఁ జం - పుదుఁ గపులెల్లఁ
జావకుందురె నాదు - శరములచేత ?”

అని తలంచుక లేచి - యాపులె నట్టి
దనుజనాయకులు ప్ర - ధానులుఁ గొలువ

5080

విజయభేరీశంఖ - వీరానకముల

గజగజ ధరణి యా - కంపంబు నొంద

మందరశైలోప - మానమైనట్టి

స్యందనంబెక్కి భూ - షణరుచుల్ నిగుడఁ

జతురంగ బలముల - సంఖ్యముల్ గాఁగ

జతగుఁడి వెంటరా - సారథితోడఁ

బౌరుషంబులు చాలఁ - బలుకుచుఁ బోయి

వారలు నుత్తర - ద్వారంబు వెడలి

దండి బారుల సము - ద్రము వెల్లివిరియు

మెండున దెగి తమ - మీఁద రాజూచి

5040

కపులు భీతిఁదలంకఁ - గాకుత్సతిలకుఁ

డపుడా విభీషణు - నండకుఁ బిల్చి

“ యెవ్వఁడీ వచ్చు న - హీన బలాఘ్యఁ

డెవ్వార లీదొర - లిందఱుఁగూడి

వచ్చెద”రన రఘు - వ్యూనిఁ జూచి

సచ్చరిత్రుఁడు విభీ - షణుఁ డిట్లువలికె

—: విభీషణుఁడు శ్రీరామునకు రాక్షససైన్యమునందలి మహానాయకులఁగూర్చి రావణునిఁగూర్చి చెప్పుట :—

1. అకంపనుఁడు

“ అయ్య ! యేనుఁగు బాధ - లన్నియుఁ దనదు
 కయ్యంబునకు నానఁ - గా సమకట్టి
 గొప్పయేనుఁగుమీఁద - కుంభముల్ చేత
 నప్పళింపుచు గుంకు - మా లేపనంబు
 పై నున్న చెంగావి - పటము కెంజాయ
 తో నెనయంగ వ - ర్తుల లోచనములు
 నిప్పులు రాలంగ - నిజబిరుదంబు
 లుప్పతిలఁగ బట్టు - లుభయపార్శ్వములఁ
 దనవిజయాంక ప - ద్యంబులు చదువ
 వినుచు ముందఱ వచ్చు - వీడకంపనుఁడు.

5050

2. ఇంద్రజిత్తు

పంచానన ధ్వజపట - పటాత్కార
 సంచలద్దశదిశా - చక్రుఁడై వెనుకఁ
 గోఱలు మదదంతి - కొమ్ములతోడఁ
 బోరామిసేయఁ జూ - పునముంటలెగయఁ
 గోటీరకుండల - గురురత్నరుచుల
 హాటకగర్భాండ - మలమి కొనంగఁ
 చేరిపై దమతండ్రి - దృష్టిమార్గమున
 శూరత మనమీఁదఁ - జూపంగవచ్చె
 నింద్రుని చెఱసాల - నిడిన గర్వమున
 నింద్రజిత్తునెడి వీఁ - డితఁగి గన్గొనుము.

5060

3. అతికాయుడు

విల్లింద్రధనువుతో - వీడు జోడాడ
 నల్లె మీటుచు నట్ట - హాసంబుతోడ
 నతికాయ విజితాంజ - నాచలుడైన
 యతికాయుఁ డావచ్చు - నతనిఁ జూచితీ వె. 5070

4. మహోదరుడు

తాను సింగాణిపైఁ - చాల్చిన ఘంట
 లేనుఁగు ఘంటలు - నేకమై మొరయ
 దారుణతరమహో - దర మహోదరుఁడు
 శ్రీరామ ! వాఁడె వ - చెప్పెను విలోకింపు.

5. పిచాచుడు

పిడుగుకై వడి మేనఁ - బుట్టినయట్టి
 తొడవులు మొఱువుల - తో వియ్యమందఁ
 దురికి తురంగంబు - దుమికించుకొనుచు
 సురమాయజల్లు లం - చుల నెగయంగ
 గబునితోడఁ గుళాయి - కశయాడనిక
 యుబుకుచు కట్టిక - లోహోయనంగ 5080
 నతిశయధారావి - హరియైవచ్చె
 నతనిఁ జూడు పి - శాచుఁ డనువాఁడు దేవ !

6. త్రిశిరుడు

వృషభవాహనురీతి - వినుమోచి వచ్చు
 వృషభంబుపై నెక్కి - విలుకేలఁ బూని

యమ్మేర్చి పట్టక - యదె త్రిశిరుండు
కమ్ముకవచ్చె రా - ఘవ ! చూడు మతని.

7. కుంభుఁడు

కాకోదరధ్వజ - ఘంటికారావ
మూకీకృతనుపర్వ - ముఖ్యుఁడితండు
శూలమార్పుచు వచ్చెఁ - జూడుము జాన
కీలోల ! కుంభు స - కిల్పిషారంభు.

5090

8. నికుంభుఁడు

పరిఘంబు చేఁబూని - పలలాశులై న
దొరలెల్ల వీనిచేఁ - దోడాస వడఁగ
సింజని మొరయ న - చెను నికుంభుండు
కంజాప్తకులదీప! - కనుఁగొమ్ము వీని.

—: నరాంతకుఁడు :—

శరచాపముద్గర - శక్తిత్రిశూల
కరవాల తూణీర - కవచముల్ గలుగ
రథముపై రణమనో - రథముతో వచ్చె
ప్రథుశక్తి దానవ - బృందంబుఁ గొలువ
దశకంఠునకు వీఁడు - దక్షిణభుజము
దశరథరాజనం - దన ! నరాంతకుఁడు.

5100

9. రావణాసురుఁడు

శరభవరాహాకే - సరి మహిషోష్ఠి
హరిగజవృషభ వృ - కాననులై న
దానవయోధులు - తనచుట్టుఁ గొలువ

మేనిచాయలు నీల - మేఘముల్ నెఱప
 మణిమయకుండల - మకర కేయూర
 రణితనూపురవిభా - రాశి మిన్నులను
 లాలితసూక్ష్మశ - లాకలతోడఁ
 బ్రాలేయకిరణ బిం - బము డంబు మాపు
 ధవళాతపత్రంబు - తపనీయదండ
 మవు చామరద్విత - యము విరాజిల్ల
 దివ్యాస్త్రకోదండ - దీప్తులు వెలయ
 దివ్యులు తనుజూచి - దిగులుచే నొదుగ
 సంహి కేయధ్వజ - స్వందనంబెక్కి
 సింహశౌర్యుఁడు వింధ్య - శిఖరిగాత్రుండు
 నై వచ్చువాఁడె మా - యన్న యతండ్ఱ
 రావణాసురుఁడు శ్రీ - రామ ! వీక్షింపు
 దనుజేంద్రుతో మోపుఁ - దల కమ్యమబ్బు
 మనకన్న పరమాత్తు - మాటలాలించి
 వెఱగులోఁ గను తెప్ప - వ్రేయక చూచి
 ధరణిజారమణుఁ డా - తనికి నిట్లనియె.

5110

5120

“ సురగరుడోరగ - సుంసిద్ధసాధ్య
 నరులందు విన్నక - స్సమహోమహులును
 నింతటివాఁడు లేఁ - డేఁ జేయుపుణ్య
 మెంతయోకాని నేఁ - డితనిఁ జూచితిని
 సీతను వీఁడు తె - చ్చిన నిమిత్తముగ
 చేతో విషాదంబుచే - నుం గెదను.
 ఆకోప మీరావ - ణాసురు మీఁద
 నీకుహతంబుగా - నిశితబాణములఁ

జూపుదుననుచు న - ర్చులు నిగుడంగ
 రోపంబులంది యా - రోపితోద్దండ
 కోదండపాణియై - కోసలరమణుఁ
 డాదండ తనతమ్ముఁ - డట్లన యుండ

5130

—: రావణుఁడొక్కఁడే తొలుత యుద్ధ సన్నద్ధుఁడగుట :—

నెదురింప సేదాస = వేంద్రుఁ డెచ్చరిక
 వదలక తానిందు - వచ్చిసయపుడె
 లంకలో కపులు చి - ల్లర సేతు రనుచుఁ
 గొంకి యందఱు గనుఁ - గొని మీర లెల్ల
 మనకోటలోన నే - మఱికి వాకిళ్ళ
 దనుజుల నునిచి సీ - తారక్షణమునఁ
 గనుగల్గియుండుఁ డీ - కపులరాఘవులఁ
 దునిమి వచ్చెదను మీ - తోడేల యనుచు
 నందఱి మఱిలంగ - ననిచి యుక్కరుఁడు
 స్యందనంబురవడి - సారథినడపఁ

5140

—: సుగ్రీవుఁడు రావణుని నెదుర్కొని మూర్ఛిల్లుట :—

గలనికి రాజూచి - కమలాప్త సుతుఁడు
 బలుగొండ యొకటి చేఁ - బట్టి యెదిర్చి
 వ్రేయఁ జేరిననొక - విశిఖంబుఁ గొడిగి
 యాయద్రది శకలంబు - లై పడనేసి
 వేఱె యమ్మొక్కటి - వింట సుంధించి
 యారావణుఁడు వ్రేయ - నాయమ్ము వచ్చి

నాయమ్ము నాఁటిన - యపుడు కుమార
 సాయక నిహతిఁ గ్రౌం - చ నగంబురీతి 5150
 హోయని కూయుచు - నురముపై వలుద
 గాయమ్ముచేత న - ర్కసుతుఁడు వడిన
 శతబలి గజగవా - క్షసుషేణవాలి
 సుతతారగవయాది - శూరవానరులు
 నగములు నగములం - దఱుఁ బూని యెదిరి
 జగడింపఁజూచి రా - క్షసనాయకుండు
 నొక్కొక్క తూపుచే - నొక్కొక్కరుని
 లెక్కగా ధరణిఁ గూ - లించినఁ జూచి
 శరచాపహస్తుఁడై - జానకీప్రియుఁడు
 దురమున కేగఁ జే - దోయి మొగిడ్చి 5160
 మఱుగుగా నిలిచి ల - క్షుణుఁ డన్నతోడ
 చరణాబ్జముల వ్రాలి - సమ్మతిఁ బలికె.

—: శ్రీరాము నాజ్ఞచే రావణునిపైకి వెడలు లక్ష్మణుని
 కడ్డుపడి హనుమంతుఁడు రావణునెదుర్కొనుట :—

“ దేవ ! మీరేల దై - తేయేంద్రు నెదిరి
 కావరంబడఁగించి - కలన జయింతు
 సెలవిండు మీయాజ్ఞ - చేఁగాని వాని
 తలఁ ద్రెవ్వనేయక - తాళి వచ్చితిని ”
 అన ననుగ్రహబుద్ధి - నవనిజాప్రియుఁడు
 మనసులో నటుల స - మ్మతమంది యతని
 నాలింగనము జేసి - “ నులఁతినిఁ బోవఁ
 డాలంబులోన - నింద్రాదులకై న 5170

వీడజేయుఁడు ధను - ర్వేదపారగుఁడు
 వేడిమిఁ జూప నీ - వేళఁ బైకొనియెఁ
 దగినట్టి దివ్యసా - ధనములచేత
 జగడింపు మెఱిఁగి యె - చ్చరికతోననుచుఁ
 బనిచిన వెంటయుఁ - బ్రణమిల్లి లేచి
 యని సేయ సన్నద్ధుఁ - డై నడచుటయు
 నడ్డంబుగావచ్చి - యాసయై గాలి
 బిడ్డండు దనమేను - వెంచి కుప్పించి

—: రావణ హనుమంతుల యుద్ధము :—

రావణు నెదిరించి - “ రాక్షసనాథ !

ఏ వచ్చినాఁడ ని - న్నెదిరించిగెలువ

5180

వెఱచిన వేల్పుల - వెంటాడినట్ల

హరివీరులను గెల్తు - మనుమాట వలదు

నాచేత నీకు ప్రా -ణభయంబె కాని

త్రోచిపోవంగ శ - క్తుండవుగావు.

ఎఱుఁగవే తలఁచుకొ - మ్మిప్పు ”నన్ననిన

సురవైరి యంజనా - నుతున కిట్లనియె

“ ఎఱుఁగుదు రోరి ! నీ - వెంత నన్నెదురఁ

దరమెనీకెంత స - త్త్వంబున్నఁగాని

యుద్ధంబులో నిరా - యుధుఁ జంపరామి

సిద్ధంబుగాన నా - చెయి చూచుమిపుడు

5190

ఒక పెట్టుచేత ని - న్నుర్విపాజ్ఞేసి

వికటించు రాము - నావెనుకఁ ద్రుంపుదును ”

అన “ శోరి ! రాత్రించ - రాధమ ! నీదు

తనయు నక్షాసురు - దండించు నపుడు
 నిదుర వోతినొకాక - నీవు నాఁడేమి
 మదిరామదంబుచే - ముఱచితోమేను
 నాపెట్టువడిన వె - న్కకు మెదలంగ
 నోపవు నీచేతి - యురవడియెల్లఁ
 జూచిఁ యీమీఁదఁ - జూచెదవిపుడు
 చాఁచిన నాభుజా - స్తంభ విక్రమము ”
 అనునంత నరచేత - హనుమంతు వ్రేయ
 కను తేలగిలవైచి - కళవళింపుచును
 గ్రక్కునఁదెలిసి రా - ఘవకింకరుండు
 మొక్కసంబున తన - ముష్టిఘాతమున
 నురముపైఁ బొడిచిన - నుర్విగాన్పింపఁ
 దెరలి కంపించు ధా - శ్రీధరంబనఁగ
 గడగడవణఁకి రా - క్షుసనాయకుండు
 గడియకఁ దెలిసి యీ - గ్రహ ముదగ్రమున
 “ మేలు వాయుజ! నిన్ను - మెచ్చితి నింత
 చాలదె నీభుజా - శక్తిఁ జూచితిని
 నాయంతవాని వా - నరుఁడవై యుండి
 కాయంబు గడగడ - కంపించుపాటి
 సత్తువ చూపితి - చనుము పోకున్నఁ
 జత్తు వాత్మీయభు - జాప్రహారమున”
 అనుమాట విని రావ - ణాసురుఁజూచి
 కినుక నిట్లనిపల్కె - గేసరిసుతుండు
 “ మెఱమెప్పులకు నేల - మెచ్చెదనాదు
 కరమైత్రీ నీదు వ - క్షుముఁ బొడిచియును

5200

5210

మఱల బ్రాణములతో - మాటాడినపుడె
 పరిహాస మియ్యని - పలుకు లేమిటికి
 నగ్గింపనేల బా - హాశక్తి దనదు
 సిగ్గయ్యె నిన్ను మె - చ్చితి నోర్చినపుడె ”
 అనవిని యానాన - వాగ్రణి యలిగి
 హనుమంతు హనువుపై - నరచేశ్రవేయ
 నాకొట్టుచే భూమి - నవశుఁడై యతఁడు
 మోకరించుకవ్రాలి - మూర్చ్ఛిల్లుటయును

5220

—: హనుమంతుఁడు రావణునితోఁబోరి మూర్చ్ఛిల్లఁగా
 నీలుఁడెదిరించుట —

నీలుఁడెదిర్చి కం - టినికంటి ననుచు
 సాలంబువ్రవేయ రా - త్నసనాయకుండు
 శరముచేఁ దునిమిన - శైలంబు నీలుఁ
 డురుశక్తిచేఁబూని - యొక్కండు నెదుర
 నంతలోఁ దెలివొంది - యాంజనేయుండు
 పంతంబు విడువక - పంక్తి కంఠరుని
 కనుఁగొని “ ఓయి! రా - త్నసనాథ తనకు
 ననిసేయ రాదు నీ - వన్యునితోడ
 నెదిరించి పోరాడ - నెడనంచుఁ బలుక
 సది మది నెంచక - యసురనాయకుఁడు
 నీలుఁడెత్తిన కొండ - నిమిష మాత్రమున
 వాలంపుఁ గోలచే - వ్రయ్యలు చేసి
 చూచి వానరులెల్ల - సోద్యంబు నందఁ
 బూచిన కింశుక - భూరుహాంబనఁగ

5230

5240

నెత్తురు లతనిమై - నిండ బాణములు
 చిత్తజల్లుగ నేయఁ - జెదరక యతఁడు
 మాయాబలంబుచే - మారట కొండ
 చాయఁ బెంచిన మేను - సన్నంబు చేసి
 కొంచపు రూపు గై - కొని మింటి కెగసి
 ప్రాంచలంబున రఘు - ప్రవరులు వొగడ
 దనుజేంద్రు రథము కే - తనముపై వ్రాలి
 కనుచాటుగా భుజా - గ్రంబుల దుమికి
 వింటికోపున కెక్కి - విబుధారి వరుని
 కంటికి తన నిలు - కడఁ గాననీక
 తలమీఁద చంగుస - దాఁటి కిరీట
 మిల దొల్లగాఁ దన్ని - యెత్తిన శరముఁ
 జేత నందుకొని త్రుం - చిశిరోధి తనదు
 శాతనఖాళి జ - ర్జితముల్ చేసి
 వెనుకపాటుని నిల్చి - వెన్నుపైఁ గఱచి
 కనుమ్రాలనుండి మొ - గంబున కెగసి
 చీకాకు పఱచి వి - చిత్ర లాఘవము
 లాకీశవర్యులౌ - ననిమెచ్చి వొగడఁ
 గేడించి మగఁడ టె - క్కెమునకుఁ బ్రాకి
 వ్రీడ నొందించిన - విసివి రావణుఁడు
5250

—: నీలుఁడు రావణుచే మూర్ఛితుఁడగుట :—

“ చిత్రయుద్ధము వీఁడు - చేసె నౌకార
 మాత్రాధికము నీలు - మహిమం ” బటంచు
 గురుతుగా టెక్కెవుఁ - గొననుండఁ జాలి

శిరమైత్తి పావక - జిహ్వాగం బేర్చి
 తొడిగి “ మాయావి కోఁ - తులలోన వీఁడు
 జదియించె నన్ను మో - నము చేసి ” యనుచు
 సంధించి వ్రేసిన - చనుమఱ నాఁటి
 గంధమాదనముఖ్య - కపికోటి యడల
 యమరులకెల్ల హా - హాకార మెసఁగ
 భ్రమణంబుతో వచ్చి - పడియె నుర్వరను
 ననలుఁడు తనతండ్రి - యగుట నానీలుఁ
 డనలాస్త్రనిహతిచేఁ - బ్రాణముల్ వోక
 పడియున్న దానవ - పతి వింట శరముఁ
 దొడిగి కోఁతులనెల్లఁ - ద్రోఁలుచురాఁగ
 శరచాప హస్తైఁడై - సౌమిత్రి యెదిరి
 గరువంబు మగఁటిమి - గనుపించఁ బలికె

5270

—:లక్ష్మణుఁడు రావణాసురు నెదుర్కొని యుద్ధము సేయుట:—

“ రావణ! యీ వాన - ర శ్రేణి నేల
 చావనేసెద విది - శౌర్యంబు తెఱఁగె ?
 నామీఁద నెదిరించి - న నెఱుంగవచ్చు
 నీమార్గణాసార - నిపుణత్వ ” మన్న
 మాటయు జ్యాలతా - మహితారవంబు
 సూటిగా వీనుఱఁ - జఱుకు వుట్టింప
 దానవపతి సుమి - త్రాపుత్రుఁ జూచి
 తేనవ్వు సెలవిగి - లించి యిట్లనియె
 “ పూనియేఁ జేసిన - పుణ్యంబు కతనఁ
 గానిపించితివి నా - కన్నుల యెదుర

5280

బంటవై నిలువుము - పాఱక నన్ను
 వింటివో లేదో యే - వెంటఁ గీర్తింప
 రావణాసురు సుమి - త్రాకుమారకుఁడు
 తావచ్చి యెదిగి యు - ధము చేసెననుచుఁ

5290

బొగడికల్ గననీవు - పోటరివోలె

తెగి నిల్చినప్పుడె - తెలిసె నందఱికి

మంచి బంబ్రాతు ధ - ర్మమువాఁడవౌదు

వెంచిరప్పుడె నిన్ను - నెఱిగితి నేను

తోడుగు ” మమ్మని పల్కు - తోనె సుమిత్ర

కొడుకు రావణునిఁగ - న్నొని యిట్టలనియె

“ ఎల్లరుఁ బొగడఁగ - నెఱుఁగమే నిన్ను

చెల్లి రే విల్లు నీ - చేతనుఁ గలిగి

యాయుధపాణినే - నై యెదిరింప

మాయన్న సాక్షియై - మనలఁ గన్గొనఁగ

5300

నిప్పుడు గాక యిం - కెన్నటి కన్న

దెప్పటి నిశౌర్య - మెఱుఁగ వచ్చితిని

సీతను మ్రుచ్చిలిం - చిన నాఁడె తెలిసె

వాతింట జూపాటు - వార్తలేమిటికి

బంటవౌదువు నిల్చి - బవరంబుఁ జేసి

కంటికి నిద్దురఁ - గనుపింపు మఱల ”

అనిన నాగ్రహముతో - నసురనాయకుఁడుఁ

గనఁగన కాలాగ్ని - కణములు రాల్చు

తూపులై దును రెండు - తొడిగి లక్ష్మణుని

చాపొమ్మనుచు నేయ - శరము లేడింట

5310

నవి నదుమనెత్తుంప - నసురేంద్రుఁ డలిగి
 వివిధాస్త్రకోటులు - వెన్నెల్లఁ బొదువ
 వ్రేసిన నవి యెల్ల - విశిఖ లాఘవము
 రాసి కెక్కఁగ సుమి - త్రా కుమారకుఁడు
 వారింప శౌర్యదు - ర్వారుఁడై దేవ
 తారి ముఖ్యుండు బ్ర - హ్మవరంబు చేతఁ
 గన్నట్టి యొకమహా - కాండంబుఁ దొడిగి
 మిన్నుల నెఱమంట - మీఱ నేయుటయు
 నదివచ్చి వానరు - లాహోయనంగ

నుదురు నాఁటుటయుఁ గ - న్నులుమూసి భ్రమసి 5320

తోడనె తెప్పిరి - దుర్వారశక్తి

చూడుమంచు నమోఘ - సునిశితాస్త్రమున

దనుజేంద్రు చేతీకో - దండంబు రెండు

తునియలుగా నేసి - తూపులుమూఁటఁ

జనుమఱ నాటించి - శరపరంపరలఁ

దనువెల్ల జర్జరి - తంబు సేయుటయు

విలయకాలాంతకు - విధమున దైత్య

కులపతి శక్తిఁ గై - కొని యాగ్రహించి

సురలెల్లఁ బెగడ నా - సురకోటి వొగడ

హరివీరులకు భీతి - యాత్మల నిగుడ

5330

వ్రేసిన యది చండ - విలయమార్తాండ

భాసురకిరణ ప్ర - భారాశి యగుచు

నెన్నేని దుఃఖాల - నేసినఁ బోక

యన్నింటి మ్రొంగుచు - నరికట్టులేక

వచ్చి యాశౌమిత్రి - నామ వాక్యమునఁ

గ్రుచ్చుక యొకపిడు - గును బోలి పడిన
 యందుచే మూర్ఛిల్లి - యవనిఁ ద్రెళ్లుటయుఁ
 దుందుడుకునఁ దేరుఁ - ద్రోలుక చేరె
 లంకాధినాథుండు - లక్ష్మణు నెత్త
 నుంకించరాగాఁక - యూరక పెనఁగి
 కైలాస మందరా - గములు వెకల్పఁ
 జాలిన తనదు దో - శ్శక్తి యంతయును
 సౌమిత్రి వైష్ణవ - శక్తిచే బాలిసి
 యేమియుఁ గొఱఁగాని - యెడ నెడదూరి

5340

—: రావణుండు లక్ష్మణుని పై శక్తి ప్రయోగించి మూర్ఛిల్లఁజేసి
 తీసికొని పోవుటకుఁ బ్రయత్నించుట - హనుమంతుఁడడ్డుపడి
 లక్ష్మణుని రాముని యొద్దకుఁ జేర్చుట :—

యడ్డంబుగా వచ్చి - హనుమంతుఁ డలుక
 రొడ్డపెట్టసురేంద్రు - రొమ్ముపైఁ బొడువఁ
 గుట్టూర్చులిచ్చి మూ - ల్గుచును మూల్గుచునుఁ
 జుట్టుకవడి నోట - చొంగలు వడియఁ
 జెవులన ముక్కునఁ - జిల్లున రక్త
 నివహంబు కాల్యాలై - నిండిపాఱంగ
 నరదంబుపై వ్రాల - నపుడు లక్ష్మణునిఁ
 గరువలిపట్టి డ - గ్గరి జేరి మ్రొక్కి
 కేవలాత్మీయ భ - క్తి స్నేహ వినయ
 భావముల్ గానుపిం - పఁగ లేవనెత్తి
 మూపుపైనునిచి రా - ముని సమీపమున
 నాపుణ్యనిధి నుంచు - నాసమయమున

5350

నూడి పేరెదనాఁటి - యున్నయాశక్తి
 చూడగ రావణా - సురునిఁ జేరుటయుఁ
 దెలివిడి వైష్ణవ - తేజంబు కతన
 కలిగెను మగుడ ల - క్షుణ్ణ కుమారునకు.
 రావణుఁడపుడు మూ - ర్భుఁ దొరంగి తేరు
 పై విల్లునమ్ములు - బట్టి నిల్చుటయు
 భ్రుకుటీ కరాశాస్య - పుష్కరుం డగుచుఁ
 జికిలి నిగ్గులుదేరు - చిలుకుటమ్మేర్చి
 నారి మ్రోయింపుచు - నడతేరఁ జూచి
 శ్రీరాము చెంతకుఁ - జేరి వాయుజుఁడు

5360

—: రామ రావణుల ప్రథమ యుద్ధము :—

“ అరదంబు మీఁద ద - శాస్యుఁడున్నాఁడు
 ధరణిపై నిలిచి యు - ధ్ధము సేయనేల
 దేవ ! నాభుజ - వీరిఁ దిరముగానుండి
 రావణాసురునిఁ బో - రజయింపుఁ డిపుడు.
 ఆరోహణము సేయు - మన నై నతేయు
 నారాయణుం డెక్కి - న తెఱఁగు మీఱఁ
 బవమాన తనయాంస - భాగంబు మీఁద
 రవివంశ మణియైన - రాఘవుం డెక్కి
 బలిమీఁద నడచు శ్రీ - పతివోలి దనుజ
 కులనాథుపై నెదు - ర్కొని యిట్లనియె
 “ రావణ ! నీవు ధ - రాపుత్రుఁ బొంచి
 కావరంబున మమ్ముఁ - గానంగనీక

5370

తెచ్చిన నిన్ను వి - ధింపఁగ నిటకు
 వచ్చితి మొదట నీ - వారై న యట్టి
 దానవులను చతు - ర్దశ సహస్రములఁ
 బూని జనస్థాన - మున ముహూర్తమున
 ఖరదూషణులతోడ - ఖండించువార్త
 యెఱిగిన నినుదైవ - మిట వట్టితెచ్చె
 పోక నిల్వము కాక - పోయితివేని
 నీకు నడ్డంబుగా - నిల్చి కాచుటకు
 హరిహాయ బ్రహ్మన - లార్క శంకరుల
 తరమె మదీయకో - దండ దివ్యాస్త్ర
 నైపుణి నీదుమా - నంబు ప్రాణములు

5380

నాపోశనింపఁగా - నాశించె నిపుడు
 ననిలోన పుత్రపౌ - త్రాదులతోడ
 నిను ద్రుంతు ననుచుఁ బూ - నితి నేప్రతిజ్ఞ
 యెందువోయెదవు పో - యినఁ బోవనీను
 కందువుగాక ల - క్ష్మణు నేయుఫలము
 అను మాటలోనె ద - శాస్యుండు ఘోర
 వినిశిత బాణముల్ - వింట సంధించి
 పవమాన తనయునిపై - నాటఁనేయ
 జవసత్త్వ వేగతే - జంబులు మిగుల
 నవనికి యినుమడియై - రాముఁ దాల్చి
 జతనంబుగా నిల్వ - శరపరంపరలఁ
 దేరుచెక్కలు చేసి - తేజీల దునిమి
 సారధిఁ జంపి క - శగ్రీవు నురము
 సరిగట్ట దొకదివ్వు - శరముచే నేసి

5390

5400

సరకు సేయక నర్థ - చంద్రబాణమున
 దనుజేంద్రు మకుటంబు - ధరణి దొర్లించి
 జనకజా రమణుండు - శౌర్యంబుఁ జూపఁ
 దలవీడి తనయాయు - ధంబులు మఱచి
 యిలఁ బడి లేచి ము - న్నింద్రుండు గినిసి
 కులిశంబుచే నేయఁ - గొంచెపు నొవ్విఁ
 దెలియక యరుదు ధై - తేయ నాయకుఁడు
 తన వ్రేటుచే దీ ప్తిఁ - దఱిగిన దాఁచు
 వనజాహ్నుఁడన విష - వ్రయమైన జిక్కు
 చక్రకై వడిని తే - జములేని దనుజ
 చక్రేశుతో రామ - చంద్రుఁ డిట్లనియె.

5410

—: రావణుఁడు లంకకు మఱలుట :—

“ దానవనాథ ! నా - తమ్ముని నఖిల
 వానరప్రభుల నీ - వాలు దూపులను
 నొప్పించి జగడించి - నొంచితి గానఁ
 దప్ప నేటికి జావు - తనచేత నీకు
 నిలువకు మిచట మ - న్నించితి నిన్ను
 తొలఁగి లంకకుఁ బోయి - తోడుగానీకుఁ
 కలిగిన బంధువ - ర్గము నెల్లఁ గూర్చి
 కలనికి రమ్ము చే - కాచితి నివుడు.
 తేపు చూచెద వధ - రితశతమన్య
 చాప మామకశరా - సన జాయమాన
 కనకపుంఖోజ్వల - కాండప్రకాండ
 కనదురుజ్వలన శి - ఖాసమావలన

5420

భస్మీకృతనిశాట - బలమహాటవిని
 విస్మయంబున నిల్వ - వేశగాదనిన
 సిగ్గును రోషంబు - చేఁగామి కినుక
 యగ్గలంబుగఁ గవు - లదరించి తఱుమఁ
 దలవాంచికొని లంక - దనుజనాయకుఁడు
 వెలవెల నగుచు ప్ర - వేశంబు చేసె.
 తగిన యశాపథములఁ - దగురీతి కపుల
 నెగులు దీర్చించి మ - న్నించి రాఘవుఁడు
 సకలభూతములకు - సంతోషమొదవ
 నకలంక తేజుఁడై - యలరుచున్నంత.

5430

—: రావణుఁడు లంకకుమఱి, తన మంత్రులతోఁ దన
 పూర్వశాపములను దెలుపుట - కుంభకర్ణుని యుద్ధమునకుఁ
 బంపుటకై యాతని నిద్రనుండి లేపుట కాజ్ఞాపించుట :—

ఆలంకలోన ద - శాననుండాత్మ
 జాలి నొందుచును కే - సరి వట్టి విడుచు
 కరిపోల్కి గరుడుని - గాసిచేఁ గలఁగు
 నురగంబుమాడ్కి భ - యోపేతుఁడగుచు
 దాశరథుల బ్రహ్మ - దండ కాండప్ర
 కాశనూత్నతటిన్ని కాశ - దివ్యాస్త్ర
 పాతముల్ దలఁపుచు - పంచాస్యపీఠిఁ
 జేత చెక్కిలిఁ జేర్చి - చింతనొందుచును
 తన యాస్తులై న మం - త్రహాస్యవిదుల
 దనుజనాథులఁ జూచి - తానిట్టులనియె.

5440

“ ఆజిలో నింద్రాదా - లై న దేవతల

నేజన్న మెత్తిన - యిన్నినాశృకును

జీటికి సడ్డ సే - సినవాడ గాను

శ్రీరాముఁ డొకమాని - సి యనఁగనెంత

5450

నోడడే యితఁడు న - న్ను పరాభవింఁచె

నూడిఁ ద్రిప్పెడు జాడ - శోధించికాన

నాతపంబెల్ల మి - న్నక వ్యర్థమయ్యె

ధాత జెప్పినమాట - తలఁదాకె నిపుడు

మనుజులచే గల్గు - మరణంబటంచు

ననియె పూర్వమున నేఁ - డది సరివచ్చె

దేవగంధర్వదై - తేయ పన్నగుల

చే వధలేకుండఁ - జేసితి తపము

జనమాత్రులను గణిం - చని దోష మెల్లఁ

గనిపించె మనువంశ - కర్తయైనట్టి

5460

యనరణ్యుఁడనెడు మ - హారాజు తొల్లి

తనవంశమునఁ బుట్టి - దశరథవిభుని

సుతుఁడు రాముఁడు - పుత్రసోదరబంధు

యుతముగ నినుఁ జంపు - నుర్వి జన్మించి

నన్నట్టిమాట య - ధార్థమై యిప్పు

డున్నది తనచేత - నుల్లంబు నొచ్చి.

ఆది బతివ్రత - యైన లతాంగి

వేగవతీనామ - విఖ్యాత తాను

పుడమి జన్మాంతరం - బున జనియించి

కొడుకులతో బంధు - కొంటులతోడఁ

5470

జంపుదు నిన్నని - శపథంబు సేసె

చాంపేయగంధి యా - సాధ్యతావచ్చి

యీసీతయైపుట్టె - నిదిగాక నంది
 చేసిన శపథంబు - చేకూడె నిపుడు
 వనధికన్యకయైన - వనజాక్షి రంభ
 పరిభవంబంది శా - ప మొసంగె తనకు
 నట్టిశాపమును శై - లాత్మజ దిట్టు
 తిట్టును నేడు వొం - దెను దైవగతిని.
 ఇప్పుడై నదేమి యే - యే ప్రయత్నములఁ
 గపులు చేరఁగ నవ - కాశంబులీక 5480
 పదిలమైయుండఁ డీ - పట్టున మఱలఁ
 గదనంబునకు కుంభ - కర్ణుండుగాని
 యితరుని బంపరా - దింట నిద్రాభి
 రతుఁడై నిరస్తకా - ర్యభరంబుతోడ
 నున్న వాఁడీవేళ - యూరటగాక
 యున్న నేపని కింక - నొకనాఁటి కతఁడు
 నెవ్వరెచ్చట బోయి - రేమి యటంచు
 నివ్వలవ్వలిమాట - లేమియు వినక
 యుండు నెవ్వఁడు తా - నుండియులేక
 యుండియు నాపాలి - కొక్కరూపయ్యె. 5490
 పనిచెడి బ్రహ్మశా - పంబుచే నెపుడు
 తననిద్దురయెకాని - తలఁపఁ డేమియును
 పొండు తోతెండు గొ - బ్బున మేలు కొలిపి
 భండనంబున కేను - బనిచెడ నతని
 బలిమిని లేపుఁడా - బలవంతుఁడైన
 గెలుచు భూమిశులఁ - గీశుల నెదిరి

—: రాక్షసులు కుంభకర్ణుని నిద్రనుండి లేపుటకు వెడలుట :—

అని పంచుటయును దై - త్యశ్రేణివచ్చి
యనుపమ గంధమా - ల్యాంబరావళులు
నీరు మజ్జగలు వ - న్ని రెళనీళ్లు
సారాయికుండలుఁ - జక్కెరచట్లు

5500

కల్లుబిందెలు పాన - కంబులు చెఱకు
బీళ్లు మీఁగడ - పెరుగు కజ్జములు
నంజుడుల్ నించు బా - నలు లేతతాటి
ముంజలు సుడిగొళ్లు - మొదలై నయట్టి
దాహోపశమన స - ద్రవ్యంబు లతని
గేహంబులోన గ్రి - క్కిటియ నమర్చి
పచ్చి నెత్తురుల దొ - బ్బలుఁ గొబ్బెరలను
దెచ్చి యాతని సమ - దృష్టి నమర్చి
యెటుచూడ యోజనం - బిరవై నయట్టి
పటువజ్రమయ మైన - పడకింటిలోనఁ

5510

—: నిద్రాముద్రితుడైన కుంభకర్ణుని వర్ణన :—

గన్ను మోడ్చిన కుంభ - కర్ణునిఁజూచి
మున్నాడ దై త్యస - మూహమంతయును
నెగనూర్పు వెంబడి - నిలు చొరఁబాటి
డిగనూర్పులను వాకి - టికి వెల్లివచ్చి
గాలిచే నొగడాకు - గమివోలి శక్తి
ఛాలక తమయిచ్చుఁ - జనచేతగాక
సుడిగాంచు సందుల - జణిగియొక్కొక్కఁ

డెడము చేసుక వెన్క - యిరువులనుండె

పాతాళగహ్వరో - పమమైన వర్తు

లాతతవివృత భ - యంకరాననము

5520

గిరిగుహాయుగళంబుఁ - గేరుచు వేడి

కరువలి గల నాసి - కావివరములు

పెద్దకాటుక కొండ - పెక్కువ నినుప

ముద్దను మీఱు న - మోఘు కాయంబు

వంకరలగుచు ధా - వశ్యంబు మించి

సంకులఁ గేరు ని - శాతదంష్ట్రలను

దొనదొన నీఁగలు - తుట్టెలుగట్టఁ

బెనుగంపు కడనింపు - పెదవులజోడు

నేనుఁగు తుండంబు - లెంతలేదనఁగ

జానుల మీఱంగఁ - జాలు బాహువులు

5530

నంకిలుసేయు పే - రాఁకట గ్రుస్సి

యింకిన చెరువుతో - నెనవచ్చుగడుపు

పరపులై వజ్రని - భంబులై మిగుల

గరవాడి నెసఁగు న - ఖిప్రకాండములు

చలపట్ట దీవుల - జరుముక మ్రింగఁ

గలగాంచి కూయిడు - కలవరింపులును

వట్టిక వాడి ద - బ్బినముల రీతిఁ

బొట్ట మీఁదట నిట్ట - పొడుచు రోమములు

కుండలకేయూర - కోటీరరత్న

మండనంబుల నన - మాన తేజంబుఁ

5540

గలిగిన యాకుంభ - కర్ణుని లేపఁ

—: నిద్రనుండి కుంభకర్ణుని లేపుటకుఁజేసిన ప్రయత్నములు :—

దలఁచి పేరునఁ బిల్చి - దానవులెల్ల
 భేరీపణవదుందు - భి మృదంగశంఖ
 భూరిరావముతోడ - బొబ్బలువెట్టి
 పిడికిళ్ళచే గ్రుద్ది - పెద్దరోకళ్లఁ
 బొడిచి గదాశూల - ముల ముద్గరముల
 దండించి రొమ్ముమీఁ - దను పెద్దరాళ్లు
 గుండులు బడవైచి - గోళ్లలోపలను
 యినుపకండ్లును గొట్టి - యిటుకలు వేచి
 తనువు నిండఁగఁబోసి - దానవులెల్ల

5550

ముకుగోళ్లలో సీస - ములు గాచిపోసి
 తెకతెక నంజుళ్లుఁ - దెరలించి వంచి
 చెవులగూబలు గఱ - చి వెడందవాతఁ
 బొగలేని చింతని - ప్పులు దెచ్చి నించి
 గొడ్డండ్లచే గండ - గొడ్డండ్లచేత
 గడ్డపారలచేత - గండ్లుగా నటికి
 పడనిపాటులనెల్లఁ - బడ పదియేను
 గడియలకును కుంభ - కర్ణుండు నిల్లి
 వాసుకి తక్షక - వ్యాఖులమాడ్కి

5560

భాసిల్లు తన మహా - భాహులుచాఁచి
 యవనీధరమహా గు - హాలనుండి వెడలు
 పవనంబు లనఁగ ని - బ్బరముగా నూర్చి
 యంతట నొక్కమా - టావలిం చుటయు
 దుంతలఁ దెచ్చి వైఁ - ద్రోలి త్రొక్కించి
 లొటిపిట గుఱంబు - లును వేసడముల

నిటునటు దానవు - లెక్కిమట్టించి
 పదివేలగజముల - బాగుగా దెచ్చి
 యెదమీఁద నెక్కించి - యిలియఁ ద్రొక్కించి
 కొమ్ము కత్తుల పెద్ద - గుప్పించి వెడలి
 రొమ్ముపై వెయ్యితే - రులు వాఱఁగ్రోలి
 మీసంబులను తల - మీఁది వెంఱుకలు
 దూసిరా కోటిదై - త్యులు వట్టి యీడ్వ

5570

—: కుంభకర్ణుఁడు లేచి, తన్ను నిద్రనుండి లేపుటకుఁ
 గారణమడుగుట :—

నొయ్యన తెలివొంది - యొత్తగిల్లుటయుఁ
 జయ్యన భీతి రా - క్షసులెల్లఁ దొలఁగి
 బెడబెడ బరువెత్తి - బెదరి ద్వారంబుఁ
 గడచి దాఁగిన కుంభ - కర్ణుండు లేచి
 కారుచిచ్చులమంట - కన్నులవెంట
 మీఱంగ నెరి నవో - న్నేషాంతరమునఁ
 బందులు గొఱియ లాఁ - బసరముల్ పెద్ద
 బిందెల నల్లలు - పేర్చులఁ గల్లు
 కడమవడ్డనము న - క్కటిఁ జిక్కనీక
 తొడిఁబడ మ్రింగి యం - దున సేదఁదేటి
 యాసీనుఁడగువేళ - యరసి యొండొరులు
 చేసన్న సెయుచుఁ - జేరంగవెఱచి
 తొంగి చూచుచు నుండ - నోషాచరేంద్రుఁ
 డింగితం బెఱిఁగి “మీ - కేల భయంబు
 రండ”న వచ్చి వా - రలు కేలుమొగువ

5580

దండకుం బిల్చి “ యిం - దఱు గూడి నన్ను
 నిదుర లేపఁగ నేల ? - నేఁడు రాజునకు
 కొదవలు లేక చే - కొన్నాఁడె సుఖము ?
 మీకు నెల్లను సేమ - మే ? బంధుకోటి
 యేకీడుఁబొరయక - యెససి యున్నదియె ?
 యేమైన గలిగిన - నెఱిఁగింపుఁ డిపుడె
 నామీఁది భారమం - తయుఁ జక్కఁజేయఁ
 గడమ యాఁకలి దీర్చి - కాని మాయన్న
 కడకు రానొల్ల నిక్క - డ నుండె చనుదు
 బలిమిని మేల్కొల్పఁ - బనియేమి ? సీత
 వలన నిప్పుడు చేటు - వచ్చెనో మీకు ?
 లేకున్న నేటికి - లేపుదు రదియు
 వాకొనుఁ”డనుచు రా- వణసోదరుండు

5590

5600

—: యూపాక్ష మహాసోదరులు రావణనివద్ద కాతఁడు వెడలిన
 కారణము తెలియునని విన్నవించుట. కుంభకర్ణుఁడు
 రావణునిఁ జూచుటకు బయలుదేరుట :—

నన్నమాటలకు యూ - పాక్షుండు చేరి
 విన్నవించెదనని - వినతుఁడై పలికె.
 “ అయ్య ! మిమ్మెఱిఁగిన - యమరులు మమ్ము
 చెయ్యెత్తి చూప నొ - చ్చిన నోరఁ బలుక
 నేరుతురో ? కంటి - నెరసునుఁబోలి
 తీఱదు నరునిచే - దిగులు మాకిపుడు
 నొకచేతి చేనై న - యుత్పాతమెల్లఁ
 బ్రకటంబు నేవిన్న - పము సేయవలదు

కొలువులో రాజుమా - కునుఁ దెల్పెఁగాన

గలిగెను విపరీత - కార్యముల్ దాన

561()

నేమిచెప్పెద"నన్న - యెడ కుంభకర్ణుఁ

డామాటలోనె యూ - పాక్షుతోఁ బలికె.

“ పోయినయపుడె పం - పును రాక్షసేంద్రుఁ

డాయన్నతోడ మా - తాడంగరాదు.

ఎపుడై ననేమి నే - నేఁగి రాఘవునిఁ

గవులనుఁ జంపి ర - క్తంబులు గ్రోలి

మఱికాని రానిట్టి - మాటలు వినియు

దొరమోము పోయి చూ - తునె చేతనయ్యు ?

పగదీర్చి మఱికాని - పట్టణంబునకు

మగుడ నొల్ల"నటన్న - మాటలాలించి

5620

కోపమెంతయు దెచ్చు - కొని మహోదరుఁడు

యూపాక్షుఁ దలమని - యొడక పలికె.

“ అదియేఁటిమాట ? మీ యన్నడెందంబు

పదను చూచుక కాని - పదరంగఁ దగునె ?

ఇంత కొంచెపు పని - యే నీవువోయి

పంతమాడినయట్ల - పగఁదీర్చి మఱి ?

చెప్పిన కార్యంబుఁ - జేసినసునకుఁ

దప్పులే దామీఁద - దైవయత్నంబు

పదరకు కాఁగల - పనులేల తప్పు ?

తుదిగన్న కార్యంబె - తోఁచెను మీకుఁ

5630

బిలువనంపినఁ బోయి - పిలిపించినట్టి

తలఁపువెంబడిఁ జేయఁ - దగు"నంచుఁ బలుకఁ

జాకులఁ బిలిచి “ యీ - క్షణమునఁ బోయి

మీరు దశాస్యు స - మీపంబుఁజేరి
 కుంభునితోదెల్పి - కుంభిని చేత
 కుంభకర్ణుఁడు మేలు - కొన్నాఁడటంచు
 వినిపింపుఁడని వారు - వేగంబెపోయి
 దనుజేద్రునకుఁ దెల్పి - దశరంధరుండు
 తోడి తెండన వాఁడు - తోడనేవచ్చి
 చేడోయి మొగిచి వ - చ్చిన మాటఁదెల్పి
 నజధేను శశవరాం - హా వృషాదికములు
 భుజియించి మైరేయ - మున దృష్టినొంది
 గఱ్ఱన దిశలు వ్ర - క్కలుగఁ ద్రేచుచును
 కొఱ్ఱ మ్రింగినయట్టి - కుత్తుకబంటి
 నంజుడు దిని పయ - నంబయి చూడ్కి
 గంజాయ కెంజాయ - గ్రమ్మ నిల్వెడలి
 చూచినచో నెల్ల - సురవిమానములు
 బూచిఁ గన్నట్ల త - స్పడు త్రోవఁ బఱవఁ
 గోటిరకుండల - గురురుచుల్ మింటి
 బాటల దివిటిల - బొరులై వెలుఁగఁ

5640

5650

—:కుంభకర్ణునిఁజూచి వాసర సైన్యము భయభ్రాంతముకాఁగా,
 విభీషణుఁడు వారిభయము నివారించుట :—

గోటలోఁ బోవుచో - గోతులాబయట
 సూటిగాఁ జూచి వ - చ్చుచునున్నవొకట
 నడగొండ యిందు ముం - దఱ నిల్చినేల
 నడఁగిపోవఁగనేల - యని దిగుల్ వుట్టి
 చచ్చినవారు మూ - ర్చల నొందువారు

విచ్చి పాతెడువారు - వెతనొందువారు
 రాముని మఱుగు చే - రంగ నేగువారు
 సౌమిత్రి చాటుకు - జనియెడువారు
 నగుచుండ రఘువీరు - డమ్ములు విల్లు
 తెగువతో సవరించి - దిటవూని నిలిచి 5660
 సడ్డచేయని విభీ - షణు జూచి దిగులు
 పడ్డవానరుల దే - ర్పంగ నిట్టులనియె.
 “ ఇదియేమి మిన్నెల్ల - నేకమై దిశలు
 బొదువుక యొక మహా - భూతంబు నడచె ?
 ఆది ద్రివిక్రము - డైన వామనుని
 కీ దేహ ముద్దియై - యీడు రాజోలు
 విబుధాచలము బోయె - వింధ్యపర్వతము
 సొబగిట్టులుండునో - చూడుము నాడు
 నీ మహాభూత మూ - హింపంగ విలయ
 భీముడో యముడో రూ - పింపు'మిట్లనుచు 5670
 నని పల్కు జానకీ - స్రాణేశు జూచి
 దనుజనాయకుని సో - దరుడిట్లు వలికె.

—: శ్రీరామునికోర్కె ననుసరించి, విభీషణుడు కుంభకర్ణుని
 పుట్టు పూర్వోత్తరము లెఱింగించుట :—

“ అయ్య ! యీతఁడు రావ - ణానుజుడెచ్చు
 కయ్యముల్ గెలిచి చే - కన్నట్టివాఁడు,
 అమరేంద్రు నోడించి - యనలుని గెలిచి
 శమను బోదటిమి రా - క్షుసనాథుఁ గోలి
 వరుణు గీటడఁగించి - వాయువుఁ దూల్చి

నరవాహనుఁ దెమల్చి - నగధన్వు నోర్చి

ముల్లోకముల కయ్య - ముల నెదిరించు

బల్లిదుఁగానని - బలవంతుఁ డితఁడు

5680

పుట్టిన యప్పుడె - భూతకోటులను

పట్టి మ్రింగుచును ప్ర - పంచమంతయునుఁ

బాడు సేయుటయు సు - పర్వులు మునులుఁ

గూడి జీవులనెల్ల - కుంభకర్ణుండు

చంపి పోకడపెట్టు - చందంబు దెలుప

గుంపుగా దిక్పాల - కులను వేల్పులను

కూరుచుకొని వజ్ర - కుంభకర్ణునకు

బారు వెట్టిన కావ - పావకురీతి

నందఱిఁ జుట్టుక - యందరంటఁ గొట్టి

చిందరవందర - చేసిన దిరిగి

5690

సెలకట్ట నేరక - జేజేలువాఱ

నెలిదంతిఁ బురికొల్పి - విబుధనాయకుఁడు

సతగొట్టివై చిన - సరకుగాఁ గొనక

నితఁడు చౌదంతి కొ - మ్మెలదూడువోలె

పెటికి దాననె కొట్టి - పిఠిఠిసి కూసి

విఱుగుడు చూపిన - వేల్పులగజము

నది యజ్జగాఁ బోరె - యమరనాయకుఁడు

నదియాదిగా నెందు - నరికట్టలేక

జీవహింస యితండు - సేయుచునుండ

నావేల్పుదొర వోయి - యజునకు మ్రొక్కి

5700

యింతయు వినిపింప - నెఱిఁగి పద్మజఁడు

చెంతకు దానవ - శ్రేణి రావింపఁ

గూడినవారిలోఁ - గుంభకర్ణుండు
 చూడ ధాతకు జాల - సోద్యమాటయును
 దిగులొంది “ యాశాఁర ! - దినకున్న వీఁడు
 జగమెల్ల యెంత మో - సము వచ్చె దనకు
 మృత్యువు నైనను - మ్రింగును వీని
 యత్యంతబలము లో - కాతీత” మనుచుఁ
 గనుఁగొని “ యోరోరి ! - ఘటకర్ణ నిన్నుఁ
 దన సృష్టియెల్ల మి - ధ్యగ మ్రింగు మనుచుఁ 5710
 జూపి యిచ్చెనొ పుల - స్త్యుఁడు నిన్ను గాంచి
 బాపు దేవతలకు - బ్రతుకేడదింక
 చావక యుండియుఁ - జచ్చినవాని
 కై వడి బడుము లో - క హితంబుగాఁగ ”
 అనుటయు వానికి - నావలింతలును
 పెనునీలులును బుట్టె - పెద్ద నిద్దురను
 నప్పుడె యందుండి - యవనిపైఁ బడిన
 “ తప్పు సై రింపవే - తండ్రి నీవ” నుచు
 నీరావణుఁడు వోయి - యేడ్చి తచ్చరణ
 నీరజంబుల వ్రాలి - నిలిచె కేల్మోగిచి 5720
 “ పై రుచేసిన చెట్టు - ఫలమందుచోట
 నూరక తెగగొట్ట - నుచితంబె నీకు
 నెన్నేని నేరంబు - లేము చేసినను
 గన్నశవున తాళఁ - గావలెగాక
 మీరాజ్ఞ చేసిన - మిమ్ముఁ గాదనఁగఁ
 దీఱునే యొరులచే - దీనమందార !
 అలిగిన మీమాట - కన్యభాత్వంబుఁ

గలుగ నేరదు గానఁ - గడతేచ్చ వీని
 ప్రేమతో సోదర - భిక్ష యొసంగి
 నామూఁద గలుగు మ - న్నన తేటపడఁగ

5730

వీనికి నిట్టి దీ - వృత్తం బటంచు
 నానతిం”డన్న ద - శౌననుఁ జూచి
 యాలోచనము చేసి - యపుడు న త్తమ్మి
 చూలి రావణు మోముఁ - జూచి యిట్లనియె.

“ నిదురించు వాఁడాలు - నెలలంత లేచి
 యుదయా స్తమయ రాత్రు - లొకదినంబయ్యె
 జాగరూకతను స్వే - చ్ఛావిహారమున
 భూగోళమెల్ల న - ద్భృత నేగుఁడనుచుఁ
 జరియించి యడ్డమె - చ్చట లేక వహ్ని
 దరికొన్నరీతి నం - దఱను మ్రింగుచును

5740

మెలఁగెడు బొమ్మన్న” - మేలయ్యెననుచుఁ
 దలఁచి లంకకు వచ్చె - దశకంధరుండు
 అట్టివాఁ డీతఁడీ - యనతోడ నెదుర
 నెట్టివానికిఁ దీఱ - నేనెఱుంగుదును.
 అందుకు దగినట్టు - లయ్యెడు నిపుడు
 ముందరిగాఁ గపి - ముఖ్యులు చూచి
 కలఁగఁబాటుట నీతి - గాదు గావునను
 పిలిపించుఁడ”నుచు వి - భీషణుండనిన
 రాముఁడు నీలుని - రమ్మని పిలిచి

“ యీమర్కటో త్తము - లేల పాతెదరు ?

5750

నిలువరింపు ”మటన్న - నీలుండు కవులఁ
 గలయ గూర్చుక తొంటి - గతిఁ బురికొల్పి

నలనీలకుముదమైం - దద్వివిదాదు
 లలఘుసత్త్వలు మ్రూఁకు - లద్రులుఁబూని
 యదరెల్లఁదీటి క - య్యమునకుఁ బదర
 నెదూరు చూచుచునుండు - నెడలంకలోనఁ

—: రావణునివద్దకుఁ గుంభకర్ణుఁడువచ్చుట-
 వారిసంభాషణము :—

దన తనుచ్ఛాయ కా - దంబిను లీనఁ
 బెనుగోర చకచకల్ - బెనుపఁ జంద్రికలు
 కన్నుల నంగార - కణములు రాల
 మిన్నుల తొడవులు - మేన రాణింపఁ
 గాదంబినీమాలి - కలలోన దూరు
 నాదిత్యుఁడోయన - నరిది తేజమున
 శాతమన్యవశిలా - స్థగిత సౌధాంత
 రాతతద్వారంబు - లందంద దాఁటి
 పరమకళ్యాణ పు - ష్పకముపై సౌఖ్య
 కరమైన సింగంపు - గద్దియమీఁద
 యాసీనుఁడై యున్న - యన్నకు వినతి
 చేసిన దిగ్గున - సింహాసనంబు

5760

డ్డిగి సోదరుని నిం - డిన భక్తితోడ
 బిగ్గె కౌఁగిటఁజేర్చి - ప్రీతివుట్టించి
 చెంత నమర్చిన - సింహాసనమున
 మంతుకెక్కిన తన - మంత్రులుమెచ్చ
 వసియింపఁ జేసిన - వనజసంభవుని
 దెసఁ గూరుచుండిన - దేవేంద్రు రీతి

5770

నాసీనుడై తమ - యన్న చిత్తంబు
గాసి దీఱఁగ కుంభ - కర్ణుఁ డిల్లనియె.

“ ఏలయ్య! నన్ను మీ - రిప్పటి నిద్ర
మేలుకొన్నితిరి? యే - మి గొఱంతవచ్చె?
ఇంతటి యాపద - యెయ్యది పలుకుఁ
డెంతటి పనికై న - నేనున్నవాఁడఁ
బూను నిద్రాభంగ - ముననైన యట్టె
మానుదే రోషంబు - మార్తురమీఁడఁ
గనిపింతు’నన దశ - కంధరుండలిగి
కనలు వుట్టఁగఁ గుంభ - కర్ణున కనియె.

5780

“ తొడిబడ నన్ను ని - ద్దుర లేపిరనుచు
ముడిబామతో రోష - మున నన్నుఁజూచి
తెగలేక యిట్లాడి - తివి గాక నీవు
తగవును ధర్మంబుఁ - దలఁపవితయును
వెనకటి కొకకోఁతి - వీడెల్లఁ గాల్చి
చనియె నన్నట్టి ప్ర - సంగంబు నీవు
విన్నావెకాదె? యీ - వెనుక రాఘవుఁడు
మున్నీరుఁగట్టి త - మ్ముఁడుఁదాను వచ్చి
కపిసేనఁ గూర్చి లం - కావరంబెల్ల
నిపుడు ముత్తిక చేసి - హెచ్చియున్నారు.
అంతియెకాదు నే - నంపినఁ బోయి
మంత్రులు దొరలును - మడిసిరాలమున
లంకయుఁ జెడి వైత్యు - లకు హానివచ్చె
యింక నేతెఱఁగని - యెన్నికవుట్టి

5790

యాలోచనలు సేయు - నట్టిచో నిన్ను
 మేలుకొల్పుట నేర - మే యెంచిచూడ
 చెడువేళ నిద్ర చూ - చితి వింతెకాని
 కడతేలు తెట్లని - కననైతి వీవు.
 ఇంతటి యాపద - నేకొందుచోట
 నింతటి తమ్ముడ - వీవు గల్గియును
 నున్నాడ నేనని - యూరటఁజేసి
 నన్నుఁదేర్పక యవ - నయముఁ బల్కితివి
 ఎన్నడు నాకిది - యిట్టిది యనుచు
 నిన్ను నేఁబనిగొంటి - నే కయ్యములకు
 నాచేతఁ దీఱకు - న్నను నీమనంబుఁ
 జూచి పైకార్యంబుఁ - జూచెద ననుచుఁ
 బిలువ సంపితి నీవు - పెడమొగంబైన
 నిలుతురే యెదిరించి - నిర్జరప్రభులు
 నన్ను నీలంకయు - నావారి నిపుడు
 మన్నించి కావ స - మర్థుడే యొకఁడు ?
 నీకెఱిగించు నిం - తియకాని యవం
 మాకేల నీకు స - మ్మతమైన యట్లు
 నడపించి నాదుప్రా - ణములు రక్షించి
 కడతేలుపుము శర - త్కాదంబినులను
 విరియించు పవమాన - విధమునఁ గవులఁ
 బొరిఁగొని దశరథ - పుత్రులఁ గునిమి
 రమ్మని ” పలికిన - రావణుఁజూచి
 క్రమ్మఁ నాకుంభ - కర్ణుఁ డిట్లనియె.

5800

5810

5820

—: కుంభకర్ణుఁడు రావణునికి హితబోధసేయుట :—

“ దేవ ! యేనాఁడు మం - త్రిశ్రేణితోడ

నీవిధంబగు కార్య - మెఱిగించుచోట

నాప్తులై తగువార - లాడినమాట

యాస్త్రీకరించని - యప్పుడే వచ్చె

నీపాటు నేఁడు నీ - వెఱిగితివేమొ

యాపూర్వమున నిశ్చి - తార్థ మింతయును

దగినట్టివారి మం - త్రంబుల రాక

తగని కార్యములు య - త్నముసేయు కతన

5830

ముందఱ గానక - మూర్ఖుఁడనై న

యందుచే నీఫలం - బనుభవించెదవు.

కాలానుగుణమైన - క్రమములో నడవఁ

బోలు గాకహామికం - బూనిన పనుల

నిట్టి పాటాదవదే - యిారీతి మెలఁగు

నిట్టివాఁడ నయాన - యజ్ఞుఁడుఁగాఁడు.

ఇది దేశ మిదికాల - మిదిసేఁత యనుచు

మదిఁ దలంపకఁ దాను - మదినెంచినట్లు

సేయు నాతని పనుల్ - చెడు మత్తచిత్తుఁ

డాయతించిన హవి - రన్నంబు నట్ల

5840

నవని నుత్తమమధ్య - మాధమకర్మ

నివహముల్ నేయఁ బూ - నిన యట్టివాఁడు

నారంభమున నుపా - యమునందు మీఁదఁ

బూరుషద్రవ్య వి - స్ఫురణయు దేశ

కాలవిభాగవై - ఖరి కార్యసిద్ధి
 తేలని యాపత్ప్రతీ - కారమనఁగ
 నైదును నెఱిఁగి కా - ర్యము సేయు దొరకు
 రాదెన్నటికి విచా - రము దానవేంద్ర !
 అందుమీఁదటను ధ - ర్మార్థకామములు
 పొందు చిత్తమున తే - పును పగల్ మావు 5850
 నేమటక తదీయ - హితమతి నుండు
 భూమిశ్వరుఁడు సౌఖ్య - మున నిలయేలు.
 హితుల యాలోచన - లెఱిఁగి సామాది
 చతురుపాయక్రియా - చతురుఁడై తనకు
 హితుఁడై నగతి డెంద - మీయక మీఁద
 నతి దుఃఖహేతువు - లైన మంత్రములు
 బోధించువాని నా - ప్తుండుఁ గాఁడనుచు
 శోధించి పరిహారిం - చుట రాజనీతి.
 నిలుకడ చాలని - నృపుని రంధ్రములఁ
 దెలిసి గెల్తురు విరో - ధక్షమాపతులు 5860
 క్రౌంచరంధ్రము లంచ - గమికి చోటిచ్చు
 సంచున తనగుట్టు - శాత్రవులకును
 గనుపించ నడచినఁ - గడతేఱలేఁడు
 దనుజవంశవతంస ! - ధరయేలురాజు.
 ఎఱుఁగు దన్నియును నీ - వెఱిఁగియు సీతఁ
 బరిహారింపక యున్ని - పాపంబుఁగాదె ?
 ఇపుడు దప్పినదేమి - యిటమీఁదనైన
 చపలత్వ ముడిగి రా - క్షుసవంశ మెల్ల

రక్షించి మనకును - బ్రదుకునుపాయ

మీక్షించు మిదిసీకు - హితమని పలుకఁ

5870

గన్నులెఱ్ఱఁగఁజేసి - ఘటకర్ణుఁ జూచి

మన్ననమాని దు - ర్మాని యిట్లనియె.

—: రావణుఁ డాహితబోధను పెడచెవినిఁ బెట్టుట :—

“బుద్ధులుఁదెలుప నా - ప్తులు మాకులేక

నిద్దుర మాన్పించి - నిన్నుఁ బిల్చితిమె ?

బ్రాహ్మణుండవె - చాలు బదివేలు వచ్చె

బ్రహ్మదేవుండు - నీపాలనున్నాఁడు

నిద్రవోవఁగఁబొమ్ము - నీకిటమీఁద

భద్రమయ్యెడు రామ - భద్రునిచేతఁ

దమ్ముఁడున్నాఁడని - తలఁచి నేనిన్ను

నమ్మి యాశించి జా - నకిని దెచ్చితిని

5880

తెచ్చినవెనుక సా - ధించుట యొకటి

చచ్చుటొక్కటిగాక - చనునె యన్యములు ?

పోరుకుఁబొమ్మన్నఁ - బోరుకుఁగాక

పోరామి గల్పించి - బుద్ధిచెప్పెదవు

మును విభీషణుఁడు రా - మునిఁ జేరినట్లఁ

జన జూచితేమొ నో - షంబుఁ గల్పించి

భయముఁగల్గిన మాఱు - వల్కక సీకు

జయమైనయట్టి యో - జనల బొమ్మనిన

యాగ్రహోద్రగుఁడై - యాకుంభకర్ణుఁ

డగ్రజు జూచి కా - ర్యము మాని పలికె.

5890

—: కుంభకర్ణుడు తాను రామునిపైకి యుద్ధమునకుఁ
బోవుదునని చెప్పట —

దనుజేంద్ర ! నీదు చి - త్తమెఱుంగఁదలఁచి

యనవలసినమాట - లంటినిఁగాక

యీకార్యమెవ్వరి - దిది యెంతలేదు

నాకసాధ్యము గల్గు - నా ? జగత్రయిని

కేల శూలంబునేఁ - గీలించి యనికి

శైలంబు నడయాడు - జాడ నేతేర

నాకేశుఁ డెదిరించు - నా ? కీశులెంత ?

వాకొననేల దే - వర చిత్తమెఱుఁగు

బరిచేత కైదువఁ - బట్టుకపోయి

దురములో నెదురు కోఁ - తుల జాట్టచుట్టి

5900

మట్టి మాల్లాడి పై - మార్కొన్నవారిఁ

బట్టుక మ్రింగి కో - పముఁ దీర్చువాఁడ

ముందఱగాఁగ రా - ముని తలఁ ద్రుంచి

నిందించితివి గాన - నీ సముఖమున

నుంచెద సుగ్రీవు - నొక కొండదెచ్చి

యుంచిన గతి నమ - రోర్విలో గెల్చి

పట్టంబు నాసించి - పగవానిఁ గూడి

నట్టి విభీషణు - నడియాస దీర్చి

కడమవానరుల ల - క్షుణుని బోనీక

కడికొక్కఁడుగ మ్రింగి - గట్టనఁద్రేఁచి

5910

మఱికాని యూరకే - మఱియే నెట్లు

పురికి రానేర్తు పం - పుము సెలవిచ్చి

కడలేని నిద్ర నాఁ - కలి పెచ్చుపెరుగఁ

బడియుండి యిప్పుడు లే - పగ లేచివచ్చి
 కాననొక్కో నాదు - ఘాతికి నేమి
 యైన నంచు విచార - మందెడు తనకుఁ
 గపులన నేల లో - కమునెల్ల మ్రింగి
 నపుడైన దీఱదీ - యాకలిచిచ్చు
 నీచేత నైనట్లు - నెమ్మదినుండు
 నీతను నీవు లోఁ - జేసుక మధుమ
 దాతిశయానంద - మనుభవింపుచును
 సుఖయింపు మటుఁ - గాక చూచినకార్య
 ముఖము వమ్మైన రా - మునిచేత నీవు
 తనతరువాత పు - త్రకళత్రసహిత
 మనిలోన రాము బా - ణాగ్నిలోపలను
 పడిపోమ్ము నీవని" - పలికిన వేతె
 దడమెత్తి యీ మహో - దరుఁ డిట్టులనియె.

5920

—: మహోదరుఁడు కుంభ కర్ణునిఁ బదఱుట :—

“ కంటి మిప్పుడు కుంభ - కర్ణుని తలఁపు
 వింటిమినీ యవి - వేక వాక్యములు
 పడుచువాడవు - గాన పలికితి వింత
 తడవు నేలికఁజూచి - తాళితి నేను
 జవ్వనంబున బుద్ధి - చాలక పొట్ట
 క్రొవ్వున నెచ్చు త - క్కువమూటలాడి
 దక్కించుకొంటివి - తమ్ముఁడ ననుచు
 వెక్కసపడఁడయ్యె - విని దశాననుఁడు
 బుద్ధికి నేమి యో - పుదువే మెఱింగి

5930

నుద్దుణాడెదవు ర - ఓనాథు నెదురఁ

గాలముల్ గన్నట్టి - గౌరవబుద్ధి

నాలించు దశకంఠుఁ - డల్పుఁడే నీకు ?

5940

పగవారిబల మాత్మ - బల మెఱుంగకయె

తెగుదురె యిటువంటి - ధీవిశారదులు,

ఎవ్వరిబలము నీ - వెఱుఁగుదు విట్లు

నవ్వుబాటుగఁ బల్కి - న సహింపఁగలమె ?

అవివేకికాన ధ - ర్మార్థకామములు

చవి నీవెఱుంగఁ బ్ర - సక్తి యెక్కడిది ?

ఏమియును నెఱుఁగ - వెంత మూఁగుఁడవు

నీమాట చెవిఁ జేర్చు - నే దైత్యవిభుఁడు

పుణ్యకర్మలఁ జేఱుఁ - బొందు సౌఖ్యంబు

పుణ్యేతరములై నఁ - బొరయు ఖేదంబు

5950

నని పల్కితివిగదా - యది సరిపోదు

మనసునకింక నా - మత మాలకింపు.

తగిన కర్మముల ఖే - దంబు మోదంబు

నగుఁ గాని కర్మంబు - లాచరించినను

మేలు గీడును గల్గు - మితమిది యనుచు

నేలక్ష్యదృష్టి నూ - హించి పల్కితివి ?

అందుచేఁ గర్మంబు - లవ్యవస్థితము

లిందొక్కటను భవ్య - మిహాపరంపరల

నట్టి కర్మములు వ్య - యప్రయాసములు

పట్టుగావున నిల్వఁ - బలుకంగరాదు

5960

కావున నిదియశాను - కాదిది యనుచు

రావణు నెదుర నే - రక పల్కితీవు

జానకీదేవి వం - చనతోడఁ దెచ్చి
 నానాసుఖోచితా - నందవై ఖరుల
 ననుభవించి రమింతు - నని దెచ్చుకొన్న
 దనుజనాయకుని య - త్నంబు మీవంటి
 సకలబాంధవులకు - సరిపోవు నీకు
 నొకనికేఁ గాకున్న - నొచ్చుమెవ్వరిది ?
 అది యెట్టులుండె నీ - వన్నటిమాట
 మదుల నెవ్వరికి న - మృతమైన యదియె. 5970
 ఒంటిగా ననికేఁగి - యొక సాధనంబు
 నంటక నుగ్రీవ - హనుమదాదులను
 కపులనందఱిఁ జంపి - కాకుత్స్థవంశ
 నృపుల తలల్ ద్రెంచి - నీ సముఖమున
 నుంచెద నంటివి - యొకమాట చాలు
 మంచివాఁడవు నీదె - మగతనంబైన
 కాముఁడు నినువంటి - రాక్షసాధములఁ
 జేవిల్లు కై కొన్న - చిటికమాత్రమున
 మఱి రానిచ్చునే - మనవంటివారి
 దురములో నెందఱఁ - ద్రుంపఁడీవఱకు 5980
 నీపాటి పోటజ్జ - నేరక నిన్ను
 లేపఁ బుచ్చెను మమ్ము - లేఖారివరుఁడు.
 అంతలో పోటరి - నైతి వింతేసి
 పంతంబులాడి ద - బృరకాఁడనైతి
 కోపించు సింగపుఁ - గొదమయో నిద్ర
 లేపిన గెరలు వ్యా - భివరుండొ కాక
 దొడికిన కాలమ్మ - త్యువొ యనఁజాలు

పుడమికానుపువల్ల - భుని ఖాటిబడిన
 తిరిగి రామనుమాట - తెల్లమెల్లరకు
 నెఱుఁగకంటివొ దైవ - మిట్లాడుమనెనొ
 లంకేశు నెదిరింపు - లకు భీతినొందఁ
 గొంకనీపేరన్న - గొందులకేఁగ
 నింద్రానలార్కథ - నేశులీరామ
 చంద్రుండు దనుజనా - శనదండధరుఁడు
 కావున నీమాటగా - దని"త్రోచి
 దానవేంద్రుని మహా - దరుఁ డిట్లువలికె.

5990

—: రామునిగెల్పితినని చాటించి, సీతనువంచించి
 చేకొమ్మని మహాదరుఁడు, రావణున కుపాయముచెప్పుట :—

“ అవనిజమనకు లో - నగు నుపాయంబుఁ
 దవిలి యిన్నాళ్లు చిం - తన చేసిచేసి
 తెలిసితి నొక్కబు - ధ్ది యదెట్టులన్నఁ
 గలను సేయఁగఁ గుంభ - కర్ణుని వెంట
 తాను సంపాతి వి - తర్థనుల్ దనుజ
 సేనానియైన ద్వి - జిహ్వండు గూడి
 పోయి శక్తికొలంది - పోరాడి రామ
 సాయకంబులచేతఁ - జావుఁదప్పినను
 రామనామాంకితా - స్త్రుప్రహారముల
 నేము నీముందఱ - కేతేరఁజూచి
 భేరి మ్రోయించి క - ప్పినకట్లు వర్ణ
 మీరానిదైన నీ - విచ్చి మమ్మెల్ల

6000

శ్రీరాముఁ గెలిచి వ - చ్చిరి వీరటంచు
 వారణస్కందాది - వాసులఁ జేసి
 కాదని యనక లం - కారాజధాని
 వీదుల నేఁగించి - వినఁగ బాటెంచి
 యీవార్త వెలయింప - నింతులచేత
 పావని సీత యే - ర్పాటుగా వినిన
 వెనుక మీరచటికి - విచ్చేసి కొన్ని
 యనునయోక్తులు వల్క - నడియాసవిడిచి
 తనకెవ్వరై న మీఁ - చట దిక్కులేమి
 జనకజ మనసు దాఁ - చక నిన్నుఁజేరు
 నీయుపాయము చేసి - తేని కయ్యంబు
 నేయకయె జయంబు - చేకూడునీకు
 నీనీతి నడచిన - యిల నేలు రాజు
 హానిఁ జెందకయె జ - యఖ్యాతులొందు”
 అని మహోదరుఁ డాడ - నామాటలెల్ల
 విని కుంభకర్ణుఁ డా - విబుధారి వలికె.

6010

6020

—: కుంభకర్ణుఁడు మహోదరుని యిచ్చకములను నిందించి,
 యుద్ధమునకు నన్నద్ధుఁడగుట :—

“ నట్టిమాటలు వల్కు - వాడనె నన్ను
 నెట్టివట్టున నొక - యించుకయైన
 నోరపారలు గట్టి - యోవంచనలకు
 నేరుతునో యేల - నిష్ఠురంబింత ?
 శరదంబు శారద - సమయంబులందు
 సురుముటెగాని య - ల్పొదకంబైనఁ

6030

దనకు లేనట్టి చం - దమునఁ బ్రల్లదము
 లనుచుండు చేతగా - నట్టి దుర్మదుఁడు
 సేయు నాత్మశ్లాఘ - చెడనాడుచుండు
 దాయల నధమ వ - ర్తన మించువాఁడు
 హితుఁడ గావున వెన్క - నిట్లన మీఱు
 హితమైన కార్యంబు - తెఱిగించువారు
 లేరని యెంచి మే - లిమికిఁ గీడునకుఁ
 బోరానియట్టి తోఁ - బుట్టువుఁ గాన
 నొకమాట వలికితి - నుల్లంబునందు
 నిఁకమీఁద మఱచి బొ - మ్మీనంటలేదు . 6040
 విను మొక్కటి నిశాట - వీరాగ్రగణ్య !
 యనికేఁగు శ్రీరాము - నగచరావళినిఁ
 జంపి తదీయ మాం - సముల రక్తముల
 సంపూర్ణకామత - జఠరాన్నియార్తు
 నీమదిలోనున్న - నెగులెల్లఁ దీర్తు
 సేమ మందుము నన్ను - సెలవిచ్చి పంచి
 యనిలోన నడచు వృ - త్తాంత మంతయును
 వినకనగానరు గదా - వేగుల వలనఁ
 జూడు మంతయు'నని - చులకఁగా దలఁచి
 యాడు మహోదరు - నదలించి పలికె, 6050

“ దొరకు నిచ్చకముగాఁ - దొడిఁబడ నన్ను
 నెఱిగియు నెఱుఁగక - యిట్టులాడితివి.
 మొదటఁ జుట్టమవౌట - ముదిమదిఁదప్పి
 యెదురువారలఁ జూడ - కేమి వల్కినను
 యెంత లేదనియుంటి - యీరావణునకు

సంతోషమైనదె - చాలు నాకనుచు
 నాడినట్లన యాడి - యనుకూలులై న
 జాడఁ జూపుదు హిత - శాత్రవులై న
 మిమువంటివారి న - మ్మి దశాననుండు
 సమసిపోవుట కేల - సందియంబింక
 యిచ్చకమ్ములు వల్కి - యేనేళలేని
 మచ్చికల్ చేసి ప - ల్మాఱు బోధించి
 లంకాపురం బన్య - లకు కై వసముగఁ
 గంకణంబులు చేతఁ - గట్టుక పూని
 కడ తేర్చినట్టి మీ - కతన రావణుఁడు
 చెడిపోయె నూర్జిత - శ్రీలు వోనాడె
 నమ్మినవారి మా - సంబు ప్రాణములు
 వమ్మయ్యె చెడియె నై - శ్వర్యమంతయును
 యినుముతో గూడిన - యింగలంబునకుఁ
 బెనుదాకటులవాట్లు - బెడిదమైనట్లు
 యీ రావణునిఁ జేరు - నెల్లరాక్షసులు
 తీఱనియూర్తి నొం - దిరి మీరుఁ గలుగఁ
 జెడినచో గతజల - నేతు బంధనము
 పెడమాటలును బది - వేలు నేమిటికి ?
 కలని కేఁగెదను రా - ఘవులఁ ద్రుంచెదను
 వలసిన గతి మీరు - వర్తింపుఁ”డనుచుఁ
 గోపించి పలికినఁ - గుంభకర్ణునకు
 నాపన్నుఁడైన ద - శాననుండనియె
 “ నీకు సమానుఁడె - నిర్జరప్రభుఁడు

6060

6070

దాకొన్న నీమహా - వరుడన నెంత !
 జగడంబుమాట యె - చ్చటనైన వినిన
 మొగమున వినము రా - ముని భీతివలనఁ
 దావెఱచినవాఁడు - తనయట్లు తలఁచు
 నావలివారల - నతఁడేమి లెక్క
 పందమాటలు నీవు - పాటింపకుండ
 నందుకు ననుజూచి - యంతయు నోర్చి
 కలనికెఁ బొమ్ము రా - ఘవులను గలిచి
 కులము రక్షించి మా - కు హితంబుఁజేసి
 మాయన్న పోయిర - మ్మా ! యన్నమాట
 కానున్నకు విభీష - ణాగ్రజుండనియె.

6080

6090

“ ఒంటిగా నేఁగెద - నొక రాక్షసుండు
 వెంట రానేల మీ - వెంట రానిమ్ము
 నడ్డసేయుదునె దా - శరధులు నాకు
 నడ్డమే వానరు - లన నెంతగలరు ?
 అరచేతిలోన నె - నందఱంబెట్టి
 నురిమి శోణితవాహి - నులు వాఱఁబడిచి
 యామాంసములు దిని - యందలి నెత్తు
 రామెతగా ద్రావి - యట్టహాసంబు
 నీదు వీనులు సోక - నిష్ఠురసింహ
 నాదమహాండంబు - నకు మిక్కుటముగఁ
 గావింతు ”ననుకుంభ - కర్ణునిమాట
 రావణుఁ డాలించి - క్రమ్మఱఁబలికె,

6100

—: రావణుడు కుంభకర్ణుని దివ్యాభరణ భూషితునిఁ
గావించి యుద్ధమునకుఁ బంపుట :—

“ తమ్ముడ ! యొంటియు - ధ్ధము నీకునేల ?
చిమ్మె రేఁగకపోదు - శ్రీరాము సేన
వానరుల్ నఖదంత - వాల ఘాతముల
చేనొంతు రెక్కటిఁ - జిక్కితివేని
తోడుకుఁబోక యెం - దుకు వీరుఁ దనకుఁ
గూడివత్తురు నిన్నుఁ - గొలిచి రాక్షసులు
కాలుఁడయోమయ - గదవూనినట్లు
శూలంబు చేనమ - ర్చుక నీవు పోయి
నెలిచి రమ్మ”నుచు సాఁ - గిలి మ్రొక్కి తేచి
నిలిచిన తనతమ్ము - నిం గాఁగలించి
తన మెడనున్నట్టి - తాలియు నఱుత
కనకసూత్రముతోడి - కంతమాలికయుఁ
గరముల మేళువు - కడియముల్ చెవుల
గురువిభా రాసుతా - కుండలంబులను
కట్టినవ్రేళ్ళ యుం - గరములు తాను
పెట్టుకిరీటంబుఁ - బీతాంబరంబు
తోడవులన్నియుఁ దీసి - నోపిచ్చినట్ల
తోడిగించె తానె సై - నోడు నెమ్మేన
లలితేంద్రనీలజా - లముల చెక్కడవు
మొలత్రాడు తనదు త - మ్ముని కటిఁబూన్ప
నందు నిర్మధ్యమా - నాంభోధిమధ్య
మందరాచలదృశ్య - మానాసమాన
వాసుకినామక - వ్యాభోపమాన

6110

6120

భాసమానతః జూడః - బరగె నత్తోడవు
 నవరత్నమయమా క - సత్కనకాత్మ
 కవచంబు దానవా - గ్రణిః దొడిగింప
 జోడెందు లేకయు - జోడువాడయ్యె!

జూడ దానవరాజ - సోదరాగ్రజుడు.

6130

నడమేరువును బోలి - నవరత్నరుచుల
 తోడవుల వీతినూ - త్రుడు నిల్చినటుల
 గంధపుష్పాదియు - క్తము వైరిరక్త
 గంధాన్వితము పాప - కజ్వాలికోగ్ర
 శాతోగ్రమలఘు కాం - చన పట్టబంధ
 నీత మమూల్యమ - ణీ సరాన్వితము
 కాలాయసమయ ప్ర - కాండమరాతి

బాలికామకరికా - ప్రతాసహంబు

సంతతామరరాజ - సంగ్రామవిజయ

వంతంబులైన క్రొ - వ్యాడి శూలంబుఁ

6140

గేలనందుక యిది - కిష్కింధయేలు

వాలిసోదరునకు - వైరి లక్ష్మణుని

పాలికి మిత్తియ - పార వానరుల

జాలి యంగదు మన - శ్శల్యంబు పవన

తనయు మీఁదికి కాల - దండంబు నీత

పెనిమిటి కురుమని - పిదుగు సంగ్రామ

రంగంబులో కాళ - రాత్రి దైతేయ

పుంగవులకు జయం - బునుఁ గూర్చు లక్ష్మీ

చూడుమేఁగెద నను - చును బ్రణమిల్లి

జోడుగా నతని గ్రు - చ్చుక కాఁగలించి

6150

పొమ్మని దీవింపఁ - శోక ప్రదక్షి
 ణమ్ముగా వచ్చి దా - నవనాథు మొగము
 మఱలంగఁ జూచుచు - మఱలి కన్గొనుచు
 దొగలు బాంధవులు మం - త్రులు భటుల్ గొలువ
 రాజమార్గంబున - తామేడలెక్కి
 రాజీవగంధులా రా - వణానుజనిఁ
 బువ్వులసగులచేఁ - బొదివిన నతఁడు
 నవ్వుమోమున వాహ - నము లేకనడచి
 శతధనుర్జాన వి - శాలత పొడవు
 శతపట్క సాయకా - సనతమై పెంచి

6160

నానామ్మగాననుల్ - నానావిధంబు
 లైన వాహనముల - నాశలఁ గొలువ
 నుత్తరద్వార సా - లోపరిఁ జేరు
 నుత్తుంగ భుజుఁ - బుల స్తోద్యువాత్మజునిఁ
 గాంచి భీ.....

మించుగఁ జెదిరి భూ - మి చలింపఁ బఱవ
 ధనశముక్తాత ప - త్రము చామరములు
 సవిధభాగముల రా - క్షసులంది కొలువఁ
 గుంభకర్ణుఁడు దైత్య - కొటి నీక్షించి
 యంభోదగర్జమ - హోర్భటిఁ బలికె.

6170

“ అల్లదే కపుల సై - న్యము గనుపట్టె
 నల్లనై పుడమి యం - తయు నేఁడుమీకు
 వనచరులో పోరు - వారు నాతోడ
 మనవీట సుద్యాస - మార్గంబులందు
 వేఁడుకల్ చెల్లింప - విహారింపఁగాక

నేఁడు తానెదిరింప - నిలువ దీమూఁక
 రామలక్ష్మణు లెదు - రా? కొంచగాండ్లఁ
 దాము చంపితిమని - దర్పముప్పొంగ
 బాణబాణాసన - పాణులై సితకృ
 పాణులై యొక శల - భంబుల రీతి 6180
 నాకోప దవదహ - న శిఖాముఖములఁ
 జాకుండ యేమి యో - జనసేయ గలరొ
 చూతమంతయు ” నను - చు మహాట్టహాస
 మాతరి బ్రహ్మాండ - మవియఁ జేయుటయుఁ
 గప్పిసైన్య మంతయు - గజగజ వడఁకి
 యపుడు మూర్ఛాక్రాంత - మై పడియున్నఁ
 బ్రళయకాలమునాఁటి - భానుజరీతి
 కలని వేడుక కుంభ - కర్ణుండు రాఁగఁ

—: యుద్ధోన్ముఖుడైన కుంభకర్ణునిఁజూచి వానరులు
 భయభ్రాంతులై నానాముఖములఁ జెదటిపోవుట.
 అంగదుఁడు పారిభయము మాన్పి యుద్ధమునకుఁ

బ్రోతృహించుట :—

గపులెల్ల భీతిచేఁ - గన్న గోతిగను
 తెపతెప గుండెలు - దిగులుచే నడర 6190
 మింటిపై నెగిరి భూ - మిని గుంపుచెదరి
 కంటకంబులఁ బడి - కానలకేఁగి
 సేతువు బడి బాటి - సింధువుఁజొచ్చి
 గాతంబులను దూరి - గవులందుఁజేరి
 చెట్టులపై నెక్కి - చేయెత్తిమొక్కి-

గుట్టల కెగఁబాటి - గుహాలలో దూరి
 తడగాళ్లువడి నిల్చి - దగదొట్టి యలసి
 పడినపాటులనుండి - బతిమాలుచుండ
 నదిచూచి యంగదుం - డంగదతోడఁ
 జెదఱఁబాటిన తన - సేనల నిలిపి

6200

గజగవాక్షసుషేణ - గంధమాదన వి
 రజనీలరిషభతా - ర ప్రముఖులను
 పేదపేరను బిల్చి - “పెద్దలుమీరు
 పౌరుషాధ్యులు ధైర్య - పరులు ధీనిధులు
 నుత్తమకులజాతు - లురుసత్త్వనిధులు
 మత్తమాతంగోప - మానావఘనులు
 వేడబంబులు చూపి - విఠిగిపాఱంగ

జాడయే మనల వం - శంబులకెల్ల
 నపకీర్తివచ్చె మా - యావులు వారు
 కపటాత్మకులు వీఁడు - కల్లరాక్షసుఁడు

6210

దారుయుతాత్మ యం - త్ర స్వనూపంబొ
 తీరుచు చర్మభ - శ్రీకయొ యాయనుర
 వినలేనె వె.....ప్రాజ్ఞ....
సులకు

రాకుండ నరికట్టి - రాలను రువ్వి
 చీకాకుగాఁజేసి - చించి మర్దించి
 పాఱవేయుద మొక్క - పరిగ యందఱము
 గోరాడుదము మద - కుంభులరీతి

తగునె భానుజనకుఁ - దలవంపుచేసి

మగతనంబునుమాని - మనములనమ్మి

6220

వచ్చిన రాము భా - వముఁ జిన్నఁబుచ్చి
 యిచ్చటి దైత్యుల - 'కొసమిచ్చి పాట'
 అనునంత నవ్వాన - రాధిపులెల్ల
 వనచరావళిఁ దమ - వారలఁ గూడి
 యొక్క మొత్తంబుగా - నుర్వీజములును
 పెక్కు కొండలుపట్టి - పెడబొబ్బలిడుచుఁ
 గలెబడి యాకుంభ - కర్ణనిమీఁదఁ
 బలుకొండఁ బూజించు - ప్రసవంబులట్ల
 వేసిన నవియెల్ల - విదిలించికొనుచు
 వీనమంతయును నొ - ప్రియుఁ గొంకు లేక
 మరకటంబున మారి - మసలినయట్లు
 చరుముక ప్రుంగుచుఁ - జప్పరింపుచును
 చొరఁబారి నేలవే - నుక కాలరాచి
 నురుముచు రెండుక - న్నుల నిష్ఠులురులఁ
 దెఱచిన నోరు నె - త్తిన బాహువులును
 చరిమి కోఁతులఁ జంపు - చరణముల్ గలిగి
 కొండ వొర్లినయట్లఁ - గుంభకర్ణండు
 చెండుచు రాఁ గపి - శ్రేణి భీతిల్లి

6230

" కొయ్యసేత యటంచుఁ - గోతులఁ దేల్చి
 కొయ్యసేతల వాలి - కొడుకు బోధించి
 నమ్మించి తెచ్చి యం - దఱఁ జంపె మనల
 దొమ్మి కయ్యము కాలి - దుమ్ము వీనికిని
 యెఱుఁగక వచ్చితి - మెల్లవానరుల
 నురుమాడ కుంభక - కర్ణండుట వీడు

6240

వీని వాతను బడి - వెట్టిబుద్ధులకుఁ
జానేల?" యనుచుఁ గీ - శత్రవాతమెల్ల
మొదలిరటిగతి నన్ని - ముఖములఁ బఱవఁ
గదిసి పోనీక యం - గదుఁ డిట్టులనియె.

“కపులందు పై పాదఁ - గన్నట్టివార
లపకీర్తి కోడ రే - మనవచ్చు మిమ్ము?
ఇండ్లుచేరిన మిమ్ము - వీక్షించి యచట
పెండ్లాలు బిడ్డలు - పెరిమె సేయుదురె?
ఎగుసిగులుమాని - యింత ప్రాణములు
బిగ్గె బట్టుకవోయి - పెక్కుకాలములు
మననేర్తురే? పుట్టు - మరణంబు నచట
వనజగర్భుఁడు వ్రాసె -

6250

.....ణములు - పై మోచి యింత
యనుమానములు మాని - యని సేయనోడి
పరువెత్తి యిండ్లలో - పలఁబడి వొలిసి

నరకకూపముల మి - న్నక ఎడనేల?
రామచంద్రుని ముంద - అను నిల్చి మనకు
స్వామియైసట్టి భా - స్కర కుమారునకు
మాటవాసి గడించి - మనచేతనైన

6260

పా.....నెదిరి
చచ్చినఁ గల్గును - స్వర్గలోకంబు
రచ్చల కెక్కువా - రల బంటతనము
కడమవారికికూడఁ - గలుగు నేలికను
విడిచి వచ్చినవాఁడు - వీఁడని పలుకఁ

దలవంచుక మెలంగ - తగవె పోనేల ?

నిలువుఁడు పిటికివా - ని శరీరమేల ?

6270

పౌరుషంబులు మున్ను - పలికెడువారు

మేరయే పరువిడ - మీరనిలోన ? ”

అన విని వారంద - అంగదుఁ జూచి

యని కోడిపాటుచు - నప్పుడిట్లనిరి.

“ నిలు నిలు మనిపల్క - నీకేల? మమ్ము

తెలియవే ప్రాణముల్ - తీపాను కాదా !

ఎక్కడి రణము మీ - రేటికి రాముఁ

డెక్కడ బోయిన - నేమి మాకేల ?

దయ్యమువలె వీఁడు - తరుముక మ్రుంగ

వెయ్యెన నెదిరింప - వెఱతుము మేము

6280

మాటవాసి యదెల్ల - మంటిపాలయ్యె

చాటిచెప్పెదమింకఁ - జాలు మీకొలువు

మీతండ్రితోడు న - మ్మించకు పాప

జాతి చావొట్టుగా - నములు వెట్టెదవె ?

ఇప్పుడు దప్పినఁజాలు - నిటమీఁదఁ దమకు

నపకీర్తియైన నే - మైన నొఁగాక

మఱలి రామనుమాట - మాత్రమే వాని

తిరిగి చూచినయంతఁ - దీఱు ప్రాణములు

నీతోడి మొగమాట - నిలువలే”మనుచుఁ

గాతరత్వంబునఁ - గవులెల్లఁ బఱవ

6290

నాసలాసల నిల్చి - యంగదుండాడు

రోసపు మాటల - రోషముల్ వెనిచి

—: కుంభకర్ణుడు మైందద్వివివాది వానరులను జయించి
వీరవిహారము సేయుట : —

శరభవాయుజనల - శతబలి ఋషభ
హరియాధవులు చెట్టు - లగములుం బూని
యాకుంభకర్ణుపై - ప్రాణాశ మరులు
లేక వేలుపులు ' మే - లే వీర ' లనఁగఁ
గదిసినచో కుంభ - కర్ణుండు దనకు
నెదిరించు వారల - నెనిమిదివేలు
నేడునూఱుల వాన - రేంద్రులఁ జంపి
జోడించి కొందఱఁ - జుట్టకపట్టి

6300

పదియు నిర్వది నలు - వదియేఁబదియును
గుదిగ్రుచ్చి యెన్నేని - క్రోఱుల మ్రింగి
భుజములచేత మూఁ - పులఁ జంకలంగు
విజవిజ దన్నుకో - విడవక పట్టి
బలవంతులను నూట - పదియూఱువేలు
కొలఁదుల బట్టి మ్రిం - గుచు మూఱులేక
దొబ్బలు నమలి నె - త్తురు లుమియుచును
గొబ్బలాడఁచు కేరి - ఘొల్లన నగుచు
మెలఁగుచో నందంద - మేటివానరులు
చలపట్టి కనుచాటు - జగడముల్ చేసి

6310

తరమినఁ జిక్కక - దాఱుచు నతఁడు
తిరిగిన వెంటనే - తిరుగుచుఁ బోర
తెగివచ్చి యడ్డమై - ద్వివిదుండు వాని
నగముచే వైచిన - నగుచు నమ్మేటి
కేడించిన ప్రలంబ - గిరి దాటి జలధి

గూడిన మేఘంబ - కోయన కొండ
 దనుజ బలంబు మీఁ - దనువచ్చి పడిన
 ననిలోనఁ జదిసె నా - ద్యంతమాసేన
 ద్వివిదుండు మఱియు నె - త్తిన కొండచేత
 జవసత్త్వములు మీఱ - జగడంబు సేయ
 చావక మిగులు రా - క్షును లెదిరించి
 లావున కపుల నె - ల్లను బొలియింప
 హనుమదాదులు కొంద - తా కుంభకర్ణ
 ననుపమసత్త్వై - యద్రులం దరుల
 నొప్పింప వలుదమే - నున నెత్తురొలుకఁ
 జప్పరింపుచును రా - క్షుననాయకుండు
 శక్తిచే నాది గ్రౌం - చనగంబుమీఁద
 శక్తివైచిన యట్టి - పణ్ణుఖురీతి
 శూలంబు ద్రిప్పి యా - ర్చుచుఁబసమాన
 బాలకు వక్షంబు - భస్మంబు బొదువ
 నాపోటుచేత రొ - మ్మంతయుఁ బగిలి
 వాపోవుచును గూలె - వాయునందనుఁడు,
 అది చూచి రాక్షును - లట్టహాసముల
 బెదరు పుట్టించి క - విశ్రేణిఁ దఱిమి
 నీలుఁడు సేనల - నిల్పి తానొక్క
 శైలంబు వ్రాని రా - క్షుననాధు నెదిరి
 వ్రేసిన నదిరాఁగ - విబుధకంటకుఁడు
 జేసె చూర్ణంబు ము - ప్పి ప్రసారమున
 గంధమాదననీల - గవయగవాక్షు
 లంధకాసురుని దే - వాళియ వోలె

6320

6330

6340

నాగి శైలమహీరు - హావళి చేత
 పైఁగప్పుటయు వానిఁ - బరిహరింపుచును
 పొదిగిటిలో ఋష - భుని పట్టి బిగ్గ
 నదిమినఁ దన్నుక - యస్రముల్ గ్రక్కె
 పడగొట్టి శంభుని - పశుశక్తి చేతఁ
 బిడికిట బొడిచిన - పృథివిపైఁ ద్రెల్లె.
 అరచేతను గవాక్షు - నదరంట మన్నుఁ
 గఱచుకో గొప్పెమోఁ - కాటిచే నీలుఁ
 బ్రహరించి శౌర్య ద - ర్పముల నుప్పొంగి
 విహరింప వనచర - వీరులందఱును

6350

దొరలపాటులు చూచి - నొమ్మిగాపెచ్చు
 పెరిగి రాముఁడు చూడ - బీరంబుతోడఁ
 బర్వతంబును దోమ - పదువునుఁబోలి
 పర్వియందఱు నెదఁ - బ్రాఁకి యూర్చుచును
 చెవులు ముక్కును గఱ - చియును రక్తములు
 ప్రవహింప నఖిశిఖా - గ్రములు సించియును

—: వానరులొక్కమ్మడిగా కుంభకర్ణునిపైఁబడి యాతని
 ధాటి కోర్వలేక శ్రీరాముని శరణుఁజొచ్చుట :—

దన్నియు గ్రుద్దియుఁ - దలవట్టి యీడ్చి
 వెన్నుపైఁ జఱచియు - విసరివాలములఁ
 గొట్టియు నొప్పించి - కుంభకర్ణుండు
 చిట్టాడుచును కను - చెదరి భీతిల్లి
 తనమీఁద తరువులు - తరువులమీఁద
 వనచరులును గల్గ - వసుమతీధరము

6360

పొలిచినరీతిని - భుజగుల నెల్లఁ
 బొలియించు గరుడుని - పోలిక నలిగి
 యందఱఁ బట్టుక - యందంద మ్రింగి
 మందరాచలదరీ - మార్గంబునందు
 వెడలి చీమలు వచ్చు - విధమున చెవులు
 వెడలువారును వాత - వెడలు వారలును
 ముకుచఱమల రంధ్ర - ముల వచ్చువారు
 నొకరై న నిలువకి - ట్లురుశక్తి వెడలి
 కన్నద్రోవలు వట్టి - కపులు శ్రీరాము
 వెన్నాస గొని 'కావ - వే! తండ్రి!' యనుచు
 నభయై నిల్చిన - నంతకాలమునఁ
 బ్రభవించు నత్యుగ్ర - పావకుండనఁగఁ
 బ్రాణికోటులను వెం - పరలాడు శరధి
 తూణీరుఁ డనఁగ జం - తుశ్రేణిమీఁదఁ
 దెగివచ్చు శమనుని - తీఱున శూల
 మెగుర వ్రేయుచుఁ దన - కెదురెందులేక
 యెదురుగావచ్చు దై - త్యేంద్రునిఁ జూచి

687()

—: అంగదుఁడు కుంభకర్ణునితోఁబోరి మూర్ఛిలుట :—

కదిసి పరాక్రమాం - గదుఁడంగదుండు
 కొండఁ గైకొని కనుఁ - గొండని కపుల
 మండాడి యసురేంద్రు - మాళిపై వ్రేయ
 నావేటు వడియు మ - హాబలశాలి
 చావక నోవక - సరకుగాఁగొనక
 శూలంబు జేత నా - ర్చుచు మీఁద నేయ

6880

వాలిసూనుఁడు లాఘు - వకళా నిరూఢి
 మొనఁదప్ప గేడించి - మొరయుచు దనుజు
 చనుమఱ నాఁట హ - స్తంబుచే మోదఁ
 బెనుగొండ కై వడి - పృథివిపై రాలి
 తనమూర్ఖుఁడెలిసి దై - త్యప్రవరుండు
 నంగదు పేదరం - బదరంట తనదు

6390

ముంగలఁ బొడిచిన - మూర్ఖమైమఱచి
 యిలమీఁద బడుటయు - నెదురెవ్వరై న
 నిలుచువారలు లేక - నిర్జరారాతి
 తనమీఁదరా భాను - తనయుండు క్రోధ
 మున నొక్క భూధరం - బు పెకల్చి పట్టి
 వచ్చునప్పుడు దైత్య - వరుఁడు వానరుల
 విచ్చలవిడిఁ బట్టి - వివృతాస్యఁడగుచుఁ
 బసిఁబట్టుచును జేర - భానుసూనుండు
 దెసలు ఘూర్ణిల్ల దై - తేయేంద్రుఁ బలికె.

6400

—: సుగ్రీవుఁడు కుంభకర్ణునితో యుద్ధముచేసి
 మూర్ఛిల్లుట :—

“ ఏల మ్రింగెదవు నేఁ - డీ వానరులను
 చాలు నింతట నిది - శౌర్యంబు తెఱఁగె ?
 నాచేతనున్న యీ - నగము నీమీఁద
 వై చెవఁ దనుఁగల్గి - వారించుకొనుము
 వాతప్పు లేనట్టి - వాలిసోదరుఁడ
 చేతప్పు లేనట్టి శ్రీ - రామ హితుఁడఁ
 గనుఁగొమ్ము నీ”వన్న - కమలాప్తసుతునిఁ

గనుఁగొని యా కుంభ - కర్ణుఁ డిట్లనియె,
 “ ఇత నేమిటికి నీ - వెత్తినకొండ
 యెంత నీవెంత న - న్నెదిరి పల్కుటకు 6410
 రానేరవే ఋక్ష - రజునకుఁ బుట్టి
 దాననే బంఠాతు - ధర్మంబు నిలిచె
 వచ్చినవాఁడ వె - వ్వరికినై మోచె
 దిచ్చోట బలుగొండ - యేయు మీవనిన
 సుగ్రీవుఁడపుడు వై - చుటయు విభీషణా
 డాగ్రజు నురముపై - నది బలుగొండ
 గుప్పున దాకి ను - గ్గులుగాఁగ రాలె
 నప్పుడు వనచరు - లడలుచు నుండ.
 ఔశార ! యని మెచ్చి - రసురులు మింటఁ
 జేరి రాక్షసులు భూ - పించిరి చూచి 6420
 శైలంబు చూర్ణమై - జగతి రాలుటయు,
 శూలంబుఁ జేనను - ర్చుక దైత్యవరుఁడు
 వ్రేసిన నది రుమా - విభునిపై రాఁగ
 నాశమీరకుమారుఁ - డడ్డంబు దూరి
 తాట బాణమురీతిఁ - దన కేలఁబట్టి
 గాటంబుగాఁగ మోఁ - కాటిపైఁ జేర్చి
 వట్టుక యొక వేయు - భారువులెత్తు
 గట్టియుక్కుఁ గరంచి - కావించినట్టి
 యాశూల మిరువాగు - లై విఱుగంగ
 నాశనై ఖరి ద్రుంచి - యంజనాసుతుఁడు 6430
 కడుబాఱవై చినఁ - గపులెల్లఁ జూచి
 కడుమెచ్చి రతని లా - ఘవస త్వములకు.

శూలము వమ్మైన - చోఁ జూచి మలయ
 శైల శృంగంబు రా - క్షసనాయకుండు
 పెకలించి యది బిర - బిరఁదిప్పి వ్రేయ
 సకలరాక్షసులు మ - ర్షుఁ యంచు మెచ్చ
 నాశిఖరంబు భ - యంకరం బగుచుఁ
 గీశులు వెఱవ సు - గ్రీవుని యురముఁ
 దాఁకిన వాఁత ర - క్తముఁ గ్రక్కికొనుచు
 సోఁఱోర్వఁ జాలక - సురిగి వ్రాలుటయుఁ
 గొండంతగెలుపుతోఁ - గుంభకర్ణుండు
 కొండకై వడి నున్న - ఱోఁతుల వొరను

6440

—: మూర్ఛమునిఁగియున్న సుగ్రీవుని కుంభకర్ణుండు
 లంకకుఁ గొనిపోవుట :—

చేరి భుజాంతర - సీమ నమర్చి
 వారిదంబుఁ దెమల్చు - వాయువురీతి
 నెత్తుక తాలంక - కేఁగి “ తోఁబుట్టు
 చిత్తంబునకుఁ బ్రీతి - నేసెద నిశఁడు
 తగిలిన యప్పుడే - దశరథాత్మజులు
 తెగిరి ఱోఁతులమాట - తీఱ నమ్మునుపె”
 అని యమరులు చింత - నంద మిన్నంది
 చన గనుఁగొని ప్రభం - జన కుమారకుఁడు
 మోసమువచ్చె రా - ముని కార్యమునకు
 నాసఁ దీఱెను జన - కాత్మజ కింక
 ప్రాణంబు లేని క - బంధంబు రీతి
 త్రాణ వాసెను కపీం - ద్రస్తోమ మెల్ల

6450

నావంటి భృత్యుఁడు - న్న ఫలంబు వీనిఁ
 బోవనిచ్చి శరీర - ముస నుండి యేమి ?
 ఏల పోనిత్తు మి - న్నెల్లను నిండఁ
 జాల మై నెంచి రా - క్షసుని మర్దించి
 యెఱుఁగక మునుపున - న్నేలినవానిఁ
 జెఱ విడిపింతు మా - ర్చిలి యున్నయపుడె, 6460
 ఎఱిఁగె నేనియు నితం - డింతటి చింతఁ
 బొరలునో తనకిట్టి - బుద్ధి యేమిటికి ?
 అరికట్ట నేర్చునే - యమ రేంద్రుఁడైన
 మరుఁడైనయని మొస - మార్తాండసుతుని
 వాలితో సరిపోదు - వానికి యసుర
 చాలునే వట్టుక - చనఁగ నెక్కడికి ?
 ఏ విడిపించిన - యినకుమారునకుఁ
 బోవ దపఖ్యాతి - పుడమి నెన్నటికి
 నిపుడె దామేల్కని - యేతేరఁగలఁడు
 కపినాయకుఁడు మూర్ఛ - నాని కాదొకటి 6470
 రాక వేఱొకపైన - రావణుతోడ
 నీకుంభకర్ణుని - యెల్ల రాక్షసుల
 లంతో గూడ నే - ల నడంగ రాచి
 పంకజా ప్రకుమారుఁ - బచరించి తెత్తు
 పదర రాద "ని మహా - స్లవగవల్లభుల
 బెదరుఁ దీఱిచి కను - పెట్టుక యుండె.
 కుముదాని సుతునితోఁ - గుంభకర్ణుండు
 తమరాజధాని సౌ - భ్రశేష నడుమఁ

గనకశృంగోజ్జ్వల - కల్యాణశైల
 మన వచ్చునడ నింతు - లారతులెత్తి
 పన్నీరు సల్లి దీ - పంబులమర్చి
 తిన్నెల ధూమ్రంపుఁ - దిత్తులు గట్టి
 పూవుల చప్పరం - బులమర్చి పరిమ
 శాహవగంధవా - హాకిశోరకములు
 మలయ వీవనల ము - మ్మరముగావీవ
 నలయికఁ దీటి మూ - రాఘవాప్తిఁ దొరఁగి

6480

—: సుగ్రీవుఁడు మూర్ఖునుండి తేటికొని కుంభకర్ణుని ముక్కు-
 చెవులు కొటికి తప్పించుకొని శ్రీరామునిఁ జేరుట :—

కనువిచ్చి చూచి లం - కాపురంబగుట
 తనరాక వాలిసో - దరుఁడాత్మనెటిఁగి
 “ ఏరీతిఁ బోవుదు ? - నేనిట్లు దవిలి
 యూరకే మఱిపో - నొచ్చంబు గాదె ?
 ఒచ్చంబుచేసి దై - త్యుఁడు తనుదానె
 చచ్చు గార్యముఁగ నే - చనుదు గాక”నుచుఁ
 బట్టిన చేతులఁ - బదిలంబుఁగాఁగఁ
 గట్టిన కుండల - గతినున్న చెవులు
 కుండలంబులతోడఁ - గొనగోళ్యచేత
 రెండును ద్రుంచి క - త్రించినయట్లు
 దంతాగ్రముల మహా - దానవు ముక్కు
 కొంతటికినిఁ దెగఁ - గోసినయట్లు
 కబళించి యెగసిన - కడకాలువట్టి
 యుబికి పోవఁగనీక - యురుస త్వశాలి

6490

6500

కుంభకర్ణుఁ డదల్చి - గుప్పించి తిగిచి
 కుంభినిఁ బడవై వ - గుదికాల దాని
 మట్టెదసను వేశ - మర్కటస్వామి
 మిట్టి యట్టిటువడి - మింటికి నెగసి
 యెదురు చూచుచునున్న - యెల్లవానరులు
 నదె వచ్చె సుగ్రీవుఁ - డని యార్భటింప
 రాముని చరణసా - రసముల వ్రాలి
 చేమోడ్చి సౌమిత్రి - చెంత నున్నంత.
 కుంభకర్ణుండు సి - గ్గును రోష మొదువఁ
 గుంభిని యద్రువఁ గ్ర - క్కునఁ బురివెడలి

6510

చెవులు ముక్కునుఁ బోయి - జేగురుఁగొండ
 హవణికఁ దోప భ - యంకరాకృతిని
 రాఁజూచి కపులెల్ల - రామునిఁ జేరఁ
 గాఁజూచి సౌమిత్రి - కార్ముకంబంది
 యేడుదూపులు నాఁట - నేసి యవ్వెనుక
 మూఁడు బాణము లుర - మ్మునఁ బాదాకొల్ప
 నవి సడ్డసేయక - యమరనాయకుఁడు
 చవుకగా నెంచి ల - క్ష్మణున కిట్లనియె.

“ ననుఁజూచి నీవు ప్రా - ణములతో నిలిచి

యనిసేయఁ బూనిన - యపుడె మెచ్చితిని

6520

బాలకుండవు వింట - బాణంబు దొడుగఁ

బాలవు నీనేయు - శరములు నన్ను

నాఁటునె దేవదా - నవ యక్షభచర

కోటి నాయెదుర మా - ర్కొని నిల్వలేదు

నిను జంపఁ జేయాడు - నే నాకుఁగాన

చనుము రామునిఁ జూపి - సమరంబు మాని
 కవుల నావంటి రా - క్షుసులు చంపుదురు
 కృపలేక యే రాముఁ - గీటడంచెదను,
 అంతట నిను నెవ్వ - రైన దైతేయు
 లంతకువీటికి - ననుప నున్నారు”

6530

అన విని లక్ష్మణుఁ - డా కుంభకర్ణుఁ
 గని “ యోరి ! రాముని - కరవేల నీకు
 ననుమీటి పోవచ్చు - నా ? బంటవైన
 నిను నీవు పొగడుకో - నీతంబుఁగాదు
 వేల్పులు వెఱచిన - వెఱసని మ్మిట్టి
 యల్పుల ఖండించు - నది నా వ్రతంబు
 చూడుము నాచేతి - చుఱుకంచు ములుకు
 లాడంగ ” లక్ష్మణుఁ - డస్త్రంబు లేయ
 నవియునుఁ ద్రోచిపో - నమ్ములవాన
 భువిదివి నిండ న - ప్పుడు ప్రయోగింపఁ
 గవులఁ ద్రోలుచును రా - ఘవుని మార్కొనిన
 యపు డధిజ్యశరాసుఁ - డై యెదిరించి

6540

—: శ్రీరాముఁడు కుంభకర్ణునెదుర్కొని యుద్ధముచేయుట :—

రాముఁ డుద్దాముఁడై - కాద్రాస్త్ర మహిత
 భీమంబుగాఁ బూని - పేరెద నాఁట
 వ్రేసి కొన్ని యమోఘు - విశిఖముల్ నారు
 వోసినగతి నురం - బునఁ గీలు కొలుప
 నవియును ద్రోచి వాఁ - డాగ్రహణోదగ్ర
 దవసావకుని రీతి - తనమీఁద రాఁగఁ

గాంచనపుంఖ రా - ఘవసాయకముల

మించె రాక్షసుని నె - మ్మేన గుంపులుగ

6550

నీలాచలంబుపై - నీలకంఠములు

వ్రాలి పింఛములార్చు - వైఖరిఁ జూడఁ

గదలుచు నసియాడు - గరులమొత్తంబు

లెదురఁ గన్గొనువారి - కిచ్చె నచ్చెరువు

శ్రీరాఘవుఁడు కర్త - రీముఖ దివ్య

నారాచధారల - నఱికివై చుటయు

మండుచు వాని మై - మఱువు మార్తాండ

మండలద్యుతిని భూ - మండలిఁ బడిన

నాజోడు క్రింద స - హస్రవానర స

మాజమేర్పడరాక - మంత్రోఁ గలసె!

6560

అంతట సురవైరి - యవుడులుఁ గఱచి

యంతకురీతి వీ - రాట్టహాసమునఁ

గవులు గుండియలు వ్ర - క్కలుఁగాఁగ నార్చి

కుపితుఁడై యెదిరి రాఁ - గోదండపాణి

నిర్జయల్ వెఱగంద - నిశిత బాణముల

జర్జరితముగ వ - క్షముమీఁద నేయఁ

జేతఁబట్టిన గద - క్షీతిఁ బడవైచి

భూతావహుని రీతి - బొబ్బలు వెట్టి

ముక్కు నెంటను గారు - మొదటి రక్తంబుఁ

గ్రక్కుచు నెత్తురుఁ - గాలుచేఁ జాల

6570

మత్తాయి గొనుచు తా - ప్రమవిలోచనములు

జొస్తొల్ల కపుల నె - చ్చోటఁ గన్గొనుచు

సెలవులు నాకుచుఁ - జిమ్మనగ్రోళ్లు

వెలువడుగతి శ్రవో - వివరంబులందుఁ

గురియ నెత్తురు చెంపఁ - గుంకుమపంక

పరిచితి గనిపింప - బాహువుల్ చాఁచి

వీరు దైతేయులు - వీరు వానరులు

వీరు నావారలు - వీరన్యులనుచు

నెఱుఁగ నేరక పట్టి - యెవ్వారి నైనఁ

బొరిఁబొరి మ్రింగుచు - బుసకొట్టుకొనుచు

6580

రొప్పుచు రాముఁ జే - రుటయుఁ గ్రొవ్వాడి

కుప్పె కోలలచేత - గుదిగ్రుచ్చి నిలువఁ

గోమలతరనీల - కువలయశ్యాము

రాముఁ గన్గొని సుమి - త్రాపుత్రుఁడనియె.

“ చెవులు ముక్కును వోయి - సిబ్బితి చేత

బవరంబులో వీఁడు - పడఁ గోరినాఁడు.

ఎఱుఁగఁడు తనవారి - నెదిరివారలను

మఱచెను తనమేను - మత్తుఁడై యితఁడు

పచ్చినెత్తురు ద్రావి - బొలివట్టుటయు

రిచ్చపాఱున సంచ - రింపుచున్నాఁడు.

6590

కపులెల్ల వీని యం - గములపైఁ బ్రాకి

యిపుడు భారంబుగా - నెక్కి త్రొక్కినను

పుడమిపైఁ ద్రెళ్లు ని - ప్పడె దైత్యుఁడనినఁ

గడకంటి నన్న రా - ఘవుఁడు నేయుటయుఁ

బెళపెళవచ్చి క - ప్రిశేణి మూఁగి

బలుగొండ ధాతు సం - పడఁ బొల్చినట్లు

ననురేంద్రు రక్తసి - క్తాంగంబు నెత్తు

రసలు జర్కలు వాఱ - నాసల నెక్కి

యొడలెల్ల నిండి మ - హోద్ధతి గంతు
 లిడుచు తేనియపెర - నీఁగలపోల్కి
 ముసురుకొన్నను దశ - ముఖ సహోదరుఁడు
 విసరినంతన దంతి - విసరు మావుతుల
 కరణి నందఱు నలుఁ - గడ నూడిపడిన
 సరకుసేయక రామ - చంద్రునిఁ గదియఁ
 దమ్ముఁడు దాను కో - దండముల్ వాటి
 యమ్ములు నేర్చి గు -ణారావమొప్పఁ
 గదియంగఁ జని కుంభ - కర్ణునిఁ జూచి
 చదురు మాటల రామ - చంద్రుఁ డిట్లనియె.

6600

—: శ్రీరామ కుంభకర్ణ సంవాదము :—

“ రాక్షసాధమ ! విన - రా ! కుంభకర్ణ !
 రక్షోవిఘాతినౌ - రాముఁడ నేను.
 ఎదిరించితిని నిన్ను - నీక నిట్టునట్టు
 మెదల నిత్తునె పాఠి - మిన్నువ్రాకినను
 పాపాత్ముఁడై నట్టి - పంక్తి కంధరుఁడు
 మాపయి నిను సంప - మార్కొంటిగాన
 నిన్ను జంపుట మాకు - నీతి పోసీయ ”
 మన్నమాటలకు వాఁ - డట్టహాసమునఁ
 బకబక నవ్వినఁ - బగిలి యాదిత్యు
 లకు గుండెలెల్ల త - ల్లడమందె నపుడు.
 పెద్ద యెలుంగునఁ - బిలిచి రాఘవుని
 గద్దించి యీకుంభ - కర్ణుండు వలికె.

6610

6620

“ రామ ! ముందటిలోన - రణభూమిలోన
 సామూన్య దనుజులఁ - జంపితి ననుచుఁ
 జేకని యిపుడెది - ద్చిన నిన్ను పోరి
 పోకున్న కపులెల్లఁ - బొగులుచునుండ
 మునుమున్ను నాచేతి - ముద్గరాహతిని
 నినుఁద్రుంచి నీ తమ్ము - ని వధించి మించి
 మాయన్నకు హితంబు - మదినెంచి యలరఁ
 జేయుదుఁ గను”మన్న - శ్రీరామవిభుఁడు

—: శ్రీరామ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

వింటఁ బూనినయట్టి - విశిఖంబులమర
 కంటకు నతివజ్ర - కాయంబు మీఁద
 వ్రేసిన దానవ - వీరుని యురము
 దూసి పోవక మేను - దొలుచుకయున్న
 సాలభేదనకళా - చతురంబులగుచు
 వాలి పేరెద నాఁటి - వ్రయ్యలుచేసె
 నేయమ్ము లవి దాన - వేంద్రుపై నేయ
 నాయమ్ము లతికఠో - రాంగంబు నాఁటి
 యలుగులు గనుపించ - వను నంతెకాని
 వెలువడి వీపున - వెడలవేమియును
 బరిగట్టియల రఘు - ప్రవరుఁడేయుటయు
 సరిగట్టనేరక - శల్యంబులంటె
 మఱియు దివ్యాస్త్రముల్ - మనువంశతీలక
 మురుశక్తి దృఢముష్టి - నురువడినేయ
 డాయవచ్చుటయు ఖం - డాచేత నఱకె

6680

6640

నాయస్త్రములను మ - హాదానవుండు.
 అంతట రఘువీరుఁ - డాగ్రహంబొప్ప
 పంతమ్ముతో నొక్క - పారావతెమ్ము
 సంధించి వ్రేయ వీ - సరవోక యా క
 బంధునట్లన వాని - బాహుళంబు
 వాయవ్యమంత్ర ని - వారితంబగుట
 వాయువు తరుశాఖ - వ్రాల్చినయట్లు
 కరము వేగమున ము - ద్గరముతోఁ గూడ
 నఱికిన పెక్కువా - నరులు రాక్షసులు
 నాచేతిక్రిందట - నడఁగ వ్రాలుటయుఁ
 జూచి రాముని సుర - స్తోమ మగ్గించె.
 ఆలోనె దనుజేంద్రుఁ - డలఘు సాలంబు
 వేగంబె డాకేల - వ్రేయఁ బూనుటయు
 దివ్యమై తగునిండ్ర - దేవతకాస్త్ర
 మవ్యాజలోకహి - తార్థి సంధించి
 వ్రేసిన నది మహా - విటపంబురీతి
 కోసినై చినయట్లఁ - గుంభినిఁ ద్రెళ్ళ
 ఖండించుటయు వాని - కరముచేఁ జదిసి
 కొండలు తరువులుఁ - గుంభినిఁ గూలె.
 ఆవేళ నతి వివృతా - ననుండగుచు
 రావణాసుర సోద - రప్రవరుండు
 మ్రింగుదు నని తన - మీఁదికిఁ గదియ
 నంగదసుగ్రీవు - లబ్బురంబంద
 జతఁగూర్చి రెండర్థ - చంద్ర బాణముల
 నతని కాళ్లును దుని - యలుగాఁగఁ ద్రుంప

6650

6660

రాజు బట్టఁగఁ జేరు - రాహువురీతి

రాజీవ నేత్రుఁడా - రామునిఁ బట్టి

6670

మ్రుంగుదు ననుచు భూ - నుని మొండికాళ్లు

జంగలు చాపుచు - జగతి మోపుచును

—: శ్రీరాముఁడు తనపైకివచ్చు కుంభకర్ణుని తలఁద్రుంచి రావణునిముందఱఁ బడునట్లు చేయుట :—

“ వెవులు ముక్కును బోయె - చేతులు దునిసె

నవనిఁ గూలెఁ బదద్వ - యము చిక్కె ననుచు

నెంచకు మిప్పుడే - యిరువురి మ్రుంగ

నెంచితి రఘువర | - యెటువోయెదనుచుఁ

బైకొనిరా రఘు - పతి దివ్యశరము

లాకుంభకర్ణుని - యాస్యగర్తముఁ

దొనలోన నించిన - తూపులమాడ్కి

కనకపుంఖంబులు - గనిపింపుచుండఁ

6630

గుత్తుకలో నింప - గురు పెట్టుకొనుచు

నెత్తుదుల్ సెలవుల - నిండారఁ గురియ

నొడలెఱుంగక నిల్వ - నుర్విజారమణుఁ

డడలంగ దనుజు లైం - ద్రాస్త్రంబుఁ దొడిగి

వ్రేసిన నిప్పులు - వెదజల్లికొనుచు

భాసుర యమదండ - భయదమై నిగిడి

రవికిరణప్రభా - రాశియై పవన

జవముచే నవ్యకాం - చనపుంఖ మమర

వజ్రకీలితమైన - వజ్రంబుచేత

వజ్రాయుధముఁ గేరు - వాఁడిమిఁ గలిగి

6690

శతకోటి వృత్తమ - స్తము ద్రుంచినట్లు
 శతకోటి దివ్యాస్త్ర - సమితితోవచ్చి
 కోటలతో కను - గ్రుడ్ల తోడుతను
 ఘోరకరాళ భృ - కుటితోడ నొప్పు
 కుటిలాత్ము తల కీరు - క్కున ద్రుంచి నవుడ
 పుటముబ్బి యది మింటి - పొడవుగా నెగసి
 ఘోరమై నీలాద్రి - కూటంబె పోతె
 భోరున మొరయచు - భువనంబు లదర
 లంకాసువర్ణసా - లంబులు గూల్చి
 వంకదారలు ద్రొబ్బి - వాకిళ్లఁ ద్రోచి
 మేడలు వడఁగొట్టి - మృత్యుకందకము
 జాడ రావణుకొల్వు - సావడిఁ బడియె!
 ఆదానవుని బొంది - యవనిచలింప
 యాదోనిదాన మ - ధ్యంబునఁ బడిన
 జలజంతుజాలంబు - సదమదంబగుచు
 నలసిపోయెను జీవ - నంబెల్లఁ గలఁగె
 నప్పుడు సురసేన - లలరులవాన
 గుప్పెలుగా రఘు - కుంజరు ముంచె
 జయజయ ధ్యానంబు - చదలెల్ల నిండె
 భయమెల్లఁ దీతెఁ బ్ర - పంచంబునకును
 నేదలు దీర్చె ద - క్షీణ గంధవహుఁడు
 మేదినీచక్ర మా - మెత నాఁడెఱింగె
 ప్రియసహోదరుని వి - భీషణుఁ గవుల
 నయనిధి రాముఁడా - నంద మొందించి

6700

6710

పగఁగెల్వఁ బూనిన - పని నాఁటితోడ
సగముఁ దీతెనటంచు - సంతోషమందె.

—: రావణుఁడు కుంభకర్ణుని మృతికై దుఃఖించుట :—

ఆవార్త హత శేషు - లైన రాక్షసుల
చేవిని దానవ - శేఖరుం డడలి
పెను మూర్ఛ ముంచిన - పృథివిపైఁ ద్రెళ్లి
వెనుక చింతావార్ధి - వీచులఁ దేలి
“ హా! కామసంచార! - హా! మహాశూర
హా! కుంభకర్ణ! నీ - లాచలవర్ణ!
పోయితివే తన - పొంత గాదనుచు
దాయలచేతి య - స్త్రు ప్రహారముల
వజ్ర వజ్రాయుధ - వ్రణము గైకొనని
వజ్రసారంబు నీ - వరశరీరంబు
రామదివ్యాస్త్రు ప - రంపరచేత
నేమాడ్కి వ్రయ్యలై - యిలమీఁద్రవాలె
నెదురెవ్వరని యుంటి - యెప్పుడు నీకు
నిదుర లేపితి నేల - నినుదైవ గతిని?
ఇట్టి సోదరుని నే - నెడవాసి మేన
నెట్టు దాల్పుదు ప్రాణ - మేల యీలంక
నీత యేమిటికి చ - చ్చిన చావుగాదె
దై తేయవిభుని సో - దరుఁ డీలై ననిన
నీసూడుఁ దీర్చక - యేనుంటినేని
వీసంబునకు లెక్క - వెట్టరెవ్వరును
నెవ్వరిప్రావుచే - నేలుదు లంక

6720

6780

యెవ్వనిభుజశక్తి - కింద్రుండు వెఱచు
 నావిభీషణుఁడు పు - ణ్యాత్ముండు వానిఁ
 బోవ నాడిననాఁడె - పోయె సేమములు 6740
 నని కేఁగుచోట ప్ర - హస్తుండు నీవు
 వినిపించు బుద్ధులు - విననేరనైతి
 తనకీడు లేదని - దలఁచి కావించు
 తనకీడు సేతలఁ - దరియింప వలసె.
 ఎవ్వరిఁ జెఱిచితి - నిన్నాళ్లువారు
 నవ్వఁ బాలైతి మా - నముఁ గోలుపోయి
 నీబుద్ధి విని మన - నేరక నిన్ను
 నాబుద్ధిచేత మి - న్నక చంపుకొంటి
 దిక్కెవ్వరింక నా - తెఱఁగెద్ది?" యనుచుఁ
 బొక్కుచు నిలమిఁదఁ - బొరలుచు నుండ 6750
 దేవనరాంతక - త్రిశిరోతికాయు
 లావలఁ బినతండ్రి - కడలుచుఁ బొరలఁ
 దారు నేడ్చుచు మహో - దర మహోపాధ్యు
 లారావణుని పద - ప్రాంతంబులందుఁ
 దలలూడఁ బొరలి యం - తటఁ ద్రిశిరుండు
 తెలివి దెచ్చుకొని డై - త్యేంద్రునిఁ బలికె

—: రావణుని సమాశ్వాసించి త్రిశి రాతికాయ నరాంతక
 మహోదరాదులు యుద్ధమునకు బయలుదేఱుట :—

“అయ్య! ప్రాకృతురీతి - నడలంగ నేల ?
 కయ్యంబునకు మీరు - నదలి రంసివుడు

పరమేష్టి వరముచేఁ - బరమదివ్యాస్త్ర

శరచాపరథ కవ - చంబు లందితివి

6760

నీవు మార్కొను వేళ - నిల్చి పోరాడ

దేవేంద్రదహనాది - దిక్పాలకులును

మొనసేయలేదు రా - ముని పని యెంత !

వనచదులే నిల్చు - వారెదిరించి ?

మీరేల ? పాముల - మీఁద ఖగేంద్రుఁ

డేరితీఁ జొరఁబాటు - నేనట్లఁ బోయి

నానావనాట సే - నలఁ బాఱఁ గ్రోలి

తాను తమ్ముఁడు నిల్చు - దశరథరాము

తల యుత్తరించి కో - దండపాండిత్య

కలనచే నీదు దుః - ఖము మాన్చువాఁడ

6770

నమరనాథుఁడు శంబ - రానురు సరకుఁ

గమలాక్షుఁడును గెల్చు - గతి రఘుపతిని

ననిఁగెల్చెద ” నటన్న - నతికాయుఁడట్టి

యోజనచే దండ్రు - యొద్దకుఁ జేరి

“ కాఘవుఁడెంత ఘో - రమదీయ శస్త్ర

లాఘవంబునకు నే - ల విచారమింత ?

తనుఁ బంపుఁ ” డనుచు ముం - దఱఁ నంపించు

కొనునంత దేవాంత - కుఁడు సరాంతకుఁడు

సెలవిండు మా ” కన్న - సెలవుల నవ్వుఁ

దులకింప దానవేం - ద్రుఁడు తెలివొంది

6780

యందఱు తనయుల - నాలింగనంబు

లందందఁగావించి - యాదరింపుచును

కట్టువర్గములు భా - గములు నొసంగి

పట్టుడంచును నిజా - భరణంబు లిచ్చి
 బహుమాన మొనరించి - పనిచిన వారు
 దహనుండు నాలుగు - తనువులై నట్లు
 నంపించుకొనిన - వెన్నాసగా వేతె
 పంపె వెంబడి మహా - పార్శ్వని మత్తు
 యుద్ధకోవిదుని యు - ధ్ధోన్నతు వంశ
 వృద్ధ మహోదరుఁ - బేర్వేరఁ బిలిచి
 సెలవిచ్చుటయు వారు - సేనలఁగూడి
 యెలగోలు ముందఱ - నిడుకొని నడచి
 యస్తాచలము మీఁది - యక్కుడనంగ
 శస్త్రమై తగు సుద ర్శననామ దంతి
 తానెక్కి యలమహా - దరుఁడు తద్దంట్టి
 కానాదములు దిశల్ - గంపింప నడచె
 నాత్రీకూటము దైత్యుఁ - డాయెనోనునఁగ
 నాత్రీశిరుఁడు మస్త - కాగ్ర కిరీట
 మాణిః్యనిచిత యు - గ్గాలికల్ గగన
 మాణిక్యమునకు ము - మ్మడి చాయలిడఁగ
 నరదంబు నెక్కి ధ్వ - జాంచల శాటి
 సురవిమానములఁ బోఁ - జోఁపఁ దానడచె.
 కనకరథం బతికా - యుఁ డుత్తుంగ
 ధనురస్త్ర కవచముల్ - దాల్చి తానెక్కి
 తన మేని చాయ కా - దంబినీ చ్చాయ
 నినుమడింపఁగ దివ్య - లీక్షింప నడచె.
 తెల్లని సామ్రాణి - తేజిపై నెక్కి
 వెల్లయైన నిజైక - విభవంబుఁ దెలుపఁ

6790

6800

గోపంబున నరాంత - కుండు వచ్చె భయద
 చాప మింద్రుని శరా - సరముఁ గీడ్పఱుప 6810
 నొకచేత పరిఘంబు - నొకకేల శైల
 మొకయంతఁ దాల్చి ది - వ్యులు చూచి బెగడ
 క్రూరుఁడై దేవాంత - కుండు వచ్చె సమర
 శూరుఁడై కాలృడఁ - జూపఱ మెచ్చ
 బటహాధ్వనులు మీఱ - బౌరుల నడుమ
 పలుకార్యనిధి మహా - పాఠ్యుండు వచ్చి
 దండితాహిత మహా - ద్దండకాలాస్య
 దండసన్నిభగదా - దండంబుఁ దాల్చి
 యుత్తుంగభుజులు యు - ధ్ధోన్మత్తమత్తు
 లుత్తమాశ్వములపై - నుర్వి చలింప 6820
 దాఁటుచు విండ్లు న - త్రుంబులు వూని
 పోటుదారలకు నుబ్బుచు - వచ్చి రవుడు.
 ఈరీతి రాక్షసు - లెనమంద్రు నొక్క
 బారు దీర్చుక కీశ - బలములమీఁద

—: వానరరాక్షసుల దొమ్మియుద్ధము ।—

నడచిన వీరవా - నరులు బీరంబు
 విడువక నగములు - వృక్షంబు లంది
 యెదురెక్క నుక్కపై - యిరువాగు మూఁక
 కదిసి సముద్రముల్ - కలెగొన్న యట్లు
 పోరువో నాస్పలు - బొబ్బలు దిసలుఁ
 బూరటిలఁగ శరం - బుఁఁ దోమరముల 6830

నసికుంత భిండివా - లాస్త్రనారాచ
 ముసలపట్టిన కుంత - ముద్గరాదులను
 జగడింప శైలవృ - క్ష నఖాదికములఁ
 దేగి వానరులఁ జంపఁ - దేరులు దోలి
 కరుల ధీకొల్పి న - ల్గడతురింగములు
 పరిగించి వెంట కా - ల్బల మాసయగుచు
 ముమ్మరంబున కయ్య - మున దుమ్ము లెగసి
 చిమ్మ చీకటి చాయఁ - జెలఁగి వానరులు
 నరదంబుతోఁ బట్టి - యరదంబుఁ గొట్టి
 కరితోడఁ గరిఁ దురం - గముఁ దురంగంబు

6840

దానవు దానఘ ద - ర్పించి కొట్టి
 పీనుఁగు వెంటగా - పృథివి నిండింపఁ
 దలచెడి వాఱుడై - త్యక్తేణి నాఁగి
 'నిలుఁడు చూడుఁడునను - నీరరాంతకుఁడు
 మొగిసి మహామీన - ము పయోధిఁబోలి
 నగచరవీర సై - న్యములొసఁ జొచ్చి
 గుంపులపైఁ దన గు - ఱ్టంబుఁ ద్రోలి
 చంపుచు గుదులు - గ్రుచ్చుఁగ వానిచేత
 నొక యేడునూటికి - నుగ్రవానగులు

వికలాంగులై రణో - ద్విని మ్రగ్గుటయును
 చూచి నిల్వక కపి - ప్తేఱుంబు విఱిఁగి
 యాచాయ సుగ్రీవు - వాశ్రయించుటయుఁ
 గుంభకణ్ఠనిచేతఁ - గొట్టువడ్డటి
 కుంభినీరుహచర - కొటి నూరాఝి

6850

—: అంగదుఁడు నరాంతకుని సంహరించుట :—

“ అంగద ! నీ వీన - రాంతకుతోడ
 సంగరంబొనరించి - చంపి రమ్మ”నిన
 నాయంగదుండు బా - హుశక్తి నొక్క
 దోయంబుఁ జేత నం - దుక రాక యెదిరి
 మార్కొని వాఁడు తో - మరమెత్తి వజ్ర
 కర్కశంబైన యం - గదుని వక్షంబు
 వేసిన నది దాఁకి - విఠిఁగి వమ్మైన
 వాసవపౌత్రుండ - వార్యశౌర్యమున
 వాని వాజిశరంబు - వాసుహస్తమునఁ
 బూని యేసిన నది - పుడమిఁ ద్రెళ్ళుటయు
 నిర్వాహనుండయి - నిజదైర్యశౌర్య
 నిర్వాహశక్తిచే - నిలిచి యయ్యసుర
 నంగదు ముష్టిప్ర - హారంబుచేత
 నంగంబు వొడిచిన - సతఁడు మూర్ఛిల్లి
 తోడనే తెలిసి య - ద్భృత శక్తి “నన్నుఁ
 జూడు” మంచును వింట - సురలు కీర్తింప
 వానరాంతకుఁడయి - వచ్చిన యట్టి
 యానరాంతకుని బా - హుముష్టిచేతఁ
 బొడిచిన నశనిచే - భూమీధరంబు
 పడినట్లు పడి వాఁడు - స్రాణముల్ విడిచె,
 విచ్చి సాటిరి దైత్య - వీరులందఱును
 వచ్చి చేరిరి కపి - వరులు మేలనుచు.

6860

6870

—: దేవాంతక త్రిశిరమహోదరుల యుద్ధము - దేవాంత
కుని మరణము :—

ఆపాలు చూచి - దేవాంతకుం డలిగి

కోపంబుతో వాలి - కొడుకుపై నడిచి

త్రిశిరుఁడావెంట న - త్రిమహోదరుండు

నసురపై న్యములతో - నంచులరాఁగ

6880

మార్కొనుటయు నస - మర్దులెనట్టి

మర్కటులను తన - మఱుఁగుననుంచి

యంగదుఁ డెదిరి దే - వాంతకు మీఁదఁ

జెంగటి తరువునఁ - జేరి వ్రేయుటయు

రోసంబుతోఁ ద్రిశి - రుండా కుజంబు

చేసి వ్రయ్యలుగాఁగ - శితశరంబులను

నంగదుఁడొకఁడని - యసురుఁడు మువ్వు

రంగంబు నాట సా - యకముల నేయఁ

దారాసుతుఁడు మహో - దరుఁ డెక్కినట్టి

వారణేంద్రము తల - వ్రయ్యఁజేఁ జఱచి

6890

యాకొమ్ము దీసి దే - వాంతకు వ్రేయ

పైకోక యెఱుఁగఁ - పడి తోనె తెలిసి

దేవాంతకుండు హే - తిని వాలిసుతుని

చావు పొమ్మని వ్రేయ - చావంత మూర్ఖ

మోకరించుక పడి - మూర్ఖఁ దేఱుటయు

సేకరించుక లేవ - శితశరమ్ములను

మూట నాత్రిశిరుండు - మురువెల్లఁ జెడఁగ

నాటించుటయు వాలి - నందను కడకు

హనుమంతుఁడును నీలుఁ - డాసగావచ్చి
 పెనుగొండ నీలుండు - పెకలించి తెచ్చి
 మించి యాత్రిశిరుండు - మీఁదటఁ బొలియు
 మంచు నేయుటయు దే - వాంతకుం డెదిరి
 యాకొండ పొడిచేసి - హనుమంతు మీఁద
 యాక వారఁగఁ ద్రిశి - రునిఁ బొడుచుటయుఁ
 గోపించి కేసరి - కొడు కరచేత
 నాపలలాశి మ - స్తాగ్రంబు వ్రేయ
 నక్కెళ్లు కఱచుక - నలసి యాశిరము
 వ్రక్కలై పడ వాఁడు - వదలె ప్రాణములు.

6900

—: మహోదరుని చావుచూచి త్రిశిరుఁడు హనుమంతునితో

యుద్ధముచేసి కూలుట :—

దేవాంతకుని చావు - త్రిశిరుండు చూచి
 యావేళ నీలు నై - దమ్ముల నొంప
 తన వంతునకు మహో - దరుఁడును కొన్ని
 సునిశితాస్త్రముల ముం - చుటయు నీలుండు
 సాలమొక్క టి వట్టి - సామజేంద్రము గు
 నేలపాలుగఁ గొట్టి - నీలుండు మఱియు
 నామహోదరు వ్రేయ - నందుచే వాఁడు
 సామజేంద్రుని వెంట - శమనునిఁ జేరె.
 తనకు నచ్చిన పిన - తండ్రి గావునను
 కనలుచుఁ ద్రిశిరుండు - కరువలిపట్టి
 చెంత నుండఁగ శర - శ్రేణి నొప్పింప
 వంతకు కై వడి - హనుమంతుఁ డలిగి

6910

6920

కరనఖంబులఁ దురం - గముల నాల్గింటఁ
 బరియలు వాఱఁజి - వ్యగఁ ద్రిశిరుండు
 శక్తివైచిన కరాం - చలములఁ బట్టి
 నక్తంచరుఁడు చూడ - నడిమికి విఱువ
 నదిచూచి హేతిచే - నదరులువాఱఁ
 గదిసి వ్రేయుటయు రా - ఘవకింకరుండు
 నరచేత భుజముపై - నడచిన వాఁడు
 ధరఁదెల్లి మూర్ఖిల్లి - తనుదానె తెలిసి
 పవమాన తనయుని - పై పక్షిరాజు
 హావణిక నెగసి వాఁ - డరచేత వ్రేయ
 నాకొట్టువడి వాన - రాగ్రణి వాని
 చేకత్తిఁ గైకొని - శిరములు నఱుకఁ
 బురుహూతుఁ డల - త్వష్ట పుత్రుని తలలు
 నఱికినఁ బదురీతి - నగచరుల్ మెచ్చ
 మణికుండల కిరీట - మహితంబులగుచు
 రణభూమి నుల్కలు - రాలినరీతిఁ

6930

—: మహాపార్శ్వని మరణము :—

బడిన యంతట మహా - పార్శ్వఁ డత్రైఱఁగు
 పడవాళ్ళచే విని - బలుగద వ్రాని
 నడచినయంత వా - నరు లుర్వియెల్ల
 నెడమీక పరువెత్తు - నెడ ఋషభుండు
 కోపంబుతోడ మా - క్కొనిన సిస్టైల
 దీపంబు గతి వాఁడె - దిర్చి మండుచును
 గదచేత ఋషభునిఁ - గదిసి కొట్టుటయు

6940

నది దాకి యిలవ్రాలి - యంతనే తెలిసి
 పిడికిట దానవు - పేరెదమీఁదఁ
 బొడిచిన మూర్ఛిల్లి - పుడమి వ్రాలుటయు
 వేగనే చెయి మెలి - వెట్టి యాదనుజు
 చేగదఁ గైకొని - శిరము వ్రేయుటయు
 నలినలియై తల - నరభోజనుండు
 బలిముఖులార్వంగఁ - బ్రాణముల్ విడిచె.
 ఆమహాపార్శ్వఁ డి - ట్లనిలోనఁ బడిన
 యామాట హతశేషు - లైన దానవులు
 విఱిఁగి వారిధి వెల్లి - విరిసిన మాడ్కి
 బరువిడి వచ్చి యే - ర్పడ విన్నవింప

6950

—: అతికాయుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట - మత్తుఁడు
 ధూమ్రునిచే మడియుట :—

అతికాయుఁ డధరీకృ - తాంబుదధ్వాన
 నతకార్ముకజ్యాని - నాదుఁడై యడరి
 రథము వేపఱప సా - రధి నెచ్చరించ
 వ్యధితవానరచమూ - వర్యుఁడై నడవ
 మత్తుఁ డప్పుడు మదో - న్మత్తుఁడై క్రూర
 చిత్తుఁడై మున్నుగా - సింహనాదమునఁ
 గపుల గుండెలువ్రీల - గదఁ గేలఁబూని
 కుపితకల్పాంతాంత - కుని బోలికెరలి
 దుర్వారుఁడై రాఁగ - ధూమ్రుండుచూచి
 పర్వతంబొకపైల్లి - పైవేయ నాత్మ
 గదమేది యిట్టులౌ - గదయంచు చేతి

6960

గద త్రిదశేంద్రు భం - గద సవరించి
 కొట్టిన నాగట్టు - గులగుల లగుచు
 నట్టిట్టు చిదురుప- - లై మహిం బడిన
 మోటువాటుకొని ధూ - మ్రుఁడు మహావృక్ష
 మాటోపగతి వై వ - నదియుఁ బోసడఁచి 6970
 దండపూనిక గదా - దండంబుచేతఁ
 జండించి యతని వ - క్షము వ్రేయుటయును
 నాధూమ్రుఁ డందుచే - సరగన్ను వెట్టి
 బోధంబుతోడ న - ద్భృతశౌర్యుఁ డగుచు
 గదయు నాతనికేలుఁ - గదలకయుండఁ
 బదిలంబుగా వాల - పాశంబుచేతఁ
 జుట్టి మింటికి నెత్తి - సురలెల్ల మెచ్చఁ
 జుట్టు సురాళించి - సుంకు రాలంగ
 నేలతోఁ గొట్టిన - నెత్తురుఁ గ్రక్కి
 వ్రీలిపొందల వాఁడు - విడిచెఁ బ్రాణములు. 6980

—: ఉన్నత్తుఁడు దధిముఖునిచే హతుఁడగుట :—

అంత యుద్ధోన్నత్తుఁ - డంతకు రీతి
 నంతకు మున్నుగా - నగచరావళిని
 మక్కుమారిచ్చి మార - మసలినయట్లు
 ప్రక్కలు డొక్కలు - పరియలువాఱి
 వాలమ్ములను రెండ - వకృశానుఁ డనఁగ
 నాలమ్ములో ప్రతాపా - గ్ని కీలలును
 దరికొల్పుచును జేర - దధిముఖుం డలిగి
 గిరిశృంగమెత్తి యుం - కించి వ్రేయుటయు

వాఁడది యమ్ముల - వ్రయ్యలు చేసి
 వాఁడిగల్గిన శర - ద్వయ మేరుపఱచి
 దధిముఖుపై భుజా - ద్వంద్వంబు నాఁట
 దధిరంబులుబ్బ నా - ద్బుచు నేయుటయును
 నావంత సరకుసే - యక వానిశక్తి
 యావంతగా నెంచి - యాదధిముఖుఁడు
 సాలంబుఁ గైకొని - చదియవ్రేయుటయు
 నాలంబుతో దై - త్యుఁ డసువులఁ బాసె.

6990

—: యుద్ధమునకు వచ్చుచున్న యతికాయునిఁ గూర్చి
 శ్రీరాముఁడు విభీషణుని ప్రశ్నించుట :—

ఇరువురిపాటు దా - నీక్షించి కదియ
 నరదంబు దోలి యా - హవకాతుకమునఁ
 గపులు భీతిల నతి - కాయుఁ డత్యుగ్ర
 తపన తేజమానఁ నో - త్తలకుఁ జేరుటయు
 శింజని మొరయ గ - ర్జింపుచు గాత్ర
 మంజననాచల నిభం - బై మిన్ను మోవఁ
 గడచన్న యాకుంభ - కర్ణుండు వేతె
 యొడలి దాలిచి వచ్చె - నోయంచు భీతి
 నందఱు రఘువీరు - నాశ్రయించుటయు
 నందఱు వెఱవకుం - డని వెఱఁగంది

7000

“ ఔర ! వీఁడెవ్వఁడో ! ” - యన విభీషణుని
 శ్రీరామచంద్రుఁ డీ - క్షించి యిట్లనియె.

“ పర్వతాకారుఁడై - ప్రళయకాలమున
 శర్వుండు భూతసం - చయముతో వచ్చు

7010

కై వడి తనుఁజూచి - కపులెల్లఁ జెదర
 సేవచ్చు రాక్షసుఁ - డెవ్వఁ డేర్పఱపు
 కాలపావక జిహ్వా - కలఁ బోరుడింపఁ
 జాలిన యత్యుగ్ర - శక్తులు దాల్చి
 మెఱుపులతో నీల - మేఘంబురీతి
 నురుముచు పైవచ్చు - చున్నాఁడు వీఁడు.
 అమరాచలముఁ గేరు - నపరంజితేరు
 నమరేంద్రు ధనువు జో - డగు శరాసనము
 ప్రాంచలోదగ్ర సా - రధి చతుష్కంబు
 నంచితసింహికే - య మహాధ్వజంబు
 జవతురంగమ సహ - స్రముఁ బదిజోళ్లు
 ప్రవిమలాపాదక - భర్మతూణములు
 నిరువది సింగాణు - లెనిమిది మూర్లు
 గరమొప్పు పిడిపట్లు - గలిగి యిర్వంక
 పదివారలను చాపఁ - బరిపరియలుగు
 లుదిగి పరంజులు - నొప్పు నోదుములు
 రెండును గలవాఁడు - రెండుభుజంబు
 లండల శృంగంబు - లై మహానగము
 గనుపించుగతి మస్త - కమునుఁ గిరీట
 మినమండలము బోల్ప - నీతని మొగముఁ
 జూడఁ జూడ పునర్వ - నూ మధ్యచంద్రు
 జూడ వీనుల గొప్ప - చౌకభుల్ మెఱయు
 కతన నందము మించు - గా వచ్చుపాఁడు
 యితని పేరెద్ది ! - నీవెఱిఁగింపు'మనినఁ

7020

7030

గరములు మొగిచి రా - ఘవుమోముఁ జూచి
సరమాధిపతి విభీ - పణుఁ డిట్టులనియె

—: విభీషణుఁడు శ్రీరాముని కతికాయుని వృత్తాంతము
నెఱింగించుట :—

“ ఇతఁడు రావణపుత్రుఁ - డితనికి నామ
మతికాయుఁ డండ్రు వీఁ - డసమాన బలుఁడు
మాయన్నకును ధాన్య - మాలిని యందు
నీయన జనియించె - నింద్రాదులకును
వీఁడజేయుఁడు ధాత - వీనికి నిచ్చె
వేఁడినవరములు - విండ్లు నమ్ములును
కవచతూణీరముల్ - ఖడ్గముల్ రథము
నవనిజారమణ ! వీఁ - డతులవిక్రముఁడు
వరుణపాశము నింద్రు - వజ్రాయుధంబు
హరునిశూలమునుఁ - గాలాంతకు గదయు
వీనిపైఁ గొఱఁగావు - వీని యస్త్రంబు
లానిలింపులకెల్ల - నాపత్కరములు,
అందఱిఱోఁ బోరు - నటు గాదు వీని
ముందఱి నెదిరింప - ముక్కాఁక యగును ! ”

7040

7050

—: అతికాయుని యుద్ధము : —

అని విన్నవింపుచో - నతికాయుఁడార్చి
కనఁగన వెలుఁగు ప్ర - కాండ కాండములు
నిగుడించి కపుల మ - న్ని గొనంగఁ జూచి
మొగదప్పి నవ్వరు - మొనసేయకున్న

ద్వివిదాది వానరుల్ - వృక్షముల్ గిరులు
 సవరించి యెదురించి - జగడించునపుడు
 వారేయు నవియెల్ల - వమ్ముగా నమ్ము
 లాఱు నేడును - నాల్గు నైదును దొడ్డి
 తునియలు చేసి కోఁ - తులనెల్ల భయద
 నునిశితాస్త్రముల నే - ర్చుటయు భీతిల్లి
 యందఱు బరునెత్త - నమరేంద్రసుతుఁడు
 మండహాసంబుతో - మర్కటావళినిఁ
 గనుఁగొని కరుణచేఁ - గాచి కోదండ
 ధరుఁడైన యట్టి నీ - తాకాంతుఁ జేరి
 భల్లంబుచే నేర్చి - పట్టి యెక్కిడిన
 యల్లె మీటుచు నప్పు - డతికాయుఁ డనియె.

7060

“ రామ ! దుర్బలుల వీ - రలనుసంగ్రామ
 భూమిలో గెల్చి యే - పోటరి ననుచు
 నెంచి నన్నటుల జయిం - చెద ననుచు
 నుంచకు మాపని - యుల్లంబులోన

7070

ఖరునిదూషణుఁ గుంభ - కర్ణు విరాధుఁ
 బారిగొన్న నీడు తూ - పులు నాదుమీఁద
 నిగిడింపు మటమీఁద - నీవె చూచెదవు
 జగడంబులో మద - స్త్రుకళానిరూఢి.
 ఏసెదవోకాక - యేనేయఁ జూచి
 యేసెదవో డెంద - మెఱిఁగింపు”మనిన
 నామాట యందుక - యాడితి వనుచు
 సౌమిత్రి యసురేంద్ర - కాబకుఁ బలికె.

—: లక్ష్మణుఁ డతికాయునెదుర్కొని యధిక్షేపించుట -

వారి సంభాషణము : —

“ ఎచ్చు శౌర్యమువాఁడ - వేనుండ నీకు

వచ్చునే రఘువంశ - వర్ధనుఁజెనక

7080

నీమీఁద నిట్లుందు - వే రణరంగ

భీమఁడు రాముఁడో - పిన యట్టి కొలఁది

నన్ను మార్కొనుము ప్రా - ణములపై నాస

యున్న నవ్వలికేఁగు - నోర్చితి” ననిన

నతిశయరోష తా - మ్రాక్షుఁడై మఱలి

యతికాయుఁడల సుమి - త్రాత్మజుఁ బలికె

“ బాలుఁడ నీవేమి - పలికిన నేమి

కేల చక్కఁగ విల్లుఁ - గీలింపలేవు

నీమీఁదఁ దొడుగుదు - నే నాశరంబు

రామునిపైఁ జెయి - రానిత్తుగాక.

7090

అసిలోనఁ దనకు - నింద్రాదులు వెఱతు

రని నీవెఱుగక - యాడితి విట్లు

తొడిగిన నాచేతి - తూపున కోర్చి

జడియక యెదురింపఁ - జాలునే యొకఁడు.

అజరభూధరమైన - నలవింద్యమైన

రజతాద్రియైనఁ బా - ర్వతి తండ్రియైన

నోరుచునోలేదా - యొక్కవ్రేలునకు !

మీ రాము నెఱుఁగమా - మీఁదటగాక

కాచితి నిన్ను నా - కడకేఁగు” మనినఁ

జూచి సౌమిత్రి ర - ఊవీరుఁ బలికె.

7100

“వలుమారు నను నీవు - బాలుడ వనుచు
 బలికెద వదిలీకు - పౌరుషంబవునె
 పిడుగెంత ? గిరియెంత - పిన్నగా దోలు
 వడుగైన బలిచేరు - వామనమూర్తి
 దొడ్డుగొంచెంబు లెం - దుకు చూడుమిపుడు
 గడ్డుగా నీదు ర - క్తములు గ్రోలింతు
 నీలీల వందుర - నీయమ్ము చేత
 లోలాత్మ ! నీదు నా - లుకఁ గత్తరింతు
 తరువృంతమునఁ బోవు - తాళఫలంబు
 ధరఁదొల్లి నటుల నీ - తలఁ ద్రెవ్వనైతు
 పసిబిడ్డనే నిన్నుఁ - బసివట్టి మెసవి
 మసలిన యముడని - మది నెన్నుమిపుడు
 నాచేత విల్లు బా - ణంబులు గల్గి
 నీచరాక్షస ! యట్ల - నీవును దివ్య
 బాణాబాణాసన - పాణినై యుండి
 ప్రాణంబుపై యాశ - బలవంత మగుట
 వట్టి మాటల గెల్వ - వచ్చితివేమొ
 యిట్టని పోనిత్తు - నే నిన్ను ” ననిన

7110

—: లక్ష్మణాతికాయుల యుద్ధము :—

నమరకంటకుఁడైన - యతివాయుఁ డలిగి
 బామముడితోడ తూ - పులు వింటఁ గూర్చి
 ప్రేసిన నదిగొన్ని - విశిఖముల్ దొడిగి
 యాసుమిత్రాపుత్రుఁ - డడఁచె ఖండించి
 మఱియు నైదమ్ముల - మనుజాశనుండు

7120

సరగ నేసిన నర్థ - చంద్రబాణముల
 నవియును దునిమి సా - యక మొక తేర్చి
 యవనీధరంబుపై - నశని చందమున
 వ్రేయుటయును ధాత - విలసించి నట్టి
 యాయతికాయుఁ భా - గ్యాక్షరావళులు
 గట్టించుగతి చాయ - గావచ్చి ఫాల
 పట్టి నాఁటిన దైత్య - పతితనూభవుఁడు
 కనుమోడ్చి గడగడ - కంపించి తెలిసి
 మనసులో మెచ్చి ప - ల్కాటు లక్షణుని
 వంది చందమునఁ గై - వారముల్ చేసి
 కందోయిఁగఱకెంపుఁ - గదుర దానవుఁడు
 చనుమఱనాఁట ని - శాత సాయకము
 కనలుచు నేయ రా - ఘవవరానుజుఁడు
 భుగ్నమనస్కుఁడై - పొగలు మిన్నెగయ
 నాగ్నేయమైన ది - వ్యాస్త్ర మేయుటయు
 నతికాయుఁ డలిగి సారా - స్త్రంబుఁ దొడిగి
 మతి నేయనవిరెండు - మల్లడిఁ గొనఁగ
 నసురేంద్రసుతుఁ డైపి - కాస్త్ర మేయుటయు
 నసముడించక బదు - లైంద్రాస్త్ర మేసి
 సౌమిత్రి వారింపఁ - జలపట్టి యామ్య
 నామాస్త్ర మనురేశ - నందనుండేసె
 పవనాస్త్ర మూర్ధ్విశా - పతి ప్రయోగింప
 నవివోరి యన్యోన్య - మణఁగినఁ జూచి
 లక్షణుండతి కర - లాఘవ శౌర్య
 లక్షుఁడై బాణ బా - లముఁ బ్రయోగింప

7130

7140

నవి యతికాయమ - హనుర వజ్ర
 కవచంబుపై నగ్ని - కణములు రాల 7150
 టంకార రవము నిం - డఁగ నాఁటినాల్గు
 వంకల మొనచెడి - వసుధపైఁ బడిన
 నేమిసేయుదు నని - యెంచి వెండియుచు
 సౌమిత్రి వినిశితా - స్త్రంబులు గురియి
 దనుజవీరుఁ డమోఘ - తరతనుత్రాణ
 మను వజ్రపంజర - మంగరక్షుగను
 సడ్డసేయక ప్రతి - శరములు వ్రాను
 నడ్డియు లేక ని - రాశఁ జేయుటయు
 వేసరి యలసి 'యె - వ్వియు వీనిమేను
 దూసిపోవవు నాదు - తూపులెట్లొక 7160
 రేకవాటికయెచ్చ - రింపుచున్నాఁడు
 కైకోక నాదివ్య - కాండముల్ వీఁడు '
 అనుచుఁ జింతింపుచో - ననిలుండు వచ్చి
 " మనువంశతిలక ! యీ - మనుజాశనునకు
 బ్రహ్మయిచ్చిన మూల - రాజోడు గలదు
 బ్రహ్మస్త్ర మేకాని - పనికి రాదొకటి
 వ్రేయుము నీవని " - వినఁ బల్కి పోవ
 వాయువు పలుకు కై - వడి లక్ష్మణుండు

—: లక్ష్మణుఁ డతికాయునిపై బ్రహ్మస్త్రముఁ బ్రయోగించి
 యాతనిఁ బరిమార్చుట :—

నరవ భూతములు బ్ర - హ్మస్త్రంబుఁ దొడిగి
 పరగింప దిక్కులు పట - పటఁ బగిలె 7170

గంపించె వసుమతి - కదలె శైలములు
 రొంపి దేలంగఁ బొ - ధ్లచు మ్రోసె జలధి
 సుడివడియె నభంబు - చుక్కలురాలె
 వడఁకె దిగ్గజములు - వాపోయె ధాత
 కావిరుల్ గప్పి లో - కము లస్తమించె
 దేవతల్ జడిసిరి - దినరాజు మాసె
 ననలార్క సన్నిభంబై - యమదండ
 మన భోరుమనుచు బ్ర - హ్మస్త్రంబు రాఁగ
 జడియక బాణవ - ర్షంబులు దైత్యుఁ
 డడరింప నవియెల్లఁ - నడఁచి కాల్పుచును
 మీఠీరా వాఁడందు - మీఁద దివ్యాస్త్ర
 వారంబుఁ గురియింప - వమ్ము సేయుచును
 ఘోరమైరాఁగ శ - క్తులు ప్రయోగించి
 పోరాక ముద్గరం - బులు వేసి చూచి
 కదిసిన చేనున్న - గదయె త్తికొట్టి
 యవియు మించిన నిశి - తాసి చేనటికి
 చేక త్తిఁ బొడిచి మిం - చిన వంకి దూసి
 చేకొద్ది గ్రుద్దిన - చెంగక డాసి
 ధృతకుండల కిరీట - ధీధితుల్ మించు
 నతికాయు మస్తకం - బవనిపైఁ ద్రెళ్ళె.
 మెచ్చిరి కపులు సౌ - మిత్రి కొంకుచును
 వచ్చి రాఘవపాద - వనరుహంబులకు
 మ్రొక్కిన నలరి త - మ్ముని లేవ నెత్తి
 యక్కునఁ గూర్చి శీ - తానులాపములు

7180

7190

మనసు రంజిల నాడి - మఱియు సంగ్రామ
మునకెల్లవారు స - స్మృఖులైన యంత.

—: అతికాయుని మరణమును విని రావణుడు విలపించుట :—

చావులకును దప్పి - చనిన రాక్షసులు
వావిచ్చి యేడ్చి రా - వణుఁ జేరఁ బోయి
ఋతికాయముఖదైత్యు - లందఱుఁ గాల
గతినొందినట్టి సం - గతి యేర్పరింప
విలపించి యిలవ్రాలి - వేగంబె తెలిసి
పలవరింపుచు 'ముద్దు - పట్టి' యటంచు
“ అతికాయ ! వోయితి - వా ! ” యంచు నెన్ని
“ వెతలపాల్జేసితివే - విధి ! ” యనుచు
“ నాబుద్ధి నిట్లాయె - నా ! ” యంచు “ నెందు
చేబార విడియేమి - సేయుదు ? ” నంచు
“ నన్ను నెవ్వరి కొప్ప - నము సేసిపోతి ?
వెన్నడు నెడవాయ - వెట్లొర్తు ? ” ననుచు
నారటింపుచును హా - హాకార మొదవ
చూరటలేక కే - లుర్వి నార్పుచును
తపియించి “ నిన్ను నీ - తానిమిత్తముగ
నిపుడు గోగోపియితి - నెఱుఁగలేనైతి
సరులయ్యు నింద్రజి - న్నాగపాశములు
పరిహరించుక వారు - బ్రదికిన యపుడె
యారామవిభుఁడు నా - రాయణుండనుచు
వీరు కోఱులుగారు - వేల్పులటంచు
• నెఱుఁగుదు నెఱిఁగియు - నిట్లు నిన్ననిచి

7200

7210

యురక దాయలచేతి - కొప్పగించితిని.
 ఎక్కడి బ్రతుకని" - యేడ్చుచు లేచి
 యొక్కఁడు జని శయ్య - నొరిగి చింతిలుచుఁ 7220
 బడవాశ్యచే గోట - పదిలంబు సేయఁ
 గడు నెచ్చరిక సీతఁ - గాచుకయుండఁ
 దగినట్టి దొరలకుఁ - దాఁదెల్పుఁ బనిచి
 పగఁదీర్చ నెవ్వారిఁ - బనువుదు ననుచు
 నాలోచనము సేయ - నపుడింద్రజిత్తుఁ
 డాలోన వచ్చి తా - నతని కిట్లనియె.
 " ఏల చింతిలైద - వేనున్నవాఁడ
 నీ లక్ష్మణుని రాము - నెల్లవారలను
 చంపక రాను నీ - చరణంబులాన !
 పంపుఁడిప్పుడె యెంత - పనియిది నాకు ? 7230
 హరిహాయ శశిభా - స్కరానల పవన
 సురగరుడోరగా - సురముఖ్యు లెదుర
 బలి యాగశాలలో - పంకజాతాక్షు
 గెలుపు విలోకించి - కీర్తించి నటుల
 నను మెచ్చఁగలరు దా - నవనాథ ! దైవ
 మనిపించినట్టులే - నాడితిఁ గాని
 నాయిచ్చఁ బలుక మ - న్ననఁ బంపు"మనిన
 " పోయి రమ్మ"నుచు న - ప్పూడు తండ్రి పలుక

—: ఇంద్రజిత్తు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

కలనికి పచ్చి మూ - కల జుట్టు నునిచి
 " సలుపగావలె పుర - శ్చరణ మీయెడను 7240

బ్రహ్మాస్త్ర మిప్పుడు - పాడి దప్పినది
 బ్రహ్మయానతి సేయఁ - బరగు'నాకనుచు
 హోమగుండ మనుర్చి - హోమపదార్థ
 సామగ్రి యంతయు - నవరించి యచట
 నాసీనుఁడగుచు బా - ణా స్తరణంబుఁ
 జేసి యయోమయాం - చిత సాధనముల
 నెఱిని పువ్వులు - నెఱి గంధంబు
 నెఱిని వస్త్రంబు - లెలమి ధరించి
 తాండికాష్టముల నా - ధర్వణోక్తముగ
 నేండు నూర్ణాహుతు - లిచ్చి తావేల్చి
 లంకేశసుతుఁడు న - ల్లని మేకపోతు
 నంకించి పట్టి పూ - ర్ణాహుతి యొసఁగ
 హవిరన్న భాగంబు - లనలుండు మ్రోల
 నవతరించి గ్రహించి - యాస్వదించుటయు
 వలమాన శిఖిశిఖా - వర్త్యంబునందు
 వెడలు బ్రహ్మాస్త్రంబు - విశిఖాసనంబు
 నమ్ములుఁ గైకొని - యనిమొనఁ జేరి
 యమ్మహోమహుఁడు దై - త్యశ్రేణిఁ జూచి
 “ నడువుఁడు మీరు వా - నరులపై భయము
 విడువుఁడు మిముఁగాచి - విశిఖపాతముల
 నందఱు బడనేతు” - ననఁగనా భాస్క
 రైందుముఖు లనుగ్ర - హోస్పదంబులుగ
 నభము చెల్లించె న - న్నర భోజనుండు
 రభసంబుతో వాన - రశ్రేణిఁ దఱిమి
 యమ్ములు పరగింప - నందఱుఁ గూడి

7250

7260

వొమ్మిగాగీశ యో - ధులు చుట్టుముట్టి
 తరులను గిరులను - ధృతి జగడింప
 శరములచే నవి - చక్కాడి త్రోచి
 రథతూణ శస్త్ర సా - రథి కేతుకవచ
 పృథులాశ్వ సాధనో - పేతుడై యెగసి

7270

—: ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులను మూర్ఛనొందించుట :—

మాయావియై మేఘు - మాలికాచ్ఛన్న
 కాయుడై యమ్ములఁ - గవులపైఁ గురియ .
 రావణ సుతువాన - రశ్రేణి మింటి
 త్రోవఁగానక నాల్గు - త్రోవల వెదకి
 గిరులు మ్రాఁతులు నంది - కిలకిల ధ్వని
 భరితదిశానభో - భాగులై మూగి
 యదెయ్యెల్ల మ్రోత య - ల్లదె సింహనాద
 మదె యార్పులదె యట్ట - హాసారవంబు
 నిదె తన్నుఁ బేర్కొవి - యె నటంచు నచటి

కెదురెక్కుచునుఁ బోకు - మెఱు వోయెదనుచు 7280

రాజూచి యసుర నా - రాచముల్ వహ్ని
 రాజ నేసి మహీధ - రము భూరుహములు
 చేత నుండఁగఁ బొడి - చేసి పై నెత్తు
 మూతులపై రక్త - ములుఁగార నేసి
 కన్నుల నమ్ములు - గాడించి తిరుగ
 వెన్నుల నురములు - వెడల నాటించి
 పదువుర నేవుర - బాణ మొక్కంట
 గుదిగ్రుచ్చి యిలమీఁదఁ - గుప్పున వ్రేసి

కొఱ్ఱలు వేయించె - క్రోతులనంగఁ
 గఱ్ఱతాదలలపైఁ - గాడ నమ్మొనలు
 కపులతో మహినాఁట - కదలి రాకుండ
 నపుడుంచి యర్థచం - ద్రాస్త్ర పాతముల
 పచ్చడి చేసిన - పగిదిరాఁ జెఱకు
 పిచ్చల వలె పంచి - పెట్టిన యట్లు
 నగచరావళు లవ - యవము లన్నియును
 తెగఁగొట్టి యున్నియుఁ - దెలియరాకుండ
 వాలినూనుఁ బదింట - వాయుజు రెంట
 నీలు మూటను మైందు - ని బదియాటిటను
 హరుని నాల్గింట గ - వాఱు నేడింట

7290

శరభుఁ బదింటఁ గే - సరిఁ బదేనింట
 నలగజ ద్వివిద వా - నర నాయకులను
 నలువదింట నుషేణు - నాల్గింట తార
 జాంబద్గవయుల - శతబలి వాఁడి
 యంబకంబుల నిర్వ - దంటఁగ నేసి
 కుముద సూర్యానన - గోముఖ పనసు
 లమిత శౌర్యులు గాన - నరువది ఘోర
 సాయకంబుల నేసి - సమరంబులోన

7300

గాయమ్ము లందు ర - క్తంబులు గురియఁ
 జచ్చిరే యనఁగ మూ - ర్చమునుంగ నేసి
 యెచ్చట నెదిరింప - నెవ్వఁడు లేక
 జలజగర్భ వరప్ర - సాదన లబ్ధి
 నలఘుకాండ ప్రకాం - డముల ముంపుచును
 తమమీఁద రాజూచి - తమ్మునిఁ జూచి

7310

రమణీయధాముండు - రాముఁ డిట్లనియె
 “బ్రహ్మాయిచ్చు వరంబు - పై చాటుగాఁగ
 బ్రహ్మోస్త్ర కవచ ప్ర - భావంబు వలన
 మాయావియై మేను - మనలకు డాఁచి

దాయ వీఁడి కపీం - ద్రశ్రేణిఁ గూల్చె
 నంగీకృతంబుగా - దసురారి మనకు

భంగింప రాదిట్టి - పట్టున వీని

7320

సాయకంబేయ ల - క్ష్యముఁగాన మేమి
 సేయువారము వీని - చేతులలోన

సమయునప్పుడు సాహ - సము చూపలేక

సమరంబుతో నదృ - ప్తం బిట్టులుండె

నీవేమి సేతువే - నేమి సేయుదును?

రావణాసురుని శౌ - ర్యమ వార్య మగుట ”

అనుచు నాలోచించు - నంతట పిడుగు

లను మీదు నస్త్రజా - లంబుల చేతఁ

గడమ వానరులను - ఖండించి యొక్క

బెడిదంపు తూపుచేఁ - బేరెడ నాఁట

7320

సౌమిత్రిఁ బడసేసి - జనకజారమణు

భీమసాయకముల - పెనుమూర్ఖ ముంచి

యెదురింప లేరెకా - యించుక కదల

మెదలనై నను లేక - మేదిని మీఁదఁ

బడిన రాజులఁ గీశ - బలములఁ జూచి

గడసేపు చైతన్య - కళపూని యున్న

వారుందురో యని - వానర వంశ

వీరుల కలనిలో - వెదకి లేకునికి

మదినమ్మి మఱలి స - మస్త దానవులఁ

బొడపెట్టికొని తల - వూవాడనీక

7340

యింద్రజిత్తుఁడు జయో - పేతుఁడై దాన

వేంద్రుని కడకుఁ బో - యిన తరువాత

—: విభీషణుఁడు జాంబవంతుని కర్తవ్య మడుగుట :—

నావిభీషణుఁ డొక్కఁ - డని కేఁగుదెంచి

చావక నోవక - సందడిఁ బడక

కనిపించుకొనక ర - క్కనుఁడందు మీఁదఁ

బినతండ్రి యగుట ద - ప్పించుక యుండి

యాయింద్ర జిత్తుచే - నాపదలేక

పోయె వాఁడని రణ - భూసుకి వచ్చి

దాశరథుల నచే - తను లై నయట్టి

కీశయోధులఁ బరి - కింపుచుఁ గదిసి

7350

యందులో హనుమంతు - నతిబుద్ధిమంతు

మందరాచల ధీరు - మాయావిదూరుఁ

గనఁగొని యాతఁడొ - క్కఁడె కాని యితర

వనచరుల్ నొచ్చిన - వారని యెంచి

“నామాట వినుఁడు వా - నర యోధులార!

రామ సౌమిత్రులు - బ్రహ్మాస్త్రమునకుఁ

బ్రతి సేయ కది యొడం - బడి యున్నవారు

క్షీతిమీఁద మీరు స - చేతనులగుచు

మీకెట్లు దీలు నే - మి కొఱంత దీన

పైకార్య మున్నది - పదర నేనిటికి?”

7360

అనిన దిగ్గున లేచి - హనుమంతుఁ డతనిఁ
 గనుఁగొని యుచిత వా - క్యముల నిట్లనియె
 “ పరికింత మెవ్వరు - బ్రతికి యున్నారొ
 తరుచుల్ కలను సో - దన సేయవలయుఁ
 గానఁగరాదు చీ - కటి బలవంత
 మైనది యైననే - మాయె? రమ్మ ” నుచుఁ
 గొఱవలు వట్టుక - కోతుల నెల్ల
 బరికింపుచును వచ్చి - భల్లముల్ నాఁటి
 తోడలు చేతులు గాల్లు - తోకలుఁ జెవులు
 నొడఱులు దునిసి ర - ణోర్విలోఁ బడిన
 భానుజాంగదనల - పనసతారాది
 వానకులను గాంచి - వగలతో వచ్చి
 కడువాడి యలుగు లం - గములెల్ల నాఁటఁ
 బుడమిపైఁ బడి మూర్ఖుఁ - బొంది వోతెలిసి
 కనుమోడ్చియున్న రి - క్షకులాధినాథు
 వనచరహితు జాంబ - వంతు నీక్షించి
 “ కటకట ! నై దారు - గడియలలోన
 నిటువంటివారల - నింద్రజిత్తుండు
 శితశరంబుల చెక్క - చెమరక తాను
 క్షితిఁ బడవైచి వ - చ్చిన త్రోవ వట్టె
 కంటిమింతయు దైవ - గతి ” నని కేల
 నంటుచు నిర్వురా - యండఁ గూర్చుండి
 యనునయ వాక్యంబు - లతనితోఁ బుణ్య
 జనపుణ్యుఁడా విభీ - షణుఁ డిట్లుపలికె
 “ బుద్ధిమంతుఁడ వార్య - పూజనీయుఁడవు

7370

7380

వృద్ధుండ వఖిలార్థ - వేదివి నీవు
 ఇట్టివానికి నీకు - నీదశాననుని
 పట్టిచ్చె నీపాటు - బడియుండ వలసె!
 బ్రదికి యున్నాడవే - ప్రాణంబుతోడఁ
 గదల లేవను శక్తి - గలిగి యున్నదియె ?

7390

వాకొన నోపుదు - వా ? యట్టులైనఁ
 జేకూడు మాకు న - నేక కార్యములు”
 అనవిని “ బ్రదికితి - మన్న ! వచ్చితివె
 జననుతుడగు విభీ - షణుడవా నీవు ?
 సవసవగా నీదు - స్వర విశేషంబు
 చెవి సోకి యేదెలి - సిత నింతెకాని
 వినరావు లెస్సగా - వీనులు చూచి
 కనరాదు నిన్ను నా - కన్నులు దెఱచి
 లెస్సగా మాటాడ - లేను దైతేయ

7400

దుస్సహాస్త్రములచేఁ - దూలి యున్నాడ
 నను నెంచనేల వా - నర జీవరక్ష
 హనుమంతు డున్నవాఁ - డా సుఖంబునను
 ఆమాట వినుపింపు - మస్మదాదులను
 సేమంబు లడుగ వ - చింప నేమిటికి?
 అనిన నచ్చెరువంది - యా పిభీషణుడు
 వినయంబుతో రిక్ష - విభున కిట్లనియె
 “ రాముఁ డుండఁగ వా - నర ప్రభుఁడుండ
 సౌమిత్రి యుండ వా - సవ పౌత్రుఁడుండ
 నలనీలకుముద మైం - ద సుషేణ తార
 పన ? సాది వానర - ప్రభులెల్ల నుండ

7410

నెవ్వరి నడుగక - యేమిటి కయ్య
 యివ్వేళ హనుమంతు - నీవు వేడితివి ?
 అది దెల్పు "మన రావ - గానుజతోడ
 మదిమెచ్చ భల్లూక - మార్తాండుఁ డనియె
 " ఎవ్వరి నడుగఁ బ - నేమి ? సేమంబు
 లెవ్వారు నుండి వా - రేమిటి వారు ?
 అందఱు బ్రదుకుదు - మంజనాసుతుఁడు
 కందక మనపాలఁ - గలిగి యుండినను !
 అతని కొక్కటియైన - నందఱ మతని
 బ్రతికింపఁ జాలము - బ్రదుక రెవ్వరును !
 కావునఁ బడిన రా - ఘవుల వానరుల
 లేవనెత్త నొకండు - లేడని యెంచి
 యడిగితి " నను నంత - నడుగుల మీఁదఁ
 బడియున్నవాఁడ నేఁ - బవన నందనుఁడ
 నేమి సేయుదు నాన - తిం " డన్నఁ దన్ను
 నామేరఁ బుట్టిన - యట్టుగా నెంచి

7420

—: బాంబవంతుఁడు హనుమంతుని సంజీవకరణినిఁ

దెచ్చుటకు నియోగించుట :—

" అన్న ! వాయుజ ! వచ్చి - తంతియే చాలు
 నన్నిన్నాళ్లుఁ జిరాయు - వగుఁగాక నీకు !
 మనవారు రామల - క్ష్మణులును మఱిల
 మనకుఁ గల్గగ నాదు - మనవి యాలింపు
 హిమవన్నగంబున - కేఁగి యాచెంత
 నమరులుంచఁగ రిష - భౌద్రి మీఁదటను

7430

కరమోప్పు సంజీవ - కరణి విశల్య
 కరణియు సౌవర్ణ - కరణి సంధాన
 కరణియుఁ గొనుచు వే - గ ముహూర్తమునకు
 మఱి రమ్మఱుగాక - మనకొక్కలైన
 యిందఱి ప్రాణంబు - లెత్తుకో నితరుఁ
 డెందు నున్నాడు నీ - వింతయేకాక !”

అనుమాట చెప్పిసోకి - నప్పుడ యోగి
 హనుమంతుఁ డరువది - యాచుటి పొడవు

7440

కల మలయాచలా - గ్రంబుపై నిలిచి
 యిలయు నింగియు దిక్కు - లెల్ల నీక్షించి
 గర్జించిన నకాండ - కాండద భయద
 గర్జానుకారి ఘ - ఝ ర విరావంబు
 విని బ్రదుకులయాశ - విడిచి యాలంక
 మనుజులందఱును గొం - దల మందిరపుడు

వ్యాళాధిపతిరీతి - వాలంబు మింట
 తాలార్చుదాయుతో - త్తాలమై నిగుడ
 తరుణపంకేజ బాం - ధవ సఖంబైన

యరుణాస్య మండలం - బలి వివృతముగ
 ధరణిజా రాఘవా - ధార దండముల
 కరణిమించు భుజాయు - గంబు పై నెగయ

7450

వంచిన తనవీపు - వనజ గర్భాండ
 ముంచినఁ దెమలక - యునికి యేర్పడక
 త్రొక్కిన యడుగులు - దొలిచి ధరిత్ర
 నక్కొండ యణఁగించు - నపుడనిపింపఁ
 జూపులు నిగుడింపు - చో విమానములు

చూపు దప్పగ నాల్గు - చోటుల కొదుగ
 మోకాళ్లు ముడిచి .రొ - మ్ము దిటమ్ము చేసి
 కాకుత్స్థవంశ శే - ఖరు నాత్మఁ దలఁచి
 రివ్వనఁ దానంత - రిక్షమార్గమున
 నవ్వాముజుఁడు కన - కాద్రిపై నరిగి

7460

—: హనుమంతుఁడు సంజీవపద్మతమును పెకలించితెచ్చుట
 దానిప్రభావమువలన రామలక్ష్మణులు మూర్ఛఁదేఱుట -
 వానరులు సుఖులగుట :—

శౌరి వంచు ప్రయోగ - చక్రంబురీతి
 మీరి సామీరి యా - మిహిరమండలము
 నొరసి యుత్తరపుఁ బ - యోధిఁ గన్గొనుచు
 నరిగి జాంబవదుక్తి - యాత్మ నెన్నుచును
 హిమవంతమున కేఁగి - ఋష్యాశ్రమములు
 కమలకై రవ దీర్ఘి - కలు గనుఁగొనుచు
 రజతాలయంబును - బ్రహ్మకోశంబు
 నజరేంద్ర నిలయంబు - హరశరముక్తి
 బ్రహ్మాననంబు సూ - ర్యనిబంధనంబు
 బ్రహ్మ శిరంబు వ - బ్రజని కేతనంబు
 యమకింకరంబు హ - యాస్మంబు భాల
 నయనకార్ముక మిలా - నాభిస్థలంబు
 కైలాసమును నల - కయు వృషభాద్రి
 ప్రాతేయనగ హేమ - పర్వతంబులును
 గాంచి సర్వాషధి - గ్రావంబు వాని
 ప్రాంచలంబులఁ జూచి - పవనసందనుఁడు

7470

నానగంబెక్కి మ - హావధుల్ వెదకఁ
 బూని రమ్యస్థలం - బులు మెట్టిచూచి
 యలఁత లేక యుపత్య - కాధీత్యకములఁ
 గలయఁ గన్గొనుచు నే - కడఁ గాన లేక
 విచ్చలవిడి పెక్కు - వేలు యోజనము
 లిచ్చ యోజన పుట్ట - నేఁగి శోధింప
 నాకొండఁ గల మందు - లన్నియు దాఁగి
 యాకపీంద్రానికి దృ - శ్యములు గాకున్నఁ
 గనలుచు మందుల - గట్టు నీక్షించి
 హనుమంతుఁ డాగ్రహ - వ్యగ్రుండై పలికె.

7480

“ అచలేంద్ర ! రామకా - ర్యార్థినై యొంటి
 నిచటికి వచ్చితి - నెల్లవానరులు
 రావణసుతుని య - స్త్రంబులఁ జాలఁ
 జావుల కెనయు మా - ర్థలఁ బడియుండ
 నీయందు గల్గు న - నేకాషధములు
 పోయి తెమ్మనిన ని - ప్పడు వచ్చినాఁడ
 సదయుండవగుచుఁ బ్ర - సన్నభావమున
 నొదిగింపు మాషధీ - యుతములౌ లతలు ”

7490

అనిన నేపియుఁ బల్క - కచలేంద్రుఁ డున్నఁ
 గనలి “ యోరోరి ! నీ - కఠినభావంబు
 మానుదునే మంచి - మాటల ? నన్ను
 పానరమాత్రుగా - వగచితుల్లమునఁ
 బొడిచి కాలను రాచి - పొడిపొడి నేసి
 గడియలోఁ దూర్పెత్తఁ - గలను రూపఱఁగ
 దుమ్ముగావింప మం - దులు వోవుననుచు

7500

నెమ్మదిగానెంచి - నిన్నుఁ గాచితిని !
 ఇదె నిన్నుఁ బెకలించి - యెత్తుకచనుదు
 నదిచూడు' మనుచు వా - లాగ్రంబు వెనిచి
 యాకొండ చుట్టి చ - య్యనఁ బెకలించి
 కైకొని దేవతా - గణముఁ గీర్తింప
 హరి సుదర్శనము న - హాసారములను
 దొరయ బల్మంటల - తోఁ దాల్చినట్లు
 తనచేత దివ్యౌష - ధ ప్రకాశములఁ
 బెనుగట్టు వెలుఁగ నా - భీల వేగమున
 సింధువుపై చేయ - సింహనాదంబు
 కంధరధ్వనిఁ జేయఁ - గపులెల్లఁ బొగడ
 ధరణీధరంబు యు - ధ్ధమహీ స్థలమున
 నరుదొండఁగా నిల్పు - నంతటిలోన
 నాకొండపై న పూ - ర్వానిలాంకురము
 లేకడఁ గలయంగ - నించుక వొలయ
 రామలక్ష్మణులు ని - ద్రలుదేలినటుల
 నామొదలింటి చ - ర్యలఁ బ్రకాశింప
 వానరులెల్లఁ బూ - ర్వప్రకారమున
 మేనుల నొప్పు లే - మియు లేకలేచి
 యాహావోత్సాహ ర - సావేశశౌర్య
 దోహతులై యుండ - దోఃశక్తిశాలి
 పవమానతనయుఁ - డా పర్వతేంద్రంబు
 జవమున నెత్తుక - చని తొంటియటుల
 హైమభూధరరాజ - మాదల డించి
 యామున్నువోలి మ - హాహవావనికె

7510

7520

జేరి యాత్మీయుల - సేయు మన్ననల
 మీఱుచుఁ దొల్లిటి - మేర నున్నంత.
 రావణానుజ్ఞచే - రాక్షసుల్ వడిన
 యావేశ సమరోర్వి - కన్యదానవులు
 వచ్చినవారల - వనధిలోపలికిఁ
 దెచ్చి వైచుటను దై - తేయులలోస
 నొక్కడైన మఱి - రానోపక పాలిసి
 రకలంక సంజీవనౌ - షధక్రియను.

7530

—: ఇంద్రజిత్తు రావణునితో తాను రామలక్ష్మణులను
 జంపితి నని ప్రగల్భములు పలుకుట :—

ఇంద్రజిత్తుఁడు దాన - వేంద్రుని కడకుఁ
 జంద్రప్రకాశాస్త్ర - శస్త్రముల్ వెలుఁగఁ
 బదములపై వ్రాలి - “ పనిచితి వీవు
 కదనంబునకుఁ బోయి - కాకుత్సకులుల
 నుగ్రీవముఖకపి - స్తోమంబు నెల్ల
 నుగ్రాంశుకిరణజా - లోపమాస్త్రములఁ
 జంపివచ్చితి” నన్న - సంతోషమాత్మఁ
 బొంపిరి పోవ తాఁ - బుత్రునిఁ దిగిచి
 యాలింగనము చేసి - యనిచి యింటికిని
 చాలవేడుక సుఖ - శయనుఁడె యుండె.
 తెలవాటుటయును రా - త్రించరుల్ నేఁడు
 కలనికి రానట్టి - కతమేమి యనుచు
 పానరుల్ దలఁప రా - వణుఁడు మానసము
 లోస రాముఁడు కోఁతు - లును జచ్చిరనుచు

7540

7550

నూరటగైకొని - యుండ నాలోన
 సారసబంధుఁ డ - స్తనగంబుఁ జేరె
 సాయంతనారంభ - సమయంబునందు
 వాయుజుఁ గాంచి ది - వాకరాత్మజుఁడు
 “ కుంభకర్ణాది ర - ఊో వీరులెల్ల
 నంభోధిపాలైరి - హతులై నయట్టి
 మనవాడు బ్రతికినీ - మాటలాలించి
 దనుజనాయకుఁడు యు - ధముసేయ వెఱచె
 జగడంబొనర్చ రా - ఊసు లింక రాదు
 తెగి మీరు లంక ము - త్తిక వేయబోక
 లగ్గలకెక్కుఁ డా - లములోన వెఱచి
 నెగ్గినవానినే - నిగ్రహింపుచును
 గాలిచి రండు లం - కాపురంబెల్ల
 వేలంబె పై నమై - వెలివడుఁ’డన్నఁ

7560

—: వాసరులు లంకనుగాల్చుట - వాసరరాక్షసుల
 సంకులయుద్ధము :—

గవులెల్లఁ గొఱపులుఁ - గరములఁ బట్టి
 యపుడె కొండలు నైచి - యగడితల్ పూడ్చి
 చెట్టులు కోటతోఁ - జేరిచి యెక్కి
 చుట్టు నాశ్వరుల ర - ఊోరాశిఁ జంపి
 వాకిళ్ళ నున్నట్టి - వారలఁ గూల్చి
 యేకడ దామెయై - యిండ్లిండ్లుచేరి
 కాలిచి మిద్దెలం - గళులును నేలఁ
 గూలిచి పురమెల్లఁ - గొల్లలువెట్టి

7570

యెఱమంట లెగయింప - నిండ్లలోవెడలి
 పరువిడు దైత్యులఁ - బట్టిచంపుచును
 యెదురించు దనుజుల - నిఱియంగఁ బట్టి
 వదలక చిచ్చులో - వైచి చంపుచును
 శోలాహలము సేయుఁ - గోతులకూఁత
 లాలకింపుచు భర - తాగ్రజుఁ డపుడ
 యొకయమ్ముఁ దొడిగి సా - లోపరి సాధ
 మొక యేటుచే నేల - నురులంగ నేసి
 బయలుచేసుక లంకపై - చూపులునిచి
 జయమి.....

7580

లంకాపురంబు కా - లఁగ జలరాసి
 యింకించుపాటి క - ట్టెఱమంట లెగసె
 నంబుధిలోమంట - లరుణధీధితులు
 బింబించు నప్పుడొ - ప్పెను చూడఁ జూడ
 దానవ శోణిత - ధారలు వఱచి
 యానెత్తురులు నిండె - నన శోణ దుచుల
 నంతట రావణుఁ - డంతయుఁ దెలిసి
 యంతకాకాకుఁడై - యసురనాయకులఁ
 బనిచి దానవసేన - బయలుదేఱించి
 పెనుభేరి మొరయించి - పిలువనంపించి
 కుంభనికుంభుల - ఘోరరాక్షసులఁ
 గుంభకర్ణుని కొడు - కులఁ గొంగలించి
 కలను సేయఁగఁ బంచి - కంపనునట్ల
 బలికి యూపాక్షు వెం - బడిగాఁగ ననిచి

7590

యనునయింపుచు శో - ణితాక్షప్రజంఘు
 లనువారు గూడి పో - మ్మని సెలవిడిన

—: శోణితాక్షప్రజంఘు కుంభనికుంభ, కంపన, యూపాక్షులు
 యుద్ధమునకు వెడలుట :—

నందఱు దమ చతు - రంగ బలంబు
 ముందఱ నడిపించి - మొనలకుఁ జేర
 పండువెన్నెల తేట - పర్విన గొంత
 మండెడి లంకలో - మంటలోఁ గొంత
 దనుజనాయకుల నూ - త్నవిభూషణంబు
 లను గొంత తిమిరమె - ల్ల నడంగుటయును
 పగఁదీర్తుమని పట్ట - పగలింటిరీతి
 జగడింప వానర - సైన్య ముప్పొంగ
 దానవుల్ శక్తిగ - దాకుంతముసల
 నానాస్త్రశస్త్రు స - న్నాహంబుతోడ
 బిరుదుటెక్కెములెత్తి - పెక్కువాద్యములు
 మొరయ నాద్యులు నింగి - ముట్టంగ నడచి
 తారసంబగుటయుఁ - దరువులు గిరులు
 భోరున నిలయెల్లఁ - బొదువఁగా నేసి
 వానరుల్ తమదంత - వాలనఖాగ్ర
 జానుపాదక రాది - సాధనంబులను
 నొప్పింప దనుజు లే - నుఁగుల ఢీకొలిపి
 గొప్పతేజీల భ - గ్గునఁ జొరనిచ్చి
 యరదముల్ నడపించి - యాసురబలముఁ

7600

7610

బురికొల్పి యాయుధం - బులు ప్రయోగింప
 సరివాలుగా రెండు - సైన్యంబులందు
 తెరలెను మూఁకలా - దిత్యునగ్గింప
 నందిందు రణశూరు - లగ్గలికలను
 సందడి కయ్యంబు - సలుపుచున్నపుడు
 పొడువుండు జంవుఁడు - పోసీకుఁడనుచు
 బెడిదంబుగా నార్చి - పెడబొబ్బలిడుచుఁ
 బోరాడునెడ కీశ - పుంగవుల్ విఱిగి

7620

-: అంగదుఁడ కంపనునితో యుద్ధముచేసి యాతనిఁజంపుట :-

పఱవ నంగదుఁడ కం - పనునిపై నడచి
 గిరివ్రేయుటయు వాఁడు - కేల నున్నట్టి
 పరిఘంబుచే నది - భగ్నంబు చేసి
 గద సవరించి యం - గదకుమారకుని
 యెద నొవ్వనేసిన - నిట్టట్టు దలఁకి
 తెప్పిఱి యొక్క య - ద్రి పెకల్చి తెచ్చి
 గుప్పున నురువడి - గుప్పిన వాఁడు
 తల యవియఁగఁబడి - తన్నుక పుడమి
 నలినలి యగుచుఁ బ్రా - ణంబులు విడిచె

7680

—: శోణితాక్షునితోఁ బోరాటము :—

ఆపాటు గని శోణి - తాక్షుండు మిగుల
 కోపంబుతో వాలి - కొడుగుపై నెదిరి
 నారాచవత్స దం - తాపారశల్య
 హారికర్ణిక్షుర - ప్రాది నామములఁ

గలిగిన తూవు లం - గదుని యంగమునఁ

జలపట్టి యేయ న - స్త్ర ప్రవాహములఁ

7640

దోఁగి.....శోణితాక్షు

నాఁగి దానవు చేతి - యమ్ములు విల్లు

నొడిసి రాఁదిగిచి య - త్యుద్ధతి మీఱఁ

బొడిచేసి యరదంబుఁ - బుడమిపైఁ గూల్చి

దర్పించుటయు వాఁడు - తరవారి వ్రాని

యాళ్పుచు మింటి చా - యను వేడెమిడఁగ

నంగదుండును వెంట - నాకాశమునకు

రింగున నెగిరి చే - రిన దానవుండు

నఱికిన యావేటు - నకు నణగించి

కరమున నున్న ఖ - డ్లంబు తా నొడిచి

7650

తీసుక వాని జం - దెవు వాటుగాఁగ

వ్రేసిన యసుర యు - ర్వినిఁ బడి లేచి

గదచేత మఱియు నం - గదునిపై కెగసి

కదిమి కొట్టుటయు నా - గ్రహముతో నతఁడు

మనుజాశనుఁడు దాను - మల్లసంగ్రామ

మునకుఁ జేరి సమాన - ముగ నిలవ్రాలి

—: ప్రజంఘయూపాక్షు లంగదుని యడ్డగించుట :—

జగడించునవుడు ప్ర - జంఘయూపాక్షు

లగచరాగ్రణి మీఁద - నమ్ములు గురిసి

దొమ్మి నేయుడు నంగ - దుఁడు వారి నడుమఁ

గ్రమ్మి పోరుచు విశా - ఖా వృతుఁడైన

7660

నిండు చందురు మాడ్కి - నిలిచి మువ్వరను
దండింపఁ దలఁప న - త్తరిఁ దోడుగాఁగ

—: వానరవీరులు మైందద్వివిదు లంగదనకు సహాయ
మగుట - ప్రజంఘుఁడు పరలోకగతుఁడగుట :—

తొడరి మైంద ద్వివి - దులు వచ్చి వారి
యెడదూరి బలుగయ్య - నిచ్చిన యంత
వారలేసిన తను - ప్రజము యూపాక్షుఁ
డాఱమ్ములను ద్రుంచి - యార్చినఁ జూచి
శోణితాక్షుండు నా - ర్చుచు వారిమేన
శోణితధారలు - జోరునఁ గురియ

శరము లేయుటయు ప్ర - జంఘుఁ డంగదుని
కరవాలమున రొమ్ము - గాయమ్ము సేయఁ
దాళి దానవు నొక్క - తరువుచేఁ గొట్టి
వాలిసూనుఁడు కేల - వృక్షంబు వొదువ
గురువజ్రసార జం - ఘుఁడు ప్రజంఘుండు
గరమై త్తి ముష్టి నం - గదు లలాటంబుఁ
బొడిచిన కళవళిం - వుచు వాలియొంటి
కొడుకు ధైర్యముఁ దెచ్చు - కొని పడియున్నఁ
దరవారిఁ గైకొని - తలఁ ద్రెవ్వనేయఁ
దెరలె ప్రజంఘు బొం - ది ధరాతలమున

7670

—: శోణితాక్ష యూపాక్షులు హతులగుట :—

యూపాక్షుఁడది చూచి - యుల్లంబుఁ గలఁగఁ
గోపించి వాలంబు - కొలలు గురిసి

7680

మువ్వురు వానర - ముఖ్యుల నొంచి
 కొవ్వున చేతుల - కొద్ది పోరాడి
 యమ్ములన్నియు సెల - వైనవో కేడి
 యమ్ము కత్తియుఁ బూని - యరదమ్ము డిగ్గి
 ద్వివిదునిఁ గదియ నె - త్తిన కత్తిచేయి
 జవశక్తులను బట్టి - జగత్తిపై వైచి
 యొత్తిగిల్లఁగఁ గ్రోచి - యూపాక్షు మేన
 నెత్తురు జొత్తిల్ల - నెఱులు వీడంగ
 నీడిచి బాధించు - నెడ శోణితాక్షుఁ
 డోడక ద్వివిదుని - యుత్తమాంగంబుఁ
 బరిఘంబుచేవ్రేయ - బాసట యగుచు
 నరమి మైందుఁడు శోణి - తాక్షునిఁ బట్టి
 నేలను వైచి త - న్నిగజంబు వోలి
 కాలను రాచినఁ - గాలునిఁ జేరె
 శోణితాక్షునిఁ జంపి - చొచ్చి యూపాక్షు
 ప్రాణంబులొక యంతఁ - బైపయిఁ బోవఁ
 గినిసి మైందుండు కౌఁ - గిట బిగియించి
 యనిలోనఁ బడవైచి - యార్చె మిన్నగల
 నావేళ దానవు లం - దఱు విటిగి

7690

—: కుంభుని యుద్ధము-ఆతని మరణము :—

పోవఁ దానాఁగి కుం - భుఁడు తేరుఁగ్రోలి
 యపరంజి గఱుల వా - లమ్ములఁ దనకు
 రపమైన గతి వాన - రశ్రేణిఁ ద్రుంచి
 ద్వివిదుఁ గాంచన శర - ద్వితయంబు చేత

7700

నవనిపైఁ ద్రెళ్లింప - ననుజని పాటు
 మైందుండు గని చేన - మర్చిన యట్టి
 చందనాచల శృంగ - శకలంబు చేత
 వ్రేసిన కుంభుండు - విశిఖ పంచకము
 వ్రేసి చూర్ణము చేసి - వెంటనే యొక్క
 తూపు సంధించి మైం - దునిఁ బడనేసి
 చూపఱమెచ్చి నా - ర్చుటయు నంగదుఁడు
 మేనమామల పాటు - మిగుల డెందంబు
 లోన నాగ్రహము గీ - లు కొనంగఁ జేయఁ
 దరు శిలావర్షముల్ - దానవుమీఁదఁ
 దొరగింప నమ్ములు - తుమురుగా నేసి
 రెండు బాణములు నా - రినిఁగూర్చి యతని
 రెండు కన్బొమల దా - రికి నట్టనడుమ
 వ్రేసిన నెత్తురుల్ - వెడలి నేత్రములు
 మూసుక పఱవ రా - ముని వీరభటుఁడు
 కన్నులఁ దానొక్క - కరమునఁ బొదివి
 యున్న కేలను చెంత - నున్న భూరుహము
 కుంభీంద్రమునుఁ బోలి - కొప్పించి తిగిచి
 కుంభినిపై నేయ - కుంభినిఁ బడఁగ
 నేడు బాణంబుల - నేసె వెండియును
 మూఁడు బాణంబుల - మొనచేత మేను
 నొచ్చిన వాలినూ - నునిఁ జూచి విఱిగి
 వచ్చి రామునిఁ జూచి - వానరులెల్ల
 విన్నవించిన రిక్ష - విభుఁ డాదిగాఁగ
 నున్న వానర వీర - యోధులఁ జూచి

7710

7720

యంగదు చెంతకు - ననిచిన శైల

శృంగముల్ తరువులు - జేతులఁ బట్టి

7730

యొక్క మొత్తంబుగా - నురువణించుటయు

రక్కసుఁ డుగ్ర నా - రాచధారలను

నందటి నన్నింట - నదటణఁగించి

చిందర వందఱఁ - జేసి పోదఱుమఁ

దనయన్న కొడుకు యు - ధము చేసి యలసె

ననియెంచి సుగ్రీవుఁ - డడ్డంబు వచ్చి

చెట్టుల గుట్టల - చే కొద్ది రువ్వ

దిట్టయై కుంభుఁడె - దిర్చి యన్నిటిని

జక్కసేయుచు వన - చర పట్టభద్రు

నొక్క నారసమేర్చి - యురమేయుటయును

7740

నొచ్చియు వాని ధ - నుర్దండ మెగిరి

పుచ్చుక విటిచి తూ - పులు పొడిచేసి

కేడించి నిలిచి కి - స్కింధా వరుండు

ప్రోడ మాటలను కుం - భుని తోడఁ బలికె

“ రావణ కుంభక - ర్ణ సమానమైన

లావు శౌర్యము కర - లాఘవ క్రియలు

గలిగిన వాడ వా - ఖండల వరుణ

బలధనాధిప బలి - ప్రహ్లాద ముఖులఁ

జూడవత్తువు నీవు - చూడుము నేటి

వేడుక నాతోడ - వెఱవక నిలిచి

7750

మల్లవోరు ” మటన్న - మాటలో గుండె

ఝల్లుమనంగ రా - తున నాయకుండు

పిడుగు దూఱినయట్లఁ - బేర్చి యాస్యమునఁ

గడు మండు నన్ని నై - ఖరి నాగ్రహించి
 చొచ్చి పట్టుకొని రా - జు మొగంబులందు
 వెచ్చ నూర్పులు పొగల్ - వెడల నిర్వురునుఁ
 బెనఁగుచు సఠివోరి - పిడికిటపోట్ల
 వెనుతీక జగజెట్ల - విధమునఁ బోరె
 కదిసి యిర్వురు దేరు - కాశలు వట్టి
 యెదురాని త్రోయిచో - నీడ్చి లాగించి

7760

వెనుకను నెగురంగ - వ్రేయ కుంభుండు
 వనరాశిలోని జీ - వశ్రేణిఁ గదియఁ
 జెవి ? యలికట్ట మిం - చి జలంబు లుబ్బి
 చులకగా నెగసి ర - త్తో వీరవరుఁడు
 గరుడవేగమున భా - స్కరకుమారకుని
 యురముపైఁ బిడికిట - నుంకించి పొడువఁ
 బొడిచిన నోట ను - ప్పొంగి నెత్తురులు
 వడియ నురోవీధి - వ్రవ్యులై పగిలి
 యెమ్ములు గనుసింప - నించుక యైన
 సొమ్మసిల్లక వాలి - సోదరుం డలిగి

7770

కడియిడి యని పండ్లు - నఱచుక యెగిరి
 పిడికిటఁ బొడిచిన - పేరెదఁదాకి
 పటపట గుండెలు - వగుల భోగీంద్ర
 కటకతాడిత దివా - కరుఁడొ యనంగ
 దివిజులు మెచ్చ దై - తేయులు మెచ్చ
 భువిమీఁద వ్రాలి కుం - భుఁడు మృతినొందె !
 అతని పాటున ధాత్రి - యల్లలనాడె
 జతకట్టుగతి దిగ్గ - జంబులు మ్రొగ్గె

పడిగలొయ్యన వంచె - ఫణిరాజు శిరము
ముడిచె లోపలికి న - మ్మొదటి కచ్చపము
సంభూతభీతి రా - క్షసులెల్ల విజిగి
కుంభుని చావు ని - కుంభునితోడఁ

7780

—: హనుమంత నికుంభుల యుద్ధము - నికుంభుఁడీల్లుట :—

దెలిపినఁ దమయన్న - తెగియెగా యనుచుఁ
గలఁగుచు నిప్పులుఁ - గన్నుల రాల
నింట పూజలుగాంచి - యెపుడు వేలుపుల
వెంటాడి యరుల క్రొ - వ్వేడి నెత్తురులఁ
బలుమారు మక్కుడు - వట్టి వజ్రంపు
పలక చెక్కడముల - పది హరువులను
గనగన జాళువా - కట్లు వెలుంగఁ

దనరి కాలుని గదా - దండంబు మాడ్కి

7790

కనుపట్టు తనపరి - ఘము కేలఁబూని
వనచరుల్ గజగజ - వడఁక తానడచి
కపినాథుఁ జూచి చ - క్రము ద్రిప్పినటుల
సపుడాత్మ సాధనం - బనుర ద్రిప్పుటయుఁ
బరిఘంబులో విట - పావతి నామ
పురమును గంధర్వ - పురములు నింద్రు
పురము సప్తద్వీప - ములతోడ నెల్ల
ధరణియు నారసా - తలలోకములును

గ్రహములు సూర్యలో - కములు చారకలు

గ్రహరాజుతోఁ గూడ - కమలజాండంబు

780

కడిమి గులాల చ - క్రన్యాయ మొంది
 గడసేపు దిరుగ న - కాండకాలాన్ని
 దరికొన్నగతి నున్న - దానవ వీరుఁ
 బరికించి చిత్తరు - ప్రతిమలున్నట్లు
 తరుచరులును వీర - దానవుల్ మేను
 లెఱుఁగక నిలుచున్న - యెడల నిల్పుటయు
 మేను డాపక రొమ్ము - మిక్కిలిచాఁచి
 తానిల్చి పవమాన - తనయుఁ డెదుర్పఁ
 రూపఱు మనుచుఁ బే - రొక్కని నికుంభుండు
 కోపించి యతని వ - క్షోవీధి నేయ

7810

నెద దాఁకి భగ్గున - నెఱమంట లెగయ
 నది నూఱు శకలంబు - లై యిలఁ బడియె.
 ఆపెట్టుచే నురం - బవిసి వాయుజుఁడు
 కోపించి పిడికిటఁ - గొట్టి వ్రేయుటయుఁ
 జేయి బల్ డొక్కలోఁ - జిక్కిన గుండె
 కాయలు పెకలి రాఁ - గరమిడ్చుకొనిన
 నానికుంభుండు దాన - నచలుఁడై వాయు
 సూనునిఁ బట్టి యీ - డ్చుచు పెనంగుచును
 గద్దించు మ్రోఁత లం - కాపురిలోనఁ
 బెద్ద భేరులు మొర - పించి నట్లుండె

7820

నామహాధ్వనిఁ ద్రికూ - లాద్రి కందరము
 నామటికిని విను - నట్లుగా మొరసె.
 చెయి వ్రదెంచి వానర - సింహ మాదనుజుఁ
 బయిచేసి పిడికిటఁ - బ్రహారింతుటయును
 వాఁడును హనుమంతు - వజ్రకాయంబు

పోడిమిచెడ ముష్టి - బొడిచి యార్చుటయు
 నప్పుడ హనుమంతుఁ - డాదై త్యుమీఁదఁ
 గుప్పించి బలుపిడు - గునుఁ బోలి పడిన
 నిలువఁ జాలక వాఁడు - నేలను వ్రాల
 బలుగొండ గతి రొమ్ము - పైఁ బడవట్టి
 తలవట్టి మెలివెట్ట - దై త్యుండు గొఱియ
 వలె బిట్టు గూయిడ - వదసంబు ద్రొక్కి
 మల్లాడ నేలని - మార్కెడ వెట్టి
 పెళ్లన బొండుగ - పెకలఁ ద్రుంచుటయుఁ
 జచ్చినవాని మ - స్తముఁ ద్రొక్కిలేచి
 రిచ్చపాటునఁ గపి - శ్రేణి గీర్తింపఁ
 జెడి రక్కసులు లంకఁ - జేరఁగఁ బువ్వు
 జడులు మిన్నుల సంత - సంబుగాఁగురియ
 రాముఁడు మన్నింప - రవిజాదికపులు
 సామో క్తులాడ కే - సరిసుతుండలరె.

7830

7840

—: రావణుఁడు రాక్షస వీరులముదంతము విని, మకరాక్షుని

యుద్ధమున కనుచుట :—

ఆలంబులోఁ బాటు - ననురులు పోయి
 యాలంకలోన ద - శాస్యునిఁ జూచి
 యింతయు నెఱిఁగింప - నెంతయు రోష
 మంతరంగము నిండి - యలుగులుఁబాఱ
 భ్రుకుటి చలింప న - ప్పడు ఖరపుత్రు
 మకరాక్షుఁడనువాని - మన్ననఁ బిలిచి

“ గరివించినారు రా - ఘవులు వానరులు
 దురములో నెదురు దై - త్యులఁ జంపినారు.
 ఆపరానట్టి శో - కాపగ దాఁట
 తేపవై నాపగఁ - దీర్చి రమ్మ ”నిన 7850
 మకరాక్షుఁడపుడు భీ - మకరాస్త్రశస్త్ర
 నికరాసికోదండ - నిపుణత మొఱయ
 నసురేంద్రు వలగొని - యసుమతుండగుచు
 దెగులు గంపింప రా - త్రించరశ్రేణి
 చతురంగ బలముల - జతనమైరాఁగ
 మతీయించి రథముపై - మార్తాండురీతిఁ
 దేజరిల్లుడు సార - ధినిజూచి “ నేఁటి
 కాజిలో నినుమెచ్చు - నట్లు నేయుదును
 రామలక్ష్మణవాన - రశ్రేణిఁ గూల్చి
 ప్రేమ పుట్టింతు మా - పెదతండ్రికేను 7860
 చూడుము తేరు వా - జులు నిచ్చ వలయు
 జాడ మెలంగఁగ - సమకట్టుమీవు ”
 అని పల్కి- మకరాక్షుఁ - డాహవంబులకు
 దనుజులఁ బురికొల్పి - తముకులు మొఱయ
 నల్లె మీటుచు రాఁగ - నతని కేతనము
 షెల్లున విఱిగి కుం - భిని మీఁదఁ బడియె.
 సారథి మునికోల - జాఱఁ జేవదలె
 వాదవమ్ములు నేత్ర - వారి వర్షించె
 గజములు మదములిం - కఁగఁ గూతలిడియె
 రజనీచరుల మీఁద - వ్రాలెకంకములు 7870

విషమవాయువు బిట్టు - వీచె దానవులు
 విషము మ్రింగిన యట్ల - వివశులై రవుడు,
 అవశకునంబుల - నా మకరాక్షుఁ
 డవమతి నేసి క - య్యమునకుఁ గదలి
 చనుచోట సాధన - చాకచక్యములు
 దనుజునై న్యంబు ముం - దఱగాఁగ నడచె
 కపులు మహీరుహ - గ్రావముల్ వూని
 తపనజాంగదనీల - తారవాయుజులు
 మున్నుగా నడచి రా - ముని సమక్షమున
 నన్నిశాచకులతో - నాలంబుఁ జేసి

7880

మోహరించుటయును - ముక్కాఁక నేయు
 నాహరివీర మ - హా హావంబునకు
 వెఱచి దానవులెల్ల - వెన్నిచ్చి తనదు
 మఱుఁగుఁ జేరినఁ జూచి - మకరాక్షుఁడలిగి
 తేరు చక్కఁగఁ ద్రోలి - దివ్యబాణముల
 నూఱు నూఱుపదారు - ను పదేను లెక్క
 నెదిరించు కోఁతుల - నెల్ల నొక్కొకని
 గుదులు గ్రుచ్చి ధరిత్రుఁ - గుప్పలు వేసి
 మొనగాండ్ల కీశచ - మూనాయకులను

మొన చెడ దివ్యాస్త్రు - ముల నొవ్వనసి

7890

యురువడించినయంత - నొకరైన నెదిరి
 దురము గావింప న - త్తువలేక విఱిగి
 మర్కటావళి తన - మఱుఁగుఁ జొచ్చుటయు
 నర్కవంశవతంసుఁ - డవనిజాప్రియుఁడు
 వెఱవకుఁడని కేల - విల్లు సారించి

శరములుఁ గైకొని - సమరోర్వియందు
 బెడిదంపు తూపుల - భీకరాసురులుఁ
 బడలు వడంగ దె - ప్పరము చూపుటయుఁ
 బలచనై తనమూక - బయలైనఁ జూచి
 యలఘుశౌచ్యుఁడు మక - రాక్షుఁడెదిర్చి
 రామునిఁ జేసంగ - రథము పోనిచ్చి
 సౌమిత్రముఖుల నెం - చక యిట్లు పలికె.

7900

—: శ్రీరామ మకరాక్షుల సమరోక్తులు :—

“ రామ ! యిన్నాళ్లు నీ - రాక నెమ్మదిని
 కామించి యున్నచోఁ - గడతేటెఁ గోర్కె
 వెదకుచు వచ్చు తీ - వియ దైవగతిని
 పదములు దవిలిన - పగిదిఁగాంచితిని.
 తమ తండ్రి మును జన - స్థానంబునందు
 సమయించు పగఁ దీర్పఁ - జాలుగాయనుచు
 వెతనొందు తనకు నీ - విధి పట్టి తెచ్చె
 సుతికర్మ మగునట్టి - సూదుద్రిప్పెదను.
 ఆఁకొన్నయట్టి సిం - హము నల్పమృగము
 సోఁకొర్చి పోరాడఁ - జూచిన యట్ల
 నాయుధపాణివై - యని నస్మదీయ
 సాయకానములొ - శలభంబవై తి
 నీచేతఁ జచ్చిన - నీచరాక్షసులఁ
 జూచి కూడి మెలంగు - చోటి కంచెదను
 అందఱు మనశక్తు - లరయుచు నెచ్చు
 గుండు లేర్పఱచి క - న్నొందురుగాక

7910

యేక త్తిసాధన - నెప్పుడు నీవు

చేకని యుందువో - నేయుము దాన

7920

యెత్తిన కై దువు - నే నిన్ను నెదిరి

పొత్తంబులకుఁ దగఁ - బొడిచి కూలెదను”

అనుమాటలకు మక - రాక్షునిఁ జూచి

జనకజారమణుఁ డెం - చక యిట్లు పలికె.

“ రాక్షసాధమ ! మీ ఖ - రప్రముఖోగ్ర

రాక్షసు లెదిరించి - రణభూమిలోనఁ

బడినయట్ల మదీయ - బౌణజాలములఁ

బడనేసి నీమేని - పలలజాలంబు

కాకగోమాయు కం - క వృకాదిజంతు

లేకమై భుజియింప - నిపుడె నేయుదును

7930

నాటి వాడనె యేను - నాటి బాణములె

నాటుచున్నవి నిన్ను - నాడు నేడగుచు ”

—: శ్రీరామ మక రాక్షుల యుద్ధము - శ్రీరాముఁడాతనిఁ

బొలియించుట :—

అను మాట విని మక - రాక్షుఁడత్యుగ్ర

కనకపుంఖశీలీము - ఖముల నేయుటయు

నమ్ములన్నియు తన - యమ్ములచేత

వమ్ముగా జానకీ - వరుఁడు మాత్రేసి

జగడింప నురుముచు - జలదముల్ రెండు

గగనవీధినిఁ బోరు - కై వడిఁ దోఁప

నీలనీరదకమ - నీయగాత్రుండు

నీలాచలోపమ - నిబశరీరుండు

7940

ధనువులు దాల్చి యు - ధతశరవృష్టి
 మునుగఁ జేయంగ రా - ముఁడు వానివిల్లు
 దివిజులు జూచి కీ - ర్తింప ఖండించి
 మివుల గోపించి యె - స్మిది సాయకముల
 సారథి ఘోటక - స్యందనాద్యములు
 వేఱువేఱుగఁ ద్రుంప - విరఘుఁడై యతఁడు
 శూలి యిచ్చిన మహా - శూలాబు కేల
 గీలించి లయకాల - కీలియుఁ బోలి
 వ్రేసిన నదియొక్క - విశిఖంబుచేత
 చేసె రెండుగ సుర - శ్రేణి కీర్తింప
 మకరాక్షుఁ డంత భీ - మకరాగ్రమెత్తి
 పకపక నవ్వుచుఁ - బాటకు మనుచుఁ
 బొడవఁ జేరిన రఘు - పుంగవుం డతని
 యడియాస జెడఁ బావ - కాస్త్రంబు దొడిగి
 వ్రేసిన నదివచ్చి - వ్రేల్మిడిలోనఁ
 జేసె వేల్మిడి కపుల్ - చెలరేఁగి యార్వ
 నామాట విని యమ - రారిశేఖరుఁడు
 రామునిదలఁచి కో - ఱలు దీటుకొనుచుఁ
 జెంతకు సుతు నింద్ర - జిత్తునిఁ బిలిచి

7950

—: రావణుని ప్రేరణచే నింద్రజిత్తు
 యుద్ధమునకుఁ గదలుట :—

కొంత భూషించి “ నీ - కును రాముఁడెంత ! 7960
 ఆఙ్గోఁతులన నెంత - యనికేఁగు మనిన

“నాకు హితంబుగా - నమ్మించి పోయి
 నందఱఁ జంపితి - నని వచ్చి యిచట
 మందలించెద వభి - మానంబు మాని
 పోయిన వారెల్లఁ - బొలియుటే కాని
 నీయట్లు బొంకువా - ని నెఱుంగ నొకని
 చావఁ బ్రాల్మాలి ని - చ్చట నిల్లు మఱిగి
 యీవు వచ్చుటెఱింగి - యెఱుంగంగలేక
 మఱియును నిన్నుఁ బం - పఁగ నెఱుగి
 లెఱుగక నీమొఁగ - మేను జూచెదను
 యీమాట కలనికి - నేఁగి మున్నట్ల
 రాము గెల్చితినని - రమ్ము నీకేమి
 చేకన్న కార్యంబు - సేయు మేనదియు
 మేకొంటి దిక్కులే - మిని తండ్రినగుట”

7970

అని నంత మిట్టిమీ - నై పడి తన్ను
 ననుపక మున్నగా - నొదలువంచి
 పట్టుచుఁ బట్టి యీ - పట్టున నితని
 పట్టినై పుట్టిన పా - పంబుచేత
 నీ మాటలాలించి - యేదాఁచ వలసె
 నేమి సేయుదునని - యీసురెట్టింప
 సమరంబు సేయ న - చ్చట మున్నుబోలే
 శమమాని చుట్టు రా - క్షసులఁ గాఁపునిచి
 యాగభూమిని దాన - వాంగనల్ కాని
 వాగలతోఁ దన - పరిచర్య సేయ
 నరుణ వస్త్రంబులు - నరుణ మాల్యములు

7980

నరుణగంధమును క్రి - యాసక్తిఁ బూని
 యినుప సృక్ సృవంబు - నినుప పాత్రములు
 తనచెంత నిడి యశి - తచ్చాగ మేర్చి
 హవనంబు తొల్లిటి - యట్ల కావించి
 హవిరన్న భోక్తయై - యనలుం డొసంగు

7990

రథశస్త్ర సాధన - రాజితో నతఁడు
 పృథుశక్తి లంకాపు - రి ప్రాంచలమున
 నునుచు దైత్యుల సమ - రోర్వికిఁ బనిచి
 వినువీధి బ్రహ్మాస్త్ర - విశ్వరూపంబుఁ
 దానయై యమరు చం - దమున వైడూర్య
 మానితధ్వజము వై - మానికావళినిఁ
 దొలఁగు బావయుఁ పోలి - తొలగింపఁ గృతక
 జలధరమాలికా - శృంగాంగుఁ డగుచుఁ
 జంపుదు రామ ల - క్ష్మణుల గోతులను
 వెంపరలాడుదు - విశిఖ జాలముల

8000

రావణు మదికి నూ - రట సేసికాని

పోవ నూరకె పురం - బునకంచుఁదలఁచి .

—: ఇంద్రజిత్తు మింటినుండి తనయస్త్ర విద్వా నై వుణ్యము

ప్రదర్శించుట :—

మిన్నులనుండి సో - మిత్రి రాఘవులఁ
 గొన్ని తూపుల నేయఁ - గోపించి వారు
 మింటిపై చూపులు - మెఱయించి దివిజ
 కంటకుపై గొన్ని - కాండంబు లేయ
 నవి యెల్ల నురక న - మ్మైన రాఘవుఁడు

దివిఁ జూడ్కులిడి యేయఁ - దెఱఁగేది యుండ
నసురేంద్ర సుతుఁడు బ్ర - హ్మోస్త్ర ప్రభావ
లసమాన తేజో - విలాసియై లాసి

8010

నెరయించు నొకచోట - నీలమేఘములుఁ
గురియించు నొకచోట - ఘోరాస్త్రవృష్టి
మలయించు నొకచోట - మంచు పెందెరలు
పొలయించు నొకచోట - భుగభుగ బొగలు
వినుపించు నొకచోట - విలునారిమ్రోఁత
కనిపించు నొకచోట - కాంచన రథము
చెలఁగించు నొకచోట - సింహనాదములు
నెలకొల్పు నొకచోట - నేమికాధ్వనులు
నడరించు నొకచోట - హయహేషితములు

8020

జడియించు నొకచోట - శక్తులునైచి
విసివించు నొకచోట - విలుకేలఁ బూని
నసముంచు నొకచోట - నాకృతిఁ జూచి
యీలీల నెలయించె - యింద్రజిత్తుండు !
గేలి నేయుచుఁ గీలి కీలలఁ బోలు
నారాచధారలు - నాఁటించి రక్త
పూరముల్ మేనులఁ - బొరలి పాఱంగఁ
గన్నుల మూసుక - కాకుత్స్థతిలకు
లన్నదమ్ములు నిశితాం - బకమ్ములను
నా కాశమున వ్రేయఁ - నటునిటు దిరుగు
కాకాది పక్షుల - గాదుటే కాని

8030

వానిపై నొకటైన - వచ్చినాఁటినది
కానివారైన రా - ఘవు లాత్మ నలిగి

కనువిచ్చి వాఁడేయు - కాండముల్ నడుమఁ
 దునియ దివ్యాస్త్రముల్ - దొడిగి యేయుచును
 తప్పించుకొనెడు మా - త్రముగాని వాని
 నెప్పు గన్గొని యేయ - నేరలేరైరి
 వానల నాను ప - ర్వతములో యనఁగ
 మేనుల నమ్ములు - మిక్కిలి నాఁటఁ
 బూచిన కింశుకం - బులు వోలిరక్త
 రోచులు వాడున్న - రూపముల్ చూచి
 మబ్బులోపల దాఁచు - మార్తాండుఁ డనఁగ
 నబ్బురంబైన మ - హాప్రతాపమున
 వానరావళిని న - ర్వము నేలఁగూల్చి
 యానరాశనుఁ డట్ట - హాసంబు చేసె
 నది చూచి యన్నకు - నంజలి చేసి
 మది నాగ్రహించి ల - క్ష్మణుఁడిట్లు వలికె

8040

—: లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుఁడై బ్రహ్మాస్త్రమునుఁ బ్రయో
 గించుటకు శ్రీరాము ననుజ్ఞ వేఁడుట :—

“ అయ్య ! వీఁడన - నెంత ? యప్పటి నుండి
 చెయ్యి గాచితి నుపే - క్షింప రాదిపుడు.
 అసురులతోడ బ్ర - హ్మాస్త్ర మేనేసి
 యసువులఁ బాపెద - నమర కంటకుని
 నాపదవేళకు - నడ్డంబు వచ్చి
 యాపక యున్ననీ - యస్త్రంబులేల ?
 ఎన్నటికిని దాతు - నిటమీఁద శక్తి
 యున్న యప్పుడె కాక - యుత్తర వింధు

8050

తొడుగుదునే? ” యన్న - “ తొడగకు ” మనుచు
నుడివి రాముఁడు లక్ష్మ - యన కిట్టులనియె

—: శ్రీరాముఁడతని నివారించుట :—

“వీడొక్కడే కాక - వేఱ రాక్షసుఁడు
లేడు నీకేల తా - లిమి చాలదివుడు.
ఒక్కనికొఱకు దై - త్యులసెల్లఁ జంప
నక్కట! యురక బ్ర - హ్మస్త్ర మేయుదురె? 8060
ఓయన్న! సకలలో - కోపద్రవంబు
సేయుదురే మన - జీవనంబులకు
శరణన్న వాని నె - చ్చరకున్న వాని
మఱుఁగుఁ జొచ్చినవాని - మత్తుడోవాని
తొలఁగినవాని కై - దువు లేనివాని
నెలతఁ గూడిన వాని - నిదురించు వాని
వెఱచినవాని నొ - ప్పి నలగు వానిఁ
దరమి చంపుట వీర - ధర్మంబుగాదు.
డాఁగి నీలాభ మం - డలములో వెఱచి
యీఁగి యీపోకడ - నిశఁడు వోయెడును 8070
యెంత లేదిది గాక - యీదైత్యుఁ జంపు
నంతయుండినను ది - వ్యాస్త్రముల్ నొడిగి
ధరదూరెనేని పా - తాళ బిలంబుఁ
జొరఁ బారినను మింట - జుణిఁగి పోయినను
పోనీక దివ్యాస్త్ర - మూలఁ గట్టితెచ్చి
వీని మస్తము డొల్ల - వ్రేయుద మిపుడె
చేయుద మఱుల”న్న - శ్రీరాముమాటఁ

ద్రోయక తనమీఁదఁ - దొడరు వారనుచు
నాలోచనలఁ బోవు - నది యాత్మనెఱిఁగి

—: ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను రథముపై నునిచి యామె
తలతెగవ్రేయుట :—

“ చాలు వీరలిగిన - చావు సిద్ధంబు 8080

యింతియె చాలు నా - కీవేళ ” యనుచు

నంతరంగములోని - యజ్జ యేమటక

మఱి యాత్మీయ ధా - మముఁ జేరి యచట

నొరు లెఱుంగక యందు - నుండి నాఁడెల్ల

మఱునాఁడు తాఁ బడ - మటి కోట గవని

తెరువున వెడలి దై - తేయులఁ గూడి

యని సేయఁ దలఁచి మా - యా సీతఁ దనదు

కనకమహా రథా - గ్రమునందు నునిచి

చేరిన వానర - శేఖరుల్ శైల

భూరుహమ్ములు కేలఁ - బూనుక నెదిరి 8090

నిలిచినచోఁ బావ - ని మహీధరంబు

వలకేలఁ గైకొని - వాని రథంబుఁ

గూల వ్రేయుదునని - కొప్పించి చూడ

నాలోనఁ గొర - ధాగ్రంబునందు

మైలచేల ధరిం - నూనంబుతోడ

నేలఁ గన్గొనుచు క - న్నిరు జాలెత్తి

పెన్నెఱుల్ జడకట్టి - పేరినెమ్మేన

మన్ను హేమ ప్రతి - మకు జాజు వోయుఁ

గైవడి బెరయు నం - గముఁ గృశియింప

భావ నిర్వేదంబు - బయలు పడంగఁ

8100

జేయి చెక్కిలిఁ జేర - చింతచే చంద్ర

దాయాదమగు మోముఁ - దామర వాడ

నడలుచునున్న మి - ధ్యామహీతనయ

వడువుఁ గన్గొని చింత - వాయునందనుఁడు

“ కటకటా! యీ జగ - త్కళ్యాణి నీతఁ

డెటుసేయ నున్నాఁడో? - యిటకేల తెచ్చె?

ఈసాధ్యి పడుపాటు - లెఱుఁగక చేయి

చేసుకో తగదింద్ర - జిత్తునితోడ

నేమి హేతువొ వీని - హృదయంబుఁ జూచి

యామీఁదఁ గోఁచిన - యది సేతు ననుచుఁ

8110

గనుచుండ వాఁడలీ - క మహీజఁ జేరి

పెను జడవట్టి గు - ప్పించి తానీడ్చి

పడదీసి పట్టిన - పట్టుతో మాఱు

మెడ వెట్టుతరి మృషా - మేదినీజాత

“ హారామ! హారామ! - హాసుమిత్రాకు

హారక! హా హాను - మంత! రావయ్య!

నిమ్మితి ప్రాణదా - నము చేసి కనిక

రమ్మున విడిపింప - రానె!” యటంచు

దీనయై కుయ్యిడఁ - దిట్టుచు కూట

జానకి నన్నిశా - చరవరాత్మజుఁడు

8120

తలఁదెగ వ్రేయ య - త్నము జేసి కత్తి

బలిపించు వాని మా - త్సర్యంబుఁజూచి

కలఁగుచు వలదని - కరసౌజ్ఞ చేసి
 నిలునిలు మని యాంజ - నేయుఁ డిట్లనియె.

—: హనుమంతుఁ డింద్రజిత్తు నడ్లగించుట :—

“ తగునె రాత్రించరా - ధమ ! చూచిచూచి
 తెగుదురె పరమ ప - తివ్రతామణిని
 చంపితివేని నీ - చావు దప్పెడినె
 చంపకపోము రా - జ్యము నోవనాడి
 ప్రాణనాయకు నెడ - వాసి మీయింట
 ప్రాణముల్ పిడికిటఁ - బట్టుక నవయు
 నీయమ్మ జంపుదు - రే స్త్రీవధంబు
 సేయుదురే దీఁ - జెడకుండఁ గలవె ?
 ధర్మంబె యిట్లనా - ధలఁ బట్టి చంప
 దుర్మానమున దీన - నోషంబు రాదె
 వలదిట్టి పని బ్రహ్మ - వంశంబువాఁడ
 వలుగుము నీచేత - నైన రామునకు
 విడిచెదవో కాక - వేగఁ బ్రాణములు
 విడిచెదవో యొక్క - విధమియ్యకొనుము ”
 నావుడు విని రా - వణ కుమారకుండు
 చేవదలక కపి - శేషునకనియె.

8130

8140

“ నాదాఁక రానిచ్చు - నా దైత్యసేన ?
 నీదు వానరులెంత - నీనెంత గలవు
 యీతన్నిక్కై కదా - యీ కలహములు
 శత్రులొఁ జిక్కిన - సీతను జంపి
 పడినట్టి మావారి - పగఁబుల్లఁ దీర్చి

కడపట ద్రుంపుదుఁ - గపుల రాఘవులఁ
 గాక వచ్చిన సీత - క్రమ్మఱ మనకుఁ
 జేకూడదని చింతఁ - జేసి నిజేచ్చ
 నపుడైన వచ్చిన - యన్నిద్రోవలను
 కవులు వోవుదురు రా - ఘవులఁ జేవదలి

8150

మఱి వారలుండిన - మాయందు నొక్క
 కొఱమాలు దైత్యులఁ - కొని మ్రింగిపోవు
 నీ యల్పభాగ్యురా - లెందఱిఁ జంపె
 మాయయ్యకును వట్టి - మరులు వుట్టించి
 దీని నిప్పుడె వట్టి - తెగవ్రేతు ” ననుచు
 వానరుల్ వొగుల రా - నణతనూభవుఁడు
 రోసంబుతోడన - రువ్వనం దునియ

వ్రేసి మొరడెంబు ను - ర్వినిఁ గూలఁద్రోచి
 “ పవనజ ! జానకి - పాటు రామునకుఁ

జెనిసోక మీరు చూ - చిన కార్యమెల్ల
 నీవిధంబని పల్కుఁ - డెఱిఁగి యావెనుక
 రావణుతో నమ - రము నేయుగాని ”

8160

ఆని తనపై వచ్చు - నగచరశ్రేణిఁ
 గనుఁగొని భీకర - కార్ముకంబెత్తి
 యమ్ములు గురిసిన - నందఱు విఱిగి
 యమ్మారుతాత్మజు - నండ నిల్చుటయుఁ
 బాఱ నేమిటికని - పవమానసుతుఁడు

వారల నాఁగి దు - ర్వారుఁడై యెదిరి
 కాలి మెట్టులను రా - క్షనులెల్ల నణఁగి
 నేలపాలుగఁ గేల - నెలకొన్న నగము

8170

కార్చిచ్చు గతి నల్లి - గద్దించి వ్రేసి
 యార్చిన సారథి యా - దైత్యు రథము
 నెడఁగల్గఁ దొలఁగించి - యెల్లదానవులు
 మడిసి పోవఁగఁ గొండ - మహిమీఁదఁ బడియె.

కడమవానరులు న - ల్లడల రాక్షసులఁ
 బడలు వడంగ నో - ర్బలముఁ జూపుటయు
 విఱిగిన తనవారి - వెఱవకుండనుచు

నరదంబు మఱలించి - యమరేంద్రవైరి

గరి గరిఁ గరవంక - గరుడిమై గరుల

గరుల నారాచముల్ - గరుసు మీఱంగ

8180

నేసి బోరలు చించి - యెమ్ములు విఱిచి

దూసిపోవ నిగుడ్చి - తోఁకలు ద్రుంచి

తలలు ఖండించి గా - త్రమ్ములు దునిమి

సెలకట్టనీక నొం - చిన వాయుసుతుఁడు

తనవారిఁ బిలిచి “ యా - దానవుచేత

మనకేల యెదురించి - మహిమీఁద వ్రాల ?

కతదీఱె వీఁడు రా - ఘవుదేవిఁ జంపె

నితని గెల్చిన మన - కేమి గల్గెడును

పోరాట మికనేల - పోయి యిత్తెఱఁగు

శ్రీరామునకుఁ దెల్పి - చెప్పినయట్లు

8190

మఱి చూతమిప్పుడు - మడిసిపోనేల ?

తిరుగుఁ ’’ డంచును తాను - తీసిపోవుటయుఁ

బవనజ కరుణచే - బ్రతికితి మనుచుఁ

దవిలి వెంబడి చాల - దానవులేయుఁ.

బరువిడి దాఁటుచుఁ - బ్లవగులండఱును

మఱిచూచుచు హను - మంతునిఁ జేర

మఖవారి యప్పుడు - మారణహోమ

మఖల సంగ్రామ జ - యప్రదంబనుచు

వగచి నికుంభిళా - వని కేఁగి యాగ

జగత్పై మంత్ర సం - జనితాన్ని నునిచి

8200

శమదమస్థితి నాభి - చార మంత్రముల

నమిత మానవశోణి - తాహుతులొసఁగి

పావకు నందుచేఁ - బరితుష్టుఁ జేసి

యావహ్ని ఫలదాత - యగుచున్నయంత

కోతులా రావణు - కొడుకు చేకొర్చి

కూతలకును జొచ్చి - కొఱమాలి విఱిగి

తలచెడి వచ్చిరం - దఱు ననుఁజూడ

నెలమి రాముఁడు విని - యెంతయు నలిగి

వరశౌర్య నలజాంబ - వంతునిఁ బిలిచి

—: జాంబవంతుఁడును, హనుమంతుఁడును శ్రీరామునికి

మాయా సీత వృత్తాంతము నెఱింగించుట :—

“ అరుగు మిప్పుడె నీవు - హనుమంతుఁ జేరి

8210

మనవార లీపడ - మఱికోట గవని

ననిలోన వెనక ముం - దైరలు నేఁడు

గొబ్బున వారితోఁ - గూడుకొమ్మనిన

నుబ్బుచు రిక్షేషుఁ - దురువడి నేఁగి

యెదురై న హనుమంతుఁ - డెఱిగిన యర్థ

ఋది యంచుఁ బల్కు వా - రిరువురుఁ గూడి

రాము సన్నిధికిఁ జే - రఁగ నేఁగి తమ్ము

నేమని పలికింప - నిట్లని రపుడు

“ అయ్య ! యేమంద మ - య్యసురేంద్రవైరి

కయ్యంబునకు వచ్చి - కాంచనరథము

8220

మీఁద జానకీ దెచ్చి - మెడతెగఁగొట్టి

మేదినిఁ బడఁగ మా - మీఁద వ్రేయుటయుఁ

బోరాడ నిఁకనేమి - పుణ్యంబటంచు

నోరామ ! తిరిగి మే - మురక వచ్చితిమి

ఏమి సేయుద”మన్న - యీమాట వినక

యామున్నుగా ధాత్రి - నవశుఁడై వ్రాలి

కపు లుపచారముల్ - గావింపఁ దెలిసి

యపుడు “ హాసీత ! సీ - తా ! యంచు నడలి

పొరలాడ తానన్నఁ - బొదువుక యేడ్చి

పరితపించి సుమిత్ర - పట్టి యిట్లనియె.

8230

—: శ్రీరాముఁడా వృత్తాంతము నిజమని దుఃఖంప

లక్ష్మణుఁడాతని నోదార్చుట :—

“ ధర్మమార్గ ప్రవ - ర్తనఁడవు నీదు

ధర్మంబు నీయాప - ద హరింపదయ్యె !

స్థావరజంగమ - సమితి చందమున

నీవిధంబున ధర్మ - మెవ్వఁడు చూచె

నెఱుఁగ రేనియఁ నిన్ను - నింతటిమూర్తిఁ

బొరలంగ నోర్చి న - ప్పుడె ధర్మమనుచు

నున్నదియే ధాత్రి - నొకటి ? యధర్మ

మన్నమాటయు నగు - త్యము నాకుఁ జూడ !

కాదేని యాదశ - కంతుండు నిరయ
 వేదనలకుఁ బొంది - వెతనొందుగాక 8240
 యిటులుండ నేర్చునే - యిట్టిసామ్రాజ్య
 పలుదురంధరతాను - భవ జయశ్రీల ?
 నీకు సుఖంబు వా - నికి దుఃఖమైనఁ
 గాక ధర్మాధర్మ - కర్మరూపముల
 ఫలములు విపరీత - ఫలములై వచ్చి
 నిలిచిన నెయ్యది - నిశ్చితార్థంబు ?
 అంత యేమిటికి ప్ర - త్యక్షవిరుద్ధ
 మింత ధార్మికునకు - నిట్టి యాపదలు
 పౌరుషంబున ధర్మ - ఫలము చేకూడు
 నేరికి నన్నట్టి - యెడ నదియేల 8250
 ధర్మ మొక్కటి యని - తలఁప శౌర్యంబె ?
 శర్మంబు విజయంబు - సమకూర్పఁజాలు
 నుడివోదు నొచ్చిన - నోర నొక్కరుని
 విడుతువో చేపట్టి - విద్యేషినైన
 నాడ నేరుతువొ రెం - డవమాట నీవు
 చూడనేర్తువొ పర - సుందరీమణుల
 నెదురింప శక్తులో - యింద్రాదులైన
 నెదురు మేలునకు స - హింపవో మదిని
 నాచరింపవొ తండ్రి - యానతి నీవు
 చూచి త్రోయవొ రాజ్య - సుఖవై భవములు 8260
 ధర్మమంచని యస - త్యంబని వీర
 ధర్మంబుగాని సే - తలకెల్లఁ జొచ్చి
 చేలువ కొడఁబడి - నీమకు లేని

యాటలాడిన నీకు - నాపదల్ రావె
 లేని సత్యంబుఁ గ - ల్పించితీ తండ్రి
 కేనెఱుంగఁగ నీకు - నీఁడె రాజ్యంబు
 వెనుకగదా కై క - వేడబంబులకు
 మనసొగ్గి యడవికి - మనలఁ బొమ్మనియె
 పుత్రుండవని సిగఁ - బువ్వులు చుట్టి
 శత్రుత్వమునఁ బంపు - జనకుని మాట
 త్రోయక మేమెంత - త్రోచి చెప్పినను
 సేయని ఫలమెల్ల - చేకూడె నిపుడు
 రాజైనవాఁడు ధ - ర్మ మధర్మ మనుచు
 యోజింప కాత్మప్ర - యోజనంబులను
 సమయోచితంబైన - జాడ వర్తిలక
 సమకూడునే రాజ్య - సౌఖ్య భోగములు
 త్వష్ట పుత్రునిఁ జంపి - ధరణీధరారి
 యిష్టిఁ గావించి మా - యించె పాపములు
 కలిమిఁ గల్గినవాఁడు - గావించు పనులు
 చులకగాఁ జేకూడి - శుభము లొసంగు
 నచలాగ్రమునఁ బుట్టి - యవనికి డిగ్గి
 యెచట వెల్లువ చూపు - నేఱుల రీతి
 వదలక మహి నర్థ - వంతుని క్రియలు
 కొదవలన్నియుఁ దీఱి - కొనసాగుచుండు
 తలఁపు నెంబడి నిర - థకుని కార్యములు
 తలకూడి రావు నై - దాఘ వేళలను
 వంక సంకరములౌ - పరిపాటి కాల్య
 లింకిపోయిన రీతి - నెదిరించుగాని

8270

8280

కలవాఁడె చుట్టముల్ - గలవాఁడు కులము

గలవాఁడు నేరువు - గలవాఁడు బుద్ధి

8290

గలవాఁడు చెలువంబుఁ - గలవాఁడు విద్య

గలవాఁడు శౌర్యంబు - గలవాఁడు గాఢ

మదిమది నుండి సం - పదఁ జూఱలిచ్చి

యధముని రీతిఁ గా - రడవులు వట్టి

పేదలైనపుడె త - ప్పెను నీదు విక్ర

మాది చర్యలు భస్మ - హవ్యంబు లట్ల

నర్థంబుచేత ధ - ర్మాదిమూరు

షార్థముల్ చేకూడు - నదిలేని కతన

నయ మెక్కడిది “ నిర్థ - నస్యమృతస్య

చ ” యననవ్వచన మ - సత్యంబు గాదు

8300

పరమార్థము గ నిహ - పర సమసౌఖ్య

కరముకా ధర్మార్థ - కామమోక్షములు.

అర్థహీనుడవు నీ - వగుటచే నీయ

నర్థ యోజనచేత - నన్నియుఁ జెడియె

జలదాగమమున న - ఊత్ర గ్రహాళి

కలిగియు నేరికే - గనుపించ నటుల

నాబుద్ధి గాదని - నాఁడాచరించు

నీబుద్ధి నయ్యె ని - న్ని యనర్థములును

పాతకే యగు తండ్రి - పలుకాచరించి

సీతా! యటంచు నే - డ్చిన నేమి గలదు ?

8310

ఇల వోయినప్పుడె - యిల్లాలు వోయె

దెలిసి యుండుదు నేఁడు - దెలిసెనే మీకు ?

ఇంక నేల విచార - మేడ్చి తేఁగలమె

పంకజాక్షిని సీతఁ - బ్రాణంబుతోడ
 సీతకే మనము వ - చ్చితిమింక మీఁద
 సీతఁ జంపిన యింద్ర - జిత్తుఁ బోసీక
 యిప్పుడే నేనేఁగి - యెందెందు డాగి
 తప్పించుకొనిన పా - తకిఁ బట్టి తెచ్చి
 యమ్మవారల పద - ప్రాంతంబునందు
 నమ్ము దీసుక వాని - యాఁదలఁ దఱిగి
 బడిఁబుగాఁ ద్రిప్పించి - బడిసిపో వైచి
 కడమ దైత్యుల మస్త - కంబులు గొట్టి
 యాలంక మామకా - స్త్రానల హేతి
 మాలికలందు భ - స్మము చేసి కూల్చి
 రావణుఁ బుత్ర పౌ - త్రయతంబుగాఁగఁ
 జేపాడి మెఱసి కా - శిక మానిరాజ
 పాలితాస్త్రములకు - బలివెట్టి కాని
 తేలి రానిక సమ్మ - తింపుఁడు మీఠ
 సంగరోద్యోగంబుఁ - జాలింపమీకు
 సంగతియే ? శ రాస - సముఁ గైకొనుఁడు ”
 అనుచు నుండఁగ నద్ద - శాననానుజుఁడు
 తన మంత్రులును దాను - తగినవానయల
 నచ్చటచ్చట నుంచి - యచటికిఁ జేర
 వచ్చి లక్ష్మణునిపై - వ్రాలి శోకమున
 నున్న రామునిఁ జెంత - నున్న వానరులఁ
 గన్నులఁ జూచి యం - గము కంపమొంద
 నది యేమి యనివేడ - నవనిజ చంద
 మిదియని సౌమిత్రి - యెఱుఁగఁ బల్కుటయు

8320

8330

నగుమోముతో దళా - నన సోదరుండు
మొగిడించి కేలు రా - మున కిట్టులనియె

8840

—: విభీషణుఁడు శ్రీరామునికి నిజస్థితి నెఱింగించి
కర్తవ్యమును బోధించుట :—

“దేవ ! మీరింత చిం - తిలుదురె పరమ
పావని సీతఁ జం - పఁగ నెవ్వఁడోపు ?
హనుమంతు మాట య - ధార్థంబు గాదు
వనధి యింకె నటన్న - నైఖరిఁ నోఁచె
రావణు చిత్త మె - అంగనే యేను
దేవి నిమ్మని పల్కఁ - దెగఁ జూచె నతఁడు
చంపువాఁ డేటికిఁ - జంపు నొక్కకరిఁ
బంపి దైత్యులనెల్ల - బవరంబులోన
జానకి కొఱకునై - చచ్చువాఁడింతె

కాని యాయమ్మపైఁ - గలుషింపఁ డతఁడు.

8850

ఆయింద్రజిత్తు మా - యాసీతఁ దెచ్చి
యాయన ముందఱ - నటు సేయ నోపు
నది చూచి నిజమని - యాంజనేయుండు
పదరి భీతిని విన్న - పము చేసినాఁడు
వాఁడు నికుంభిలా - వని కీఁగి యచట
వేడి వేలుపుఁ గొప్ప - వెండి వంచించె
యీలక్షణుని నన్ను - నెల్లవానరుల
నాలంబునకుఁ బంపుఁ - డతని హోమంబుఁ
గడతేఱినీక వి - ఘ్నము లాచరించి
కడతేర్చు మతని ల - క్షణుని బాణముల ! ”

8860

అనుచు హితంబుగా - నాడిన మాట
 వినియు నమ్మకయున్న - వెండియుఁ బలికె
 “ అయ్య ! నీతమ్ముని - నంపినఁ గాక

—: ఇంద్రజిత్తుచేయు హోమము పూర్తిగాకమునుపే
 లక్ష్మణుని నింద్రజిత్తుపై పంపుమని విభీషణుఁడు చెప్పుట :—

కయ్యంబులోఁ గెల్పు - గలుగదు మనకు
 నదియు నిప్పుడె కాని - యాహోమమతఁడు
 కొదఁ దీర్చుకొనిన మా - ర్కొన నెవ్వఁడోపు ?
 వజ్రాయుధము దాన - వశ్రేణి మీఁద
 వజ్ర పంపిడిన కై - వడి వానిఁ దునుమ
 సౌమిత్రి దక్కంగఁ - జంపలేఁ డొకఁడు

తామరసాగును - తలనాఁటి వరము 8370

హోమ మీఁడేరిన - నొరులు జయింప
 హోమవిఘ్నము సేయు - నొరుచేతఁ జావుఁ
 గలిగియున్నది యట్లు - గావునఁ దడయ
 వలదు పంపు ” మటంచు - వాకొనుటయును
 నినుమాలుగాఁ బల్కు - - హితుని వాక్యములు
 వినియు నమ్మక రఘు - వీరుఁ డిట్లనియె

“ విననైతి తెస్సగా - వేసట లేక
 వినుపింపు మా ర్తిచే - విలపించు కతన
 తెలివి చాలక యుంటి - తెలియంగ మఱలఁ
 బలుకు ” మీవన వంశ - వావనుండనియె 8380

“ అయ్య ! వరంబిచ్చె - నజఁడింద్రజిత్తు
 కయ్యంబులను గెల్వఁ - గామించి యడుగ

కామగస్యందన - కవచ కోదండ
 భీమాస్త్రకోటుల - ర్పించి యా నలువ
 బ్రహ్మాస్త్ర మొసఁగి కో - పముగాఁగఁ బిలిచి
 బ్రహ్మ వేటొకమాట - పలికె వానికిని
 “ నీహోమ మంతయు - నెఱవేఱనేని
 యాహారిహయ ముఖ్యు - లడ్డంబుగారు.
 అందున కొకవిఘ్న - మన్యుల చేత
 నొందినవారిచే - నొలియుదు వీవు
 తలఁచు ” కొమ్మని పల్క - తనకది మొదట
 తెలివిడి యగుట నొ - త్తిలి దెల్పువలసె
 వేలిమి కడతేర - వేలిచి వీఁడు
 కేలవిల్లంది వా - కిలి వెల్లెనేని
 యిన్నాళ్లవలెఁ బోవఁ - డిందఱఁజంపి
 మాన్నీటిలో నూఁచ - ముట్టుగా నీడ్చి
 యినుమారు మోసపో - యిన వాఁడు గాన
 తనగెల్పు నమ్మి పోఁ - దలఁపఁ డవ్వలికి
 కావున నిపుడె ల - క్షుణు మముఁ గూర్చి
 యీవేళఁ బనిచిన - యేమెల్లఁ గూడి
 సమయిఁచెద మతండు - చచ్చినఁ జాలు
 సమసె రావణుఁడు - నీచరణంబులాన
 సీతను మఱలంగఁ - జేకూర్చికొనఁగ
 నీతలఁపున నున్కి - నిజమయ్యేనేని
 యిదియె కార్యంబన - హితుని వాక్యములు
 మదిమెచ్చి రవివంశ - మణి యిట్లుపలికె

8390

8400

“ సత్యంబు నీమాట - సరిపోయెఁగపట
 కృత్యంబువాఁడు లం - కేశ నందనుఁడు
 మాయావియగు సీత - మాటకు నదియె
 చాయయై యున్నది - చనుఁడు వేగమున”

8410

—: శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణు నాశీర్వాదించి యింద్రజిత్తుపై
 యుద్ధమునకుఁ బంపుట :—

అనుచుఁ దమ్మునిఁ - జూచి “ యంగదముఖ్య
 వనచరావళియు రా - వణ సహోదరుఁడు
 పిఱుఁడఁ గొల్వఁగ నికుం - భిల కేఁగి దనుజ
 వరకుమారు జయించి - వత్తువుగాక !

‘పొమ్మ’న్న తూణీర - ములుఁ గవచంబు
 నమ్ములు విల్లు న - స్త్రాదులు దాల్చి
 యన్నకు వలవచ్చి - యగచరుల్ దనకు
 నెన్నాసగా హోమ - విపినంబుఁ జేరి

యాచుట్టు నున్న దైత్య - శ్రేణిఁ దేటి
 చూచి హోమ మొనర్చు - యో వానిఁగాంచి

8420

యంగద జాంబవ - దాంజనేయాది

సంగర నిపుణుల - జతఁగూర్చియున్న

రామకార్య ధురం - ధర కళానిరూఢు

సౌమిత్రిఁ గని విభీ - షణుఁ డిట్లు వలికె

“ కావలిఁ గాచు రా - క్షసులను మొదట

దావ నేయుఁడు వీరు - సమసినం గాని

వాఁడు రాఁడనినేయ - వచ్చినఁగాని

నేఁడు గూలుఁడు నెల్లు - నిజము మీ”కనుచుఁ

జేయిచూపిన కపి - శ్రేణి యచ్చటికి
 డాయఁగ నేఁగి కొం - డలు భూరుహములు

8480

పెకలించి వైచినఁ - బెరిగి దానవులు
 చకచక ప్రభలీను - చంద్రహాసములుఁ

దోమరముసల శ - క్తులు బ్రయోగించి
 చేమించి ముంచి వ - చ్చిన లక్ష్మణుండు

నారి సారించి బా - ణ ప్రహారములు

ఘోర రాక్షసకోటిఁ - గుప్పలు వ్రేయ

రావణతనయుఁ డా - గ్రహముతోఁ గట్టు

కావిధోవతులూడ్చి - కడఁ బాటనైచి

కలని సింగారంబుఁ - కైకొని కైదు

వులు దాల్చి రథము ద - వులనుండి తెచ్చి

8440

సారథిఁ బిలిచి యె - చ్చరికించి యెక్కి

దారుణ తరరణ - ధ్వని మిన్నముట్ట

దానవ వీరులఁ - దటిమి వధించు

వాసరముఖ్యుఁ బా - వనిఁ దేజిచూచి

కొన్ని యమ్ములు మీఁదఁ - గోపించి నైవ

సన్నియు వారించి - హనుమంతుఁ డనియె

“ కైదువుల్ మిక్కిలి - గలవు నాకనుచు

జోదనై పోరఁ జూ - చుట నీకుఁ దగదు

నాతోడ నొంటిఁ బె - నంగి నాముష్టి

ఘాతిచేఁ జావకఁ - గడతేటితేని

8450

నినుఁ గన్నవాఁడె తం - డ్రది ధరిత్రయండు

నినుఁ గన్నదియె తల్లి - నీకు నోడితిని

రమ్ము చూత ’మటన్న - రావణ తనయుఁ

డమ్మాట విని యట్ట - హాసంబు చేసి
 కదియఁ జూచు తలంపుఁ - గని విభీషణుఁడు
 మది భయమంది ల - క్షుణ్ణున కిట్లనియె.
 “ సౌమిత్రి! పవనుజుఁ - జంపెను జంపె
 దీమంబు మనకు నా - ధీరమానసుఁడు
 వాఁడె మార్కొనుచున్న - వాఁ డింద్రజిత్తు
 వాఁడి తూపులచేత - వారింపు మతని ” 8460
 అనిన నెంతయు నాగ్ర - హమున వాయుజునిఁ
 జెనకఁ జేరిన యింద్ర - జిత్తు నీక్షించి

—: విభీషణుఁ డింద్రజిత్తునుఁజంపం బ్రోత్సహించుట :—

“ చూడుము వీని తే - జోమూర్తి యగుచు
 వీఁడు హోమము నిండ - వేలిచె నేని
 నిలుతుమే యిచట యి - న్నీచుని మఱల
 వని కేఁగ నిచ్చిన - వచ్చు నాపడలు
 మనలను గిఱురించి -- మఱలి హోమంబుఁ
 కొనసాగఁ గావింపఁ - గోరియున్నాఁడు
 పోవనీయకు ” మన్న - పోలజ్జగన్న
 రావణసుతుని శ్రీ - రామానుజుండు 8470

“ వచ్చితి నీకు నా - వలసిన జగడ
 మిచ్చెదఁ గనిపించి - యిఁకఁ బోవరాదు
 తూపు లేయు మటన్న - దురముపై బుద్ధి
 దోఁపక హోమంబు - తుదిముట్టదయ్యె
 యేమి నేయుదు నని - యింద్రజిత్తుండు
 సౌమిత్రి విస విభీ - షణుఁ జూచి పలికె,

—: ఇంద్రజిత్తు విభీషణుల పరస్పర సంవాదము :—

“ పినతండ్రివై యుండి - పెద్దవై యుండి
 తన కిదితగు నిది - తగదని యెఱిగి
 యక్కటా ! పరులకు - నవకాశమిచ్చి
 రక్కసకుల మకా - రణము త్రుంచెవవు
 తనమీఁద తెగుదురె - తనయుండఁగానె
 దనుజేంద్రుఁడును నీవు - తనకొక్కరూప
 యేమందఱము గల్గి - యీతఁ డీరితి
 రాముని కడకుఁ జే - రంగ సహించె
 మాతండ్రి యను నభి - మానంబు హృదియ
 శాతశల్యంబుగాఁ - జాల వ్రేఁగెదను,
 అట్టి యేనొక్క కీ - డైన నీయెడల
 నెట్టిచోఁ జేసితి - నే నాకు నలుగ
 మాకు నొంటక పోయి - మార్తునిఁ గూడి
 యాకొల్వు నీకు ము - ప్పానదు గాన
 నేరితిఁ బిలిపింతు - నితని నేననుచు
 మారావణునకు వే - మాఱుఁ దెల్పుదును
 కడనున్నవాఁడవు - కడనుండ కిట్లు
 చెడఁ జూడ నేమి చే - సితి నీకు నేను ?
 ఇంటికిగాని వాఁ - డితరుల కీఁతఁ
 డొంటునే యనివారు - నొచ్చమెన్నుదురు
 ద్రోహ మెవ్వరు సహిం - తురు దొరల్ కార్య
 దాహంబుచే నోర్చి - తారుదు రపుడు
 నీకీడు కడపట - నీకనుభవము
 మాకేమి”యన్న కు - మారునిఁ జూచి

8480

8490

8500

కలుషించి కటములుఁ - గదల నీక్షించి
 పెలుచు మాటలతో వి - భీషణుండనియె.
 “ ఓరి ! మూఢాత్మ ! నా - యుల్ల మెల్లపుడు
 మీ రెఱింగియు నేల - మించ నాడెదవు
 దనుజాన్వయంబునఁ - దాజనించియును
 మనసులోన నధర్మ - మార్గ మెన్నుదునె ?
 పరుల సొమ్ములకును - పరుల కాంతలకుఁ
 గొఱనూలి ప్రాల్మాయి - క్రూరాత్మకులను
 నెవ్వఁడు కాలిన - యిండ్లనే హేతి
 దవ్వుగాఁ దొలఁగు నా - తఁడు మేలుఁగాంచు 8510
 దుర్జనులగు వారి - తో పొత్తుమాని
 వర్జింప నీతి మా - వంటి సాధులకు
 వట్టిన పామును - పాఱంగ వైచు
 నట్టికై వడిని మీ - నూశ మానితిని
 పరవధూగమనంబు - పాపవర్తనము
 సురవీరోధము ముని - స్త్రీమ హింసయును
 మత్తప్రచార దు - ర్శానముల్ క్రూర
 చిత్తంబుఁజూచి వ - ర్జించితిఁ గాక
 చెప్పిన బుద్ధులు - చెవిఁ జేర్చఁడనుచుఁ
 దప్పు మోపుదు నె మీ - తండ్రిపై నేను 8520
 ఘనములు గిరులపైఁ - గప్పిన యటుల
 దనుజుల రేణ్యు ను - త్తమగుణావళులు
 యీనీచగుణముల - యిటుకునం దగిలె
 గాన యే నెడవాసి - కడకుఁ జేరితిని
 మీతండ్రి గడవనే - మిటి కీవు గొఱత

మాతండ్రి వలసిన - మాడ్కి దూషింపు
మందు నేమి గొఱంత - యైనట్టులయ్యె
నందఱిలో రావ - ణాసుడుఁ బట్టి
పోలియింప కేనేల - పోవుదు నేఁటి
కలనిలో విలయాన్ని - కల్పసిరింధ్ర

8530

రామదివ్యాస్త్రధా - రాపరంపరల
మోమోటమేల నీ - ముందఱఁ దనకు
బెల్లింపులను నికుం - భిళ కీవు మఱల
వెళ్ల నెంచెద వేమొ - విడువము గాని
మఱలిపోనీదు ల - క్షృణుని దివ్యాస్త్ర
పరిధి చుట్టుక నిన్నుఁ - బడనేయు గాని
పోనీయ రీకపి - పుంగవుల్ నిన్ను

దానవులను బట్టి - దండింతుఁగవుడు
చిక్కితి వెక్కెడ - చేరెదు మింటి
చక్కిపోరాడ భి - చారహోమంబు

8540

నేయనియఁడు నిన్ను - శ్రీరాము తమ్ముఁ
డాయతభుజశక్తి - నరికట్టుకొకొనియె
వాటి దప్పెను నీకు - బ్రహ్మవరంబు
చాటి చెప్పితి ” నను - సమయంబునందు

“ అయ్య ! నాభుజపీఠి - యందు వసించి
కయ్యంబు నేయు మీ కలుషాత్ముతోడ
యీ నేలపై నిల్వ - నేల ? ” యటన్న
తానుదఱుద్రైపై - తరణియపోలి
పావని మృదులాంస - భాగంబునందు
తావసించిన సుమి - త్రాపుత్రుఁబలికె,

8550

—: లక్షణ యింద్రజిత్తుల యుద్ధము :—

“ విల్లు కేలధరించి - వీరుడవగుచు
 భల్లంబు లేరిచి - పట్ట నాయెదుట
 నిలిచినంతనె చెల్లె - నీదుపంతంబు
 తొలగి పొమ్మటుగాక - తొడరెదవేని
 కపులతో నిను లయ - కాలప్రచండ
 తపనమయూఖ ప్ర - తాపాస్మదీయ
 కనకపుంఖశిలి ము - ఖప్రకాండముల
 ననిలోనఁ దెగటార్చి - యసుపురి కనుతు
 నన్నదమ్ములు మీర - లంగముల్ మఱచి
 నిన్న రాతిరి నాదు - నిశితాస్త్రములను
 పడిన పాటులు దలం - పక యింతలోన
 మడసిపోవఁగఁ గ్రొత్త - మానిసివై తె ?
 తానొక్క కడనుండి - దాయాదివగుట
 చేనిన్ను నొప్పగిం - చెను నాకుఁ దెచ్చి
 యతని వెంబడివచ్చి - యడవులవెంట
 హితమతి గాచుట - కిది ఫలంబయ్యె
 దూదిలో నిదు నిప్పు - దునుకయ పోలి
 నాదివ్యబాణ సం - తతి రవుల్కొనినఁ
 గపులెల్ల నీరస - గహంబు మాడ్కి
 నివుడె కూలుదు రెప్పు - డెవ్వరుదిక్కు
 యెఱుఁగవో నీవు వా - రెఱుఁగరో నన్ను
 యురక విభీషణుం - చుపదేశ మొసఁగఁ
 దతిఁ జూచి ' విధివిహి - తంబుద్ధిరనుగు
 రతి ' యన్నయది యథా - ర్థంబు చేసితివి

8560

8570

నాబాణములకు బ్రా - ణములిచ్చి పడిన
 గూబలు గృధ్రముల్ - గోమాయువులును
 కండ లీడ్చుక తినఁ - గాఁ జూచి యేడ్చి
 భండనంబున రఘు - పతి యిల్లఁగలఁడు
 చెడక పొ''మ్మన నింద్ర - జిత్తునిఁ జూచి
 కడు నాగ్రహించి ల - క్ష్యుఁడు డిట్లు పలికె

8580

“ రావణతనయ ' శౌ - ర్యము గలవాని
 కీ వట్టి మాటల - నేమి ఫలంబు
 జగడించి యంతయు - సరిచూచుకొమ్ము
 తెగివచ్చి పు యె - దిచ్చి పోరాడ
 నేరక మైడాచి - నింగికి నెగసి
 చోరకర్మమునకుఁ - జొచ్చి మున్నీవు
 కావించు నేల ని - కర్మముల్ నీతి
 కోవిదులెల్ల నె - గ్గుగఁ దలంపుదురు.
 అది యెల్ల నొక్క- సా - హసకృత్యమనుచుఁ
 బదర నేటికి సిగ్గు - వదల నాయెదుర ?
 పోసియ నిపుడే చం - పుదు ''నని యెగిరి
 యేను నారాచంబు - లేర్చి యేయుటయు
 వాఁడు మూఁడమ్ముల - వై దేహి మఱఁది
 గాడ నేసిన సరి - కట్ట నొంచుటయుఁ
 గరలాఘవంబునఁ - గమనీయదివ్య
 శరలాఘవమ్ముల - సరివోరిరపుడు
 గండభేరుండముల్ - గగనంబు నందు
 రెండుఁ బోరెడుగతి - రెండుగ్రహములు

8590

పోరాడు కై వడిఁ - బుడమ్మిపై దనుజ

వీరుండు సూర్మిళా - విభుఁడు నొండొరుల

8600

వృత్ర దేవేంద్రుల - విధమునఁ గంక

పత్రవర్గంబు ల - భ్రంబుల రీతిఁ

గురియుచో దనుజేంద్రు - కొడుకుపై నలిగి

శరము వూనఁగ శుభ - శకునంబులైన

నవిచూచి దానవేంద్రానుజుఁ “ డేయు

మవశుగా నతని మే - లయ్యెడు నీకె

తోంచెను వానికి - దుర్నిమిత్తములు

కొంచ బాటెడు నింక - కొఱగాడు వాఁడు ”

అన నతిఘోర సా - యకముల వాని

తనువు నొప్పింప నెం - తయు మూర్ఛమునిఁగి

8610

తోడనే తెలిసి స - త్తువకొద్ది దొడిగి

యేడు బాణంబుల - నేసె లక్ష్మణుని

పది తూపులను నేసె - పవమానసుతుని

నదరక పినతండ్రి - నమ్ములముంచె

నతని న్రేటులకు రా - మానుజుండాత్మ

ధృతి వదలక వాని - దెసఁ జూచి పలికె.

“ నీవు ప్రయోగించు - నిశిత బాణములు

పూవులవలె నాఁటి - పోవుటే కాని

యావంత యావంత - యైన నేనెఱుఁగ

లావంత మాత్రమై - లక్ష్మణుతోడఁ

8620

బోరి ప్రాణములతోఁ - బోయెదననుచుఁ

జ్జేరితివే ! ” యని - చిఱునవ్వుతోడ

పాని మే మరువు చే - వడిఁ బడవై చి

నానాస్త్రములఁ గేత - నమ్ము ఖండించి
 తనువు నొప్పించిన - ధరఁ ధరంబు
 వనరాసి గనుపట్టు - వై ఖరినుండి
 కోపించి పెల్లార్చి - గుణము మ్రోయించి
 తూపుల సౌమిత్రి - దొడిగిన జోడుఁ
 బాడిపొడి చేసి ని - ప్పులు గన్నుఁగొనల
 జడగొన నిరువుర - స్త్రములఁ గప్పటయు

8630

సమశక్తిఁ గుశపరి - స్తరణాగ్నులనఁగ
 నమరి పూచినకింశు - కాగంబులట్ల
 నన్యోన్యజయకాంక్షు - లై యప్రమాణ
 మన్యువులను విక్ర - మంబుల మించి
 పోరెడు వేళ నా - వ్తుఁడు గాన తనదు
 వారలు దాను రా - వణసహోదరుఁడు
 నెచ్చరింపుచు గొట్టుఁ - డేయుఁడటంచు
 నుచ్చరింపుచుఁ గపి - వ్యూహంబుఁ దేర్చి
 తనచేతనైన మా - త్రము తాను గొంత
 దనుజసేనలఁ జంపి - " తారాకుమార

8640

జాంబవంతసుషేణ - శతబలిపనన !
 వెంబడి రండు పో - విడవకుండితనిఁ
 కుంభు ప్రహస్తు ని - కుంభు ధూమ్రాక్షు
 కుంభకర్ణు నరాంత - కుని మహోదరుని
 నతికాయ యూపాక్షు - నావహాభూమిఁ
 బ్రతిన యాడినయట్లఁ - బట్టి చంపితిరి
 చేయూతలను మీరు - సింధువుఁ దాఁటి
 యో యన్నలార ! వీఁ - డొక పిల్లకాల్వఁ

దరియింపఁ జేసి యిం -దఱు గూడి వీనిఁ
బొరిఁగొనుఁ డెక్కడఁ - బోవు మీయెదుర ?

9650

ఒంటిగాఁ జిక్కె వీఁ - డొకఁడు త్రిలోక
కంటకునకు నేఁడు - గడయైన వాఁడు

వాఁడె చచ్చిన దశ - వదనుండు చచ్చి

నాఁడు స్వామిహితంబు - నామది నెంచి

చెప్పెదఁ గాని నా - చేఁ గాక యునికి

దప్పించుకొన లేదు - తనయుండు గానఁ

జంపఁ జేయాడదు - చంపెదననుదుఁ

దెంపు చేసుకవచ్చి - తేరి ఘాచినను

కన్నీరు దొరిగెడు - కడుపులో మరులు

చున్నది వీఁడు నా - యురముపైఁ బెరిగి

8660

నా పొత్తుమాని యె - న్నఁడు భుజియింపఁ

డీపట్టి యాపాప - మేమి పల్కుదును ”

అని తలవాంచుక - యవ్వలి కరుగ

వసచరులా జాంబ - వంతునిఁ గూడి

దానపులను గిట్ట - ధరణీధరముల

చేనొచ్చి తరువుల - చేత మర్దించి

యేపు చూపిన వేశ - యింద్రజిత్తుండు

చాపనిర్మూక్త దు - ర్జయ మహాస్త్రముల

సామిత్రి నేయ ల - క్షుణ్ణుఁ డాగ్రహమునఁ

జేమాంశ్చుటయు దొనఁ - జేరనిచ్చుటయు

8670

శర మేర్చుటయు వింట - సంధించుటయును

గురి వ్రేయుటయు చేరు - కొని కాన రాక

ఖంగు పెంగువరుంగు - ఘల్లు ఘజిల్లు

రింగుచు తదనుసా - రిధ్వనుల్ నిగుడ
 దనుజునిపై నాఁట - దశరథసుతుని
 దనుజుఁడు నాఁటింప - ద్వంద్వయుద్ధమున
 మిన్నెల్ల నమ్ములై - మెఱయు మేఘముల
 నున్నట్టి రవిచంద్రు - లో యన వారు
 కాండపరిచ్ఛన్న - గాత్రులై నెత్తు
 రొండొరువుల మేన - నోడికల్ గట్ట

8680

జగడింప కావిరి - చదలెల్లగప్పెఁ
 బొగలెల్ల దిక్కులఁ - బొదువుక వచ్చె
 గఱిఁదప్పి గ్రహతార - కా నివహంబు
 క్షీతి చలియించె ఘో - షించె పయోధి
 రావెఱచెను సమీ - ర కిశోరకములు
 దేవతలకు గుండె - దిగులు రక్కానియె
 మునులు ధాత్రికి సేమ - ములు గోరిరసుర
 వనితల కన్నీడు - వరదలై తొరిగె
 నంత లక్ష్మణుఁడు కా - లాంతకు రీతి
 సంతన కట్టిన - జవతురంగముల

5690

నల్లన మేనుల - నాల్గింటి నన్నీ
 భల్లంబులను మ్రొంగి - పడిపోవ నేసి
 వేఱొక్కటి నిశిత - విశిఖంబు తొడిగి
 సారథి మస్తంబు - సచురోద్విఁ గూల్చి
 మేలు చేయెన సౌ - మిత్రినిఁ జూచి
 శూలియో యన రథి - నూత కృత్యములు
 తానె యేమఱక యు - ధము చేసి యలసి
 లోనైన చందమా - లోకించి కవులు

మంచుచు శరభప్ర - మాదులఁ గూడి
 దండనె గంధమా - దన శరభులను 8700
 నడచిపై దుమికిన - నాల్గుచోటులను
 మడిసిపోయిన తన - మరణం బెఱింగి
 యరదంబు డిగ్గి శ - రాసార వృష్టిఁ
 బరగించి సౌమిత్రి - ప్రల్లదం బణఁచి
 ముక్కాక చేసి పై - మొనసిన కపుల
 యుక్కణగించి దై - త్యుల నెల్లఁ బిలిచి
 “ అరదంబు లేదయ్యె - నరుల జయింప
 తరిగాదు తనకు నం - దలు మీరు గూడి
 యడ్డంబు నిలిచి క - య్యము చేసి వారి
 కొడ్డుగా నాఁగి నా - కూరట యిగడు 8710
 యీసంజచీకటి - నెఱుఁగరాకుండ
 మీసందడిని నాదు - మెయిడాఁచి పోయి
 లంకలో రథమెక్కి - లఘుగతి వత్తు
 నంకంబునకు ” నంచు - నప్పుడ పోయి

—: లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుని పరణాకగతునిఁ గావించుట :—

వేఱొక్క తేరెక్కి - విజ యూధి కాంక్ష
 నారావణ కుమార - కాగ్రణి వచ్చె.
 అచ్చెరువునఁ గపు - లందఱు జూఁచి
 రిచ్చలు వడి వీఁడు - రెండవతేరు
 నెక్కుక తావచ్చె - నెక్కడఁ లిగె
 నిక్కడ నని ధైర్య - మేది సౌమిత్రి 8720

పొంతవారల వెడ - పుంఖాను పుంఖ
 దంతన్యమాన కో - దండ నిర్ముక్త
 వరదత్త వివిధది - వ్య శరప్రపంచ
 పరివేషగతచండ - భానుఁడై నిలిచె
 వానరావళి నొంప - వనజజు మఱుఁగు
 దీనులై చొచ్చిన - దివిజు లోయనఁగఁ
 దన వెనుకకుఁ జేర - దశరథాత్మజుఁడు
 కనుగల్గి కనకపుం - ఖ శిలీముఖముల
 విలు ద్రుంచుటయు వాఁడు - వేటొక్కధనువు

8730

చలమునఁ బూనిన - సాయకత్రయిని
 ఖండించి శరపంచ - కమున దానవుని
 కొండవంటి యురంబు - గ్రుచ్చి పాఱంగ
 వ్రేసిన యెదనాఁటి - పంపున వెడలి
 దూసి యావల ధాత్రి - దొలుచుక పడిన
 వేటొక్క విల్లంది - విశిఖముల్ గురియ
 శ్రీరాము తమ్ముఁడు - చేకొని యునికి
 మరియు సారథినొక్క - మార్గణంబేసి
 శిరముఁ ద్రుంచిన యింద్ర - జిత్తుఁడేమఱక
 సారథి తానయై - చక్రంబు రీతి

8740

తేరు వోనిచ్చి కోఁ - తి బలంబు మీఁద
 సౌమిత్రి మీఁద న - స్త్రంబులు గురియ
 రాముని సైదోడు - రాక్షసు మీఁద
 మఱియు నమ్ములు వ్రేయ - మార్గణ దశక
 మురుశక్తి సౌమిత్రి - యురముపై జోడు
 వ్రేసిన నడుమనె - విశిఖముల్ బదులు

వ్రేసి ద్రుంచిన దైత్య - వీరుఁడు మఱల
 నమ్ములు మూఁట రా - మానుజు నొగులు
 గ్రమ్మ రక్తంబులు - గాడ నేయుటయుఁ
 బెక్కు దూపులు రొమ్ము - భేదించి విల్లు
 చక్కు చేసిన నిశా - చర వరాత్మజుఁడు

8750

“ మర్బంబు లెఱిగించి - మాపిన తండ్రి
 దుర్మార్గుఁడై వీఁడు - నోడుక వచ్చి
 యింతేసి పనులు సే - యింపుచున్నాఁడు
 పంతగించిన యట్ల - పడనేతు నతని ”

అని తనమీఁద రా - నవ్విభీషణుఁడు
 పెనుగద సారించి - పెట్టు కొక్కటిఁగ
 నాలుగు మారుల - నాల్గు తేజులను

కూలఁగొట్టిన నన్న - కొడుకు కోపించి
 పటు బాహుశక్తిచే - బట్టిన శక్తిఁ
 గిటుకిటమన పండ్లు - గీటుచు క్రేయ

8760

నదిరాఁగ లక్ష్మణుఁ - డైదు తూపులను
 పది తునియలు చేసి - పడనేయుటయును
 నశనికల్పములైన - యయిదు తూపులను
 దశవదనుని సహా - దరుఁడు సంధించి

ధూమ్యులు నిగుడంగఁ - దొణిఁగి నొప్పించి
 యామ్యాస్త్ర మతనిపై - నతఁడు సంధించి

పేర్చి వ్రేయుటయు కౌ - బేరాస్త్రమప్పు
 డేర్చి లక్ష్మణుఁడు పై - నేయ నారెండు

క్రొంచముల్ పోరాడు - గతి మొరియుచును
 మించనేరక యవి - మేదినిం బడిన

8770

నాయింద్రజిత్తు రా - ద్రాస్త్ర మేయుటయుఁ

జాయగా వారుణా - స్త్రముఁ బ్రయోగింప

సౌమిత్రి గనుచుండ - సరివోరె రెండు

భీమావహంబులోఁ - బేనుక వడియె

నసు రేంద్రనుతుఁ డన - లాస్త్ర మేయుటయు

నసముతో మగధక - న్యా కుమారకుఁడు

సౌరాస్త్ర మేసినఁ - జడలుస రెండు

పోరాడి జంటగాఁ - బొలిసినఁ జూచి

యాసురాస్త్రంబు మ - హాసురుండేయ

నాసన్న దివ్య శ - స్త్రాస్త్రమై రాఁగ

8780

యూర్మిళావిభుఁడు వా - యు మహాస్త్ర మేసి

నిర్మాలితము చేసి - నిలువక మీఱి

యేచి పైరాఁగ మ - హేశ్వరాస్త్రంబు

వైచిన నదివచ్చి - వొచ్చి దాని

దివ్యాస్త్రముల వారె - దిర్చి పోరాడ

దివ్యులు మానులు - దేవర్షి వరులు

చేరి సౌమిత్రి నా - శీర్షదింపుచును

“వీరాగ్రగణ్య! యీ - విమతు నీవేళ

నడఁగింపు మొక యమో - ఘాస్త్రంబుఁ దొడిగి

విడువకుమీ యని - వినఁ బల్కుచుండ

8790

మఖవ నిర్మితము స - మస్తాస్త్ర రాజ

మఖల లోకారాధ్య - మరిదురాసదము

అప్రతిహతము ని - రస్తనిశాట

మప్రమేయమునైన - యైంద్రాస్త్ర మేర్చి

“మాయన్న సత్యసం - పన్నుడై ధర్మ
 మేయెడఁ బాటించు - నేని యప్రతిమ
 పౌరుష నిధియేని - పంచిన యపుడ
 యీ రాక్షసుని తల - యిలఁ గూల్చుఁ గాత ! ”
 అని ప్రయోగింప మి - న్నంది యయ్యస్త్ర
 మనలార్క శతసహ - స్రాభమై నచ్చి 8800
 కుండల కోటీర - గురురత్న దీప్తి
 మండితం బైనట్టి - మఘవాసి శిరము
 తెగఁగొట్టి యిలమీఁదఁ - ద్రెల్లించి యపుడె
 మగుడి లక్ష్మణు తూణ - మధ్యంబుఁ జేరె !

—: లక్ష్మణ విజయమునకు లోకము హర్షమునొందుట :—

కురిసెను పైనుండి - కుసుమవర్షంబు
 మొఱసె వైయచ్చర - మురవ దుందుభులు.
 ఆడిరి రంభాదు - లైన యచ్చరలు
 పాడిరి నారద - ప్రముఖ గాయనులు 8810
 పొగడిరి మానులు - బృచుఁ జేరవచ్చి
 మగిడిరి భీతి స - మస్త దానవులు
 చల్లగా వీచెను - చందనానిలము
 తల్లడంబులు మానె - ధరణీసురులకుఁ
 గవులెల్ల నానంద - కలితులై రపుడు
 జపహోమ యోగముల్ - జగత్పై మొలచె
 జాంబవంతుఁడు విభీ - షణుఁడు నాలింగ

నంబులు చేసి మ - న్నన గాంచిరపుడు.

క్రోత్తగాయంబులఁ - గురియు రక్తముల

జొత్తిల్లి యలయిక - సోలుచు మఱలి

8820

వచ్చునప్పుడు జాంబ - వద్విభీషణులు

గ్రుచ్చి పట్టుకరాఁగ - గురుబాహు యుగళి

వారి మూఁపులవైచి - వసివాడు మొగము

భూరేణు పటలంబు - వొదువుక యుండ

ధృతిపూని కన్నులు - దేలవైచుచును

హితవాసరానీక - మెడమీక కొలువ

గెలిచెదమని రాని - గెలుపుతో దైవ

బలమెల్ల దనపాలఁ - బంచుకొన్నట్టి

తమ్మునిఁ జూచి నీ - తా ప్రాణవిభుఁడు

నెమ్మది పేద పె - న్నిధిఁ గన్న కరణి

8830

గ్రక్కున లేవ రా - ఘవుని పాదముల

చక్క సౌమిత్రి యం - చలిఁ గూర్చి వ్రాల

నెత్తుక తొడలపై - నిడుకొని మేన

హత్తించి యాఁదల - గూర్చిదింపుచును

కన్నుఁగొనల నశ్రు - కణములు రాల

నెన్నఁడు నెట్టిచో - నెఱుఁగని యట్టి

సంతోషమునఁ గృపా - జలరాశిఁ దేలి

చెంతలఁ గూడివ - చ్చిన వారలెల్ల

“ యింద్రజిత్తుని గెల్చె - నిపుడు నీతమ్ముఁ

డింద్రాదులును వాని - నెదిరింపలేరు

8840

వానితోడిదె లంక - వాఁడు రావణుఁడు

మేనుతోఁ బ్రాణమై - మించినవాఁడు

నీతమ్ముఁ డిందుచే - నీకృపా పాత్ర
 భూతుఁడయ్యె ” నటన్నఁ - బోయిన నీత
 యప్పుడే కూడిన - ట్లతి సంతసమున
 ముప్పిరి గొనఁగ రా - ముఁడు వారిఁ బలికె
 “ గెలుపు గైకొంటిని - కీశ పుంగవులు
 తలఁచిన కార్య మం - తయుఁ గడతేఱె
 దశకంఠునకు వీఁడు - దక్షిణ భుజము
 శిశువు లక్ష్మణుఁ డింద్ర - జిత్తుతో నెదిరి
 జయమందునే విభీ - వణుఁ డంతవాఁడు
 భయము దీర్చుచుఁగాచి - పనిఁగొనె గాక
 సుతునితో రావణా - సురుఁడును జచ్చె
 నతఁ డెంతవాఁడ సా - ధ్యం బెద్ది మనకు ?”
 ననుచుఁ దమ్ముని పున - రాలింగనంబు
 మనసుఁ దీఱఁగఁ జేసి - “మాయన్న ! నీవు
 మూన్నాళ్ల బలుగయ్య - మున నింద్రజిత్తుఁ
 బూని చంపితి వెంత - పుణ్యుఁడవైతి
 సౌమిత్రి ! యిపుడు ని - శ్శాత్రవంబయ్యె
 నీమీఁద నాదు పూ - నిక యెల్లనుంచి
 యాపదమాన్ప ది - క్కైతివి నిన్నుఁ
 జూపెను నాపూర్వ - సుకృత వాసనలు
 రావణాసురుఁ డేల - రాకుండు ? వచ్చి
 చావకపోఁడు నా - శరములచేత !
 నీతఁ గైకొంటి శాం - చితి నేనయోధ్య
 మాతండ్రి ! యిఁకనను - మాన మేమిటికి ?”

8850

8870

అని సుషేణునిఁ బిల్చి - యాపథక్రియల
మును వానరుల గాయ - ములు నొప్పి మాన్చి
“ సౌమిత్రి యంగంబు - చాల నొచ్చినది
తామసింపక చికి - త్స యొనర్చు మీవు
విచికిత్స మానుమీ - వేళ ” యనంగ
నుచితజ్ఞత సుషేణుఁ - డొకయాకుదెచ్చి
సౌమిత్రికిని విభీ - షణ వానరులకు
నామందు పిడిచి న - స్యముఁ జేయుటయును
నందఱు మునుపటి - కన్న నెమ్మేను
లందుఁ జెల్వంది గా - యమ్ములు మాని
కాయముల్ వజ్రని - కాయముల్ గాఁగ
శ్రేయోధి కారులై - శ్రీరాముచెంత
నెప్పుడు రావణుఁ - డెదిరించు ననుచు
తెప్ప వ్రేయక చెల - రేఁగి యున్నంత.

8880

8870

—: ఇంద్రజిత్తు మరణమువిని రావణుఁడు దుఃఖించుట :—

చెడి విఠిగిన హత - శేషులు వఱచి
చిడుముడితో నింద్ర - జిత్తుని పాటు
నావిభీషణుఁడు తో - డై వచ్చి మర్మ
మావల నెఱిఁగించి - యదటణంచుటయు
వినుపింప విబుధారి - విభుఁడొక్కజాము
తన మేనెఱుంగక - తడవు మూర్ఛిల్లి
మిత్రులు బోధింప - మెల్లనే తెలిసి
పుత్రశోకంబునఁ - బొరలుచుఁ బలికె

“ ఇంద్రుని చెఱసాల - నిడువాని రామ
 చంద్రుని తమ్ముడే - జగడించి గెలిచె
 యమునకు వెఱవ నేఁ - డాదిగా నతని
 బొమముడికై వీఁగి - పోవంగ వలసె
 నీపాటు తనకొక్క - నికె యార్తిగాని
 యీపన్న గర్భాండ - మెల్లది లంక
 మూఁడులోకములు నే - మోకాని తనకుఁ
 బాడయిపోయిన - భావంబు దోఁచె
 మునులు దేవతలు నా - ముందఱ నేమి
 యనిన నూరక తాళి - యనద గావలసె
 యవ్వరాజ్యము మమ్ము - నఖిల బాంధవుల
 జవ్వనులనుఁ బాసి - చననీకుఁ దగునె ?
 పగవారు నవ్వ నా - పయిఁ దెగ లేక
 తెగితివి దూషించి - తిని నిన్నెఱింగి
 తనతండ్రిమాట యాఁ - దలఁ దాల్చి వచ్చి
 యనుపమ జయకీర్తు - లందె రాఘవుఁడు
 నీవు నీతండ్రి పూ - నికఁ దీర్తుననుచుఁ
 జావఁ బాలైతివి - సలుపు పాపమున
 హాకుమారక ! హా ! మ - హాశూరవర్య !
 హాకామసంచార ! - హా యింద్రజిత్త !”
 అనిచాలఁ బలవించి - “ యక్కట వీఁడు
 జనకజ్ఞకై కదా - చచ్చె నీచావు
 తాను మాయాసీతఁ - దలఁ దెగవ్రేసె
 నే నిజంబుగ సీత - నిపుడు ద్రుంచెదను !”

8880

8890

8900

—: రావణుడు సీతను వధింపఁ బోవుట :—

అని బామల్ ముడివడ - నంగముల్ గదలఁ
 గనుదోయి విస్ఫులిం - గంబులు వ్రాల
 తిరుగు గానుగ మ్రోత - తీరునఁ బండ్లు
 గొఱుకుచోఁ గిటగిట - ఘోషంబు నిగుడ
 తన మంత్రులను జూచి - “ తన తపంబునకు
 మును ధాత యిచ్చు న - మోఘకార్ముకము
 నరదంబు పంచమ - హావాద్య ఘోష
 కరటి సైంధవభట - కలితంబుగాఁగ

8910

తెండు రాఘవుని వ - ధింపఁగా వలయుఁ
 బొండని ” పనిచి య - ప్పడ పుత్రశోక
 పీడితుండగుచు నా - బిగువుతో వేల్పు
 ప్రీడావతులు తన - వెంబడి రాఁగ
 కాంతారమున నశో - క వనంబుఁ జేరి
 సీతఁ జంపుదునని - చేపెద్దక త్తి
 యొరదీసి కడవైచి - హుంకారములను
 కరవేడి పొగలచేఁ - గమర మీసములు
 వలదంచు యెవ్వరు - వారింప వినక

8920

తొలఁగఁ ద్రోయుచు వచ్చు - దోషాచరేంద్రుఁ
 గన్నుల గనుఁగొని - కల్యాణి సీత
 విన్నఁ బోవుచు నాత్మ - వివశయై తలఁచి
 “ చెడుగు వీఁడేల వ - చెప్పనొ యాగ్రహించి ?
 యడిదంబు వట్టి మ - ల్లాడుచు నిటకు
 దిక్కులేదని తన్నుఁ - దెగవ్రేయఁ దలఁచె
 నొక్కొ లేదేని ర - ణోర్విలోఁ దనదు

కొడుకు చచ్చిన విని - కోపించి పురము
 వెడలి రాఘవులతో - విరసింపలేక
 నాకోపమునఁ జంప - నలిగెనో తన్ను
 కాక యేదనకు లోఁ - గాననియెంచి 8930
 కామాతురతఁ దాళఁ - గా లేక యీతఁ
 డేమి దలంచి తా - నిటకుఁ జేరెడినా
 కాక వీడసమసం - గరములో నేఁడు
 కాకుత్స్థతిలకుని - ఖండించి వైచి
 వానరులను జంపి - వచ్చినాఁడొక్కొక్క
 దీనికి హేతువు - దెలియలేనైతి
 హనుమంతుఁ డలనాఁడె - 'యమ్మ! నావెంటఁ
 జనుదెమ్ము మూఁపుపై - నవరించి నిన్నుఁ
 గొనిపోయి నీ నాయ - కుని చెంత నిపుడె
 యునిచెడ ' నని వల్కె - నొప్పకపోతి 8940
 పోయిన నే సుఖం - బునఁ బ్రాణవిభునిఁ
 బాయక సా కేత - పట్టణంబునను
 నుండుగా యటులేల - యుండంగనిచ్చు
 మందరఁ గూడిన - మాకర్మఫలము
 కై కేయి చెలరేగ - కాసల్య పుత్ర
 శోకంబుచే రాము - శుభగుణావలులు
 దలఁపుచు నేరీతిఁ - దాల్చుఁ బ్రాణములు?
 కలనై న నూరటఁ - గాననో యమ్మ?
 ఎన్ని సాటులఁ బడె - నిక్షౌకుతిలకుఁ
 డన్నియు విఫలంబు - లై పోయె నిపుడు!" 8950

అని యేడ్చునపుడు ద - శానను జూచి
కినుక సుపార్శ్వఁ డం - కించి యిట్లనియె.

—: సుపార్శ్వఁడు రావణుని నివారించుట :—

“ ఆజుని పౌత్రుఁడవు దై - త్యాన్వయాగ్రణివి
భుజశౌర్యనిధివి సం - పూర్ణకాముఁడవు
ధనదసోదరుఁడవు - ధర్మశాస్త్రముల
వినియున్నవాఁడవు - వేదవేదాంగ
పారగుండవు రామ - భార్యఁ జంపుదురె ?
ఈరామపయి నేర - మేమి గాంచితివి ?

ఒప్పుకయున్నది - యొచ్చమె యేమి
తప్పు ? పతివ్రతా - ధర్మము వినమె ?

8960

నాయకుఁ డున్నట్టి - నాశ్శకు చిత్త
మీయమ్మ నీకియ్య - దిపుడై నదేమి ?
చూడుము లోకైక - సుందరి చెల్వ
మీడెవ్వ రిటువంటి - యెలనాఁగఁ జూచి
చేయూడి చంపఁ జూ - చితి విట్టి కినుక

దాయలపై జూపి - తాను మున్నైన
కలబొంధవులఁ గూడి - కలనికిఁ బోయి

గెలువుము రఘువీరుఁ - గెలిచితివేని
యాకడ నీవుగా - కన్యులు గలరె

యీ ణోమలికి మన - సిచ్చు నమ్మిదఁ
స్త్రీవధ మీవు చే - సిన నపకీర్తి

8970

పోవదు పరలోక - మును దూరమగును
పరులపైఁ దెగలేక - పడఁతులఁ జంపు

దురై ? కృష్ణపక్ష చ - తుర్దశి నేడు
 రేపె యమావాస్య - శ్రీరాముఁ జంప
 నోపమె ! యీబుద్ధి - యొప్పునే నీకు ?
 కాదు రమ్మని పల్కి - కరముల వ్రాలి
 కై దువ దీనుక కడకుఁ - ద్రోచుటయు
 యేదియు ననక తా - నింద్ర జిత్తునకు
 వేమారు నేడ్చుచు - విసువుతో మఱలి
 యామున్నువోలె ని - జాస్థానిఁ జేరి
 హైమవిచిత్ర సిం - హాసనాగ్రమున
 నాసీనుఁడగుచుఁ దా - నంజలి చేసి
 యాసభాసదులతో - నసురేంద్రుఁ డనియె.

8980

—: రావణుని యాప్త పరివారముతో వానరులు యుద్ధము
 చేయుట :—

“ మీరెల్ల నాప్తులు - మీరుండ లాఁతి
 వారలు వచ్చి ని - వారింపఁ గలరె ?
 తనదైన యీ యాప - ద యనాఘఁడైన
 తనమీద మీరెల్ల - దయసేయవలదె ?
 యీవేళ మీయంత - లేసి చుట్టములు
 నావద్ద నుండియు - నరులు వానరులు
 మన యింద్రజిత్తుని - మడియించిరనఁగ
 వినియు నూరకయున్న - విబుధులు నగరె !
 పొండు మీ చతురంగ - ముల తోడరిపుల
 ఖండించి విజయంబుఁ - గైకొని రండు
 శరదముల్ వొదిలిన - చాడ్చున దివ్య

8990

శరములు వర్షించి - సమరంబుఁ జేసి
 మీచేత నైనట్లు - మిహిరోదయమున
 లేచి పొండ"నిన వ - ల్లేయని వారు
 నరుణోదయంబైన - నరదముల్ కరులు
 హరులు కై జీతంబు - నవని గ్రక్కదలఁ 9000
 బెక్కు సాధనముల - భేరులు మొరయ
 నుక్కుతో వనచర - వ్యూహంబు మీఁద
 నడచినఁ గపులు కొం - డలు తరువులును
 జడిగొన వర్షించి - సమరంబుఁ జేసి
 చేతులు ముక్కులు - చెవులును మెడలు
 శాతదంతన ఖాది - సాధనంబులను
 కఱచియు గిల్లియు - కట్టియు పొడిచి
 నరభోజనులకు ము - న్నరక చేసినను
 తేరులు గోలి హ - త్తీల ఢీకొలిపి
 వారువమ్ములఁ జొర - వైచి శక్తులను 9010
 ఫరిఘు ముద్గరకుంత - పట్టిసప్రాస
 శరశూలముసలాస్త్ర - శస్త్ర కృపాణ
 పరశుతోమరకుంత - భల్లనారాచ
 కరవాల గదలచే - క్లాళ్లు చేతులును
 ముక్కులుఁ జెవులును - మొగము లెమ్ములును
 పక్కలు వీపులు - ఫాలముల్ తొడలు
 నజ్జనజ్జులు గాఁగ - నరములు దునియ
 విజ్జవిజ్జన కాలు - విడిదన్నుకొనఁగ
 వాలముల్ దునియ రా - వణుని సమస్త
 మూలబలంబు రా - ముని బలంబులును 9020

చెక్కలు సేయుచుఁ - జెరమి వ్రేయుచును

మక్కుమారుగ మారి - మసరిన యట్లు

రక్తనదీసహ - స్రములు పాటించు

నక్తంచరులమీఁద - నగచరులెల్ల

నొకొక్కరుని పై - నురువడిఁ బ్రాకి

యొక్కచు ఫలితమ - హీరుహంబులకుఁ

బక్షులు చేరిన - పగిదిఁ గ్రీడింప

రాక్షసు లలిగి దూ - రమున విదర్చి

తరమి చంపులయు నం - దలు నిల్వలేక

శరణు జొచ్చినఁ జూచి - జానకీ ప్రియుఁడు

9030

చొరఁబారి రావణా - సురుని కై జీత

మురుముచు మేఘంబు - లుగ్రాంశుఁ బొదవు

కై వడిఁ దనమీఁదఁ - గ్రమ్ముక రాఁగ

చేనిల్లు సజ్యంబు - చేసి మ్రోయించి

వార వేసిన యట్టి - వాలంపగములు

నారాచధారల - నఱికిపో నె చి

కోపంబుతోఁ గన్నుఁ - గొనలఁ గించాయు

చూపట్ట దనశక్తి - చూపువాఁడగుచుఁ

దేరులు చెక్కాడి - దీకొన్న కరులఁ

బోరు గొండలమాడ్కిఁ - బుడమిఁ ద్రెళ్లించి

9040

—: శ్రీరాముఁడు రావణుని పరివారముతో

యుద్ధము చేయుట :—

హరుల పీఠమడంచి - యాశరకోటి

పరియలుపడ దివ్య - బాణంబు లేసి

యెందఱెందఱు దైత్యు - నెదిరించి పోరి
 రందఱి కన్నుల - కందఱై తోచి
 తానాగ్రహంబుచే - తనమేను మఱచి
 మానుషంబున నతి - మానుషక్రియను
 లక్ష్మణాదుల చూడ్కు - లకు భీతి వొడమ
 సూక్ష్మదృష్టినిఁగాని - చూడంగరాని
 పరమాత్మ మఖిల ప్ర - పంచంబులోనఁ
 బరిపాటి నై జరూ - పమున నున్నట్లు
 పంక్తికంధరు మూల - బలములోఁ జొచ్చి
 పంక్తిరథాత్మజ - ప్రవరుఁ డత్యుగ్ర
 కనక పుంఖాను పుం - ఖశరప్రకాండ
 జనిత ఘోరానల - జ్వాలలు నిగుడ
 మండలీకృత్యస - మానకోదండ
 దండుఁడై లయదండ - ధరుఁడును బోలి
 యెదిరించు రఘువీరు - నెదిరించి పోరఁ
 గదనంబులోన నె - క్కడఁ గానలేక
 తమమూఁకలోఁ జొచ్చి - తము జంపుచునికి
 తమరు గానఁగలేక - తమలో నె తారు
 నొక్కరుఁ డొక్కని - యుద్ధతిఁ జంపి
 యొక్కఁడెక్కడ రాముఁ - డిదె వచ్చెననుచు
 వేయు నమ్ములు దైత్య - వీరులఁ దాకి
 మాయింప మేనులు - మఱచి పోరుచును

9050

9060

—: శ్రీరాముఁడు తన మహాస్త్రప్రయోగముఁ జూచి
యసంఖ్యాకములగు రావణుని బలములను సంహరించుట :—

నవ్యయ రఘుపుంగ - వాహవామోఘు

దివ్యగంధర్వాస్త్ర - తిమిరపుంజంబు

కన్నుల దొట్టిన - ఖరఖరకిరణ

సన్నిభంబగు తద - స్త్రోత్రపంచమునఁ

జీకురై నగరి కై - జీతంపు దొరలు

పేకయు పడుగులై - పెనుచుకపడిరి !

9070

విమతునా శ్రీరామ - విశ్వరూపమున

తమరెల్ల దవిలి ముం - దఱ నిలుచున్న

కోదండ దీక్షాది - గురు రఘువీరు

నాదండ నొక్కని - నసురులు చూచి

“ కంటి మొంగిఁగఁ జిక్కె - కలెఁగొనుఁడొక్క

వింటివానికి నేల - వెఱవ ” నటంచు

తిరిగి వాతీనచో న - దృశ్యుడై విల్లు

కొరవి ద్రిప్పినయల్లు - గోచరించుటయు

విలుకానిఁ గానము - వింటిదివ్యాస్త్ర

ములు వచ్చుచున్నవి - మూఁకలమూఁద

9080

ననుచుఁ జూడంగ మ - హత్తర నాభి

తనువుగా సత్త్వంబు - తన జ్వాలగాఁగ

కమ్మి విల్లుగ శర - కాండ మంచులుగ

కమ్ము ఘోషము రణ - క్వణనంబుగాఁగ

కాంతి బుద్ధి గుణాధి - కంబు నిసర్గ

కాంతిగ మొనలస్త్ర - గణములుగాఁగ

చక్రసన్నిభరామ - చక్రంబు కాల

చక్రంబుగతి దైత్య - చక్రంబుమీఁద
దిరుగుచున్నపుడు దై - తేయులు ప్రజల
తెరఁగునఁ బొలియుచుఁ - దెలియ కేమియును

9090

నదెవచ్చె రఘువీరుఁ - డదే త్రుంచెఁ గరుల
నిదె చంపె వాజుల - నెదిరించె మనలఁ
బొడిచేసెఁ దేరులఁ - బొడువుండటంచు
నొడివినవాని క - న్నుల కొక్కఁడగుచుఁ
బచువురు నూతై య - పారములగుచు
మదుల భీతిల మహీ - మండలంబెల్ల
రామ మయంబయి - రాక్షసశోభి
కేమరు దానయై - యిషుపరంపరల

నరదంబు లేడుగో - ట్లామీఁద దొమ్మి
దిరువది లక్షలు - నిలఁ జూర్ణమయ్యె.
పదమూఁడు గోటులు - పండ్రెండు లక్ష
లదిగాక ద్విదశశ - హస్ర సంఖ్యకును
మదము నేనుంగులు - మడిసె నశ్వములు
పదిగోట్లపై నిరు - వది లక్షలవల

9100

నరువదివేలకు - హతమొందె నెదురు
పరులందు నూటన - ల్పదియైదు నై న
కోటులశీతి ర - ట్లో లక్షయొక్క
మాటుగా నర్థయా - మంబున మడిసె.

రావణ కుంభక - ర్ణసమాను లెచ్చు
లావులవారు మా - లబలంబు దొరలు

9110

నందఱుఁ జాలిన - హతశేషులొక్క
కొందఱు చెడి లంక - కును బాటిరపుడు.

రాద్రమై యాహవ - రంగంబు వొలిసి
 రుద్రుని యుద్యాన - రూఢిఁ జూపఱకు
 మునులు దేవతలు రా - ముని సన్నుతించి
 మనమున నానఁద - మగ్నులై రపుడు.
 తమ్మున రావణు - తమ్ముని వాలి
 తమ్మునిఁ దారాసు - తప్రముఖులను
 జాంబవంతునిఁ జూచి - సంతోషభాష
 ణంబుల మిగుల మ - న్నన లాచరించి
 “ యేనొక్కఁడను లలా - టేక్షణుం యొకఁడు
 గాని యీదివ్యాస్త్ర - గరిమంబుచేత
 వైరులఁ దునుమ నె - వ్వారిచేనైనఁ
 దీఱ దీనీమంబుఁ - దెలియఁ బల్కితిని ”
 అన విని వారెల్ల - నభినుతుల్ సేయ
 జనకజాప్రియుఁడు ల - క్ష్మణుని చేతికిని
 తన దివ్య హేమకో - దండంబొసంగి
 యనసమజయ శాలి - యై యున్నయంత

9120

—: లంకలో రాక్షస స్త్రీలు తమ పరి స్థితినిఁ దలంచుకొని
 రోదనము సేయుట :—

ఆలంకలోని దై - త్యాంగన లెల్ల
 “ నాలంబులోన రా - మాస్త్రుఘాతములఁ
 దనయులుఁ గూలిరి - తండ్రులు వడిరి
 పెనిమిటుల్ బావలు - పృథివిపాలయిరి
 మామలు చచ్చిరి - మఱఁదులు మడిసి
 రేమి సేయద ” మని - యెలుఁగెత్తి యేడ్చి

9130

“ యీచుప్పనాతి దా - నింత కుకూపి
 రాచసింగము రఘు - రామునివంటి
 జగదేక సౌందర్య - శాలినిఁ జూచి
 వగలింపుచును తాను - వలచితి ననుచుఁ
 బోనేల ? తామోస - పోయి లంకకును
 రానేల ? యీచేటు - రానేల దాన ? 9140
 అదె వచ్చెఁబో రావ - నాసురుండైన
 మొదట విరాధుండు - మోహించి పట్టి
 సీతకునె చెడ్డ - చేపెఱింగియునుఁ
 బాతరలాడుచు - బట్టె తానేల ?
 ఖరదూషణాది రా - క్షుసుల మర్దించి
 దురములోపల కబం - ధుని నేలఁగూల్చి
 వాలి నొక్కమ్మున - వధియించి యతని
 పాలి రాజ్యము రుమా - పతికిఁ దానిచ్చి
 వారితో రఘుపతి - వచ్చిన యట్టి
 వారతల్ విని నెఱ్ఱి - వాని చందమునఁ 9150
 గొడుకులఁ దమ్ములఁ - గొల్చిన వారిఁ
 బడఁద్రోచె రాఘవు - బాణాగ్నిలోన
 మన విభీషణుఁడు ము - మ్మాఱుగాఁ జాటి
 తనకుఁ జెప్పిన బుద్ధి - తనవిధివచ్చి
 పెడతలఁ గొట్టంగఁ - బెడచెవిఁ బెట్టి
 నెడలిపొమ్మనఁ బోయె - నెతఁదీటి యతఁడు.
 అడహారాదులతోడ - నసురులు వోయి
 ప్రజనెల్ల బాధించి - పంక్తి కంధరుఁడు

బ్రదుక నీడన నొక్క - పడతిచే వాడు

మొదలుగా లంక ని - ఝాలమా ననిరి

9160

వారు చెప్పిన యట్టి - వనిత యీ సీత

కారణం బెఱిగియు - గానకున్నాడు

మనలేడు పద్మజు - మఱుగు జొచ్చినను

గనలేడు కామాంధ - కారంబుచేత

హఁకుడొ విరించియో - యమరనాయకుడొ

ధరణిజారమణుడీ - తరములో నొకడు

కావున దిక్కులే - క చెడంగ నేల ?

కావవే యనుచు రా - ఘవు పదంబులకు

శరణందమా దవ - జ్వాలల దగిలి

కరిణీ సమూహంబు - గలగిన యట్లు

9170

సమయ నేల "నుచు రా - క్షుసభామలెల్ల

తమలోనదాము సం - తాపించుచుండ

—: రావణు డారోదన ధ్వని విని మహోదర మహాపార్శ్వ
లతో యుద్ధమునకు బయలుదేరుట :—

ఆరావమపుడు ద - శానను చెవుల

నారాచధారలై - నాఁటిన నలిగి

తన హితులను మహో - దర మహాపార్శ్వ

లను వారిఁ బిలిచి " మీ - రాహవంబునకు

నడచి రాముని లక్ష్మ - ణ విభీషణులను

హరివరుఁడాదిగా - నగచరావళిని

జంపుఁడే వచ్చెద - సమరంబులోన

ముంపుదు నాశరం - బుల విరోధులను

9180

నింగియు నవని ము - న్నిరు నేడసమ
 సంగరంబున నస్త్రు - సమితిఁ గప్పెదను
 రణవార్ధిఁ బుట్టు త - రంగంబు లనఁగ
 రణదురజ్వాలతా - రాహినలోగ్ర
 సాయకంబులను గీ - శశ్రేణి ముంచి
 మాయింతు రామల - క్షుణుల నవ్వెనుక
 మూతుల నాటు స - మ్ములతోడ నెగురఁ
 గోతుల తలలెల్లఁ - గొట్టి ధరిత్రి
 గమలిని వోనాడ - కలిత పద్మోప
 మములుగాఁ జూపఱ - మదిమెచ్చఁ జేతు. 9190
 ఖరమహోదర కుంభ - కణ్ణేంద్ర జిత్తు
 లఱిన ఘేదము దీర్తు - ననిలోన నేడు
 శ్రీరాము ఖండించి - నీత కన్నీరు
 ధారాశముగఁ జేసి - దనుజకామినుల
 కన్నీరు తజ్జలౌ - ఘంబులఁ దుడిచి
 చన్నవారికిఁ గీర్తి - సవరింతు నేను.
 హతశేషులైన దై - త్యశ్రేణిఁ గూర్చి
 జతనంబుగా మీరు - చనుదెండ్రుటంచు

—: రాపణుఁడు యుద్ధ ప్రయాణమున నపశకునములను
 గనుట :—

గంధవాహాత్మ ని - ర్గంధనర్గంధ
 సైంధవాప్తక పటు - చక్రనిర్వక్ర
 రాహుధ్వజాగ్రసా - రథి చతురాహ
 వాహిత జయశీల - మగు రథంబెక్కి

యూపాక్షుఁ డొకచో మ - హోదరుండొక్క
 కోపున నొక్క ది - క్కు సుపార్శ్వఁ డుండ
 నొకచో మహాపార్శ్వఁ - డురుతరహేతి
 చకచకల్ నిగుడఁ గాం - చనరథంబులను
 భేరిమృదంగాది - భీకరధ్వనులు
 బోరు కలంగ న - ప్పురము లోపలను
 చావులకును దప్పి - సందుల నీఁగి
 లేవను ప్రాణుమా - లిన దానవులను
 వెదకి యిరిటింటను - వెరజి పట్టుకొని
 కదనంబునకు సమ - కట్టి యాలంకఁ
 జలకఁగా నుత్తర - స్థూల గోపురము
 వెలువడి దానవ - విభుఁడాగ్రహమున
 నడచు నవ్వేళ - సైన్యంబులో రాలె
 కడగట్టినట్ల యు - ల్కావితానంబు
 కేతన కలశమె - క్కెను పంతగ్రద్ద
 హేతువు లేకయే - హేతులు విఱిగె.
 నింగి జల్లిచ్చెను - నెత్తురువాన
 ముంగల బలుమొండె - మును వచ్చి పడియె. 9220
 దనుజేంద్రు వామనే - త్రము భుజంబదరెఁ
 గనుపట్టె కుత్తుక - కాకుస్వరంబు
 మోములెల్ల వివర్ణ - ములు మించె సర్వ
 సామాన్య నానావ - శకునంబు లెల్ల
 లెక్కసేయక త్రోచి - లేఖారివరుఁడు
 చక్కుగా నరదంబు - చననిచ్చి యెదురు
 కవుల పుంఖానుపుం - ఖములుగా నస్త్రు

విపరీతవృష్టిఁ బ - ర్వించి నొప్పించి
 పొగరుతో జగడింప - భూరిభాణములు
 నిగుడించి కోలకు - నేలకుం దెచ్చి 9230
 పగఁదీఱ వింశతి - భాహుండు మిగుల
 నొగులంగఁ గవులఁ బీ - నుఁగు పెంట సేయ
 నెదిరింపఁ దలచూప - నెవ్వండు లేక
 పదరుకొన్నట్ల ద - బృరవచ్చె ననుచు
 వానరావళి నాల్గు - వంకలు విఱిగి
 భానుజాదులు మీఱి - పఱచినఁ దఱఱు
 పచరించి రాముని - పయిఁ దేరు దోలి
 యచలుఁడై వచ్చు ద - శాననుఁ జూచి
 వానరస్వామి ది - వాకర సుతుఁడు 9240
 సేనల నడుమ సు - షేణుని నిల్పి
 పురికొల్పి తానొక్క - భూమీరుహంబు
 గురురక్తిఁ బెకలించు - కొని కేలఁ బూని
 వనదముల్ విరియించు - వాయువురీతి
 దనుజులను మర్దించి - తరిమినఁ జూచి

—: విరూపాక్షుఁడు సుగ్రీవునిచే హతుఁడగుట :—

రూక్షేక్షణుండు వి - నూపాక్షుఁడనెడి
 రాక్షసుఁడొక్క వా - రణముపై నెక్కి
 సుగ్రీవుమీఁదటఁ - జొచ్చిన భీమ
 విగ్రహుఁడై చేతి - వృక్షంబు చేత
 విసరిన కరిఁదాకి - వింటిపెట్టునకు
 బిసదప్పి రివ్వన - పిఱిఁదికి నెగిరి 9250

చదికిలఁ బడుటయుఁ - చంగున నెగసి
 యదరు దాఁకక విరూ - పాక్షుఁ డెదిర్చి
 కత్తియు కేడెంబుఁ - గైకొని చేర
 హత్తి పేరెదవ్రేయ - నర్క నందనుని
 వజ్రకీలిత వారి - వర్మంబు వజ్ర
 వజ్రంబుచే గిరి - వ్రయ్యలై నల్లు
 పరియలై పడుటయుఁ - భానుజుం డలిగి
 గిరియై తి దైత్యు నం - కించి వ్రేయుటయుఁ
 దప్పించుకొని చేతి - తరవారి నెడమ
 చప్ప వ్రేయుటయు మూ - ర్భ మునింగి లేచి 9260
 పిడికిట గ్రుద్దిన - బిమ్మిటి నేలఁ
 బడిలేచి సుగ్రీవు - ఫాలభాగంబు
 కేలఁగొట్టిన పండ్లు - గిటగిటఁ గొటికి
 వాలితమ్ముఁడు దాన - వ కుమారుఁ జేరి
 యరచేతఁ గొట్టిన - యశాఁదల వగిలి
 పరియలై యిలవ్రాలి - ప్రాణముల్ విడిచె.
 ఆ విరూపాక్షుని - యరచేతఁ బఱచి
 చావఁ గొట్టినయట్టి - సత్తువఁ జూచి
 కవునెల్ల సుగ్రీవుఁ - గని మొచ్చుచుండు
 నపుడు వేలాతీత - మగు వార్ధియుగము 9270
 కై వడి రాక్షసుల్ - కవులును సమర
 కోవిదులై మెండు - కొని పోరునపుడు
 నిందండు పోరాడి - యొల్లిన సేన
 లందు నెత్తురునదు - లంబుధిఁ గలయ
 మిగిలిన మూకపై - మిగుల వానరులు

జగడింపఁ జూచి రా - క్షున నాయకుండు
 నుగ్రాంశుతేజు మ - హోదరుఁ బిలిచి
 సుగ్రీవు మూక యం - చుల మించి వచ్చె
 వారిపయి నీవు దు - ర్వార శౌర్యమునఁ
 బోరి చంపుము వేగఁ - బొమ్ము”ని యనుప

9280

—: సుగ్రీవుఁడు మహోదరునిఁ బరిమార్చుట :—

“స్వామి ఋణంబు దీ - ర్చుఁగఁ గల్గె నన్ను
 సామాన్యముగ మీరు - సంతరించితిరె ?
 ఇదె యని కేఁగెద - నెల్ల వానరుల
 గుదురు గ్రుచ్చెద నాదు - ఘోరాస్త్రములను
 చూడుఁడు నామీఁదఁ - జూపులానించి
 వేఁడుక చెల్లించు - విమతులఁ దునిమి !”
 అని తేరు వోనిచ్చి - యనలంబులోనఁ
 బెనుగాళ్ల మిడుత కు - ప్పించి పడ్డటుల
 సింగంబు గర్జించు - చెలువున దనశ
 తాంగంబు నలుదిక్కు - లందు రానిచ్చి
 యట్టహాసము చేసి - యంప వెల్లువల
 గుట్టలుగాఁ గూల్చి - గోతులఁ దఱుమ
 భానునందనుఁ డొక - పర్వతంబెత్తి
 తానేయుటయు మహో - దరుఁడు కోపించి
 యుమ్ములఁ జెక్కాడి - నతఁడొక్కసాల
 మమ్మమజాశను - నదలించి వ్రేయ
 నదియును ద్రుందిన - నర్క నందనుఁడు
 బదులు కై దువలేని - పరిఘంబుఁ బూని

9290

హారులఁ జెక్కాడిన - నరదంబు విడిచి
 ధరణికిడిగి మహా - దరుఁ డాగ్రహమున
 గదవ్రేయుటయు పరి - ఘంబుచే వ్రేయ
 జదురుపలై యవి - క్షితిమీఁదఁ బడిన
 వేటొక్క గద దైత్య - వీరుండు వట్టి
 చేరిన ముసలంబు - చేభానుసుతుఁడు
 వ్రేటు లాడిన నవి - విఱిగి పోవుటయు
 మాట మాత్రనె వారు - మల్లలు చఱచి
 సరి బిత్తరికిఁ జొచ్చి - సత్తువల్ నెఱయ
 బిరబిరఁ ద్రిప్పుచుఁ - బెనఁగి వ్రేయుచును
 చండింపుచును భుజా - స్తంభంబు రీతి
 దండపూనుక నిల్చి - తరమి గ్రుద్దుచును
 క్రిందుమీఁదై పడి - కేడించి నడుము
 సందులు వ్రేయుచు - జగడంబు మాని
 యలసి యిర్వురు నిల్వ - నమ్మహోదరుఁడు
 చలముతో నొకకత్తి - ఝలిపించుకొనుచు
 వ్రేసిన రవిజండు - వేటొకకత్తి
 దీనుక దానవుల్ - దిగులుపడంగ
 నఱకిన మకుటకుం - డలములతోడ
 ధరమీఁద నమ్మహా - దరు తల వడియె

9300

9310

—: మహాపార్శ్వఁ డంగదునితో యుద్ధమొనర్చి
 హతుఁడగుట :—

అపుడు రావణుఁడు మ - హా పార్శ్వఁ బిలిచి
 కవులపైఁ బనిచినఁ - గఱకుటమ్ములను

9320

గాలి పండినచెట్లఁ - గదలించి రాల్పు
 పోలికెఁ దలలెల్లఁ - బుడమిపై డొల్ల
 నగచరులను జుంప - నంగదుఁ డొక్క
 నగముఁ గైకొని వ్రేయ - నడుమనే తునుమ
 పరిఘంబుచే మహా - పార్శ్వఁ డంగదుఁడు
 తిరుగఁ గొట్టిన సార - ధిని తన్నుదాఁకి
 యిద్దరు మూర్ఛిలి - యిల వ్రాలునంత
 వద్దనుండిన జాంబ - వంతుండు గినిసి
 గిరిని యొండెడఁ బెల్ల - గించి నైచుటయు
 నరదంబు దుమ్మయ్యె - హరులతోఁ గూడ
 నంతటఁ దెలిసి మ - హా పార్శ్వఁ డలిగి
 వంతు వెంబడి జాంబ - వద్గవాక్షులను
 నంగదు క్రొవ్వాడి - యమ్ములచేత
 నంగముల్ నొప్పింప - నంగదుఁ డలిగి
 పరిఘంబుచే వాని - బాణాసనంబు
 పరియలు వాషినఁ - బరశువుఁ దాల్చి
 వాలిసూనుని వ్రేయ - వానిపై నలిగి
 కేలెత్తి తన పిడి - కిట గ్రుద్దుటయును
 తలవ్రస్సి మెదడు శ్రో - త్రమ్ములు వెడల
 విలవిలఁ దన్నుక - విడిచెఁ బ్రాణములు.

9330

9340

—: సుపార్శ్వని మరణము :—

అసురారివ రేణ్యుఁ - డది చూచి యలిగి
 తా సుపార్శ్వనిఁ బిల్చి - తరమి కోఁతులను
 జంపి రమ్మనిన కో - సంబున వాఁడు

నంపవానలు వాన - రావళిమీఁద
 ముంచి యంగదుమేను - మూఁడు దూపులను
 నొంచి యాజాంబ వం - తుని నొక్క కొన్ని
 యమ్ముల వ్రేసి గ - వాఱుని మేను
 తొమ్మిది తూపులఁ - చొడరి వ్రేయుటయు
 నాగవాఱుఁడు వాని - యరదంబు మీఁద
 వేగంబె దుమికి చే - విల్లు ఘటించి 9350
 సారథిఁ జంపి య - శ్వంబులఁ దునిమి
 తేరుమీఁదట వాని - దిగువకుఁ ద్రోచి
 వెంటనే పైవ్రాలి - వెన్ను దన్నుటయుఁ
 గంటు పూనక వాఁడు - కడకాలు వట్టి
 పడి నీడిచి గవాఱుఁ - బైకొని వాఁడు
 మడిమకొద్దిని రొమ్ము - మారు దన్నుటయు
 నాకాలు వట్టుక - యసురులు వెఱవఁ
 గేకలు వ్రేయుచుఁ - గీశులుప్పొంగ
 బిరబిర మింటఁ ద్రి - ప్పిన వాతఁ జెవుల
 నురుర క్త పూరంబు - లుర్విపైఁ గురియ 9360
 నసువులు వోయిన - యందాక ద్రిప్పి
 విసరి లంకాపురి - వీధివో వై చె.
 చేదప్పి పాఠినఁ - జిల్లర దైత్యు
 లాదశానను తేరి - యండఁ జేరుటయు
 వీరవానరకోటి - విని తల్లడిల్ల
 సారథితోడ ద - శక్రీవుఁ డనియె

—: రావణుడు స్వయముగా యుద్ధమునేయుట :—

“ సీతాఫలంబు నా - శ్రిత విభీషణము
నాతత ద్విజరాజ - మగచరసైన్య
చంచరీకంబు ల - క్షుణ మహామూల
మంచిత జాంబవ - దంగదనీల

9870

పవనజ నలతార - పనసోరుశాఖ
మవిత సుగ్రీవ మ - హా ప్రకాండంబు
నగుచున్న రామనా - మావనీరుహము
నగలింతు నాచంద్ర - హాసంబుచేతఁ
జూడుము చక్కఁగాఁ - జొనుపుము తేరు
సూడు దీర్చెదను రి - క్షోరాజికెల్ల!”

అని యల్లతో తామ - సాస్త్రంబుఁ దొడిగి
దనుజవరేణ్యుఁ డు - ధ్ధతిఁ ప్రయోగింపఁ
బెనుదుమ్ము చీకటి - బెడిదంపు గాడ్పు

అనియెల్లఁ బొడువ న - య్యస్త్రంబు రాఁగ
చీకులై కడు కాంది - శీకులై చలిత
వీకులై వానర - వీరులు వలవ

9880

భానుచంద్రులకు మా - ర్పడిన స్వర్భానుఁ
క్షోనాఁగ దనుజేంద్రుఁ - డు దృణీకరించి
రామలక్ష్మణులపై - రా నమోఘాస్త్ర

—: రామలక్ష్మణులు రావణుని నెదిరించి పోరాడుట :—

సామగ్రిచేత ల - క్షుణుఁ డెదిరించి
పైనమ్ము ప్రవేసినఁ - బవినిభాస్త్రముల
వాని ఖండించి రా - వణుఁడేపు మిగిలి

యెన్నెన్ని దూపుల - నేసె సౌమిత్రి
 యన్నియు నన్నిసా - యకములఁ దునిమి 9390
 యతని నమ్ముల ముంచి - యవనిజా ప్రియుని
 నతిఘోర శరవృష్టి - నాక్రమించుటయు
 నవియెల్ల నొక్క మ - హాస్త్రంబు చేత
 నవనిపైఁ బడవేసి - యచలుఁడై నిలిచి
 కుడియెడమలఁ బోయి - ఘోరాస్త్రకోటి
 కుడియెడముల మాధు - కొని చేతియలఁత
 వారింపుచు నిగుడ్చి - వారిరువురును
 పోరాట గరిఁ గరిఁ - బొదువు నమ్ములను
 నాకాశమెల్ల గ - వాక్ష రంధ్రములు
 జోక సేసినయట్లు - సునిశితాస్త్రముల 9400
 నెడమీక చూపట్టు - నినకులో త్తమునిఁ
 గడువాఁడి తూపులా - గ్రహముతో మూఁడు
 పరగింప నవివచ్చి - ఫాలభౌగమున
 గరులు మోవఁగ నాఁటఁ - గలువల పోలె
 నారామునకు జల్లు - నై యుండె గాని
 యార! కొంత చుఱుక్కు - మన నోపదయ్యె,
 అరమి రాఘవుఁడు రౌ - ద్రాదిదివ్యాస్త్ర
 శరపరంపరల రా - క్షసనాథు నేయ
 నవి యెల్ల నతని మ - హావజ్రకవచ
 మవిరళంబుగఁ దాఁకి - యవనిపై బడియె. 9410
 నుదుటినూటిగఁ బట్టి - నూటి కొక్కటిగఁ
 బడనైన యమ్ము లే - ర్పఱచి రాఘవుఁడు
 తొడిగి వ్రేసిన నైదు - తూపులఁ దునిమె

నడుమింట సతఁడొక్క - నారాచమేసి
 యాసురాస్త్రము రావ - ణాసురుఁ డుగ్ర
 శాసనుఁ డగుటచే - సంధించి వ్రేయ
 నాయస్త్ర మురగసిం - హ వ్యాఘ్రు శునక
 వాయసమార్జాల - వానరతురగ
 గోమాయు శశవృష - గోపుచ్ఛశరభ
 గోమహిషాజకు - కుట పుండరీక
 కంకగృధ్రోలూక - ఖరనజ్రగాహ
 సంకురాక్షసపిశా - చముఖాగ్రకోటి
 తండోపతండమై - తనవెంట నింగి
 నిండుక తనచాయ - నిగిడి రాజూచి
 శ్రీరాముఁ డాగ్నేయ - సితశరంబేర్చి
 నారి సంధించి దా - నవనాథునేయ
 శిఖసింహి కేయార్క - జీవేందు భౌమ
 ముఖమహాగ్రహ విష - ముఖ ధూమకేతు
 హలహల రిక్షచం - ద్రార్ధస్ఫులింగ
 జలధరజ్యోతి ప్ర - చారాస్త్రకోటి
 నిలయు నింగియు నిండి - యేకమై వెంట
 జలజల పిడుగులే - చాయ రాల్చుచును
 నార్చుచుఁ దావచ్చి - యాసురాస్త్రంబు
 దర్శమంతయు మాన్చి - తాశాంతి నొందె,
 మయన్మితంబైన - మాయాస్త్ర మమర
 భయదంబుగా దైత్య - పతిప్రయోగింప
 నది కుంతశరతోమ - రాసి త్రిశూల

9420

9430

గదలు మున్నెన భీ - కర సాధనములఁ
 దనమీఁదఁ గదియ గాం - ధర్వాస్త్రమేసి
 జనకజాప్రియుఁ డది - చల్లార్చి యణఁచె. 9440
 అసురవల్లభుఁడు సౌ - రాస్త్రమేయుటయు
 దెసలెల్లఁ బొదువుచు - దినకర ప్రభల
 నది చక్రశక్తి పా - శాదులతోడఁ
 గదిసిన కోసల - కన్యకాసుతుఁడు
 నమ్ములు గురిసి సౌ - రాస్త్ర చక్రములు
 దుమ్ములుగా నేసి - దుమ్ముతోఁ గూల్చె.
 అందుకు నలిగి ని - శాటవర్యుండు
 కందువల్ నాఁట భీ - కర సితాస్త్రములఁ
 బది నిగుడించినఁ - బంక్తి కంధరుని
 యెదనాఁటఁ బది నిశి - తేషులనేసె. 9450
 ఆలోన సౌమిత్రి - యతని టెక్కియము
 చేలపై మనుజుని - శిరము వ్రాసినది
 సప్తసాయకముల - జగతిపైఁ గూల్చె
 సప్తాశ్వసుత విభీ - షణులు గీర్తింప.
 అరిగి యొక్కమ్మున - నసురసారథినిఁ
 దల తాటిపండు చం - దమునఁ ద్రెళ్ళించి
 యైదుతూపులచేత - నసురేంద్రుచేతి
 కోదండదండ ము - క్కునఁ జక్కుజేసి
 యంతనయోమయా - యతగదాహతిని
 సంతనకట్టన - న్యందనాశ్వములు 9460

నా విభీషణుండు రా - ద్రాకృతిఁ జేరి
చావఁ గొట్టెను రామ - చంద్రు కట్టెదుర

—: రావణుఁడు తన కడ్డువచ్చిన విభీషణునిపై శక్తిఁ
బ్రయోగించుట :—

నది చూచి రావణుఁ - డాగ్రహోదగ్ర
హృదయుఁడై “ దైవంబు - నే కూడ వీఁడు
పగవారితోఁ గూడ - పగఁదీటి వీని
తెగఁ జూతు నాత్మ శ - క్తి ప్రయోగమున ”
అని యొక్క శక్తి యా - యతబాహుశక్తి
గనలుచు ప్రవేశినఁ - గని లక్ష్మణుండు
నడుమనె మూఁడు బా - ణంబుల ద్రుంపఁ
గడల వానరులెల్లఁ - గడుమెచ్చి రతని.
అంత రావణుఁడు కా - లాంతకు రీతి
దంతముల్ గిటగిట - ధ్వనులీనఁ గొటికి
మయనిర్మితము నస - మానంబు సమర
జయకారణము కాల - శమన దుర్జయము
నతి లోహితము ఘంట - కాప్తకాన్వితము
శతపత్రనూతి ప్ర - సాదలబ్ధంబు
ననితరదుర్లభ - మనివారితంబు
దినకరకిరణ సం - దీప్తంబునైన
నొక శక్తిచేనంది - యుంకించి ప్రవేయ
భృగుటి యల్లార్చు తోఁ - బుట్టువుఁ జూచి
యా విభీషణుఁడు ప్రా - ణాశచే భీతి
చావ నోడుటయు ల - క్షణుఁ డంతలోన

9470

9480

—: లక్ష్మణుడు విభీషణుని కడ్డపడుట :—

నతని కడ్డమువచ్చి - యసురేంద్రుకేలు
 నతని శక్తియు వాఁడి - యమ్ముల ముంప
 లేశమేనియు నవి - లెక్కఁగాఁ గొనక
 దాశరథిశ్రేష్ఠు - తమ్మునిఁ బలికె
 “ ఈ విభీషణు శక్తి - నేసిన నీవు
 నావల నుండి మూఁ - డమ్ములఁ దునుమఁ
 దప్పెనంచును దన - తమ్ముఁడు భుజము
 లప్పళింపఁగఁ గవు - లందఱు మెచ్చ
 యెంతవాఁడ నటంచు - నీవాత్మ నుబ్బ
 చెంత మీయన్న వీ - ఁకించి దీవింప
 నిన్నియుఁ జూచితి - నీ శక్తిచేత
 నిన్ను వధింతు దీ - నికిఁ దప్పుకొమ్ము
 వెఱచు విభీషణు - వెనుకకుఁ దిగిచి
 శరచాపములు పూని - సరివానికరణి
 నిలిచినట్టి ఫలంబు - నీకు చేజేత

9490

—: రావణుడు లక్ష్మణునిపై శక్తినిఁ బ్రయోగింప నాతఁడు
 మూర్ఛిల్లుట :—

గలుగు నంచు శక్తి - గ్రక్కున వ్రేయ
 నదిచూచి యప్రతి - హతమని యెంచి
 బదులేయునట్టి యు - సాయంబు లేక
 చావక దీనిచే - సౌమిత్రి బ్రతుకు
 గావుత మదిమదిఁ - గలఁగ దీవించి
 శక్తివిహీనమై - సౌమిత్రిఁ దాఁకు

9500

శక్తియపార్థమై - చనుఁగాక యనుచు
 జనులు వేడఁగ మీ - ద శక్తియు వచ్చి
 చనుమఱ నాటి వ - ఊమ్ము భేదించి
 వీపున వెడలి యు - ర్వీస్థలి నాట
 వాపోవుచును కపి - వ్రాతంబు చూడ
 సౌమిత్రి వడినంత - చాలశోకమున

—: శ్రీరాముఁడు రావణునితో యుద్ధము సేయుట-లక్ష్యణుని

యొదలో నాటిన శక్తిని పెకలించుటకు వానరులు

ప్రయత్నించి తీయలేక పోవుట :—

రామచంద్రుఁడు చేరి - రణము సేయుటకు

9510

వేళ యంతియెకాని - విలపించు సట్టి

వేళ గాదని కీశ - విభుని వాయుజునిఁ

గనుఁగొని “ సౌమిత్రిఁ - గావుఁడు మీరు

దనుజేంద్రుఁ డొక్కఁడుఁ - దగిలె నాచేత

చంపుదు ” ననుచు లో - చనముల తుదలఁ

గెంపు జనింప న - గ్నికణంబునీను

సాయక ఘోర వ - ర్షము దశాననుఁడు

పోయెఁ బొమ్మనిపింప - భోరునఁ గురియ

నావేళ కపులు డా - యఁగవచ్చి కొండ

కోవలోఁ జొరఁబారు - క్రూరాహివోలె

9520

సౌమిత్రి నాటిన - శక్తి వారింప

లావు కొలంది నె - ల్లరుఁ దీసి చూచి

యలసె సుగ్రీవుండు - హనుమంతుఁ డీడ్చి

సొలసె నెగుపాటి - చూచె నంగదుఁడు

తారుడు దారు మైం - దద్వివిదులును
 పోరాడి రొకకొంత - ప్రొద్దు పెనంగి
 నలుండు సత్తువచూపి - వలఁగె నీలుండు
 చలవట్టి మైచెమ - ర్చఁగ నెగ్గులాడె
 పనసుండు విసివె జాం - బవదాదులైన
 వనచర ప్రభువుల - వారివారికిని
 పెకలింతుమని చూచి - పెనఁగినవారి
 నొకఁడైనఁ గదలింప - నోపక యున్న
 రావణుఁడా వాన - రశ్రేణి మీఁద
 వేవేలు తూపులు - వింట సంధించి
 వ్రేయునప్పుడు రఘు - వీరుఁ డచ్చటికి

9530

—: శ్రీరాముఁ డాశక్తిని పెకలించి భగ్నుము నేయుట :—

డాయ నేతెంచిగా - టంబుగా నురము
 నాఁటిన శక్తియు - నంత నోశ్శక్తి
 పాటవంబున కేలఁ - బట్టి రాఁదిగిచి
 తమ్మితూఁడీడ్చు గం - ధగజంబు వోలి
 రెమ్మి చేతులఁ బట్టి - రెండుగా విఱిచి
 కడలఁబాఱఁగ నైచి - కపులెల్ల వినఁగఁ
 గడు నాగ్రహమున రా - ఘువుఁడిట్లు వలికె

9540

—: శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునిపై ప్రయోగించిన శక్తినినూడఁ దీసి, రావణుని వధింతునని ప్రతిజ్ఞ నేయుట :—

“నాదు పున్నము కార - ణంబుగా నొంటి
 నీదశాననుఁడు నేఁ - డెదిరించి నిలిచె,

జానకితోడ ల - క్షృణునితోఁ గూడ
 యేను కారడవుల - నిడుమలఁ బడుచుఁ
 దొలుత విరాధునిఁ - దునిమి దూషణునిఁ
 బొలియించి త్రిశిరునిఁ - జోకడవెట్టి
 ఖరుని మర్దించి మృ - గంబయి వచ్చి
 విరసించు మారీచు - వెంటాడి చంపి

9550

పడినపాటుల నెల్లఁ - బడిన భేదములు
 కడతేర్చుకొందు నీ - కలుషాత్ముఁ దునిమి!
 ఈ సీతఁ గోల్పోయి - యినసూనుఁజెలిమి
 చేసి యాయనకుఁ గి - ష్కింధ యొసంగ
 వారిఁ గూలఁగనేసి - వానరకోటి
 చాలఁ గూర్చుకవచ్చి - జలరాసిఁగట్టి
 లంకపై విడిసి యా - లములోన నెదురు
 లంకేశు బలము నె - ల్లను సమయించి
 కడచి వారిధి పిల్ల - కాలువలోన

ముడిగిన గతి దశ - ముఖుచేత నేఁడు
 తమ్మునిఁ గోల్పోతి - తనమదిలోని
 యుమ్మలిక యడంగ - నుగ్రాస్త్రములను
 రావణుఁ జంపక - రానింక మఱి
 యావల బ్రహ్మాదు - లడ్డగించినను
 పారిపోవక నిల్చి - బవరంబులోన
 ధీరుడై నన్ను నె - దిర్చినఁ జాలు
 రామరావణులందు - రావణుం డొకఁడు
 రాముఁడొక్కఁడుగాని - రణభూమిలోన

9560

నిరువుర బ్రతుకు లే - దిందులో నొకని
 మరణంబు సిద్ధంబు - మాటలేమిటికి? 9570
 గిరులెక్కి తరులెక్కి - కేళియపోలె
 పరికింపుఁ డాత్మీయ - బాణలాఘవము
 మింటి దేవతలు భూ - మిని మీరుఁజూచి
 వింట నెచ్చగువాని - వీక్షింపుఁడిపుడు
 నను రాముఁడనుచుఁ గి - న్నరయతుఁఖచర
 మునిసురచారణ - ముఖ్యులందఱును
 పూని చతుర్దశ - భువనవాసులను
 మానసంబున నెంచ - మర్దింతు వీని
 నతని కయ్యెడు తన - కయ్యెడు నొకరి
 వెతదీరు నేటితో - వీఁడు నాయెదుర 9580
 నిలిచి ప్రాణంబులు - నిలుపుకోఁ గలఁడె? ”
 కలనిలో నని గుణ - క్వణనంబు నిగుడఁ
 దూపులేసిన కొండ - తో నుద్దియగుచుఁ
 జాపంబు పరివేష - చక్రంబుగాఁగ
 శరముల కరముల - జాడగాదాఁను
 ఖరకరు రీతి రా - ఘవశేఖరుండు
 నేయు నమ్ములకు మా - రేయుచుఁ బెక్కు
 సాయకంబుల రామ - చంద్రునిఁ బొదువ
 నాయమ్ము లగలించి - యాయముల్ నాఁటి
 గాయముల్ గా సాయ - కముల నొంచుటయు 9590
 నజ్జగానక మారు - తాహతిఁ బఱచు
 నజ్జలదము రీతి - ననిసేయ నోడి

వెన్నిచ్చి విఱిగి న - వ్వెడువారి నఱుఁగ
 కన్ని శాచరనాథుఁ - డరిగె దూరమున
 ననిలోనఁ బడియున్న - యనుజన్ముఁ జేరి
 తనచేతివిల్లు న - శ్రుములుద్వి వైచి

—: లక్ష్మణుఁడు మూర్ఖునుండి తెప్పిటిల్లక పోవుట చూచి
 శ్రీరాముఁడు విలపించుట :—

హా లక్ష్మణా! యని - యవనిపైఁ బొరలి
 చాల నేడ్చుచు రామ - చంద్రుఁడు వలికె.

“చేరి చూచితివె? ను - షేణ! సౌమిత్రి
 యూరుపు లెగదొట్ట - యురగంబె పోలి
 యవనిపైఁ బొరలెడు - నక్కటా! యితఁడు
 పవిఁ గొట్టువడి యద్రది - వడియున్నయట్లు
 వీఁడు ప్రాణంబులు - విడిచినఁ దనకు
 నేఁడె ప్రాణంబులు - నిలువ వీమేన
 తనవెంట వచ్చె నీ - తఁడు మున్ను నేఁడు
 వెనుకొని యీతని - వెంట నేఁగెదను

9600

నగుబాటు లొయెను - నా పౌరుషములు
 మగువకై వచ్చి ల - క్ష్మణునిఁ గోల్పోతి
 నాసమక్షమున దా - నవనాథు శక్తి

దూసిపాఱెను వీని - తోరంపుటురము
 సౌమిత్రి యీ విభీ - షణుఁ గావఁదలఁచి
 తామేనొసంగి యా - తత కీర్తిఁ గాంచె
 నీ లక్ష్మణుని హాని - యేఁ జూచి చూచి
 ప్రాలు మాలితి నాదు - ప్రాణంబులకును

9610

నేనడ్డవడనైతి - నికనేల తనకు

జానకి ! రావణుఁ - జంప నేమిటికి ?

ఎవ్వరు నాకేల ? - యేనేమి పనికి

నివ్వినరులిఁ కేల ? - యింకనా గొడవ ?

నామేనిలోనఁ బ్రా - ణము లున్నవనెడి

యీమాత్రమయ కాని - యేల యీతనువు ?

9620

విల్లు దాల్చుఁగఁ జాటి - విశిఖంబుఁ దీసి

యల్లెతోఁ గూర్చు న - మద్ధుండఁ గాను

లేవ నేనియు శక్తి - లేదు కన్నులకుఁ

గావిరి గప్పె నం - గము వడంకెడును

నదరు గుండియ వీని - యాఁగాము లెల్లఁ

దుదిఁగనఁగసువులుఁ - దొలఁగ వీమేన

యేమి నేయుదుఁ బిల్వ - నేటికిఁ బల్కఁ

డేమందు ! యేమందు - లిడి మఱియును ?

బ్రతుకునే యతఁడు దాఁ - పక తెల్పు మేల

కొదిగెద వపుడునా - కొడువ దీర్చెదను ”

9630

—: సుషేణుఁడు శ్రీరామునోదార్చి, సంజీవకరణినిం దెమ్మని

హనుమంతున కాజ్ఞాపించుట :—

అనిపల్కిన సుషేణుఁ - డా రాముఁ జూచి

యనుకంప వొడమి యి - ట్లని విన్నవించె

“ ఓయయ్య ! మీకేల - యుపతాప మింత ?

మీయాన యితనికే - మి గొఱంతగాదు

గాజుపాటదు మేను - కాళ్లుఁ జేతులును

రాజీవ శోభాభి - రామంబులయ్యె
 మోమింత నైవర్ణ్య - మున నుండ దొడలి
 రోమంబు లిపుడు ని - ట్రువడ వేమియును
 కన్నులు పుండరీ - క విలాసములను
 చెన్నుమీతినవి సం - జీవ నాడికలు

9640

కుదురుపాటున నెసఁ - గుచునున్న వితని
 మొదలింటి ప్రకృతి సం - పూర్తి గల్గినది
 కావున యితనికే - కడమయు లేదు

దేవ ! మీకేల చిం - తింప సీతనికి ?

నిపుడె తెల్పెద నిందు - కే నున్నవారెడఁ
 దపనుజుఁ డోర్వఁ డీ - దై న్యంబుఁ జూచి
 మెల్ల వానగులు మీ - రిటులుండ చాలఁ
 దల్లడిల్లెద రేడ్వఁ - దగదు మీకనుచు ”

నూరక నిలుచున్న - యురుస త్వశాలి
 మారుతాత్మజు హను - మంతు నీక్షించి

9650

“ అన్న ! సౌమిత్రి మా - ర్చాయత్తుండయ్యె
 నిన్ను గాదనుచు నుం - డిన దిక్కు గలదె ?

అపరాహ్ణమయ్యె న - య్యోషధిశైల
 మిపుడె శోధించి నేఁ - డీ ముహూర్తమున
 మఱలి రావలయు నే - మఱక సంజీవ
 కరణి మున్నగు దివ్య - కల్పితౌషధులు
 నాలుగుఁ దెప్పును - నాలుక మాట
 నాలుక మీఁద నుం - డగ వాయుసుతుఁడు

జాంబవంతుఁడు దెల్పు - జాడఁ నా నెఱిఁగి
 యంబరంబున నేఁగి - యాత్మ వేగమున

9660

తలఁచిన యంత మా - త్ర న వృషభాద్రదిఁ
 జాలకఁగా నిలిచి యా - షోణీ ధరమున
 దక్షిణ శిఖర కాం - తారంబు లెల్ల
 వీక్షించి కానక - వెదక లేననుచు
 నాకొండతల నాఁటి - యట్ల పెకల్చి
 గైకొని లక్ష్మణా - గ్రస్థలి డింప

— హనుమంతుఁడు తెచ్చిన యాపదముచే, సుషేణుఁడు
 లక్ష్మణుఁడ పిప్పిటిల్లఁ జేయుట :—

తెచ్చి సుషేణుఁడా - దివ్యోపధంబు
 పచ్చని పసరిలం - బడియున్న యట్టి
 సౌమిత్రి నాన న - స్యము సేయ నతఁడు
 రాముని యెదుర ని - ద్రఁ దొరంగి నట్లు
 దిగ్గన లేచిన - దీనత మాని
 డగ్గరి యురము నిం - డఁగఁ గౌఁగలించి
 తామప్పుడు జనించు - తలఁపులో నలరి
 సౌమిత్రితో రామ - చంద్రుఁ డిట్లనియె.

9670

—: లక్ష్మణునిఁజూచి శ్రీరాముఁడానందము నొందుట :—

“ బ్రతికితి విపుడేను - బ్రతికితి మనల
 బ్రతుకఁ జేరినవాను - బ్రతికి రందఱును.
 ఇపుడు క్రమ్మఱఁ గల్గె - యినవంశ మెల్ల
 కపుల పాపెంతయిఁ - గడతేతె నేఁడు
 జనకజ పుణ్యవా - నన నుతికెక్కె-

తనకుఁ గ్రమ్మఱ నయో - ధ్యకుఁ జేరఁగలిగె

9680

గాకున్న నల జన - కజ యేల యెవ్వ
 రేకడఁ బోయిన - నేమి నా కేల
 రావణాసురునితో - రణమేల యందు
 నీవుండ నచ్చోట - నేనున్కి నిజము
 యేనిన్నుఁ గనుఁగొంటి - యెంతపుణ్యుఁడనొ
 మానని యాపదల్ - మానె నాకిపుడు
 సౌమిత్రి ! నేఁడెంత - సంతోషమయ్యె !
 నామానుషంబు వ - ర్ణనకెక్కె నిపుడు
 ననువంటి యన్న లే - నరులకుఁ గలరు
 నినుఁబోలు ననుజన్ము - ని గణింపలేరు
 నాభాగ్య మీడేఱె - నాతపంబెల్ల
 శోభన ఫలదమై - చూపట్టె నిపుడు”
 అనుమాట లాలించి - యడుగుల వ్రాలి
 జనకజాప్రియుఁ జూచి - సౌమిత్రి పలికె.

9690

“ ఏమెంత నామాట - లెంత నన్నింత
 స్వామి ! యల్పుఁడు వల్కు - జాడ నాడుదురే ?
 అచ్చట మును దండ - కారణ్య మునుల
 కిచ్చిన యభయంబు - నీభాను సుతుఁడు
 మున్నైన వానర - ముఖ్యులతోడ
 నన్న ప్రతిజ్ఞలు - నావిభీషణుఁడు
 నమ్మి మీశరణున్న - నాఁడు మీరిచ్చు
 నమ్మికలును మీమ - నంబులో మన్ని
 యిటు లాన తిత్తురే - యీదశకంఠు
 నెటు బోయినను బోవ - నీయక వట్టి
 వాని సంగరములో - వధియింతు ననిన

9700

పూనిక యేమయ్యె - పొసఁగ దిట్లాడ
 రావణుఁ దునిమి ధ - రాపుత్రుఁ గూడి
 యీ విభీషణునకు - నిచ్చి యాలంక
 సకల వానరులతో - సాకేతమునకు
 నకలంకమతిఁ జేరు - నది యొప్పుఁగాక
 ననువంటి వారి కెం - దటి కిట్టులైన
 మనసులోఁ దలఁతురే - మనువంశతిలక ?
 ఇనుఁ డస్త శిఖరికి - నేఁగకమునుపె
 దనుజేంద్రు ననిలోనఁ - దలఁద్రెవ్వనేసి
 జయలక్ష్మిలోఁ గూడ - జానకిఁ గూడి
 నయనంబులకు నింపొ - నర్పుఁ డెల్లరకుఁ
 దడవుసేయకుఁడని - తడవ రావణుఁడు

9710

—: రావణుఁడు శ్రీరామునిపైకి యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

వెడవెడ నార్పుచుఁ - బిడుగుల వంటి
 యమ్ము లేరిచి పట్టి - యలయక దీరి
 ముమ్మరంబగు రోష - మునఁ దేరు నోలి
 కవచ తూణీరాది - కముల నూత్నముగ
 సవరించి రామునిఁ - జంపుట యొకటి
 చచ్చుటొక్కటి గాక - సారెకు లంక
 చొచ్చునే తనవంటి - శూరుం డటంచు
 నందటిఁ బోకాల్చి - నందటి యాస
 నుందు ప్రాణము దాఁచి - యొక్కె డ ననుచుఁ
 దెగువఁ దలంచి దై - తేయ నాయకుఁడు

9720

మగుడ రాఘవుఁ జేరి - మార్గణంబులను
ముంచినచో నట - మున్నె రాఘవుఁడు

—: శ్రీరాముఁడు యుద్ధసన్నద్ధుఁడుకాఁగా, ఇంద్రుఁడు
మాతలితో తనదివ్య రథమును బంపుట :—

కాంచితి మరల నీ - కల్మషాత్మకుని
పోనియ్య నింక నా - భుజశౌర్య మెల్ల
వీనిపైఁ గనుపించి - విబుధులకైన
యాపదల్ దీరుతు - నని నిశ్చయించి
చాప మారోపించు - సమయంబునందు
మేరుశైలము చుట్టు - మిహిరుని రథము
ధారుణిణి రాఁ గ - తంబేమి యనుచుఁ
గవులెల్ల వెఱఁగంద - కాంచనకేతు
నిపుణంబు మణికింకి - ణీ సమన్వితము
కల్పక మాలికా - కలిక మనల్ప
శిల్పి చమత్కార - చిత్ర చక్రంబు
కమలరాగరుచి ప్ర - కాండ దోర్దండ
సముద్రగ మాతలి - సారథికంబు
సక్త సహస్రార - సంహితామూల్య
మాక్తిక ఝల్లరీ - మందార జనిత
పట్టాంశు కోజ్జ్వలో - పరిభాగకనక
పట్టికా కలితమ - భ్రంలిహకలశ
ఖచిత మాణిక్య ని - కాశ దినేశ
మచిర నిబద్ధ ప - యోద్ధి సంభూత

9730

9740

దూరిత శ్రమనాశ - తురగసహస్ర
 ధారాహితాభావ - తరణంబునైన
 సౌఁర్ణ్యగిరినిభ - స్యందనం బపుడు
 దేవేంద్రుఁ డనుప ధా - త్రివసింతునంత
 మాతలి " రఘువీర ! - మాస్వామి యింద్రుఁ
 డీతేరిపై మిమ్ము - నెక్కింపు మనియె
 నిది విల్లు తూణీర - మిది యివి దూపు
 లిది గద యిది శక్తి - యిది కవచంబు
 నివి యస్త్రములు హేతి - యిది యజేయంబు
 లివియెల్ల సారథి - నేను నాపేరు
 మాతలి రావణు - మ్మించి మఱల
 సీతఁ జేకొను మని - చెప్పె మాస్వామి
 పనిఁ గొండు మీ" రనఁ - బరమ హర్షమున
 నినుఁ డుదయాచలం - బెక్కిన కరణి
 యారథంబు మనోర - ధానుకూపమున
 శ్రీరఘుపతి ప్రద - ట్టిణముగా వచ్చి
 యారోహణముచేసి - హరుఁడు పురంబు
 లేరుచునపుడున్న - యేపు చూపుచును

9750

9760

—: రామ రావణ మహాసంగ్రామము

రావణుఁడు మహాశౌర్యమున విజృంభించుట :—

వివిధాస్త్రములు దైత్య - విభునిపై వ్రేయ
 నవి ద్రుంప నతఁడు న - య్యస్త్రంబు లేసి
 గాంధర్వ రాక్షస - గారుడాస్త్రములు
 సంధించి యిరువురు - జగదించు నపుడు

9770

దానవ విభుఁడు మా - తలి వేను నొవ్వఁ
 గానేసి హరుల మా - ర్గణముల ముంచి
 యింద్ర ధ్వజంబు మ - హీస్థలి నర్థ
 చంద్ర బాణంబుచేఁ - జక్కాడి త్రోచి
 రాముని దివ్యనా - రాచకోటులను
 చేమెదల్పక యుండఁ - జేసి నిల్పుటయు
 నూరకే వేసరి - యున్నట్టులున్న
 శ్రీరాముఁ దేరి చూ - చి కపీంద్రులెల్ల
 రామచంద్రుఁ నెదిర్చి - రాహువు రీతి
 నీమేర దనుజేంద్రుఁ - డేచి పట్టెడును
 యిలకెల్ల దాను కీ - డెంచి బుధుండు
 పెలుచ గోహిణిఁ బట్టి - వీడింపఁ దొడఁగె
 పొగలతో నెగలతో - భుగభుగ పొంగి
 నిగిడి మిన్నెల్ల ము - న్నీ రాక్రమించె
 తనదీప్తిఁ దఱిగి య - ద్దపు బిల్లరీతి
 నినుఁడు దోచెను మింటి - కెగసె మొండెములు
 తల లంతరిక్ష ప - థమ్మున నిల్చి
 పెళపెళ నాన్పుచు - పెడ బొబ్బలిడియె !
 దుమ్ము చాయలఁ దోచె - ధూమ కేతువులు
 చిమ్మ చీకటులు ముం - చె దిశాముఖముల
 నావేళ కోసలేం - ద్రాన్వయ తాత
 యావిశాఖ పురంద - రానలాత్మకము
 నరికట్టుకొని యుండె - నంగారకుండు
 ధరణి యంతయును గొం - దల మందె నపుడు,
 ఇదివేళ తనకని - యెంచి మైవెంచి

9780

9790

పదితలల్ చేతులి - ర్వదిదాను దాల్చ
 మధ్యందినోదగ్ర - మార్తాండ బింబ
 బుధ్య పలక్షిత - భూరికిరీట
 దశకంబుతోడ మ - స్తకములు పదియు
 దశదిగంతముల నా - తపదీప్తి వెనుప
 యిరువది చేతుల - హేతిత్రిశూల
 శరచాపముసలాస్త్ర - శస్త్రముల్ మెఱియ
 నవరత్నమయసము - న్నత శిఖరముల
 నవముగా నిలుచు మై - నాకుఁ డోయనఁగఁ
 బదివిండ్లు నెక్కిడి - పది కరంబులను
 ప్రదరముల్ దొడిగి దె - ప్పరముగాఁ గురిసె
 “ చిక్కెనాచేత ని - శ్చేష్టితుండయ్యె
 దక్కె జానకి గెల్తు - దశరథాత్మజుని ”
 అని బెడిదమునఁ బ్ర - త్యాలీఢ చరణ
 వనరుహులడగుచు రా - వణుఁడు మింనుటయు 9810

—: శ్రీరాముఁడు రావణు నెదుర్కొనుట -
 రావణుఁడు వైచిన శూలము ఖండించుట :—

విన్న బాటున నుండి - విశిఖముల్ నాఁట
 క్రొన్నెత్తురులు మేనఁ - గురియ వేలుపులు
 గరుడ గంధర్వులు - ఖచరులుఁదన్నుఁ
 బరికించి యిఁక నెచ్చెఁ - బనిలేదనంగ
 వెఱచిన తనవారి - విజయంబుఁ గోరి
 తఱి వేచి నొప్పించు - దశకంఠుఁ జూచి
 యురిగి యవేలధై - ర్యసహాయుఁ డగుచు

సెలలఁ గట్టెఱగ్రమ్మ - శ్రీరామ విభుఁడ

కోదండ దండంబు - గుడుసు వడంగఁ

దాదండ వట్టి మా - తలి నెచ్చరించి

9820

గన్నె రాకమ్మలా - కర్ణాంతములుగఁ

గొన్ని ప్రయోగించు - కోప వేగమున

నదరె ధరిత్రి య - ల్లలనాడె గిరులు

చెదరె నక్షత్రముల్ - సింధువుఁగలఁగె

భూతకోటి వడంకె - బుద్ధు హూత ముఖుల

చేతోవికాసముల్ - చేరెఁ గ్రమ్మఱను

“ గెలువు రాఘవ ! ” యంచు - గీర్తింప సురలు

“ గెలుము రావణ ” యంచు - గేర రాక్షసులు

నాసద్దులు నభంబు - నవనియు నిండ

రోసముల్ మిగుల వా - రును బోరుచుండ

9830

రాత్రించ రేంద్రుఁ డా - గ్రహముతో మొనలు

గోత్రకూటములతో - గొండాటమాడఁ

గట్టిన ఘంటల - ఘణఘణ త్కార

మట్టహాసమును బ్ర - హ్మాండంబుఁ బొగువఁ

గేలసూల మమర్చి - కినిసి వ్రేయుటయుఁ

కీలి కీలాసము - తీర్ణమై నిగుడి

నచ్చు నప్పుడు రిఘు - వర్యుండు మీఁద

చిచ్చఱమ్ములు గురి - సిన మ్రుంగి కొనుచు

మించిన తనతేరి - మీఁదట నింద్రుఁ

డుంచిన శక్తి య - త్యుత్సాహ శక్తిఁ

9840

దీసి ప్రయోగింప - దినకర కిరణ

భాసమాన మహా ప్ర - భావంబుతోడ

వచ్చి యాలోనె రా - వణుని శూలంబు
 నచ్చెరువుగఁ ద్రుంచి - యవనిఁ ద్రెల్లించె
 దశరథాత్మజుఁడు మా - తలి చూచి మెచ్చ
 నశని కల్పములైన - యమ్ములుఁ దొడిగి
 హరులను నొప్పించి - యతని పేరురము
 పరియలు చేసి ము - ప్పది శరంబులను
 డిగ్గ ముల్కులు నుది - టికి మూఁడుకాఁగ
 నగ్గలిక చెలంగ - నదలించి వ్రేయ 9850
 రక్త ధారలఁ దోఁగి - రవణంబు మాసి
 నక్తంచరేంద్రుఁ డా - నన వివర్ణతను
 మిగుల నాగ్రహముతో - మించి శ్రీరాము
 మొగముపైఁ గొన్ని య - మ్ముల నాట నేసి
 పీఠెద చాల నొ - ప్పించిన సమర
 ధీర్మలె వారలె - దిచ్చి పోరుచును
 శరతిమిరంబుతో - సమిరోద్విఁ దమ్ము
 నొరులకుఁ గనుపింప - కురుశక్తులమరఁ
 జలమునఁ గోపంబు - శౌర్యంబు బలము
 తులదూఁగ నెచ్చు గొం - దులు గానఁబడక 9860
 సమరంబు నేయు రా - క్షుసనాథుఁ జూచి
 కమలాప్తకులుఁడు రా - ఘవుఁ డిట్లు పలికె.

—: రావణుఁడు చూపిన శౌర్యపరాక్రములకు శ్రీరాముఁడు
 మెచ్చుకొనుట :—

“ రావణ ! నీపరా - క్రమమజేయంబు
 ధేవతావళి నిన్ను - దృష్టిగప లేదు

నీవంటివాఁ డతి - నీచ కర్మములు
 గావించు ఫలమెల్లఁ - గనుపింతు నిపుడు
 నాఁడె యేర్పడదె జా - నకిఁ బట్టితెచ్చు
 నాఁడు మేమెఱుఁగకుం - డఁగఁ దప్పెగాక
 యిది యొక్క పౌరుష - మే నీదుశక్తి

సుదతులయెడ గాక - చూపరాదిచట 9870

సీతను మ్రుచ్చిలిం - చిన నాఁడె తీత్ర
 ధాత యిచ్చిన వర - దర్పంబు నీకు
 పుణ్యంబు లన్నియుఁ - బొలివోయె నరవ
 రేణ్యుల గోరు కో - రికెలు చేకూడె

పాపానుభవకాల - పక్వంబునందుఁ
 జూపట్టితివి యింకఁ - జొరనీను లంక
 తలలు ఖండించి ర - క్త ప్రవాహముల
 బలియిత్తు భూతాది - పలలాశనులకు

గరుడుండు పాములఁ - గమించిన యట్లు 9880

కఱచిన ప్రేవులు - కాకఘాకములు
 విదరింపఁ జేయుదు - విదరించి నీదు
 మెదడుచే దనియింతు - మృగ భూర్తములను ”
 అని యల్లెఱో నమో - ఘాస్త్రముల్ గూర్చి

తనువెల్ల నతిశోణి - తప్రవాహములు
 నుప్పతిల్లఁగ ధాతు - యుక్తాద్రిమాడ్కి
 నప్పుడు నిలుచు ద - శాన్యుని యందు
 బలశౌర్య ధైర్య ద - ర్పంబు లన్నియును
 బొలివోయె విండ్లు మో - పునకు చేటయ్యె

నొక్కయస్త్రంబు ప్ర - యోగింప నైన
 యిక్కువ మదిలో నొ - కింత లేదయ్యె
 రాముని ధైర్య శౌ - ర్య జ్ఞానశక్తు
 లామొదటికి ద్విగు - ణాతీత మగుచుఁ
 బొదిలోని దివ్యాస్త్ర - ములు తముదామె
 మొదలుచు నొంఱొండ - మించి రాఁదొడఁగె
 యుక్త మంత్ర ప్రయో - గోప సంహార
 శక్తులన్నియును సా - ఙ్కాత్కారమందె
 రాముని తేజంబు - రావణాసురుఁడు

9890

—: రాముని తేజమువలన నొకింత మైమఱచిన రావణుని
 రథమును సూతుండు మఱల్చుట-రావణుఁడు సూతు
 నదలించుట :—

చేమఱచుటయు నీ - క్షించి సూతుండు
 నరదంబు మఱలించి - యగచరులెల్లఁ
 దరిమి రాటను దుష్ట - దశరథాత్మజుని
 యమ్ములు వెన్నుపై - నాడంగ యొక్క
 యమ్ము నేర్చుటయు - దై త్యేంద్రుఁడాలోన
 తెలివిడి గని సార - థి మొగంబుఁ జూచి
 యలుక జనింప న - హంకృతి పలికె.

9900

“ యీ యవివేక మి - ట్టేల చేసితిని
 దాయల ముందఱఁ - దలవంపులయ్యె
 యెఱుఁగవు నీవునా - హృదయ వర్తనము
 మఱలింపుదురె తేరు - మనవంటి వార

లకట! నాశక్తి ధై - ర్యము ప్రతాపములు

తెకతెర చెటిచి యీ - తీలు చేసితివి

9910

నీవును బగవారి - నే కూడినావు

రావణుఁ డపకీర్తి - రాఁ దాళఁ గలఁడె?

లంచ మిచ్చెనొ నీకు - లక్ష్మణాగ్రజుఁడు

కొంచుఁ బొమ్మని తేరు - కొదవ సేయుటకు!

నమ్మిన గ్రోహంబు - నకు నొడి గట్టి

క్రమ్మ టింతురె తేరు - కలనిలో విడిచి

అరదంబు మఱలించు - మని యాగ్రహించు

సురవైరి వదనముల్ - చూచి వాఁడనియె.

—: సూతుని ప్రత్యుత్తరము :—

“ అజ్ఞుండ గాను గ్రో - హము సేయలేదు

ప్రజ్ఞ యేమఱను నీ - పగవాని చేతఁ

9920

బరిధాన మేమియుఁ - బట్ట నన్యులకు

వెఱచి రాలేదు నిన్ - విడిచి పోలేదు

ఆడనేమిటికి న - న్ననదుగాఁ దలఁచి

చూడు మేచురుదు నె - సూతకృత్యంబు

పగవాని బలమాత్మ - బలముఁ గాలంబుఁ

దగఁజూచి నిమ్నొన్న - తస్థలంబులను

జతనంబుతోడ య - శ్వంబుల బలిమి

మఱియించి రథికు నే - మఱకతోఁ గాచి

రథము దోలుటయె సా - రథులకు నీతి

రథమిట్లు మఱలింతు - రా యననేల?

9980

అలసె గుట్టములెల్ల - నలమట నొందఁ
 దెలివిడి చాలక - దిటఁ దప్పి నీవు
 గాయంబులను చేత - కార్ముకంబెత్తి
 సాయకంబుల వ్రేయ - శక్తి లేకుండ
 కనుఁగొని రథమేను - కడకుఁ దెచ్చితిని
 దనుజనాయక ! దీన - తప్పేమి తనకు ?
 హితుఁడ నింతియకాని - యితరుఁడగాను
 ధృతిపూను మఱల పైఁ - దేరుఁ ద్రిప్పెదను
 జోషానమయ్యె తే - జాలు నీవు పోర
 నోపిక నిజముగా - నుండినఁ జాలు
 మఱలింతునే ?" యన్న - మదిలోన మెచ్చి

9940

—: నూతుని మాటలకు రావణుఁడు మెచ్చి గాముని పైకి

యుద్ధమునకు సన్నద్ధుఁడగుట :—

కరుణించి తనచేతి - కడియం బొసంగి
 సారథి నూరార్చి - చక్కఁగా నిపుడు
 తేరు వోనిమ్ము వ - ధింతు రాఘవుని
 లంక కే నేటికి - లజ్జ పోవిడిచి
 యింకఁ బోవుదుఁ బగ - యీడేగ్గి కాక
 రామునితో నేఁడు - రణ మాచరించి
 నామీఁద నేదైన - నదిమేలు దనకు
 మఱల నూరకయున్న - మాటకు సూతుఁ
 డరదంబు రాము చా - యఁగఁ గోలునంత

9950

“ వచ్చెను వాఁడె రా - వణుఁ డతఁడేమి
 యిచ్చుఁ దలంచెనో - యెఱుఁగ మెవ్వరము

విఱిగి పోయినవాఁడు - వీఁడింతలోనె
 తిరిగెఁ గావున చాల - తెంపుగావించు
 నెందుకు మనమెల్ల - యిప్పుడే పోయి
 యందఱు రామున - మక్షంబునందు
 వానితో నెదురన - వ్వల దైవయత్న
 మైనట్టు లయ్యెడు” - నని కపులెల్ల
 నాలోచనలు నేయు - నంతలో నుత్త
 సాలభేదనునిపై - శరపరంపరలు
 ముంచిన వాఁడి య - మ్ములచేత రాముఁ

9960

—: శ్రీరామ రావణులు సరిసమానముగా యుద్ధముచేయుట.
 శ్రీరాముఁడలసి రావణుని వధించు నుపాయమును
 జింతించుట :—

డంచల నవియొక - టైన రాసీక
 వారించి కరలాఘు - వము నెరయించి
 పోరుచోఁ గవులు గుం - పులుగట్టి నిల్చి
 కనుచుండి రింతియె - కాని యొక్కరుఁడు
 ననికిఁ దోడై నిల్చు - నతఁడు లేడయ్యె.
 రామాస్త్రములకును - రావణుఁ డొకఁడె
 రాముండు రావణా - స్త్రములకుఁ గాని
 తలచూపలేరు బృం - దారకులైన
 నిలిచి యూనడుమ గుం - డెల గూడువట్టి
 సరిగాఁగ వారేయు - శస్త్రాస్త్రములను
 శరపంజరంబయ్యె - జలజజాండంబు
 దూరఁ గూడదు మాఱు - తుని కనుటంత

9970

యూరువు వుచ్చలే - కొకరైన నచట
 రామరావణ సమ - రమునకు నీడు
 రామరావణసమ - రంబింతె కాని
 యెట్లుండె ననిపల్క - నెట్టివాడైన
 నెట్లు నేరుచు చూడ - నెవ్వరి తరము
 పెట్టిన దండలు - పిరిదికి వీక
 పట్టిన చాపముల్ - పట్టినట్లుండ
 తొడిగిన యమ్ములు - తొడిగినట్లమర
 బెడలు దివ్యాస్త్రముల్ - వెన్నెలఁ బొదువ
 నిత రేతరము తెప్ప - లిడక క్రోధములు
 నతిశయరోషతా - మ్రాక్షులై నిలిచి
 దినకర తేజులై - ధృతివూని యొక్క
 దినమెల్ల రామరా - త్రించరాధిపులు
 సరివోరి యిరువురు - సరిగాఁగ నలసి
 దురము సాలించి స - త్తువలెల్లఁ దటిగి
 వదనమండలములు - వసివాడ శ్రమముఁ
 గదురంగ దొగదొట్టి - కన్నుమోడ్చుటయు
 సారథి రావణ - స్యందనంబొక్క
 యోరగాఁ దిగిచి తా - నురకున్న యపుడు
 ఏరీతిఁ దునుమును - నీదానవేంద్రు ?
 నూరట గతినైతి - నోరంతప్రొద్దు
 నేమి సేయుదునని - యిచ్చఁ జింతించి
 రామచంద్రుఁడు విచా - రము సేయునంత
 తనయాత్మలోన నిం - తయు నాయగ స్త్య
 మునినాథుఁ డెఱిగి రా - మునిచెంత నిలిచి

9980

9990

—: అగస్త్యుఁడు శ్రీరామచంద్రునికి ఆదిత్య హృదయము
నుపదేశించుట :—

“ ఏల చింతిల్లెద - వీదానవేంద్రు

నాలంబులోఁ గూల్చు - టది యెంత నీకు ? 10000

అతి రహస్యము కామి - తార్థప్రదంబు

హితమునౌ నొక మంత్ర - మిచ్చెద నీకు !

ఆదిత్యహృదయ మే - నది సమర్థముగ

నా దేశ మొనరింతు - నమ్మహామనువు

శ్రీకర మిష్టార్థ - సిద్ధి దమహిత

భీకర మావహా - పేతదయంబు

సకలకల్యాణ మా - శ్రయణీయ సౌఖ్య

మకలంక మలఘు దీ - ధ్నాయుప్రదంబు

సత్యంబు దుఃఖనా - శనము గోబ్రహ్మ

హత్యాది ఘోరమ - హాపాపహరము

10010

సతతకోగ ప్రణా - శనము లోకై క

హితము సౌభాగ్యస - మృద్ధి కారణము

నగుచుండు గావు - నాదిత్యుఁడుదయ

మగువేళ సేవింపు - మర్చాదివిధుల

నాయనఁ బూజింతు - రమరులు లోక

నాయకుఁ డతఁడ య - నంత తేజుండు

నాదిత్యులందఱు - నవయవంబులుగ

నా దేవుఁ డాత్మక - రావళిచేత

భువనంబు లెప్పుడూ - బోషించు పద్మ

భవుఁడు బద్మాక్షుండు - భవుఁడు నింద్రుండు

10020

వరుణుండు దాతల - వసువులు వహ్ని
 కరువలి యముఁడు య - క్షప్రవరుండు
 నాశ్వినేయులు చంద్రుఁ - డమ్మరుత్తులును
 విశ్వదేవతలు సా - విత్రిగాయత్రి
 ఋతువులు మనువులు - రుషులు సాధ్యులును
 పితృదేవతలు క్రౌంచ - భేది సిద్ధులును
 ప్రాణంబులతని రూ - పంబని మొదట
 త్రాణగాఁ బలికి మం - త్రముఁ దేలుపఱచె.
 “ ఆదిత్యునకు సహ - స్రాంశున కఖిల
 వేదమూర్తికిని స - వితున కర్కూనకు
 నూర్యదేవునకుఁ బూ - షునకు శంభునకు
 నర్యమునకు త్వష్ట - కంశుమంతునకు
 భాస్కరునకును త - పనునకు రవిక
 హాస్కరునకుఁ దిమి - రాపహాంతునకు
 భానుమూర్తికిని గ - భస్తి మంతునకు
 దానవారికి సర్వ - తాపనునకును
 నదితిపుత్రునకును - నగ్నిగర్భునకు
 త్రిదశార్చితునకు మ - రీచిమంతునకుఁ
 బింగళునకు నాత - పికి. మండలికి ప్ల
 వంగమునకును స - ర్వభవోద్భవునకు
 శిశిరనాశునకు దృ - ష్టికి నపాంపతికి
 శిశిరున కుదయాస్త - శిఖరరూపునకు
 దినకరునకును జ్యో - తిర్గణపతికి
 దినపతికిని మహా - తేజోధిపతికి
 కవి వికిర్బునకు స - క్షత్రాధిపతికి

10030

10040

రవికి రక్తునకు మా - ర్తాండమూర్తికిని
 దినమణికిని గ్రహం - ధిపునకుఁ బద్మ
 వనజ బంధునకు ది - వాముఖ్యునకును
 హైమగర్భునకు ఋ - గ్యజుషపారగున
 కామయారికి స - హస్రాస్పికి సారి
 సప్తాశ్వనకు సర్వ - సాక్షి కీశునకు
 సప్తసప్తికి వింధ్య - శైల కేసరికి
 ద్వాదశాత్మునకు స - త్యంత తేజునకు
 వేదాత్మునికి జయ - వీరనామునకు
 జయభద్ర హరిదశ్వ - సారంగ పద్మ
 శయనభోనాయక - శంఖనామునకు
 నీశభావునకు బ్ర - హ్మేశున కచ్యు
 తీశున కుగ్రున - కిద్ధ బోధునకు
 భాస్వంతునకు సర్వ - భక్షున కలఘు
 భాస్వరునకు రౌద్ర - పటువపుష్కునకు
 శత్రుఘ్నునకు - చామీక రాభ
 గాత్రునకును మిహి - కానాశకునకు
 దేవ దేవునకు జ్యో - తిష్పతి కతిశి
 భావంతునకు విశ్వ - కర్మ నామునకుఁ
 గ్రతు మూర్తికిని కృత - ఘ్నువినాశనునకు
 ధృతమహారికిని మం - దేహ వైరికిని
 మృత్యునకు హిరణ్య - కేతున కఖల
 కృత్య సాక్షికిని నీ - కిదె నమస్కృతులు ”

10050

10060

అను మంత్రమున సూర్య - నర్థిఁ బ్రార్థింపు

మని యుపదేశించి - యయ్యగస్త్యుండు

10070

దినపతి సృష్టిసి - తిలయంబులకు

వెనుక మహాభూత - విలయంబులకును

కర్తయై జాగరూ - కత నుండు భువన

భర్తయై యాత్మీయ - భానుమండలినిఁ

దపియింపఁ జేయుచుఁ - దానె వర్షించు

నెపుడు జగద్రక్ష - కినుండు బాల్పడియె

నన్నులమను చతు - రాగమంబులకు

నన్నిహోత్రాది క్రి - యా ఫలంబులకుఁ

గ్రతువుల కితర స - శ్కర్మ కాండమున

కితఁడె నాయకుఁ - డిశఁడే యిచ్చు ఫలము

10080

వనులందు గిరులందు - వాహినులందు

ననల బాధలయందు - నహితులయందు

రుజలందు వెతలందు - మ్రుచ్చులయందు

భజియించి యీస్తోత్ర - పాఠంబొనర్చి

యినునిఁ దలంచిన - నెల్లయాపదలుఁ

జెనక నేరవు వానిఁ - జేరు సౌఖ్యములు

జపియించు మీమంత్ర - జపము ముమ్మాఱు

తపనుఁ డిప్పుడె సన్ని - ధాన మందెడును

క్షణములో రావణుఁ - జంపెద వతఁడు

తృణమాత్రుఁ డనుచు నా - దేశ మొసంగి

10090

యాశీర్వదించి తా - నపుడగస్త్యుండు

దాశరథులకు నం - తర్ధాన మందె.

—: శ్రీరాముఁ డగస్త్యుని యాదేశానుసారముగ నాదిత్య
మంత్రము జపించుట - నూర్యండు ప్రత్యక్షమై జయమగునని
యాశీర్వదించుట :—

అతని హితాదేశ - మాత్మలో నునిచి
హతశోకుఁడగుచు శు - ధ్ధాచమసంబుఁ
జేసి చింతదొఱంగి - శ్రీరాముఁడచట
నాసీనుఁడై భాస్క - రాభిముఖముగ
మంత్ర జపంబు ము - స్మాఱు మునీంద్రు
తంత్రంబు చేత నెం - తయును జపించి
సమరంబు నేయు ను - త్సాహంబు చేతఁ
దమకించి జత్తాయ - తముగ నున్నంత
నారవియు బ్రసన్నుఁ - డై ” రఘువీర !
యీరావణుని గెల్వ - మిపుడ ” ని పలుక
తళతళ మెఱచు ను - త్తాల ధ్వజంబు
గెలుపు మీవనుచు నెం - కించి సారథయు
నీల రోచుల కి నీ - నికల తేజీలు
నేల ప్రక్కలుగ నా - నికె వచ్చు రథము
నెలవంకగతి సింజ - ని నెలగు విల్లు
నలఁతి నెన్నెలఁగాయు - నలుగు టమ్ములను
దివటీల గతి సార - దికి వెలుంగుచును
నవరత్నమయములై - న కిరీటములును
గలవాని యల్లంతఁ - గని రఘూద్వహుఁడు
తలయూఁచి చూచిమా - తలికి నిట్లనియె.

10100

10110

—: శ్రీరాముఁ డుత్సాహముతో రావణు నెదుర్కొనుట .—

“ కంటికి డావంక - గా వచ్చె నమర
 కంటకుఁ డిపుడె మ్ర - గ్గఁగ నున్నవాఁడు
 కరువలి నీలమే - ఘము బోలి వీని
 దురములోపల వధిం - తు నిమేషమునను
 కడపుమీ వేళ నా - ఖండల రథము
 తడయ కాత్మ మనోర - ధంబు వెంబడిని
 నెచ్చరించితి గాని - యేసీకు నేర్ప
 వచ్చితినని యెంచ - వలదు భావమున ” 10120
 అనుటయు మాతలి - యకాఁగాక యనుచు
 ననిమిషేశ్వర దత్త - మైన రథంబు
 వాని తేరును తాను - వలపలఁ గాఁగ
 రావించుటయుఁ జూచి - రావణానురుఁడు

—: రామ రావణుల యుద్ధము- దేవదానవులు జయాపజయము

లను గూర్చి యాతురతతో నుండుట - రావణున కశుభ

శకునములు గానఁబడుట - వానిని లక్ష్యపెట్ట కాతఁడు

యుద్ధము సాగించుట :—

అమ్ముల ముంచిన - నవి నివారింప
 నమ్మేర మఱియు ద - శాననుండలిగి
 కొన్ని తూపుల నేయ - ఘోర సంగ్రామ
 సన్నాహములు వారు - సరివోదనవుడు
 గెలుపోటములు గోరి - కీర్తనల్ చేసి
 చులకఁగ నాడుచుఁ - జూచి యిర్వురను 10180

గరుడ విద్యాధర - గంధర్వ యక్ష
 సురచారణాదు లె - చ్చో గాచి యుండ
 శకునంబులను కాని - శకునముల్ రాము
 నకు రావణునకు నై - న ముదంబులొంది
 కనుచుండ నప్పుడు - కంకగృధ్రములు
 దనుజ నాయకుని ర - ధంబుపై తిరిగె
 నఱచుచు గౌరవంక - లతనిపైఁ బడియెఁ
 గరువలి దుమ్మెత్తి - కన్నుల రాల్చె
 చినిఁగె లెక్కియపుపై - చీర గావిరులుఁ
 గనుపించె కన్నులఁ - గారె నశ్రువులు 10140
 హయలోచనంబుల - నడరె నంగార
 చయము జేన్గురు మించె - సంజకెంజాయ.
 అందుచే లంక చి - చ్చందు కొన్నట్లు
 చెందొవచాయ దోఁ - చె నహంబు నందె
 నవి సద్గసేయక - యసురారి విభుఁడు
 రవికులోత్తముని న - స్త్రంబులఁ బొదువ
 తనమేలు శకునముల్ - దశకంఠుఁ దునుము
 మని యెచ్చరింపఁ గ - య్యము సేయునవుడు
 రావణుఁ డారాము - రథ కేతనంబు
 చేవాఁడి మెఱయ నే - సియు నాఁటకున్న 10150
 రాముఁడా రావణు - రథ కేతనంబు
 భూమిపై నొక్కతూ - పున ద్రెళ్లనేసె
 దివ్యాస్త్రములను దై - తేయ నాయకుఁడు
 దివ్యవాహములపై - దృఢశక్తి నేయ
 తమ్మితుఁడుల మీఁద - దాఁకిన యట్లు

నెమ్మది శ్రీరాము - ని హాయంబులమరె.

అదిచూచి కోపించి - యసురనాయకుఁడు

గదలును శక్తులు - గండగొడ్డండ్లు

శూలముల్ కత్తులు - సురియలు చెట్లు

రాలును గిరులు ని - ర్వది కరంబులను

10160

రిప్పురిప్పున కపి - శ్రేణిపై నలిగి

రువ్వి రాముని శిత - రోష వర్షముల

ముంచి మిన్నెల్ల న - మ్ములుగాఁగ నురువ

డించిన తాచేవ - డిందక నగుచు

శతవర్షముల ముంప - సరికట్టి మింట

గరిగట్టి సాయకా - కారమై నిలిచి

పోరాడి యవియన్ని - పొడిపొడి యగుచు

ధాదుణిరాలి యం - తయు బయలైన

నొండొరు హాయముల - నుగుతరచండ

కాండధారల నొవ్వఁ - గా నేయునపుడు

10170

తన కేతనము మహీ - స్థలి వ్రాలఁ జూచి

దనుజవల్లభుఁడు క్రో - ధము మట్టుమీఱ

కాలాహి జింహ్వికా - కల్ప గారాచ

జాలంబులను మొగ - చాటు పుట్టంగ

వ్రేయుచో దొరలను - వేడుకల్ పుట్ట

నాయిరువురి తేరు - లంను సారధులు

నొకచోట చాయగా - నురక పోనిచ్చి

యొకవేళ నడ్డంబు - లుద్ధతిఁ గ్రోలి

వలయాకృతుల నొక్క - వైపునఁ దరమి

ములకలుగా నొక్క - మఱి నడిపించి

10180

మూలలకొక్క యి - మ్ములు గదలించి
 నాలుగంచుల ధావ - నముల నిగుడ్చి
 పోయిన వీధినె - బోక మఱల్చి
 చేయిచూపిన జాడ - చెంగక యాని
 యరదముల్ సూతక్రి - యాచమత్కృతులఁ
 బరగించి రథికుల - పను తెచ్చరించి
 తానును దాను ర - ధంబులు రథము
 పై నొగతోనొగ - పాళి పాళియును
 తురగంబు తురగంబు - దొరయఁ జేరుచును
 తిరుగ దూరముల నె - దిర్చి నిల్చుచును

10190

తమనేరుపులు చూప - దశకంధరుండు
 బొమముడి వెంట వం - పుగ శరాసనము
 రథమయ్యలాత చ - క్రప్రకారమునఁ
 బృథుగతిఁ జాట్టి తాఁ - బిరబిరఁ ద్రోలి
 యిది చక్ర మిదిరథ - మిదివాజి కేతు
 విది వేఁడుగో సూతుఁ - డితిఁడు రావణుఁడు
 నన వేఱుపడక ర - ధావరణంబు
 వినువీధి నిన బరి - వేషంబురీతి
 నమితపాతక పుంజ - మనఁగఁ బ్రదక్షు

ణము వచ్చు కరణి మం - డలి విభ్రమమునఁ 10200

జట్టు పావకశిఖల్ - చుట్టుకొన్నట్లు
 మట్టు మీఱఁగ సిత - మార్గణశ్రేణి
 యన్ని దిక్కులరాఁగ - నట్లమాతలియు
 నున్నచోటనె వాజు - లురువడిఁ దిరుగ
 రథము నిలారచ - క్ర న్యాయముగను

—: రావణుడు పరాక్రమించుట చూచి శ్రీరాముడు లోక
మంతయుఁ దల్ల డిల్లునట్లొక బాణము నాతనిపైఁ బ్రయోగించుట—

దేవతలు శ్రీరామునికి జయమగుఁగాక యని

యాశీర్వాదించుట :—

రథిక శేఖరుడైన - రఘుపతి మెచ్చుఁ
దిరిగింప నతఁడేయు - దివ్యాస్త్రకోటి

నచీకి వ్రేయుచును దా - నవనాథుమీఁదఁ

గనుబొమల్ ముడిగొన - కల్పాంతరమున

కెనగాఁగ మండలీ - కృత చాపుఁడగుచు

10210

నెనిమిది తూపుల - నెనిమిది హరుల

గినిసి వ్రేసిన నవి - కేడించి పఱచి

యరదమీడ్చుకపోవ - నలిగి రావణుడు

పరశుతోమరకుంత - పట్టిసవ్రాస

ముసలగదావ్రాస - ముద్గరాదులను

దెసలు గప్పఁగ వ్రేయఁ - దెగవ్రేయుటయును

మఱికొన్ని తూపుల - మాతలి నేసి

హరులఁ గొన్నిటి నేసి - యస్త్రజాలముల

తనమీఁద ముంప నీ - తావ్రాణవిభుఁడు

కనఁగన వెలఁగు మా - ర్గణమొక్క తేర్చి

10220

అల్లెతో సంధించు - నాగ్రహంబునకు

హల్లోపలంబులై - యదరె లోకములు

జలధులన్నియు నొక్క - సంగతిఁ గలఁగె

కులశైలములు గల - గుండుగాఁ బడియె

అవని బిట్టురువడి - నల్లలనాడె

రవి మండలంబు ని - రస్తాభమయ్యె

లోకవాసులకును నా - లోచనల్ గలిగె
 చీకాకుగాఁ గల - సెను దిష్టుఖములు
 నావేళ గంధర్వు - లఖల సౌఖ్యములు
 దేవతలును రాము - దృష్టింప వెఱచి
 జయమొందుఁగాక - విశ్వప్రపంచంబు
 భయముఁ దీఱెడు గాక - బ్రాహ్మణావళికి
 నిలువ నీడలు మాకు - నెలకొనుగాక
 చలపాది దానవే - శ్వరుఁ డీల్లుగాక
 సౌమిత్రయన్నకు - జయమబ్బుగాక
 భూమిజ తానాత్మ - పురిఁ జేరుఁగాక ”

10230

—: రామ బాణము రావణుని మస్తకముల ఖండింపఁగానే
 వెంటనే యవి మొలుచుట - రాముఁడు వానిని ఖండించుచు
 రావణునిఁ జంపు నుపాయ మాలోచించుట :—

అనునంత నయ్యమో - ఘాత్రుంబు వచ్చి
 దనుజనాయకుని మ - స్తకము ఖండించె.
 కుండలకోటీర - కోమలప్రభల

వెండియు నొకతల - వీరరావణుని

10240

భుజముపై మొలవ న - బ్బురముతో రాముఁ
 డజరులు మెచ్చఁగ - నదియును ద్రుంచె
 పుట్టలో పన్నగం - బులరీతి మఱియుఁ
 గొట్టుచో నుర్విపైఁ - గూలుమస్తకము
 కనిపించుటయె కాని - గళము మొండియము
 గనుపించ దేమాయఁ - గఱచెనో కాక !
 ఔరర ! ధాత ము - హావర శక్తి

శ్రీరాముఁ డీరీతి - శిరములుద్రుంప
 నొక్కచందమ్మున - నొకట మారంత
 యక్కజంబుగ నుత్త - మాంగంబు మొలిచె ! 10250

కొట్టిన తల కిరి - కున్నఁ దెగి తోనె
 పుట్టె వ్రేయుటలేదు - బొంకనిపించె !
 రావణుఁ డున్న ధై - ర్యము చూచి యాత్మ
 భావించి " యెట్లు చం - పఁగవచ్చు వీని
 తలఁ ద్రెంచియును చావుఁ - దప్పినవాని
 గెలుచు తెట్లొక ? నెట్టి - క్రియ జయింపుదును

క్రొంచాటవిని దండ - కావనిఁ దొల్లి
 త్రుంచితి నాకబం - ధుని నవ్విరాధు
 ఖరదూషణాది రా - క్షసుల మారీచుఁ
 బారిఁ గొంటి వారి నే - పునఁ జయించితిని 10260

జలధిఁ గెల్చితిని రా - క్షసులఁ బెక్కండఁ
 గలనఁ జంపితి నమో - ఘములు మదీయ
 దివ్యాస్త్రములు వీని - దెసఁ బాటిరాక
 యవ్యవసాయ కా - ర్యంబులె పోలి
 వమ్మయ్యె నేరీతి - వధియింతుఁ గడమ
 యమ్ములే వీని యా - యమ్ము నాఁటెదును
 వీమిటఁ గెలుతు నిం - కెయ్యది యుస్త్ర
 మేమి సేయుదు " నని - యిచ్చఁ జింతింప

" స్వామి ! యేమిటి చింత - చాలింపు " మనుచు
 రాముని కింద్రసా - రథి యిట్లు పలికె, 10270

—: మాతలి శ్రీరామునితో బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగింపుమని
చేప్పట :—

“ అమరులందఱుఁ గూడి - యాడుకొన్నట్టి
సమయ మేనెఱుఁగుదుఁ - జంపుము వీని
నేఁడె వీనికి నూఱు - నిండిన దినము
వీఁడెంత మీయస్త్ర - విలసనంబులకు
నిప్పుడె బ్రహ్మాస్త్ర - మేయుము వీని
చప్పుడు గాకుండ - జంపెద వేని ”
అననట్లు కాకని - యాదిత్యుఁ దనదు
మనసులోపలను ము - మ్మాఱుగాఁ దలఁచి
మ్రొక్కి యగస్తు యిండు - మును దనకిచ్చు
చక్కని యస్త్రరా - జంబొక శ్రుచ్చి

10280

—: బ్రహ్మాస్త్ర వర్ణనము :—

సకలలోకై క ర - క్షౌఢురీణంబు
నకలంక శతసహ - స్రాంశు సన్నిభము
పాకాసురారి సం - ప్రార్థిత సత్య
లోకేశదత్త శు - శ్లోకీకృతంబు
ఖగవురందరగరు - త్కలితోగ్రయుగప
దగణిత ఝంపాభ - యదఝాంకృతంబు
కలధౌత ఖచితపుం - ఖము సురవైరి
తులితమాకాశ బం - ధుప్రకాండంబు
తపనానలోద్దిష్టి - తనిశాతశల్య
మపరిమితంబు ప్ర - త్యస్తాసహంబు

10290

నగవసుధా భేద - నకళాధురీణ
 మగణిత మహిత సై - న్యగ్రసనంబు
 సతత భూతప్రేత - సంతోషఫలద
 చతురంబు కల్పాంత - శమనోపమంబు
 వానరసైన్య రా - వణబల వృద్ధి
 హానికరంబు వ - జ్రాయుధోపమము
 నై న బ్రహ్మాస్త్ర మం - త్రాధిరాజమునఁ
 దానభిమంత్రించి - తద్దివ్యశరము
 దశరథ తనయుఁడు - ధర్మ బ్రయోగింప

—: శ్రీరాముఁడు బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగింపగానే బ్రహ్మాండ
 మంతయుఁ దల్లడిల్లుట - అది రావణుని వక్షుముఁ బగులఁజేయ
 నతఁడు విగత జీవుఁడగుట :—

శశిభాస్కరులు తప్పు - జాడలఁ జనిరి 10300
 భూతహాహాకార - ములు మిన్నముట్టె
 ధాతపంకజ వీరిఁ - గాచలియించె
 నతలాదిలోకంబు - లన్నియు నతల
 కుతలంబులయ్యె నా - క్రోశించె నభము
 తిరిగె దిద్దిర ధరి - త్రి నగంబులెగరె
 నొరిగె మేరువు జగ - దుత్పాతనుయ్యె
 వేదమంత్రోక్త మ - వ్యిశిఖరాజంబు
 భూదేవతలు ఋషి - పుంగవుల్ సురలు
 జయజయ ధ్యనుల హ - స్తంబులు మొగిచి
 భయనివారణ మంత్ర - పఠనముల్ సేయ 10310

నది రవి సంకాశ - మై యదివిజిత
 భీదురమై యది సురా - భీష్మితంబగుచు
 నది కాలకాలకూ - టాగ్రమైయది భ
 యద మూర్తియగుచు మి - న్నంతయుఁ బొదివి
 యైరావతోగ్రదం - తాగ్రకిణాంక
 చారుకుంకుమపంక - చర్చితంబగుచు
 నీల భూమీధర - నిభమైన దనుజ
 పాలకుని విశాల - భద్రవక్షంబు
 భగ్గునఁ బగుల పైఁ - బడి వీపువెడలి
 న్నెగ్గున భూమిలో - నికి డిగబారి
 కొంతదూరము ధాత్రి - గోరాడి యెగసి
 చెంతల దానవ - శేషంబుఁ బఱవ
 నాఁక యెందును లేక - యారాముఁ జేరి
 తోఁకచుక్కయుఁ బోలి - తూణంబుఁ జొచ్చి
 కులిశంబు దారి సోఁ - కున వ్రయ్యలగుచు
 నిలమీఁద వ్రాలు మ - హీధరంబనఁగ
 నావిశిఖము ముట్ట - బ్రాణముల్ వోవ
 రావణుఁ డవనిపై - వ్రాలినఁ జూచి

10320

—: రావణుని మరణమునకు లోకము హర్షించుట - వానర

సైన్యము నానందముఁ జెందుట :—

ధిమధిమ మొర సెను - దేవదుందుభులు
 ఘుమఘుమ జలనిధి - ఘోషించె పొంగి
 సేదలు దీర్చె ద - క్షీణ గంధవహుఁడు
 పై దట్టముగ నిండె - బ్రసవవర్షములు

10880

తటచయ్యో సురవధూ -- దండ లాస్యములు
 భరతుండు మదిఁగాంచె - పరమ హర్షంబు
 కీర్తించి రమరవా - గ్నేయకారకులు
 వర్తించె జయజయ - ధ్వనులు మిన్నెల్ల
 ధారుణి భారమం - తయు నోసరిల్లె
 చేరెఁ గల్యాణముల్ - సృష్టికింతటికి
 మునుల మానస రోగ - ములు శాంతినొందె
 నినచంద్రులు వెలింగి - రిచ్చానుసరణి 10340
 వింటి కూరట కల్గి - వెస నెక్కుడించి
 నంటువాయని లక్ష్మ - ణ కుమారుఁ బిలిచి
 యిచ్చినఁ బదముల - కెఱఁగి చేనంది
 ముచ్చటల్ దీర రా - ముని చెంత నుండ.
 జలజాప్తసుత విభీ - షణ వాలితనయ
 నలనీల కుముదాంజ - నానందనాది
 హితులు చెంతల నిల్చి - యెంతయుఁ బొగడి
 యతనిచే మన్నన - లందిరి ప్రీతి
 నాడినట్టి ప్రతిజ్ఞ - లన్నియుఁ దీర్చి
 వేడుక మదిపూని - వృశ్చునిఁ దునుము 10350
 నాఁటి దేవేంద్రు నా - నంద మంతయును
 నాఁటికి తనదు మ - నంబునఁ జెంది
 తనవారి నడుమ బృం - దారకుల్ గొలువ
 ననిమిషేంద్రుఁడు కొలు - వైయున్న యట్లు
 పదునాలుగేండ్ల కా - పద తెల్లఁ దీటి
 ముదితాత్ముఁడై - రఘుముఖ్యుఁడున్నంత.
 తేజోవిహీనుఁడై - దినరాజు వచ్చి

యీజగతినివ్రాలు - నెన్నికఁ దోఁప
 రామాభిమంత్రిత - బ్రహ్మస్త్రరాజ
 భీమనిర్ఘాత ని - ర్భిన్నవిశాల
 వక్షుఁడై పడిన రా - వణుఁ దేరి చూచి
 యక్షీణ శోక వే - గాతురుం డగుచుఁ
 బాల నేడ్చుచు విభీ - షణుఁ డిలమీఁదఁ
 వ్రాలి మున్నటి తన - వై రంబు మఱచి
 తాను తోఁబుట్టిన - తమ్ముఁడు గాన
 యానరాని విషాద - మంది యిట్లనియె.

10360

—: విభీషణుఁడు రావణుని మరణమునుగూర్చివిలపించుట :—

“తులలేని మృదుహాంస - తూలికాతల్ప
 ములఁ బవళించు న - మోఘ గాత్రంబు
 వ్రేయు గాలును - కీలువ్రేసినల్లుండ
 యీయవస్థలఁ బొంది - యిటు లుండవలసె
 తలకిరీటము మహీ - స్థలి డొల్ల కేశ
 ములు నేలఁ బొరల దు - మ్ము మొగంబుఁ గప్ప
 అన్న ! నీవిటులుండు - టయ్యెనే మొదట
 నన్నమాటలు విన - వైతి వేమియును
 కామాతురుండవు - గాన బ్రహస్త్రుఁ
 డామీఁద కుంభ - కర్ణాదులు కులముఁ
 జెఱపఁ బుట్టిన యింద్ర - జిత్తు నామీఁద
 విరసించు నీవాడు - విధముల నాడి
 రామాటలకు ఫలం - బందిరి వారు
 రాముని ఘోర నా - రాచ ధారలను

10370

10380

నాబుద్ధులే నమ్మి - యా ఘ్టడ నైన
 నాబుద్ధి వినక ప్రా - ణము లొల్లవైతి
 సీత నిమ్మని యెంతఁ - జెప్పిన వినక
 యీతరిఁ బ్రాణంబు - లిత్తువే యకట!

ధర్మ మర్యాదలుఁ - దప్పిన కతన
 నిర్మూలితంబయ్యె - నీ పరాక్రమము
 నీపాటు చూడఁ గం - టికిఁ దిమిరమున
 నాపంకజారాతి - యణఁగి నట్లయ్యె
 కీలలు మాసిన - కీలి చందమున

నేలపై నిటులుండ - నినుఁ జూడఁగలనె

10390

ధైర్యంబు నిగురు మొ - త్తము నసమాన
 శౌర్యంబు పేరును - శారీరబలము

ప్రసవ సంపదయుఁ దప - శ్శక్తి పేర
 నెసఁగు చేవయుఁ గల్గి - నీవను నట్టి
 సంపూర్ణ ఫలమహీ - జము రఘువీర

ఝంపాసమీర మి - చ్చటఁ గూలఁద్రోచె.
 క్రోధగాత్రము కాంత - గుణతుండ మహిత
 యోధనిర్మథన శౌ - ర్యోరు దంతములు
 తపమును దమము మా - త్పరశత్రు నిగళ

కపటాసురలు కొలి - గడలు వారలుగ

10400

తనరు నీపేరి గం - ధగజంబుఁ గూలె.

జనకజ రమణ కే - సరి నెదిరించి

క్రోధ నిశ్వాససం - కులధూమ నిర్ని
 రోధక మతిశౌర్య - రూప హేమములు
 బలమును వేడిమిఁ - బరగ నీపేర

విలసిల్లు దుస్సహ - వీతిహాత్రుండు
 చల్లనారెను రామ - జలధర నిశిత
 భల్ల దృష్టిని దైవ - బలమ లేకునికి
 ఘోరరాక్షసులు క - కుద్వాల శృంగ
 వారంబు జపల భా - వ స్వభావంబు 10410
 కన్నులు చెవులును - గజకోటి శక్తి
 గన్నమాత్రము మహా - కాయంబు గాఁగ
 వెలయు నీపేరిటి - వృషభంబు పెద్ద
 వులివోలె రాముఁ డి - ప్పుడు వసివట్టె
 అన్న ! నీవా నీత - నాసింప వేని
 నిన్ను రాముఁడెదిర్చి - నేర్చునే గెలువ
 నాయమ్మ నేల వ్రా - లాచరణంబు
 లాయన బాణంబు - లై గూల్చె గాక !”
 అనిచాల విలపించు - నవ్విభీషణునిఁ
 గనుఁగొని లక్ష్మణా - గ్రజుఁ డిట్టులనియె 10420

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణు నూరడించుట - రావణునికి
 పరలోక విధులు నెఱవేర్చుమని హెచ్చరించుట :—

“ ఏల విభీషణ ! - యింత శోకింప
 నాలంబుఱ్ఱోన మీ - యన్న పాటునకు ?
 చనునె శక్తిత్రయ - సంపన్నుఁ డతుల
 ధనురాగమాత్మ ప్ర - తాపవై భవుఁడు
 ఇతనికి వగతురె - యితనిలో నెదుర
 నితరుల తరమె యే - నింతియె కాక ?
 ఏనైన నెదిరింతు - నే యధర్మంబు

వీనికి లేకున్న - విలుకేల నంది
 చంపిన నేమి తా - జచ్చిన నేమి
 తెంపున నిటుగడ - తేటంగ వలదె 10430
 ఘనుఁడు క్షత్రాచార - గరిమమంతయును
 తనపాల నిడుకొన్న - ధన్యుఁ డితండు
 మీయన్న బిరుదంబు - మ్రింగి తోఁ బొలిసె
 నీయన సామాన్యుఁ - డే త్రిలోకములఁ
 బోరఁ జేతుల కొట్టి - పోరాడి యితఁడు
 చూరవట్టెడు స్వర్గ - సుఖములన్నియును
 నెన్నాళ్ళు బ్రతికిన - నేమి యన్నిటికి
 నున్నవాఁడతఁ డన్యు - లుండియు నేల
 పరలోకవిధులు దీ - ర్పక చింతఁ బొరలు
 తరిగాదు నీకు క - ర్తవ్యమై యునికి.” 10440
 అనుమాటలకు తాల్మి - నంది రాఘవునిఁ
 గని విభీషణుఁడు సం - గతముగాఁ బలికె
 “అయ్య! త్రిలోక భ - యంకరుఁ డితఁడు
 కయ్యంబులందు నా - ఖండలాదులను
 పలుమాఱు నోలి వెం - పరలాడినాఁడు
 బలవంతుఁ డతుల దో - ర్బల శౌర్యశాలి
 వేదముల్ తా చది - వినవాఁ డధీత
 వేదాంగ చతురుండు - వేదార్థవిదుఁడు
 సకలయాగక్రియా - చార సంపన్నుఁ
 డకలంకపుణ్యుఁ డ - త్యంత ధార్మికుఁడు 10450
 నిలుకడ గలవాఁడు - నీతిసంపన్నుఁ
 డిల పెక్కు గాలంబు - నేలినవాఁడు

బహుభోగభాగ్య సం - పన్నుండు సర్వ
సహుండు ధర్మాదిమ - సకలార్థములును
తనపాటుగా జప - తపములచేత

వనజగర్భునిచేతి - వరములుగాంచి

దానింబులను జగ - త్రయిఁ దనియించి

దానవాన్వయు లెల్ల - తనయంతలేసి

వారుగా నతులితై - శ్వర్యంబులొసఁగు

నీరావణుండు పూజ్యఁ - డెవ్వారలకును

10460

శ్రీరామ ! మీయాజ్ఞ - చే దై త్యపతికి

పారలౌకిక విధుల్ - పాటించి తీర్తు”

అన విని యారావ - ణానుజఁ జూచి

యినవంశతిలకంబు - నిట్లనె మఱియు

“ ఇతఁ డెంతయును పూజ్యఁ - డెల్లవారలకు

నితఁడన నీకొక్క - నికె యన్నగాదు

మాయన్న యీతండు - మరణపర్యంత

మీయన్నతో వైర - మింతియెకాని

యామీఁద నిఁకనేల - యాగమోక్తముగ

నామాఱుగాఁ గ్రియ - నడిపింపు” మనిన

10470

నావేళ రావణు - నంతఃపురమున

—: రావణుని మృతికి రాణివాసస్త్రీలు శోకించుట :—

దేవేరు లదివిని - దీనభావముల

వగలతో నుత్తర - ద్వారంబు వెడలి

మొగము నొడల లుర - మ్ములు మోదుకొనుచు

నెడలపై సన్న బ - య్యెదలదల్ జాఱఁ

గౌదమ సాలిండ్లపై - కుంకుమల్ చెదర

చెంగావి మోవులు - చిపిలి వాడంగఁ

గంగుల రవికల్ వి - కావికల్ గాఁగఁ

దారహారముల ము - త్యమ్ములు రాల

హీరమంజీరంబు - లెడనెడ జాఱ

10480

నుడివోక నులివేడి - యూరుపుల్ నిగుడ

నడచుచో లేదీగె - నడుములు వడఁక

నెఱిగొప్పులూడి పె - న్నెరులుర్విఁ జీర

నఱవుచు హానాథ ! - హానాథ ! యనుచుఁ

గలనిలోనను జగ - గ్రావమో యనఁగ

నిలఁ బడియున్న ప్రా - ణేశ్వరుఁ జూచి

పదములఁ గొందఱు - భాహుల గొంద

తెదమీఁదఁ గొందఱు - నేడ్చుచు వ్రాలి

మూలముల్ దెగఁగ్రోయ - మునుకొని పడిన

లాలితమల్లికా - లతికలో యనఁగఁ

10490

జేతుల కన్నులఁ - జేర్చి పాదములు

శీతలవక్షోజ - సీమల నుగచి

మోముపై మోము ద - మ్ములు చేర్చి యతని

భూమినులందఱు - పలవరింపుచును

మంచునఁ దడియు తా - మరయకో యనఁగఁ

జంచలాక్షుల నేత్ర - జలముల జడిసి

రావణు వదనమా - రమణుల నెల్ల

నావేళ విషమశో - కాంబుధి ముంచె.

వీణెల నాహిరుల్ - విసుపించునట్ల

రాణివాసుము లెల్ల - రావణుఁ జూచి

10500

తమ దిక్కులేమీకై - తాలుముల్ మాని
 సమశోక పారవ - శ్యముల నిట్లనిరి,
 “ ప్రాణేశ ! యజని వ - రంబులచేత
 ప్రాణభయంబను - బలుకెందు లేక
 ముల్లోకముల దేవ - ముఖ్యులఁ గెలిచి
 చెల్లరే ! మనుజుని - చేఁ జావవలసి
 మన విభీషణుబుద్ధి - మార్గంబు వినిన
 జనకనందనఁ దెచ్చి - చలపట్టి యునిచి
 కొలిచిన వారలఁ - గొడుకుల హితులఁ
 గులమెల్ల రామాస్త్రు - ళోటి ద్రుంచితివి
 తపనవాయువులంటఁ - దలఁకెడు తమ్ము
 గవులీడ్చుకొనిపోవఁ - గావలేవైతి
 వొరుల యిల్లాండ్రకు - నొడిసిన నీకుఁ
 బరులచే నిట్టి యా - పదలు రాకున్న
 తము ? ననాథలఁ జేయఁ - దలఁచి రాఘవుని
 వనిత ననాథగా - వగచి తెచ్చితివి
 దైవయత్నము నీకుఁ - దప్పింపరామి
 చావఁ బాలైతివి - సమరరంగమున ”
 అని కురరీపక్షు - లరమిన రీతి
 వనితలు వలఁగొని - వాపోవు నంత

10510

10520

—: మంజోదరీ విలాపము :—

పట్టపురాణి సౌ - భాగ్య సంపదల
 కట్టు కంబము మము - గారాబు పట్టి

దేవి మండోదరి - దిగులుచే బొగిలి
 రావణు హాహా వి - రావయై కదిసి
 “ ప్రాణేశ ! నీదివ్య - బాణాసనంబు
 బాణంబులును నేలఁ - బడియున్న విపుడు.
 అనిమిషేంద్రాదుల - కైన దుర్జయుఁడ
 వని నిన్నుఁ ద్రుంచునె - యకట ! మానవుఁడు
 అన్యుల కాంతల - నాసించు తెచ్చు
 నన్యాయ పరుల కి - య్యాపదల్ రావె ’ 10530
 తనబుద్ధి వినకున్న - ధార్మికుఁ డగుట
 మన విభీషణుఁడు నే - మమున నున్నాఁడు
 మాతండ్రియుఁ బ్రహస్తు - మాల్య వంతులను
 నీతోడ యాబుద్ధి - నీతి గాదనుచుఁ
 జెప్పిన మాటలు - చెవిఁ జేర్చనవుడె
 తప్పెను బ్రతుకు లీ - దనుజుల కెల్లఁ
 గాదని మనకుంభ - కర్ణుండు నిన్ను
 బోధించి వినకున్నఁ - బొలిసె రోషమున
 నింద్రుఁడె తావచ్చి - యిలనిట్లు రామ
 చంద్రుఁడై జసియుంచి - సమయింప నోపు 10540
 నెక్కడి యమరేంద్రుఁ - డెదురించు నిన్ను
 మొక్కపోయిన వాఁడు - మొన సేయఁగలఁడె ?
 అడవుల వెంబడి - నలమటలెల్లఁ
 బడి మునినృత్తిచే - బడఁతిఁ గోల్పోయి
 వచ్చిన రాముని - వాలంపగములఁ
 జచ్చె రావణుఁ డన్న - సత్యమే యున్నఁ

గలకంటినో లేక - కళవళించితినా !

కలనిలో యేనిట్లు - గలఁగ యొక్కంబె

దురములోపల ఖర - దూషణాదులను

నఱకి మారీచదా - నవుల నణంచి

10550

వాలిఁ గూలఁగ నేసి - వనధి బంధింపఁ

జాలునే యివి మాను - షములైన పనులె !

అతఁడు వంపినయట్టి - హనుమంతుఁ డొకఁడు

క్షీతిజనుఁ జూచి కూ - ల్చి యశోక వనము

లంకఁగాలిచి రామ - లక్ష్మణాదులను

కొంకు దీరిచి తోడు - కొనితెచ్చి యిచట

డించినప్పుడె తల్ల - డించితి రాము

నెంచి చూచిన మర్త్యుఁ - డెట్లనవచ్చు

“ సకల భూతహితుండు - సర్వశరణ్యుఁ

డకలంకుఁ డక్షురుఁ - డాది పూరుషుఁడు

10560

దేవదేవుఁడు సర్వ - దేవతామయుఁడు

గొవిందుఁ డజుఁడు వై - కుంఠ మందిరుఁడు

కార్ముక శంఖ చ - క్రగదాసి ధరుఁడు

నిర్మాలితా సురా - నీకుఁ డవ్యయుఁడు

గరుడధ్వజుండు భ - క్త పరాయణుండు

హరి సర్వమయుఁడు పీ - తాంబరధారి

దామోదరుండు స - త్యపరాక్రముండు

శ్రీమంతుఁడైన ల - క్ష్మీసునోహరుఁడు

నారాయణుఁడు ధాత్రి - నరుఁడయి పుట్టి

శ్రీరాముఁ డగుచు వ - చెప్పను కపులెల్ల

10570

దేవత లీధరి - త్రీపుత్ర లక్ష్మీ
 రావణుఁ దునుమఁ బ్రా - రంభించినాడు ”
 అని విభీషణుఁడు ర - హస్యంబుగాఁగ
 వినిపించెఁ గాన యే - విని యెఱుంగుదును
 దెలియనైతి వరుంధ - తీరోహిణులకుఁ
 దులవచ్చు సాధ్వీఁ దె - త్తురె మహీసుతను ?
 అందుచే నీకు ప్రా -ణాభిమానములు
 చిందరవందరై - చెడిపోయె నిపుడు.
 ఆయస్మి కంటినీ - రక్కటా ! కడిగెఁ
 బాయకాత్మకపోల - పత్రభంగములు

10580

పల్లకి కడఁద్రోచి - పడివాగె తేజి
 బల్లనకట్ట తేఁ - బని లేదటంచుఁ
 జూడ నందఱు మేల్ము - సుంగును మాని
 వ్రీడ యించుక లేక - నీధికి వెడలి
 దొలఁగించు వారలఁ - దొలఁగించు నిపుడు
 కలనిలో నిలిచి రా - ఘవ సమక్షమున
 సిగ్గుఱుంగని తన్ను - శిక్షింపవేల ?
 పగ్గెలాడుదు వట్టి - పలుకు తేమయ్యె ?
 ప్రాణవల్లభలు నీ - పై వ్రాలి యడల
 ప్రాణేశ ! వారి సం - భావింప వేల ?

10590

సీత రామునిఁ గూడి - చెలరేఁగునింక
 నీతోడఁ గూడి మ - ణీ విమానముల
 సకలలోకముల నా - శ్రమముల వైల
 నికరంబుల మొలంగ - నేనోఁచనైతి
 నీలంక నిజధామ - మింద్రాది సురలఁ

దోలిన యింద్రజి - త్తుఁడు కుమారుండు
 మయుఁడు నాతండ్రి స - మస్తలోకముల
 జయమందు రాక్షస - స్వామి రావణుఁడు
 నాప్రాణవిభుఁ డబ్ధి - నడుమ నున్నట్టి
 ద్వీప మెవ్వరికి సా - ధింప దుర్లభము 10600
 ననియుంటి ప్రతికూల - మై విధి యునికి
 తన గర్వమెల్ల వ్య - ర్థంబయి పోయె
 దాసీసహస్రంబు - తనుగొల్వనుండి
 యా సరమకుదాసి - నై యుండవలసె
 తన యిచ్చఁ గాసె నా - తపము భాస్కరుఁడు
 తనువుట్ట వీచె శీ - తల మాదుతంబు
 నిండంగ పండువె - న్నెల లల్లుకొనియె
 మండదొడంగె సో - మరి పావకుండు
 యముఁడు లంకాపురి - నసియాడ దొడఁగె
 శమియించె ఘేదంబు - సకలలోకులకు 10610
 నింతలో నీయాజ్ఞ - యొక్కడవోయె
 వింత నోఁచెను దన - విభవముల్ దనకుఁ
 దలయిచ్చి పాదుప - త్యములయ్యె నేఁడు
 జలజజాండములోన - సకలామరులకు
 నిటులేల చేసితి - విందఱికన్న
 కటకట ! సీతచ - క్కదసంబు నీకు
 కన్నుల కిదవయ్యెఁ - గాక నాచెలువ
 మొన్ననైతివి నీకు - నిల్లాలనగుట
 సత్యసంఘుఁడవు భు - జబలాధికుండ
 వత్యంత డైర్యశౌ - ర్యవివేకనిధివి 10620

యాగమ విదుఁడ వ - నాగతకార్య
 భాగ్య నిర్ణయ కుల - ప్రాథ చిత్తుఁడవు
 ననుఁ బాసి యిట్టి మా - నంబుతో ధరణి
 ననువుతో నాలింగ - నంబు నేయుదురె ?
 ఏదియు దనకేల - యిపుడు నైధవ్య
 భేదంబు తనకు నం - గీకృతంబయ్యెఁ
 బోవు ప్రాణంబు లి - ప్పడు శిఖా కళికఁ
 బూవు దండలు చుట్టి - పూర్ణిమా చంద్రుఁ
 దలపించు నీమోముఁ - దామర వాడ
 యిల ధూళిమ్రుంగ యే - నెట్లొర్చు దాన ! 10630
 కస్తూరి కుంకుమా - గరువిలేపప్ర
 శస్తమా నీదు వి - శాల వక్షంబు
 రామాస్త్రమున విరి - రక్తప్రవాహ
 భీమమై కనుపట్ట - బెదరు పుట్టెడును
 ఏదుముండ్లును బోలి - యెడమీక నిండి
 నీదు మేన నమోఘ - నిశితాస్త్రకోటి
 నాఁటియన్నవి గాన - నాసు నొక్కొంత
 చోటెదపై వ్రాల - శోకించుటకును
 నినుఁబాసి తానుండ - నీతియే ? కాన
 తను నోడుకొని పొమ్ము - ధర్మంబుఁ దలఁచి 10640
 యగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లి - యాడు నిల్లాలి
 నగ్నుండనై విడ - నాడి పోదగునె ? ”
 అని తల్లడిల్లి సా - యంతన సమయ
 వనదంబుపై వచ్చి - వ్రాలిన యట్లు

దొరలుచునున్న మం - దోదరి తోడి
తెలువలు గ్రుచ్చి యె - త్తి తొలంగఁ దిగిచి

—: సఖులు మందోదరి నూరడించుట :—

“ అమ్మ! తీరిదిట దై - వాజ్ఞ గాదనిన
వమ్మువోవునె విశ్వ - వర్తనంబెల్ల ?
ఎఱుఁగనేరని దాన - వే ? పుట్టినపుడ
మరణంబు ధ్రువము బ్ర - హ్మముఖామరులకు 10650
నెంత శోకించిన - యిఁకనేమి గలదు ?
శాంతినొందుము విభీ - షణుఁడున్నవాఁడు
మనకెల్ల దిక్కు, రా - మ సమక్షమునను
వనితాలలామ ! ని - ల్వఁగరాదు మనకు ”
అన నూరడిల్లి శో - కాశ్రువూరములు
చనుఁగవమీఁదట - జాలెత్తుచుండ
సైరించు నెడ విభీ - షణుని నెమ్మొసము
శ్రీరామచంద్రుఁ డీ - క్షించి యుల్లసెయె.

—: విభీషణుఁడు రావణుని కంత్వక్రియలు చేయనని చెప్పట.
రాముఁడు విభీషణుని కట్టిపని తగదని చెప్పట :—

“ తామసమేల యీ - గళకంధరునకు
నేమంబుతోడ వ - హ్నిక్రియూవశులు 10660
కావింపు మున్నవి - కార్యముల్ పెక్కు -
లావల నీయొడ్డు - నతివలకెల్ల
వారింపు మ ”నిన రా - వణ సోదరుండు
శ్రీరాము చెంతకుఁ - జేరి తాఁబలికె.

“ వీనేడ తమ్ముడ - నితఁడేల యన్న
 వీనికి నుత్తర - విధులెంత దవ్వు
 పాపాత్ముడగు వీనిఁ - బతులు మృగము
 లీపాటిఁ గొనిపోవ - నిమ్ము చూచెదను
 జ్యేష్ఠుడంచును వీనిఁ - జేరి సత్త్రియలు
 నిష్ఠతోఁ జేయఁ బూ - నిన పెద్దలెల్లఁ
 దను జూచి చాల నిం - ద యొనర్తు రితర
 వనితారతుండు పా - వనుఁ డౌనె వీఁడు?
 ద్రోహి గావున వీని - దొసఁగుట మేలు
 స్నేహముంచకుము మీ - చిత్తంబులోన ”
 అన విభీషణునితో - నవనిజాప్రియుఁడు
 విన నొల్లకామాట - వెండియు బల్కె

10670

“ సామాన్యుడే రాక్ష - సవిభుండు చాల
 పామరత్వమునఁ బా - పములు చేసినను
 కలను పేరింటి గం - గా ప్రవాహమునఁ
 దొలఁగించె నాత్మ దు - ర్దోష పంకములు
 సతనికిఁ చేయు క్రి - యా విశేషమున
 నతిశయ సత్కీర్తు - లందుపేకాని
 యేకొఱంతయును లే - దేనన్నమాట
 నీకుఁ ద్రోయఁగ రామి - నిజమయ్యెనేని
 యూచరింపు మ ”టన్న - నామాట తలను

10680

—: విభీషణుఁడు రావణుని కంత్య క్రియలూచరించుట :—

‘మోచి యన్నకు నభి - ముఖముగాఁ జేరి
 యచ్చోట చందనా - యత కాఘరాశిఁ

దెచ్చి యమర్చి బల్ - తీరు ఘటించి
 మెత్తగా వటివేరు - మీఁద నమర్చి
 మెత్త వైచి తలాడ - మీఁదట నుంచి 10690
 బంగరు పటముపైఁ - బఱచి రావణుని
 శృంగార విధులఁ గై - నేసి యెత్తించి
 క్షితిమీఁద నునిచి ప్రా - చికి దక్షిణమున
 హుత వహు వేదిపై - నునిచి యెవ్వెనక
 పైనిడి వృషదాజ్య - పాత్రలో నృవము
 దానవవిభుని పా - దమ్ముల మీఁదఁ
 దగురీతి సోమల - తాశకలంబుఁ
 దగనుంచి సోమంబు - దంచిన ణోలు
 నూరుమధ్యంబున - నుంచి శేషించి
 దారు పాత్రములు ను - త్తరమహారణియు 10700
 నరణియు ముసలంబు - నాస్నేయవిధులఁ
 దరమిడి నముచిత - స్థలములనుంచి
 పసుపును శాస్త్రోక్త - పద్ధతి గాఁగ
 విసరించి నేతఁ బ - ర్విస పరిస్తరణి
 పైవైచి లాజలా - పైపయిఁ జల్లి
 గోవ జవ్వాది కుం - కుమముఁ గస్తురియుఁ
 గర్పూర మహిసాక్షి - గంధరాజములు
 గోర్పడంబుల మీఁదఁ - గుప్పలు వైచి
 యావిభీషణుఁ డన్న - కన్నికృత్యంబుఁ
 గావించి బంధువ - ర్గము సమక్షమున 10710
 స్నాతుఁడై యార్ద్ర వ - స్త్రంబులు గట్టి
 ప్రీతి తిలోదక - క్రియలాచరించి

దనుశేంద్రునకు మ్రొక్కి - తరుణుల నెల్ల
 చనుడని నిజరాజ - సదనంబుఁ జేర్చి
 రాముని చెంతకు - రా సభోవీధి
 కామితార్థములెల్లఁ - గడతేఱె ననుచు
 ఖచర చారణ దేవ - గంధర్వయక్ష
 సచయంబు పుష్పకా - స్వీత మైయుండ
 రావణు మరణంబు - రాముజయంబు
 నావిభీషణుని స్నే - హప్రసంగములు
 సౌమిత్రి సడక కే - సరిపుత్రు బలము
 తామరిసా స్తనం - దనుని పూనికయు
 సంగదు శౌర్యంబు - సగచరవీర
 పుంగవుల్ దనుజులఁ - బొదివి చంపుటయుఁ
 గతలుగాఁ బలుకఁచుఁ - గనువచ్చి మఱుల
 వెతఁదీటి యాత్మని - వేశముల్ చేరె.

10720

— శ్రీరాముఁ డింద్రసారథిని పీడ్కొలుపుట :—

ఆతరి రఘువీరుఁ - డమరేంద్రుఁ డనుచు
 మాతలిఁ దనమంచి - మాటల చేసె
 బహుమాన మొనరించి - పర్వతారాతి
 మహనీయరథముతో - మఱలంగ ననిచి

10730

—: సుగ్రీవు నభినందించుట :—

తనకు మ్రొక్కిన సుమి - త్రాపుత్రుఁ గాంచి
 యనునయింపుచు వాన - రాధిపుఁ జూచి
 “ చేసిన ప్రతీనలు - చెల్లించుకొంటి

వీసత్య మితరుల - కెల్లఁ గల్గెడును
 కపులెల్లఁ గలుగ మా - కార్యంబులెల్ల
 నిపుడింతె కొఱలేక - యీడతె మిగుల ”
 అనుచు నందఱును హి - తాలాపములను
 మనముల నలరించి - మఱలి తామున్న
 పాశెంబుఁ జేరి య - పారకృపావి
 శాలమానసుఁడు ల - క్ష్యుణుఁజూచి పలికె.

10740

—: విభీషణునికి లంకారాజ్య పట్టముఁ గట్టుట :—

“ సౌమిత్రి ! యీ విభీ - షణుఁ డొక్కడుండఁ
 గామితార్థములెల్లఁ - గడతేతె మనకు
 నితని నోకొనిపోయి - యిపుడె లంకకును
 ప్రతీనఁ దప్పక యుండఁ - బట్టంబుఁ గట్టి
 రమ్ము ప్రధానకా - ర్యంబిది నాకు
 తమ్ముఁడు మీలో ని - తండ్రిొక్కరుండు”
 అస లక్ష్యుణుఁడు వాన - రావళిచేతఁ
 గనక కుంభముల సా - గరనదీ జలముఁ
 దెప్పించి పురము సా - త్తైంచి యానగరి
 గొప్ప సింగపు గద్దెఁ - గూర్చుండఁ జేసి
 తానొక్క కెలశాంబు - ధారచే మీఁద
 తానంబు నేయించి - తగువారిచేత
 మంత్రులచే నాగ - మప్రకారమున
 మంత్రపూతంబుల - మజ్జనంబార్చి
 పట్టంబుఁ గట్టి యా - ప్తనిశాచరులనుఁ
 కట్టు వర్గంబుల - కట్టదలిచ్చి

10750

పురముకై సేయించి - భూరివాద్యములు
 మొరయించి లంకయా - మున్నటియట్ల
 సకలలక్ష్మీనివా - సము చేసి ప్రజల
 నకలంక సంతోష - మనువొందఁ జేసి 10760
 రామణీయకమైన - రాజ్యసంపదల
 చేమించి మంత్రుల - సిరుల నెచ్చించి
 యాలక్ష్మణుఁడు దాను - నవుడె రాఘవుని
 పాళెంబునకు వచ్చి - భయభక్తులమరఁ
 బురిఁ గలవారెల్లఁ - బువ్వు బొట్లములఁ
 పరిమళంబులు నవాం - బరములు వివిధ
 ఫలములు చతురం - తభద్రేభయాన
 కిలితాశ్వతతి కాను - కలు జోక చేసి
 బహువిధభూషణ - ప్రకరంబుతోడ
 బహుమతి శ్రీరాము - పదములచెంత 10770
 నునిచి కేలు మొగిడ్చి - యొక యోర నిలువ
 జనకజాప్రియుఁడు తా - సంతుష్టి నొంది
 యతనిపై కరుణచే - నంగీకరించి
 దితిజులు తెచ్చినది -
 - గనుసన్నఁ బిలిచి
 రాకేందునిభుఁడు శ్రీ - రాముఁ డిట్లనియె.

—: శ్రీరాముఁ డాంజనేయుని సీతాదేవితోఁ దమ జయ
 వృత్తాంతము నఱిఁగింపునుని పంపుట :—

“ చనుము నీవిప్పుడె - జానకి కడకు
 మునుపు విభీషణు - ముదలఁ గైకొనుము

రావణాసురుఁ జంపి - రామలక్ష్మణుల
సేవించి వానర - శ్రేణులతోడ

10780

.....ర

విగ్రహమ్ములు లేక - వేడుకఁగూడి
యందఱమున్నార - మని మేలువార్త
యందించి సీతయు - న్నట్టి చందంబు
మఱుమాటయును విని - మఱిరమ్మనినఁ

—: ఆంజనేయుఁడశోకవనముఁ జేరుట :—

గరువలిసుతుఁ డశో - కవనంబుఁ జేరి
యచ్చట చుట్టు దై - త్యాంగనల్ గావ

.....చు

నాయమ్మఁ గని రాముఁ - డానతియిచ్చు
చాయగా మ్రొక్కి యం - జలి చేసి నిలిచి

10790

పలికిన యాత్మలో - పల విచారంబు
తోలగించి మిగుల సం - తోషమొందుటయు

“ పరమకల్యాణి ! నీ - పతి పంప వచ్చి
మఱచిపోవుచు నెట్టు - మాటలాడితి నొ ?

.....ల

పలుశక్తిచే వార్ధి - బంధించి వచ్చి
యాలంబులోన ద - శానను బంధు
జాలంబుతోడ న - స్త్రంబులఁ దునిమి

పట్టి విభీషణుఁ - బట్టంబుఁ గట్టి
యెట్టి చోప... - యింతయు లేక

10800

మెఱయుచునున్నార - మీపాదు నీకు

నెఱిగింపు...ని లంక - నీలతా గృహము
 ముచ్చటల్ దీఱె రా - మునిఁ జేరఁగ్గలె
 యేనిజమరినొదు - నేకదా వేఱె
 మానిని ! నిను జయ - పుంగళశ్రీలు
 యేమందు నిపుడాన - తి " మ్మన్న సీత
 యామాటలకుఁ బర - మానంద మొంది
 పరవశయై మారు - పలుకకయున్న
 ధరణిజతో మారు - తాత్మజుఁడవుడు
 పలుక వేమిటి కన్న - పరమహర్ష మునఁ
 దెలివి దెచ్చుకొని ధా - త్రీపుత్రి యిట్లనియె.

10810

—: శ్రీరామవిజయముసక్తై సీత యానందము ప్రకటించుచు
 నాంజనేయుని ప్రశంసించుట :—

పవనజ ! యానంద - పారవశ్యమునఁ
 బవిలి యెసీకు ను - త్తర మియ్య లేక
 యుంటిని రావణుఁ - డోడిన మాట
 వింటిని నాస్వామి - విజయంబు వింటి
 సత్యసంధుండ.....
- కృ ప్రహాణములు
 అతిలక్షణాధ్యుండ - వప్రమత్తుఁడవు
 మతిశాలి వనిలోప - మాన సత్త్వుఁడవు
 ధృతిశాలివి వివేక - ధీచమత్కార
 హిత సత్యబోధ ప - రేంగితజ్ఞాన
 నిరతుండ వష్టాంగ - సీతి మంతుఁడవు
 వర శౌర్యుఁడవు - హిమ - ప.....

10820

.....దూరుడవు
 దీనబాంధవుడవ - తిజ్ఞాన నిధివి
 మెచ్చి నే దీనికే - మి సమాన వస్తు
 విచ్చెద నిందు కే - రేడు లోకములు
 రత్నభండార పూ - ర్ణములు గావించి
 యత్నంబుతో యిచ్చి - నప్పు డిందులకు
 సరిగావు దాప్రాణ - సంరక్షచె.....
 వు”
 అని పల్క వినియమ్మ - హా పతివ్రతకు
 సనీల కుమారుఁ డి - ట్లని విన్నవించె.

10830

—: ఆంజనేయుఁడు సీతను గాధపెట్టిన రాక్షస కాంతలఁ జంపెద
 సని చెప్పుట - సీత యాతనిని వారింపుచు శ్రీరామునిఁ జూడఁ
 గోరెదనని చెప్పుట :—

“ ఆమ్మ! నీకారుణ్య - మంతియ చాలు
 సొమ్ము లేటి కొసఁగఁ - జూచిన యపుడె
 త్రిభువన సామ్రాజ్య - దివ్యసౌభాగ్య
 మభిముఖమై నెల్పిన - ట్లయ్యుఁ దనకు
 వీడె విచారంబు - విభుఁడైన రాముఁ
 గూడి యుండఁగ గనుఁ - గొను నింతెచాలు
 నేమి సన్మానంబు - లేటికి దనుజ
 భామలు రావణు - పనుపుచే నిన్ను
 బాధలఁ బెట్టిన - ఫలమెల్లనిప్పు
 డోదేవి! చేకూర్తు - సుత్తర మిమ్ము
 పదనఖకరవాల - పాశదంతములుఁ

10840

- జదియించి త్రుంచి పీ - చమణంగఁ గొట్టి
 చుట్టి విదల్చెద - చూడుము వీరిఁ
 జుట్టు కొందునె ” యని - చూపు నిగుడ్వ
 నాయన యభిమతం - బాత్మలో నెఱిగి
 యాయమ్మ క్రమ్మల - హనుమంతుఁ బలికె. 10850
- “ ఏయువఁ డుండ న - మ్మేమి తఁ జేయు ?
 ఈ యింతులను జంప - నేమి ఫలంబు ?
 రావణాసురుని రా - రావుల చేత
 నీవెలందులు నన్ను - నేమన్న నేమి ?
 హితముగాఁ పులితోడ - నెలుఁగుతోఁ దెలుపు
 కత వినలేదె యా - క్రమ మెట్టులనిన
 నలయించిరేని ద్రో - హము చేసిరేని
 నలగించిరేని ప్రా -ణములకు నొకరు
 తెగిరేని సొమ్మెల్ల - తెక్కలి గొట్టి
 నొగిలించిరేని యా - నొచ్చిన వారు 10860
- ధార్మికులై కీడుఁ - దలఁచిన యట్టి
 దుర్మానులను జంపి - నోషపుంజముల
 చేతఁ జిక్కరని వ - చించు భల్లూక
 గీతలు వినలేదె - కీడల మనకు
 లంక యంతయును నీ - లావున నలసె
 నింక వీరలు నన్ను - నేమనఁ గలరు ?
 వలదన్న ” జానకి - వచన సంగతికిఁ
 దలయూఁచి పవమాన - తనయుఁ డిట్లనియె.
- “ నీకుఁ జెల్లును చెల్లు - నీపతి కింతె
 కాక యప్రతిమాన - కారుణ్య బుద్ధి 10870

యమ్మ ! యన్యుల కేల - యబ్బు మీచిత్త
 మిమ్మేర నుండిన - నేనట్లు నేతు
 నేమందు నీదు ప్రా - జేశునిఁజూచి
 యీమాటలాడె మ - హీపుత్రియనుచు
 నానతిమ్మన ” విని - యవనిజ పవన
 సూను నెమ్మోమునుఁ - జూచి యిట్లనియె.
 ‘ సౌమిత్రి సహితుని - సంపూర్ణ చంద్ర
 కోమలానను నీల - కువలయ శ్యామ
 కోదండపాణి ర - ఘుశ్రేష్ఠు దశను
 ఖాది దైతేయ సం - హారు సుగ్రీవ
 వాలిజముఖ కపి - వ్రాత సంసేవ్యుఁ
 జాల నామనసు ము - చ్చటలెల్ల దీఱుఁ
 జూడఁ గోరితి నటం - చు వచింపు ” మనిన
 వ్రీడావతికిఁ గపి - వీరుఁ డీట్లనియె.
 మాయమ్మ ! నీవు నె - మ్మది శచీదేవి
 యాయుండ్రుఁ జేరిన - యట్టి చందమునఁ
 గలసి యుండెవ వేను - గదలి పోయెదను
 పిలువ నంపిన వచ్చి - ప్రసియునితోఁ గూర్తు ”

10880

—: శ్రీరామునాజ్ఞచే హనుమంతుఁడు నీతను నలంకరించి

రాముని యొద్దకుఁ గొనివచ్చుట :—

నని రఘువీరు దా - యఁగ నేఁగి “ స్వామి !

జనకజఁ గాంచి యి - చ్చటికి వచ్చితిని.

10890

ఏయమ్మ దాఱికై - యింత చేసితివి

యాయమ్మ మిముఁ జూతుఁ - నని కలంగెడును

మొదలింటి యెఱుకచే - మొగమిచ్చి తనకు
 నిది నాతలంపని - హృదయంబుఁ దెలిపె
 తోడి తెమ్మనవుఁడు - తోడ్తోనె మాట
 లాడుచున్నవుడె నే - త్రాంభోరుహముల
 జలజలఁ గన్నీరుఁ - జల్లుచు చింతఁ
 దల వాంచి రావణు - తమ్మున కనియె.

“ దనుజేంద్ర సీతను - తల గడిగించి

యనుపమ రత్న భూ - షాంబరావలులఁ

10900

గైచేసి తగిన వై - ఖరులఁ గోతెమ్ము

మాచెంత ” కనిన న - మ్మాటలో నతఁడు

నవనిజ కడ కేఁగి - “ అమ్మ! రాఘవుఁడు

నవరత్నమయ భూష - ణప్రముఖములఁ

గాంతలచేత శృం - గాఁఁపఁ జేసి

చెంతకుఁ దెమ్మని - చెప్పిన కతన

వచ్చితి ” ననవుఁడు - పై దేహి యందు

కిచ్చగింపక “ రాము - నీక్షించి కాని

యేనలంకారంబు - నేమియు నిల్ల

యూనిలుకిడ చేత - నేతెంతు ” ననిన

10910

“ అమ్మ! రామాజ్ఞయే - మనవచ్చు మనకు

సమ్మతింపుము వధూ - జనముల చేతఁ

దొడవులు దెప్పింతుఁ - దొడుగుము మైల

విడచి చీనాంబర - వితతి ధరింపు

గాదనరా ” దనఁ - గానిమ్మటంచు

నా దేవి సమ్మత - మందిన నతఁడు

తనకుల సతుల నం - దఱఁ బిలిపించి

“ వనితలందఱు నమ్మ - వారినీవేళ

కై సేయుఁడననట్లు - కాకని వారు

నానీతకును శిర - సంఠి నీరార్చి

10920

తలతడి యొత్తి మం - దారలతాంత

ములు కీలుకొప్పున - ముడిచి మాణిక్య

మయభూషణములందు - మైభోగ తరము

లయినవి సకలావ - యవముల నుంచి

చందురుగావి మేల్ - సరిగంచు చీర

చెదరినవూఁబొట్లు - చిలుకంగఁ గట్టి

రంగైన పైతాణి - రవికపైఁ బైఁట

కొంగు పన్నీటి కుం - కుమఁ దేలనైచి

సవరన సేసిన - సరమా ప్రియుండు

రవణఁబు గలచతు - రంత యాసమున

10930

నాదిలక్ష్మీకిని నం - డవ మా ర్తియైన

యాదేవి నునిచి తూ - ర్యములు ఘోషింప

దండ నూడిగపు బి - త్తగులు సేవింప

నండ వాకిట పట్ట - లల్లక రాఁగ

తరిమి కంచుకులు సం - దడి విరియింపఁ

బురము వెల్వడి రఘు - నుంగవుఁడున్న

కొబిరంబు చెంతకుఁ - జేరి దైత్యేంద్రు

డబలలతో జన - కాత్మజ నచ్చె

చిత్తగింపు” మటన్న - శ్రీరామచంద్రఁ

డత్తరి రోష దై - న్యములు సంతసము

10940

పెనగొనఁ “ వేగమ - పిలుచుకరమ్ము
జనకజ ” నన విభీ - పణుఁడెడ మీక

—: సీతనుఁ జూచుటకుఁ గపులును రాక్షసులును త్రోసికొనుచు
వచ్చుచుండ విభీషణుఁడు వారి నడ్డగించుట - శ్రీరాముఁ

డాతనినివారించుట :—

కప్పుక యున్నట్టి - కపుల రాక్షసులఁ
పప్పించు కొనఁగ బ - ద్దలు పాలు గాఁగ
విసరించు సందడి - విరియింపఁ జూచి

“ పొసఁగునె దానవ - పుంగవ ! యిట్లు ?

చూచెద మన - వారిఁ జూడంగనీక

త్రోచి కట్టించి యీ - దుడుకు సేయుదురె ?

ఉత్సవమ్ములు దేవ - తోత్సవమ్ములను

యద్ధభూముల సవ - నోపాంతములను

10950

వైవాహికస్వయం - వరముల రాచ

దేవేరులను ధరి - త్రీజనంబెల్లఁ

గననొప్పు నదియును - గాక నేచెంత

నునికిచేఁ జూచిన - నొచ్చుంబు గాదు.

అదిగాక యిదిమహా - హవభూమి యిచట

గదిసి చూచిన వారిఁ - గడలఁ ద్రోయుదురె ?

అందఱు మనవార - లన్యులు వీర

లందు నెవ్వారు తే - రటుగాన నీవు

నాయుత్తరపు లేక - నచ్చిన వారి

వ్రేయింతువో నొవ్వ - వేత్ర దండముల ?

10960

రాజసవృత్తిచే - రాణివాసముల
 నీజాడ నడిపింతు - రింతియెకాక
 యీలువుఁ గల్గిన - నెట్లున్న నేమి ?
 యేల యస్యంబు లూ - హింప నెవ్వరికి ?
 కోటలు గోడలు - కోణావాక్కిళ్లు
 చాటులు పెద్దలె - చ్చరికల్ నగళ్లు
 కంచుకుల్ గొల్లలె - గ్గళ్లు నడ్డములె
 చంచలాక్షుల మనో - జవనాశ్వములకు ?
 బాహిరమ్ముల నేమి - ఫల మివియేల
 గేహినులకు ? వివే - కింపరు గాక

10970

కొమ్మకుఁ బెట్టినకోట - యీలువయె
 సుమ్ము మానంబె కా - చును సతీమణుల
 నావరణములు వ్య - ర్థంబులు సిగ్గు
 కేవలమైన యం - కిలి కులాంగనకుఁ
 గావున నందఱుఁ - గనుచుండు సీత
 నీవు దోతెమ్మ ” న్న - నేమియుననక
 పల్లకి డించి యా - పరమ కల్యాణి
 నల్లన సముఖంబు - నందుఁ జేర్చుటయు
 నావిభీషణు వెంట - నవనిజ రాఁగ
 భావించు శ్రీరాము - భావంబుఁ జూచి
 యంగదసుగ్రీవ - హనుచున్నలాదు
 లింగితజ్ఞులుగాన - నేమియు ననక
 సౌమిత్రిఁ జూడ ల - క్షుణ్ణుఁడాత్మలోన
 రాముని హృదయమా - రసి యూరకున్న
 నాసీత “ యార్యపు - త్రా ! ” యంచు మిగుల

10980

గాసిలి పెన్నిధి - గనుఁ గొన్న యట్లు
 చంద్రుని మించిన - చక్కని రామ
 చంద్రుని నెమ్మాము - సడిసన్నఁ జూచి
 జలుఁగుఁ బయ్యెద సన్న - చెఱఁగు నెమ్మాము
 వెలిదమ్మిపై వైచి - వెక్కియేడ్చుచును 10990
 తలవాంచికొనియుండ - దయరాక చాల
 చులకఁగాఁ గనుచు నిం - చుకయైన యోర్పు
 మొగమాటయును మాని - మొగముపై నలుక
 చిగురొత్త సీత కా - శ్రీరాముఁ డనియె.

—: శ్రీరాముఁడు రావణునింట యుండుటచే సీత నేలు
 కొననని యామె శీలమును శంకించుట :—

“ పౌరుషక్రియఁ బూని - పగఁదీర్చవలసి
 వారిధిఁ గట్టించి - వచ్చితి నిటకుఁ
 జేసిన ప్రతినలు - చెల్లించుకొంటి
 నీను చూపితి దాన - నేంద్రునిమీఁద
 జలరాశి దాఁటి యి - చ్చటి లంకయెల్లఁ
 గలయఁ గన్గొని యశో - క వనంబులోన 11000
 నినుఁ జూచి కొన్ని పూ - నిక లాడినట్టి
 హనుమంతుని ప్రతిజ్ఞ - లతనికిఁ దక్కె
 నాతోడ వానర - నాయకుండాడి
 దేవతీరున వచించె - నే దీర్చె నట్ల
 తమ యన్నగాదని - తనుఁ జేరుకొర్కి
 సమకూర్చితిని విభీ - షణునిఁ జేపట్టి
 కప్పు) పాటఁతయుఁ - గడతేఱ నాకు

నపకీర్తి దలఁగె శౌ - ర్యము నుతికెక్కె
 నాలిఁ గొంపోయిన - యతని సాధింపఁ
 జాలఁడంచును మహీ - జను లాడునట్టి
 యాడికెల్ మాని నీ - యపవాదమునకు
 నోడి యింతియె కాని - యొకనిచేఁదగులు
 నిన్నుఁ గ్రమ్మఱఁ గూడి - నెమ్మిఁ జేపట్టు
 నెన్నికతోడ నే - నిటకు రాలేదు
 వగవనేల ? ” యటన్న - వసుమతీ తనయ
 మిగుల శోకింప సౌ - మిత్రి మున్నైన
 వారెల్ల వినఁగ న - వ్యామాక్షిఁ జాల
 నీరసింపుచు రాముఁ - డిట్లని పలికె.

11010

“ ఏల యిచ్చటనిల్వ - నెందైన నీకు
 మేలైన చోట కా - మిని ! వసియింపు
 మిన్ని పాటులు వడి - యేవచ్చు తెల్ల
 నిన్నుఁ గైకొనుటకే - నీవేల తనకు
 నెఱుఁగవే మనజాతి - నెవ్వారలైనఁ
 బరులు పట్టుకపోవు - పడఁతి నేలుదురె ?
 తోడితే రావణు - తొడలపై నుండి
 కేడింప కతని కౌ - గిటిలోనఁ దవిలి
 వానింట నిన్నాళ్లు - వసియించు నిన్ను
 మానునె రాగాంధ - మతి రావణుండు
 కామాతురుని చేతఁ - గాలాము గతిసి
 వామ ! నీపాటి చె - ల్వము గల్గునింతి
 యున్న వాఁడేటికి - నూరక యుండు
 నిన్నుఁ జూడఁగరాదు - నిలువకు మిచట

11020

11030

నేత్ర రోగంబు వా - నికి దీపకలిక
 ధాత్రిపై మిగుల వే - దన సేయకరణి
 నినుఁ జూచి యేనోర్వ - నిమిషమేనియును
 చనుచువ్వలికి కాక - చనకున్న నేమి
 యీలక్షణాంగదు - లీ విభీషణుఁడు
 వాలితమ్ముఁడు నున్న - వా రిందులోన
 వలసిన నొకరి క్రే - వల నుండు మేను
 సెలవిచ్చితిని నీకు - చింత యేమిటికి ?
 అన విని హస్తీచే - నలమటఁ బడిన
 వనిగోని సల్లకీ - వల్లకి రీతి
 చెవులు చుఱుక్కని - చిల్లులు వోవ
 నవమతిగాఁ బల్కు - ప్రాణేశు మాట
 విని శోకముడిగి యా - వెలఁది కన్నీరు
 తనచేఱుఁగునఁ ద్రోచి - తమ్ములవంటి
 కన్నుల కెంజాయఁ - గడలుకొనంగ
 విన్నబాటున క్రోధ - వివశయై పలికె

11049

—: సీత యామాటలు విని యగ్నిహోత్ర ముఖమున తన
 పాతివ్రత్యము నెఱుకపఱచెదనని ప్రతిజ్ఞ చేయుట :—

“ అయ్య ! ప్రాకృత జను - లనురూపులై నఁ
 దొయ్యలులను సిగ్గుఁ - దొఱఁగి యన్నట్ల
 యీమాట లాడుదు - రే నన్ను నిన్ను
 నేమఱి నాశీల - మెఱిఁగి యుండియును .
 పెక్కుగాలంబు నీ - ప్రియనై మెలంగి
 యక్కటా ! పదినెల - లవ్వల నున్న

11050

నందటిలో నన్ను - నౌఁగాము లరయ
 కందురే యిది నీకు - నపకీర్తి గాదె ?
 ఆడినట్టుల జెల్లుఁ - నన్న నీవిట్టు
 లాడిన నే నెదు - రాడ నేరుతునె ?
 వట్టుక పోవుచో - పాపాత్ము మేను
 ముట్టక తీరునె - ముందల వట్టి 11060
 యీదుచు కొనిపోవ - నేదిక్కు చూచి
 యేడుచు నపుడు ది - క్కెవ్వరు లేక
 తగిలిన యపుడేను - దలఁచిన యట్ల
 తెగిపోక యంగముల్ - తెకతేర యయ్యె.
 ఇంత నీమదిఁ గల్గె - నేని నా తోడ
 మంతనంబున హను - మంతుని చేత
 గోరంత వినిపింపఁ - గొదవ లన్నియునుఁ
 దీఱ నీతోడ బొం - దింతు ప్రాణములు.
 అప్పుడట్లా డించి - యందటిలోన
 నిప్పుడిట్లాడ నా - కెవ్వరు దిక్కు 11070
 జనకభూపతికి వి - శ్వంభర కేను
 జనియించితి నటన్న - శబ్ద సూతకము
 పై మోచుటయె కాని - ప్రకృతి దేహమున
 స్వామి ! నేనొకరికి - జనియింపలేదు.
 ఏ నయోనిజను నీ - హృదయ మేనెఱుఁగ
 కీ నీచ దుర్భాష - లిటు వింటిఁ గాని
 యే నెఱిఁగిన నీకు - నీ వానరులకు
 మాను నాపదలు నె - మ్మది నుందు రచట

నమ్మని వాడవై - నను నిన్ను నేల
 నమ్మి యుండుదును ప్రా - ణంబు లాసించి
 యిపుడై న దేమి న - న్నెఱిగించి మీకుఁ
 గృహ వృట్టఁ జేతు మి - క్కిలిని మేలయ్యెఁ
 జూడు మీ ”వసుచు న - శ్రులురాలఁ దననుఁ
 జూడని సౌమిత్రీ - జూచి యిట్లనియె.

11080

“ మాయన్న ! లక్ష్మణ ! - మంచి మాటాడె
 మీయన్న యిది విన్న - మీకు నమ్మతమె ?
 అందులకేమి నా - యపరాధ గోష
 మిందలు చూడంగ - నిపుడె త్రోచెదను.
 అనలుని వెలిగింపు - మందులోఁ జొచ్చి
 వనజాప్తకులము పా - వనము సేయుదును ;
 తెచ్చెద మీకుఁ గీ - ర్తి శిఖ ముఖములఁ
 జొచ్చెద నే తెంపుఁ - జూతువు గాక !
 అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లి - యాడు రామునకు
 నగ్నిసాక్షిగఁ దీర్తు - నపవాద భరము !
 తామసించకు ” మని - ధరణిజ వలుక

11090

—: శ్రీరాముఁ డందుల కియ్యకొనఁగా సీత యగ్ని ప్రవేశముఁ
 జేయుట :—

రామానుమతి సుమి - త్రాకుమారుండు
 చితిపేర్చి యగ్ని రా - జించి పెన్నంట
 లతిశయంబుగఁ జేసి - యది చూపుటయును
 సీత రాముని ప్రద - ిణముగా వచ్చి
 చేతులు మొగిచి యా - శ్రీరాము నెదుర

11100

“ ఏను పతివ్రత - నేని శ్రీరాము
 గాని యన్యుల మదిఁ - గామింప నేని
 దైవముల్ సత్యంబుఁ - దప్పని వేని
 సావకు కరుణ నా - పైఁ గల్గు గాక !
 వసుమతి దిశలు దే - వబ్రాహ్మణులును
 వశువు లాకాశంబు - వారి వాయువులు
 సకల భూతములును - సాక్షులై సంధ్య
 లొకసాక్షియై మింట - నున్న సూర్యుండు
 ధర్మదేవతయు నం - దఱుఁ గూడి పుణ్య
 కర్మంబులకుఁ దాము - కర్తలు గాన
 పాలు నిరునునేరు - పఱచు హంసముల
 వోలికె దన దైవ - ముగ రాముఁ దలఁచి
 కలకాల మేనిష్ఠఁ - గావించు తపము,
 ఫలియింపఁ జేయుఁ - డీపట్టున ననుచు
 వలవచ్చి యాహవ్య - వహునిలోఁ జొచ్చి
 కలఁగుచు నందఱుఁ - గన్నీరు నింపఁ
 దనమేని చాయ పు - త్తడి బొమ్మ వోలి
 కనుపింప దహనశి - ఖ మాలికలను
 పుణ్యమంతయు దివం - బున డించి యపుడ
 పుణ్యాంగనా మణి - పుడమిపైఁ బడినఁ
 గనిన మానుల వోలి - కపులు రాక్షసులు
 కనుఁగొని మిగుల శో - కంబులఁ బొగుల
 “ అక్కటా ! నీత నే - నరికట్టనైతి
 మొక్క లంబున నేల - మోసపోయితిని
 కడలేని శోకసా - గరము చేయిఁత

11110

11120

కడు వెడలఁగ నీది - కడపట యిట్లు
 దురభిమానంబుచే - దోషమార్జింప
 వెరలక యిన్నాళ్లు - వెతలపాలగుచు
 నా నిమిత్తంబుగా - నవయు జానకిని
 పోనాడుకొంటి నా - వృణ్యహీనతను
 తుదమొదల్ గాఁగ నా - దుర్బుద్ధి చేతఁ
 దుదిఁ గాననైతి చే - తో వేదనలకు ! ”

11120

—: బ్రహ్మాండ్రాది దేవతలు ప్రత్యక్షమై సీత పాతివ్రత్యము
 లోకమునకుఁ దెలుపుట :—

అని చింత నొందుచో - నమరు లింద్రుఁడును
 మునులు దిక్పతులును - మొదటివేలుపులు
 హరుఁడును నజుఁడు చం - ద్రార్కులు ఖచర
 గరుడ గంధర్వ య - త్. ప్రముఖులును
 దేవ యాసముల పై - దివినుండి డిగ్గి
 రావణ సమర ధ - రాస్థలి నిల్చి
 తనకు సాఁగిలి మ్రొక్క - దశరథాత్మజునిఁ
 గని లేవ నెత్తి యా - ఖండలుం డనియె.
 సామాన్యుఁడవె నీవు ? - సర్వ లోకులకు
 స్వామి వీశుఁడవు ర - క్షకుఁడవు మాకు
 నిట్టిమహాసాధ్వినీ - జనకజను
 నెట్లు ద్రోచితి మండు - నింగలంబునను ?
 ఈ మాటలాడ నో - రెట్లాడె నీకు ?

11140

నా మానవతి యోర్పు - నదియె యిందులకు ?

దేవ దేవుడవు సా - త్విక విగ్రహుండ

వీవసువులలోన - ఋతుధాముఁ డనఁగఁ

డనరువాఁడవు నీవు - ధాతలయందు

వనజగర్భుఁడవు దే - వతల నింద్రుఁడవు

సుద్రుల నెనిమిదో - రూపంబు నీది

11150

భద్రదాతవ సాధ్య - పంచమాత్ముఁడవు

నీకు శ్రోత్రము లాశ్వి - నేయులు శశిది

వాకరుల్ నీ నేత్ర - వారిజాతములు

వాయువు లూర్పులు - వనజ జాండములు

నీయందు నెప్పుడు - నిండుక యుండు

నట్టి విరాట్పూరు - షాకృతి వాఁడ

విట్టి ప్రాకృత కర్మ - మేల సేసితివి ?

నిన్ను నీవొంగక - నిజమూర్తి మఱచి

విన్నఁ జోవుచు నేల - వెతలఁ బొందెదవు ? ”

అని పల్కినట్టి యిం - ద్రాదులఁ జూచి

11160

తను నెఱుంగులకు నీ - తాకాంతుఁ డనియె.

“ తాను రాఘవుఁడను - దశరథ సుతుఁడ

నేనని మది నుంచు - టింతియె కాని

యితర మే నెఱుగ నే - నెవ్వొడ బలుకుఁ

డతి కృపామతి మిమ్ము - నడిగెద ” ననిన

నామాట లాలించి - యజ్జగర్భుండు

రామున కెల్లవా - రలు వినం బలికె.

—: బ్రహ్మ శ్రీరాముని త త్త్వమును - మహాత్మ్యమును

నెఱుక పఱచుట :—

“ ఆదిపూరుషుఁడవు - వ్యక్త రూపకుఁడ
 వాది మధ్యాంత క్రి - యా విదూరుఁడవు
 క్షురుఁడ వక్షురుఁడవు - సర్వసాక్షివిని
 పరుఁడ వవ్యయుఁడవు - పంకజాక్షుఁడవు
 కూటస్థుఁడవు జగ - ద్గురుఁడవు హరివి
 హాటకాంబరుఁడ వ - ధ్యాత్మరూపుఁడవు
 కాలమూర్తివి జగ - త్కర్తవు భువన
 పాలకుఁడవు చక్ర - పాణి వీశుఁడవు
 వేదవేదాంతార్థ - వీధీవిహారి
 వాదిమహావరా - హావతారుఁడవు
 తారకుఁడవు గదా - ధరుఁడవు శాబణ
 ధారివి భయద నం - దక కరాగ్రుఁడవు
 జయశీలుఁడవు పాంచ - జన్యహస్తుఁడవు
 భయనివారకుఁడ పా - పద్మాంధవుఁడవు
 గరుడధ్వజుండ వా - ఖండలముఖ్య
 సురవర మకుట భా - సుర చరణుఁడవు
 పద్మామనః పద్మ - పద్మమిత్రుఁడవు
 పద్మనాభుఁడవు కృ - పా వారినిధివి
 శ్రీవత్స కౌస్తుభ - శ్రీవిరాజితను
 హావక్షుఁడవు త్రిగు - ణాత్మకాకృతివి
 అచ్యుతానంత నా - రాయణ కృష్ణ
 వాచ్యుఁడ వఖిల దే - వ స్వరూపుఁడవు
 శతజిహ్వా శతశిర - స్కసహస్ర శృంగ

11170

11180

11190

శతశతశాద హ - స్త వికధనుఁడవు
 సవన హూంకార వ - నట్కారములను
 హవిరన్న పాత్రంబు - లాహుతుల్ నీవ
 నీవె సముద్రముల్ - నీవె యద్రులును
 నీవె ద్వీపంబులు - నీవె లోకములు
 యోషధులును నీవ - యుద్వియు నీవ
 యోషధీశ్వరుఁడు సూ - ర్యుండును నీవ
 నీవు గానిది లేదు - నీకు నన్యులను
 నీవారు లేరు న - న్నియు నీవె కాని
 నీకేను హృదయంబు - నీజిహ్వావాణి
 నీకోప మనలుండు - నీతాల్మి విధుఁడు
 నీనిమేషోన్మేష - నియమముల్ రాత్రు
 లైనిండిన హయంబు - లై విలసిల్లు
 నీనిలుకడ భూమి - నీదు రోమంబు
 లానిలింపులు తావ - కాఙ్గ వేదములు
 ఆత్రివిక్రమ మూర్తి - నాక్రమించితివి
 యీత్రిలోకంబులు - నీసీత లక్ష్మి)

11200

నీవె విష్ణుండవ - నీస్థలిఁ బుట్టి
 రావణహరణకా - రణ మయినావు
 వచ్చిన పనియయ్యె - వై కుంఠమునకు
 విచ్చేయు మాత్మదే - వీ సమేతముగ
 నినుఁ గొల్చునట్టి మా - నిత పుణ్యలైన
 జనులకు నిహపర - సౌఖ్యముల్ గలుగు
 నేనీకుఁ దెల్పిన - యీ స్తవరాజ
 మేనరుల్ వ్రాసిర - యేన్వినిరేని

11210

యాగమంబులకు నీ - డది మదు క్తంబు
 వేగుజాముల జది - విరె యేని వారు
 పుణ్యలై యాదిమ - పూరుషార్థముల
 గణ్యలై యతిశయ - కామితార్థములు
 చేకూడి మహి చిరం - జీవులై వీత
 శోకులై కలుషరా - సులఁ దొలగించి
 నిచ్చ కల్యాణముల్ - నిజగృహంబులను
 పచ్చతోరణములు - పరగ నుండుదురు
 తప్పదు బ్రహ్మగీ - తలు ధాత్రీయందు
 నొప్పు నాచంద్రార్క - ముర్విజారమణి!"

11220

—: అగ్ని పరిశుద్ధయగు సీతను బ్రహ్మ శ్రీ రామున
 కర్పించుట :—

అన విరించి యనుగ్ర - హంబుచే నపుడె
 యనలుండు తనదు ని - జాకృతిఁ జేరి
 పూసిన కుంకుమ - పుత్తడిచేల
 వాసనా ప్రసవముల్ - వాడనికొప్పు
 సురుచిరాంగము పొగ - మాటని రవిక
 తరళ మాక్తికరత్న - తారహారములుఁ
 గలిగిన త్రిభువన - కల్యాణి సీతఁ
 దలిరాకు కెంగేలఁ - దమ్ములచేత
 సన్నిధి కెత్తుక - చనుదెంచి మిగుల
 మన్నన చెక్కుచె - మర్చక యుండ
 మొదలింటి కై వడి - ముందఱ నుంచి
 సదయాత్ముడై రామ - చంద్రుని కనియె

11230

ఈసీతయెడ నోప - మేమియు లేదు
 రోసంబు వుట్టించి - రోయ నాడితివి
 పరమ పతివ్రతా - భరణమీసాధ్యి 11240
 నురనైరి తనువట్టు - చో మేను మఱచి
 శోకింపుచుండ న - శోకంబు క్రింద
 నీకొమ్మ నతఁడుంచి - యింతులఁ జుట్టుఁ
 గావలిగా నుండఁ - గట్టడి నేసె
 రావణుఁ డొకవేళ - రాగాంధుఁ డగుచుఁ
 దావచ్చి బెదరింపఁ - దలఁక కీయమ్మ
 భావంబు నీకు న - ర్పణముఁ గావించి
 ప్రాణాశ ఏడిచి దు - ర్భాషలాఘుచును
 “ ప్రాణేశ ! మాకు నా - పదవాపు ” మనుచు
 నుండు నింతియొకాని - యొండు లేదెఱిగి 11250
 యుండుదు నేను ది - వ్యలు నిరీక్షింప
 నీయింతిఁ జేపట్టి - హృదయంబుఁ జల్లఁ
 జేయుము మిగుల నొ - చ్చిన దిన్నినాళ్లుఁ
 దగవుఁ దప్పకుమన్న - దశరథాత్మజుఁడు
 నగుమోముతోడ ధ - నంబయుఁ బలికె
 “ సీత మనోధర్మ - శీల గౌరవము
 లీ తెఱంగనుచు నే - నెఱుఁగనే యిపుడు
 దనుజేంద్రు నింటిలోఁ - దడవుగానున్న
 వనితను లోకోప - వాదంబు కొఱకు
 మించ నాడితిని భూ - మిడ యందుచేతఁ 11260
 గాంచెను సతీకై - గౌరవోన్నతులు
 శిఖిశిఖాకల్ప ని - సీతను పంక్తి

ముఖుఁడేమి యన నోపు - ముట్టిన యపుడె
 పొలియఁడె నా యాజ్ఞ - భూపుత్రి వానిఁ
 గలుపించి తిట్టక - కాచుట గాక
 మీ యనుగ్రహముచే - మెలఁతఁ గైకొంటి
 నేయెడ ప్రభమాని - యినుఁ డెట్టులుండు!
 పాయనే సత్కీర్తి - పావనచరిత
 నీయింతి నేనెట్టు - లెడవాసి యుండు!”

—: శ్రీరాముఁడు సీతను పరిగ్రహించుట; శివుఁడు
 శ్రీరాముని పట్టాభిషిక్తుఁడవు గమ్మని చెప్పుట :—

అని వేలుపులకెల్ల - నంజలి చేసి 11270
 జనకజ కరము హ - స్తమునఁ గీలించి
 చెంగట నునిచిన - శ్రీరాము సర్వ
 మంగళా రమణుఁడు - మదిమెచ్చి పలికె.
 “అజుని మాటల కేమి - యదిమాళి దాపి
 యజరులకును మాకు - నాశాస్యమైన
 యట్టికార్యము సేయు - మవనిభారంబు
 వట్టు కట్టితి వస - మాన శౌర్యమున
 రావణుఁ దునుము కా - రణముగా మీర
 లీవఱకును జాల - యిడుమలఁ గుంది
 నై గుంతముకు నేఁగ - వచ్చునే? సీతఁ 11280
 జేకొని మరల మీ - నేమకుఁ బోయి
 యడియాసనున్న మీ - యనుజులఁ దల్లి
 యడలు వారింది ప - ట్టాభిషేకంబుఁ
 జేకొని రాజ్యంబుఁ - జేసి భోగములు

గై కొని బంధువ - ర్గము నాదరించి
 హాయమేధముఖ్య మ - హాధ్వరక్రియలు
 నియమముల్ దప్పక - నెఱవేర్చి దాన
 ధరణీసురలనెల్లఁ - దనియించి ధర్మ
 పరత నేకాదశా - బ్దిసహస్రమవనిఁ
 బాలించి తరువాత - పద్మజుమాట
 నాలింపు మీవు పూ - ర్ణావతారుడవు
 వాఁడె మీతండ్రి ది - వ్యవిమానమెక్కి
 నేఁడిదే మావెంట - నినుఁజూడవచ్చె
 సీతయు నీవును - సేవింపుఁ"డనినఁ

11290

—: దశరథ సందర్శనము :—

బ్రీతితోఁ దమ్ముఁడు - ప్రియయునుఁ దాను
 నావిమానముఁ జేరి - సాష్టాంగమెఱిగి
 లేవకున్నడఁ దానె - లేచి భూవిభుఁడు
 కొడుకులఁ గోడలిఁ - గూడంగ నెత్తి
 తడవు కౌఁగిటఁ జేర్చి - తన తొడలందు
 నాసీనులుగఁ జేసి - యంగముల్ సిమిరి
 యాసుతుఁజూచి మ - హారాజు పలికె.

11300

—: దశరథుఁడు, శ్రీరామునితో, సీతతో, లక్ష్మణునితో
 వేఱ్యేఱుగా మాటలాడి శ్రీరాముని పట్టాభిషేకము
 చేసికొమ్మని యంతర్హితుండగుట :—

శ్రీరామ ! నిన్ను బా - సి భరింపలేక
 యారటింపుచును దే - హాముత్యజించితిని.

ఈమునుల్ దివిజులు - నింద్రుండు నిన్ను
 ప్రేమతోడ బహూక - రింపుదు రెపుడు
 నమరావతీపురి - నఖిల సౌఖ్యములు
 నమరికయై యుండ - వాత్మలోఁ దనకు
 నిన్ను కన్నులఁ జూచి - నెమ్మదిలోన
 నున్నత సౌఖ్యంబు - లొందితి నిపుడు.
 ఆకై కమాటచే - నడవులకనిచి 11310
 నీకిన్ని యవధులు - నేనెచేసితిని
 తనకు నీవంటి నం - దనుఁడు గల్గుటను
 జనసుత స్వర్గాది - సౌఖ్యముల్ గలిగె
 నిందాక నజుఁడొన - తీయఁగఁ జెవుల
 విందుగా నీవు గో - విందుఁడ వగుట
 వింటి సత్యము మన - వీటికి నరిగి
 కంటు లేనట్టి మీ - కౌసల్యఁ జూచి
 మాయన్న ! కై కేయి - మాటలు మఱచి
 నీయందు ననురక్తి - నిలిపిన భరతు
 రక్షించి సకలసా - మ్రాజ్యంబు నేలి 11320
 దక్షత నశ్వమే - ధంబులు చేసి
 మఱిపోమ్ము వై కుంఠ - మందిరమ్మునకు
 ధర నిల్పు మాచంద్ర - తారకభ్యాతి
 యనుచుఁ బల్కెఱు మంగ - శాశాసనములు
 మననారఁ జేసి ల - క్షుణ్ణుఁజూచి పలికె.
 “ మాయన్న ! సామిత్రి ! - మము నెడనాసి
 మీయన్న విపినభూ - మిని జరియింపః
 గనుఱెప్ప కై వడి - కాచి రేబగలు

వనమూలఫలముల - వలనఁ బోషించి
 కాచిన ఫలమెల్లఁ - గని యదిమీఁద 11330
 నాచంద్రతారార్క - మగు శోభనముల
 నినుఁజూచి నామది - నెగులెల్లఁ దీతెఁ
 గనుఁగొంటిఁ బుణ్యలో - క సుఖంబులెల్ల
 నిటమీఁద శ్రీరాము - నెప్పటియట్లఁ
 అటుభక్తి గొలువుము - భద్రమయ్యెదును ”
 అని చాల దీవించి - యవనిజఁ గాంచి
 తనమది యుప్పొంగ - దశరథుండనియె,
 “ పరమకళ్యాణి ! నీ - పతిసేవ చేసి
 యరలేని సౌఖ్యంబు - లందఁ జాలుదువు
 నిన్ను మించఁగఁ బల్కి - నీపతి నీకు 11340
 వన్నెయు వాసియు - వన్నెయు వెట్టె
 నతివ ! నీకొఱకు బ్ర - హ్మాది దేవతలు
 జతఁగూడి వచ్చిరి - చాలదే యింత !
 పతియదైవంబని - భావించు నీదు
 కతనఁ బావనమయ్యె - కనులాప్తకులము
 రామునితో మన - రాజనానికిని
 సేమంబుతోఁ జేరి - సిరులొంగు మీవు
 నీకుఁ దెల్పెడిదేమి - నిను నెంచివేతె
 వాకొన మతి పతి - ప్రతలున్నవారె ?
 అమ్మ ! నెమ్మది నుండు” - మని రామఁ బిలిచి 11350
 యామాసవతిని తా - నపుడొప్పగించి
 “ శ్రీరామ ! నామాట - చెల్లించి మితముఁ
 దీటుచుకొంటివి - తిరుగ నా మనవిఁ

నైకొని పట్టంబుఁ - గట్టుకొ మ్మిశుడె
 సాకేతనగరికిఁ - జనుఁడు మీఠ"నుచు
 మువ్వరి దీవించి - మున్నట్ల దివికిఁ
 బువ్వల తేరిపైఁ - బోయెనవ్విభుఁడు

—: శ్రీరాముఁ డింద్రుని వరముచే వానరులను
 బ్రదికించుట :—

ఈరీతి దశరథుం - డేగిన మఱల
 స్వారాజు శ్రీరామ - చంద్రునిఁ జూచి
 “ ఏము సన్నిధి చేసి - యేమైన మీకుఁ
 గామితార్థము లీకఁ - గడకుఁ బోరాదు
 నడిగిన నిచ్చెద - నడుగుమీ"వనిన
 కడుఁబ్రీతిఁ బొంది రా - ఘవుఁడు తాననియె.

11360

“ అయ్య ! నీవరమిచ్చు - నది నిక్కమేని
 కయ్యంబులో నన్నుఁ - గాచి నాకొఱకు
 నెందఱు ప్రాణంబు - లిచ్చిరి వీరి
 నందఱ బ్రదికించి - యలుగులు నాఁటు
 గాయముల్ మానిచి - కవులకు మొదటి
 చాయల బలపుష్టి - సంపదలొసఁగి
 యందఱ వారిండ్ల - కనిచి భార్యలను
 నందనులను గూడి - నగచరులున్న
 నెలవుల వనముల - నిండారఁ గాచి
 ఫలియింప వీరున్న - పర్వతంబులను
 జలసస్యసామగ్రి - చాలంగఁ గల్గఁ
 దలఁచి కట్టడ చేసి - తము బంపు"డనిన

11370

నమరేంద్రుఁ డది మెచ్చి - యడిగిన వరము
 నమరాగ సేతుమ - ధ్యావని కెల్లఁ
 గలుఁగు గావుతను నా - కట్టడఁ దప్ప
 దిల నెన్నటి నని - యిచ్చి పోవుటయు
 బ్రహ్మాది దివిజులు - పరమహర్షమున
 బ్రహ్మణ్యుఁడగు రఘు - ప్రవరునిఁ జూచి
 “ రామ ! క్రమ్మఱి వాన - రశ్రేణి వారి
 సీమల కనుపుము - సీతతోఁ గూడి
 వీరులు దొరలును - వెంటరాఁ బురము
 చేరుము పట్టాభి - షిక్తుఁడ వగుచుఁ
 బోయెద ” మని వారు - పోయిన యంత

11380

—: వానరులు సంతోషముతో తమ తమ నెలవుల కేగుట-

శ్రీరామాదులు సుఖముగనుండుట :—

నాయగచర వీరు - లమరేంద్రు కరుణ
 నిదుర లేచిన రీతి - నిజ శక్తి శౌర్య
 పదవులచే సేతు - బంధాది యందు
 నెఱులుండి రటులనే - హెచ్చి యుప్పొంగి
 పుటములు దాఁటుచుఁ - బొలిసిన వెనుక
 నడచిన కార్యమె - స్నఁగ లేక లంక
 కడఁ జూడ్కు లిడుచు సం - గ్రామ యత్నముల
 నున్న వానరచమూ - యోధుల నెల్ల
 మన్నించి నాఁటి కా - మర్కటోత్తములు
 పాశెంబు నెప్పటి - పట్టుల డించి
 తా లక్ష్మణుండు సీ - తయుఁ జేరి కొలుప

11390

రామచంద్రుఁడు నాటి - రాత్రి సంపూర్ణ
సోమునిగతిఁ జాల - సుఖనిద్ర పొందె.

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణునితో తా నయోధ్యకు వెడలుటకుఁ

బుప్పక విమానముఁ దెచ్చుట కాజ్ఞాపించుట :—

అమఱునాఁడు లం - కాధినాయకుఁడు

11400

రామలతోఁ గూడ - రామునికడకు

వచ్చి “ యోస్వామి ! ది - వ్య విభూషణములు

వచ్చి కస్తూరి మొదల్ - పరిమళంబులును

వలయు కడాని దు - వ్వలువలుఁ దెచ్చి

చెలువలు మీకొల్వు - సింగారమునకుఁ

గాచియున్నారదె - గైకొని లంకఁ

జూచి వత్తురు గాని - సోదరుఁ గూడి

యవధరింపుఁ డటన్న - నవనిజా ప్రియుఁడు

నవు మోముతోడ దా - నవనాథుఁ బలికె.

“ మాకుఁ దెచ్చిన యట్టి - మణి భూషణంబు

11410

లీ కట్టు కోకలు - నితర వస్తువులు

నీ రవితనయున - కిమ్ము సుగ్రీవుఁ

జేర నీవేమి యి - చ్చిన నవి మాకు

నిచ్చినంతటి కన్న - నిను మడిఁ బ్రీతి

హెచ్చి యుండును మాకు - హితుఁడవు గాన ”

అనినఁ దెచ్చిన సొమ్ము - లన్నియు భాను

తనయున కర్పించి - తనుఁ బ్రీతి సేయ

“ ఓయి ! విభీషణ ! - యుండరాదిచట

మాయ యోధ్యకుఁ బోయి - మారాక కెదురు

చూచు మాభరతునిఁ - జూచినం గాని

11420

మా చింతలన్నియు - మదిఁ బాసిపోవు

నెన్నడు చేరుదు - నిదియె మార్గంబె ?

ఎన్ని యామడ గల - దిచటి కయోధ్య

యంపుము పోయెద - మను రఘుపతికి

సంపూర్ణమతి విభీ - షణుఁడు తాఁబలికె.

దేవ ! యిచ్చట మీరు - దేవేరితోడ

యీవేళ వసియించి - యేమెల్లఁ గాలువ

వసియింప మీకు సే - వలు సేయఁ జిత్త

మెస పోయుచున్నది - యే మిమ్ము నమ్మి

కాచిన భక్తుఁడఁ - గాన యిట్లంటి

11430

మీచిత్త మీమాట - మేకొనకున్న

మూయన్న ధనదుని - మణిపుష్పకంబు

మాయింట నున్నది - మాట మాత్రమున

నీదినంబున పగ - లింటిలో మిమ్ము

నోదేవ ! మీకోస - లోర్విఁ జేర్చెదను !

అభిమతంబెయ్యది ? ” - యనిన రాఘవుఁడు

సభయాత్ముఁడగు విభీ - షణున కిట్లనియె.

“ భరతునిఁ దల్లుల - బంధుల హితుల

దొరలను గుహుని భృ - త్యుల నమాత్యులను

నెప్పు డెప్పుడు చూతు - నేనను తమక

11440

ముప్పతిల్లుచు నున్న - దుల్లంబులోనఁ

గావలసిన యట్టి - కార్యంబులైన

యావల నిచ్చోట - నాలస్యమేల ?

చిత్రకూటాద్రిపై - సీతయు నీ సు
 మిత్రా తనూజుండు - మేనున్నయపుడు
 భరతుఁడువచ్చి సం - భావించి మమ్ము
 మఱల రమ్మనుచు స - మ్మతపడఁ జెప్పె
 నాయన కిచ్చిన - యట్టి నమ్మికలు
 మాయూరు చేరు నే - మమునకు మితయుఁ
 ద్రోయరానివి గాని - త్రోచి నీమాట
 సేయమైతిమి వ్రానిక - చెల్లింపు మీవు
 తప్పు సైరింపుము - ధనదువిమాన
 మిప్పుడు దెప్పింపు - మిదినీకు మనవి! ”

11450

—: శ్రీరామునాజ్ఞ ప్రకారము విభీషణుఁడు పుష్పక
 విమానము శ్రీరామునెదుటఁ బెట్టుట :—

అనిన విభీషణుఁ - డాత్మలో నితర
 మననముల్ చాలించి - మయనిర్మితంబు
 కామగమనమును - కల్పకప్రసవ
 రామణీయకమును - రావణ కార్య
 నిర్వాహకంబునౌ - నిజవిచూనంబు
 నుర్విజారమణుని - యొద్ద నుంచుటయు
 సాపుష్పకముఁ జూచి - యఖిల వానరులఁ
 జూపి విభీషణుఁ - జూచి యిట్లనియె.

11460

—: శ్రీరాముఁడు వానరులకు బహుమతుల నిప్పించి
 తా నయోధ్య కేఁగెదనని చెప్పుట :—

“ వీరలందఱు నిందు - విడిచి నా కొఱకు
 వారిధిఁ గట్టి రా - వణు సంగరమున

పనులకు వచ్చిన - బలవంతు లండ
 ఱును గాన పేరుపే - రును వేఱువేఱుఁ
 గట్టువర్గంబులుఁ - గంఠమాలికలుఁ
 గట్టురాకడియముల్ - కపురభాగములు
 సోడులుముట్టు క - స్తురి కుంకుమముల
 తోడ నిప్పింపు - మిందుకు తామసింప ! ”

కన విభీషణుఁడు రా - మానుజ్ఞ చేత
 వనచర ప్రభులకు - వహులేరు పఱచి
 నగరి సంప్రతి కర - ణంబుల చేత
 వగలు మూఁటికి నర్థ - వణ చదువంగఁ
 గపుల సుగ్రీవుని - కవిల వెంబడిని
 తపనాన్వయుని సన్ని - ధానంబు నందు
 బహుమానములు సేయఁ - బరికించి వారి
 విహితవైఖరి రఘు - వీర శేఖరుండు
 సుగ్రీవముఖ కపి - స్తామంబు దాన
 వాగ్రణిఁ బిలిపించి - నప్పుడిట్లనియె.

11470

“ మీరలందఱు నాని - మిత్తంబుఁ గాఁగ
 నీరాక్షసులతోడ - నిన్నాళ్లు పోరి
 మాకార్యమిడేర్చి - మహనీయ కీర్తిఁ
 గైకొంటి రిండ్లకుఁ - గదలి పొండిపుడు.
 వ నయోధ్యకును బో - యెద ”నన్న వారు
 దీనులై రాఘవా - ధిపున కిట్లనిరి.

11480

—: వానరులు శ్రీరామునితో తామును నయోధ్యకు
 వచ్చెదమని చెప్పుట :—

“ స్వామి! మమ్మెల్ల - నిచ్చట నుండి మీర
 లేమిటి కనిచెద - రెక్కడ మిమ్ము

డించి యందఱ మేమి - టికిఁబోదు మనుస
 రించి యయోధ్యాపు - రీలలామంబుఁ
 గనుఁగొని కౌసల్యఁ - గాంచి నీతమ్ము
 లను జూచి హితులనె - ల్లను విలోకించి
 పట్టాభిషేక వై - భవము వీక్షించి
 పట్ట భద్రుండ వై - భద్రపీఠమున
 నొప్పు నీతాసహా - యుని నిన్నుఁ జూచి
 నప్పటి సంతోష - మాత్మల నుంచి
 మఱికాని పోమ "న్న - మాటలు మదికి

11490

— : శ్రీ రాముఁ డందుల కంగీకరించి నీతాలక్షణ వానర
 సహితుఁడై యయోధ్యాపురి కరుగుట :—

సరిపోవుటయు విభీ - షణు వారివారి
 భానుజాంగదనల - ప్రముఖ వానరులఁ
 దానియ్యకొని సుమి - త్రా పుత్రుతోడ
 జనకజతోడ పు - ష్పకరాజమునకు
 నినుమారు వలవచ్చి - యొక్కెన యంత
 లంకలో దనుజులె - ల్లనుఁ దనుఁగొల్వ
 లంకేశుఁ డెక్కి యు - ల్లాసియై యుండ
 నినసూనుఁ డగచరు - లెల్లను తన్నుఁ
 గని కొలువఁగ వుప్పు - కము మీఁద నెక్కె
 వానరదానవ - వ్రాతమంటికిఁ
 దానుండఁ జోటిచ్చి - తపనీయ దేవ
 యానంబు రివ్వన - నాకాశమునకు

11500

భానురోచుల మించి - పాటంగ నెగసె,
 అంచలఁ బూన్చిన - యాపువ్వఁదేరు
 మించె రాఘవఁడు నే - మించు మార్గమున
 నుత్తరాయణ వేళ - నుగ్రాంశు తేరి
 పొత్తుగూడుక రఘుం - బునఁ బోవునపుడు
 జానకీముఖ సార - సము విలోకించి
 భానుతేజుఁడు రఘు - ప్రవరుఁ డిట్లనియె.

11510

—: శ్రీరాముఁడు సీతకు పూర్వవృత్తాంతముల
 నెఱింగించుట :—

“ అలివేణి ! కంటివే - యల్ల దే లంక
 యిలవ్రాలు సురపురం - బిదియన మించి
 యిది కవులను బైత్యు - లెనసి పోరాడు
 కదనంబు చోటిది - కనుఁగొమ్ము రమణి !
 ఇచ్చోట రావణుం - డీల్లిన తాపు
 వచ్చి మండోదరి - వాపోయె నతివ !
 కూలెఁ నీరణభూమి - గుంభకర్ణండు
 తూలె నిచ్చట ప్రహ - స్తుఁడు చంచలాక్షి !
 హనుమంతుచేత ధూ - న్రూక్షుఁడిచ్చోట
 యనిలోనఁ బొలిసె శీ - తాంశు బింబాస్య !
 తునిసె విద్యున్నాలి - దురముఁ గావించి
 మన సుషేణుని చేత - మానినీతిలక !
 దురములో నింద్ర - జిత్తుని వధియించె

11520

శరపరంపరల ల - క్షణుఁ డలివేణి !

అంగన ! యిచ్చోట - హతుఁడయ్యె వికటుఁ

11530

టుగద భీమబా - హా శక్తిచేత

నిచట నరాంతకుఁ - డిచట నికుంభుఁ

డిచట కుంభుఁడు మత్తుఁ - డిచట కుంభుండు

నిచ్చట నతికాయుఁ - డిచ్చట త్రిశిరుఁ

డిచ్చో మహాపార్శ్వఁ - డిట మహాదరుఁడు

అత్రాసుఁడైన యూ - పాక్షుఁడు యజ్ఞ

శత్రు సప్తఘ్నులు - నమసి రిచ్చోట

సూర్య శత్రుండును - శోణి తాక్షుండు

ధైర్యవంతుఁడు వజ్ర - దంష్ట్రుం డిచ్చోట

నడఁగి రిచ్చట విరూ - పాక్షుండు గూఠె

11540

మడిసె నిచ్చటఁ బోరి - మకరాక్షుఁ డబల !

జలరాశి దాఁటి యి - చ్చట నేము పాళె

ములు డిగి యున్న యి - మ్ము ధరాతనూప !

సీత ! వీక్షింపుము - సేతువు కవుల

చేతఁ గట్టించితి - సింఘవు మీఁద

నిదియె మైనాకాద్రి - యిదిపయోరాశి

ఇది నాశరాగ్నిచే - నింకినచోటు

జలధి కట్టకమున్న - సకలవనాట

బలముతో యేనున్న - పాళె మీచోటు

తరుణి ! యీజలధి యు - త్తరపు గట్టునను

11550

స్థిరమతితో నుహా - దేవుఁ డైనట్టి

జలరాశి ననువచ్చి - సంధించినట్టి

నెలవిది రావణు - నికీఁ గాక వచ్చి
 శరణు జొచ్చెను విభీ - షణుఁ డిందు నన్ను
 గిరిచరుల్ మెలఁగు కి - స్కింధ యీపురము
 ఇది వాలిఁ జంపిన - యిరవు సుగ్రీవు
 నెదనుఁ బట్టముఁ గట్టి - యుచట నిల్పితిని ”
 అను నంత జానకి - ప్రాణేశుఁ జూచి

—: మార్గమధ్యమున సీతకోరికపైని సకలవానరుల
 భార్యలను సుగ్రీవుఁడు తీసికొని వచ్చుట :—

“ అనఘాత్మ ! మనమయో - ధ్యకుఁ బోవునపుడు
 వొంటియే రానేల - యుగ్రాంశు తనయు

11560

నింటిలో కులకాంత - లేనును గూడి
 రావలెఁ బిలిపింప - రాదే ? ” యనంగ
 నావార్త విని రాముఁ - డాకాశవీధి
 తన విమానము నిల్పి - తరణి నందనునిఁ
 గనుఁగొని జానకీ - కాంతుఁ డిట్లనియె

“ నీవు నీవారల - నిజ గేహమునకు
 నీవేళ నరిగి మీ - యింతుల నెల్ల
 కై నేసి సకుటుంబ - కములుగా వచ్చి
 యీసీత చెంగట - నింతుల నుంచి

మనమయోధ్యకుఁ బోవ - మనలనుఁ జూచు

11570

జనులకు సంతోష - జనకమై యుండు
 జనకజ కిదియె ము - చ్చట మీరు వోయి

వనితల తోడి తే - వలయు నటన్న
 వారువారలు నిజా - వాసుముల్ చేరి
 తారారుమాముఖ్య - తరుణులఁ గూడి
 యందఱు నేతేర - హనుమంతుఁ డొక్క
 డందులో యిల్లని - యాలని లేక
 తన బ్రహ్మచర్య వ్ర - తం బేరు పఱచె.
 వనితలతోఁ గూడి - వనచరు లెల్ల
 వచ్చి దివ్యవిమాన - వరముపై సీత
 యిచ్చిన చోటుల - నింతులు గొల్వఁ
 గదిసి వానరులు రా - ఘవు నోలగింపఁ
 గదలె నవ్వలఁ బుష్ప - కం బుత్తరముగ
 సీత నెమ్మోము వీ - ట్లించి రాఘవుఁడు
 భూతలంబునను చూ - పులు నిల్పి పలికె

11530

—: శ్రీరాముఁడు తిరిగి పూర్వవృత్తాంతములఁ దెలుపుట :—

అది ఋష్యమూకాద్రీ- యచట సుగ్రీవుఁ
 జెదరక చేపట్టి - చెలిమి సేసితిని
 వాలిఁ జంపెదనని - వనచ రేంద్రునకుఁ
 జాల నమ్మికను నొ - సంగితి నిచట
 అల్లదె పంపా మ - హా సరోవరము
 పల్లవాధర ! నిన్నుఁ - బాసి యేచట
 నిదుర కంటికి లేక - నెగులుతో నిచటి
 పొదలు వెంటఁ జరించి - పొక్కెడుచోలు

11530

ఇది శబర్యాశ్రమం - బిచట కబంధుఁ
 డెదిరించి పొలిసె దా - నిగురాకు బోణి!
 నిది నీకునై దాన - వేంద్రుని తోడ
 నెదిరి జటాయువు - మృతినొందుచోటు
 నాతోడ ఖరదూష - ణ త్రిశీర్షాది
 దైతేయు లెదిరించి - ధరఁగూలు చోటు
 మానిని! యల్లది - మనపర్ణశాల 11600
 జానకి! కనుము పం - చవటీ స్థలంబు
 తరుణి! వీక్షింపు గో - దావరీ తటిని
 చెఱవట్టె నిను నింద్ర - జిద్గురుం డిచట
 నిది సుతీక్షాశ్రమం - బిది శరభంగ
 సదనంబు ఋషుల యా - శ్రమము లన్నియును
 నిది యత్రి యాశ్రమం - బిది యనసూయ
 ముదముతో నీకు సా - మ్ము లొసంగె నాఁడు
 యిదె విరాధుఁ డెదిర్చు - నిరవగు నుమ్ము
 మదిరాక్షి! భరతుండు - మఱి రమ్మనుచు
 మనలఁ బ్రార్థించు ర - మ్య ప్రదేశంబు 11610
 కొనలు మించిన చిత్ర - కూటాచలంబు
 నిది భరద్వాజ ము - నీశ్వరా రామ
 మిది యమరాపగ - యిది సుమ్ము యవన
 మిది సరయూనది - యిది శృంగి బేర
 మిది యేటి కిరువంక - యిదె సాలె తోపు
 అల్లదె మన యయో - ధ్యాపురం బీవు
 పల్లవాధర! మ్రొక్కి - భావింపు మిపుడు ”

—: అయోధ్యాపుర సందర్శనము :—

అనిన విభీషణుఁ - డర్క జాదులును

మనముల నానంద - మగ్నులై చూచి

యమరావతీపురం - బలకాపురంబు

11620

నమరునె యీడుజో - డని యెన్ని రేని ? ”

—: భరద్వాజు నాశ్రమంబున శ్రీరాముఁడు దిగి యాతనివలన

భరతుని వృత్తాంతము నెఱుంగుట :—

అని పొగడుచునుండ - నలభరద్వాజ

మునిచంద్రు నాశ్రమం - బునకు రాఘవుఁడు

తన విమానము డించి - తా నమ్మునీంద్రుఁ

గని భక్తితో నమ - స్కారంబు సేయఁ

గాంచి యమ్మునిరాజ - కంఠీరవుండు

మంచి దీవనలిచ్చి - మన్నించుటయును.

“ భరతుండు సాకేత - పట్టణంబునను

పరిణామమున ప్రజా - పాలనక్రియలు

మఱవక యున్నాఁడె ? - మాతల్లి ప్రౌఢు

11630

జరపుచున్నదె కవు - సల్య యానగరి ?

అందరికిని సేను - మా ? నాప్రతిజ్ఞ

చిందు గానీక వ - చ్చితి నీదినంబు

పంచమి నేటితో - పదునాలుగేండ్లు

నెంచిన సరియయ్యె - నేనిల్లు వెడలి

భరతుఁ డీనెల శుక్ల - పక్ష పంచమిని

మఱచిపోవక మీరు - మఱలకయున్న

చెప్పెను దాతెంపు - సేయుదు ననుచుఁ
 దప్పక యే నామి - తంబున కతనఁ
 గనుఁగొను వాఁడనై - కమనీయ పుణ్య 11647
 ఘనులై న మీపాద - కమలముల్ చూచి
 ఘేదముల్ మాని సా - కేతంబు చేర
 వచ్చితి ననుమతీ - వలయును పోయి
 వచ్చెద'నన భర - ద్వాజ సంయమియుఁ
 దన మది రాము స - త్యపరాక్రమాది
 వినుత చారిత్రముల్ - వేమాఱుఁ జొగడి
 రాముని వదనసా - రసము నీక్షించి
 యామునిచంద్రుఁ డి - ట్లని యానతిచ్చె.

“ భరతుని మఱలఁగఁ - బనిచితిఁ గానఁ 11650
 బురముల్ దానుండఁ - బోవగఁదలఁచు
 మీపాదుకలమీఁద - మేదినీభరణ
 భూప చిహ్నములెల్లఁ - బూనించి యుంచి
 జడలు దాలిచి చీర - శాటికల్ గట్టి
 యెడవక మీరాక - కెదురులు చూచి
 తెగువ నున్నాఁడు నం - దిగ్రామమునను
 మగుడితి రతని నే - మంబు చెల్లించి
 యతనియాజ్ఞను రాజ్య - సుతిశయ శ్రీల
 జతకట్టు కై వడిఁ - జాల మీఱెడును.

—: భరద్వాజుఁడు దెవ్యదృష్టివలన నెఱిగిన వృత్తాంతముఁ
 దెల్పి శ్రీరామునిఁ బ్రశంసించి వరమడుగుమని కోరుట :—

దండకావనికేగు - తరి నవ్వారాధు 11660

ఖండించి శరభంగుఁ - గాంచి సుతీక్ష్ణ
 మునిఁ జూచి కుంభసం - భూతునిఁ గొలిచి
 వనులఁ గ్రుమ్మరి పంచ - వటి నిల్లు గట్టి
 ఖరదూషణాదుల - ఖండించి దైత్య
 వరుఁడంప మారీచు - వచ్చినఁ దునిమి
 భూమిజ మీరు గో - ల్పోయిన దుఃఖ
 మేమని పల్కుదు - నెల్లు వేగితిరా ?
 అన్నదమ్ములు మీరు - నాపదలొంది
 మిన్నెల్ల విఱిగి మీ - మీఁదఁ బడ్డట్లు
 పడరాని వెతలనుఁ - బడి జటాయువును 11670
 పొడఁగని యాసీత - పోఁబడి గాంచి
 చపలభావు కబంధుఁ - జంపి యాదనుజు
 నుపదేశమున దక్షి - ణోన్ముఖులగుచుఁ
 బోయి యాశబరిచేఁ - బూజలు గాంచి
 యాయంతి ఋష్యమూ - కాద్రికిఁ బనుప
 న పట పంపానది - హనుమంతుఁ గాంచి
 యచలిత ప్రీతిమై - నాయన వలన
 సవిత్యకుమారుతో - సఖ్యంబుఁ జేసి
 దివిజేంద్రుసుతుని సా - ధించి కిష్కింధ
 నినసూతి కర్పించి - యెల్లవానరులు 11680
 జనకజ వెదకి తా - సామీది వలన
 నున్నచోఁటెఱిఁగి ప - యోధి బంధించి
 యన్నిశాచరనాథు - ననిఁ దెగటార్చి
 సీతతో మఱలి వ - చ్చిన నీతెఱంగు
 చేతో విలోకన - స్థితి నెఱింగితిని.

అన్న ! నీవెంతటి - కవధికోర్చితివి !
 నన్ను నేమఱక మ - సంబులో నుంచి
 వచ్చితిగాన దే - వతలెల్ల మెచ్చి
 యిచ్చిన వరముల - నేమైన గడవఁ
 గలిగిన యేనిస్తుఁ - గైకొను మడిగి
 వలసినయవి "యన్న - వరతపోనిధిని
 యాభరద్వాజుని - నంజలితోడ
 నాభరతాగ్రజుఁ - డప్పుడిట్లనియె.

11690

-: శ్రీరాముఁడు వానరులకు వనములోఁ గావలసిన ఫలహార
 ముల నొసగుమనుట - తానాశ్రమమున విశ్రమించుట :—

“ అయ్య ! యీకపులయో - ధ్యాపురంబునకు
 నెయ్యంబుతో వచ్చి - నీవారలెల్ల
 చూతు మేమనుచు ని - చోవచ్చినాడు
 నాతులతోఁ గూడి - నాదువెంబడిని
 వారికిఁ దఱగని - వనముల ఫలము
 లాగోగ్యకరమైన - యంబువుల్ గలుగ
 మాయూరి పొలిమేర - మహినెల్లఁ గలుగఁ
 జేయుము నీ"వన్న - శ్రీరాముఁజూచి

11700

“ నీవన్నయట్ల మా - నెలవున నుండి
 కావలసిన ఫలా - గములు తోఁపులను
 నాయయోధ్యకును మూఁ - డామడచుట్టు
 నాయూయి వేళల - నడిగిన యట్లు
 వనచరులకుఁ గల్గ - వరమొసంగితిని
 చనుము రేపటికి ని - చ్చట నేఁడు నిలిచి
 యేమిచ్చు నర్చాదు - లిచ్చగింపుచును

మామాటఁ ద్రోయక - మన్నింపువనిన
 నందుకు రఘువీరుఁ - డౌఁగాక యనుచుఁ
 గందమూల ఫలాది - కమ్ములఁ దమ్ముఁ
 దనియించు మానిబృం - దారక స్వామి
 యనుమతిఁ గైకొని - యనుజుఁడు వినఁగ
 రామచంద్రుఁడు సమీ - రకుమారుఁ బిలిచి

11710

—: శ్రీరాముఁడు హనుమంతునితో తామువచ్చిన
 వృత్తాంతము గుహభరతుల కెఱింగించి భరతుని
 మన సెటులున్నదనియుఁ గనుఁగొని
 రమ్మని చెప్పుట :—

“ ఏము వచ్చిన రాక - యిప్పుడే పోయి
 శృంగి బేరమున వ - సించిన గుహుని
 యంగ ముప్పొంగఁ ద - ధ్యముగాఁగఁ బలికి
 యాయన చూపిన - యట్టి మార్గమున
 మా యయోధ్యకుఁ బోయి - మావారిఁ జూచి
 తెరువున నున్న నం - దిగ్రామ సీమ

11720

భరతునిఁ గనుఁగొని - పనిచితి మనుచు
 మాపేరు నుడివి తా - మమ్ము రమ్మనుట
 యాపుణ్యనిధిని పా - మ్మని యేము వనిచి
 చిత్రకూటము విడి - చిన యది మొదలు
 ధాత్రిజఁ గోల్పోయి - దశకంఠుఁ దునిమి
 మఱి భారద్వాజ - మానీంద్రు చెంత
 ధరణిజతో సుమి - త్రా పుత్రుతోడ
 నేను వచ్చిన తెఱు - గింతయుఁ జెప్పి
 యానన వికృతియు - నతని భావంబు
 నింగితంబు నెఱింగి - యిప్పుడే రమ్ము

11730

వెంగలితన మాను - వినిపింపకున్న
 తనతండ్రి యిచ్చిన ధర - యేలువాఁడు
 తనకల్మి తెకతేర - దాయల కిచ్చి
 యవివేకియైన తా - నన్యఁడై యుండ
 భువి నొడఁబడఁ - డేను పోరాదు పదరి
 తల్లిని సకల బాం - ధవులను మనసు
 చల్లఁగా జూచి తాఁ - జనుదెంచి నపుడ
 యూడిన మాటలా - యనకుఁ జెల్లించి
 వేడుక దీఱి మా - వీడెల్లఁ జూచి
 యావల నెందేని - యరుగఁ దలంచి
 యవకాశమునికి ని - న్నటకుఁ బొమ్మంటి
 వేతె యొక్కనిఁ బంప - విధముగా దీవు
 నేరుతు వితరుల - నిలుకడల్ దెలియ
 మారాక సహియించు - మాత్రంబు లేని
 దారి యాభరతునిఁ - దలఁపులో నున్న
 నెవ్వరు మాకేల ? - ఎప్పుడు నిన్ను
 దవ్వుల జూచినం - త నె చేయిచూప
 వలసినయెడకు ది - వ్య విమానమెక్కి
 తొలఁగిపోదుము భర - తునికి మేలెంచి
 పోయి రమ్మ"ని య - ప్పుడు శృంగీబేర

11740

11750

—: హనుమింతుఁడు గుహునితో శ్రీరాముని
 రాక నెఱింగించుట :—

మా యంజనాసూనుఁ - డల్లనఁజేరి
 వానరత్వంబు వో - వదలి యూవేళ
 మానవుఁడై పవ - మానబాలకుఁడు

గుహునిఁ గన్గొని “ రఘు - కుల పురందరుఁడు,
 మహితనూజాత ల - క్షుణ్ణుఁడునుఁ దాను
 వచ్చి యిప్పుడు భర - ద్వాజాశ్రమమున
 విచ్చేసి యున్నాడు - వేఱు లేనట్టి
 తెలివి నీవని - తమ దీమంబు నన్నుఁ
 దెలివిడి సేయఁ బు - త్రైంచి నార”నిన
 నాలింగనము చేసి - యానందవార్ధిఁ
 దేలి పేదకు పెన్ని - ధి యొసంగినట్లు
 “అన్న! రాముని రాక - యానతిచ్చితివి
 విన్ననుప్పొంగె నా - వీనులుల్లమును
 నెదురుగా నరిగెద - నిప్పుడ యనఁగ
 నది విని హనుమంతుఁ - డాకాశమునకు
 రయము మీఱఁగ నేఁగి - రామతీర్థంబు
 పయిచార నేఁగుచు - భయదమైనట్టి
 సాలవనంబును - జానపదములు
 వాఱుకి నదియు నా - వల గోమతియును
 కని యయోధ్యకు రెండు - గడియల నేఁ
 వనరాశి తనచుట్ట - వర్ణనీయముగ
 నెసఁగు నందిగ్రామ - మీక్షించి యొక్క
 దెసవ్రాలి పావని - తేఱిచూచుటయు

11760

11770

— : సందిగ్రామమున మునివృత్తిలోనున్న భరతుని
 హనుమంతుఁడు సందర్శించుట :—

జడలు కృష్ణాజిన - శాటియుఁ దాల్చి
 యొడలు శ్రీరాము వి - యోగంబు చేత
 మిగులఁ గృశింపఁగ - మేదినిమీఁద

వగలతో “ నెప్పుడు వచ్చు - మాయన్న
రాఁడాయె నేటికి - రాకుండు నేఁడె
రాఁడేని తనదు వా - ర్త విసంగలండు ! ”

అని కందమూల ప - ర్ణాశనుఁ డగుటఁ 11780

దనువు డయ్యంగ గా - త్రము మైలవాఱి
బ్రహ్మార్షి తేజుఁడై - పాదుకాయుగము
బ్రహ్మాదికృతతపః - ఫల మాగమాంత
వాదరహస్యాది - వాస మాశ్రితుల
చేదోడు యోగుల - చేయూతఁకొల

ధార్మికులకు నెల్ల - దరిదాపు విబుధ
శర్మద మమర పూ - జన నిజాగ్రంబు
మున్నిడుకొని తాను - ముద్ర వర్షించి
యన్ని కార్యములుఁ ద - దర్పణంబులుగ

మెలఁగుచు దనచుట్టు - మెలఁగు నయోధ్య 11790

కులము బంధులుఁ గావి - కొకలు దాల్చి
తనయట్ల దేహ యా - త్రలు నడపింప
జనులు చింతిల వ్యాఘ్రు - చర్మంబు మీఁదఁ
గలధర్మమెల్ల సా - కారమై వచ్చి
నెలకొన్నగతి నున్న - నిర్దోషు భరతుఁ
గాంచి కేల్మోగిచి డ - గ్గఱఁ జేరి యాతఁ
డుంచిన యెడనుండి - యొకమాట వలికె

—: హనుమంతుఁడు భరతునితో రామసందేశము

నివేదించుట :—

“ అనఘ ! యెవ్వఁడు దండ - కాటవి కేఁగ
మునివేషధారియై - మునులతోఁ గలసి
నీవెంత రమ్మన్న - యెడ రాక నీకు

11800

నీవిచారము చేసి - యేఁగె నవ్వలికి
 నట్టి మీయన్న ఘో - రాటవి నిల్లు
 గట్టుక యొంటిగా - ఖరుని దూషణునిఁ
 ద్రిశిరుని పెక్కు దై - తేయులఁ గినిసి
 యశని కల్పములైన - యస్త్ర జాలములఁ
 బోదిలో వధియించి - పొంచి రావణుఁడు
 చోరకృత్యమున భూ - సుతఁగొని చనిన
 మారీచుఁ జంపి ల - క్షుణుఁడును దాను
 శ్రీరాముఁ డాసీతఁ - జెఱవోవు టెఱిఁగి
 వగలతో వెదకుచు - వచ్చి సుగ్రీవు

11810

పగదీఱ వాలినిఁ - బడనేసి యతని
 పట్టున సుగ్రీవు - పట్టంబు గట్టి
 చుట్టును గల కపి - స్తోమంబు గూర్చి
 సీత పోబడి విని - సింధువు గట్టి
 దై తేయ విభుమీఁద - దండెత్తి విడియ
 నసురేంద్రుఁ బుత్రమి - త్రాదుల తోడ
 నసమానశౌర్య స - హాయుఁడై చంపి
 యారావణుని తమ్ముఁ - డగు విభీషణుని
 శ్రీరాముఁ డాలంకఁ - జేపట్ట నునిచి
 దివ్యపుష్పకముపై - దివ్యులు మెచ్చ
 నవ్యయ జయశాలియై - సీతఁ గూడి
 సౌమిత్రితోడఁ గీ - శ శ్రేణితోడ
 రామచంద్రుఁడు జగ - ద్రక్షావినోది
 వచ్చి భరద్వాజ - వనములో నిలిచి
 యిచ్చటి కావార్త - యెఱిఁగింపు మనుచు

11820

నను బంచె గాన వి - న్నపము చేసితిని
 మనముల ఖేదముల్ - మాను మీరెల్లఁ
 జూడ విభీషణ - సుగ్రీవ ముఖులఁ
 గూడిన శ్రీరాముఁ - గువలయశ్యాము!”

—: భరతుఁడు శ్రీరాముని వృత్తాంతము వినఁగనే యత్యా
 నంద భరితుఁడై హనుమంతుని ప్రశంసించి, యాతని
 వృత్తాంత మడుగుట :—

అనువార్త వీనుల - నానిన యంత 11880
 తన మేను మఱచి యు - త్కట నిజానంద
 పరవశతను భూమి - పై వ్రాలి తెలిసి
 భరతుఁడు కౌఁగిటఁ - బావనిఁ గూర్చి
 కన్నులందు ముద్రఱు - కణములు దొరుగ
 సన్నుతింపుచును ప్ర - సన్న భావమునఁ
 దమ్మునిఁ జూచి “నీ - తా మనోహరునిఁ
 గ్రమ్మఱఁ జూచు భా - గ్యంబు చేసితిమి
 నరులెవ్వరైన ప్రా -ణములతో నున్నఁ
 బొరయుచుందరు సుఖం - బులు కీడుఁ దొఱఁగి !

ఎంత పుణ్యాత్ముఁడో - యీతఁడీపాటి 11840
 సంతోషవార్త ప్ర - సంగించె ?” ననుచు

“ ఎవ్వఁడవన్న పే - రెయ్యది నీకు ?
 నివ్వార్తఁ దెచ్చితి - వెంత పుణ్యుఁడవు !
 దివిజుఁడవో ధర్మ - దేవత వేమొ
 అతని పుణ్యముల ప్రో - వైన మర్త్యుఁడవో !
 పలుకవే సకల శో - భన హేతు కార్య

విలసనంబగు మాట - వింటి నీచేత !
 అందుల కేమిత్తు ? - నావులు లక్ష
 యందుపై దురగ న - హాసంబు నుంచి
 నిండుపాయంపు క - న్నెలఁ బదాద్వరిని 11850
 పండు పంటల నూట - పదిగ్రామములును
 తనకు రాముఁడు ప్రమో - దంబుతోఁ జేయు
 ఘనమైన యుంబళి - కను సగఁ బాలు
 నిచ్చెద నీకు నా - హృదయంబులోని
 ముచ్చటఁ దీట రా - ముని వార్త దెచ్చి
 బ్రదికించితివి నీకుఁ - బ్రత్యుపకార
 మదిలేదు నీవాఁడ - నై యుండువాఁడ !
 కలఁగంటె నొక్కొక్క ? ని - క్కమొ ? యంచు నాదు
 తలఁపు భేదమునఁ గొం - దలము నందెడును
 నమ్ముదునే నీయ - నంత కళ్యాణ 11860
 సమ్మతామృతవచో - సంగతు ” లన్న
 భరతు నాసన్నశు - భతరునిఁ గాంచి
 శరనిధి గర్వభం - జన దానుఁడనియె

—: హనుమంతుఁడు భరతునితోఁ తనయుదంతముఁ దెలిపి

శ్రీరామ సమాగమగునని చెప్పుట :—

“ వానరుఁడను జాతి - వాయువు తండ్రి
 ఏను సుగ్రీవుని - హితుఁడ నాపేరు
 హనుమంతుఁ డందు - రే నంజనాదేవి
 తనయుఁడ రామదూ - తను తానెకాదె
 వనధి లంఘించి యా - వసుమతీ తనయఁ

గని రామ ముద్దుటుం - గరమంది యిచ్చి

యామాసవతి చేత - నౌదల నున్న

11870

యేమటలఁగ నంది - యిలపట్టి మనుచు

నాయశోకారామ - మంతయుఁ బెటికి

చాయ సేసుకరాక - చలపట్టి నిలిచి

యక్షాదులగు రాక్ష - సావళినెల్ల

శిక్షించి యల యింద్ర - జిత్తుని చాల

తగిలినట్లన పోయి - దశకంఠుఁ జూచి

తెగి పల్కుఁ దనమీఁదఁ - దెగి దశాననుఁడు

తోకఁ గాలిచి పాఱఁ - ద్రోలుఁడటన్న

సోఁకోర్చి వాలనూ - ర్చుచు లంక యెల్లఁ

గాలిచి మరల సా - గరమేను దాఁటి

11880

యేలిన స్వామితో - నెఱిఁగించుటయును

నప్పుడే బహువాన - రావలితోడ

నప్పం క్తిముఖునిపై - నబ్ధి గట్టించి

దండెత్తి లంక కొం - దల మంద విడిసి

భండనంబున మహా - పార్శ్వ యూపాక్షుఁ

గుంభకర్ణు నరాంత - కుని నతికాయుఁ

గుంభుని దేవాంత - కుని మహోదరుని

దుర్జయు నింద్రజి - త్తుఁ బ్రహస్తుఁద్రదిశిరు

నిర్జించి బహుదైత్య - నికరంబు గూల్చి

రావణు భువన వి - ద్రావణుఁ గూల్చి

11890

యావిభీషణు లంక - కధిపతిఁ జేసి

వచ్చిరి తేపె మీ - వారును మీరు

గ్రుచ్చి కౌఁగిళులఁ జే - ర్చుచుఁ బ్రమోదమున

నుందురు గురుపుష్య - యోగంబునందు
 సందర్శనమునకు - శస్త్రమైయుండు
 నీమాట నిజమన్న - నెంతయు మెచ్చి
 రోమహర్షమున శ - త్రుఘ్నునిఁ జూచి

—: భరతుని యానతిని శత్రుఘ్నుఁ డయోధ్య నలంకరింపఁ
 జేసి కౌసల్యాది రాజనూతలను దోడ్కొనివచ్చుట :—

“ ఇప్పు డయోధ్యకు - నేఁగి వీధులను
 చప్పరంబులు ముత్తై - సగులు జల్లులును
 మేరువుల్ కురుజులు - మేలుకట్టులును 11900
 తోరణంబులు బహు - ధూప ధూమములు
 నవరంగవల్లికల్ - నవరత్నముఖ్య
 వివిధవస్తుసమగ్ర - విపణిమార్గములు
 కదళికాక్రముకేక్షు - కాండప్రకాండ
 సదమల స్తంభరా - జస్మంతపములు
 మాధవాయత నివి - మాన సౌవర్ణ
 సౌధకింకిణికాధ్వ - జచ్ఛత్రములును
 నమరింపు మైదువు - లందఱుఁ గూడి
 తమకరంబుల నక్ష - తలును బువ్వులును
 కలయఁజల్ల నమర్చి - గంధేభకోటి 11910
 కలధౌతమణిమయా - కల్పయుక్తముగ
 నిండు సంజోకవూ - నిన హయబృంద
 మండలిరాఁగఁదూ - ర్యములు ఘోషింప
 రాజులు గలధౌత - రథసహస్రములు
 రాజీవనములను - రాణువదొరలు

హితబంధుజన పురో - హిత వీరభటులు

జతకట్టుగాఁగఁ గౌ - సల్యాదులైన

తల్లులు దాసీ వి - తానంబుఁ గొలువఁ

బల్లకీల నమర్చి - పౌఁజులు దీర్చి

యెదు రేఁగవలయు నీ - విటులనురించి

11920

యుదయ వేళకు మన - యూరికిరమ్ము

జగతి నందిగ్రామ - సాక్షేత మధ్య

మగు మహాపథము చా - యగఁ జక్కఁ జేసి

కలయంగ కస్తూరి - కలయంపి చల్లి

కొలఁది ముత్తైంపు మ్రు - గ్గులు దీర్పఁ జేసి

యమిరింపు "మని పల్క - నతఁడట్ల వోయి

తమ యన్నయాజ్ఞ యాఁ - దలఁ దాల్చియపుడె

కై సేయఁబనిచి - బంగరు పల్లకీల

కౌసల్యను సుమిత్రఁ - కై కేయి నుంచి

నగరెల్ల నమరేంద్రు - నగరంబు రీతి

11930

మిగుల శృంగారింప - మితికట్టి మఱల

నందతీతోఁ గేక - యతనూజు సుతుని

ముందఱ నిల్చిన - ముదమంది యతఁడు

నుదయ వేళను నిజా - భ్యుదయంబుఁ గోరి

—: భరతుఁడు వారందఱితో శ్రీరాముని దర్శింపనేగుట :—

కదిసి వాయుఁజుఁడు చెం - గట రాఁగఁ గదలి

తానుఁ దమ్ముండు శ్వే - తచ్ఛత్రచామ

రాసీకములతోడ - నర్చనల్ చేసి

రామపాదుకల శి - రంబుపై నుంచి

సౌమిత్రి వెంటరాఁ - జతురంగబలము
ముందఱ వెనుకరా - మొనగాఁగ నభము

11940

నందుఁ జూపులు నిల్పి - యాసాస వచ్చి
రాముని పుష్పక - రాజంబు దిశల
నేమేరఁ గానక - యిచ్చఁ జింతించి
హనుమంతు మోముఁగ - టాక్షించి పవన
తనయుని మాట త - ధ్యంబని యెంచి
నమ్మినేచాల నం - దఱఁ గూర్చి భూజ
నమ్ములచే నెల్ల - నవ్వఁ బాలైతి!

“ ఏమి చేసిన తీరు - నొక నిన్ను క్రోఁతి !

ఈమాటలాడ నే - యిది కల్లయనక

పదరి వచ్చితి నీస్వభావంబుఁ వప్ప

11950

దదియేల నేడెంత - యపకీర్తి వచ్చె ”

అని కనరుట్టంగ - నాడిన మాట

విని వాయుఁజుఁడు రఘు - వీరునకనియె.

“ అయ్య ! నన్ను నసత్య - మాడితివనుచు

నెయ్యది చూచి నీ - విట్లు పల్కితివి ?

వాణియూగమముల - పసియించినాదు

వాణియై తాసత్య - వాణియై మించె

హనుమంతుఁడును కల్ల - లాడునే ? మింట

వినివచ్చె ఘూర్ణిత - విశ్వమై రవము !

ఆమహోరవము వ - నాటసమూహ

11960

భీమకోలాహలా - భీలమ్ము సుమ్ము

అలభరద్వాజ మ - హోప్రసాదమున

నిలమీఁద తరువు - లేయెడ నిండఁబండి

యునికిచే వాచవి - నూరటల్ గాఁగ
 వనచరుల్ మొసవుచు - వచ్చుటఁ జేసి
 యిందాకఁ దడసినా - రిప్పుడీ భాను
 నందన రిక్షేశ - నలతారవాలి
 నందనగజ సుషే - ణగవాక్షపనస
 మైందద్వివిదగంధ - మాదనకుముద
 కేసరి రిషభాది - కీశులతోడఁ 11970
 జేసెదు చెలిమి ని - శీధినీచార
 సార్యభాముని విభీ - షణుని సంతోష
 పూర్వకంబునఁ జూచి - పొంగనున్నావు ! ”
 అని పల్కి చేచాఁచి - “ యదె వచ్చెఁగనుము
 వనజారినిభము ది - వ్యవిమానవరము
 నది చూచి సేవింపు - మజనిర్మితంబు
 కదిసి కన్గొనుము రా - ఘవుఁడల్లవాఁడె !
 అది మహీసుత సుమి - త్రాత్మజుఁడతఁడు
 నదె వానరస్తోమ ” - మనఁ బ్రమోదమునఁ
 గనుఁగొని సాష్టాంగ - క ప్రణామంబు 11980
 లొనరింప రామని - యోగితంబగుచు
 నావిమానము ధాత్రి - కల్లనవ్రాలఁ
 దావచ్చి యన్న పా - దద్వయంబునకుఁ
 బ్రణమిల్ల నెడవాసి - బహుదినంబులకు

—: శ్రీరామ భరత సమాగమము - భరతుఁడు శ్రీరాముని
 రాజ్యభారము వహింపుమని పాదుకలు తొడుగుట :—

గుణవంతుఁడగు కైక - కూరిమిపట్టెఁ
 గాంచి యాసందాశ్రు - కణముల మేను

ముంచి గారాబు త - మ్మనిఁ గొంగలించి
 తొడలపై నిడుకొని - తొగరుఁ గెంజాయ
 జడగట్టినట్టి మ - స్తము మూరుకొనుచు
 లాలింప భరతుఁ డి - లాసుతఁగాంచి

11990

యా లేమ కెందమ్మి - యడుగుల వ్రాలి
 సౌమిత్రిఁ గని " విభీ - షణ! నీవుఁగలుగ
 స్వామికి జయకీర్తి - సౌఖ్యముల్ గలిగె!
 ఓయి! సుగ్రీవ! నె - య్యుడవైన నీవు
 మాయన్నఁ జేపట్టి - మనుజాశ నేంఁదు
 సమయంబు మఱల నీ - జనకజ మాకు
 సమకూర్చితివి మాద - శరథ భూపతికి
 నేవుర నందను - లేవురమైతి

మీవల సౌభ్రాత్రు - హితచర్యలకును
 నైదుగురము మన - మన్న దమ్ములము
 లేదరమర యొక్క - లేశ మేనియును "

12000

అని రామచంద్రుని - యడుగుఁ దామరలఁ
 దన చేతి పాదుకా - ద్వయ మొయ్యఁ నొడిగి
 " స్వామి! దేవర బొక్క - సమును భండార
 మేమరకే కాచి - యిన్నాళ్లు దాఁచి
 యభివృద్ధి చేసితి - నంగీకరింపు
 మభిమానముంచి న - ప్తాంగరక్షణము
 చేసితి ముద్రఁదా - ల్చినవాఁడఁ గానఁ
 జేసితి పట్టాభి - షేకంబు నేను
 పాదుకాయుగళి కా - బరు వింకఁ దీతె!

12010

మీదు సొమ్మంతయు - మీకు నిచ్చితిని
 యివె బీగె ముద్రలూ - హింపుడందఱును
 రవినంశతిలక ! మీ - రాకలు గోరి
 కాచి యున్నారని - కడకుఁ బోవుటయుఁ

—: శ్రీరాముఁడు వసిష్ఠునికి కౌశల్య మొదలగు రాజ
 మాతలకు మ్రొక్కి వారి దీవనలు గొనుట :—

జూచి రాముఁడు వ - సిష్ఠుని పాదములకు
 సాగి మ్రొక్కుటయుఁ గౌ - సల్యాది జనను
 లా గుణసాగరు - నండకేతేర

వారికి మ్రొక్కిన - వారు దీవించి
 యోరగా శత్రుఘ్నుఁ - డుల్లంబు వొదుల
 రామచంద్రునికి ధ - రాతనూజకును

12020

సౌమిత్రికిని భక్తి - సాగిలి మ్రొక్కి
 యుపలాలనములొంద - యుర్వీజనాళి
 యపుడు మేరువు మీఁది - యుర్కునిరీతి

మానిత దివ్యవి - మాసంబులోన
 జానకీపతిఁ జూచి - జయజయధ్వనుల

మొగడతమ్ములవంటి - ముకుళితహస్త
 యుగముతో నందఱు - నోలగింపంగ

నవరత్నమయ భూష - ణములు మాణిక్య
 నివహకిరీటముల్ - నెమ్మేనులందుఁ

గుంకుమలును మెఱుం - గుఁ గడాని వొళ్లు
 సుంకులు రాల్చు మం - జులదుకూలములు

12030

చికిలి నఖానుదీ - ర్చిన కెంపుఁ బొడల

యెకిదుమీలునుమట్టి - నెసఁగు జందెములు
 కండెముల్ దిరిగిన - కమనీయబాహు
 దండముల్ నిలువుల - దండపూనికెలు
 రొమ్ములు నసురవీ - రులు వైచువాడి
 యమ్ముల జీఱలై - నట్టి గాయములు
 తొడరి వేల్పులనైనఁ - ద్రోలుదమనెడి
 పొడిచి గెల్చినయట్టి - పొగరులు గలిగి
 రాజసంబులుమీరు - రాజవేషముల
 రాజీవహితకుమా - రకుఁ గాచియున్న
 యంగదముఖ్య మ - హాకపివీర
 పుంగవులనుఁ జూచి - భుజములుప్పొంగ
 భరతుండు జానకీ - పతిఁజూచి “ స్వామి
 పురికి విచ్చేయుఁ డి - ప్పుడు మంచివేళ

12040

—: భరతుని కోరికననుసరించి భరతాశ్రమమునకు శ్రీరాముఁడు
 వచ్చి పుష్పకవిమానమును కుబేరున కనుచుట :—

పట్టాభిషేక సం - భ్రమము నీవొంది
 కట్టిన నుదుటికం - కణమూడ్పు మిపుడు ”
 అని విభీషణ భాను - జాదులందఱును
 మనముల ననురాగ - మగ్నులొనంత
 వెంట వచ్చినవారు - వెనుకొని భరతు
 వెంట వచ్చినవారు - వింజమాకిడిన
 కై వడి దనపుష్ప - కము మీఁద నుండ
 రావణారాతి య - భ్ర పదంబునందు
 తొడమీఁది భరతుని - తో మహీసుతకుఁ

12050

బుడమి వింతలు దెలు - వుచు వచ్చివచ్చి
 భరతాశ్రమంబులో - పల విమానంబు
 ధరవ్రాల నియమించి - తనవారు తాను
 నందలు డిగి యామ - హా పుష్పకంబు
 చందనప్రసవ వూ - జా పూర్వకముగఁ
 బొమ్ము కు బేరుని - పురమున నతని
 యిమ్మున వసియింపు - మేవేళ ననుచు
 ననిచి యింద్రుండు బృ - హస్పతితోడ
 నెనసిన కై వడి - నినవంశ్యులైన
 జనపాలకులకు నా - చార్యుఁడా బ్రహ్మ
 తనయు వసిష్ఠుఁ గుం - దనపు గర్దియను
 నాసీనుఁడుగఁ జేసి - యందఱితోడ
 నాసభఁ గేల్పోడ్చి - యవనిజా ప్రియుఁడు
 నిలిచి యున్నడ రాము - ని మొగంబు చూచి
 బలగమంతయు విన - భరతుండు వలికె

12060

—: భరతుఁడు శ్రీరాముని రాజ్యభారము వహింపఁ

బ్రార్థించుట :—

“ ఓ దేవ ! యతినిష్ఠ - నుగ్రతపంబు
 లాది నేఁబెక్కు జ - న్మాంతరంబులను
 చేసిన నుకృత వి - శేష మీక్షింపఁ
 జేసె క్రమ్మఱను మీ - శ్రీపాద యుగళి
 మాతల్లి మిమువేడ - మనవి చెల్లించి
 యాతరి నాకు రా - జ్యం బొసంగితిరి !
 ఏను గ్రమ్మఱ మీకు - నిచ్చితి వృషభ

12070

మాను భారము వత్స - మానలేనట్టు
 లీవువహించు మ - హీభారమేను
 భూవరతిలక ! యో - వుదునె ధరింప ?
 కట్టువ లంబువే - గంబుచే బగిలి 12080
 నట్టికె వడి యెక్కు - వైన కార్యముల
 చిద్రాస్పదంబైన - క్షితియేల రామ
 భద్ర ? నీచేఁగాక - పరులకు నగునె ?
 ఖరము నేర్చునె తురం - గమురీతిఁ బఱవఁ ?
 గటిగాకి హంసుంబు - గతి మింటఁ జనునె ?
 కరిమాడ్కి నడచునే - గ్రామ సూకరము ?
 హరియాన తానెంత - యైన శ్వానంబు
 గతి నీవెకాక నీ - గతి మెలంగుటకు
 నితరుఁడర్హుఁడె ? తాల్పు - మిలయెల్ల నీవు
 చెట్టొక్కఁడుంచి పో - షింప నాతరువుఁ 12090
 బట్టుగాఁ జూచియు - ఫలమండ నట్లు
 లకట ! నీ నేలని - యట్టి యయోధ్య
 తెక తేర పతిఁబాము - తెఱవయై యున్న
 రాజ్యంబుఁ గైకొని - రక్షింపు మమ్ము
 పూజ్యుల బహుమతిఁ - బోషింపు మీవు.
 అవనిజఁ గూడి సిం - హాసనాగ్రమున
 రవివంశతిలక ! మీ - రలు వసియింప
 నవనీజనంబు మ - ధ్యందినోడగ్ర
 రవి తేజ నినుఁజూచి - రంజల్లుఁ గాక !
 నై తాళికులగీత - వాద్య ఘోషముల 12100
 చేత నిద్దుర లేచి - సీతయు నీవు
 గ్రక్కునఁ గొల్పు సిం - గారమై వచ్చు

చక్కడనంబు లో - చన పర్వముగను
 చూచెద మభిషేక - శోభనంబంది
 యాచంద్రతారార్క - మవని యేలుచును
 మహిమండలము శింశు - మార చక్రంబు
 రహిమించు దినములు - ర్వర యేలుమీవు!"

—: శ్రీరాముఁడు భరతుని ప్రార్థన మంగీకరించి, వసిష్ఠాను
 మతమునఁ బట్టాభిషేకమానకు నయోధ్యకు నలంకృతుఁడై

వెడలుట :—

అనిన నప్పుడె వసి - స్థాను మతమున
 ననుపమంబైన సిం - హాసనాగ్రమున
 వసియింప మంగళుల్ - వచ్చి నిల్చుటయుఁ 12110
 బిసరుహా ప్తనూజఁ - బ్రియగుహాదరుల
 నల విభీషణుఁ బిల్చి - యాయుర్విధాన
 కలన కర్మము మున్ను - గా నడిపించు
 జడ లొయ్యఁగడిగించి - శార్దూల వృత్తి
 నడలించి మంగళ - స్నానంబు చేసి
 యున్నెడ పెద్దల - నునిచిన హెచ్చు
 మిన్నల సొమ్ములు - మేల్మీ వస్త్రములు
 పరిమళమ్ములతోడి - భరణులఁ దెచ్చి
 భరతుఁడప్పుడు రఘు - పతి మ్రోల నిల్వ
 లక్ష్మణ సీతాదు - లనుగూడి రాజ 12120
 లక్ష్మీ వివాహ వే - లకుఁ దగినట్టి
 శృంగారములచేత - నెసఁగిన వేళ
 సంగడిఁ జేరి కా - నల్య పొంగుచును

తారాది వానర - తరుణుల నెల్ల
 వేణువేణుగఁ బిల్చి - విమలాంబరములు
 మణిభూషణములు ప్రే - మముతో నొసంగి
 గణికామణులకెల్లఁ - గట్ట నిప్పించి
 ముదమందు వేళ రా - మునకు శత్రుఘ్ను
 మొదలు సుమంతుఁడు - ముంగల నిడిన
 నరదంబు రఘువీరుఁ - డప్పు డెక్కుటయు 12139
 భరతుండు తానొగ - పైఁ గూరుచుండి
 సారథ్యమొనరింప - జానకీ జూచి
 తారాది కాంతలు - తలఁపులఁ జొక్క
 నాదిములకు సుమం - త్రాశోక విజయు
 లాదిగాఁగల మంత్రు - లందఱుఁ గూడి
 శ్రీకరనియమ గ - రిష్టు వసిష్ఠుఁ
 గాకుత్స్థవంశ శే - ఖరుల పట్టముల
 నడపింపు జాడలు - నడిపింపుఁ డనుచు
 నుడివి శ్రీరాముఁ గ - న్నులఁ గనుఁగొనుచు
 నరదంబు చెంతఁ బా - యక కొల్వఁ దనదు 12140
 కరముల ధవళము - క్తాతచ్ఛత్రవరము
 పూని శత్రుఘ్నుఁ డిం - పున భజియింప
 మానిత హేమ చా - మర మొక్క కేల
 వీపనఁ దాల్చి యా - వెనుక లక్ష్మణుఁడు
 నావేళ తనచెంత - యొకొల్పిరాఁగ
 నితర చామరము దై - త్యేంద్రుండు పూని
 హితమతి నొకమేర - నేతేర నెదుర
 నంగడ హనుమంతు - లగుమలావణ్య

శృంగారముల కేల - చెంగోలు లమర
 సందడి విరియింప - శత్రుంజయాఖ్య 12150
 మందర శైలోప - మానమై మించు
 పట్టపుటేనుఁగు - పై భానుసుతుఁడు
 చుట్టలతోఁ గూడి - సూరెల రాఁగఁ
 తొమ్మిదివేలు దం - తులమీఁద దొరత
 నమ్ముల సుగ్రీవు - నకు సరియైన
 వానరరాజు లి - ర్వంకల తనదు
 సేనలతో ధాత్రి - జవ్వాడ నడవఁ
 దమ్ముఁడు గడపు ర - ధమ్ముపైఁ జనుచు
 దొమ్మి చేసిన ఖర - దూషణాదులను
 తునిమి వైచుట కబం - ధునిద్రుంచుటయునుఁ 12160
 వనచర ప్రభుఁడైన - వాలిఁ గూల్చుటయు
 సీతకై జలధిపై - సేతువుఁ గట్టి
 దైతేయులను జంపి - దశకంఠుఁ దునిమి
 మఱిలి వచ్చుటయు స - మస్తంబు దెలియ
 ధరణిజారమణుండు - తన ప్రధానులకుఁ
 బలుకుచో వారెల్ల - ప్రతిపదాశ్చర్య
 కలితులై వినుచు చెం - గటఁ జేరిరాఁగ
 హైమాక్షతములు లా - జాదులు దాల్చి
 భూమీసురాస్వయ - పుణ్యభౌమినులు
 నాఁగదుపులును మ - హా వృషభములు 12170
 లేఁగలు మునుమున్ను - లెక్క కెక్కు దుగ
 నడచిరా సాకేత - నగరిలోఁ జొచ్చి
 పడఁతులా మేడల - పై నుండి చూచి

వువ్వవానల ముంపఁ - బుడమియు నభము
 నవ్వేళ ప్రసవ - న్నా కీర్ణమయ్యె
 నతివలు నంచల - నారతులెత్త
 నతిమాత్ర విభవుడై - యవనిజా ప్రియుఁడు
 నగవైరి నగరంబు - నకుఁ జాలునట్టి
 నగరిలోనికి కాంచ - న రథంబు డిగ్గి
 సీతతోడం బ్రవే - శించి తల్లులకుఁ

12180

జేతోవికాసంబుఁ - జగురెత్త మ్రొక్కి
 భరతునిఁ బిలిచి య - ప్పటి తన నగరఁ
 ధరణిజ నుంచి మో - దమున రమ్మనిన
 నతఁడు సుగ్రీవుని - యావిడిదింట
 నతిభక్తి నుంచి ప్ర - యత్నంబు మీఱ
 నులుపాలు వివిధరా - జోపచారములు
 వలయునట్టు లమర్చి - " వానరాధీశ !
 ఉదయవేళకుఁ చతు - రుదధి నీరముల
 నదుల యంబువులు వా - నరులను బనిచి
 తెప్పింపు పసిఁడి బిం - దెలచేత " ననుచుఁ

12190

జెప్పిన వేదద - ర్శిని జాంబవంతు
 హనుమంతు ఋషభుని - నట్ల తెప్పింపుఁ
 డనిన వారలును ని - జాను జీవులను
 నలగవయుల సుషే - ణ రిషభాహ్వయుల
 నలువురఁ బిలిచి కుం - దనపు బిందియలు
 చేతులకిచ్చి పం - చిన వాఠినిధుల
 నూతనాంబువుల నే - నూఱు వాహినుల
 వుణ్యోదకములు న - ప్పుడె తెచ్చి కపివ

రేణ్యుని నగరి న - ర్పించిన నతఁడు
 శత్రుఘ్నునకు తత్ప్ర - సంగంబుఁ దెలుప
 శత్రుఘ్నుఁడును దన - సచీవులచెంత
 నావిధం బెఱిఁగింపుఁ - డని పంప వారు
 నావసిష్ఠునకు న - య్యర్థంబుఁ దెలుప

12200

—: శ్రీరామ పట్టాభిషేకము :—

నాతపోధనుఁడు సిం - హాసనాగ్రమున
 సీతాసమేతుగా - శ్రీరాము నునిచి
 అత్రివసిష్ఠకా - త్యాయనకణ్వ
 మైత్రేయజాబాలి - మాండవ్యసుతప
 గౌతమ మాద్వల్య - గాలవ కలశ
 జాత సుయజ్ఞ కా - శ్యప వామదేవ
 కుత్సవిశ్వామిత్ర - గోభిల చ్యవన
 వత్సభారద్వాజ - నైఖానసాది
 మునులు గంధోదకం - బులు మణిఖచిత
 కనకపాత్రికల రా - ఘవవంశతిలకు
 నభిషేక మొనరింప - నబ్జజు వసువు
 లభిషేక మొనరించి - నట్లుండె నవుడు !
 సీతతో ఋత్విజ - శ్రేణితో మంత్రి
 పూతోదక స్నాన - మున నున్న రాముఁ
 గనుఁగొని దివిజలా - కాశ సద్యమల
 కనజాంబుజాత సా - గంధిక గంధ
 గంధిల కనక క - ర్మరికా ముఖాగ్ర

12210

12220

గంధతోయాభిషే - కము లొనరింప
 నాసమయమున మ - న్వాదులై నట్టి
 నానూర్యవంశ మ - హామహీ భుజుల
 నభిషేక వేళల - నర్పించు భాను
 నిభమా నమూల్యమ - ణీ కిరీటంబు
 మంత్రపూజాది ర - మ్యము సుమంత్రాది
 మంత్రులు శ్రీరాము - మస్తకాగ్రమునఁ
 దెచ్చినిల్ప నరుంధ - తీ ప్రాణవిభుఁడు
 వచ్చి యాగమ మంత్ర - వైఖరి చేత
 శ్రీరాముఁ దానభి - షేకంబు సేయఁ 12230
 బొరస సురదుండు - భులు మింట మొరసెఁ
 గురిసెఁ బువ్వులవాస - కొదమతెమ్మొరలు
 నెరసె రంభోర్వశీ - నృత్తముల్ బెరసె
 దొరసె భూజనుల చే - తోవాంఛితములు
 మొరసె నయోధ్య నా - మెత లింట నింటఁ
 బొరసె రాజస్పతి - పుణ్యచిహ్నములు
 విరిసె లేమలు విశ్వ - విశ్వంబునందు !
 ధవళముక్తాతప - త్రంబు శత్రుఘ్నుఁ
 డవధానమునఁ దాల్ప - నర్కనందనుఁడు
 దనుజేంద్రుఁడును చిరం - తనరత్న ఖచిత 12240
 కనకచామరములుఁ - కైకొని వీవ
 నింద్రుని యనుమతి - నిచ్చెను రామ
 చంద్రుని కవ్వేళ - సౌవర్ణకమల
 మాలికయును రత్న - మాక్తికా కలిత
 మాలికయును పవ - మానుండును వచ్చి

గానంబు చేసిరి - గంభర్వు లెమర
 నానందకరమయ్యె - నవని యంతటికి
 లసమానమధుర ఫ - లంబుల నమృత
 రసములు గురిసె నీ - రసభూదహములు
 వీడుపట్టుల పంట - వెట్టక దుక్కి
 కాడుమెట్టకయ ము - కా-రునుఁ బండె
 దట్టమై పారిజా - తపుఁ బూవుఁ దావి
 గట్టినట్లమరె ను - గంధవనాళి

12250

—: శ్రీరాముఁడు బ్రాహ్మణులకు, సుగ్రీవ విభీషణాది హితు
 లకు నుడుగర లిచ్చుట - నీతామహా దేవికి తారహార

మొసఁగుట :—

లక్షవాజులు హేమ - లాంగల వృషభ
 లక్షయు నావులు - లక్షయుఁ గోట్ల
 ముప్పదికి హిరణ్య - మును దానమిచ్చె
 నప్పుడు రఘువీరుఁ - డగ్రజన్ములకు !
 భండనంబుల నుర - పతి మెచ్చి యుదయ
 చండాంశు దీప్తిపి - చండిలంబైన
 మాలిక దళరథ - ట్మాపతి కొసఁగ
 చాలు వేడుక బొక్క - సములోనడఁచు
 నామణిసరము దె - మ్మని రాముఁ డనిచె
 ప్రేమంబుతోడ ను - గ్రీవు కంధరను
 నంగదుఁ బిలిచి నా - యకములౌ మణుల
 నంగద్వయంబిచ్చె - నవనిజాప్రియుఁడు
 చంద్రకోటి ప్రకాశ - చాకచక్యంబు

12260

సాంద్రమా ముత్యాల - సరము రాఘవుడు
 సీతకే తగునని - చిఱునవ్వుతోడ

నాతి పేరెదను మ - న్ననమీఱి నుంచె !

ఘనమైన సొమ్ములు - కట్టువర్గములు

12270

జనకజ వదనాంబు - జమును గన్గొనుచు

హనుమంతున కొసంగ - నాయమ్మ దనకుఁ

బెనిమిటి కరుణ న - ద్పించిన యట్టి

—: సీత యాతారహారమును హనుమంతుని కొసగుట :—

తారహారముఁ దీసి - తనకేల నంటి

శ్రీరాము వదన మీ - క్షించిన యంత

కపిశేఖరుల నెల్లఁ - గలయంగఁ జూచి

యవుడు జానకిఁ జూచి - “ యతివ ! నీయిష్ట

మెవ్వరి కిచ్చిన - నిమ్మని ” పలుక

నవ్వారి జేక్షణ - హనుమంతుఁ జూచి

బౌరుషవిక్రమ - బలబుద్ధిధైర్య

12280

కారుణ్యసత్యాది - క మహాగుణములు

కలుగు వాడగుట ద - గ్గుఱఁ బిల్చి యతఁడు

తల వాంచుటయును కం - ధరఁ దవిలింప

నాహారమున శర - ద్రభసంవళన

మా హేమనగమకో - యని మించె నతఁడు !

కట్టవర్గము లుడు - గర లపరంజి

తట్టల భాగముల్ - తావి కుంకుమయుఁ

గస్తూరి మేరువు - కడియముల్ నాల్గు

దుస్తులు కోకలు - దొడ్డతాళియును

కంటమాలికయు రా - క్షుసరాజుఁ బిలిచి

12290

యింటికిఁ బొమ్మని - యిచ్చె రాఘవుఁడు
 మరియుఁ గేసరి తార - మైంద సుషేణ
 శరభ నీల గవాక్ష - శతబలి పనస
 నలజాంబవన్ముఖ్య - నగచరాధిపులఁ
 బిలిచి బొక్కన మింట - పెట్టెలు దెఱచి
 తరమైన సొమ్ములం - దఱికిచ్చి వారి
 యిరువులకును నెల - విచ్చి పొమ్మనిన
 భానుజముఖ్యులౌ - ప్లవగపుంగవుల
 నానావనీనది - నగపురాటవులు
 తమతమ నెలవులం - దఱు జేరఁబోక
 రమణీయమూర్తియా - రామునిఁ జూచి
 చాల చింతిల విభీ - వణుఁడు పాదముల

12300

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణునికి శ్రీరంగశాయి నొసగి, యాతని తనమాఱుగాఁ బూజింపుమని యాజ్ఞయిచ్చుట - వానరాదులు విభీషణునితో తమతమ నెలవులకు వెడలిపోవుట :—

వ్రాలి “ యోదేవ ! నీ - వాఁడనై యిచట
 నుండు నింతియె శాని - యొండెడ కేఁగ
 నెందుకు ? లంకనా - కేల ? పో ”ననిన
 నెందుచే నీతనిఁ - దృష్టునిఁ జేతు
 నెందుల నను బాయఁ - డితఁడని యెంచి

“ తనమాదు తనకుల - ధనము పూర్వమున
 మనుపుత్రుఁ డిట్వొకు - మనుజేశ్వరుండు
 నిలిపిన మాపాలి - నిక్షేపమీవు
 గొలువుము లంకకుఁ - గొని పొమ్మటంచు
 సజ్జతో శ్రీరంగ - శాయి నొసంగ

12310

నజ్జసేసుక యమ్మ - హానుభావుండుఁ
 గైకొని లంకకుఁ - గదలి పోవుటయు
 నాకరుణావగు - ణాలయుండైన
 రాముఁడు సీతిమా - ర్గమున భూజనులు
 తామగ తంపరై - తనియ సంపదల
 నవనిఁ బాలింపుచు - ననుజన్ము నొకని

— భరతునికి యువరాజపట్టము గట్టుట :—

యువరాజపదవికి - నునుపఁదలంచి
 రమ్ము లక్ష్మణ! యశావ - రాజ్యపట్టంబు
 సమ్మతి నీకు నొ - సంగితి నేను
 నందఱి మనువుల - నరసి పాలించి
 పొందికగాఁ బ్రజఁ - బోషింపుమీవు
 నను జూచినట్టు లం - దలు నినుఁజూతు
 రనిన సౌమిత్రిదా - నన్న కిట్లనియె.

12320

“ ఇటు లానతిత్తురై - యినవంశ తిలక !
 యెటులఁ జూచినపెద్ద - యీభరతుండు
 శిరసుండ మోకాలఁ - జేతురే పూజ ?
 భరతుండె యువరాజ్య - పదవి కర్హుండు.
 అతఁడుండియును స్వామి - యనధికారులకు
 నితరుల కీపూన్కి - యెంతకుఁ దగునె ?
 దేవ ! నీ చరణముల్ - దిక్కని కొలిచి
 సేవ కావృత్తి మీ - చెంతనుండుటయె
 నఖిలలోకాధి ప - త్యము నాకుఁగాక
 మఖనపట్టంబది - మాని యేనొల్ల
 ననిన సంతసమంది - యశాఁగాక యనుచు

12320

ననుజన్ము భరతు రా - జ్యమునకు నెల్ల
 చేపట్టి తానభి - షేకంబుఁ జేసి
 ప్రాపుగాఁజికరాయ - పట్టంబు గట్టె

—: శ్రీరామరాజ్యమున సకల ప్రజలును సౌఖ్యమునందుట :—

హయమేధ పౌండరీ - కాది యాగములు 11840

నియతితో నూతేసి - నిండంగఁ జేసి

తగిన నానామహా - దానముల్ పెక్కు

లుగ నాచరించి వే - ల్పులఁ దనియించి

యిలనాల్గు చెఱఁగులు - నేలి ధర్మంబుఁ

దలకొని నాల్గుపా - దంబులు మెలఁగ

సీతాసమేతుఁడై - క్షీతివారికెల్లఁ

దాతయుఁ దల్లియుఁ - దండ్రు దైవంబు

నేలిక గురుఁడును - హితుఁడు నెచ్చెలియు

నై లక్ష్మణుని తన - యట్లన బ్రోచి

శత్రుఘ్ను నెడ భక్తిఁ - జాలంగఁగలిగి 12850

మాత్రాధికంబైన - మాతృసంప్రీతిఁ

గలిగి యెయ్యెడఁ మించ - కలుములు ధాత్రి

నెలమిమీఱంగఁ దా - నేలుచున్నపుడు

చోరభయంబు చి - చ్చుల యెచ్చరికలు

జారత్వ వికృతులు - జనవిరోధములు

కలుషప్రచారముల్ - కల్లలాడుటలు

నలుకలు నైరముల్ - నాస్తివాదములు

విసినితనంబునుఁ - బేదఱికంబు

వసుధ నెయ్యెడ లేక - పరధనాపేక్ష

లితఠ దూషణపదు - లెచ్చొట లేక 12860

నందఱు ధార్మికు - లందఱు ధీరు
 లందఱు వితరణు - లందఱు నీతి
 పరు లందఱును - పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి
 నిరశులై వేయేండ్లు - నిండు నాయువులుఁ
 దసరఁగ చంద్రశీ - తల భావమంది
 జనకజాప్రియుఁడును - జానకీ దేవి

—: కాండాంత గద్యము :—

విలసిల్లె నని వేద - వేద్యుని పేర
 నలమేలు మంగాంగ - నాధీశు పేర
 నంచిత కరుణాక - టాక్షుని పేరఁ
 గాంచనమణిమయా - కల్పుని పేర
 నేదవేదాంతార్థ - వినతుని పేర
 నాదిత్యకోటి ప్ర - భాంగుని పేరఁ
 గంకణాంగద రత్న - కటకాఘ్య పేర
 నెంకటేశునిపేర - విశ్వాత్ము పేర
 నంకితంబుగ వెంక - టాధీశ చరణ
 పంకజసేవాను - భావమానసుఁడు
 హరిదాసమణి కట్ట - హరిదాసరాజు
 వరదరాజు నితాంత - వరదాన శాలి
 రచియించు వాల్మీకి - రామాయణంబుఁ

12370

—: ఫలశ్రుతి :—

12380

బ్రచురభక్తిని మదిఁ - బాటించి వినినఁ
 జదివిన వ్రాసిన - సభలఁ బేర్కొనిన
 మది దలంచిన నెట్టి - మనుజులకై న

భారుణిమీఁద నీ - తారామచంద్ర
 పారిజాత దయా ప్ర - భావంబు వలన
 హయమేధ రాజసూ - యాదిమ యాగ
 నియత ఫలంబులు - నిరతాన్నదాన
 సుకృతంబు నిత్యయ - శోవై భవములు
 నకళంక తీర్థయా - త్రాది పుణ్యములు
 సత్యవ్రతపదంబు - సకల సౌఖ్యములు
 నిత్యమహాదాన - నిరుపమశ్రీలు

12390

కలికాలసంప్రాప్త - కలుషనాశనము
 కలుములు హరిభక్తి - గౌరవోన్నతులు
 శత్రుజయంబును - స్వామిహితంబు
 పుత్రలాభంబును - భోగభాగ్యములు
 ననుకూల దాంపత్య - మంగనాప్రియము
 ధనధాన్యపశువస్తు - దాసీసమృద్ధి
 మానసహితము ధ - ర్మప్రవర్తనము
 నానందమును ఖేద - మందకుండుటలు
 నలఘువివేకంబు - నతుల గౌరవము

వలయుకార్యములు కై - వశము లౌటయును

12400

పావనత్వము దీర్ఘ - పరమాయువులును
 కైవల్య సుఖము ని - క్కముగాఁగలుగు
 నెన్నాళ్లు భారుణి - యెన్నాళ్లు జలధు
 లెన్నాళ్లు రవిచంద్రు - లెన్నాళ్లు గిరులు
 నెన్నాళ్లు నిగమంబు - లెన్నాళ్లు విశ్వ
 మన్నాళ్లు నీకథ - యలరు నార్థంబు

నాదికావ్యంబు స - మస్తపూజ్యంబు
 వేదసమానంబు - విశ్వసన్నతము
 నుపనిషత్సమముగా - యుద్ధకాండంబు
 విపులార్థరచనల - విలసిల్లుఁ గాత !

12410

ఇది

యుద్ధకాండము

సమాప్తము.

ఓం తత్సత్

శ్రీరామచంద్రాయనమః

